Digitized by Google

5911

J. H. M. Luxmoore.
Dono dedit
Turner. July. 28. 1817

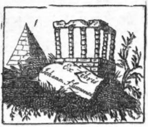

CL. CLAUDIANI

QUAE EXSTANT

VARIETATE LECTIONIS

ET PERPETUA ADNOTATIONE

ILLUSTRATA

A

IO. MATTHIA GESNERO

ACCEDIT

INDEX UBERRIMUS

TOMUS II

LIPSIAE

IN OFFICINA FRITSCHIA

A. C. CIↃIↃCCLVIIII

John S. Lawrence Estate
gt.
5-4-1925

XXV
CL. CLAUDIANI
IN LIBRUM
DE BELLO GETICO*

PRAEFATIO

Poſt reſides annos longo velut excita ſomno
Romanis fruitur noſtra Thalia choris.
Optatos renovant eadem mihi culmina cœtus,
Perſonat & noto Pythia vate domus.
Conſulis hic faſces cecini, Libyamque receptam.
Hic mihi proſtratis bella canenda Getis.
Sed

* De Victoria Stiliconis contra Alaricum *Vic.* de bello Getico, id eſt, de V. St. c. A. *Vien. Ald. Junt. Plant. Barth.* de bello Pollentiaco *MS. Claverii, it. Cujac. & Heinſ. Commentario ſuo inſcripſit Barthius,* de laud. Stilic. lib. IV. 5 cecinit *Baſ. Plant.*

* De *Bello Getico* non magis, quam de aliis argumentis poëtæ noſtri hiſtoricis, promittimus Commentarios. Illud modo eos, qui opus habent, monemus, quos *Gothos & Veſegothos* aut *Viſigothos* adeo appellat Jornandes, eos antiquo vocabulo Herodoti, ac deinde Ovidii etc. *Getas* vocari, (vid. Oroſ. 1, 16 n. 5 & ibi Haverc.) ipſumque Gothum Jornandem videri ſuum opus inſcripſiſſe *de rebus Geticis:* tum illud, Iſtri ad Pontum Euxinum appropinquantis a ſiniſtra accolas fuiſſe hos vel Getas vel Gothos, (vid. 26, 81. 135. 169) quidquid de nominis tam late patentis vel originibus vel ſedibus alias diſputetur: denique, Stilichoni ſuo cum hic etiam faveat ſuus poëta, alios alia tradidiſſe: ut Caſſiodorus Chron. *Stilico & Aurelianus* (COSS. A. 400) *His Coſſ. Gothi Alarico & Radagaiſo regibus ingrediuntur Italiam:* Deinde *Arcadio V & Honorio V* (A. 402) *Hic Coſſ. Pollentiæ Stiliconem cum exercitu Romano victum Gothi acie fugaverunt.* Et apud Jornandem 1, 29 *Alaricus rex Gothorum —— ſumto exercitu per Pannonias, Stilicone & Aureliano Conſulibus —— intravit Italiam.* Ibidem c. 30 *Stilico ex inſidiis aggreditur Gothos ad Polentiam, civitatem in Alpibus Cottiis locatam —— Gothi —— primo perterriti ſunt, ſed mox —— omnem pene exercitum Stiliconis in fugam converſum usque ad internecionem dejiciunt.* Vid. ad v. 78. 90. it. 583.

1 *Reſides annos* eosdem puto, de quibus 23, 23.

4 *Pythia domus*, templum Apollinis Palatinum, recitationibus & Bibliothecis olim deſtinatum ab Auguſto, ſive ipſum, ſive quæcunque ædes ad exemplum illius recitationi ſerviens.

Sed prior effigiem tribuit ſucceſſus ahenam,
Oraque patricius noſtra dicavit honos.
Annuit hunc princeps titulum poſcente Senatu,
Reſpice; judicium quam grave, Muſa, ſubis!
Ingenio minuit merces properata favorem.
Carminibus veniam præmia tanta negant:
Et magis intento ſtudium cenſore laborat,
Quod legimur medio conſpicimurque foro.
Materies tamen ipſa juvat, ſolitumque timoris
Dicturo magna ſedula parte levat.
Nam mihi conciliat gratas impenſius aures
Vel meritum belli, vel Stilichonis amor.

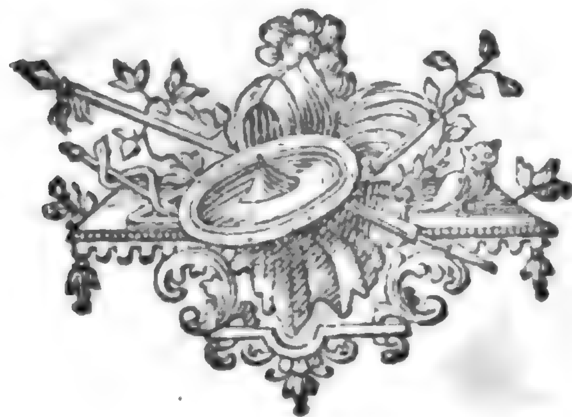

7 amœnam *ante Claver.* 9 hic *vulg.* hunc *MSS.* 15 timorem *vulg.* 18 libri *vulg.*

7 Statuam decretam poſitamque Claudiano, hic ipſe locus declarat. Vtrum baſis illius inventa ſit a Pomponio Læto, & vera Inſcriptio? diſputamus in Prolegomenis.

8 *Patricius honos*, credo, eſt honos a Patribus, a Senatu habitus, vt *popularis*, quem populus tribuit.

10 *Reſpicere*, vel *reſpicere ſe* jubemus, quos a calore cujuſcunque affectus revocamus. A Poëta tantam gloriam conſecuto nihil mediocre exſpectatur. Hæc exſpectatio gravis velut adverſaria eſt, quam ſuperare difficile.

14 *Medio foro*, Trajani, vt eſt in Inſcriptione.

15 *Solitum timoris*, ſolitum timorem, ut *repentina belli* etc.

16 *Sedula*, materiæ epitheton mihi placere non poteſt: metuo tamen, ne potius poëtæ imputandum ſit, quam librario.

XXVI CL.

XXVI

CL. CLAUDIANI

DE

BELLO GETICO

LIBER

Intacti cum clauſtra freti coëuntibus æquor
Armatum ſcopulis audax irrumperet Argo,
Aetnam Colchoſque petens; propiore periclo
Omnibus attonitis ſolus poſt numina Tiphys
Incolumem tenui damno ſervaſſe carinam
Fertur, & ancipitem montis vitaſſe ruinam,
Deceptoque vagæ concurſu rupis in altum
Victricem duxiſſe ratem. Stupuere ſuperbæ
Arte viri domitæ Symplegades; & nova paſſæ
Jura ſoli, cunctis faciles jam puppibus hærent,

2 Arctatum *Raphel. contra libros.* 8 ſuperbi, ſuperba *MSS.* 10 *pro* ſoli, ſali, *it.* *pro* cunctis, certis *MS.*

1 Qui hoc exordium plene intelligere, & ſuavitatem illius percipere velit, illum oportet ſummam fabulæ Argonauticæ præſentem animo habere: cujus non minima pars ſunt Cyaneæ rupes, Symplegades, trajiciendæ navigantibus Colchos, ubi regnabat Acetes pater Medeæ. Harum rupium ſubitus concurſus conflictusque interitum minabatur præſentiſſimum. Tiphys gubernator Argûs navis, ita obſervat tempus, quo diſceſſu ſuo trajiciendi ſpatium dabant rupes, ut nihil illo conflictu præter ornamenta puppis, ultra navim eminentia, perierit. *Corymbos* vocat Valerius Flaccus 4, 691 ubi graphica hujus tranſitus deſcriptio eſt, Græci ἄφλαστα, *apluſtria* Romani. Hoc eſt *tenue damnum* noſtri poëtæ v. 5.

4 *Poſt numina* Junonis & Minervæ, quæ diſtinuerunt rupes, ne ita cito coire poſſent. Pulchre deſcribit Valerius Flaccus l. c.

10 Poſt illum Argûs tranſitum fato jam firmatæ ſunt Cyaneæ petræ, non amplius vocandæ Symplegades, quæ συμπληγῆναι confligi deſierint. Ovid. Met. 15, 337 *Timuit concurſibus Argo Undarum ſparſas Symplegades eliſarum, Quæ nunc immotæ perſtant, ventiſque reſiſtunt.*

Ut vinci didicere ſemel. Quod ſi ardua Tiphyn
Navis ob innocuæ meritum ſic gloria vexit:
Quæ tibi pro tanti pulſo diſcrimine regni
Sufficiant laudes, Stilicho? Licet omnia vates
In majus celebrata ferant, ipſamque ſecandis
Argois trabibus jactent ſudaſſe Minervam;
Nec nemoris tantum junxiſſe carentia ſenſu
Robora, ſed cæſo Tmarii Jovis augure luco,
Arbore præſaga tabulas animaſſe loquaces.
Plurima ſed quamvis variis miracula monſtris
Ingeminent teneras vincturo carmine mentes,
Harpyiaſque truces, inſopitiſque refuſum
Tractibus aurati cuſtodem velleris anguem,
Et juga taurorum rapidis ambuſta favillis,
Et virides galeis ſulcos, fetaſque novales
Matris,

13 tantis -- regnis *conj. Heinſ.* 17 vinxiſſe *al.* 18 cæſa -- Arbore *conj. Heinſ.* teneri *MSS. etiam Cuj. it. Vic.* toto *Vien.* ſummi, totum *MSS.* monitu *Ald. Junt. Baſ.* Tomari *Plant.* Tmarii *Heinſ. Heſychii & Stephani auctoritate, atque Callimachi.* 19 armaſſe *Cuj.* 21 victuro *MSS. it. Cuj.* victuri *MSS.* vincturi *vulg.*

12 *Innocua* paſſive, cui noxa illata non eſt, ut ipſe Virg. 10, 302 *Sedere carinæ omnes innocuæ.* Sic etiam *innoxium* poni, in Lexico ruſtico oſtenſum.

18 *Tmarius* Jupiter a monte Dodonæ *Tmaro* dictus apud Heſychium & Stephanum Byz. Add. Heinſ. ad Virg. Ae. 5, 620.

19 Hæc eſt illa carina Argûs navis (τρόπις) loquax & fatidica, de qua portenta canunt Argonautici. Modeſtius Val. Fl. 1, 301 ſqq. tutelam facit navis, & inducit dicentem in ſomnio Jaſoni, *Dodonida quercum, Chaoniique vides famulam Jovis: æquora tecum Ingredior: nec fatidicis avellere ſilvis Me niſi promiſſo potuit Saturnia cælo.* Hæc *arbor*, hæc quercus Dodonæa fuit carina Argus, cujus animavit & reliquas *tabulas*, e carina tanquam coſtas e ſpina dorſi aptas, ut tota navis fatidica dici potuerit. Conf. ad 7, 118.

21 *Miracula ingeminant* poëtæ h.e. augent, multiplicant *variis monſtris* enarrandis qualia ſunt Harpyiæ, Draco, Tauri ignivomi.

22 *Inſopitis tractibus*, ὁλκοῖς ab ἕλκω, ſ. ſpiris nunquam plane ſopitis ſ. quieſcentibus: *refuſum* Draconem dicit, h. e. reflexum replicatumque jacentem, ut humi *funduntur*, qui procumbunt, & jacent: unde exercitus quoque fundi dicuntur, cum cæduntur & coguntur fugere.

24 Ignivomi ſunt tauri illi cuſtodes, ipſoque adeo halitu ſuo poſſunt noxam jugo inferre aut in cineres adeo illud convertere.

25 *Virides* non colorem indicat, puto, verum hoc modo, pro herbis

Matris, & in ſegetem creſcentis ſemina belli:
Nil veris æquale dabunt. Prohibere rapaces
Scilicet Harpyias, unaque excludere menſa
Nobilior titulus, quam tot potuiſſe paratas
In Latii prædam Geticas avertere fauces?
Anne ego terrigenas potius mirabor in ipſis
Procubuiſſe fatis, vitæ quibus attulit idem
Principium finemque dies; quam cæſa Getarum
Agmina; quos tantis aluit Bellona tropæis,
Totaque ſub galeis Mavortia canuit ætas?
Per te namque unum mediis exuta tenebris
Imperio ſua forma redit, clauſtriſque ſolutæ
Triſtibus exſangues audent procedere leges.

26 *quid ſi* creſcentia? 31 an ego *vulg.* 36 *pro* vnum, virum *MS.* *unde* iterum *conj. Heinſ.* excita *MSS.* *quod placet Heinſ.*

bis & viridibus proſiliiſſe de ſulcis galeata capita, & reliqua deinceps membra armatorum. Quod *fetus Martis*, hoc eſt armatorum, *novales* dicit, metaphora eſt ab animantibus tracta: *feta* enim eſt quæ peperit. Ceterum facile video, per hypallagen poni poſſe *bellum* i. bello concurſuros armatos *creſcere in ſegetem*: facilius tamen & naturalius eſſe videtur, *ſemina belli creſcere in ſegetem*, venire ad maturitatem, verbo vellem in bonis libris eſſet *creſcentia ſemina.*

27 *Nihil* etiam mentientes de Argonautis poëtae fingendo dabunt ita magnificum & admirandum, quod *æquale* ſit veris, quæ narrari de gloria Stilichonis poſſunt. Hoc ut oſtendat, comparationem ingreditur.

28 *Harpyias*, fœda monſtra, Calais & Zetes Boreæ filii a Phinei menſa, quam & ſpoliabant & fœdabant, abegere. Vid. Valer. Fl. Argon. 4, 428 ſqq.

29 *Titulus*, inſcriptio, quales in ferculis triumphi ferebantur, aut ponebantur, ſub ſtatuis, in arcubus etc. Hic igitur poſſis *titulum* etiam laudem reddere vel prædicationem.

34 *Aluit* Getas *Bellona tropæis*, virtutem illorum per victoriam & ſucceſſus auxit: quanquam neque ipſum victum excludere velim, quem ſibi armis paraverint.

35 *Tota ætas* Getarum *canuit*, peritiam & prudentiam ab uſu collectam habuit, ut adoleſcentes quoque veterani eſſe viderentur.

36 *Exuta* tenebris, ſqualore & obſcuritate, qua velut involuta erat, liberata. Ut lux gloriam notat & magnam celebritatem, ita tenebris indicatur infamia & humilitas. Hic illud inſuper vult poëta, leges, inſtituta, mores Romanos barbarorum incurſione opprimi, ut non agnoſcas illum populum victorem, qui in tenebris quaſi deliteſcat.

Jamque potestates priscus discriminat ordo
Justitiæ, quas ante pares effecerat una
Nube timor. Tua nos urgenti dextera leto
Eripuit, tectisque suis redduntur & agris
Damnati fato populi, virtute renati.
  Jam non in pecorum morem formidine clausi
Prospicimus sævos campis ardentibus ignes:
Alta nec incertis metimur flumina votis
Excidio latura moram: non poscimus amnes
Undosam servare fidem, nubesque fugaces,
Aut conjuratum querimur splendere serenum.
  Ipsa quoque interius furiis exercita plebis
Securas jam Roma levat tranquillior arces.
Surge, precor, veneranda parens, & certa secundis

Fide

40 suffuderat *vel* infecerat *conj. Heinſ.* 46 fulmina *MSS.* 50 internis *Heinſ. ex MSS. Sic & Cuj. Pro* plebis, belli *MS. inde* interni belli *conj. Heinſ. quod malim præ versu sibilante, quem dedit,* internis furiis exer. plebis. 51 leva *MS.*

39 Belli tempore, cum omnes hostem vel jam incubantem, vel imminentem certe, metuunt, cessant legitima imperia. Agunt hoc ipsum hostes, ut suis a dominis, magistratibus, principibus homines avocent.

41 *Nubes* cum prospectum & distinctionem rerum etiam propinquarum adimat, perturbationem confusionemque rerum, officiorum, personarum, apte exprimit.

43 *Fato* assignat infelicitatem Romanorum, restitutam felicitatem virtuti Stilichonis, vitio mortalitatis familiari, qui sua peccata infortuniorum nomine vocent, secunda autem suæ sapientiæ vel virtuti adscribant.

44 *Formido* non tam rete est, quam funiculus s. linea panniculis, pennis præsertim varii coloris, distincta, cujus insolita specie, & motu ab aura, perterritæ bestiæ contineri se, aut coarctari adeo patiuntur. Dictum ea de re in Thesauris V Formido & Linea.

46 Qui metuunt adventum hostilis exercitus, illi interdum sperant, a fluminis subito incremenmento illum retineri posse, hoc flumen metiuntur votis, optant, ut quam latissime diffundatur, quam profundos agat vortices. Amnis, qui sic remoratur hostes, *servat fidem* suis accolis, *undosam*, undis actis hosti terribilem. Novimus laudari munimenta a quorum aditu inundatione arceri hostis potest. Interdum hoc beneficium a cælo ac tempestate exspectatur. *Nubes fugaces*, quæ diffugiunt non demisso ante imbre: *conjuratum serenum*, serenitas, quæ hostem juvat, simili figura ut 7, 98 *conjurati veniunt ad classica venti.*

Fide Deis, humilemque metum depone senectæ,
Urbs æquæva polo. Tum demum ferrea sumet
Jus in te Lachesis, cum sic mutaverit axem
Fœderibus natura novis, ut flumine verso
Irriget Aegyptum Tanais, Mæotida Nilus,
Eurus ab occasu, Zephyrus se prodat ab Indis,
Caucasiisque jugis calido nigrantibus Austro
Getulas Aquilo glacie constringat arenas.
  Fatales hucusque manus, crebrisque notatæ
Prodigiis abiere minæ: nec sidera pacem
Semper habent, ipsumque Jovem turbante Typhœo,
Si fas est, tremuisse ferunt, cum brachia centum
Montibus armaret totidem, spiramque retorquens
Lamberet attonitas erectis anguibus Arctos.

 Quid

58 promat *vulg.* prodat *ex MSS. Heinf. quod verbum illustrat ad 1, 644.* 64 timuisse *vulg.* 65 spirasque *vulg.*

53 *Metus* omnis est *humilis*, deprimit, contrahitque animos: *senecta* non ætatem ipsam productam, sed imbecillitatem notat, quæ illi adjuncta est, tristitiamque. Sic *Senium* & *consenescere* passim.

54 *Ferrea Lachesis* nihil aliud est, quam dura sors, cui mortalia omnia subjecta sunt. Romam illa sorte eximebant, æternam urbem, Deam vocabant, pro Dea hymnis, qualis est ille Erinnæ, statuis, nummis celebrabant. Ponamus ex illa Erinnæ Ode unam strophen, quæ maxime huc facit, *Πάντα δὲ σφάλλων ὁ μέγιστος αἰών, Καὶ μεταπλάσσων βίον ἄλλοτ' ἄλλως, Σοὶ μόνᾳ πλησίστιον οὖρον ἀρχᾶς οὐ μεταβάλλει*, quam sic reddidit H. Grotius, *Quæque res cunctas vaga fallit ætas, Dum novis vitam variat figuris, Semper ut regnes, tibi perstat auras Flare secundas.*

55 *Axem* more suo dicit cælum, & relationem ad illud telluris, climata, & quæ inde pendent. *Fœdera* etiam alias illum, quem naturæ ordinem vocare solemus appellat, E. G. 3, 4.

61 *Manus* barbarorum fato huc usque processerunt: *prodigiis notatæ* sunt *minæ* hostiles. Prodigia ut invertunt quodammodo rerum naturam aliam: ita prodigii & portenti instar est, Romam concuti & metuere a barbaris. Scilicet ut ipsum Jovem metuere Typhoëus & conjurati gigantes coëgere.

64 *Si fas est*, intell. dicere, vel credere, vel fieri adeo. *Centum brachia* tribuunt poëtæ non Briareo modo, sed huic ipsi Typhoëo, v. g. Ovid. Met. 3, 305: & universim gigantibus, ut Id. Met. 1, 184 *Centum quisque parabat Injicere anguipedum captivo brachia cælo.*

65 *Spira* est flexus serpentis, sive potius ipsa pars in spiram flexa, *volumina* etiam vocantur. Typhoëus anguipes est, pro pedibus habet serpentes, ut ceteri gigantes, quorum *pedes*, ut ait Macrob. Sat. 1, 20 *in draconum volumina desinebant.* Nostri imago plane horribilis est: anguinei

Quid mirum, ſi regna labor mortalia vexat?
Cum gemini fratres, genuit quos aſper Alœus,
Martem ſubdiderint vinclis, & in aſtra negatas
Tentarint munire vias, ſteteritque revulſis
Pene tribus ſcopulis cæleſti machina bello.
Sed caret eventu nimius furor: improba numquam
Spes lætata diu: nec pervenere juventæ
Robur Aloïdæ. dum vellere Pelion Otus
Nititur, occubuit Phœbo, morienſque Ephialtes
In latus obliquam projecit languidus Oſſam.

Adſpice, Roma, tuum jam vertice celſior hoſtem:
Adſpice, quam rarum referens inglorius agmen
Italia detruſus eat, quantumque priori
Diſſimilis, qui cuncta ſibi ceſſura ruenti
Pollicitus patrii numen juraverat Iſtri

Non

74 Othrys *vel* Otrys *ante Claver. qui* Otos. Otis, Otys *MSS.*

anguinei illi pedes in extremo habent capita cum linguis exſertis, & adeo immani ſunt longitudine, ut reflexi retortique ac duplicata illa parte in cælum erecti pertingant ad Urſas cæleſtes', quæ ipſæ attonitæ vident Dracones, illius, qui utramque ſpiris complectitur, æquales.

68 Hi ſunt *Aloidæ* quos apud inferos etiam vidit Aeneas Virgilianus 6, 582 exemplo Homeri Od. Λ, 304. Hi *Martem* captivum, & in æneo incluſum cacabo tenuere, periturum ibi, niſi furto Mercurii evaſiſſet. Fabula eſt Ιλ. Ε, 385.

73 *Pervenere juventæ robur*, intellecta *ad*: plane ut exprimere voluiſſe videatur etiam phraſin Homericam v. 316 *Καί νύ κεν ἐξετέλεσσαν, εἰ ἥβης μέτρον ἵκοντο.* Nec alias inſolitum eſt omittere poſt hoc verbum Præpoſitionem. Ovid. Met. 3, 462 *Verba refers aures non pervenientia noſtras.* Stat. Theb. 3, 12 *Ut vero infames ſcopulos ſilvamque nefandam Perventum.*

78 Ergo magna clade in Italia affectus eſt ſecundum hæc Alaricus. Deſcribit cladem etiam Prudentius in Symmach. 2, 695 ſq. & inter alia canit v. 708 *Dux agminis imperiique Chriſtipotens nobis juvenis fuit* (Honorius) & *Comes ejus Atque parens Stilicho.* Deinde, *Illic ter denis gens exitiabilis annis Pannoniæ, pœnas tandem deleta pependit.* —— *Mirabere --- Poſteritas --- cadavera --- Quæ Pollentinos texerunt oſſibus agros.* Hæc utrum veriora ſint his, quæ ad 25 pr. attulimus, an conciliari cum iis poſſint, quærere facilius eſt, quam certum reſpondere. Fateor tamen, mihi placuiſſe rationem Jo. Lud. Vivis in libello de Getis ſ. Gothis S. Auguſtini de Civitate Dei libris præmiſſo.

Non nisi calcatis loricam ponere Rostris.
O rerum fatique vices! qui fœda parabat
Romanas ad stupra nurus, sua pignora vidit
Conjugibus permista trahi. qui mente profunda
Hauserat Urbis opes, ultro victoribus ipse
Præda fuit. nostri quondam qui militis auro
Aggressus tentare fidem, desertus ab omni
Gente sua manibusque redit truncatus & armis.
Hoc quoque quod veniam leti valuere mereri,
Si positis pendas odiis, ignoscere pulcrum
Jam misero, pœnæque genus vidisse precantem.
Quæ vindicta prior, quam cum formido superbos
Flectit, & assuetum spoliis affligit egestas?
Sed magis ex aliis fluxit clementia caussis,
Consulitur dum, Roma, tibi. tua cura coëgit
Inclusis aperire fugam, ne pejor in arcto
Sæviret rabies venturæ conscia mortis.
Nec tanti nomen stirpemque abolere Getarum,
Ut propius peterere, fuit. Procul arceat altus

 Jupiter,

98 nuncia *vulg.* conscia *a Barthio & Heins. e MSS.*

82 *Rostra* fori Romani, unde concionabantur ad multitudinem, intelligi, apparet.

85 *Mente profunda* exprimit poëta insatiabilem cupiditatem, quæ instar profundæ voraginis expleri nullo modo potest. *Mévos* cogitasse videtur, partem, quæ vult in nobis & appetit, non quæ intelligit & scrutatur. *Devorandi* verbum in tali re amat Cicero.

89 *Manus* intelligamus milites, & copias adeo omnes, præter *arma*, quæ separatim nominat.

90 Hic poëta illud *veniam leti* vocat & clementiam, in quo alii vel turpem Romanis pactionem, vel proditionem adeo deprehendere sibi visi sunt. Vid. Zosimus 5, 29. Et fuisse rem invidiosam, etiam ex hac defensione apparet. Ipsa formula *valuere mereri*, indicat, *mereri* hic esse simpliciter consequi sine respectu dignitatis.

96 *Tua cura* posuit pro *tui.* Dum tibi, o Roma, consulit, tuæ salutis dum rationem habet Stilicho, maluit inclusis Getis fugæ occasionem præbere, ne desperatio illos in rabiem verteret, perniciosam forte Romanis futuram. Honesta & speciosa oratio, quam populares mei breviter comprehendunt, *Fugienti hosti pontem substernendum esse aureum.*

99 Comparat inter se hæc duo, Internecionem Getarum, Periculum Romæ ab illorum desperato impetu. Hæc si in bilancem imponantur, non tanti ponderis est prius, ut posterius subeatur.

Jupiter, ut delubra Numæ, sedemque Quirini
Barbaries oculis saltem temerare profanis
Possit, & arcanum tanti deprendere regni.
Quamquam, si veterum certamina rite recordor,
Tunc etiam, pulcra cum libertate vigerent,
Et proprio late florerent milite Patres,
Semper ab his famæ petiere insignia bellis,
Quæ diversa procul tuto trans æquora vires
Exercere dabant. Currus regumque catervæ
Inter abundantis fati ludibria ductæ.
At vero Italiam quoties circumstetit atrox
Tempestas, ipsumque caput læsura pependit;
Non illis vani ratio ventosa favoris,

Sed

101 sanctumque *al.* 108 divisa *MSS. pro* tuto, totas *MSS. hinc* tutas *conj. Heins.* virtus Exer. dabat *conj. Scal.* dabat *vulg. Sed* dabant *omnes MSS. Heins.* 109 catenæ *ante Heins.* 113 furoris *MSS.* timoris *MS. hinc* tumoris *conj. Heins.*

103 *Arcanum regni.* Ignem in templo Vestæ, in primis intelligerem, nisi obstaret illud, quod jam Theodosius senior statim a victo Eugenio dicitur Vestales & cultum Vestæ abrogasse, quod copiose narrat Zosimus 5, 28. Et frustra jam ante consumta erat nobilis illa Symmachi relatio, quam oppugnarunt Ambrosius & Prudentius. An igitur alia imperii Ro. pignora respicit? Serv. ad Aen. 7, 188 *Septem fuerunt paria* (leg. *pignora*) *quæ imperium Ro. tenerent*, *acus Matris Deum*, *quadriga fictilis Vejorum*, *cineres Orestis*, *sceptrum Priami*, *velum Ilionæ*, *Palladium*, *ancilia.*

109 *Regum catervas*, ab Heinsio ex bonis libris assumtas, eo minus mutare, & reducere *catenas*, quæ alioqui pulchre conveniunt, ausus sum, quod augustius spectaculum sunt *Reges* plurium numero, nec invisum Romæ, cum *Reges* sint etiam filii & fratres regum, ut non absurde possimus etiam *catervas* illorum putare in triumpho ductas. Currum triumphalem Aemilii Paulli Macedonici præcesserunt ipse Perses rex, tres illius liberi, Bitis, Cotyis regis filius etc.

110 *Abundans fatum*, quod plura tribuit, quam quis sperare vel optare adeo audeat. *Ludibria* dicuntur non tam respectu triumphantis, quamquam id quoque, quam eorum de quibus triumphatur, quos, paullo ante in summo velut fastigio constitutos, jam *Fortuna sævo læta negotio*, *& Ludum insolentem ludere pertinax*, (Hor. Car. 3, 29. 49) ad miserrimam conditionem depressit.

112 *Tempestas --- pependit* pictura est nubis capitibus ac cervicibus imminentis, fulmina & grandines intentantis. Ceterum in hac prudentiae Stilichonis prædicatione inest tacita confessio, quam timendus etiam post prælium ad Pollentiam fuerit Alaricus.

Sed graviter spectata salus, ductorque placebat,
Non qui præcipiti traheret simul omnia casu,
Sed qui maturo vel læta vel aspera rerum
Consilio momenta regens, nec tristibus impar,
Nec pro successu nimius, spatiumque morandi,
Vincendique modum mutatis nosset habenis.
Cautius ingentes morbos, & proxima cordi
Ulcera Pæoniæ tractat solertia curæ,
Parcendoque secat, ferro ne largius acto
Irrevocandus eat sectis vitalibus error.
  Sublimi certe Curium canit ore vetustas,
Aeaciden Italo pepulit qui litore Pyrrhum.
Nec magis insignis Pauli Mariique triumphus,
Qui captos niveis reges egere quadrigis.
Plus fuga laudatur Pyrrhi, quam vincla Jugurthæ.
Et quamvis gemina fessum jam clade fugarit,
Post Decii lituos, & nulli pervia culpæ
Pectora Fabricii donis invicta vel armis,
Plena datur Curio pulsi victoria Pyrrhi.
Quanto majus opus solo Stilichone peractum
Cernimus! hic validam gentem, quam dura nivosis
Educat Ursa plagis, non Chaonas atque Molossos,

Quos

114 suspecta *MS.* 118 præ *MS.* tumidus *vulg. sed* nimius *MSS. & exemplis tuetur Heins.* 122 longius *vulg.* latius *MS.* largius *Heins. ex MSS.*

121 *Pæoniam curam* esse medicam, monuimus ad 24, 173.

122 *Secando parcit* debebat dicere naturaliter: sed etiam ipsa hypallage habet vim suam: secat dum parcit, & quia parcit: ne pars sincera trahatur. Itaque cavet ne sectio plus damni ferat, quam caveat.

125 *Aeacidæ* cognomen Pyrrho, quod per Achillem ab Aeaco descenderet, tributum etiam ab illo nobili oraculo, sive verum fuerit, sive confictum ab Ennio *Ajo te, Aeacide, Romanos vincere posse*, de quo Cic. Divin. 2 c. 56.

128 *Fuga Pyrrhi*, Pyrrhus in fugam actus a Curio: non laudatur Pyrrhus, quod fugit: sic Jugurthæ vincula, quibus vinctus Jugurtha.

133 *Solo Stilichone:* cum solus esset Stilicho. Nam præpositionem passivi, *peractum*, simpliciter omitti, durius esse puto.

135 *Chaones & Molossi* ac *Dodonæi*, gentes

Quos Epirus alit, nec Dodonæa fubegit
Agmina, fatidicam fruftra jactantia quercum.
Primus fulmineum lento luctamine Pœnum
Compreffit Fabius: campo poft aufus aperto
Marcellus vinci docuit: fed tertia virtus
Scipiadæ Latiis tandem deterruit oris.
Unus in hoc Stilicho diverfis artibus hofte
Tres potuit fuperare duces, fregitque furentem
Cunctando, vicitque manu, victumque relegat.
Atque hæc tanta brevi mifcentem incendia Pyrrhum
Suftinuit tota mærens Oenotria luftro,
Et prope ter fenas Itali per graminis herbas
Maffylus Pœno fonipes vaftante cucurrit,
Hannibalemque fenem vix ad fua reppulit arva
Vindex fera patrum poft bellum nata juventus.
Hic celer effecit, bruma ne longior una
Effet hiems rerum, primis fed meffibus æftas
Temperiem cælo pariter belloque referret.

Sed

138 cunctamine *MS. quod placet Heinfio: mihi* ταυτολόγω *videtur.* 143 complere *ante Heinf.* fuperare *etiam Baf. marg.* frangit *Raphel. quod probat Barth. & mox* vincit *MSS. Favet, quod fequitur* relegat. 145 mifc. prælia *MSS. & Baf. marg.* 147 Latii per graminis herbas *conj. Barth.* Latii per gramina meffes: *&* v. 160 bellorum *editio Amftel. Cafiorum laudata Heinfio.*

gentes Epiri fub Pyrrhi regno, quos cur deteriores faciat Getis, non apparet, cum bellicofa femper illa pars Græce loquentium habita fit. De fatidica Dodonæ quercu ad 7, 118 it. ad 26, 19 dictum.

138 *Fulmineum Pœnum & lentum luctamen*, antitheton vehemens.

144 *Relegat*, removet & remotum tenet. vid. 21, 250. Ceterum concinna brevitate (verum a poëta tali quis exfpectet?) trium fummorum ducum laudes hic in unum confert Stilichonem fuum.

145 Pyrrhi bellum duravit annis quinque: Punicum fecundum, annis XVIII. *Herbæ* fignificant ver: quot *herbæ graminis*, tot funt anni. Ut *poft aliquot ariftas*, poft aliquot annos. Sic *meffes, hiemes* etc.

150 *Poft bellum* primum Punicum finitum nata juventus intelligi debet, fi non volumus nimis excedere modum poëtam. Pauci fane effe potuerunt milites, XVI vel paullo amplius annorum in exercitu Romanorum, poft cœptum bellum cum Hannibale nati, qui ultimis annis duobus in acie contra illum ftare poffent.

152 *Hiems rerum*, tempeftas, procella, turbo. Pulchre comparavit Heinfius Ovid. Epift. 1, 5. 34 *Peffima mutati coepit amoris hiems.*

Digitized by Google

Sed quid ego Hannibalem contra, Pyrrhumque tot annis
Certatum memorem? cum illis Spartacus omne
Per latus Italiæ ferro bacchatus & igni,
Consulibusque palam toties congressus, inertes
Exuerit castris dominos, & strage pudenda
Fuderit imbelles aquilas servilibus armis.
Nos terrorum expers, & luxu mollior ætas
Deficimus queruli, si bos abductus aratro,
Si libata seges. non hanc ergastula nobis
Immisere manum, nec conjurantis arenæ
Turba fuit. qualem Stilicho dejecerit hostem,
Thraces & Aemonii poterunt Mœsique fateri.
Frigida ter decies nudatum frondibus Aemum
Tendit hiems vestire gelu; totidemque solutis
Ver nivibus viridem monti reparavit amictum,
Ex quo jam patrios gens hæc oblita Triones,
Atque Istrum transvecta semel vestigia fixit
Threïcio funesta solo; seu fata vocabant,

Seu

155 vili *al.* 156 furto *al.* 167 totiesque *vulg. ante Heins.* 170 simul *MS.*

153 *Temperiem cælo referre* pulchre dictum: *bello*, non item. Nempe optimi etiam in jungendis s. conjugandis uni verbo communi diversis nominibus s. notionibus non semper satis accurate versantur, quæ res figuræ nomen accepit, Zeugma vocant. Possis tamen dicere, invito verum hic excidisse Poëtæ: non enim finem allatam bello Getico illa recessione Alarici de limite Italico, sed qualemcunque temperiem s. moderationem.

155 De *Spartaco* dictum ad 3, 255.

162 Servorum pars *ergastulis* apertis prodiit, pars de ludis gladiatoriis, ubi *arenæ* & spectaculis parabantur.

170 *Semel* hic eam vim habet quam primum, ut nostrum *ein mahl.* Ut Liv. 33, 9 *Ter prodita patria — semel, iterum, tertio.*

171 *Fata*, & *ira Deûm* sibi opponuntur. Illa serie immutabili atque æterna causarum & eventuum continentur: hæc interponit se extra illum ordinem. Sic dicunt *fato* suo mori, qui ex lege & machinali ratione corporis morbo consumuntur, quod quæsitæ manu sua vel aliena morti opponitur. Hæc ipsa tamen *ira Deûm* quoque ordinem servat, & modum quendam agendi per causas naturaliter efficientes, hoc est *seriem meditatur ruinis*, quæ non vno impetu & sine alia causa ingruunt, sed velut e longinquo parantur, & per seriem quandam velut rotarum se contingentium & impellentium ad finem & effectum suum perveniunt.

Seu gravis ira Deum, ſeriem meditata ruinis.
Ex illo, quocumque vagos impegit Erinnys,
Grandinis aut morbi ritu per devia rerum
Præcipites per clauſa ruunt. nec contigit ullis
Amnibus, aut ſcopulis proprias defendere terras.
Nil Rhodope, nil vaſtus Athos, nil profuit Aemus
Odryſiis. facili contemtum Strymona ſaltu,
Et fruſtra rapidum damnant Aliacmona Beſſi.
Nubibus intactum Macedo miratur Olympum
More pererratum campi. Gemit irrita Tempe
Theſſalus, & domitis irriſam cautibus Oeten.
Sperchiuſque, & virginibus dilectus Enipeus,
Barbaricas lavere comas. Non objice Pindi
Servati Dryopes; nec nubifer Actia texit
Littora Leucates. ipſæ, qua durius olim

Reſtite-

173 exilio *al.* quoscunque *al.* 175 clauſa *vel* luſtra *al.* clauſa *MSS. Heinſ.* 177 Hebrus *Baſ. marg.* & *MSS. quid. Barth.* & *Heinſ.* 178 contemnunt *vulg.* 180 hinc tectum *vel* en tectum *conj. Heinſ.* 181 gerit *vulg.* gemit *etiam Baſ. marg.* 182 cotibus *al.* Oetam *al.* 186 quæ *vulg.*

179 *Aliacmon* ſ. Haliacmon Macedoniam propriam a Theſſalia dividit. *Beſſi* inter Thracas etiam bellicoſiores habiti. Sed qui hic totam Græciam deſcribit Poëta, & velut depingit in tabula, non ſatis huic loco intentus fuit, cum Beſſos multum ad Orientem & Septentrionem remotos facit damnantes Aliacmona, qui, rapidus licet, non potuerit arcere Getas. Atqui Hebrus ad quem colebant Beſſi, & Strymon erant ante ſuperandi, quam ad Aliacmona pervenirent ab Iſtro Getæ. Reliqua lector jucundius cum tabula Cellariana vel alia comparabit, quam longis adnotationibus hic declarata leget.

180 Montes *nubibus intactos* memorat Iſ. Voſſ. ad Melam 2, 2 p. 443.

181 *Irrita*, profanata, cum ſanctitas illa poëtica & fabularis non magis, quam montes & ſilvæ, tueri illa poſſet.

183 *Enipeus* Theſſaliæ fluvius ob aquarum & litorum amœnitatem frequentatus Nymphis etiam antiquis, in quibus Tyro Salmonei filia, cui ſub Enipei ſpecie obrepſit Neptunus. Fabula eſt Od. Λ, 234. Conf. Lucia. Dial. Mari. 13 T. 1 p. 320.

184 Ab *Objiciendo* primum *objex* dictus: deinde, ut in *adjicere*, *abjicere*, ceteris, *i* prius ejectum, quod hic jure ſuo, & exemplo optimorum, revocat Claudianus.

186 *Durius*, pertinacius, Metaphora ab his, quæ in via agenda per Alpes, in cuniculis item militaribus vel bellicis effodiendis, objiciuntur.

Restiterant Medis, primo conamine ruptæ
Thermopylæ. Vallata mari Scironia rupes,
Et duo continuo connectens æquore muro
Isthmos, & angusti patuerunt claustra Lechæi.
Nec tibi Parrhasios licuit munire colonos
Frondosis, Erymanthe, jugis, equitataque summi
Culmina Taygeti trepidæ vidistis Amyclæ.
Tandem supplicium cunctis pro montibus Alpes
Exegere Getis tot tandem flumina victor
Vindicat Eridanus. Docuit nunc exitus, alte
Fatorum secreta tegi. quisquamne reclusis
Alpibus ulterius Latii fore credidit umbram?
Nonne velut capta rumor miserabilis urbe
Trans freta, trans Gallos, Pyrenæumque cucurrit;
Famaque nigrantes succincta pavoribus alas

Secum

190 templa *vulg.* Lycæi *vulg.* Lechæi *e conj. Scal.* & *MS.*
196 hunc *Cuj.* 200 fluvios *Cuj.*

189 Ut antiqui perfodere Isthmum ad navigandi commoditatem conati sunt aliquoties: ita recentioribus curæ fuit illas angustias, muris ab uno sinu ad alterum, a portu Lechæo ad Cenchreensem ductis, munire. Hoc factum sub Valeriani imperio refert Zosimus 1, 29 Πελοποννήσιοι τὸν Ἰσθμὸν διετείχιζον. Hoc muro freti suas urbes sine mœnibus reliquere, quod male illis per Alarici expeditiones cessit, narrante eodem Zosimo 5, 6, cum Gerontius, præfectus muro, transeundi copiam illi daret.

195 Alpes vindicarunt injuriam tot montibus factam, ulti sunt contumeliam ab Alarico & Getis illatam celebratissimis jugis. Vellem ego in bonis libris esset *Getas:* & apud Ovid. Fast. 4, 230 *Hunc pœnas exigit ira deæ.* Apud Elzevirios 1650 jam expressum hic erat *Getas*: sed mutari jussum in erratorum indiculo. Apud Ovidium *Hinc* legebatur ante Heinsium. Sed mihi videtur non minus recte dici *exigere aliquem pœnas*, quam *Otium rogare divos*, & horum similia. Et de passivo non est dubium, ut in illo Metelli apud Gell. 15, 14 *Sese pecunias maximas exactos esse.* Sed nolim contendere in tali re, contra tales auctores, acrius.

198 *Latii umbram* dictam puto cum allusione ad etymon. Umbra est, ubi latere licet adversus lucem & æstum etc.

200 *Freta* intelligo oram maris inferioris, litora Liguriæ, Galliæ, Hispaniæ.

201 *Fama*, horribile monstrum, subter alas sibi habet succinctos pavores, ut *Scyllam* Virgilius Ecl. 6, 75 facit *Candida succinctam latrantibus inguina monstris.* Non impediunt hi pavores succincti volatum & celeritatem famæ, quia leves sunt, aura & vento constant.

Secum cuncta trahens a Gadibus usque Britannum
Terruit Oceanum, & nostro procul axe remotam
Insolito belli tremefecit murmure Thulen?
Mandemusne Noti flabris, quoscumque timores
Pertulimus, festæ doleant ne tristibus aures?
An potius meminisse juvat, semperque vicissim
Gaudia præmissi cumulant inopina dolores?
Vtque sub occidua jactatis Pleiade nautis
Commendat placidum maris inclementia portum;
Sic mihi tunc major Stilicho, cum læta periclis
Metior, atque illi redeunt in corda tumultus.
Nonne videbantur, quamvis adamante rigentes,
Turribus invalidis fragiles procumbere muri,
Ferratæque Getis ultro se pandere portæ?
Nec vallum densæque sudes arcere volantes
Cornipedum saltus. Jam jam conscendere puppes,
Sardo-

214 infragiles validis *MS.*

202 *Secum cuncta trahere* dicitur Fama, quatenus illam, & rumores, quamvis vanos, sequitur vulgus h. e. major pars hominum.

204 *Thulen* ad Septentrionem locat, nihil definit, ut solet. Vid. ad 5, 240 it. 24, 157.

205 An oblivione deleamus metus, quos sustinuimus? plane ut Horat. Car. 1, 26 pr. *Tristitiam & metus Tradam protervis in mare Creticum Portare ventis.*

208 Huc pertinet illa Socratis fabella, de voluptate & dolore a Jove catena inter se devinctis, ut altera semper alterum, aut alteram alter trahant.

209 *Occidua Pleias* f. occasus Vergiliarum in IX Calend. Nov. refertur a Colum. 2, 8. 2 cum jam tempestuosum esse mare solet, & navigatio cum periculo. Vid. ad 8, 437. Usus verbi *commendare* plane similis, quin sententia eadem Plin. Pan. 5, 8 *Sicut maris cælique temperiem turbines tempestatesque commendant* etc.

211 *Læta periclis metiri*, magnitudinem felicitatis æstimare perpendendis periculis, quibus illa nos liberavit: ut medici beneficium æstimamus magnitudine morbi, gravitate vulneris, quibus nos exemit.

214 *Turres* sunt partes robustiores & velut articuli mœnium: *his invalidis* reliquum murum, tanquam fragilem, procumbere, mirum non est.

216 *Vallum* posuisse videtur pro ipso aggere: qui vero proprie antiquis valli erant, rami arborum bifurci aut plurium surculorum defixi in aggerem & sibi implexi, hos vel pro his *densas sudes* ponit noster. Fungebantur autem vice eorum, quos recentior disciplina *equos Frisios* vel *equites Hispanos* appellat.

Sardoosque habitare sinus, & inhospita Cyrni
Saxa parant, vitamque freto spumante tueri.
Ipsa etiam diffisa brevi Trinacria ponto,
Si rerum natura sinat, discedere longe
Optet, & Jonium refugo laxare Peloro.
Fultaque despiciens auro laquearia dives,
Tutior Aeoliis mallet vixisse cavernis.
Jamque oneri creduntur opes, tandemque libido
Hæsit avaritiæ gravioribus obruta curis.
  Utque est ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique timor; tum somnia vulgo
Narrari; tum monstra Deum, monitusque sinistri:
Quid meditentur aves, quid cum mortalibus æther
Fulmineo

218 Sardoniosque *vel* Sardonios *it.* Cypri *vulg. ante Claver.* 219 finas *MS. belle.* 220 diffusa *vulg.* distincta *Cuj. & MSS. unde* distenta *conj. Heins.* diffissa *it.* divulsa *al.* diffisa *Clav. misc.* p 13, b. *& Heins. ex MSS.* 222 optat *omnes: sed* optet *vol. Heins. & ratio.* 228 tunc omina *conj. Heins.*

220 Cum Itali alii Sardiniam & Corsicam (hæc enim *Cyrne* est) insulas petant, ut mari circumfluo tuti sint: Siculi non satis fidunt angusto freto, quod suam insulam ab Italia separat. Optat igitur Sicilia recedere ab illa longius, & *Jonium* mare, in angustias coactum in freto Siculo, dilatare recedente Peloro promontorio, ne nimirum ita facilis ex Italia trajectus sit hostibus.

223 *Laquearia auro fulta* sunt columnæ aureæ, sustinentes laquearia splendide & ipsa culta. De verbo *fulta* vid. 28, 168. Hæc laquearia nunc despiciunt divites domini, nihil sibi prodesse sentiunt, & malint delitescere in cavernis vicinarum Insularum Aeoliarum.

226 *Hæsit avaritia*, subtitit, in quantum tali tempore nemo quisquam plus habere, augere possessiones suas cupit, sed quæ habet, ea removere studet ab oculis hostium, vel partis jactura conservare reliqua.

227 Quid fieri in magno metu ac terrore soleat, exemplo est illud Vesuvii incendium, de quo Plin. Epist. 6, 20. 15 *Nec defuerunt, qui fictis mentitisque terroribus vera pericula augerent --- falso, sed credentibus narrabant --- plerique lymphati terrificis vaticinationibus & sua & aliena mala ludificabantur.*

230 Calumniator fuerit, si quis accuset poëtam, aut sibi persuasisse, aut voluisse credere alios, *meditari*, conari aliquid aves, conscias vel has vel æthera sibi suarum esse significationum: sed sunt istæ Metaphoræ, a qualibus nec vita communis semper abhorret. Quis non dicat cum Cicerone Verr. 2 c. 61 *Quid ergo sibi illæ statuæ equestres inauratæ volunt?* e. i. g. a.

Fulmineo velit igne loqui, quid carmine poſcat
Fatidico cuſtos Romani carbaſus ævi.
Territat aſſiduus Lunæ labor, atraque Phœbe
Noctibus æriſonas crebris ululata per urbes.
Nec credunt vetito fraudatam Sole ſororem
Telluris ſubeunte globo: ſed caſtra ſecutas
Barbara Theſſalidas patriis lunare venenis
Inceſtare jubar. Tunc anni ſigna prioris,
Et ſi quod fortaſſe quies neglexerit omen,
Addit cura novis: lapidoſos grandinis ictus,
Molitaſque examen apes, paſſimque crematas
Perbacchata domos nullis incendia cauſſis,
Et numquam cælo ſpectatum impune cometen,
Qui primum roſeo Phœbi prolatus ab ortu,
Qua micat aſtrigera ſenior cum conjuge Cepheus,
Inde Lycaonia paullatim expulſus ab Arcto

Crine

232 Caucaſus *Cuj.* 234 horriſonas *vulg.* Auſonias *Baſ. marg.* 239 neglexerat *al. etiam Heinſ.* 2. 246 Lycaoniam ad arcton *MSS.*

232 *Carbaſus* lintei genus Hiſpanici ſubtilis. Sed eodem nomine etiam vela navium ſignant, forte ſimili Aſteiſino, quo tenuiſſimum quoddam byſſi genus *Baptiſtæ* nomine diſtinguunt. *Linteos libros* faſtorum h. e. in textili linteo ſcriptos, paſſim laudat Livius. Ex eo genere fuiſſe Sibyllinos, indicat etiam Symmachus 4, 34 *Monitus Cumanos*] *lintea texta ſumſerunt. Cuſtos ævi Romani*, in quo fata imperii deſcripta ſunt per omnia ſæcula, ad quem aditur rebus dubiis.

233 Pulchre hic & ſuperſtitiones plebeculæ, & ſuam rerum cæleſtium peritiam, juxta ſe ponit.

236 Etiam hic loquitur ita, ut motum telluri tribuat. Vid. ad 1, 1.

238 Hæc & ſimilia prodigia conſideravimus ad 18, pr. it. 20, 40 ſq. Qui Prodigia Liviana vel ex Indice Drakenborchiano vel ex Julio Obſequente percurrerit, & hæc & plura alia inveniet.

243 *Cometen non impune ſpectari* dicit etiam, de vulgi nempe ſententia, noſter 33, 234 h. e. ſemper conſequi ſolere mala quædam publica. Ceterum quem hic deſcribit cometen, hunc in Catalogo chronologico, ſed ſola hac auctoritate refert Lubieniecius ad A. 405. Via quam dat cometæ, probabilis eſt, & ex obſervatione ſumtam haud dubito, quod comparatio viarum oſtendit, quæ a duobus inde ſæculis in literas relatæ ſunt.

247 *Geticum plauſtrum* appellat hoc ſidus cum alluſione ad bellum Geticum, & cladem gentis: ideo etiam fœdandi verbo utitur. Nempe *Lycaoniam urſam* puto eam, quæ minor vulgo vocatur: *plauſtrum* (noſtris *der Heerwagen*) urſa major.

Crine vago Getici fœdavit sidera plaustri,
Donec in exiguum moriens vanesceret ignem.
Sed gravius mentes cæsorum ostenta luporum
Horrificant. duo quippe lupi sub principis ora,
Dum campis exercet equos, violenter adorti
Agmen, & excepti telis, immane relatu
Prodigium, miramque notam duxere futuri.
Nam simul humano geminas de corpore palmas
Vtraque perfossis emisit bellua castis:
Illo læva tremens, hoc dextera, ventre latebant
Intentis ambæ digitis, & sanguine vivo.
Scrutari si vera velis, fera nuntia Martis
Ora sub Augusti casurum prodidit hostem.
Utque manus utero virides patuere retecto,

250 terrificant *MS.* 253 veramque *conj. Heins.* 256 latebat *Raphel.* 259 orbe *vulg.* ore *al.* ora *a Claverio.* 260 resecto *conj. Heins.* recepto *MS.*

248 Pulchre pingit hic versus phænomenon cometæ discedentis, & subducentis se conspectui.

250 *Principem* pro more bonorum temporum intelligit Imperatorem Honorium. Utrum porro simpliciter finxerit hoc, & ex suo ingenio pepererit prodigium, an narratum ab aliis acceperit, non temere dixerim.

251 *Violenter adorti* quod sunt agmen lupi, in hoc jam est prodigium, cum non nisi dura hieme, & in summa omnium inopia, invadere homines rapax bestia soleat. Lupi in urbe visi aliquoties in prodigiis apud Julium Obsequentem.

253 *Notam duxere* translate dictum videtur, a scribentibus pingentibusve. Lupi significationem dederunt non minus claram & apertam, quam si carmine fatidico nobis cecinissent periculum imperii. Ceterum vero simile est, aliquid accidisse, quod quamcunque similitudinem haberet hujus narrationis.

254 *Palmæ humano de corpore* nihil aliud sunt quam humanæ manus emergentes e vulneribus, quibus perfossæ erant bestiæ, dextra e latere unius, ex latere alterius sinistra.

258 Mutato genere & numero *fera nuncia* dicitur, qui paullo ante *duo* erant *lupi*, ut facilius lector cogitet Lupam Romuli. Jam Poëta primo ipse interpretatur prodigium, deinde quomodo formido hominum illud interpretata sit, ostendit.

260 *Virides manus* sunt vivarum, similes succo suo plenæ, Metaphora solemni. *Uterum* de omni ventre dici poëtis, & ipsum frequens est. Interpretatio ostenti secundum poëtam hæc erat: ruptis jam lateribus luporum in conspectum veniunt manus: sic perruptis jam Alpibus, quibus Lupa Martia se texerat, prodeunt manus, a quibus conficiuntur Barbari.

Romula post ruptas sic virtus emicat Alpes.
Sed malus interpres rerum metus omne trahebat
Augurium pejore via, truncataque membra,
Nutricemque lupam, Romæ regnoque minari.
Tunc reputant annos, interceptoque volatu
Vulturis, incidunt properatis sæcula metis.
  Solus erat Stilicho, qui desperantibus augur
Sponderet meliora manu: dubiæque salutis
Dux idem vatesque fuit. „*Durate parumper,*
Inquit, *& excussis muliebribus ore querelis*
Fatorum toleremus onus. Nil nautica prosunt
Turbatæ lamenta rati: nec segnibus undæ
Planctibus, aut vanis mitescunt flamina votis.

Nunc

264 Observari hic potest ellipsis verbi *dicit* vel similis, quæ historicis quoque in usu est.

265 Meticulosi homines ita rationes subducunt. Duodecim vultures, qui omen regni fecerunt Romulo, Liv. 1, 7, tot sæcula imperio portenderunt: nunc sæculum agitur duodecimum, dicebant; sed truncabant illa sæcula, metas ac terminos illorum (si etiam demus respondere vulturum numerum numero sæculorum) incidebant, neque enim nisi ex dimidia parte tum finitum erat sæculum Romæ XII. Comparatur enim cum A. V. 1152, Christianorum annus 400, circa quem ista gerebantur. Si Sibyllina sæcula annorum CX ponas, quod in hac re necesse est, alii plus centum anni decedent. Hoc, puto, sibi voluit Claudianus, cum interceptum volatum vulturis minimum unius, cum *incisa sæcula properatis metis*, ait. Neque vero hic simpliciter fingit poëta. Audiamus Censorinum (qui libellum suum scripsit Anto. Pio & Pontiano Proculo COSS. V. C. 990. vid. Reland) de die nat. c. 17 extr. *Quot sæcula urbi Romæ debeantur, dicere meum non est: sed quid apud Varronem legerim, non tacebo, qui libro Antiquitatum duodevicesimo ait, fuisse Vettium Romæ in augurio non ignobilem — eum se audisse dicentem: si ita esset, ut traderent historici de Romuli urbis condendæ auguriis, ac duodecim vulturibus; quoniam* CXX *annos incolumis præteriisset populus Romanus, ad mille & ducentos perventurum.* Hæc non incognita fuerunt doctissimo poetæ, ut neque fugerunt Apollinarem Sidonium, qui attingit Car. in Avitum 7, 55 & 358. Alia quæstio est, an verus fuerit augur Vettius? quod putat Barthius, nixus verbis Marellini Comitis in Chronico Aetio & Studio COSS. (A. V. 1206. C. 455 secundum Rel.) *Aëtius patricius — trucidatur, atque cum ipso Hesperium cecidit regnum, nec hactenus valuit relevari.*

268 *Manu*, non voce tantum *spondebat meliora* Stilicho. Fidem promissis viri & consolationi addebat manus illa victrix, fortitudine non minus quam fide præstans.

Nunc instare manu, toto nunc robore niti
Communi pro luce decet; succurrere velis,
Exhaurire fretum, varios aptare rudentes,
Omnibus & docti jussis parere magistri.
Non, si perfidia nacti penetrabile tempus
Irrupere Getæ, nostras dum Rhætia vires
Occupat, atque alio desudant Marte cohortes,
Iccirco spes omnis abit. Mirabile posset
Esse mihi, si fraude nova, vel calle reperto
Barbarus ignotas invaderet inscius Alpes.
Nunc vero geminis clades repetita tyrannis
Famosum vulgavit iter. nec nota fefellit
Semita præstructum bellis civilibus hostem.
Per solitas venere vias, aditusque sequendos
Barbarico Romana dedit discordia bello.
Sed nec præteritis hæc res incognita sæclis.
Sæpe lacessitam, sed non impune, fatemur
Ausoniam. hæc Senonum restinxit sanguine flammas.
Hæc & Teutonico quondam patefacta furori
Colla catenati vidit squalentia Cimbri.

274 pectore *vulg. Sic* & Sil. 11, 492 Adductis percussa ad pectora tonsis. 275 succedere *MS.* 278 non nisi *vulg.* non si *etiam Bas. marg.* 287 secandos *it.* secundos *al.*

276 *Exhaurire fretum*, si qua rimam & vitium fecerit navis, qua aqua irruat, exhaurire illam, obstruere lacunam.

277 *Docti* apud poëtas præsertim, non soli, qui literas tractant, sed quicunque artem quamcunque, vel præceptis vel usu, consecuti sunt.

278 *Penetrabile tempus* activa significatione ut *penetrabile telum*, quod irrumpit & penetrat: ipsa temporis opportunitas instar teli est, certe celeritatem & vim adeo addit armis.

284 Eugenius & Maximus *tyranni* inter Alpes oppressi. Itaque bellis illis civilibus hostis *præstructus*, q. d. præ instructus, edoctus & munitus est.

289 Pergit ostendere, Alpes olim quoque transitas ab Romanorum hostibus, sed nempe magno hostium infortunio, exitu certe tristi.

291 *Hæc Ausonia* s. Italia restinxit flammas, a Gallis Senonibus excitatas, illorum sanguine.

293 Pertinet ad bellum Cimbricum a Mario confectum ingenti

Vile decus, quod non erexit prævius horror.
Ingentes geminant discrimina magna triumphos.
Quid turpes jam mente fugas, quid Gallica rura
Respicitis, Latioque libet post terga relicto
Longinquum profugis Ararin præcingere castris?
Scilicet Arctois concessa gentibus Vrbe
Considet regnum Rhodano, capitique superstes
Truncus erit. Vestros stimulant si pignora sensus,
Me quoque non impar naturæ cura remordet.
Nec ferro sic corda rigent, ut nosse recusem,
Quam sanctum soceri nomen, quam dulce mariti,
Quantus prolis amor. sed numquam oblita decoris
Obscenam latebram pietas ignava requiret.
Nec vobis fortis monitor, mihi cautior uni.
Hic conjux, hic progenies, hic carior omni
Luce gener. pars nulla mei subducta procellæ.
Accipe tu nostræ, tellus Oenotria, mentis
Vincula communes tecum subeuntia casus,
Exiguamque moram muris impende tuendis,
Dum redeo lectum referens in classica robur.„

His

295 generant *MS.* 300 captique *Vien. Bas. Plant. Sed* capitique *jam Vic.* 302 causa *Bas. marg.* 303 aut nosse recusant *vulg.* 311 pignora *vulg. nec damno. Sed* Vincula *jam Vien. & Bas. marg. Heins.*

Teutonum & Cimbrorum strage. *Colla catenata* noster memorat etiam 22, 374.

294 *Vile decus*, gloria tenuis, quam non extollit & auget periculum, quo liberavit victor laborantes. *Geminare* hic est in alterum tantum augere.

298 *Profuga castra*, quæ post fugam transferuntur a media Italia ad ripas Rhodani: *præcingere*, velut tegere & vestire, eaque re munire ac tueri.

302 *Naturæ cura*, quam dictat natura, naturalis: vt *nosse recusem*, non sentiam, vel reprimam illum sensum naturæ, ac pietatem in meos.

306 *Obscena latebra* turpis & pudenda: *pietas ignava*, amor qui non audet pugnare & facere ac pati omnia pro his qui amantur.

308 *Omni luce* h. e. vita *carior gener* Honorius, qui non sit gener tantum, sed idem terrarum dominus & Imperator. *Partes sui* vocat necessarios, quos jam indicavit.

313 *Classica* posuit Metonymia quadam, ut intelligamus exercitum. Neque enim *classicum canitur*, vel *canit* adeo, nisi ubi collecta est *classis*, hoc est exercitus.

His dictis pavidi firmavit inertia vulgi
Pectora, migrantiſque fugam compeſcuit aulæ.
Auſaque tum primum tenebris emergere pulſis
Heſperia, ut ſecum junxiſſe pericula vidit
Auguſtum, tantoque ſui ſtetit obſide fati.
Protinus, umbroſa veſtit qua litus oliva
Larius, & dulci mentitur Nerea fluctu,
Parva puppe lacum prætervolat. ocius inde
Scandit inacceſſos brumali ſidere montes,
Nil hiemis cælive memor. Sic ille relinquens
Jejunos antro catulos immanior exit
Hiberna ſub nocte leo, tacituſque per altas
Incedit furiale nives. ſtant colla pruinis
Aſpera. flaventes adſtringit ſtiria ſetas.
Nec meminit leti, nimboſve aut frigora curat,
Dum natis alimenta paret. Sublimis in Arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rhætia ſilvæ:
Quæ ſe Danubii jactat Rhenique parentem,
Vtraque Romuleo prætendens flumina regno.
Primo fonte breves, alto mox gurgite regnant,
Et fluvios cogunt unda coëunte minores

320 fluxu *MS.*

318 *Stetit* firma, non amplius vel fugit vel plane jacuit.

320 *Larius* lacus in Transpadana Gallia, hodie Comenſis (*Lago di Como*) Plinii junioris villis & poſſeſſionibus & laudibus nobilis, qui illum ſuum vocare ſolet, v. g. 2,8.1. Hic *Nerea* h. e. mare imitatur *fluctu*, undis, ſed *dulci*; itaque *mentitur*, ſimulat, non eſt.

326 *Furiale* pro adverbio ponitur, ut *horrendum clamat*: furit autem Leo propter famem ſuam & catulorum.

329 *Arcton* ſeptentrionesque videtur hic & alias poëta noſter valde extendere, nempe Alexandrinus ipſe, qui frigus & hiemes metuit etiam, ubi aliis moderata ſatis temperies cæli videtur. Sic *Rhætiam* valde extendit, cum non Hercyniæ modo ſilvæ facit conterminam, ſed eandem & Rheni & Danubii patriam. Scilicet fines regionum & nominum barbarorum, ut illis videbantur, regere difficile eſt. Et fontes duorum fluminum, quæ tum naturales fines erant imperii Ro. non longis a ſe intervallis diſtare, conſtat.

332 Etiam hoc audaciuſculum *Rhætia — prætendit flumina regno Romuleo*: i. fundit duo flumina quæ utraque imperii Romani fines (quibusdam certe partibus & temporibus diverſis) conſtituunt.

In nomen transire suum. te Cimbrica Tethys
Divisum bifido consumit, Rhene, meatu.
Thracia quinque vadis Istrum vorat Amphitrite.
Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
Terga rotis; ambo Boreæ Martique sodales.
Sed latus, Hesperiæ quo Rhætia jungitur oræ,
Præruptis ferit astra jugis, panditque terendam
Vix æstate viam. multi ceu Gorgone visa
Obriguere gelu. multos hausere profundæ
Vasta mole nives, cumque ipsis sæpe juvencis
Naufraga candenti merguntur plaustra barathro.
Interdum glacie subitam labente ruinam

Mons

339 Martisque *probat Bentl. ad Horat. car.* 1, 25. 19. 341 tremendam *ante Heins. qui dedit ex Delrii conj.* terendam. *ipse conj.* premendam. *MS.* tenendam.

335 *Cimbrica Tethys* & ipsa late valde extensa est: forte magis id conveniat Albi aut ab altera parte Viadro. Interea tamen caussam habuit poëta *Cimbricum* mare, Tethyn *Cimbricam* vocandi partem Oceani Germanici, in quam procurrit Chersonnesus Cimbrica: licet enim remotior sit, nulla tamen vel Insula major vel Peninsula intercedit. De ostiis Rheni totis libris disputatum. Conf. ad 21, 222.

337 Etiam Istri ostia diuersimode a Geographis numerantur. *Quinque* facit cum nostro Dionysius Periegetes v. 301. Plinius 4, 12 *sex*: Strabo 7 p. 212 *septem*.

339 Videtur poëta in mente habuisse Horatii illum Car. 1, 25 extr. *sodalem hiemis* sive *Hebrus* est, sive *Eurus*. Et, ne quid dissimulem, *Hebro* magis videtur favere, neque tamen rem plane conficere. Hoc apparet, Danubium atque Rhenum fluvios dici *sodales Boreæ*: si presso pede secutus est Horatium noster, legit apud illum, *Hebrum* fluvium *sodalem Hiemis*. Sed tamen nihil impedit, quo minus, servata analogia, etiam *Eurum* ventum dixerit sodalem hiemis Horatius, quemadmodum Car. 4, 12. 1 *Veris comites animas Thracias*. Feliciter quidem imitatus est noster, quoquo modo legerit, Horatium.

341 *Ferit astra* non audacius dictum illo Hor. Car. 1, 1 extr. *Sublimi feriam sidera vertice*: sed hic magis etiam proprie h. e. optice. Vid. v. 470.

342 Conspectus capitis Medusæ mutavit in saxa adspicientes, hic saxorum instar durantur homines frigore.

345 *Naufraga* illud visionem nobis offert horribilem quasi maris glutientis & mergentis fracta navi onera illius omnia: *barathrum*, alias nigrum ab ipsa profunditate, hic *candet* a nive.

346 Tales ruinæ nec hodie insolentes. Vel recentissima hujus ipsius anni historia exemplum habet villæ totius a mole nivium, volumine suo & vertigine in immensum aucta, oppressæ. Quod *juvencos* ad *plaustra* memorat, pertinet ad consuetum ea tempestate

cursum

Mons dedit, & tepidis fundamina ſubruit Auſtris
Pendenti malefida ſolo. Per talia tendit
Frigoribus mediis Stilicho loca. Nulla Lyæi
Pocula; rara Ceres: raptos contentus in armis
Delibaſſe cibos, madidoque oneratus amictu
Algentem pulſabat equum. Nec mollia feſſo
Strata dedere torum. tenebris ſi cæca repreſſit
Nox iter, aut ſpelæa ſubit metuenda ferarum,
Aut paſtorali jacuit ſub culmine fultus
Cervicem clipeo. Stat pallidus hoſpite magno
Paſtor, & ignoto præclarum nomine vultum
Ruſtica ſordenti genitrix oſtendit alumno.
Illa ſub horrendis prædura cubilia ſilvis,
Illi ſub nivibus ſomni, curæque laborque
Pervigil, hanc requiem terris, hæc otia rebus
Inſperata dabant. illæ tibi, Roma, ſalutem
Alpinæ peperere caſæ. Jam fœdera gentes
Exuerant, Latiique audita clade feroces

 Vinde-

347 trepidis-aſtris *Vic. Vien. Baſ. marg.* tepidis-aſtris *al.* auſtris *MSS.* 350 cruda *it.* nulla *MS.* 355 tegmine *MS.* 360 illis *vulg.*

curſum clabularium, qui bubus conſtabat. Vid. Iac. Gothofr. ad l. 22 C. Th. de Curſu publ.

347 Philoſophatur more ſuo. Teporem aëris ab auſtris juvat naturalis calor terræ, molleſcunt igitur fundamenta h. e. ima ſtrata nivium humo proxima, & in loco declivi hærens adhuc, glacie nempe durata & firmata, moles, jam pondere ſuo victa cedit ac ruit. *Pendens ſolum* hic intelligo nimis accline, in quo moles paulo amplior ſedere non facile poſſit.

350 *Raptos* cibos non opus eſt intelligere vi ablatos incolis: quamquam illos forte hiſtoria ipſa non excludit ſimpliciter. Sed hoc indicat poëta, celeriter, & in ipſo itinere, raptimque adeo captos eſſe cibos. *Delibatos* ad moderationem & parſimoniam pertinet.

358 *Sordens* hic *alumnus* elegantiam addit & lucem picturæ poëticæ, ut Hor. Car. 2, 18. 28 *ſordidi nati.*

359 Pulchrum antitheton, quo oſtenditur, quæ dura & moleſta ſuſceperit Stilicho, illa omnia profuiſſe Romanis civibus.

364 *Latii* cladem intelligo non proprie, verum latiori ſignificatione de toto imperio Romano. Ceterum accuſat *Vindelicos* & *Noricos*, novarum rerum exſpectatione ſuſpenſos fuiſſe, & excutere jugum Romanorum paratos.

Vindelicos ſaltus, & Norica rura tenebant.
Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis
Nuntius in luxum falſo rumore reſolvit,
Dum marcent epulis, atque inter vina choroſque
Perſultat vacuis effrena licentia tectis;
Si reducem dominum fors improviſa revexit,
Hærent attoniti, libertatemque peroſus
Conſcia ſervilis præcordia concutit horror:
Sic ducis adſpectu cuncti ſtupuere rebelles,
Inque uno princeps Latiumque & tota refulſit
Roma viro. Frons læta parum, non triſtior æquo,
Non dejecta malis, miſta ſed nobilis ira:
Qualis in Herculeo, quoties infanda jubebat
Euryſtheus, fuit ore dolor: vel qualis in atram
Sollicitus nubem mæſto Jove cogitur æther.
„*Tantane vos*, inquit, *Getici fiducia belli*
Erigit? hinc animo fruſtra tumuiſtis inani?
Non ita Romanum fati violentia nomen
Opprimit; ut veſtros nequeat punire tumultus
Parte ſui. (*Neu vos longe ſermone petito*
Demorer

365 caſtra *MSS.* *inde* clauſtra *conj. Heinſ.* 370 ſors *vulg.* fors *ex MSS. Heinſ.* revixit *Vien.* revinxit *Baſ.* reduxit *Plant. marg.* *Sed* revexit *jam Vic.* 378 color *MSS.* iniquam *MS.* 384 pace *Vien. marg.*

371 *Libertatem peroſus horror*, verbo, ſervilis metus, qui cum libertate conſiſtere non poteſt. Ubi libertas eſt, ea expellit metum, inimicum ſuum, quicum habitare in uno pectore nequit.

372 *Conſcia pectora* abſolute, ut intelligatur quidquid metum incutere vel augere poteſt: *conſcia* promeritorum, iræ domini, exemplorum ab illo editorum etc.

364 *Latium*, imperium Ro. ut v. 364.

378 *Euryſtheus* Mycenarum rex, cui fato quodam, & arte Junonis, ſervire coactus Hercules, celebratos illos labores ſ. ἀγῶνας ab illo imperatos peregit.

380 Vindelicos & Noricos alloquitur hic Stilicho, defectionem ſpectantes, de quibus a v. 363.

384 Si mihi recitaſſet ante quam ederet hos verſus Poëta, rogaſſem, ut hanc parentheſin, *Neu vos — Demorer*, omitteret, quæ neſcio quid indecens mihi, & languidum, & parum efficax habere videtur. Non tantum nihil decedat huic loco, ſed vigor accedat & nervorum aliquid, ſi hæc verba ſimpliciter omittantur.

Demorer) exemplum veteris cognoſcite facti.
Cum ferus Auſonias perfringeret Hannibal arces,
Et Trebiam ſævo geminaſſent funere Cannæ,
Nequidquam Emathium pepulit ſpes vana Philippum,
Ut velut afflictos ferro tentaret incrti.
Romanos commovit atrox injuria Patres,
Urgerent majora licet: graviterque tulere
Urbibus inter ſe claris de culmine rerum
Congreſſis, aliquid gentes audere minores.
Nec pœnam differre placet; ſed bella gerenti
Punica Levino Regis quoque prælia mandant.
Paruit imperiis Conſul; fuſuſque Philippus
(Vilia dum gravibus populis interſerit arma,)
Prætereunte manu, didicit non eſſe potentum
Tentandas, mediis quamvis in luctibus, iras.„
Hoc monitu pariter naſcentia bella repreſſit,
Et bello quæſivit opes, legitque precantes
Auxilio, menſus numerum, qui congruus eſſet,
Nec gravis Italiæ, formidanduſve regenti.
Nec minus accepto noſtræ rumore cohortes
(Sic ducis urget amor) properantibus undique ſignis
Conve-

385 fati *Vic. Vien. Baſ. marg. Recte, puto. marg. MSS. quod placet.* 387 ſocio *Baſ.*

387 *Trebia & Cannæ*, duo quaſi ſepulcra populi Ro. *Emathius*, Macedonicus a populo ſ. parte gentis.

396 Valerius *Lævinus* cum bellum contra Philippum geſſit, non *Conſul* fuit, ſed pro Prætore, quem etiam *Prætorem* recte dixit Livius. Vid. Viri docti ad Florum 2, 7 ubi eſt hiſtoriæ ſumma.

397 *Vilia* Philippi *arma*, cauſæ ſerviens vocat, quæ contemni nullo modo merebantur. Equidem ſi mei res arbitrii fuiſſet, feciſſem, quod modo dicebam ad 384.

400 Mirum fuerit, ſi hac vel ſimili oratione tantum profecit Stilicho, ut qui defectionem paullo ante vel rebellionem minabantur Vindelici atque Norici, ii non tantum quieſcerent, ſed in caſtris etiam Romanis militarent. Videtur poëtam cum veritate ipſe etiam ſpiritus defeciſſe.

402 *Menſus numerum*, rariuſcula, ut videtur, forma, ſed recti certe ſenſus: menſura ſine numero intelligi vix poteſt, certe commodius quam numeris expediri nequit.

Conveniunt; viſoque animi Stilichone recepti,
Singultus varios lacrymoſaque gaudia miſcent.
Sic armenta boum, quæ vaſtis turbida ſilvis
Spargit hiems, cantus ac ſibila nota magiſtri
Certatim repetunt, & avitæ paſcua vallis;
Inque vicem ſe voce rogant, gaudentque fideles
Reddere mugitus; & qua ſonus attigit aurem,
Rara per obſcuras apparent cornua frondes.
Accurrit vicina manus, quam Rhætia nuper
Vindelicis auctam ſpoliis defenſa probavit.
Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat frena truci, ferroque notatas
Perlegit exſangues Picto moriente figuras.
Agmina quinetiam flavis objecta Sicambris,
Quæque domant Cattos, immanſuetoſque Cheruſcos,
Huc

406 animis -- receptis *malit Heinſ.* 410 vel notæ paſc. *ante Heinſ. qui* avitæ *tuetur libris & exemplis.* pabula *MS.* 411 regunt *omnes editi.* rogant *MSS. quod placet etiam Delr. & Scal.* 413 vara *conj. Heinſ. pulchre.* 415 Vandalicis *MSS. Vicent. Cuj. Alludit* Vindalicis *Vien.* 418 exanimes *ante Claver.* exſangues *jam Baſ. marg.* 420 Cinthos *Vic.* Scinthos *Vien. Baſ.* Scinthios *Junt.* Citos *Ald.* Cattos *MSS. meliores, Claver. &c. Sic* Cherucas *Vic.*

411 Audito poſt tempeſtatem, quæ gregem diſperſit, paſtoris ſibilo vel cantu, mugitu reſpondent boues quædam, his aliæ; eaque ratione brevi intervallo grex colligitur. Pulchra Metaphora *rogant ſe invicem*, & *reddunt fideles mugitus.*

414 Debent Vindelici impetum feciſſe in Rhætiam: hos qui ſuperatos ſpoliaverant, nunc accurrunt ad Italiam liberandam a Getis.

416 *Prætendere*, *prætentus*, *prætentura* indicant milites paullo ultra limitem Romanum, velut extra mœnia ſive caſtra, tuendi cauſa collocatos, *Excubias* mox pulchre vocat v. 422 & *præſidia* v. 426. *Tendere*, eſt tendendis pellibus vel ſagis parare ſibi, vel parata habere qualiacunque tecta, quæ inde *tentoria* vocantur. Eſt ergo *legio Britannis prætenta*, quæ limitem meridionalis Britanniæ ſ. proprie dictæ, contra ſeptentrionales Britannos, qui hodie etiam *Scoti* ſunt, tuetur. Hæc univerſim ex notitia Imperii & hiſtoricis, de Britannia autem ex Horsleji Britannia Romana illuſtrari, ſi quis hoc agat, poſſunt. De *Pictis* vid. ad 7, 54. De *Sicambris*, (*Sygambris*) ad 8, 446 it. 24, 18.

418 *Perlegit*, cum admiratione animadvertit, qui morientem ex vulneribus Pictum, ſtigmatis inſignem conſiderat, illa ſtigmata quoque colorem mutare deſerente ſanguine.

Huc omnes vertere minas, tutumque remotis
Excubiis Rhenum ſolo terrore relinquunt.
Ullane poſteritas credet? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix inſtantibus olim
Principibus tota poterat cum mole teneri,
Tam ſeſe placidam præſtat Stilichonis habenis,
Ut nec præſidiis nudato limite tentet
Expoſitum calcare ſolum, nec tranſeat amnem,
Incuſtoditam metuens attingere ripam.
Celſior o cunctis, unique æquande Camillo!
Veſtris namque armis Alarici fracta quievit
Ac Brenni rabies. confuſis rebus uterque
Divinam tribuiſtis opem: ſed tardior ille
Jam captæ vindex patriæ; tu ſoſpitis ultor.
O quantum mutata tuo fortuna regreſſu!
Ut ſeſe pariter diffudit in omnia regni
Membra vigor, vivuſque redit color urbibus ægris!
  Creditur Herculeis lucem renovaſſe lacertis
Femina dilecti fatis impenſa mariti.
Et juvenem ſpretæ laniatum fraude novercæ

Non

423 credat *ex MS. Heinſ. Sed* credet *omnes.* 424 populi *MS.* 426 jam *ante Barth.* præbet *vulg.* 427 principe *Baſ. marg.* 437 calor *vulg.* 438 reparaſſe *MS.*

425 Verba *tota cum mole* jungenda ſunt participio *inſtantibus.* Inſtabant barbaris, urgebant illos Principes Romani cum toto exercitu, & vel ſic vix *tenere* illos & coërcere poterant.

434 *Ultor* igitur hic eſt, qui intentatam modo, nondum illatam, injuriam repulit.

437 *Color* poëticum magis eſt quam *calor*: hic pars, ille ſignum ſanitatis.

439 Tangit fabulam Alceſtis, quæ vicariam pro viro ſuo Admeto Theſſaliæ rege mortem ſubire auſa, ab Hercule revocata in vitam eſt. Argumentum fabulæ cognominis Euripidæ. Reſpicit noſter etiam 29, 12. Amare, ut ſolet Juvenal. 6, 653 *Spectant, ſubeuntem fata mariti Alceſtim, &, ſimilis ſi permutatio detur, Morte viri cupient animam ſervare catellæ.*

440 *Juvenem* Hippolytum, Theſei filium, cum inceſtum Phædræ novercæ amorem repudiaſſet, hæc apud maritum calumniata perfecit, ut precibus Theſei monſtrum marinum & furorem obiiceret Neptunus illius equis, a quibus laceratus, ſed Dianæ venatricis (hæc eſt *Latonia*) ſtudiis in vitam eſt revocatus.

Non fine Circæis Latonia reddidit herbis.
Cretaque, fi verax narratur fabula, vidit
Minoum rupto puerum prodire fepulcro:
Quem fenior vates avium clangore repertum
Gramine reftituit; miræ nam munere fortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.
At tuus adventus non unum corpus ab umbris,
Sed tot communi populos fub morte jacentes,
Totaque Tartareis e faucibus oppida traxit.
Ipfo Roma die, nec adhuc oftenditur auctor,
Perfonuit veniffe ducem, lætifque Quirites
Vocibus aufpicium certi plaufere triumphi,
Muniti Stilichone fuo. Quis gaudia vero
Principis, amplexus alacris quis differat aulæ?
Pulveris ambiguam nubem fpeculamur ab altis
Turribus, incerti, focios apportet an hoftes
Ille globus: mentem fufpenfa filentia librant,
Donec

442 vera *Baf. Junt. Ald.* 453 veri *Ald.* & *MSS.* veros *al.*

revocatus. Suaviter narrat fummam rei Virg. Aen. 7,765 fqq. Extant Euripidis & Senecæ hoc nomine & argumento tragœdiæ. *Circææ herbæ* funt magicæ, quibus præeft Diana, quatenus Hecate eft. Itaque non opus habuit Aefculapio quem Virgilius l. c. ob refufcitatum Hippolytum a Jove fulminatum, cum aliis refert.

442 Monftrofa fabula, quæ tangitur ab Ovidio Ibide 559; narratur, fed cum diverfitate quadam ab Apollodor. Bibl. 3, 3. 1 & Hygino f. 136. Nos breviter fupplebimus abruptam brevitatem noftri poëtæ. *Minous puer* eft Glaucus Minois, Cretæ regis, filius, hic in mellis dolium nemine confcio delapfus perierat. Reperit illum augurio Polyidus vates, & a dracone edoctus herbam potentem, vitam ei reftituit.

450 Ipfo die, quo Stilicho ad Alpes vicit, Romæ increbuit fama victoriae. Imitatur, puto, poëta vetera ejus genus miracula, de victoria qua Sybaris eft deleta, ad Sagram, Cimbrica, Macedonica, quæ collegi olim in Chreftom. Pliniana ad n. 12 no. 28 fqq.

454 *Differat* pofitum pro *ediſſerat*, enarret.

455 De pulveris fallaci indicio v. ad 22, 398.

457 Ad *fufpenfa* appofite admodum convenit *librant*, ut mens concipiat imaginem bilancis nondum confiftentis, fed alternis momentis huc illuc nutantis. Hic verfus, & aliquot fequentes divini funt, & optimis Virgilianis nihilo inferiores.

Donec pulvereo ſub turbine ſideris inſtar
Emicuit Stilichonis apex, & cognita fulſit
Canities. Gaviſa repens per mœnia clamor
Tollitur, Ipſe venit! Portas ſecura per omnes
Turba ſalutatis effunditur obvia ſignis.
Non jam delectus miſeri, nec falce per agros
Depoſita jaculum vibrans ignobile meſſor.
Nec tentat clipeum projectis ſumere raſtris
Bellona ridente Ceres, humiliſque novorum
Seditio clamoſa ducum: ſed vera juventus,
Verus ductor adeſt, & vivida Martis imago.
    Proſpera ſed quantum noſtræ ſpes addita menti,
Tantum exemta Getæ: qui vertice proximus aſtris
Poſt Alpes jam cuncta ſibi promiſit apertas,
Nil ſupereſſe ratus. poſtquam tot flumina pulſus,
Cinctaque fluminibus crebris tot mœnia cernit;

Tot-

458 vertice *MSS.* vortice *malit Heinſ.* 462 ſalutandis *malit Heinſ. recte.* 471 promittit *Junt. Ald. Baſ.* 472 pulſis *vulg.* pulſa, paſſim, paſſis *al.* vallis *conj. Heinſ. Totum verſum tollendum cenſet Barth.*

461 *Ipſe venit!* Pulchre exprimit illud *ἀυτὸς* Græcorum, quo patrem familias, herum, magiſtrum ſignant, ut illo ſuo *ἀυτὸς ἔφα* Pythagorei.

462 *Salutatis* poteſt ſignificare, jam de turribus ac mœnibus ſalutata ſigna. Non nego tamen, mihi quoque *ſalutandis* magis placere, quod de Te dicit Heinſius.

464 *Ignobile* adverbii vicem ſuſtinet.

466 *Bellona* ridet *Cererem*, h. e. ruſticum miles pro falce ac raſtris, jaculum ſi ſumat & clipeum. *Novi* illi & imperiti *duces* etiam cum clamant & imperiis ſuis vim voce volunt addere, humile quiddam ſonant, ut ſeditionem potius turbulentam audire videare, quam iuſtum imperium. *Vera juventus* videtur dicta, quæ veritatem, *ἔτυμον*, veriverbium nominis ſui implet, a *juvando* dicta.

470 In ſummis Alpibus cum eſſet, propior ſibi aſtris videbatur naturali ratione: ſed multo magis figura dicendi, qua *aſtra vertice ferire* vel *digito tangere* dicuntur felices. Vid. v. 341.

472 *Pulſus*, percuſſus nouitate rei et inſperata conditione commotus, vt Cic. Nat. De. I c. 10 *Natura ſenſu pulſa ſentit*, vt id. Fin. 2 c. 10 *Status non dolendi nullum habet ictum, quo pellat animum.* Percuſſit animum Alarici nova rerum facies, tot urbes capiendæ, tot ſuperanda flumina ante quam ad Romam adſpirandi facultas detur. An hæc vera ſint, an tam imprudens, tam inſcius Geographiæ, tam barbarus denique fuerit Alaricus, non diſputo. Sed video, hanc illi *ἀγεωγραφησίαν* hic tribui.

Tot ſubitos pedites, equitum tot conſpicit alas,
Seque velut clauſum laqueis, ſub pectore furtim
Aeſtuat, & nimium prono fervore petitæ
Jam piget Italiæ, ſperataque Roma teneri
Viſa procul. magni ſubeunt jam tædia cœpti.
Occultat tamen ore metum, primoſque ſuorum
Conſultare jubet bellis anniſque verendos.
Crinigeri ſedere patres, pellita Getarum
Curia: quos plagis decorat numeroſa cicatrix,
Et tremulos regit haſta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis non exarmata ſenectus.
Hic aliquis gravior natu, cui plurima dicti
Conſiliique fides, defixus lumina terræ,
Concutienſque comam, capuloque acclinis eburno,
„*Si numero non fallor*, ait, *triceſima currit*
Bruma fere, rapidum poſtquam tranavimus Iſtrum,
Romanamque manum tantis eludimus annis.
Sed numquam Mavors adeo conſtrinxit in arctum
Res, Alarice, tuas. Per tot certamina ducto
Crede ſeni, qui te tenero vice patris ab ævo

Geſta-

474 ſubito *ante Heinſ.* 479 ira *MSS. quod argutum videtur Heinſio.* 485 dictis Conſiliisque *ante Heinſ.* 487 acclivis *Baſ. Junt. Ald. Pul. male.* 492 docto *ante Heinſ.*

477 *Roma* quam ſperabat ſuperatis Alpibus jam teneri, nunc *viſa* eſt *procul* abeſſe.

481 *Crines* prolixi & *pelles* vtrumque inſigne gentium barbararum. De *pellibus* 5, 79 it. 8, 466. Et 21, 203 habuimus *crinigero flaventes vertice reges.*

484 *Conti* non videntur diverſi ab *haſtis*: bis idem dixit, ut indicet rem inſolitam, ſenes etiam non uti venia ætatis, pro baculis & ſcipionibus gradum firmare haſtis.

485 *Fides dicti* pertinet, puto, ad hiſtoricam fidem; *conſilii*, ad auctoritatem ex opinione prudentiæ uſu collectæ.

489 Non ego ſuaſerim poëſeos candidato dicere, neque poſt Claudianum, *currit bruma*: bruma enim dies eſt. Saepe imponit hominibus illud, quod tropos putant ſimpliciter ponere nomen pro nomine, quæ res mille poteſt parere ineptias. *Gladium* intelligimus, cum audimus *mucronem*: ſed nonne ridiculus fuerit, ſi quis dicat quanti emiſti hunc mucronem?

Gestatum parva solitus donare pharetra,
Atque aptare breves humeris puerilibus arcus.
Sæpe quidem frustra monui, servator ut icti
Fœderis Emathia tutus tellure maneres.
Sed quoniam calidæ rapuit te flamma juventæ,
Nunc saltem, si cura tibi manet ulla tuorum,
His claustris evade precor. dumque agmina longe,
Dum licet, Hesperiis præceps elabere terris,
Ne nova prædari cupiens, & parta reponas,
Pastorique lupus scelerum delicta priorum
Intra septa luas. Quid palmitis uber Etrusci,
Quid mihi nescio quam proprio cum Tibride Romam
Semper in ore geris? Referunt si vera parentes,
Hanc urbem insano nullus qui Marte petivit
Lætatus violasse redit. Nec Numina sedem
Destituunt. jactata procul dicuntur in hostem
Fulmina, divinique volant pro mœnibus ignes:
Seu cælum, seu Roma, tonat. Si temnis Olympum,

A ma-

497 *Emathiam* tellurem non videtur ponere pro illa piguiori Macedoniæ particula: sed licentia poëtæ ita extendere uti Thessaliam maxime intelligat, exemplo Lucani ipsiusque Maronis Ge. 1, 491 qui ipse locus nos admonere potest, quam multum sibi in locorum & regionum nominibus veteres indulserint. Alaricus totam Græciam cum exercitu suo pervagatus fuerat. Suaserat igitur senex, qui hic loquitur, ut illa tueretur potius, quam ultra tenderet.

498 Non poterat valde juvenis tum esse Alaricus, si jam XXX anni sunt, ex quo Istrum transiit, ut v. 488 dictum. Sed septuagenario etiam juvenes videntur quinquagenarii &c.

502 *Reponere* hic idem esse debet, quod deponere, dimittere: contrarium *parta tueri.*

507 Ita intelligi voluit hic orator, id ipsum insanum esse, si quis Romam Marte petat, bellum eo ipso nomine insanum, quod Romam petat.

508 Respicitne poëta ad illam Deorum evocationem, Romanam cerimoniam, qua vsi v. g. ad Vejos, e qua evocarunt Junonem Reginam, Liv. 5, 21. Indicamus hic modo locos classicos, Plin. 28, 2 s. 4. Macrob. Sat. 3, 9. tum Disputationes ea de re Bergerianam & Coccejanam.

510 Auget forte illa, quæ Liv. 26, 11 narrantur de præliis Annibalis ad Urbem bis tempestate impeditis.

511 Magnifica dictio, *Seu cælum* naturaliter, *seu Roma* Dea suam urbem & populum defensura, *tonat.* Illud *Si temnis Olympum,* impietatis exprobratio videtur, ut perju-

A magno Stilichone cave, qui semper iniquos
Fortuna famulante premit. scis ipse, perosis
Arcadiæ quam densa rogis cumulaverit ossa:
Sanguine quàm largo Grajos calefecerit amnes.
Exstinctusque fores, ni te sub nomine legum
Proditio regnique favor texisset Eoi.„
Talia grandævum flammata fronte loquentem
Obliquisque tuens oculis non pertulit ultra;
Sed rupit rabidas accensa superbia voces:
„Si non mentis inops fraudataque sensibus ætas
Præberet veniam, numquam hæc opprobria linguæ
Turpia Danubius me sospite ferret inultus.
Anne, tot Augustos Hebro qui teste fugavi,
Te patiar suadente fugam, cum cesserit omnis
Obsequiis natura meis? Subsidere nostris
Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
Non ita Dii Getici faxint Manesque parentum,
Ut mea converso relegam vestigia cursu.
Hanc ego vel victor regno, vel morte tenebo
Victus humum. per tot populos urbesque cucurri,
Fregi Alpes, galeisque Padum victricibus hausi.

Quid

513 stimulante *MSS.* perosus *vulg.* peresis *Raph.* 514 regis *Bas. marg.* rogis *Cuj.* & *MSS.* jugis *probant primæ editt. MSS. Heinsius, ratio.* 517 fratrisque favor *MS.* 520 rapidas *al.* 525 suadere *Raphel. contra libros.* 527 faciant *vulg.*

perjurii, illud quod dixerat v. 496 *Servator icti federis.*

513 Difficile est, modo non plane impossibile, has res ordinare, & componere inter se scriptores. Illud tamen apparet, hinc Ruffini in Oriente, hinc per Occidentem Stilichonis artibus subornatos, incitatos, immissos emissosque barbaros, eaque re Imperii Romani interitum acceleratum. Conferat mihi aliquis Zosimum 5,29, &, quæ hic Constantinopolitanis vertuntur vitio, ea, h. e. horum simillima ab eo imputari Stilichoni videbit. Cf. 564 sq.

523 *Danubii* nomine ostendit accolas, Getas.

524 *Hebrus* testis indicat res in Thracia & Macedonia gestas.

532 *Galeis* haurire de fluvio est militiæ duræ & fortis, quae non opus habeat multo apparatu.

Quid restat nisi Roma mihi? Gens robore nostra
Tunc quoque pollebat, nullis cum fideret armis.
At nunc Illyrici postquam mihi tradita jura,
Meque suum fecere ducem; tot tela, tot enses,
Tot galeas multo Thracum sudore parari,
Inque meos usus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo jussu Romana coëgi.
Sic me fata fovent. ipsi, quos omnibus annis
Vastabam, servire dati. nocitura gementes
Arma dabant, flammisque diu mollitus & arte
In sua damna chalybs fabro lugente rubebat.
Hortantes his adde Deos. non somnia nobis,
Nec volucres, sed clara palam vox edita luco est:
Rumpe omnes, Alarice, moras. hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad Urbem.

537 parari *MSS.* 538 ducere *Cuj.* 540 arvis *conj. Heins.* 542 dabunt - rubebit *vulg.* redibat, fremebat, rudebat *MSS.* jubebat *MS. hinc* fluebat *conj. Heins. ut 33, 241.*

534 *Arma* hic intelligit copiarum adscitarum, auxiliarium: quod sunt arma militi, instrumentum rei gerendæ, hoc præstant auxiliares copiæ imperatori & exercitui.

535 *Illyrici jura* Alarico *tradita* hic intelligimus pactione, & eo genere agendi, quod modo ad v. 513 indicavimus. Suadet hoc formula *legitimo jussu*, quo dicit se *coëgisse oppida Romana. Illyrici* videtur duplicem quasi personam sustinere Illyrici, regionis jura tradita sunt Alarico, nomine Imperatoris: Illyrici f. Illyrii Alaricum *suum fecere ducem*. Vid. ad 8, 288.

536 Thraciam obtinens concessu Romani Imperatoris Alaricus metalla & officinas ferri omnes ad arma fabricanda adhibuit. Itaque suis postea armis pugnare contra Romanum imperium potuit, natis & fabrefactis in provincia Romana.

543 Reciprocatio observanda, *Chalybs fabro lugente in sua* (fabri) *damna rubebat* a sanguine civium, vel necessariorum adeo. Nempe nec bonæ ætatis scriptores ad canonas Grammaticorum alligari semper se patiuntur.

545 Hæc non simpliciter finxit poëta; sed forte ipse Alaricus. Certe nostri, Socrates H. E. 7, 10 & Sozom. 9, 6 referunt, illum Monacho roganti ut Romæ parceret, respondisse, ὡς οὐχ ἑκὼν τάδε ἐπιχειρεῖ ἀλλά τις συνεχῶς ἐνοχλῶν αὐτὸν βιάζεται (sic Sozom. apud Socratem est βασανίζων) καὶ ἐπιτάττει τὴν Ῥώμην πορθεῖν *Se non sponte sua hæc suscipere, sed aliquem semper sibi molestum esse, & cogere se, & jubere Romam ut deleret.*

547 Attende, lector, ad nomen *urbem*, ut intelligas, quæ dicentur v. 555.

Huc iter usque datur. Quis jam post talia segnis
Ambigat, aut cœlo dubitet parere vocanti?„
Sic ait, hortatusque suos belloque viæque
Instruit. Attollunt vanos oracula fastus.
O semper tacita sortes ambage malignæ,
Eventuque patens & nescia vatibus ipsis
Veri sera fides! Ligurum regione suprema
Pervenit ad fluvium (miri cognominis) Urbem,
Atque illic domitus vix tandem interprete casu
Agnovit dubiis illusa vocabula fatis.
Nec non & Stilicho pugnam poscentia movit
Pleno castra gradu, dictisque instigat euntes.
„Nunc o nunc, Socii, temeratæ sumite tandem
Italiæ pœnas. Obsessi Principis armis
Excusate nefas, deploratumque Timavo
Vulnus, & Alpinum gladiis abolete pudorem.
Hic est, quem toties campis fudistis Achivis;
Quem discors odiisque anceps civilibus orbis,
Non sua vis tutata diu, dum fœdera fallax
Ludit,

550 sic eat *MS. ut* 20, 155. hortaturque - viaque *ante Heins.* bellique viæque *MS.* 553 noxia *ante Heins. & Gron.* 554 sacra fides *ante cord.* 555 Flavi *pro* fluvium *conj. Scal. quia Pollentia Flavia colonia. Frustra.*

552 Pulchra de oraculis sententia, cujus quædam certa ratione ad ipsa etiam nostrorum Prophetarum vaticinia referri possunt; certe illud *eventu patent*, & *nescia vatibus ipsis*.

555 Fluvius hic *Orba* vocatur hodie, ut monent Geographi. Claudianus vult, voce oraculi deceptum Alarichum, qui ad *Urbem* Dominam Romam se vocari putaret, cum *Urbs* vel *Urbis* fluvius ostenderetur. Plena est hujusmodi oraculis historia.

557 *Vocabula illusa* h. e. per ludibrium & illudendi causa applicata eventui incerto.

560 *Temerata* Italia, temere læsa, & affecta iniuriis sine causa.

561 *Obsideri* dicitur non ille modo, qui inclusus undique est; sed cui ex proximo hostis imminet, occasionibus nocendi intentus.

562 *Excusare* est hic ulciscendo tollere, & in tantum abolere, ut non amplius ignavia obiici injuriam passo queat. *Timavus* fons & fluvius in intimum sinum Venetum inter Aquilejam & Tergesten influit. In hac porro regione pressos a barbaris Romanos, vel hic ipse locus satis indicat.

Ludit, & alternæ periuria venditat aulæ.
Credite nunc omnes, quas dira Britannia, gentes,
Quas Iſter, quas Rhenus, alit, pendere paratas
In ſpeculis. Uno tot prælia vincite bello.
Romanum reparate decus, molemque labantis
Imperii fulcite humeris. Hic omnia campus
Vindicat: hæc mundo pacem victoria ſancit.
Non in Threïciis Aemi decernimus oris:
Nec ſuper Alpheas umbrantia Mænala ripas
Conſtitimus. non hic Tegeen Argoſque tuemur:
Viſceribus mediis, ipſoque in corde videtis
Bella geri. Patrem clipeis defendite Tibrin.„
Talia, nunc pediti, turmæ nunc miſtus equeſtri,
Dicta dabat: ſimul externis præcepta ferebat
Auxiliis. Ibat patiens ditionis Alanus,
Qua noſtræ juſſere tubæ: mortemque petendam
Pro Latio docuit gentis prælatus Alanæ;
Cui natura breves animis ingentibus artus

Ee 3 Finxerat,

567 vendicat, & *hinc* vindicat *vulg.* venditat *Raphel. Claver. &c.* 568 ſocii, quas dura *Cuj.* 580 edicta *Baſ. marg.* 583 præclarus *adhuc editum. Sed* prælatus *MS. Claver. hinc* genti prælatus *Scal. Raph. & ſic dedit Barth. 2, licet ipſe in alia omnia eat in Comm.* gentis dux clarus *conj. Delr.*

567 Illud *alternæ aulæ* admonet nos infelicitatis illius, quae & ipſum imperium turbavit & hiſtoriam: cum barbaris uterentur Rufinus & Stilicho adverſus ſe invicem, ambo una cum ipſo imperio ab illis illuderentur everterenturque; fraudibus & perfidia graſſarentur omnes, ut quid verum eſſet, ne qui extra partes quidem eſſent facile ſcire poſſent, vix autem eſſet integer aliquis a ſtudiis partium, qui vellet vera tradere.

569 *Pendere* dicuntur, qui non firmiter ſtant, non toto veſtigio nituntur, ſed ſuſpenſo, ut ad leviſſimum quemque impulſum moveantur. Noſtra Germanorum conſuetudo habet formulam plane ſimilem, *auf dem Sprunge ſtehen*, vt qui jam in digitos erecti, ſignum exſpectant procurrendi.

574 Non in remotis imperii Orientalis partibus pugnandum eſt, quæ non ita prope ad nos pertinent, quas alienas poſſumus putare: *in viſceribus* Occidentalis, Honoriani imperii res gerenda.

575 *Mænala* Mons ſilvoſus Arcadiæ, cujus pars Alpheo alluitur &c.

583 Certum hic hominem, ducemque adeo, deſignari, mihi non dubium eſt, quantumvis fluctuet lectio

Finxerat, immanique oculos infecerat ira.
Vulneribus pars nulla vacat, resciffaque contis
Gloria fœdati splendet jactantior oris.
Ille tamen mandante procul Stilichone citatis
Acceleravit equis, Italamque momordit arenam;
Felix, Elysiisque plagis & carmine dignus,
Qui male suspectam nobis impensius arsit
Vel leto purgare fidem: qui judice ferro
Diluit immeritum laudato sanguine crimen.
Morte viri turbatus eques flectebat habenas:
Totaque præciso nutassent agmina cornu,

Ni

586 recisaque cunctis *vulg.* cuncti *Clav.* resciffaque cunctis *Barth. qui suspicatus erat* punctis, *item* inuisaque comtis. 589 acceleratur *vulg.* acceleravit *etiam Baf. marg.* 595 mutaffent *vulg.*

lectio. Forte sic tum dici cœpit *Prælatus*, ut in Ecclesia Ro., ut gentis *Prælatus* sit dux. Certe *Prælati* nomen de civili etiam potestate dictum, monent Dufreniani continuatores. Sed quod S. Valerianum Cimelensem hujus circiter fæculi scriptorem, auctorem faciunt, illud nihil esse, fateri debeo. Quem hic describit poëta fuit forte idem, de quo ponemus verba Pauli Diac. hist. misc. 13, 26, & paullo plura ponemus quam opus hic erat, quod firmant, quæ de incerta historiarum in quibus versamur, fide dicimus: Alaricus, cujus reliqua hic narrat, *Italiam ingressus, cum ab Honorio sedes, quo cum suo exercitu consistere posset expeteret, Honorius diliberato consilio Gallias eisdem concessit. Qui dum ad Gallias pergens, ob recuperationem iumentorum ad Pollentiam resedisset, Stilicho patricius in perniciem reip. Gothos pertentans dum eos insidiis aggredi cuperet, bellum* Sauli *pagano duci commisit: qui ipso sacratissimo die Paschæ, Gothis supplicantibus, nihilque tale sperantibus, super eos irruit, magnamque eorum partem prostravit. Nam primum perturbati Gothi, ac propter religionem cedentes, demum arma corripiunt, more solito se cohortantur, victoremque virtute potiori prosternunt exercitum.* Similia Oros. 7, 37.

586 *Contos* generatim pro telis posuisse videtur. Cicatrices, quæ vultum viri deformaverant, eædem tituli erant fortium facinorum.

591 Suspecta Romanis fides barbarorum, quam hic volunt experiri. Et alioquin antiqua ars, committere duo populos, ut mutuis cladibus se atterant, & minus nobis sint metuendi.

593 *Sanguine* suo, in pugna adversus hostes Romanorum fuso, & eam ob rem laudato, *diluit* crimen perfidiæ nullo sibi suo merito imputatum.

595 *Cornu*, quam alam hodie vocant omnes, servata Metaphora *præcisum* dicit.

598 *Pæan* Apollo est. Hic cum Musis occupat & velut insidet poëtas, qui *recepto* sic intra præcordia Apolline & spiritu poëtico canunt.

599 *Gradivus* pater, Mars, *fundator* atque auctor Romanæ gentis,

Ni celer instructa Stilicho legione secutus
Subsidiis peditum pugnam instaurasset equestrem.
Quis Musis ipsoque licet Pæane recepto
Enarrare queat, quantum Gradivus in illa
Luce suæ dederit fundator originis urbi?
Altius haud umquam toto descendimus ense
In jugulum Scythiæ: tanta nec clade superbum
Contudimus Tanain, vel cornua fregimus Istri.
Invisum miles sitiens haurire cruorem
Per varias vestes, onerataque plaustra metallo
Transit, & argenti cumulos; & cædis avarus
Contemtas proculcat opes. pretiosior auro
Sanguis erat. passim neglecti prodiga lucri
Ira furens strictis odium mucronibus explet.
Purpureos cultus, absumtique igne Valentis
Exuvias, miserisque graves crateras ab Argis,
Raptaque flagranti spirantia signa Corintho,

610 assumptas igne valentes *vulg.* assumptoque, absumtasque, absumtoque *MSS.* Valentis *debetur Claverio.*

tis, illo die multum *suæ Originis*, paternæ virtutis h. e. Martiæ multum, dedit *urbi*, h. e. Romanis militibus.

603 De *cornibus Istri* diximus ad 21, 220.

604 Præ studio & cupiditate vindictæ atque cædis negligunt prædam milites: quod sæpe cum contra accideret, ea causa magnarum post victoriam cladium fuit.

610 Qui *Valentem* Imperatorem victum vivum tamen cremarunt, *Scythæ* vocantur a Zosimo 4, 22 generali nimirum nomine. Sed *Gothos* appellat Paullus Diac. Hist. mis. 12, 16. Utrum autem hi Gothi vel Getæ, qui cum Alarico militabant, *exuvias*, spolia, signa militaria, tentoria Valentis secum habuerint, forte nec ipse Claudianus sciebat. Poëtæ satis fuit hac imagine splendorem conciliare suo carmini.

611 Illud de Græcis spoliis facilius est, cum ipse Alaricus paullo ante Græciam vastarit.

612 Etiam hic vestigium doctrinæ poëtæ nostri, non modo, quod Virgiliano epitheto *spirantia* signa vocat: sed quod videtur corrigere fabulam de origine aeris Corinthii e metallis per incendium urbis confluentibus. Dicit enim *signa flagranti Corintho rapta*, non signa ex aere, quod per Corinthi fluxit incendia. Viderat jam Plinius 34, 2 s. 3 *Corinthium æs*, & *vasa Corinthia* antiquiora esse incendio Corinthi: & vixit tamen, firmata ab ipso, fabula: quam plane evertit Bochartus Hieroz. 2, 6. 16, præsertim ex Athenæo 4, 1.

Callidus ante pedes venientibus objicit hostis
Incassum; neque enim feralis præda moratur,
Sed justos præbent stimulos monumenta doloris.
Asseritur ferro captivum vulgus, & omnes
Diversæ vocis populi, quos traxerat hostis
Servitio, tandem dominorum strage redemti
Blanda cruentatis affigunt oscula dextris,
Desertosque Lares & pignora læta revisunt.
Miratur sua quemque domus, cladesque renarrant
Ordine, tum grati referunt miracula belli.
Quis tibi nunc, Alarice, dolor, cum Marte perirent
Divitiæ, spoliisque diu quæsita supellex,
Pulsaretque tuas ululatus conjugis aures;
Conjugis invicto quæ dudum freta marito
Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
Romanasque alta famulas cervice petebat?
Scilicet Argolicas Ephyreiadasque puellas
Cœperat & pulcras jam fastidire Lacænas.
Sed Dea quæ nimiis obstat Rhamnusia votis

Ingemuit

620 desuetosque *MS.* 622 ord. cognati *vulg.* cum grati *MSS. Cuj.* congrati *MSS.* congressi *MS.* cognatis *Raphel.* tum grati *MSS.* 623 tunc *Bas. marg.* 625 flebilis *MSS.* 628 parabat *MSS. Bas. marg.* 629 Argolicus *vulg.*

613 Hæc fuit ars Mithridatis e Ponto, regno suo, fugientis, quam cum Medeæ facto, fratris sui Absyrti membra spargentis in via, qua illam pater sequebatur, comparat Cicero pro L. Manil. c.9.

616 *Asseritur* verbum juris Romani, *liberali causa aliquem manu asserere* i.e. vindicare, & liberum esse defendere.

619 Suavitas ex paradoxo: *cruentata* manus horribilis alias, *blanda* hic oscula excipit.

622 *Gratum bellum*, pro quo gratias se debere Deo & Stilichoni, agnoscunt.

629 Recens erat a Græciæ vastatione Alarici exercitus. *Argolides* puellæ Argivæ & vicinæ regionis, quæ Argolis vocatur, incolæ: *Ephyreiades* Corinthiæ.

631 *Rhamnusia*, Nemesis Dea, in Rhamnunte Atticæ pago culta: h. e. justitia diuina, vindex ultrixque superbiæ. Hæc *ingemuit*, infremuit, ut iræ potius quam doloris significationem habeat. *Flexit rotam* Nemesis. Hanc illi assignat vetus hymnus editus sub Arato Oxo. 1672, 8 Ὑπὸ σὸν τρόχον ἄστατον, ἀστιβῆ, χαροπὰ μερόπων στρέφεται τύχα, ipsam Fortunam illam arridentem hominibus, sub illius rota inconstanti, orbitam non signante, ait circumagi. Hinc Nemesi in Smyrnæorum nummis signum rota additur.

Ingemuit flexitque rotam. Domat aspera victos
Pauperies, unoque die Romana rependit
Quidquid ter denis acies amisimus annis.
O celebranda mihi cunctis Pollentia saeclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!
Virtutis fatale solum; memorabile bustum
Barbariae! nam saepe locis ac finibus illis
Plena lacessito rediit vindicta Quirino.
Illic Oceani stagnis excita supremis
Cimbrica tempestas, aliasque immissa per Alpes
Hisdem procubuit campis. Jam protinus aetas
Adveniens geminae gentis permisceat ossa,
Et duplices signet titulos commune tropaeum:
Hic Cimbros fortesque Getas, Stilichone peremtos
Et Mario claris ducibus, tegit Itala tellus.
Discite vesanae Romam non temnere gentes.

637 virtuti *malit Heins.* 644 duplici titulo *malit Heins.* 647 tendere *Claver. ex MS. argutum, non verum.*

634 *Romana acies*, exercitus & victoria &c.

635 *Pollentiae* nomen affine verbo *pollendi*, quod quam vim habeat, intelligitur ex illa formula, qua pater patratus imprecatur Jovem, *Tu populum Ro. sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque.*

640 Comparat, poëtae magis licentia, quam ex vero, Alarici cladem Cimbricae sub Mario. *Stagna Oceani* vocat mare illud, in quo est Chersonesus Cimbra, quia pigrum & pene immobile illud mare credebatur. *Aliae* autem fuere *Alpes*, per quas venere Cimbri ac Teutones; *& campi Raudii*, ubi pugnatum est controversi inter Geographos: certe tamen in Gallia Cisalpina, quod ad hunc locum satis est, & Cimbrica clades contigit, & pugna ad Pollentiam. Splendidissima sane est hujus libri clausula, & ultimus versus cum majestate quadam expressus ex illo Virgiliano, *Discite justitiam moniti, & non temnere Divos.*

XXVII

CL. CLAUDIANI

IN VI. CONSULATUM

HONORII AUGUSTI

PRAEFATIO

Omnia quæ ſenſu volvuntur vota diurno,
  Pectore ſopito reddit amica quies.
Venator defeſſa toro cum membra reponit,
  Mens tamen ad ſilvas & ſua luſtra redit.
Judicibus lites, aurigæ ſomnia currus,
  Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
Furto gaudet amans, permutat navita merces,
  Et vigil elapſas quærit avarus opes.

Blan-

8 *quid ſi legamus* vigili?

* Neſcio quid moverit Pulmannum, ut hanc præfationem libro tertio de Raptu Proſerpinæ denuo præmiſerit, quem ſecutæ ſunt Plantinianæ: cum tamen MSS. optimi quique & Parrhaſius, & antiqui, præter Vicentinum & Juntam, editores hunc illi locum aſſignarint merito; quem ipſum etiam argumentum pulchre tuetur. Cf. dicta ad v. 17.

1 *Senſu diurno volvuntur*, quæcunque interdiu, per quemcunque ſenſum externum vel internum, vigilantium mentibus obverſantur. Locus hic communis, tractatus centies ab omni ſcriptorum genere, ſua unicuique experientia notus eſt. Si quis tamen ſuaviter affici velit, legat Lucret. 4, 960-1031.

6 *Meta cavetur*, aperta alluſione ad illud Horatianum *Metaque fervidis evitata rotis*. Summa ars aurigæ in circo quam proxime metam flectere currum anfractu breviſſimo, & evitare eadem, ne offenſus ad metam frangat axim, currum evertat.

7 *Furtum*, κλέμμα, eſt, quidquid occulte, non animadverſum his, quorum metuitur, vel vitatur certe, conſcientia, peragitur, ſive de cetero bonum, ſive malum ſit. Sedem tamen peculiariter etiam in rebus amatoriis habet.

8 Poteſt hic ſenſus eſſe, Avarus evigilans quærit elapſas ſibi per quietem opes, quaſi non ſomnium eſſet,

Blandaque largitur fruſtra ſitientibus ægris
Irriguus gelido pocula fonte ſopor.
Me quoque Muſarum ſtudium ſub nocte ſilenti
Artibus aſſuetis ſollicitare ſolet.
Namque poli media ſtellantis in arce videbar
Ante pedes ſummi carmina ferre Jovis.
Utque favet ſomnus, plaudebant numina dictis,
Et circumfuſi ſacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, vinctuſque Typhoëus:
Hic ſubit Inarimen, hunc gravis Aetna domat.
Quam lætum poſt bella Jovem ſuſceperit æther,

Phle-

11 ſtudiis *it.* ſtudio *MSS.* 12 aſſiduis *MSS.* invigilare jubet *MS.* 17 victusque *vulg. Sed* vinctus *MSS.* 18 hunc premit Inarimes *vulg.* 19 lætus *omnes præter Heinſ. ex MSS. quod fere magis placet.*

eſſet, ſed verum damnum. Sed molle item, & facetum, ſi eſſet in libris *vigili* elapſas opes quærit in ſomnis.

10 Sed contrarium etiam accidere ſolet, pueris præſertim. Lucret. l. c. *Puri ſæpe lacum propter, ſe, ac dolia curta, Somno devincti credunt extollere veſtem* &c.

15 Modeſtiam tuetur his verbis, *Utque favet ſomnus:* ſomniare poteſt poëta, quidquid lubet: non mirum ſi de ſe, quæ optat, ſomniet.

17 Tanto pulchrior hæc phantaſia eſt, quod re vera Gigantomachiam ſcripſit noſter, de qua ad 37 pr. quam forte hoc ipſo tempore jam animo conceperat & meditabatur. In his Gigantibus nobiliſſimi Enceladus & Typhoëus. Cæterum cum hujus quoque rei mentio fiat in tertio de raptu Proſerpinæ ſ. 36, 335 ſq. hinc forte nata librario veteri cogitatio, hanc eſſe libri illius præfationem.

18 *Inarime*, Crux & ludibrium Criticorum. Fons eſt Homeri verſus in Catalogo navium ſ. Iλ. B, 783 Εν Αρίμοις, ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς. Manifeſte dicit, In loco qui vocetur *Arimi* vel *Arima*, *orum*, eſſe cubile Typhœi. Contra non minus aperte Virg. Aen. 9, 716 *Durumque cubile*, Inarime, *Jovis imperiis impoſta Typhœo:* quem deinde ſequuntur Latini poëtæ pene omnes, qui Inarimen dixerunt Aenariam ſ. Pithecuſan in Cumano litore inſulam, hod. *Iſchia*. Placet ſententia Clarckii ad Homeri l. c. arbitrantis, illo ipſo verſu, qui in omnium ore verſaretur, ortam eſſe illam nominis mutationem: ut ex καὶ ἕτεροι ortum eſt *cæteri*.

Digitized by Google

Phlegrææ referens præmia militiæ.

Additur

20 Cum *Phlegraea* hæc *militia* fæpius apud nostrum memoretur, nempe 35, 55. 36, 201 & 337. 37, 4. 40, 27: placet hic breviter nomen illud declarare. Antiquissimi, apud quos est ejus mentio, assignant *Phlegræ* nomen Pallenæ, quæ est chersonnesus Macedoniæ vel Thraciæ (quarum terminos, ac Thessaliæ adeo confundi constat) iidemque Herculem faciunt illius belli partem præcipuam. Sic Pindarus Nem. A, 100 & Isth. ς, 48 utroque loco certe Thraciæ tribuunt vetera scholia, non minus quam apud Apollo. Argon. 3, 234. Sic & Stephanus de urb. Herodotus 7, 123 post enumeratas urbes Pallenes, *αὗται*, inquit, (*αἱ πόλεις*) *τὴν νῦν Παλλήνην πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην νεμόμεναι*. Apertum est Phlegram, campum Gigantomachiæ, esse in illa Thracia Macedonica vel Thessalica, in vicinia Pelii, Ossæ, Olympi &c. Nec aliter Strabo in Excerptis l. 7 p. 228, b pr. *Ὅτι ἡ Παλλήνη χερρόνησος -- Φλέγρα τὸ πρὶν ἐκαλεῖτο· ᾤκουν δ' αὐτὴν οἱ μυθευόμενοι Γίγαντες - οὓς Ἡρακλῆς διέφθειρεν.* Rursus haud dubie campi Phlegræi sunt in Italia Plin. 3, 5 s. 9 *Dein Puteoli - postque Phlegræi campi, Acherusia palus Cumis vicina.* Et 18, 11 s. 29 *Pars campi Campani, quæ Laboriæ vocantur, quem Phlegræum Græci appellant.* Phlegræum campum diserte Campaniæ assignat Strabo l. 5 p. 168, 19 *ἐν ᾧ τὰ περὶ τοὺς Γίγαντας μυθεύουσιν.* Sic p. 169, 51 ubi post descriptionem soli sulphure & aquis calidis abundantis, addit ideo *Φλέγραν* quosdam dici putare regionem Cumanam, *καὶ τῶν πεπτωκότων Γιγάντων τὰ κεραύνια τραύματα ἀναφέρουσι ταῖς τοιαύταις προχοαῖς τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος.* Sic enim legendum, hoc sensu, *vulnera gigantum ibi cæsorum* in fabulis, *referunt ad ejusmodi ignis & aquæ eruptiones.* Et jam paullo ante p. 194, 31 memorarat *τοὺς περιληφθέντας τῶν Γιγάντων ἐν τῇ κατὰ Καμπανίαν Φλέγρᾳ.* Sapiens hic etiam Polybius videtur pulchre hanc Mythologorum dissensionem composuisse, certe explicuisse l. 3 c. 91 ubi in laude Campaniæ addit, *ἐπιεικέστατος παρὰ τοῖς μυθογράφοις ὁ περὶ τούτων τῶν πεδίων λέγεται λόγος· προσαγορεύεται δὲ καὶ ταῦτα Φλεγραῖα, καθάπερ καὶ ἕτερα τῶν ἐπιφανῶν πεδίων. Θεοὺς γε μὴν μάλιστα περὶ τούτων εἰκὸς ἐρικέναι.* Probabilem valde ait de his campis fabulam, appellari etiam hos Phlegræos, non minus quam alios insignes fertilitate campos: credibile enim esse, de his potissimum Deos contendisse. Diodorus Siculus (qui 4, 21 Phlegræum campum viciniæ Vesuvii montis assignaverat, &, quod in scriptore ævi Augustei valde memorabile est, dixerat, eum locum habere multa signa *τοῦ κεκαῦσθαι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους*, arsisse antiquis temporibus) pulchre ipse quoque rem componit 5, 71, Conflata esse præter ea, quæ indicaverat, ait, alia quoque bella Jovi, *πρὸς Γίγαντας τῆς μὲν Μακεδονίας περὶ τὴν Παλλήνην, τῆς δὲ Ἰταλίας κατὰ τὸ πεδίον ὃ τὸ μὲν παλαιὸν ἀπὸ τοῦ κατακεκαυμένου τόπου Φλεγραῖον ὠνομάζετο, κατὰ δὲ τοὺς ὕστερον χρόνους Κυμαῖον προσηγορεύθη.* Poëtæ itaque Phlegram appellant, Phlegræa bella, e. i. g. a. prædicant, cum de Gigantum in Deos conatibus agunt, lectori plerumque integrum relinquunt, velitne Phlegram in Macedonia collocare an in Italia.

Additur ecce fides, nec me mea lusit imago,
Irrita nec falsum somnia misit ebur.
En Princeps, en orbis apex æquatus Olympo.
En, quales memini, turba verenda, Deos.
Fingere nil majus potuit sopor; altaque vati
Conventum cælo præbuit aula parem.

22 mittit *MSS.* 23 æquandus *MSS.* 24 Dei *Raphel. sine causa.*
25 *pro* vati, menti *MSS.*

21 *Additur fides*, intell. somnio, expetit vel impletur somnium. Illud *ebur falsum* respicit ad portam eburnam, per quam falsa somnia veniunt, apud Virgilium Aen. 6 extr.

24 Cum Dis comparat Senatum Romanum. Themistio Or. 13 p. 178, Ἡ σύγκλητος ἀγορὰ θεῶν, Senatus Deorum concilium, est. Conf. 28, 74.

25 Splendidum mendacium. Ipse somnus, aut Morpheus, non potuit augustius diviniusque concilium fingere: quales vidi per quietem Deos, tales cerno Senatores Romanos.

XXVIII

Digitized by Google

XXVIII

CL. CLAUDIANI

DE SEXTO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS

Aurea Fortunæ Reduci ſi templa priores
Ob reditum vovere ducum, num dignius umquam
Hæc Dea pro meritis amplas ſibi poſceret ædes,
Quam ſua cum pariter trabeis reparatur & Urbi
Majeſtas? nec enim campus ſollennis & urna
Luditur in morem: ſpecies nec diſſona cœtu,

Aut

2 pro reditu *MS.* non *vulg.* nunc *MS.* 3 Latias - arces *MS.* 4 repetatur *primæ editt.* reparetur *Heinſ. ex* 2 *MSS.* reparatur *Vien.* & *Baſ. marg. Claver.*[1] & *MSS. plurimi optimique.* 5 campi & urnæ, *conj. Scal. recepta a Barth.* campo *MS.*

* Incidit hic Conſulatus in A. C. 404 geſtus in Occidente, cum Orientalis conſul eſſet Ariſtænetus.

1 *Fortunæ reduci Cæſaris Auguſti* aram dedicavit S. P. Q. R. cujus imago in duobus nummis aureis apud Morell tab. 11 n. 1 & 2, ubi vid. Schlegel. & quos laudat Fabric. ad Dionem 55, 10 n. 98, qui τύχην ἐπανάγωγον vocat. Nempe *Redux* in hac formula eſt qui reducit. *Templum* Domitiano datum celebrat Martialis 8, 65.

4 *Trabeis* conſularibus *reparatur* ſua majeſtas, quod ſuſcipit conſulatum Honorius: *urbi*, quod præſens, antiquo ritu ſuſcipit.

5 Reſpicere videtur ad acerbam illam Lucani querelam de Cæſaris comitiis, 5, 392 *Fingit ſolemnia campus, Et non admiſſæ dirimit ſuffragia plebis, Decantatque tribus, & vana verſat in urna.* Simulacra qualiacunque interdum *ludebant* potius quam agebant priſci ritus: in his *urna* adhibita, in quam conjectæ erant tribuum ſortes ſ. nomina, ut inde educeretur prærogativa, cujus ſuffragium fere ſequi ſolebant reliquæ. Alii principes ne hos quidem ludos poterant perpeti. Laudem magnam ſuo Trajano ex eo arceſſit Plinius, quod priſco more ſe conſulem deſignari, adigique adeo jure jurando paſſus eſt. Vid. Pan. 63 & 64.

6 *Species* & habitus externus hominum non abhorrebat ab ea re, quæ gerebatur: non erat *peregrina* ob habitum & veſtitum imago *juris* quod ſimularetur Romani: verbo, togati verſabantur in campo, pro roſtris, in palatio.

Aut peregrina nitet simulati juris imago.
Indigenas habitus nativa Palatia sumunt,
Et, patriis plebem castris sociante Quirino,
Mars augusta sui renovat suffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Evandrius offert
Romanis avibus, quem Tibris inaugurat, annus?
Quamquam omnes, quicumque tui cognominis, anni
Semper inoffensum dederint successibus omen,
Sintque tropæa tuas semper comitata secures!
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
Urbis & Augusti geminato nomine felix.
Namque velut stellas Babylonia cura salubres

Optima

8 indignos - fumant *Vien. marg.* 10 sibi *al.* 11 erat *MSS. hinc* eat *conj. Heins.* 12 annus *vulg.* amnis *MSS. quod ortum ex* annus. 14 dederant *Cuj.* 16 protenditur *i.* portenditur *MS.* 17 Terbis in Aug. *conj. Scal. recepta a Raphel.* Liber *Vien. marg.* numine *MS.* munere *MS.*

8 *Nativa palatia*, q. d. naturalia Romano Imperatori. Repugnare videtur naturæ rei, Imperatorem Romanum esse, & Palatium Romanum nunquam adire.

9 *Quirinus*, Quirites, *Plebs*, *Campus* nomina pacis ac togæ socientur cum militaribus *Castris*, *Marte*. *Mars renovat* instauratque *suffragia campi sui*, Martii, restituit prisca comitiorum solemnia.

11 *Mons Evandrius*, Palatinus, in quo ille habitasse credebatur, Liv. 1, 5. Hunc *Romulus ad inaugurandum templum* ceperat Liv. 1, 7. Ex Palatino itaque colle prospiciebant cælum augurii captandi causa: hoc vocat poëta *offerre annum* novi consulis prosperandum & felici augurio signandum, *avibus*, quæ inde a Romulo faustæ fuerunt Romanis: ad *Tiberim* est campus Martius, ubi habentur comitia.

13 *Tui cognominis*, quos tu nomine tuo Consul signasti.

15 Felicia quædam singulis Honorii consulatibus contigisse, inductione quadam fastorum & chronicorum probari potest.

17 Hoc anno jungitur, hoc enim est *geminare nomen Urbis & Augusti*, quia Honorius Romae consulatum suscipit. Habet illa Romæ & Augusti geminatio felix quoddam omen. Origo repetenda videtur ab ipso Imperatore Augusto, de quo Sueto. c. 52 *Templa, quamvis sciret etiam Proconsulibus decerni solere, in nulla tamen provincia, nisi communi suo Romæque nomine recepit.* Videmus talia templa in nummis v. g. Morelliani thesauri Aug. Tab. 15, 5 it. Claud. Tab. 4, 21 ubi plura Haverc.

18 Conveniunt hæc cum Astrologorum dictatis, quorum, ut nullius non artis quæ tum colebatur, peritum fuisse nostrum poëtam, hic locus ostendit. Non est tempestivum rem totam disputare. Ponamus modo verba Firmici junior. 2, 3 *Altitudines - in opportunis genituræ locis homines faciunt beatos.* —— *Hac ex causa*

Optima tunc ſpondet mortalibus edere fata,
Cælicolæ cum celſa tenent, ſummoque feruntur
Cardine, nec radios humili ſtatione retundunt:
Haud aliter Latiæ ſublimis ſignifer aulæ,
Imperii ſidus propria cum ſede locavit,
Auget ſpes Italas: & certius omina ſurgunt,
Victrici concepta ſolo. Cum pulcer Apollo
Luſtrat Hyperboreas Delphis ceſſantibus aras,
Nil tum Caſtaliæ rivis communibus undæ
Diſſimiles, vili nec diſcrepat arbore laurus:
Antraque mœſta ſilent, inconſultique receſſus.

At

21 recondunt *vulg.* recumbunt *MS.* 23 prima *vulg.* *Sed* propria *jam Vic. Vien. Baſ. marg.*

ſa Babylonii *ea ſigna in quibus ſtellæ exaltantur, domicilia earum eſſe voluerunt.*

21 *Retundunt radios*, vt minus potentes ſint, minus efficiant, cum non directe cadant, ſed velut ex transverſo debiliori impetu veniant. Vid. 1, 23. 8, 185. præſertim 35, 135.

22 *Signifer aulæ Latiæ*, Zodiacus, cum quo comparat ordines & dignitates omnes imperii, *locavit ſidus* ſ. ſolem *Imperii*, Honorium Auguſtum, *propria ſede* ſ. ſumma, in conſulatu. Itaque Honorius tanquam beneficum jam per ſe ſidus, locatum in *domicilio* ſuo, Romæ, eo beatiorem faciet rempublicam.

25 In verbo *concepta* miſceri videntur duæ translationes. *Concipi* dicuntur *omina*, vota, preces, in quantum certæ verborum formulæ includuntur: ſed cum dicit *ſurgunt*, cum addit *ſolo victrici* aperte illa cum plantarum ſeminibus comparat. Ceterum ad exaggerandam felicitatem, quam percipiat Roma ex Auguſti præſentia, comparat hunc cum Apolline, qui præſens Delphos ſuos animat, illo apud Hyperboreos abſente nihil aliis præſtantes.

26 *Hyperborei* illi, ad quos ſtatis temporibus inviſit Apollo ſ. Phœbus, videntur Occidentalis Hiſpanici vel Africani adeo litoris incolæ intelligi non nunquam, ut ad 7, 56 monuimus. Actum eſt de Hyperboreorum illa cum Apolline ſocietate, & hujus ad illos poſt XIX annorum intervalla adventu, copioſe in Commentariis Academiæ ſcientiarum Gottingenſis. Hic illud modo meminerimus, Solis ad ſeptentriones acceſſum hoc modo ſignari a docto poëta non videri, licet *Riphæi* ſ. *Rhipæi* axis mentionem iniiciat: nec enim relinquit Delum Sol, cum ad Tropicum cancri accedit, & æſtatem facit Septentrionalibus. Eſt igitur hic nihil *φυσικόν*, ſed imago tantum poëtica, ut per Apollinis ſic abſentiam languent Delphi, ita Roma Auguſto abſente triſtitia quadam conſeneſcit.

29 *Inconſultus*, quod res ipſa ſatis declarat, hic non nominis more accipiendum, ut *inconſideratus*, neque notat eum, cui non reſpondit oraculum; ſed ipſius eſt oraculi

At ſi Phœbus adeſt, & frenis grypha jugalem
Riphæo tripodas repetens detorſit ab axe,
Tunc ſilvæ, tunc antra loqui, tunc vivere fontes,
Tunc ſacer horror aquis, adytiſque effunditur Echo
Clarior, & doctæ ſpirant præſagia rupes.
Ecce Palatino crevit reverentia monti,
Exſultatque habitante Deo, potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit,
Atque ſuas ad ſigna jubet revireſcere laurus.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Eſſe larem, nulloque magis ſe colle poteſtas
Aeſtimat, & ſummi ſentit faſtigia juris.

Attol-

38 lauros *al.*

oraculi epitheton, quod nemo conſulit, quod conſulit nemini. Illud hic indicandum cenſui, quod in Theſauro hæc notio prætermiſſa eſt.

30 *Gryphos* currui Phœbi junctos ita olim cecini in Gryphum fabula: *Eſt tamen ut magnos quoque viderit India Gryphas. Hic etenim ſi quis Phoebi radiantia pictor Ora dedit tabulis inſcripta aut pariete templi, Non ille addit equos rapido in temone jugales, Sed Gryphas jungit curru ad lora aurea vinctos.* Vid. Philoſtr. Vita Apollo. 3, 48. Tales ex monimentis lapidum & nummorum dedit Spanh. Diſſ. 5 p. 271 ſq.

31 *Tripodas* plures, non tantum ſolemnem illam Pythiæ ſedem, ſed plures, cortinasque, & pocula adeo, partem divitiarum templi Delphici. cf. 2, 12.

33 *Echo* naturalis effectus ſpeluncarum & cavorum (quæ hic *Adyta* vocantur, quo ſubire, δύεσθαι, non licet niſi ſacerdotibus) certa ſibi proportione reſpondentium. Ad eandem vocis repercuſſionem reſpiciunt *doctæ rupes.* Doctus eſſe putatur, qui reddere accepta a doctore poteſt.

35 Hinc jam applicat, quæ de Delphis dixerat, ad Palatium, & domum Cæſarum.

38 *Laurus* ornat capita, poſtes, faſces, Imperatorum: in primis etiam *ſigna* militaria.

40 *Poteſtas*, imperium, non magis ſentit majeſtatem ſuam, ejusque ſibi conſcia eſt, quam cum Romæ verſatur in Cæſarum palatio, in monte Palatino. Nec enim dubito, illud intelligendum eſſe urbis an orbis miraculum, cujus deſcriptionem divinatione mathematica ex ruinis veteribus effictam dedit Franc. Blanchinus in magnifici ſplendoris opere poſtumo *Del Palazzo de' Ceſari* Vero. 1738. Duraſſe per varios caſus atque incendia hoc Palatium videtur etiam aliquanto ultra hæc tempora. Vid. *formulam curæ Palatii* apud Caſſiod. 7, 5 & Savaro. ad Sidon. car. 23, 432 p. 200. Cf. Iac. Gothofr. ad l. un. C. Theod. de comitib. & tribunis ſcholarum, ubi pulchre obſervat, ab illa *Cura Palatii* ortum habuiſſe ſplendidiſſimam illam *Curopalatarum* in Orientali Imperio dignitatem, ab Auguſti faſtigio proximam.

Attollens apicem subjectis Regia Rostris,
Tot circum delubra videt, tantisque Deorum
Cingitur excubiis. Juvat infra tecta Tonantis
Cernere Tarpeja pendentes rupe Gigantas,
Cælatasque fores, mediisque volantia signa
Nubibus, & densum stipantibus æthera templis,
Aeraque vestitis numerosa puppe columnis

Consita,

44 intra *vulg.* infra *Ald.* & *MSS.* 45 gigantes *al.* 48 veste *MSS.* vecte *MS.* *unde conj. Heins.* numeroso vecte *i. hasta.*

42 Hæc domus *Regia* vocatur præter morem veterum, sublata nempe nominis invidia. Sic de habitatione Imperatorum posuit noster 5, 97. 8, 123. 19, 35 &c. Regia igitur *subjecta* sibi habet in foro *rostra* &c. Simplex conspectus tabulæ Romam antiquam exhibentis hunc locum illustrat.

44 *Excubiæ Deorum*, Regiam tuentium, videntur ex contrario, nec sine elegantia dictæ cum respectu ad illud Plinii Pan. 52 ubi de statuis Imperatoris extra cellas templorum positis, *Tibi*, inquit *maximus honor* excubare *pro templis.* Excubiæ si proprietatem verbi spectes, sunt militum extra vallum stationes. Utra vero melior sit lectio, *infra* an *intra* difficile mihi certe est dicere, quod rem ipsam ignorem. Probabile tamen videtur fuisse in parte rupis Tarpeiæ, forte ex ipsa rupe certe anaglypho opere excisum, magnificum argumentum, gigantomachiam, aptum si quod usquam Jovi Tarpejo & Capitolino. Sic quidem malim, quam argumenta valvarum, de quibus statim, intelligere cum Justo Rycquio de Capitolio c. 17 p. 172. Certe *pendentes Tarpeja rupe gigantas* tale opus quale descripsi modo, commode, & graphice dici, mihi liquet.

46 *Cælatæ fores*, valvæ argumentosæ, s. historica aut fabulosa argumenta habentes ex aureis laminis quales in templis magnificentioribus fuisse vel solae Ciceronis Verrinæ docent. De his Capitolii valvis paullo post hæc tempora aurum detraxit Stilicho, si fides Zosimo 5, 38.

Signa mediis nubibus volantia intelligam, non vexilla, quæ certis temporibus, ut comitiis, proposita videntur: sed signa proprie dicta i. e. statuas deorum in fastigio templorum positas ita alto loco, ut qui de imo illas suspicerent, volare eas inter nubes putarent. Passim ea videmus in nummis V. G. Tiberii Tab. 5 n. 2 & 18 Morell.

47 *Densum* æthera interpretari forte licet obscuratum, ut vix videri possit præ templis illum intercipientibus.

48 Columnas rostratas describit, quas plures fuisse in Capitolio & circa illud, ostendit Rycquius c. 33. Talis est, de qua Liv. 42, 20. Quod *Aera consita columnis* vocat Rostra illis fixa, ad illum æris præ ferro usum pertinet, ab antiquissimis inde temporibus receptum. Sic Virg. Ge. 3, 29 *Navali surgentes ære columnas* appellat. Vid. Servius. *Puppis* mentio hic videtur intempestiva, cum de rostris sermo sit, proræ præfixis. Vid. V. L.

Consita, subnixasque jugis immanibus ædes,
Naturam cumulante manu; spoliisque micantes
Innumeros arcus. Acies stupet igne metalli,
Et circumfuso trepidans obtunditur auro.
Agnoscisne tuos, Princeps venerande, Penates?
Hæc sunt, quæ primis olim miratus in annis,
Patre pio monstrante, petis. Nil optimus ille
Divorum toto meruit felicius ævo,
Quam quod Romuleis victor sub mœnibus egit
Te consorte dies, cum se melioribus addens
Exemplis, civem gereret terrore remoto,
Alternos cum plebe jocos dilectaque passus
Jurgia, patriciasque domos, privataque passim
Visere deposito dignatus limina fastu.
Publicus hinc ardescit amor, cum moribus æquis
Inclinat populo regale modestia culmen,

 Teque

51 innumeris *conj. Heinf. marg. Plant. marg.*
55 monstrante vias *Vien. marg. Baf.*
57 quam quos *conj. Heinf.*

49 Quæ *juga immania* poëta vocat quibus *subnixas ædes* celebrat, illæ sunt *insanæ substructionum moles* (ut vocat Cic. pro Milo. c. 20 & 31) quarum hodie miramur cum horrore quodam reliquias.

50 *Cumulare* est aliquid ultra justum modum mensuramque adjicere. Excelsis collibus superimpositæ moles ædificiorum.

51 *Arcuum* triumphalium ex reliquiis s. ruderibus, nummisque restitutorum contemplatio apud antiquarios, V. G. Montf. 6, 3 fidem Claudiani firmat. Conf. hic 24, 66.

54 Ponit poëta, nescio, an suffragante historia, hic & mox v. 82 Honorio puero ita placuisse Romanam urbem & Palatium, ut a Theodosio patre, cum de dividendo inter ipsum fratremque imperio ageretur, Occidentem sibi expeteret. Ceterum ab illis primæ pueritiæ temporibus ind ad hunc sextum consulatum suum, Romæ illum non fuisse, ex Gothofrediana chronologia legum, & hoc ipso poëtæ loco fit veri simile. Romæ autem egit Theodosius, ut docet laudata legum chronologia A. C. 389 post devictum Maximum Tyrannum.

58 *Meliora exempla* vocat Trajani præsertim & primorum Antoninorum.

60 *Alternos jocos & dilecta jurgia* referenda videtur ad illam circi & spectaculorum aliorum libertatem. Sed etiam in convivio *jocandi libertatem* non *permissam* modo ab Augusto, sed *exactam* quoque narrat Sueto. c. 98.

64 *Modestia* principis *inclinat* ac demittit majestatem suam ad populum.

Teque rudem vitæ, quamvis diademate necdum
Cingebare comas, ſocium ſumebat honorum,
Purpureo fotum gremio, parvumque triumphis
Induit, & magnis docuit præludere fatis.
Te linguis variæ gentes, miſſique rogatum
Fœdera Perſarum proceres, cum Patre ſedentem
Hac quondam videre domo, poſitoque tiaram
Submiſere genu. tecum prælarga vocavit
Ditandas ad dona tribus: fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra Senatus,

Romano

67 trophæis *MS.* 68 imbuit *al.* faſtis *omnes ante Heinſ.* 71 poſitaque tiara *primæ editt.* poſitoque tiara *al.* 72 præclara *MSS.* 74 collecto ſenatu *MSS.*

65 Primum Conſulatum geſſerat Honorius, h. e. nomen anno dederat vix bimulus A. C. 386: ſed quod *ſocium honorum ſumſiſſe* hic dicitur, illud non ad conſulatum, ſed ad communicatum cum puero triumphi, congiariique diſtribuendi honorem ipſe poëta refert: Auguſti enim nomen & diadema illi dedit demum A. 393 undecenni.

67 Conf. 7, 129.

70 Si audiamus Idacii chronicon, & chronologiam legum Gothofredianam, legati Perſarum A. 384 ipſo, quo natus eſt Honorius, venere, nec Romam venere, ſed Conſtantinopolin. Sed credendum eſt noſtro, etiam hoc anno veniſſe alios, forte occaſione victoriæ & triumphi de Maximo. Haberemus hæc explicatiora, ſi exſtaret commentarius Latini Pacati, qui in fine ſui in Theodoſii hanc victoriam Panegyrici, triumphi ipſius deſcriptionem vel deprecatur vel promittit hoc modo, *Ea vero, quæ Romæ geſta ſunt & geruntur, ingeniis permittenda Romanis ſunt*: (ipſe Pacatus erat Gallus) *qualem te urbi dies primus invexerit, quis in curia fueris, quis in roſtris; ut pompam præeuntium ferculorum curru modo, modo pedibus ſubſecutus, alterno clarus inceſſu, nunc de bellis* (curru invectus) *nunc de ſuperbia* (pedibus ipſe incedendo) *triumpharis.* —— *Romam vidi, Theodoſium vidi* —— *Ad me longinquæ convenient civitates, a me geſtarum ordinem rerum ſtilus omnis accipiet; a me argumentum poëtica, a me fidem ſumet hiſtoria. Compenſabo tibi iſtam, Imperator, injuriam; ſi, quando de te ipſe nihil dixerim, quod legendum ſit; inſtruam* (ſcriptores dignos) *qui legantur.*

71 *Tiaram*, tegumentum capitis Perſicum, non abſtulere, ſed una cum capite *ſubmiſere* ad genua imperatoris. Hunc habitum declarant nummi.

72 Congiarii deſcriptio, in qua luxuriari Poëtam, non mirabitur, qui recordetur illud Plinii Pan. 25, 2 *locupletatas tribus, datumque congiarium populo*, & reliqua magnifice ibi dicta.

74 *Delubra Senatus* cum vocat, divinitatem ei tribuit, ut 27, 24. Nempe Græcula in primis adulatione non modo Θεᾷ Ῥώμῃ, ſed etiam θεᾷ σύγκλητος, & ἱερὰ σύγκλητος in nummis celebratur, qua de re Spanhem. diſſ. 3 p. 139 ſq.

Romano puerum gaudens offerre favori,
Ut novus imperio jam tunc aſſueſceret hæres.
Hinc tibi concreta radice tenacius hæſit,
Et penitus totis inolevit Roma medullis,
Dilectæque urbis tenero conceptus ab ungue
Tecum crevit amor: nec te mutare reverſum
Evaluit propria nutritor Boſporus arce.
Et quoties optare tibi, quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dediſſet,
Divitis Auroræ ſolium ſortemque paratam
Sponte remittebas fratri. „*Regat ille volentes*
Aſſyrios: habeat Pharium cum Tigrite Nilum:
Contingat mea Roma mihi!„ Nec vota fefellit
Eventus. Fortuna, novum molita tyrannum,
Jam tibi quærebat Latium; belloque ſecundo
Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suſcipis Heſperiam patrio bis Marte receptam.

 Ipſa

77 conſerta *Vien. Baſ. Plant. omnes in marg.*
79 teneris - annis *ante Heinſ.*

77 *Concreta radice*, pulchra metaphora, a ſeminibus & plantis, quæ *concreſcere*, *coaleſcere*, *comprehendere* dicuntur. Vim verbi auget *penitus*, quod intimarum conjunctionem partium indicat; & *inoleſcere*, increſcere, & *medullæ* quæ arborum etiam ſunt.

81 *Propria* Honorii *arx* Conſtantinopolis ad *Boſporum*, quo nomine non anguſtiæ tantum illæ maris quæ Propontidi Pontum jungunt, ſed ſpeciatim portus ille venit, ad cujus ingreſſum erat prima regio urbis, & in ea ipſum Palatium magnum, ſedes Imperatorum, vbi natus Honorius & prima nutrimenta hauſerat.

82 Confirmat poëta & declarat, quæ v. 54 brevius innuerat. Jungenda verba, *quæ moenia*, utram urbem, *pro parte* tua *regni* malles.

85 *Remittere* eſt velut de jure ſuo concedere aliquid: poterat nempe in illo ludo Honorius data ſibi optandi poteſtate deſumere ſibi utrum mallet.

86 *Pharium* vocant poëtæ, quidquid Aegyptium eſt, ob nobilitatem Phari turris & inſulæ ad Alexandream. *Tigridis* nomine extremum ad Orientem finem imperii ultra Euphraten indicat, ut Meſopotamiam complectatur, Niſibin, Seleuciam, Cteſiphonem.

88 Videtur Fortuna ideo faviſſe Maximo, ac deinde Eugenio tyranno, ut alliceret in eas partes Theodoſium, et cum eo Honorium, quem triumphi ſui ille volebat eſſe participem.

91 *Bis receptam*, a Maximo, & Eugenio. De hoc Zoſim. 4, 58: de illo ibid. c. 46.

Digitized by Google

Ipſa per Illyricas urbes Oriente relicto
Ire Serena comes, nullo deterrita caſu,
Materna te mente fovens, Latioque futurum
Rectorem, generumque ſibi. Seniore ſupernas
Jam repetente plagas, illo ſub cardine rerum
Sedula ſervatum per tot diſcrimina pignus
Reſtituit ſceptris patrui, caſtriſque mariti.
Certavit pietate domus, fidæque reductum
Conjugis officio Stilichonis cura recepit.
  Felix ille parens, qui te ſecurus Olympum
Succedente petit. quam lætus ab æthere cernit
Se factis creviſſe tuis! duo namque fuere
Europæ Libyæque hoſtes. Mauruſius Atlas
Gildonis furias, Alaricum barbara Peuce
Nutrierat: qui ſæpe tuum ſprevere profana
Mente patrem. Thracum venientem finibus alter
Hebri clauſit aquis; alter præcepta vocantis
Reſpuit; auxiliiſque ad proxima bella negatis
Abjurata palam Libyæ poſſederat arva.
Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
Suppliciis fruitur, natoque ultore triumphat.
  Enſe Thyeſtiadæ pœnas exegit Oreſtes:

Sed

100 officiis *al.* obſequiis *MS.* 107 veniens e *Vien. Junt. Ald. Baſ. Barth.* 109 rogatis *Vic. Vien. Baſ. marg.* 113 Thyeſtiadem, *it.* Thyeſtiades *al.*

92 *Serena* Stilichónis uxor ſoror patruelis, & adoptiva Honorii, ſed aliquantum ætate illum prægreſſa, mox futura ſocrus, nunc educatrix (Vid. Tabula generis Theodoſii).

95 Nempe Theodoſius mox ab illa de Eugenio victoria & triumpho vita functus eſt A. C. 395.

101 *Securus* proprie, ſine cura, quid futurum eſſet relictis & poſteris. Cf. 7, 158

108 Vid. 15, 246.

111 Neſcio quam bene Theodoſius apud ſuperos dicatur *frui* h. e. gaudere *ſuppliciis* rebellium. Vid. 22, 14. Sed demus veniam poëtæ externo, vel illius dicta interpretemur, ut ſolemus ſimilia eorum, qui nobis ſacroſancti ſunt.

113 *Thyeſtiades* Agamemnon, quem Pliſthenis filium alii faciunt, ut Apollod. 3, 2. 2, fratris Thyeſtæ, apud Homerum Il. B, 108 certe ſceptrum accepit a Thyeſte: fuerit igitur Thyeſtiades certe ſucceſſor Thyeſtæ.

Sed mistum pietate nefas; dubitandaque cædis
Gloria, materno laudem cum crimine pensat.
Pavit Iuleos inviso sanguine Manes
Augustus, sed falsa pii præconia sumsit
In luctum patriæ civili strage parentans.
At tibi caussa patris rerum conjuncta saluti
Bellorum duplicat lauros, iisdemque tropæis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi jam pridem captum Parnassia Maurum
Pieriis egit fidibus chelys. arma Getarum
Nuper apud socerum plectro celebrata recenti.
Adventus nunc sacra tui libet edere Musis,
Grataque patratis exordia sumere bellis.
 Jam Pollentini tenuatus funere campi,
Concessaque sibi (rerum sic admonet usus)

115 maternæ *ante Heins.* 117 sæva *MSS. Cuj.* parentans *etiam Bas. marg.* 118 parentis *vulg.*

Thyestæ. Grammatici virtus est quædam nescire. Genealogiæ quædam hic quoque ἀπέραντοι, qualibus interdicitur 1 Tim. 1, 4. Ceterum Clytæmnestram matrem, quæ adjuvante Aegistho adultero virur suum Agamemnona interfecerat, ab Oraculo excitatus occidit Orestes, & tamen ob hoc facinus Furiarum taedis ardentibus exagitatur.

116 Interfectores Julii Cæsaris bello & omni alia vi persequi non desiit Augustus, *Cæsaris ultor* Hor. Car. 1, 2. 44. Sed dum pius videri vult in patrem adoptivum, cui sic *parentat* & honores ultimos persolvit, impius est in patriam.

119 Tu, Honori, dum paternas injurias ulcisceris, eadem salutem reip. procuras, ac duplicem ita laurum coronamque mereris.

121 De Bello Gildonico agit carmen 15, de Getico contra Alaricum n. 26, & quidem *apud socerum.* Stilichonem enim alloquitur, & prædicat, unde maluit eum librum quartum de laudibus Stilichonis vocare Barthius.

125 Nunc *libet Musis meis sacra,* cerimonias, *adventus tui* Romani ad Consulatum suscipiendum *edere,* & *exordia* hujus enarrationis *sumere a bellis* patratis. Verum est, quod monet Barthius, *exordia* poni solere a Columella pro totis libris: sed hoc nihil, si quid video, ad h. l. Hic enim hoc tantum dicit, se velle præmittere solemnibus consulatus describendis imaginem devicti & redacti ad incitas Alarici. Ceterum ad Augusti adventum redit demum v. 331.

128 *Pollentini campi funere* h. e. cæde exercitus sui ad Pollentiam fractus erat Alaricus. Vid. 26, 635.

129 Non omisimus monere supra, fuisse in criminibus Stilichonis emissum Alarichum. Ipse noster non clementiæ modo illud tribuit, sed etiam prudentiæ cuidam 26, 95.

Digitized by Google

Luce, tot amiſſis ſociis, atque omnibus una
Direptis opibus, Latio diſcedere juſſus
Hoſtis, & immenſi revolutus culmine fati,
Turpe retexit iter. Qualis piratica puppis,
Quæ, cunctis infenſa fretis, ſcelerumque referta
Divitiis, multaſque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricemque triremem;
Dum prædam de more parat, viduataque cæſis
Remigibus, ſciſſis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis ſaucia fractis,
Ludibrium pelagi vento jactatur & unda,
Vaſtato tandem pœnas luitura profundo.
Talis ab Urbe minas retro flectebat inanes
Italiam fugiens, & quæ venientibus ante
Prona fuit, jam difficilis, jam dura reverſis.
Clauſa putat ſibi cuncta pavor, retroque relictos,
Quos modo temnebat, rediens exhorruit, amnes.
Undoſa tum forte domo vitreiſque ſub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas
Volvebat pater Eridanus, quis bella maneret
Exitus: imperiumne Jovi, legeſque placerent,
Et vitæ Romana quies, an jura peroſus
Ad priſcos pecudum damnaret ſæcula ritus.

Talia

136 triremim *MS.* 137 putat *vulg.* 143 Italia *MS.* 146 terrebat *ante Heinſ.* 152 victus *MS.* rictus *MS.*

132 *Retexit iter*, relegit, Metaphora pulchra, non judicanda ex noſtris moribus, ſed ex illius conſuetudine temporis, quo nulla domus eſſet, neque tam humilis, neque tam magnifica, quæ non haberet textrinum, cujus operis nec reginas puderet, quæ ſua manu, veſtes texere ſuis caritatibus, decorum ſibi putarent.

140 Videtur reſpexiſſe Hor. Car. 1, 14 illud præſertim v. 15 *Tu*, navis, *niſi ventis ludibrium debes*, *cave.*

144 Illud *prona* etiam in proſa placuit Plinio Pan. 16, 5 *Omnia hæc tam prona*, *tam cedentia virtutibus tuis ſentiet* &c.

149 *Eridanum* inducit, quod res in ſuperiori parte Italiæ, ubi Padus regnat ſ. Eridanus, geſta eſt.

150 Epitheton *Romana* etiam ad *Imperium* & *Leges* revocandum.

Talia dum ſecum movet anxius, advolat una
Naiadum, reſoluta comam; complexaque patrem,
„*En Alaricus*, ait, *non qualem nuper ovantem*
Vidimus. exſangues, genitor, mirabere vultus.
Percenſere manum, tantaque ex gente juvabit
Relliquias numeraſſe breves. jam deſine mœſta
Fronte queri, Nymphaſque choris jam redde ſorores.„
Dixerat. ille caput placidis ſublime fluentis
Extulit, & totis lucem ſpargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris arundine crinem
Velat honos. rami caput umbravere virentes
Heliadum, totiſque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, curruque paterno
Intextus Phaëthon glaucos incendit amictus.
Fultaque ſub gremio cælatis nobilis aſtris

Ff 5 Aethe-

155 adeſt *MS.* 159 i, redde *conj. Heinſ.* ſonoris *MSS. it. Baſ. marg.* 168 fulvaque *Baſ. marg. ſed* fulta *firmat Heinſ. ex 26, 223.*

157 *Percenſere manum* cum dicit, paucitatem ſignificat, quæ jam non dici meretur exercitus, quae non campis, quos occupat, cenſetur, ſed nullo negotio *percenſeri* & ſingulatim numerari poteſt.

162 *Cornua fluminibus*, etiam cum tauriforme caput non habent, tribui, jam monuimus ad 20, 163. *Aurea* hic ſunt, puto, ad indicandam illam divinitatem & καταστερισμὸν Eridani. Eſt hic locus in iis, ubi non variam modo eruditionem oſtendit noſter; ſed etiam audaciam ſibi ſumſit poëtæ primarii. Ponit Eridanum ſ. Padum in hac gratulatione non vulgari fluviorum habitu uſum: ſed cæleſte decus ſuum præ ſe ferre cornibus aureis, corona, amictu figurato & urna: eaque ſumit omnia ex Phaëthontis fabula, ut mox ſingulatim videbimus.

164 *Honos* capitis, corona, hic non eſt, ut alias arundinea, ſed populea, in quam arborem mutatæ Phaëthontis ſorores, *Heliades*: ex hac corona *fluunt* ſ. ſtillant electra &c.

166 Jam illud novum & ξένον quod *pallam* dat Eridano, cum nudi ſint alias, nec immerito, Fluvii. In hac palla glauci coloris ſ. aquei ex auro intextus eſt Phaëthon, in curru Solis patris adhuc hærens.

168 Urna, qua inniti ſolent in nummis & marmoribus fluvii, hic ſphæræ cæleſtis quandam habet imaginem, aſtris diſtincta iis, quæ habent aliquam ad ipſum Eridanum & Phaëthonta comparationem vel reſpectum. *Titan* eſt Phœbus, Hyperion, Sol quem in hoc ipſo argumento τιτᾶνα χάλκεον appellat Lucianeus Jupiter Dial.

Aethereum probat urna decus. namque omnia luctus
Argumenta sui Titan signavit Olympo,
Mutatumque senem plumis, & fronde sorores,
Et fluvium, nati qui vulnera lavit anheli.
Stat gelidis auriga plagis: vestigia fratris
Germanæ servant Hyades, Cycnique sodalis
Lacteus

Dial. Deor. 25 pr. Titan igitur ipse luctus sui ex filii interitu argumenta, hoc *Olympo*, hac urna qualicunque imagine cæli, *signavit*.

171 *Cycnus* senex, *rex Liguriæ, Phaëthonti propinquus, dum deflet propinquum, in cycnum conversus est*, teste Hygino fab. 154. Habet fabulam etiam Naso Met. 2, 367: neuter hunc cycnum cælo assignat, ut nec Aratus v. 273, nec illius Germanicus Interpres ibid. neque Eratosthenes c. 25, qui potius illum cycnum honorant, sub cujus forma Jupiter Nemesi potitus est. Sed utitur noster poëtæ iure, & quid ni?

Fronde mutatæ sunt *sorores* Phaëthontis, Heliades, ut indicavimus, in *populos*, quibus *ulmos* vel *alnos* alii substituunt, e quibus stillans resina durari putabatur in electrum. Hæc dominatrix fabula pulchre narrata Ovid. Met. 2, 340 sqq.

172 *Fluvium*, Eridanum, signavit in urna, quæ hic describitur, Phœbus, qui sui h. e. Phœbi filii, *anheli* ab æstu, a casu, a morte imminenti *vulnera lavit*. Eridanus nempe jam Arati tempore in cælo fuit, *Λείψανον Ηριδανοῖο πολυκλαύτυ ποταμοῖο*, ut est v. 359. Sequi autem videtur Claudianus Germanicum, qui a verbo *πολυκλαύτυ*, *flebilis* admonitus forte, pulchre sic devincit has fabulas v. 360 sq. ut prædicet *Amnem, qui Phaëthonta suas deflevit ad undas Postquam patris equos non æquo pondere rexit, Vulnere reddentem flammas Jovis: hunc nova silva Planxere, ignotis* (antea) *mœstæ Phaëthontides ulmis.* Tum, *Eridanus medias liquidis interjacet undis.* Docet V. Scholiasta Germanici ad h. l. *ab Hesiodo inter astra collocatum Eridanum propter Phaëthonta.* Sed addemus etiam reliqua ad lucem Claudiani: *Hujus pars undæ lævum tenet Orionis Lapsa pedem.*

173 *Auriga* cælestis, Heniochus, vulgo Erichthonius, inventor currus, prædicatur; vel Myrtilus, Oenomai auriga. V. German. v. 156. (Aratus enim ipse v. 161 simpliciter *ἡνιόχον* habet) & Manil. 1, 369 & 5, 69. Plures habet fabulas Hygi. Poët. Astron. c. 13 p. 446 Stav. Quibus hanc, nempe Phaëthonta esse illum aurigam curru excussum, vel ex Hesiodi libro deperdito addit noster, ut illud quod observatum a Germanici Scholiaste modo monuimus, vel etiam iure poëtæ usus confingit. Quidquid ejus sit, similia Nonnus 38, 424 *Ζεὺς δὲ πατὴρ Φαέθοντα κατεστήριξεν Ὀλύμπῳ Ἴκελον ἡνιόχῳ καὶ ἐπώνυμον.*

Quomodo *Hyades* sint *Germanæ* Phaëthontis, non puto traditum esse historice. Sed videtur Claudianus physiologice hoc indicare, Hyadas s. *Pluvias* (quod perpetuum earum non tam epitheton, quam synonymon est, de quo Heins. ad Aen. 3, 516) esse filias Solis, qui eas tollit ac suscipit ex mari s. Tethye, adeoque Phaëthontis sorores.

174 *Lacteus circulus cycni sodalis* est, quia in illo conspicitur: ut Hor. Car. 1, 25. 9 *Hiemis sodalis Eurus.*

Lacteus extentas aspergit circulus alas.
Stelliger Eridanus sinuatis flexibus errans
Clara Noti convexa rigat, gladioque tremendum
Gurgite sidereo subterluit Oriona.
Hoc Deus effulgens habitu prospectat euntes
Dejecta cervice Getas. tunc talia fatur.
„*Siccine mutatis properas, Alarice, reverti*
Consiliis? Italæ sic te jam pœnitet oræ?
Nec jam cornipedem Tiberino gramine pascis,
Ut rebare, tuum? Tuscis nec figis aratrum
Collibus? o cunctis Erebi dignissime pœnis,
Tune Giganteis urbem tentare Deorum
Aggressus furiis? nec te meus, improbe, saltem
Terruit exemplo Phaëthon, qui fulmina præceps
In nostris efflavit aquis, dum flammea cæli
Flectere terrenis meditatur frena lacertis,
Mortalique diem sperat diffundere vultu?
Crede mihi, simili bacchatur crimine, quisquis
Adspirat Romæ spoliis, aut Solis habenis.„
Sic fatus, Ligures Venetosque erectior amnes
Magna voce ciet. Frondentibus humida ripis
Colla levant, pulcer Ticinus, & Addua visu
Cærulus,

176 fluctibus *ante Heinf.* 177 gladiique *MS. quod venustum ait Heinf.* 179 prospexit *ante Heinf.* 193 ut *Raphel.*

176 De hoc jam dictum ad 172. Eridanum hunc cælestem *Noti convexa rigare*, versus meridionalem polum f. antearcticum tendere, ut reliqua, quæ hic ἀστρολογεῖ noster, ipso conspectu sphæræ optime declarantur.

180 *Dejecta cervice* ad *Getas* pertinere, metu perculsos dejectosque vix monitu opus est.

188 Comparemus illa Germanici ad v. 172 laudata, *Vulnere reddentem flammas Jovis*, cui respondet solum ibi *anheli* epitheton.

190 *Meditatur* non ad solam cogitationem referri, sed ad ipsam operis exercitationem, etiam hic res, de qua agitur, ostendit.

191 *Vultu* suo illo lucido, qui ipse Sol est, diffundit lumen Phœbus, quem imitari Phaëthon ausus est. Ideo Phœbus *pater ora sui sacro medicamine uncti Contigit: & rapidæ fecit patientia flammæ Imposuitque comæ radios*, Ovid. Met. 2, 124.

Digitized by Google

Cærulus, & velox Athesis, tardusque meatu
Mincius, inque novem consurgens ora Timavus.
Insultant omnes profugo, pacataque lætum
Invitant ad prata pecus. jam Pana Lycæum,
Jam Dryadas revocant, jam rustica numina Faunos.
Tu quoque non parvum Getico, Verona, triumpho
Adjungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Ausoniis, aut mœnia vindicis Astæ.
Hic rursus, dum pacta movet, damnisque coactus
Extremo mutare parat præsentia casu,
Nil sibi perjurum sensit prodesse furorem,
Converti nec fata loco; multisque suorum
Diras pavit aves, inimicaque corpora volvens
Jonios Athesis mutavit sanguine fluctus.
Oblatum Stilicho violato fœdere Martem
Omnibus arripuit votis, ubi Roma periclo
Jam procul, & belli medio Padus arbiter ibat.
Jamque opportunam motu strepuisse rebelli
Gaudet

204 Hastæ *MSS. etiam Cuj.* 205 novat *malebat Heins.* 207 sentit *MSS.* 209 aquas *MS.* 212 medius *vulg.* medius belli *Barth. 2.* 213 statuisse *Bas. marg.*

198 De septem an *novem Timavi oribus* dictum ad 7, 120.

202 Ad *Veronam* prælio superatum fuisse dicit Alaricum, cum post Pollentinam cladem denuo arma moveret: itemque ad *Astam* urbem.

205 *Pacta movere*, non stare conditionibus de quibus convenit.

207 *Fata loco converti* posse putabat Alaricus, feliciorem se futurum in illis partibus ultra Padum remotis, quam fuerat propius Romam. Recordabuntur hic, qui nostros de religione libros amant, opinionum Balaci Num. 24, 23. & Syrorum 3 Reg. 20, 23.

209 Ultrane consuetum extendit *Jonios fluctus*, cum in intimum Adriæ sinum influat Athesis: an horribili hyperb. decoloratum ait totum mare Adriaticum quam longum est usque ad Calabriam & Epirum, ubi demum incipit Jonium? Neutro opus est, *Jonii fluctus* sunt *sinus Jonius*, κόλπος Ἰόνιος, quo nomine etiam historici mare Adriaticum appellant. Vid. Palmer. ad Thuc. 1, 24 pr.

210 Nimis forte bonum virum hic putabant poetam nostrum, qui tum erant magni politici. Non debebat *votis omnibus*, certe non apertis, *arripere perfidiam* Alarici Stilicho; sed ingemiscere infortunio illius & suo, qui cogeretur invitus cæde hominum pacem parare Italiæ. Cf. ad v. 219.

Gaudet perfidiam. Præbensque exempla labori
Suftinet accenfos æftivo pulvere foles.
Ipfe manu metuendus adeft, inopinaque cunctis
Inftruit arma locis, &, qua vocat ufus, ab omni
Parte venit. Feffo fi deficit agmine miles,
Utitur auxiliis damni fecurus, & aftu
Debilitat fævum cognatis viribus Iftrum,
Et duplici lucro committens prælia vertit
In fe barbariem nobis utrimque cadentem.
Ipfum te caperet, letoque, Alarice, dediffet,
Ni calor incauti male feftinatus Alani
Difpofitum turbaffet opus. prope captus anhelum
Verbere cogis equum. nec te vitaffe dolemus.
I potius genti reliquus, tantifque fuperftes
Danubii populis, i, noftrum vive tropæum.
Non tamen ingenium tantis fe cladibus atrox
Dejicit: occulto tentabat tramite montes,
Si qua per fcopulos fubitas exquirere poffet

In

214 laboris *vulg.* 215 æftivos accenfo *conj. Heinf.* 217 quo *malit Heinf.* 227 gentis reliquum *ante Heinf.* 228 in noftrum *ante Heinf. qui vid. ad Ovid. 4, 127 & 14, 126. Sed add. Burm. ad locum priorem.* 230 montis *vulg.* obliquo-vertice montis *MS.* 231 fi quas *vulg.*

214 Interpungendum ante *Præbensque*, cum nova res adjungatur. Qua in re etiam τῷ *que* locum effe, Suetonii aliorumque exemplis monuit Cl. Erneftus ad Sueto. Nero. 38.

215 Conf. 21, 350.

218 De affumtis Alanorum, Geticæ gentis ipfius quoque, contra fuos populares auxiliis agit, de quibus conf. 26, 580 fq. Ceterum hic etiam hominem minime malum fe probat Claudianus, qui tribuat Stilichoni confilium & aftum, barbaros mutuis cædibus atterendi. Infanum quantum plus aceti in pectore habent hodie proceres, qui negant fe agere quod faciunt, fed Pacem & Conftitutionem fe noftram tueri, ferio teftantur. Verfus hi pulcherrimi, veriffimi (vid. Orof. 7, 37 pr. & 43) nifi quod parum decebat Claudianum, hæc vivo Stilichone in laudibus illius commemorare publice &c.

224 *Alanus* ille Saulus vocatur Paulo Diacono Hift. Mifc. 13, 26 qui vero totam hanc hiftoriam ita narrat, ut multum a noftro & Prudentio in Symm. 2, 709 fq. diffentiat. De hoc porro nimio Sauli vel Saulis ardore, & periculo Alarici, nihil, puto, alii. Captam non multo poft ab illo Romam, mirum non eft taceri a noftro: etiam fi forte fupervixerit.

Digitized by Google

In Rhætos Galloſque vias. ſed fortior obſtat
Cura ducis. quis enim divinum fallere pectus
Poſſit, & excubiis vigilantia lumina regni?
Cujus conſilium non umquam repperit hoſtis,
Nec potuit texiſſe ſuum. ſecreta Getarum
Noſſe prior, celerique dolis occurrere ſenſu.
Omnibus excluſus cœptis conſidit in uno
Colle tremens: frondeſque licet depaſtus amaras
Arboreo figat ſonipes in cortice morſus,
Et tetris collecta cibis annique vapore
Sæviat aucta lues, & miles probra ſuperbus
Ingerat obſeſſo, captivaque pignora monſtret:
Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum
Docta ſubire fames, aut prædæ luctus ademtæ,
Aut pudor, aut dictis movere procacibus iræ,
Ut male tentato toties ſe credere campo
Cominus auderet. nulla eſt victoria major,
Quam quæ confeſſos animo quoque ſubjugat hoſtes.
Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, inque dies numerus decreſcere caſtris;
Nec jam ſeditio paucis occulta parari,
Sed cunei totæque palam diſcedere turmæ.
Conſequitur, vanoque fremens clamore retentat,
Cumque ſuis jam bella gerit: mox nomina ſupplex

Cum

234 excubias *per appoſitionem ad* lumina *malebat Heinſ.* numina *Vic. Vien. Baſ. marg. Plant. marg.* pſallere *Vic.* 238 confidit *MSS.* confedit *vulg.* in imo *Baſ.* 241 amnisque *MS.* annisque, *it.* animique, omnique *MSS.* animique pavore *MS.* 244 rabies *MSS. Vic. Vien. Baſ. marg.* 252 deditio *ante Heinſ.* 253 deſcendere *MSS.* diſcernere, decreſcere *MS.* deſciſcere *conj. Heinſ.* 255 numina *ante Heinſ. qui* nomina *ex MSS. dedit, & firmavit exemplis aliorum.*

243 *Captiva pignora*, conjuges, liberos jam incluſos, mox venturos in poteſtatem hoſtis.

255 *Nomina - ciet*, nobiliſſimos quosque & inſignes nominatim compellat, rogat, ut aut ſecum & pro ſe pugnent, aut ſe, cauſam malorum, interficiant. Sic 5, 369 it. 22, 153 ubi vid.

Cum fletu precibusque ciet, veterumque laborum
Admonet, & frustra jugulum parcentibus offert:
Defixoque malis animo sua membra suasque
Cernit abire manus. qualis Cybeleia quassans
Hyblæus procul æra senex revocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ sponte relictis
Descivere favis; sonituque exhaustus inani
Raptas mellis opes, solitæque oblita latebræ
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo ubi præclusæ voci laxata remisit
Frena dolor, notas oculis humentibus Alpes
Adspicit, & nimium diversi stamine fati
Præsentes reditus, fortunatosque revolvit
Ingressus. solo peragens tum murmure bellum
Protento leviter frangebat mœnia conto,
Irridens scopulos: nunc desolatus & exspes
Debita pulsato reddit spectacula monti.
Tunc sic Ausonium respectans æthera fatur:
„Heu regio funesta Getis, heu terra sinistris
Auguriis calcata mihi, satiare nocentum
Cladibus,

261 conatus *MS.* 266 notasque *ante Heins.* 270 (Pro) tanto *Vien. marg.* 273 dixit *Cuj.*

259 *Cybeleia æra* pelves & tintinnabula, qualibus uti & tinnitum strepitumque excitare solebant Cybeles s. Matris Deum cultores, Galli præsertim illi s. exsecti.

260 *Hyblæus* senex, incola Hyblæ, Attici montis, cujus apes & mella præter ceteras laudantur.

267 *Stamen fati*, solita Metaphora a colo & filis Parcarum, notat tenorem & continuationem eventuum fortunæ.

269 *Murmur* intelligo imperia, non magno clamore promulgata, sed paucis amicis circumstantibus submissa voce impertita. Sic tum peragebat sine strepitu bellum.

270 Utrum hæc de *protento conto*, & *scopulis irrisis* historicum quid habeant, an modo sint symbola arbitraria poëtæ, quibus auctoritatem & potentiam Alarici indicare voluerit, in medio relinquo: nisi quod v. 272 *debita pulsato monti spectacula* suadere videntur quiddam simile Xerxis insolentiæ compedes iniicientis & verbera intentantis mari.

274 In hac oratione ne de ipso soliloquio sive Monodia dicam, quod

Cladibus, & tandem nostris inflectere pœnis!
En ego, qui toto sublimior orbe ferebar,
Ante tuum felix aditum, ceu legibus exsul,
Addictusque reus flatu propiore sequentum
Terga premor. quæ prima miser, quæ funera dictis
Posteriora querar? non me Pollentia tantum,
Nec captæ cruciastis opes. hoc aspera fati
Sors tulerit, Martisque vices. non funditus armis
Conciderum. stipatus adhuc, equitumque catervis
Integer, ad montes reliquo cum robore cessi,
Quos Apenninum perhibent. Hunc esse ferebat
Incola, qui Siculum porrectus adusque Pelorum
Finibus ab Ligurum populos complectitur omnes
Italiæ, geminumque latus stringentia longe
Utraque perpetuo discriminat æquora tractu.
Huc ego continuum si per juga tendere cursum,
(Ut prior iratæ fuerat sententia mentis;)
Jam desperata valuissem luce, quid ultra?

Omnibus

282 raptæ *Barth.* cruciatis *ante Heins.* 288 ad Lig. *vulg.* a Lig. *MSS.* ad *etiam Barth.* amplectitur *ante Heins.* 290 disterminat *MSS.* ut 3, 175. 291 hunc, hic, hoc, hæc, hinc *al.* continuo -- cursu *MS.* 293 voluissem *vulg.*

quod genus universum impugnare, nimium forte audax fuerit, illud certe reprehendendum videtur, quod illa nimis figurata & picta est: ut illud quod v. 280 dubitat, *quæ prima, quæ posteriora* queratur, quod a v. 286 Apennini descriptionem interit.

278 *Ante tuum aditum*, ante aliquanto quam te adirem: collectis ex Græciæ & Illyrici præda divitiis.

279 *Flatu - sequentum terga premor* picturam habet Ovidianæ similem Met. 1, 539 *Tergoque fugaci Imminet, & crinem sparsum cervicibus adflat.* Et 5, 616 *Ingens Crinales vittas adflabat anhelitus oris.*

286 Vera & pulchra Apennini descriptio, qua hodie utuntur, qui orbem nostrum per illa montium & ultra terræ planitiem eminentium, & sub mari adeo porrectorum, juga describunt: sed quam in ejusmodi occasione in mentem venire Alarico, nimis improbabile est. Audirem, si ista narraret Alaricus otiosus cuicunque amico.

293 Si *desperata jam luce* vitæ hujus, felicitatis certe, potuissem Italiam, quam longa est, per Apennini juga percurrere; quid profecissem? Hoc certe ut gloriosius & propius Romam perirem. Diceretur, *magnis tamen excidit ausis*, quod in Phaëthontis sepulcro scriptum memorat Ovid. Met. 2, 327.

Omnibus oppeterem fama majore perustis:
Et certe moriens propius te, Roma, viderem.
Ipsaque per cultas segetes mors nostra secuto
Victori damnosa foret. Sed pignora nobis
Romanus, carasque nurus prædamque, tenebat.
Hoc magis exsertum raperem succinctior agmen.
Heu, quibus insidiis, qua me circumdedit arte
Fatalis semper Stilicho! dum parcere fingit,
Rettudit hostiles animos, bellumque remenso
Evaluit transferre Pado. Proh fœdera sævo
Deteriora jugo! tunc vis extincta Getarum.
Tunc mihi, tunc letum pepigi. violentior armis
Omnibus expugnat nostram clementia gentem.
Mars gravior sub pace latet, capiorque vicissim
Fraudibus ipse meis. Quis jam solatia fesso
Consiliumve ferat? socius suspectior hoste.
Atque utinam cunctos licuisset perdere bello!
Nam quisquis duro cecidit certamine, numquam
Desiit esse meus. melius mucrone perirent,

Aufer-

294 meliore *vulg.* peremtis *MSS.* majore perillis *Cuj. f.* periclis. 302 extulit *Vic.* rettulit *alii omnes.* rettudit *MSS.* & *Bas. marg.* & *verum judicavit cum Barth. Heins.* 309 dabit *MSS.* 310 o utinam *MSS.* 312 desinit, desiit *MSS.*

296 Turbatus nimium ordo impedire potest etiam non rudem lectorem: Ipsa mors nostra damnosa victori fuisset, persequi nos coacto per segetes, easque conculcare.

297 Obiicit sibi, quod commodius amicus excusandi illius caussa diceret, Non consultum fuisse vastare Italiam, cum haberent Romani captivas Getarum uxores & alia pignora. Respondet, Tanto expeditius futurum fuisse agmen. Hoc enim est *exsertum*, vt brachium non impeditum pallio, toga, penula.

302 *Rettudit*, minus acrem & velut hebetem reddidit animum meum, paullo ante hostilem. Solet noster illo verbo præsertim de lucis radiis uti, cum illi, ut sagittæ obtusæ, minus sunt penetrabiles. Quod duplicata est post syllabam *re* prima verbi consonans, poterat etiam intermitti, cum optimi quique libri eam syllabam ancipitem esse ostendant. Sed dictum hac de re copiose in Thesauris.

307 In hoc bene consuluit patrono suo Stilichoni, quod inducit confitentem Alaricum, arte se sua, fraudibus suis c...

Auferretque mihi luctu leviore sodales
Victa manus, quam læsa fides. nullusne clientum
Permanet? infensi comites: odere propinqui.
Quid moror invisam lucem? qua sede recondam
Naufragii fragmenta mei? quæve arva requiram,
In quibus haud umquam Stilicho, nimiumque potentis
Italiæ nostras nomen circumsonet aures? „
Hæc memorans instante fugam Stilichone tetendit
Expertas horrens aquilas. comitatur euntem
Pallor, & atra Fames, & saucia lividus ora
Luctus, & inferno stridentes agmine Morbi.
Lustralem sic rite facem, cui lumen odorum
Sulfure cæruleo nigroque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda sacerdos,
Rore

315 offensi *MSS.* 319 circumsonat *al.* 324 *pro* rite, *quod habent etiam Cuj. & Claver.* triste *reliqui, etiam Barth.*

321 *Aquilas* pro ipsis jam Romanis legionibus ponit antiquo more, licet eo tempore forte raras aquilas, pro quibus dracones tum magis in usu fuisse, vel noster poëta satis ostendit. Legionum nomina eo tempore substitisse, satis docet Notitia utriusque Imperii: de disciplina & honore huius militiæ legionariæ alia quæstio est. Vid. Schelius ad Hygi. p. 87.

323 *Stridentes Morbi* signant febres, quarum frigus stridor dentium comitari solet.

324 Versus hinc septem, quid hic sibi velint, me non satis intelligere, fateor, ac mirari, quid sit, quod nemo, quidquam hic sibi dubium videri, indicavit. Est hic imago sacerdotis lustrandi piandive causa facem rotantis, deinde piacula s. λύματα, corpora quibus in cerimonia usus est, retro trans caput jactantis: sed cui rei illustrandæ ea imago servire debeat, non declarat poëta. Forte hoc vult, Ut post lustrales cerimonias fugiunt mali dæmones, & quæcunque pestes: sic Alaricus pellitur, & cum illo, tanquam face piaculari, eiecto fugiunt Pallor, Fames, Luctus, illius adhuc comites.

325 Fumum *sulfuris cæruleum* intelligi, vix monitu opus est. Nempe physica etiam ratio docet, fumum sulfuris esse ipsum sulfur dissolutum & dissipatum per aëra: eadem bituminis ratio.

326 *Doctus purganda*, Græcismus, doctus lustrationes, purgationes, καθάρσεις. De ipso apparatu lustrali hic agere, & ritus gentilium e Judaicis derivatos percensere, longum est, & librorum materia: ut illorum, quos Lomeiero debemus. *Rorem piunt* esse aquam lustralem, *sulphur, bitumen*, lauros, *herbas*, antiquam talium sacrorum materiem, *purificum Iovem*, quem καθάρσιον vocant Græci; *Triviam* Dianam, qua Hecate est, & inferorum

Rore pio spargens, & dira fugantibus herbis,
Numina purificumque Jovem Triviamque precatus,
Trans caput aversis manibus jaculatur in austrum
Secum rapturas cantata piacula tædas.
 Acrior interea visendi Principis ardor
Accendit cum plebe patres, & sæpe negatum
Flagitat adventum. nec tali publica vota
Consensu tradunt atavi caluisse per Urbem,
Dacica bellipotens cum fregerat Ulpius arma,
Atque indignantes in jura redegerat Arctos,
Cum fasces cinxere Hypanin, mirataque leges
Romanum stupuit Mæotia terra tribunal.
Nec tantis patriæ studiis ad templa vocatus,
Clemens Marce, redis, cum gentibus undique cinctam

 Exuit

328 terrificumque *vulg.* turif. *vel* turrif. *MS.* lustrificum *conjiciebat Heins. ut Val. Fl.* 3, 448. *Sed* purificum *MSS.* 329 adversis *Cuj.* aversus *Vien. Bas. Plant. quod placet.* 330 nupturas *Bas. marg.* 335 fregerit -- redegerit *vulg.* Dacia *Ald. Junt. Sed* Dacica *jam Vic. Vien. Bas.* 337 cum cinxere faces *Vic. Ald. Junt. Bas. Sed* cum fasces cinxere *Vien. Bas. marg. &c.* 338 Mæotica *vulg.*

inferorum domina, tralaticium est & ad Theocriti Virgiliique Pharmaceutrias, ad Tibulli 1, 2. 61, ad Nemesia. Ecl. 4, 63 &c. a viris doctis explicatum.

329 Quod *trans caput, & aversis manibus* jactantur *tædæ* h. e. faces, λύματα s. piacula, illud ipsum quoque frequenter observatum: hic illud nescio an singulare, quod *in austrum.* Id videtur ideo factum, quod sedes ibi esset dæmonum. Certe Porphyrius p. cxxi Barnes. huc trahit: quod antro Nympharum Homerus Od. N. 112 tribuit duplices januas, ad boream alteras, mortalium commeatui destinatas, alteras ad austrum, quem DIs assignarent, τὸν Νότον θεοῖς νέμοντες &c.

331 Hic redit poëta ad argumentum suum, ad præsentiam Imperatoris in urbe sua, suscipiendumque ibi consulatum, a quo discesserat v. 126 exordio altius repetendo a clade Alarici.

335 Non ita expetitus est adventus Ulpii Trajani in urbem post victorias Dacicas. Harum victoriarum insigne monimentum exstat columna Trajani justo volumine explicata a Fabretto. Sed utrum, quando, quomodo, cum exercitu victore ad *Arctos, Hypanin, Mæoticam* pervenerit, non puto, posse demonstrari hodie. Certe quatenus nota est Dacia Trajani provincia, ultra Istrum non multum producta videtur. Sed legit Claudianus Dionis historias, de quibus forte nimis pauca excerpsit nobis Xiphilinus.

340 *Clementis* elogio Marcum Aurelium honorat, quæ virtus amabiles & gratiosos reddit. Et tamen præfert illi hac laude Honorium.

Exuit Hesperiam paribus Fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum: nam flammeus imber in hostem
Decidit: hunc dorso trepidum flammante ferebat
Ambustus sonipes: hic tabescente solutus
Subsidit galea, liquefactaque fulgure cuspis
Canduit, & subitis fluxere vaporibus enses.
Tunc contenta polo mortalis nescia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago seu carmina ritu
Armavere Deos: seu, quod reor, omne Tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.
  Nunc quoque præsidium Latio non deesset Olympi,
Deficeret si nostra manus. Sed providus æther
Noluit humano titulos auferre labori,
Ne tibi jam, Princeps, soceri sudore paratam,
Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum.
  Jam toties missi proceres responsa morandi
Rettulerant, donec differri longius Urbis

Communes

343 fumante *MSS.* 345 subsedit *ante Heins.* 351 subsidium *MS.* 352 vestra *MS.* 355 vulnera *MSS.* fulgura *conj. Heins.* 357 orbis *contra exemplaria omnia Barth. & obsecutus illi in altera edit. Heins.*

340 Ad Marcomanorum & Quadorum motum alii passim populi ab Illyrici limite usque in Galliam, res novas moliebantur. Victoria hæc est, quam Jovi pluvio tribuisse credibile est gentiles, cujus etiam imago est in Columna Antonini Pii; Christianorum precibus impetratam, nostri credunt non injuria: licet de Fulminatrice legione, & de literis ad Senatum Marci, alia omnia cordatiores sentiant, quam quæ persuaderi sibi passa est pia credulitas. Vid. Dio Reimarianus 71, 8.

342 Modo partem cælestis auxilii noster memorat terribilem hostibus; tacet de pluvia sitienti Romanorum exercitui indulta.

344 *Tabescere* hic est liquescere ab igne & dissolvi.

346 *Vapores* hic de vehementissimo igne fulminis, quo ferrum dissolvi potest.

348 Arnuphin *Magum* nominavit Dio, refutatus a Xiphilino l. c.

353 Noluit Providentia Divina titulum & honorem victoriæ minuere vel auferre Honorio per ejusmodi miraculum. Callide hic tacet Poëta de Theodosii contra Eugenium victoria, de qua cecinerat illud 7, 96 *O nimium dilecte Deo* &c.

357 *Urbis preces*, non *Orbis*, *differri* longius passa non est *Roma*, Dea urbis cognominis, ejusque velut genius. Nihil hic ταυτολόγον, quod mirum est Heinsium credidisse Barthio.

Communes non passa preces penetralibus altis
Prosiluit, vultusque palam confessa coruscos
Impulit ipsa suis cunctantem Roma querelis:
„Dissimulata diu tristes in amore repulsas
Vestra parens, Auguste, queror. Quonam usque tenebit
Prælatus mea vota Ligus, vetitumque propinqua
Luce frui, spatiis discernens gaudia parvis,
Torquebit Rubicon vicino numine Tibrin?
Nonne semel sprevisse sat est, cum reddita bellis
Africa venturi lusit spe Principis Urbem?
Nec duras tantis precibus permovimus aures?
Ast ego frenabam geminos, quibus altior ires,
Electi candoris equos, & nominis arcum
Jam molita tui, per quem radiante decorus
Ingrederere toga, pugnæ monumenta dicabam,

359 prosiliit *vulg.* *Sed* prosiluit *meliores.* 362 precor *MSS.* Ligur *vulg.* *Sed* Ligus *MSS. hic & al.* 364 decernens *vulg.* *Sed* disc. *MSS. Vien. & Bas. marg.* 372 ferebam *Bas. marg.* docebam *it.* parabam *MSS.*

361 *Dissimulata* Græcismo eleganti, quo usus etiam Ovid. Art. 1, 690 *Veste virum longa dissimulatus erat* Achilles.

363 Liguriæ itaque adscribit Mediolanum? nempe latius sumtæ (de qua Cluver. 1, 7 & 8) ut poëtæ non multum laborant de regundis finibus. Et sane Ligures etiam maritimi, quorum Genua caput, Mediolano & aulæ Honorii propiores longe quam Romani. Cf. 443. *Rubicon* ille, terminus licet quondam Galliæ provinciæ, tenuis tamen per se & contemtibilis, quatenus *spatiis parvis discernit* ac distinet *gaudia* accolarum, Augustum videre cupientium, *torquebit*, invidia & æmulatione ex *vicino* sibi *numine* Augusti, ipsum patrem *Tiberim*, quem vetat ita *propinqua luce* Imperatoris *frui*? Propter viciniam sedis Augustæ Rubicon audet se præferre Tiberi.

366 *Reddita* imperio Honorii *bellis* contra Gildonem gestis, quæ alienata illius rebellione fuerat, *Africa*. Per hanc occasionem sperabatur adventus Imperatoris in urbem.

369 Ego, Roma, jam parabam jugum equorum candidorum, quibus in triumpho uterere. Ipsum *ire altius* in equo vel in curru jam summum fastigium notabat, cum ipsi Imperatores pedibus suis irent in urbe ordinarie. Pergit Roma, iam *moliebar arcum* triumphalem *nomini* tuo dedicandum. Talia monimenta non modo augebant triumphi splendorem: sed titulo, qui in Zophoro scribebatur, victoriarum servabant memoriam. Hoc ita esse, qui supersunt hodie arcus testantur.

Defensam titulo Libyam testata perenni.
Jamque parabantur pompæ simulacra futuræ
Tarpejo spectanda Jovi, cælata metallo
Classis ut aurato sulcaret remige fluctus,
Ut Massyla tuos anteirent oppida currus,
Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis: & in ære trementem
Succinctæ famulum ferrent Atlanta cohortes.
Ipse Jugurthinam subiturus carcere pœnam
Præberet fera colla jugo, vi captus & armis,
Non Bocchi Syllæve dolis. Sed prima remitto.
Num præsens etiam Getici me laurea belli
Declinare potest? Sedesne capacior ulla

Tantæ

376 auratos - fluctus *vulg.* auratum - fluctum *MSS.* pontum *MS. Ausus sum tenui mutatione concinniorem reddere versum.* 379 equis *vulg.* trementi *malit Heins.* 384 nunc *vulg.*

375 *Tarpejus* Jupiter est Capitolinus, quod templum in saxo Tarpejo ædificatum erat: in hujus templum ingrediebantur triumphantes: præferebantur autem in ferculis aut in curribus vehebantur simulacra urbium, pugnarum &c. Quinct. 6, 3. 6 *Chrysippus, cum in triumpho Cæsaris eborea oppida essent translata, & post dies paucos Fabii Maximi lignea, hæc thecas esse oppidorum Cæsaris dixit.*

376 *Auratus remex*, splendidum spectaculum; fluctus aureos nemo facile hic exspectat.

378 *Palladia arundine Triton comas innectit*, i. sumta ex *Tritonis* palude in Africa, e qua ortam ipsam quoque Minervam volunt, & inde appellant *Tritonida*: quemadmodum contra Tritonis palus etiam *Pallantias* a Pallade vocatur teste Plinio 5, 4. Hic vidit deformitatem oris sui ab inflatu tibiarum, quæ ex arundine parantur, easque abjecit. Solin. c. 27 *A Philænorum aris non procul palus est, quam Triton amnis influit* (cujus genius ille archetypus Triton esse videtur, a quo orti, ad quem effícti reliqui) *ubi speculatam se artium Deam crediderunt.* Pulchre igitur in triumpho Libyco fabulas Libycas intexit doctus poëta.

380 *Atlantis* montis imago inter fercula triumphalia memoratur, ut indicetur eum esse denuo post victoriam de Gildone in Romanorum potestate. Propter magnitudinem & molem hoc Atlantis ferculum ferunt succinctæ cohortes servorum.

381 Triumphum talem præfert, quam vere non disputo, illi, quo ductus est Jugurtha: quod hic Sullæ artibus, & proditione Bocchi, in potestatem Romanorum venerit; Gildo vi & armis sit superatus.

385 *Declinare* q. d. prætervehi.

Tantæ laudis erit? Tua te benefacta morantem
Conveniunt, meritiſque tuis obnoxia virtus
Quos ſervavit amat. Jam flaveſcentia centum
Meſſibus æſtivæ detondent Gargara falces,
Spectandoſque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus ſæcula conſul.
His annis, qui luſtra mihi bis dena recenſent,
Noſtra ter Auguſtos intra pomœria vidi,
Temporibus variis: eadem ſed cauſſa tropæis
Civilis diſſenſus erat. venere ſuperbi,
Scilicet ut Latio reſperſos ſanguine currus
Adſpicerem? quiſquamne piæ lætanda parenti
Natorum lamenta putet? periere tyranni,
Sed nobis periere tamen. Cum Gallica vulgo
Prælia jactaret, tacuit Pharſalica, Cæſar.

387 ſuis *al.* 388 quod, quem, quam *al.* 390 ſpectatosque *ante Heinſium, qui* ſpectandas *ex uno Mediceo.* 394 tropæi *ante Heinſ. qui dedit* tropæis *ex uno MS.* 397 laudata *Cuj.* 398 putat favere *vulg.*

386 Solent homines tueri beneficia ſua, & quos ſemel ſuſceperunt, ob id ipſum magis amare, quod ſuos putant. Beneficia tua in Romam jure hoc a te poſtulant, debet hoc virtus tua *meritis tuis*, hoc enim eſt *obnoxia, ut ames* & colas, ut honore præſentiæ tuæ afficias urbem, cui ſalutem dediſti. Nec mutabitur ſententia, ſi legas *meritisque ſuis.*

388 Intra centum annos ter modo Auguſtos intra mœnia ſua vidiſſe Romam, aſſeveranti Claudiano malo credere, quam perquirere ea de cauſa omnem Imperatorum a Conſtantino inde ad A. C. 504 hiſtoriam.

389 *Gargara* Myſiæ fertilitatis nomen facta ſunt: hic annos tantum ſignant meſſes.

390 *Conſul* h. e. annus centeſimus rapit ac celeriter adducit ſæculum, intervallum, quo alias ludi ſæculares ſolebant celebrari. *Sæcula* plurium numero dixit, puto, ut indicaret, eſſe in hoc nomine relationem ad plura, quorum quiſque ſæculi ſui certum initium & finem numerat. Univerſim orbem centum annorum deſcribere voluit, nihil amplius. Nec enim audienda de ludis ſæcularibus ab Honorio celebratis hauſta ex hoc loco ſententia a Baronio & Gothofredo: quam refellit Pagius ad A. 404, 2.

400 Triumphos ſplendidiſſimos edidit Cæſar de reliquis bellis; de Pompejano, & Pharſalica victoria ſua, non item.

Namque inter ſocias acies cognataque ſigna
Ut vinci miſerum, numquam viciſſe decorum.
Reſtituat priſcum per te jam gloria morem
Verior, & fructum ſinceræ laudis ab hoſte
Deſuetum jam redde mihi, juſtisque furoris
Externi ſpoliis ſontes abſolve triumphos.
Quem precor ad finem Laribus ſejuncta poteſtas
Exſulat, imperiumque ſuis a ſedibus errat?
Cur mea quæ cunctis tribuere Palatia nomen
Neglecto ſqualent ſenio? nec creditur orbis
Illinc poſſe regi? medium non deſerit umquam
Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat.
Segnius an veteres Iſtrum Rhenumque tenebant,
Qui noſtram coluere domum? leviuſne tremebant
Tigris & Euphrates, cum fœdera Medus & Indus
Hinc peteret, pacemque mea ſperaret ab arce?

Hic

405 deſſuetæ *Vic.* deſuetæ *Heinſ. ex MSS.* ſumtisque *ante Heinſ.* fultosque *MSS.* & *Heinſ.* 1. juſtisque *Heinſ.* 2 *ex MSS.* fultosque - ſontesque abſolve *ſuſpicabatur idem.* 411 illic *vulg. Sed* illinc *etiam Baſ. marg.* 414 timebant *vulg.* 428 obſtare parenti *MS.*

405 Difficile eſt non modo conſtituere, quid ſcripſerit poëta: ſed etiam quæ videatur commodior lectio. De ſententia non laboramus. Poſuit eam aliis quoque locis. Ut 15, 430 *Juſto magnoque triumpho Civiles abolete notas:* & 26, 567 *Obſeſſi Principis armis Excuſate nefas.* —— *Alpinum gladiis abolete pudorem.* Formulæ *Abolere notas* vel *pudorem*, *Excuſare nefas*, *Abſolvere triumphos ſontes*, eandem omnes vim habent, nempe facere, ut earum rerum homines obliviſcantur. Jam in hoc noſtro loco illud fieri poteſt vel *ſumtis ſpoliis* h. e. partis, captis ab hoſte; vel *juſtis ſpoliis*, ut intelligatur *captis* vel *partis*; vel denique dici poteſt Honorius hoc facere *fultus* h. e. innixus & elatus, Metaphorice ut Cic. Offic. 3 c. 22 *Imperium gloria fultum.*

407 *Lares* h. e. domus ac *ſedes Poteſtatis* atque Imperii Romani Roma eſt, a qua abeſſe & velut *exſulare* non debet.

409 *Palatium* Romanum nomen proprium eſt, a quo Palatinus mons dictus, a quo poſtea domus omnes Auguſtorum Palatia dicta ſunt.

411 Sol nunquam egreditur *iter* ſuum, eam, quæ vocatur eclipticam. Hæc ſplendidior fuerit comparatio, ſi ſumatur Philolaica illa hypotheſis de ſole in medio Planetarum quieſcente, a qua non alienum fuiſſe noſtrum, ad 1, 1 monuimus.

Hic illi mansere viri, quos mutua virtus
Legit, & in nomen Romanis rebus adoptans
Judicio pulcram seriem, non sanguine, duxit.
Hic proles atavum deducens Aelia Nervam,
Tranquillique Pii, bellatoresque Severi.
Hoc civis dignare forum, conspectaque dudum
Ora refer, pompam recolens ut mente priorem,
Quem tenero patris comitem susceperat aevo,
Nunc duce cum socero juvenem te Tibris adoret.„
Orantem medio Princeps sermone refovit:
„Numquam aliquid frustra per me voluisse dolebis,

422 hic *al.* hunc - chorum *MSS.* 423 sub mente *vulg.* vt *ex MSS. Heins.* priorum *MSS.*

417 *Mansere* i. habitarunt: quæ deinde ratio in vulgarem consuetudinem loquendi abiit. Ceterum loquitur non de antiqua consuetudine militiæ, qua *vir virum legere* jubebatur, ad cujus latus pugnare vellet; neque de lectione per suffragia ad honores gerendos; sed de more adoptandi sibi successorem imperii, non illo antiquo Cæsarum, *e sinu uxoris, intra domum*, sed exemplo Nervæ, qui esset optimus, de qua ratione pulchre disputat Plin. Pan. 7. *Mutua virtus* etiam hic locum habet: neque enim legi se passus esset successorem Trajanus a Domitiano: certe de Plinii & Claudiani sententia. *Rebus Romanis adoptare* est legere successorem, qui rebus Ro. h. e. imperio præsit; *in nomen*, qui tanquam filius nomen adoptivi patris gerat. Eadem formula utitur Plin. Pan. 88.

420 Hic Romæ habitavit *proles Aelia*, nomen Hadriani, ab Antonino Pio, quem is adoptavit, transmissum ad successores. Antonini Pii autem *proavus* (abavus M. Aurelii, Commodi *atavus*) fuit *Nerva*, cujus nomen ad Trajanum filium, Hadrianum nepotem, Antoninum pronepotem &c. derivatum, antiquæ inscriptiones testantur. Idem de *Antoninorum Piorum*, & *Severorum* nominibus, verum esse, qui titulos Imperatorum lustrabit, comperiet. Quod autem hic *proles deducere* dicitur *atavum*, videtur Hypallage esse. Hoc, puto, indicatur, si incipias ab *adnepote* deveniri tandem ad *atavum*. Sed cur non scribimus *adavum*, ut §. 5 Instit. de Gradib. Cognat.

421 *Tranquillus* jam aliquanto ante in Augustorum titulis fuit. Quin abstracto inde *Tranquillitatis* nomine ipsum Imperatorem Augustum appellarunt Vegetius R. Mil. 2 prol. atque Eutropius præf. ad Valentem. Videtur ergo noster *Tranquillum* hic posuisse ut Synonymum *Augusti*. Nerva hoc cognomine designatus a Pacato Pan. 11, 6.

422 *Hunc* Augustorum *chorum*, qui Romæ habitarunt *dignare* tu, qui *civis* illorum & Romæ es, imitatione & societate.

423 Memoriam tribuit Tiberi, qua recordetur prioris pompæ, qua puerum Honorium cum patre olim invectum *susceperat*; & reverentiam, qua *adoret* nunc juvenem cum socero Stilichone.

O Dea, nec legum fas est occurrere matri.
Sed nec post Libyam (falsis ne perge querelis
Incusare tuos) patriæ mandata vocantis
Sprevimus. advectæ misso Stilichone curules,
Ut nostras tibi, Roma, vices pro principe consul
Impleret, generoque socer. Vidistis in illo
Me quoque. Sic credit pietas; non sanguine solo,
Sed claris potius factis, experta parentem.
Cuncta quidem centum nequeam perstringere linguis,
Quæ pro me mundoque gerit: sed ab omnibus unum,
Si fama necdum patuit, te, Roma, docebo,
Subjectum nostris oculis, & cujus agendi
Spectator vel caussa fui. Populator Achivæ
Bistoniæque plagæ, crebris successibus amens,
Et ruptas animis spirans immanibus Alpes,
Jam Ligurum trepidis admoverat agmina muris,
Tutior auxilio brumæ, (quo agentibus illis
Sidere consueti favet inclementia cæli)
Meque minabatur calcato obsidere vallo,

Spem

428 obstare parenti *MS.* 431 secures *MSS.* 440 fuit *vulg.* 443 ripis *pro* muris *Cuj.* 445 frigore *vulg.*

428 *Occurrere* est etiam adversari, ut in illo Cic. Off. 2 c. 2 *Occurritur nobis a doctis. Legum mater* pulchre dicitur Roma, cum etiam sub Imperatoribus valerent leges in urbe latæ & rogatæ in comitiis.

429 *Post Libyam* Gildone victo receptam, negat Honorius spreta a se *mandata* Romæ, *patriæ*, ipsum vocantis: missum enim cum sella curuli Stilichonem, qui vice Honorii consulatum gereret.

434 *Sic credit pietas* mea: sic credo ego Honorius &c.

437 *Ab omnibus unum*, h. e. de vel ex omnibus, ut ab arbore poma decerpuntur.

440 Incipit narrare eventus belli Getici contra Alaricum, de quibus agit carmen 26. Argutum est illud *spectator vel causa* fui.

441 *Bistonium* pro Thracico sæpe noster ponit, exemplo optimorum.

443 Etiam hic *Ligurum* nomen late patet, ut supra v. 363.

445 *Sidus* hic tempestatem notat & aëris constitutionem, a comparatione Solis ad terram nostram & sidera alia pendentem, quam deinde sideribus tribuere, orta a Metonymia doctiorum errore, solent etiam astrologi. Getæ, frigidæ regionis ad Istrum incolæ, brumam in Italia facile tolerant. Cf. 4, 30.

Spem vano terrore ſovens, ſi forte, remotis
Præſidiis, urgente metu, qua vellet, obirem
Conditione fidem. Nec me timor impulit ullus,
Et duce venturo fretum, memoremque tuorum,
Roma, ducum, quibus haud umquam vel morte parata
Fœdus lucis amor pepigit diſpendia famæ.
Nox erat, & late ſtellarum more videbam
Barbaricos ardere focos: jam claſſica primos
Excierant vigiles, gelida cum pulcer ab Arcto
Adventat Stilicho. Medius ſed clauſerat hoſtis
Inter me ſocerumque viam, pontemque tenebat,
Addua quo ſciſſas ſpumoſior incitat undas.
Quid faceret? differret iter? diſcrimina nullas
Noſtra dabant adeunda moras. Perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat. nam plurima retro,
Dum nobis properat ſuccurrere, liquerat arma
Extera, vel noſtras acies. Hoc ille locatus
Ancipiti, longum ſocias tardumque putavit
Exſpectaſſe manus, & noſtra pericula tendit
Poſtha-

447 ni forte *MSS.* 450 hoc duce *Raphel. ex conj.* 453 mox & per latum *Vic.* m. c. p. Latium *Vien. & rell. ante Heinſ.* 455 exierant, exuerant *Vien. Sed* excierant *jam Vic.* 457 & ſocerum pontemque viamque *ante Barth.* 463 hic ille locatus *Cuj. & Claver.* hoc ille locatus *Barth. & Heinſ.* hæc ille locutus *al.*

448 *Obire fidem*, ut vadimonium obire. Sperabat Alaricus, quacunque conditione ſe jam exprimere pacem ab Honorio poſſe.

451 Immemor eſt noſter Caudinæ pactionis, & fœderis Numantini. Nempe hæc ad rem ipſius non pertinebant. Debebat profecto modeſtius hic loqui etiam Poëta. *Fœdus lucis amor*, qui metu mortis turpia paciſcitur.

454 *Claſſica* ſunt omnia ſigna tubis data exercitui, ut hic vigiliarum. Sic claſſico ad concionem vocantur milites &c. Videtur autem hic ſignare vigiliam primam diei.

455 Conſideranti *Adduam* & ſitum ad dextram illius ripam Mediolanum, ubi erat Honorius, apparet, a ſeptentrionali plaga (hoc ſatis eſt poëtæ ut vocet *gelidas Arctos*) venire debuiſſe Stilichonem.

458 A ſublicis ligneis, vel lapideis pilis, quibus pons impoſitus eſt, impeditæ & coartatæ aquæ tanto magis incitantur, & agunt ſpumas.

460 *Adeunda* erant Honorio *diſcrimina*, ſi cunctatus eſſet Stilicho.

Poſthabitis pulſare ſuis, mediumque per hoſtem
Flammatus virtute pia, propriæque ſalutis
Immemor, & ſtricto proſternens obvia ferro,
Barbaro fulmineo ſecuit tentoria curſu.
Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum,
Quod juncto fidens Ithaco patefacta Dolonis
Indicio, dapibuſque ſimul, religataque ſomno
Thracia ſopiti penetraverit agmina Rheſi,
Grajaque rettulerit captos ad caſtra jugales.
Quorum, ſi qua fides augentibus omnia Muſis,
Impetus exceſſit Zephyros, candorque pruinas.
Ecce virum, taciti qui nulla fraude ſoporis
Enſe palam ſibi pandit iter, remeatque cruentus,
Et Diomedeis tantum præclarior auſis,
Quantum lux tenebris, manifeſtaque prœlia furtis.
Adde quod & ripis ſteterat munitior hoſtis,
Et cui nec vigilem fas eſt componere Rheſum,
Thrax erat: hic Thracum domitor. Non tela retardant,
Objice non hæſit fluvii. Sic ille minacem
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens

Trajecit

468 præſternens *Raphel. ex conj.* 470 nunc tibi *MSS.* 479 tanto-Quanto *legi vult Heinſ. ſine libro.* 482 non vigil. *vulg.* fas ſit *conj. Heinſ.* 483 Thrax ille, hic Thracum *vel* Thrax erat hic, Thracum hic *conj. Heinſ.* 485 manu *Raphel.* Tyrrhenum - manu *conj. Barth.*

467 *Virtus pii* eſt fortitudo, quam ſtimulat incitatque *pietas* ſoceri in generum, magni civis in principem.

470 Iliadis decimæ argumentum, Diomedes Tydei F. & Ulyſſes explorant caſtra Trojanorum, ex intercepto Dolone diſcunt de Rheſi Thraciæ regis adventu & equis, quos interfecto domino in caſtra Græca perducunt.

472 *Religata*, devincta hinc ſaturitate, hinc *ſomno*, Rheſi agmina penetrare ob id ipſum non fuit difficile.

476 Homerus v. 437 Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

481 *Ripis* Adduæ *munitior* ſtetit Alaricus, quam Rheſus ille.

484 *Sic ille* Cocles Horatius repellens ante pontem jamjam lapſurum, manum Tuſcorum eo clipeo, quo adhuc urbem texerat &c. Sed nec improbaverim Barthii *minacem Tyrrhenum*, quem *manu* repulerit Horatius.

Trajecit clipeo Tibrin, quo texerat Urbem
Tarquinio mirante Cocles, mediisque superbus
Porsennam respexit aquis. Celer Addua nostro
Sulcatus socero. Sed cum tranaret, Etruscis
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora, bellis.
Exsere nunc doctos tantæ certamina laudis
Roma choros, & quanta tuis facundia pollet
Ingeniis, nostrum digno sonet ore parentem.„
Dixit, & antiquæ muros egressa Ravennæ
Signa movet; jamque ora Padi, portusque relinquit
Flumineos, certis ubi legibus advena Nereus
Aestuat, & pronas puppes nunc amne secundo,
Nunc redeunte, vehit: nudataque litora fluctu
Deserit, Oceani lunaribus æmula damnis.
Lætior hinc Fano recipit Fortuna vetusto,
Despiciturque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua

489 sulcatus *vulg.* 490 *pro* bellis, telis *Raphel. sine libro.* 491 certamine *vulg.* certamina ex *MSS. Heins.* 497 ore secundo *MS.* recuso, retuso, refuso, retruso *MSS.* 501 deseriturque *Cuj.*

488 Dabat quidem Cocles tergum Etruscis h. e. Etruriæ civibus. Nemo negat. Sed rotundare voluit carmen poëta, & nomen *bellis* referre ad *Etruscis* pariter & *Geticis*.

491 Hortatur Romanos, ut producere velint, hoc enim est *exserere choros doctos*, *tantæ laudis certamina*, qui possint carminibus suis comparare veteres Græcorum Romanorumque heroas & Stilichonis facinora. *Choros*, *certamina* per appositionem, pro choris certantibus: ut 15, 137 *Crinales dentes Effractum ebur.*

495 Aestuaria indicat, vel ostia potius Padi, quæ nunc intrat, nunc relinquit mare Adriaticum, ob quam rem septem maria dicta sunt. *Nereus* maris genius, pater Nereidum. Ceterum describit Ravennæ illum situm, & mutata ibi manu ostia Padi, Procop. de B. Goth. 1 p. 390. Jornandes Getic. c. 29.

496 *Lunaria damna* vocat ordinarium illum in Oceani litoribus fluxum refluxumque maris, respondentem illis Lunæ mutationibus, quas vulgo etiam vocamus Phases, de quibus Hor. Car. 4, 7. 13 *Damna tamen celeres reparant cælestia Lunæ.* Hic etiam, in sinu maris mediterranei, in Padi ostiis, si non iidem, similes tamen motus observantur.

500 Pergit poëta iter Honorii describere ad mare superum. *Fanum Fortunæ* ad *Metauri* exitum est in Umbria.

501 *Metaurus* nobilitatus clade Asdrubalis, de qua Liv. 27, 43 sq.

Qua mons arte patens vivo se perforat arcu,
Admittitque viam sectæ per viscera rupis,
Exsuperans delubra Jovis, saxoque minantes
Apenninigenis cultas pastoribus aras.
Quin & Clitummi sacras victoribus undas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis,
Visere cura fuit. nec te miracula fontis
Prætereunt: tacito passu quem si quis adiret,
Lentus erat: si voce gradum majore citasset,
Commotis fervebat aquis. cumque omnibus una

Sit

503 admisitque *omnes præter Heins. priorem ex MSS. quam sequimur.* 504 minaces *MSS.* micantes *MS.* 508 *pro* fuit, trahunt *MS. unde* trahit *conj. Heins.* 511 commistis *vel* commixtis *omnes.* commotis *MSS.* admissis *conj. Heins.*

502 Jam flexo ad dextram & Apenninum itinere ducit poëta Honorium ad locum notabilem, & explicatione dignum, nempe perfossum Vespasiani imperio montem, Apennini partem. Aurel. Victor de Cæs. 10 & plenius Epit. 19 *Cavati montes per Flaminiam sunt prono transgressu, quæ vulgariter* Pertusa petra *vocatur.* Repetiit inde Paullus Diac. hist. misc. 9, 6. Vid. & Procop. Gotth. 2, 11 p. 213, B. Fuisse videtur eo circiter loco, ubi Strabone prodente erant *ὑπερβολαὶ τοῦ ὄρους*, L. 5 p. 157, 47. In Tabula Peutingeriana *ad intercisa*, & in Itinerario Hierosolymit. p. 614 Wessel. *Mutatio intercisa* dicitur. Huc refert Anto. Morillonius apud Grut. p. 149, 7 veterem titulum, in via Flaminia, ad locum *Furlo* (Foruli) repertum, & describit ipse operis vestigia. Alia autem est *Pertusa* in Antonini Itiner. p. 45. Ceterum via Flaminia hic ingreditur Honorius, quæ a Flumentana porta Ariminum usque recto itinere extendebatur.

504 *Delubra Jovis.* Fuisse in vertice Apennini in hac via templum Jovis, hinc discimus, pulchreque adhibuit h. l. Cluverius 2, 7 p. 604 ad declarandum quod est in Tabula Peutingeriana *Jovis penninus idem Agubio. Jupiter Apenninus* & *Iguvium* doctiori ætate dicebantur.

506 *Clitumni* fontis & fluvii naturam describit Plin. Epist. 8, 8 ubi quædam illustrandi causa ante hos xx annos adscripsi. Sed omnia collegit Cluver. 2, 10 p. 701 sq. Neque tamen ille, neque quisquam ad h. l. docent, quodnam miraculum hic narret poëta. Dicam, quid nos intelligere voluerit. Utrum verum narraverit, haud dixerim. Si quis ad Clitumni ripas iret placide & tacitis passibus, lentus & ipse ibat: sed si acceleraret gradum viator, & cum sonitu quodam & strepitu procurreret, fluvius velut imitaturus aut æmulaturus adeo ambulantem, & cum illo certaturus, *commotis* & concitatis *aquis* suis *fervebat*, (quo verbo & celeritatem auctam & sonum indicat) ut adeo non *umbram* modo s. imaginem corporum, ut alii flumina, referret, sed nova sorte gloriari posset & natura sibi propria, imitandi etiam actiones & *mores* (qui sunt in actionibus) hominum.

Sit natura vadis, ſimiles ut corporis umbras
Oſtendant: hæc ſola novam jactantia ſortem
Humanos properant imitari flumina mores.
Celſa dehinc patulum proſpectans Narnia campum
Regali calcatur equo, rarique coloris
Non procul amnis abeſt, urbi qui nominis auctor,
Ilice ſub denſa ſilvis arctatus opacis,
Inter utrumque jugum tortis anfractibus albet.
Inde, ſalutato libatis Tibride lymphis,
Excipiunt arcus, operoſaque ſemita vaſtis
Molibus, & quidquid tantæ præmittitur urbi.
Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ
Spe propiore tori mater ſollertior ornat
Adveniente proco, veſteſque & cingula comit
Sæpe manu, viridique anguſtat jaſpide pectus,
Subſtringitque comam gemmis, & colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures:
Sic oculis placitura tuis, inſignior auctis
Collibus,

512 undas *MS.* 518 arctatur *vulg.* arcatur *MS. unde* arcatus *i. arcuatus conj. Heinſ.* 520 Nymphis *MSS.*

516 *Sulfurea Nar albus aqua* dicitur Virgilio Aen. 7, 517. Nempe ad odorem pertinet Sulfur, ut apud noſtrum 1, 256 *Nar vitiatus odoro Sulfure*, ne quis cum Barthio ad colorem flaveſcentem referat. Statim noſtro v. 519 *albet* hic fluvius, qui Tiberi infunditur.

520 *Salutatur* & adoratur, verbo proprie ſumto, fluvius, ſi *lymphæ* illius ſ. aquæ libentur, guſtentur, quod feciſſe homines ad primum acceſſum, velut auſpicandi cauſa, videntur.

521 *Arcus & moles* intelligamus admirabilem pontem, quo Auguſtus duos montes, inter quos Nar labitur, junxit, ſpectaculum Procopii ætate adhuc viſendum, cujus reliquias laudat Cluverius p. 636.

522 *Præmittuntur* urbi aquæductus, viarum monimenta, villæ.

523 *Officia trepidant*, cum familiares officioſi ſtudioſe ſe movent & ſatagunt. Nihil opus eſt, ut metum & trepidationem anguſte ita dictam cogites.

526 *Viridem jaſpidem*, & *ſmaragdo ſimilem*, habemus etiam apud Plin. 37, 8 ſ. 37. *Anguſtare pectus* eſt conſtringere fibula gemmis ornata. Ter. Eun. 2, 3. 23 *Matres ſtudent* ut *graciles* ſint virgines - *reddunt curatura junceas.*

529 *Colles* Romæ non ita *auctor* dicit, uti plures ſint, ſed eo quod ædificiis quibusdam cultiores. *Septem montes* ipſe poëta mox memorat.

Collibus, & nota major ſe Roma videndam
Obtulit. Addebant pulcrum nova mœnia vultum,
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Profecitque opifex decori timor, &, vice mira,
Quam pax intulerat, bello diſcuſſa ſenectus;
Erexit ſubitas turres, cinctoſque coëgit
Septem continuo montes juveneſcere muro.
  Ipſe favens votis, ſolitoque decentior aër,
Quamvis aſſiduo noctem fœdaverit imbri,
Principis & Solis radiis deterſa removit
Nubila. namque ideo pluviis turbaverat omnes
Ante dies, lunamque rudem madefecerat Auſter,
Ut tibi ſervatum ſcirent convexa ſerenum.

Omne,

537 ſerenior *conj. Heinſ.* 538 fœdaverit imbri *MSS.*
540 omnem Ante diem *MSS.*

531 Proximo ante Conſulatum VI Honorii atque adventum in urbem anno, metu Alarici, reditum & vindictam minantis ſpirantisque, mœnia Romana eſſe inſtaurata, loquitur etiam vetus lapis apud Grut. p. 165, 1 S. P. Q. R. IMPP CAESS. DD. NN. INVICTISSI MIS. PRINCIPIBUS. ARCADIO ET. HONORIO. VICTORIBUS AC. TRIUMFATORIBUS. SEM PER. AUGG. OB. INSTAURA TOS. URBI. AETERNAE. MU ROS. PORTAS. AC. TURRES EGESTIS. IMMENSIS. RUDERI BUS. EX. SUGGESTIONE. V. C ET. INLUSTRIS. MILITIS. ET MAGISTRI. UTRIUSQUE. MI LITIAE. *Stilichonis* AD. PERPE TUITATEM. NOMINIS. EORUM SIMULACRA. CONSTITUIT. CU RANTE. *Fl. Macrobio Longiniano V. C. Præf. urbis* D. N. M. Q. EORUM. Ut igitur hic diſcimus *Divino Numini Majeſtatique* Arcadii & Honorii *Senatus Populusque Romanus*, ſimulacra conſtituit, h. e. ſtatuas poſuit. Verba, *ex ſuggeſtione -- Stilichonis* forte ſtudioſe ita collocata ſunt, ut & ad ea quæ præcedunt referri queant ſuperbius, & modeſtius ad ea quæ ſequuntur. Denique nomina quæ typis diſtinguenda curavi, eraſa fuerunt in lapide, (ſic tamen, ut legi adhuc poſſent) poſt caſum nempe & ſupplicium Stilichonis. Illa *egeſta immenſa rudera* monere nos poſſunt, quot vel tum monimenta perierint &c.

539 Vide, quam ſuavi adulatione jungantur *Princeps* & *Sol.* Horat. Car. 4, 5. 6 *Inſtar veris enim vultus ubi tuus Affulſit, populo gratior it dies, Et ſoles melius nitent.*

541 *Luna rudis* nova eſt, quo tempore pluvium cælum tanto noctes facit obſcuriores. *Convexa* pro cælo ponere ſolemne noſtro.

Omne, Palatino quod pons a colle recedit
Mulvius, & quantum licuit consurgere tectis,
Una replet turbæ facies: undare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
Exsultant juvenes æquævi Principis annis:
Temnunt prisca senes, & in hunc sibi prospera fati
Gratantur durasse diem. moderataque laudant
Tempora, quod clemens aditu, quod pectore, solus
Romanos vetuit currum præcedere Patres:
Cum tamen Eucherius, cui regius undique sanguis,
Atque Augusta soror, fratri præberet ovanti
Militis obsequium: sic illum dura parentis

Instituit

543 qua pons *al.* 544 Miluius *al.* in quantum *MS.* 548 temptant *Vien. marg.* fata *vulg.* 550 quo tempore *vulg.* quod pectore *etiam Plant. marg. it. Cuj.* quo pectore *MS.*
554 officium. *ante Heins.*

543 *Omne* spatium, per *quod pons Mulvius*, qui mille passibus extra Romam est in via Flaminia jungens Tiberim, recedit a colle Palatino, ubi est Palatium, & quantum in toto illo spatio capere tecta possunt, turba hominum conferta plenum est. Solum viri occupant, tecta & fenestras feminæ.

548 *Temnunt prisca senes* non sine magna causa, cum soleat quisque senior esse *Laudator temporis acti se puero, censor* idem *castigatorque minorum.*

550 *Clemens aditu*, qui facilem omnibus aditum vultu & gestu corporis daret, *clemens pectore*, qui non præ se ferret modo illam clementiam, sed animo etiam vere propitio in cives esset.

551 Non admisit honorem, quem in pompa tali Senatus habere Imperatori solebat. Comitabantur alias triumphantis currum (cui cerimoniæ talis consulis ingressus est similis; quin *triumphantem* Honorium dicit v. 580;) propinqui Imperatoris, vel in ipsum currum assumti, vel in equis curru junctis, vel in separatis adeo. Vid. Viri docti ad Sueto. Tib. 7. Hic Eucherius, Stilichonis filius, & uxor Stilichonis, Serena, adoptiva soror Honorii, illud præbent Honorio suo comitatu obsequium, quod alias milites Imperatorem suum comitantes.

554 Etiam hinc laudandi Stilichonis materiam poëta arripit, cujus, in se & suos nimis parci, *dura pietas* ita Eucherium suum *instituerit*, ut tantum illi negarit, quantum honori senatus adstruxerit. Ejusdem moderationis esse indicat remittere Senatui comitatum pedestrem Imperatoris, & eundem suo filio, conjugique suæ injungere. Si verum est, quod accusatur Stilicho, voluisse imperium parare filio suo, egregium hic simulatæ modestiæ specimen dederit. Ipse tamen hoc eodem in triumpho *curru vectus eodem* 579.

Instituit pietas in se vel pignora parci;
Quique neget nato, procerum quod præstet honori.
Hæc sibi cura senum, maturaque comprobat ætas:
Idque inter veteris speciem præsentis & aulæ
Judicat, hunc civem, dominos venisse priores.
Conspicuas tum flore genas, diademate crinem,
Membraque gemmato trabeæ viridantia cinctu,
Et fortes humeros, & certatura Lyæo
Inter Erythræas surgentia colla smaragdos
Mirari sine fine nurus: ignaraque virgo,
Cui simplex calet ore pudor, per singula cernens
Nutricem consultat anum, Quid fixa draconum
Ora velint? ventis fluitent, an vera minentur
Sibila suspensum rapturi faucibus hostem?
Ut chalybem indutos equites, & in ære latentes
Vidit

557 hoc *al.* hic *MS.* 560 cum' flore *al.* 563 Erythræos *al.* [*Femininam terminationem probat Heins.* 565 ille pudor *it.* rubor *MS.* 569 calibe *vel* chalybe *ante Heins.* chalybem dutos *MS.*

557 *Hæc* ita a Stilichone instituta apud se & intra animum suum *comprobant* senes, superiorum temporum memores, & judicant hoc *interesse inter* aulam veterem & hanc. Ellipsis durior primum intuenti: sed quæ mollietur, vel nulla erit potius, si seniorem unumquemque cogitatione nostra arbitrum constituamus, qui *judicet inter speciem* utriusque *aulæ*: quid igitur hic judicabit? hoc, Honorium venisse ut civem, superiores ut dominos. Cicero de divin. I c. 50 ex poëta, *Iudicavit inclytum judicium inter Deas tres aliquis*, de Paride.

560 *Flos genarum* non rubor modo, sed prima illa lanugo, qua sibi & aliis placebant juvenes. *Diadema* Honorii i. vitta alligata capiti duobus margaritarum ordinibus distincta, tæniis a cervice fluentibus & in bacas majores desinentibus, in nummis illius videri potest apud Cangium.

563 *Erythræum* vocari meminerimus, quidquid ab oriente venit, quousque patet Erythræum s. rubrum mare, quo nomine omnis Oceanus ab Africa inde ad Seras comprehenditur. V. 8, 606. it. 29, 4.

566 *Draconum* ista imago valde placet nostro. Vid. ad 5, 177.

569 Cataphractos, quasi tu dicas obseptos, munitos tectosque undique ferro homines pariter & equos, graphice jam descripsit noster 5, 356 qui locus ex hoc nostro lucem accipit. Ceterum galeati, thoracati, ocreati aere jam Homerici heroës. De equis serius ad Græcos Romanosque venisse videtur a barbaris, nominatim a Parthis. Vid. Brouckh. ad Prop. 3, 10. 12. Phrygio Chloreo tribuit Virg. Aen. 11, 770 *equum, quem pellis aënis In plumam squamis auro conserta*

Vidit cornipedes; „*Quanam de gente* rogabat
Ferrati venere viri? Quæ terra metallo
Naſcentes informat equos? Num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, ſimulacraque bellis
Viva dedit?„ Gaudet metuens, & pollice monſtrat,
Quod picturatas galeæ Junonia criſtas
Ornet avis, vel quod rigidos vibrata per armos
Rubra ſubaurato criſpentur ſerica dorſo.
  Tum tibi magnorum mercem Fortuna laborum
Perſolvit, Stilicho; curru cum vectus eodem
Urbe triumphantem generum florente juventa
Conſpiceres, illumque diem ſub corde referres,
Quo tibi confuſa dubiis formidine rebus
Infantem genitor moriens commiſit alendum.
Virtutes variæ fructus ſenſere receptos:
Depoſitum ſervaſſe, Fides: Conſtantia, parvum

573 indidit *Heinſ. 2 ex uno MS.* 577 ſubaerato *al.*

ſerta tegebat. Hic Servius Salluſtio quoque recte utitur. Viros ad formam nudi corporis cataphractos in equis ſimili ratione indutis repræſentat columna Trajani fig. 27 n. 161 ed. Morell. ubi Sarmatas interpretatur Gorius.

572 *Lemnius* Vulcanus eſt, qui decidit in Lemnum a Jove detruſus Iλ. α, 593 & ibi ferrarias inſtituit.

573 *Addere* Varroni, Columellæ, Plinio, eſſe idem quod *indere*, in Lexico ruſtico pariter atque in Theſauris, a me oſtenſum eſt.

574 *Pollice monſtrare* videtur ipſum quoque furtivæ ob metum ſignificationis vim habere. Quinctil. 11, 3. 104 *Averſo pollice demonſtrare aliquid, receptum magis puto, quam oratori decorum.* Nempe non decet oratorem vel meticuloſa ſignificatio, vel furtiva malignitas.

577 Hunc verſum declaravi ad 5, 356.

578 *Mercem* pro mercede dicit. Præmium quodcunque poteſt cogitari ut merx, quæ emitur labore, periculis &c.

580 *Urbe triumphantem*, h. e. in urbe, rariuſculum, ſed non alienum ab uſu & noſtri ut mox v. 614 *convexum gradibus vulgus*, & aliorum. V. G. *Domitianus natus eſt -- regione urbis ſexta* Suet. c. 1. Vid. Voſſ. de conſtr. c. 46.

584 *Virtutes variæ* Stilichonis, dum ſua is repetit acta ſuperiora, *ſenſere fructus receptos*, i. ipſe Stilicho ſenſit fructum ſe percipere jam, adulto & florente Honorio, virtutum, quibus in illo educando uſus fuerat. Conſcientia ſua nunc fruentem Stilichonem inducit eaque deinde loquentem, quæ typis diſtingui juſſi, ut a poëtæ narratione reliqua diſcernantur.

Præfecisse orbi: Pietas, fovisse propinquum.
„*Hic est ille puer, qui nunc ad Rostra Quirites*
Evocat: & solio fultus genitoris eburno
Gestarum Patribus caussas ex ordine rerum,
Eventusque refert: veterumque exempla secutus
Digerit imperii sub judice fata Senatu.„
Nil cumulat, verbisque nihil fiducia celat.
Fucati sermonis opem mens conscia laudis
Abnuit. Agnoscunt proceres, habituque Gabino
Principis, & ducibus circumstipata togatis
Jure paludatæ jam curia militat aulæ.
Adfuit ipsa suis ales Victoria templis
Romanæ tutela togæ: quæ divite pompa

Patricii

591 dirigit *MSS.* 597 talis Vict. *vulg. Sed* ales *jam Bas. marg. & al.* 598 divite penna *ante Heins.* parma *MS.* pinna *Plant. marg.* pompa *ex MSS. Heins.*

588 Post *evocat* insistendum paullulum est, ne quis eandem actionem putet, qua Quirites evocantur ad rostra, & qua refert Consul ad Senatum. Illic suscipiebat, ut alii boni principes, magistratum. vid. Plin. Pan. 65, 3. Hic, in Senatu, sedens curuli sella patris sui, agebat cum Patribus. Illud *fultus* antiquum est. Serv. ad Virg. Ecl. 6, 53 *Ille latus niveum molli fultus hyacintho, Apud veteres unusquisque eo, super quod jacebat* (addendum erat, vel sedebat.) fultus *dicebatur.* Addit ex Lucilii tertio, *Et pulvino fultus.* Sic noster 10, 152. 24. 199.

591 *Digerit fata*, splendide, quasi de Deo sermo esset.

592 *Nil cumulat*, i. exaggerat, supra modum dicendo auget: *nihil celat*, tacet, subducit. Utrumque *fiducia* est, quæ neque adsciscit auxilium a jactabundo mendacio, neque habet, quod silentio dissimulet.

594 *Habitus Gabinus* nostro Consularis prætexta est. Vid. 7, 3. Est hic festiva velut permutatio: Princeps & duces, paludati alias, qui militum habitus est, in Senatu jam sunt togati: jure ergo vicissim curia alias quieta, aulæ paludatæ militat.

597 *Ales Victoria*, ut *Fama* 22, 408: & ostendunt sexcenta monumenta. Hujus templum in monte Palatino bonis auctoribus, ut Liv. 29, 14, collocant antiquarii. Hæc in pompis omnibus, in curribus triumphantium, in signis militaribus. In primis vero in Capitolio, ubi sine dubio Senatum modo habuit Honorius. Post cladem Romanorum ad Trasimenum lacum, auctore Livio 22, 37, Hiero Syracusanus rex mittit Romanis inter alia munera Victoriam auream pondo cccxx. Eam illi, omenque accipiunt, sedemque Divæ dant, dicant *Capitolium, templum Jovis O. M. in ea arce urbis Romanæ*

Patricii reverenda fovet facraria cœtus,
Caftrorumque eadem comes indefeffa tuorum,
Nunc tandem fruitur junctis, atque omne futurum
Te Romæ fefeque tibi promittit in ævum.
Hinc te jam patriis Laribus via nomine vero
Sacra refert. Flagrat ftudiis concordia vulgi,
Quam non illecebris difperfi colligis auri;
Nec tibi venales captant æraria plaufus
Corruptura fidem. Meritis offertur inemtus
Pura mente favor. nam munere carior omni
Obftringit fua quemque falus. Procul ambitus erret.
Non quærat pretium, vitam qui debet amori.
O quantum populo fecreti numinis addit
Imperii præfens genius, quantamque rependit
Majeftas alterna vicem, cum regia Circi

601 *pro* votis, junctis *MSS.* 609 adftringit *vulg.* errat - quaerit *ante Heinf.* 610 *pro* debet, dedit *MS.* 611 muneris *Heinf. folus.* nominis *MSS.* 612 fpecies *ante Heinf.* Genius *MSS.* & *ex illis Gron. ad Stat. c.* 31.

næ facratam volentem propitiamque, firmam ac ftabilem fore populo Ro. fperantes. Hæc fatis, puto, declarant, quam *pompam*, quæ *facraria cœtus patricii* hic poëta nominet.

603 Per *viam facram* flexu dextro itur in Palatinam Cæfarum domum: hi funt *Lares* Imperatorum *patrii.*

605 Non fparfit igitur nummos, aut pretiofa miffilia Honorius, quæ non minus laudaturus fuerat nofter, exemplo Papinii Silv. 1, 6, quam nunc gratuitam fidem populi fplendide prædicat.

609 *Sua falus*, quam a falute boni Imperatoris pendere exiftimat, invitat quemque, & cogit adeo. Ne quærat pretium aliud fui in Principem ftudii, qui amori in fe Principis debet vitam.

611 *Numen* hic ponitur pro inftinctu vehementiore, qui fit inftar divini impulfus & ἐνθουσιασμοῦ, quem præfentia Imperatoris excitet. Virg. Aen. 9, 183 *Nifus ait DIne hunc ardorem mentibus addunt, Euryale, an fua cuique deus fit dira cupido?* Quod *Genium Imperii* vocat Honorium, delicata atque ingeniofa adulatio eft.

613 *Majeftas* antiqua ratione eft populi: quam cum fibi arrogarent folis Imperatores, bonis tamen fub principibus licuit formulas illas veteres revocare. Hic poëta duplicem ponit majeftatem mutuo honore certantem, alteram Honorii quod *regia purpura*, Imperator purpuratus, *veneratur* adorat, jaciendis ofculis, (ut Otho apud Tac. Hift. 1, 36) *vulgus in gradibus circi convexum*, v. ad 24, 190:

Convexum gradibus veneratur purpura vulgus,
Assensuque cavæ sublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor, unaque totis
Intonat Augustum septenis arcibus Echo.
Nec solis hic cursus equis: assueta quadrigis
Cingunt arva trabes, subitæque adspectus arenæ
Diffundit Libyeos aliena valle cruores.
Hæc & belligeros exercuit area lusus.
Armatos hic sæpe choros, certaque vagandi
Textas lege fugas, inconfusosque recursus,
Et pulcras errorum acies, jucundaque Martis
Cernimus: insonuit cum verbere signa magister,
Mutatosque edunt pariter tot pectora motus,
In latus allisis clipeis, aut rursus in altum

Vibratis.

614 connexum *vel* connixum *ante Heinf.* 615 consensuque *ante Heinf.* consessu *MS.* 617 vocibus, collibus, montibus, partibus *MSS.* collibus *&* arcubus *Cuj.* 618 advecta *MS.* attrita *MS.* 619 tingunt *MSS. quod placet Heinsio.* cingunt rava tigres *conj. Scal. quod se non intelligere fatetur Heinf.* cingunt arma *MS. & Janss.* 1628. *pro* trabes, tigres *ante Heinf.* 621 hic *vulg.* 624 erronum acies *conj. Heinf.* errorum acies *Claver. & Plant. marg.* 625 *pro* tot, tunc *vulg.* tot *etiam Cuj.*

190: alteram populi, cujus *fragor reboat assensu cavæ vallis* h. e. plausu multitudinis in circo, occupante vallem, congregatæ, adeo ut a septem collibus, quibus inædificata Roma est, *echo* s. repercussus sonus *intonet.*

618 *Trabes*, consepta & clathri de trabibus, circumdant *arva* s. spatia circi, quadrigis ordinarie solita tribui, & species *arenæ* amphitheatralis subito comparatæ, fundi videt intra se Africanarum bestiarum sanguinem in *valle aliena* h. e. in cavo aliis alias, equestribus scilicet, spectaculis destinato. Circus Maximus vallem inter Palatinum & Aventinum montes occupat.

621 *Belligeros* modo *ludos*, s. bella ludicra, memorat poëta: nam gladiatorii cruenti eo ipso tempore abrogati sunt. Forte promoverunt hoc interdictum preces Honorio oblatæ a Prudentio adv. Symmach. 2, 1113 sq. Abrogaverat illos in Oriente jam olim Constantinus M. Vid. Gothofr. ad l. 1 C. Th. de Gladiatoribus.

622 *Armatos choros.* Hæc est illa Pyrrhicha, quam *armaturam* postera aetas dixit, de qua diligenter egit Valef. ad Ammia. 14, 11 p. 58.

625 Non opus est, ut tympani intelligamus pulsus: potest flagelli a valida excussione subito reducti ictus, aut sonus quicunque alius percussione excitatus sic indicari.

Vibratis. grave parma fonat mucronis acuti
Murmure, & umbonum pulfu modulante refultans,
Ferreus alterno concentus clauditur enfe.
Una omnis fubmiffa phalanx, tantæque falutant
Te, Princeps, galeæ. partitis inde catervis
In varios docto difcurritur ordine gyros,
Quos neque femiferi Gortynia tecta juvenci,
Flumina nec crebro vincant Mæandria flexu.
Difcreto revoluta gradu torquentur in orbes
Agmina, perpetuifque immoto cardine clauftris
Janus bella premens, lætæ fub imagine pugnæ,
Armorum innocuos Paci largitur honores.
Jamque novum faftis aperit felicibus annum
Ore coronatus gemino. jam Tibris in uno
Et Bruti cernit trabeas, & fceptra Quirini.

628 mucronis acutum Murmura, *fcil.* fonant *conj. Heinf.* 629 refultant *MSS.* 630 plauditur *Raphel. conj.* 633 ducto *Cuj.*agmine *MS.* 635 vel crebro *MS.* 637 clathris *MS.* 638 lætæ *MS.*

628 *Mucronis* gladiorum vel haftarum *acutum murmur* vocari poteft, in quantum gravi de parma opponitur. De illa percuffione clipeorum vid. Spanh. ad Callim. in Del. v. 136 p. 422 fq.

629 *Modulantem pulfum* vocat numerofum, numeris ac rhythmis v. g. anapæftis, choriambis conftantem. Talis eft *concentus ferreus*, qui *clauditur*, h. e. continetur alternis enfium conflictibus.

634 Labyrinthi Cretici defcriptio, *Gortynium* a Gortyna urbe vocatur quidquid Creticum vel Cretenfe eft. *Semivir juvencus* Minotaurus. *Mæandri flexus* ad labyrinthi rationem explicandam adhibet Ovid. Met. 8, 162 qui *Phrygiis in arvis ludit, & ambigua lapfu refluitque fluitque. Occurrentque fibi venturas adfpicit undas* &c.

636 *Difcretum gradum* dicit, nifi fallor, diverfum inceffus genus, pro quo trepidiarii dicuntur equi & guttonarii, & apud Plautum tolutim badizare. Vid. Veget. mulomed. 1, 56. 37, & Salmaf. ad Capitolini Maxim. p. 13.

637 *Janus* claufus Deæ Paci honorem hunc habet, ut ludos illi innocuos, pugnæ imaginem referentes, faciat, eo ipfo tempore quo annum aperit.

641 *Bruti* liberatoris & confulis primi *trabea* eft prætexta confularis, *fceptra Quirini* regium faftigium notant.

Consule lætatur post plurima sæcula viso
Pallanteus apex. agnoscunt Rostra curules
Auditas quondam proavis, desuetaque cingit
Regius auratis fora fascibus Ulpia lictor:
Et sextas Getica prævelans fronde secures
Colla triumphati proculcat Honorius Istri.
Exeat in populos cunctis illustrior annus,
Natus fonte suo: quem non aliena per arva
Induit hospes honos: cujus cunabula fovit
Curia: quem primi tandem videre Quirites:
Quem domitis auspex peperit Victoria bellis.

Hunc

651 imbuit *Raphel. conj.*

643 An hoc dicit, Palatium (nam is quidem est *Pallanteus apex*) post multa sæcula hunc videt verum Consulem, eundem Augustum, utroque tam augusto nomine dignum? Certe si aliud sibi velit, ego non intelligere me fateor Et *plurima sæcula* vel sic dicta sat ὑπερβολικῶς, nisi si generationes intelligamus tricenorum circiter annorum. Etiam illud longe retro removet Consulem Honorio æqualem & similem, quod *proavi audire* tantum potuere *curules* Imperatorum in Rostris positas, non videre. Breviter omnia eo ducunt, quasi respiciat poëta ad Trajani imperium: quo jure, viderit. Ceterum a Trajani gente Ulpia etiam Theodosianam familiam derivat noster, uti vidimus ad 7, 189. Quin audet Trajano aliqua parte præferre Honorium hic v. 335. Exaggerare ultra modum & laudes solet & crimina.

646 Utrum revera in foro Trajano s. Ulpio pompam ex triumphali & consulari mistam celebraverit Honorius, an ornandi modo causa hoc poëta finxerit, non liquet. Credibile est hoc forum celebrasse principes, qui Trajani similes videri vellent populo.

647 *Fronde Getica*, i. lauro in bello Getico contra Alaricum parta, velantur sexti Consulatus indices secures. In hac pompa etiam fluvii Getarum Istri simulacrum consueta forma repræsentatum, quæ in Trajani nummis frequens est, memorat aut fingit Poëta, ut collum illius premeret victor Honorius.

650 *Fons* Consulatus, & institutorum Romanorum omnium est ipsa Roma. Consulatus ergo, qui Romæ suscipitur, *fonte suo* videtur *natus*.

651 *Honos hospes*, qui extra domum propriam, hospitisque adeo ministerio exhibetur.

653 *Auspex* fuit hujus Consulatus *Victoria* Getica. Solebat auspicato deferri in comitiis, ac deinde suscipi Consulatus: huic sexto Honorii auspicium fecit Victoria de Alarico.

Hunc & privati titulis famulantibus anni,
Et quos armipotens genitor, retroque priores
Diversis gessere locis, ceu Numen, adorent.
Hunc & quinque tui, vel quos habiturus in Urbe
Post alios, Auguste, colant: licet unus in omnes
Consul eas, magno sextus tamen iste superbit
Nomine, præteritis melior, venientibus auctor.

655 regesque priores *ante Heins.* 657 in urbem *MS.* in orbem *MS. addita glossa*, in circuitum, *quod recepit in altera edit. Heins.*

654 *Privati anni*, quibus Consulatum gessere privati, quod nomen, ut plurimis Pliniani Panegyrici locis constat, jam olim comprehendebat omnes, exceptis Imperatoribus: sed hæc de *titulis famulantibus* adjectio inclinati ad barbariem imperii titulus & signum videtur. Præcedentes igitur Consulatus non privatorum modo, sed etiam quos Theodosius gessit, & quos ipse Honorius, hunc sextum adorare debent: quin quotquot geret in posterum, etiam *in urbe*, quo titulo hunc sextum ita magnifice poëta extulit. Ratio, color certe, splendida brevitate proponitur. Hic enim sextus Consulatus melior est superioribus, & exemplum futuris præivit. Finis magnifici carminis inveniri magnificentior an potuerit, dubito.

XXIX

CL. CLAUDIANI
LAUS SERENAE REGINAE

UXORIS STILICHONIS

Dic, mea Calliope, cur tanto tempore differs
Pierio meritam serto redimire Serenam?
Vile putas donum, solitam consurgere gemmis,
Et rubro radiare mari, si floribus ornes
Reginæ Regina comam? si floribus illis,
Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit
Aestibus, æterno sed veris honore rubentes

Fons

Totum carmen hoc deest in Vic. 1 dic mihi *vulg.* mea *etiam Cuj. it. Vien. & probabat Barth.* cur tanto in tempore, c. tantum i. tempore, cur tantum interprete *al.* cur tanta in tempora *Cuj. & sic conj. Heins.* 4 aut *MSS.* sed floribus *al.*

* Carmen vel non absolutum a Poëta forte, postquam Serena supplicio affecta est, vel mutilatum temporis injuria. Sero scriptum, ipse primus versus indicat.

3 *Consurgit* coma, cum in galerum vel tutulum struitur.

4 *Rubrum mare* s. Erythræum patria gemmarum i. oriens. Vid. 28, 563.

5 Vel hoc ipsum carmen satis declarat, *Reginas* vocari non solas regum uxores, aut quæ ipsæ rerum potiuntur, sed filias quoque & sorores regum: ut nempe ipsum quoque regis nomen latius patet. DI Deæque etiam inferioris subsellii ut hic Musa Calliope, Reges & Reginæ sunt, ut Græcis ἄνακτες & ἄνασσαι.

7 *Veris honorem* esse flores, apertum est: *rubentes* non puto simpliciter ad colorem pertinere, sed lucem & vividum splendorem indicare, ut Virg. Ge. 4, 36 *Ante novis rubeant quam prata coloribus*: & *suave rubens hyacinthus* ecl. 3, 63: & *suave rubens narcissus* Ciri 96. Et ne obiicias, narcissos rubros etiam memorari, etiam hyacinthos non modo ferrugineos, sed & rubros: cogita etiam *Brachia purpurea candidiora nive* esse Albinovani 2, 62: & *olores purpureos* Horatii Car. 4, 1. 10. Nempe *purpureum* & hic *rubens* est splendidum, luminis plenum, ἀγλαόν. Vid. Lacerda ad Virg. Aen. 6, 641 & quos laudat Gorallus s. Clericus ad Albinovani l. c. Cf. 31, 116. 35, 90.

Fons Aganippea Permeſſius educat unda:
Unde piæ paſcûntur apes, & prata legentes,
Tranſmittunt ſæclis Heliconia mella futuris.
Dignius an vates alios exercuit unum
Femineæ virtutis opus? conſorte redemto
Caſta maritali ſucceſſit Theſſala fato,
Inque ſuos migrare virum non abnuit annos.
Hoc Graji memorant. Latiis movet ora Camœnis
Præſcia fatorum Tanaquil, rediensque per undas
Clœlia Tibrinas, & eodem flumine ducens
Claudia virgineo cûnctantem crine Cybellen.
Anne aliud toto molitur carminis actu
Mæonii mens alta ſenis? quod ſtagna Charybdis
Armarit, quod Scylla canes, quod pocula Circe:
Antiphatæ vitata fames, ſurdoque carina

Remige

8 Permeſidos *Cuj. Ald.* 9 paſcantur *MSS.* 11 dignius haud *Vien. Baſ.* 14 viros *MS. inde* viro *conj. Heinſ.* 18 fune Cyb. *conj. Heinſ. ſed mox ab ipſo damnata.*

8 *Permeſſus* Heliconis fons & flumen apud Heſiod. Theog. 5, & Virgilium Ecl. 6, 64. Vid. Strabo 9 p. 281. De *Aganippe* vel ex 17, 272 conſtare poteſt. Ovid. Faſt. 5, 7 *Hippocrenen Aganippida* unum fontem facit.

9 In hac allegoria *piæ apes* Poëtæ ſunt.

13 *Theſſala* hæc Alceſtis Admeti conjux eſt. Vid. 26, 439.

16 *Tanaquil* Tarquinii Priſci conjux teſte Livio 1, 34 *perita, ut vulgo Etruſci, cæleſtium prodigiorum mulier:* cujus rei ibi ſpecimina memorantur. De *Clœlia* Liv. 2, 13.

18 De *Claudia* Veſtaline virgine, an matrona, diſputandi occaſionem dedit ſcriptorum diſſenſus. Vid. Brouckh. ad Propert. 4, 11. 51, Drakenb. ad Sil. 17, 33 & Duker. ad Liv. 29, 14. Id, quo alligatam navem, cum in vadis Tiberinis hæreret, matris Deum, perduxiſſe dicitur Claudia, *funem* vocat Propert. l. c. & Sil. l. c. 41. Fuerit igitur funis ex Claudiæ capillis tortus. *Cingulum* dicunt fere Chriſtiani, qui ejus meminerant, apologetæ. Graphicum hujus deductionis monimentum habetur in Muſeo Veron. p. 252, 4, in quo catenam potius grandibus annulis intelligas, quam funem. *Capillum* nominat Sido. Apoll. car. 24, 43 *Qualis nec Phrygiæ dicata Veſtæ, Quæ contra ſatis Albulam tumentem Duxit virgineo ratem capillo.* Cybellen, Cybellem, Matrem Deum Phrygiam, eſſe idem numen meminerimus.

19 Audax pronunciatum poëtæ, Totius Odyſſeæ conſilium eſſe ornare Penelopen, cum quidquid vel fecit vel paſſus eſt Ulyſſes, illius cauſa ſuſceperit.

22 *Antiphatæ fames* Læſtrygonis, qua ille appeteret carnem humanam. Sedes fabulæ Odyſſ. K, 114.

Surdos

Remige Sirenum cantus transvecta tenaces:
Lumine fraudatus Cyclops, contemta Calypso:
Penelopæ decus est atque uni tanta paratur
Scena pudicitiæ: terræ pelagique labores,
Et totidem sævi bellis, quot fluctibus, anni,
Conjugii docuere fidem. sit Claudia felix
Teste Dea, castosque probet sub numine mores,
Absolvens puppisque moras crimenque pudoris:
Penelope trahat arte procos, fallatque furentes
Stamina nocturnæ relegens sollertia telæ;
Non tamen audebunt titulis certare Serenæ.
Quod si nobilitas cunctis exordia pandit

Laudi-

25 Penelopeque suum decus est, cui *Vien. forte* Penelopeja, tuum. Pen. decus atque suum, cui *Junt. Plant.* Pen. dec. atque uni *Ald.* Penelopes decus æquævum *Raph.* Pen. decus ausa suum *Clav.* Penelopea decus uni cui *conj. Barth.* Penelopæ decus atque viri *Cuj.* 27 et sævi totidem *vulg.* bello *al.* 28 decuere *MS.* sic Claudia *al.* 32 stamine *Vien. Bas.* Laërtia *MSS. etiam Cuj.* lacertia *MS. ubi emendatum* lassantia. laxantia *MS.* certissima *Ald. & MSS.* 33 servare *MS. unde* se æquare *conj. Heins.*

Surdos idem Ulysses fecit socios suos sive *remiges* auribus cera obturandis; se alligari jussit ad malum. *Cantus tenaces*, qui retinent, & quasi invitum affigunt, ne velit possitque adeo discedere.

24 *Contemta Calypso* quin decus sit Penelopes? non est dubium. Sed quid ad illam Polyphemi oculus exterebratus? nisi forte facit ita tenerum amorem Ulyssis in conjugem, ut illius tantum revisendæ causa vivere, utque vivere posset, excæcare Polyphemum voluerit. Tale quid de se suaque uxore prædicat Seneca epist. 104 p. 514 de tutela valetudinis agens, *Quid jucundius, quam uxori tam carum esse, ut propter hoc tibi carior fias. Potest itaque Paulina mea non tantum suum mihi timorem imputare.*

25 *Uni pudicitiæ* Penelopes celebrandæ paratur tanta scena mirabilium historiarum.

27 Decem Ulyssis anni *sævi* erant *bellis* & pugnis ad Trojam, *totidem* anni *fluctibus* ac tempestatibus in reditu sustinendis. Omnes fidelem ostenderunt conjugi, cujus inde elucet virtus & amabilitas.

30 *Crimen pudoris*, intell. violati. Fuisse enim ante hoc factum ambiguæ famæ Claudiam, scriptores laudati narrant.

32 *Solertia* est ipsum virtutis nomen abstractum pro concreto positum. Sed quod *nocturnam telam* vocat, non est accipiendum, quasi nocte texuerit Penelope, sed tela, quam nocte retexuit: hoc significat h. l. verbum *relegere*, q. d. retro legere, ut *relegere cursus* Horat. car. 1, 34. 5 est retro currere ea via qua veneras.

Laudibus, atque omnes redeunt in femina cauffæ,
Quis venerabilior fanguis? quæ major origo,
Quam regalis, erit? non hoc privata dedere
Limina, nec tantum poterat contingere numen
Anguftis Laribus. patruo te Principe celfam
Bellipotens illuftrat avus: qui figna Britanno
Intulit Oceano, Gætulaque reppulit arma.
Claram Scipiadum taceat Cornelia gentem,
Seque minus jactet Libycis dotata tropæis.
Cardine tu gemino lauros prætendis avitas.
Inde Caledoniis, Auftralibus inde parentum
Cingeris exuviis. Necdum moderamina mundi
Sumferat illa domus, cum te Lucina beatis
Ederet aftrorum radiis. o maxima rerum
Gloria! poft genitam didicit regnare Serenam.

Quid

37 non te priv. *vulg.* 38 nomen *vulg.* 48 adderet *omnes. Sed* ederet *MS. Palatinus, & conjecerat Gevartius, & reponi Heinfius jufferat.*

35 *Omnes* laudes redeunt tanquam in femina caufæ fuæ. Ingenita a majoribus virtus, ingenium virtutis capax, velut femen eft, e quo enafcuntur actiones. Cur tantus vir factus eft Cæfar? præclarum nactus erat ingenium, materiem velut herois. Hoc jam ad Serenæ natales transfert, de quibus videnda Tabula genealogica.

38 *Numen* hic majeftas, & magna vis ingenii.

42 *Cornelia* Grachorum mater virtute & doctrina florens mulier, cujus etiam fragmenta literarum exftant, & cum Cornelio Nepote folent edi.

44 *Cardinem* ponit ut alias *polum*, pro regione: quamquam hic etiam propria f. anguftiore fignificatione poteft accipi, cum feptentrionales fint Britanni, Caledonii præfertim, qui hodiernis Scotis (vid. 22, 146) refpondent. Conf. 7, 52. 8, 24 fq. *Prætendis lauros*, præ te fers, ut in triumpho.

45 *Parentum* nomine patrem & avum comprehendit. *Exuviæ*, fpolia, quæ detraxerunt pater & avus hinc Britannis hinc Mauris.

47 *Luna* maturandis partibus præfecta, *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia* (Hor. Car. fæc. 13) *edidit* Serenam *beatis aftrorum radiis*, fub felici conftellatione.

49 Splendidum nihil hoc videtur. Tale quid autem, nifi fallor, in animo poëta habuit: domus Theodofiana ideo regno aucta eft, quia habebat jam Serenam, quam humilior fors regia non deceret. Ceterum hinc difcimus, poft A. C. 379 quo imperare cœpit Theodofius, natam effe Serenam.

Quid dignum memorare tuis, Hiſpania, terris
Vox humana valet? primo levat æquore Solem
India: tu feſſos exacta luce jugales
Proluis, inque tuo reſpirant ſidera fluctu.
Dives equis, frugum facilis, pretioſa metallis,
Principibus fecunda piis. tibi ſæcula debent
Trajanum: ſeries his fontibus Aelia fluxit.
Hinc ſenior pater; hinc juvenum diademata fratrum.
Namque aliæ gentes, quas federe Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptantur in uſus
Imperii: Phariæ ſegetes, & Punica meſſis
Caſtrorum devota cibo: dat Gallia robur
Militis: Illyricis ſudant equitatibus alæ.
Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit,

51 primum *malit Heinſ.* lavat *vulg. Sed* levat *jam Vien. marg. &* *Baſ. marg.* 53 tuos - fluctus *MSS.* 62 Illyricæ *conj. Heinſ.*

50 Poſt generis laudem tranſit ad patriam, & hic etiam, ut ſolet, modum excedit.

51 Solemne poëtis Solem mergere Oceano occidentali circa Hiſpaniam, & Indico ſive Orientali educere. Vid. 18, 353. Dant illi nempe equos, quos a fatigatione & ſudore curant abluendo poëtæ, ut noſtros.

54 *Equus* antiquum Hiſpaniæ in nummis ſymbolum, ad equorum, quos gignit multitudinem & præſtantiam refertur. Propter fertilitatem terræ, & metallorum divitias olim fuiſſe nobilem idque mutatum, & quibus rationibus? non difficilis, ſed longior eſt diſputatio.

56 *Series Aelia*, Hadrianus, & qui ab eo nomen per adoptionem duxere. *Senior pater* Theodoſius eſt; *juvenes fratres* Arcadius & Honorius. Dicit *juvenum diademata* ad ſignandos juvenes diademate regio ornatos.

58 *Gentes* vocat, ſed maxime regionum ipſarum munera intelligere poëtam, apparet.

61 *Devota* videtur dixiſſe, ut inde numen aliquod & divina majeſtas Imperii Ro. intelligatur. Deo enim proprie *devoveri* aliquid dicitur.

62 *Miles* antiqua ratione ab equite diſtinguitur. *Illyricæ* gentes adhuc equeſtrem militiam amant: inde illa Huſarorum, ut hodie vocantur, diſciplina. Nempe loquimur de Illyrico, quantum erat Claudiani ætate, ad Danubium usque a ſinu inde Hadriatico patens. Vid. ad 7, 201. Verbo *ſudant* celeritatem, credo, equorum voluit notare. Hor. Car. 1, 25. 9 *Eheu quantus equis, quantus adeſt viris ſudor! Alas* eſſe equitum, ut militum *cohortes*, bene poëta meminerat.

Contulit, Auguſtos. Fruges, æraria, miles
Vndique conveniunt, totoque ex orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant. nec laude virorum
Cenſeri contenta fuit, niſi matribus æque
Vinceret, &, gemino certatim ſplendida ſexu,
Flaccillam Mariamque daret pulcramque Serenam.
Te naſcente ferunt per pinguia culta tumentem
Divitiis undaſſe Tagum. Callæcia riſit
Floribus, & roſeis formoſus Duria ripis
Vellera purpureo paſſim mutavit ovili.
Cantaber Oceanus vicino litore gemmas
Exſpuit: effoſſis nec pallidus Aſtur oberrat
Montibus. Oblatum ſacris natalibus aurum
Vulgo vena vomit. Pirenæisque ſub antris
Ignea fluminex legere Ceraunia nymphæ.

Quæque

73 vellere - ovile *vulg.* 77 Pirenæique - fulmineis *vulg.*

69 Aelia *Flaccilla* mater Imperatoris Honorii, 10,43. *Maria* Honorii comitis uxor, mater Serenæ.

71 Hiſpanica nomina, & quidem Hiſpaniæ Septentrionalis, ponit, *Tagum* aureas arenas agentem, *Callæciam* regionem, ſ. Callaicam, quæ Gallicia hodie eſt; tum *Duriam*, quem *Durium* alii vocant prima Syllaba producta: ſive cogitare ita ſcripſit noſter, ſive aberravit ad Duriam Italiæ, Alpinum flumen.

73 Imitatus videtur Virgil. Ecl. 4, 43 *Aries jam ſuave rubenti Murice, jam croceo mutabit vellera luto* &c. *Ovili* deſignat gregem ovile implentium.

75 *Pallidi* metallorum Aſturiæ foſſores, quod toti huic generi, apud inferos & velut inter manes verſanti, ſolemne eſt. Ceterum in hac auri gignendi ſocietate *Aſturiam, atque Callæciam & Luſitaniam* conjungit Plin. 33, 4 ſ. 21.

74 In litore inter calculos alios interdum inveniuntur etiam gemmæ.

76 *Oblatum -- aurum* videtur dicere cum reſpectu ad *aurum oblaticium*, quod Senatores quibusdam occaſionibus (quibus forte ex h. l. gratulatio natalium adjicienda eſt) ultro offerre Imperatori ſolebant, de quo vid. Jac. Gothofr. paratit. ad Titulum C. Th. 6, 2 de Senatoribus, & -- auro oblaticio. Pro hoc auro oblaticio igitur Serenæ natalibus aurum *vulgo vena vomit.*

78 *Ceraunia* gemma memorata Plinio 37, 9 & 10: poſteriore loco ſ. 65 nomen inde videtur repetere, quod *cadere cum fulminibus* (κεραυνοῖς) dicatur. Mihi probabile eſt, potius inſignem gemmæ fulgorem, quaſi cujusdam fulminis ſic notatum: certe noſter ea de cauſa vocat *ignea.*

Quæque relabentes undas æstumque secutæ
In refluos venere palam Nereides amnes;
Confessæ plausu dominam, cecinere futuris
Auspicium thalamis. Alio tum parvus in axe
Crescebat Stilicho, votique ignarus agebat,
Debita cui longe conjux, penitusque remoto
Orbe parabatur tanti concordia fati.
Nec tua mortalis meruit cunabula nutrix.
Ubera prima dabant gremiis redolentibus Horæ,
Ternaque

79 rebellantes *vulg.* relegentes *Ald. & MSS. it. Cuj.* recedentes *MS.* 87 aulæ *Vien.* aulam *Bas. marg.* auræ *Bas. & rell. ante Claver. qui primus dedit* Horæ. gremio redolente Napes *MS. unde* Napææ *conj. Heins.*

81 *Cecinere auspicium Nereides*, i. prædixere, quod illa quondam adulta matrimonium habitura, quanto marito destinata sit. Omnis antiquitas futurorum prædictionem DIs tribuit, non summis tantum, & quos majorum gentium ludens vocavit Cicero: sed minoribus quoque, Silenis, Satyris, Harpyiis adeo, tum speciatim marinis, Proteo, Nymphis &c. Ipsum *divinationis* nomen inde ortum, ut reciproca videantur esse & ἀντιστρέφειν, Deus est, ergo divinare potest: divinat, ergo divinus est. Ipsum autem *divinus* utramque notionem habet.

82 *Alio in axe*, apud Vandalos. Oros. 7, 38 *Interea comes Stilicho, Vandalorum, imbellis, avaræ, perfidæ & dolosæ gentis genere editus* &c. Sed assignare propius patriam Stilichoni, in gente tam vaga & ambulatrice, cui non inepte a nostro verbo *wandeln* nomen arcessas, difficile est: non improbabile tamen videtur, ad sinistram Danubii ripam, Illyrico, speciatim Pannoniæ oppositam, patriam Stilichonis fuisse.

83 *Voti* nuptialis, ipsarumque nuptiarum ac matrimonii. Forte hoc ipso tempore cœperunt *voti* nomine ita uti, quod deinde ICtis solemne fuit, ubi dicerent, *ad secunda vota transire* e. i. g. a. *Debita conjux* fato destinata, solemni formula, de qua vid. ad Aen. 6, 66. *Concordia fati* ipsum matrimonium significat.

87 *Redolentia gremia* videtur Horis tribuere cum respectu ad Veris flores & fructus Auctumni, quæ tempestates apud Græcos *Horæ* peculiariter dicuntur. In Hymno Orphico p. 140 πολύοδμοι dicuntur, Πέπλους ἐννύμεναι δροσεροὺς ἀνθῶν &c. Ceterum antiquum est Horis, in quantum personæ & Deæ sunt, tale munus nutricium tribuere. Opportune huc adtulit Heinsius locum Pindari Pyth. Θ, 104 ubi Aristæum, Cyrenes nymphæ filium, Mercurius defert Horis, Ταὶ δ' ἐπιγουνίδιον κατθηκάμεναι βρέφος αὐταῖς, Νέκταρ ἐν χείλεσι καὶ ἀμβροσίαν στάξωσι, pueri suis genibus impositi labiis nectar instillant & ambrosiam. Hic dant ubera Serenæ: itaque matres fuisse oportet, quod nescio an aliquis tradiderit. Ceterum nomina boni ominis tribuunt eis Hesiodus Theog. 902 Hymnusque Orphicus 42 Εὐνομίαν, Δίκην, Εἰρήνην.

Ternaque te nudis innectens Gratia membris
Afflavit, docuitque loqui. Quacumque per herbam
Reptares, fluxere rosæ: candentia nasci
Lilia. Si placido cessissent lumina somno,
Purpura surgebat violæ, factura cubile
Gramineum, vernansque tori regalis imago.
Omina non audet genitrix tam magna fateri,
Successusque suos arcani conscia voti
Spe trepidante tegit. Gestabat Honorius arcto
Te pater amplexu. Quoties ad limina princeps
Theudosius privatus adhuc fraterna veniret,
Oscula libabat, teque ad sua tecta ferebat
Lætior. In matrem teneris conversa querelis,
Quid de me propriis auferre Penatibus, inquis,
Imperat hic semper? Præsagia luserat error,

Et

89 affluxit *MSS. Cuj.* allusit *MSS.* quocunque *MSS.* 90 comæ *Cuj.* 92 fulgebat *vulg.* fractura *ex 2 MSS. & Gronovii conj. Heinf.* 93 vernatque *vulg.* 94 omnia *plerique editi. Sed* omina *jam Baf. Barth.* 99 in sua t. *vulg.* 101 quis-Imperat? *al.* patriis *malit Heinf.* inquit *al.*

89 *Afflavit* delectum docte verbum, quo divinum munus, commendationem vultus, sermonis, gestus, impertitam Serenæ, declaratur, ut Aen. 1,391 filio suo Aeneæ *lumenque juventæ Purpureum, & lætos oculis adflarat honores.*

91 Si in gramine dormiendi caussa jaceret Serena infans, *surgebat* statim e terra purpurea viola, *factura* & præstitura infanti *cubile.* Hæc erat veris speciem præbens *imago regalis* lecti, cui destinata erat puella. Igitur *factura* servandum puto: *fractura* nescio, quomodo hic placere potuerit. *Frangere lectos* s. *toros* dicuntur suo incubitu homines: purpura violæ quomodo frangere cubile potuerit, non video. Porro bene convenit, ut illa *purpura* dicatur per appositionem *imago tori*, species lecti.

94 *Genitrix* Serenæ hæc portenta observans, & pro ominibus illa magnitudinis infanti destinatæ habens, non ausa est fateri. Si Christiana fuit, ut nec improbabile est, forte Josephi patriarchæ invidiam metuit.

98 *Theudosius.* De hac forma vid. ad 15, 216.

102 Hoc proprie *omen* vocabant, cum verba alio consilio prolata apte caderent, ut possent futurum quiddam significare. Collegi olim pluscula de hoc genere ominum Chrestom. Plin. 51, 55 p. 438 præsertim ex Cic. de Divinat. 1, 45 & 2, 40. Parvula Serena queritur, a Theodosio patruo de suis Penatibus

tibus

Et dedit augurium regnis infantia linguæ.
  Defuncto genitore tuo fublimis adoptat
Te patruus, magnique animo folatia luctus
Reftituens, propius, quam fi genuiffet, amavit
Defuncti fratris fobolem. Nec carior olim
Mutua Ledæos devinxit cura Laconas.
Addidit & proprio germana vocabula nato;
Quaque datur, fratris fpeciem fibi reddit ademti.
Denique cum rerum fummas electus habenas
Sufciperet, non ante fuis impendit amorem
Pignoribus, quam te pariter fidamque fororem
Litus ad Eoum terris acciret Iberis.
  Deferituri jam ripa Tagi, Zephyrique relictis
Sedibus Auroræ famulas properatur in urbes.
Incedunt geminæ proles fraterna puellæ;
Inde Serena minor, prior hinc Thermantia natu,
Expertes thalami, quarum Cythereïa nec dum
Sub juga cervices niveas Hymenæus adegit.
Utraque luminibus tumidum micat: utraque pulcras
Excitat

108 dilexit *MSS. Cuj.* 111 delectus *al.* elatus *al. etiam Cuj.* 112 intendit *ante Heinf.* 121 timidum *ante Heinf.*

tibus auferri: hoc deinde magna cum illius felicitate factum per adoptionem. *Regnum* hic eft conditio mulieris a Rege vel Imperatore adoptatæ.

108 *Laconas* intelligit Caftora & Pollucem, quorum hic natura immortalis, illum mortali creatum femine *alterna morte redemit*, ut eft Aen. 6, 121. Theodofius fuo filio dedit *germana vocabula*, nomen fratris fui defuncti, vocavit Honorium.

114 *Sororem* Serenæ Thermantiam forte nefciremus, nifi hic & deinde v. 186 illius memoriam fervaffet poëta.

116 *Urbes Auroræ famulæ* Orientalis imperii fedes Cunftantinopolis, & vicinæ.

119 *Cythereia juga* effe matri amorem fexus alterius, conftat: ille amor, illud jugum eo fanctius eft, cum *Hymenæus*, nuptiarum Deus, cervicem ante liberam fub illud adegit.

121 *Tumidum* a poëtis ad maturitatem nubilem fignificandam adhiberi, vel nofter fatis docet 31, 124 *Matura tumefcit virginitas.* Sic *Tumida virginitas eft* Stat. Theb. 2, 204, & Achill. 1, 292 *Virginitas matura toris, annique tumentes.* Nondum tamen aufim fimpliciter

Excitat ore faces. qualis Latonia virgo,
Et ſolo Jove nata ſoror: cum forte reviſunt
Aequorei ſortem patrui, ſpumantia cedunt
Aequora, caſtarum greſſus venerata Dearum.
Non ludit Galatea procax, non improbus audet
Tangere Cymothoën Triton, totoque ſeveros
Indicit mores pelago pudor, ipſaque Proteus
Arcet ab amplexu turpi Neptunia monſtra.
Tales ſceptriferi viſuræ tecta parentis
Limen Honoriades penetrant regale ſorores.
Ambas ille quidem patrio complexus amore:
Sed merito pietas in te proclivior ibat.
Et quoties, rerum moles ut publica cogit,
Triſtior, aut ira tumidus flagrante redibat,
Cum patrem nati fugerent, atque ipſa timeret
Commotum Flaccilla virum, tu ſola frementem
Frangere, tu blando poteras ſermone, mederi.
Alloquiis hærere tuis: ſecreta fidelis:
Priſca puellares reverentia tranſilit annos.

127 totique *malit Heinſ.* 128 inducit *vulg.* 135 rediret *vulg.* 139 fideli *Ald. Junt. MSS. quod ſervat Heinſ. & putat, poſt hunc verſum unum alterumque excidiſſe. Malui interim dare lectionem Vien. Baſ. Plant. Clav. Barth.* 140 transtulit *MS. Barthii.*

pliciter damnare antiquam lectionem *timidum*, quæ virginalem modeſtiam, virorum metuentem, indicare poteſt. Verbum *micare* vividum illum oculorum vigorem, quas ſibi ſagittas Cupido facit, ſignat: *timidum* illis ignibus moderatur.

123 *Solo Jove* nata eſt, e cerebro illius, Minerva, ſoror Dianæ.

124 *Patruus* filiarum Jovis Neptunus. *Spumantia* ipſum jam indicat quiddam affine Veneri, quæ Αφροδίτη, e ſpuma maris orta putatur.

127 *Tritonis & Cymothoës* luſus deſcribit etiam 10, 136 ſq.

128 *Proteus* velut paſtor quidam monſtrorum marinorum. Virg. Ge. 4, 395. Hor. Car. 1, 2, 7.

135 Hic alius *tumor* ab ira ut Hor. A. P. 94 *Iratus Chremes tumido delitigat ore.* Vid. Bentl. ad ejus libelli v. 197, ubi legit, *Et amet pacare tumentes.*

139 *Alloquiis hærere tuis* ſolebat Theodoſius: tu, Serena, *ſecreta*, taciturna, ſecreti capax jam tum eras, & *fidelis*. *Priſca*, ſæculo antiquo digna *reverentia*, & venerabilitas, ſit venia verbo, quæ in te erat, ſuperabat annos puellares.

Non talem Triviæ confert laudator Homerus
Alcinoo genitam: quæ, dum per litora veſtes
Explicat, & famulas exercet læta choreas,
Auratam jaculata pilam, poſt naufraga ſomni
Otia, progreſſum foliis expavit Ulyſſem.
Pierius labor, & veterum tibi carmina vatum
Ludus erant: quos Smyrna dedit, quos Mantua, libros
Percurrens, damnas Helenen, nec parcis Eliſſæ.
Nobiliora tenent animos exempla pudicos.
Laodamia ſequens remeantem rurſus ad umbras
Phylaciden, & prona ruens Capaneia conjux
Communes ardente viro miſtura favillas,
Et gravis incumbens caſto Lucretia ferro,
Vulnere quæ proprio, facinus teſtata tyranni
Armavit patriæ juſtos in bella dolores,
Exſule Tarquinio; memorandaque concidit uno
Ulta pudicitiam libertatemque cruore.
Talia facta libens non tu virtute minori,

Sed

145 Ulixem *MS.* 147 erat *al.* 148 Eliſæ *al.*

141 Nauſicaæ Alcinoi Phæacum regis filiæ præfert Serenam, quam Dianæ (hæc enim eſt *Trivia*, triformis Hecate) comparat Homerus Od. Z, 102. Hæc dum ſiccantur in litore veſtes, pila ludit cum puellis ſuis; ſtrepitu illo excitatus Ulyſſes a naufragii labore ſomno ſe recreans, prodit de virgultis ſuis &c.

147 *Smyrnam* hic facit Homeri patriam, imitatus Statium ſuum Silv. 4, 2. 9 *Non, ſi pariter mihi vertice læto Nectar adoratas & Smyrna & Mantua lauros, Digna loquar.*

148 Laudat caſtitatem Serenæ, quæ *Helenen damnet*, nec *Eliſſæ* ſ. Didoni, *parcat*: ſecus atque illa apud Juvenalem 6, 435 doctrinæ affectatrix, quæ *perituræ ignoſcit Eliſſæ.*

150 *Laodamia* impatienter adeo tulit mortem Proteſilai conjugis ſui, cui Iphiclus pater, *Phylacus* avus aſſignatur (vid. Euſtath. ad Iλ. B, 695 p. 245, 11) ut mortem in complexu ejus ab inferis revocati oppeteret. Hinc *comes extincto Laodamia viro* Ovid. Tr. 1, 6. 20. Hujus Laodamiæ ad Proteſilaum ſuum eſt Ovidiana Epiſtola XIII.

151 *Capanei* conjux Evadne, viri ſe rogo injecit, de qua Martial 4, 75 *Arſerit Evadne flammis injecta mariti.* Evadnen & Laodamian etiam uno verſu Aen. 6, 447 junxit Virgilius.

156 Ablativi *Exule Tarquinio* rarior hic vis eſt. Ita armavit dolores patriæ Lucretia, ut exſul fieret, exſulatum abiret ad Etruſcos, Tarquinius.

Sed fato meliore, legis. Jam nubilis ætas
Principe follicito votis erexerat aulam
Incertis, quem tanta tori fortuna maneret.
Antiquos loquitur Mufarum pagina reges,
Quod dira fub lege procos certare juberent,
Emturos thalamum dubii difcrimine leti,
Et fua crudeles gauderent pignora mortis
Ambitione peti. Curru Pifæa marino
Fugit tela Pelops. nam perfidus objice regis

160 aulæ Ingentis *MS. hinc* aulam Intentis *conj. Heinf.* 163 dira *MSS.* 166 maligno *MS.* marito *conj. Scal. quod recepit Heinf.* marino *etiam defenditur in Mifcell. Obfervatt. Britann. Vol.* 1 p. 323. 167 providus *vulg.* fervidus *MSS. Cuj.* pervidus *MS.*

159 *Fato meliore.* Laodamia, Evadne, Lucretia, amorem maritorum & fidem conjugii probarunt in morte virorum, in injuria illata corpori: tu felicior, idem factura, non habuifti exempli talis occafionem vel neceffitatem.

160 *Vota* referenda videntur ad adolefcentes, qui erigebantur votis & fpe nuptiarum regiarum.

163 *Quod* particula non fimpliciter ἀφηγηματικὴ eft, quam tamen hæc ætas non refugit; fed poteft rationalis f. caufalis quodammodo videri. Quosdam reges hoc nomine celebravit hiftoria, *quod juberent* &c. His regibus e noftris libris addere licet Saulum, a genero fuo C præputia Philiftæorum fibi ftipulantem.

164 *Emere thalamum*, Virgiliana formula, Ge. 1, 31 *Teque fibi generum Tethys emat omnibus undis.* Hic etiam ad antiquum omnium fere gentium morem refpicitur, quo viri fibi emebant, pretio comparabant, uxores.

166 Oenomaus Elidis & Pifarum tyrannus, a genero mortem ut caveret aboraculo monitus eam legem pofuit procis Hippodamiæ filiæ fuæ, ut eam haberet, qui ipfum patrem quadrigis viciffet, interficerentur vero victi. Poft XIII ita interemtos accipit conditionem Pelops &c. *Currum* pro equis junctis hic etiam capiendum, apparet: *Marinum* autem, a Neptuno acceptum. Fabula hæc inter nobiliffimas Græcorum, multis quoque monimentis, quæ Paufanias adhuc vidit, celebrata. Vid. qui laudantur ad Hygi. fab. 84. Cum ab ea originem ludorum Olympicorum derivarent, fuo illam more cecinit Pindarus Ol. A. Illud de equis, a Neptuno acceptis v. 139 fq. Hinc *Neptunia lora* Pelopi dat Stat. Theb. 6, 283.

167 *Objex* f. obex eft ille clavus, qui perforato axi extremo inditus prohibet, ne rota, lubricato axungia modiolo, inter rapidum illum circumactum defilire, deftituere (*decipere*) axem, & terræ illifum frangere, evertere quidem certe aurigam, poffit. Hunc clavum, (ἔμβολον ἐπὶ τῷ ἀκραξονίῳ) aut plane non indidit, aut cereum fecit Myrtilus, faber & auriga Oenomai (ἁρματοπηγὸς καὶ ἡνίοχος) ab Hippodamia corruptus, ut ex antiquioribus narrat Schol. Apollo. Argon. 1, 752.

Prodidit Oenomai deceptum Myrtilus axem.
Hippomenes trepidus curſu ferroque ſecutam
Aurato volucrem flexit Schœneïda pomo.
Herculeas vidit fluvio luctante palæſtras
Mœnibus ex altis Calydon, pretiumque labori
Deïanira fuit, cum pectore victor anhelo
Alcides premeret, retroque Acheloïus iret
Decolor. Attonitæ ſtringebant vulnera Nymphæ.
Saucia truncato pellebant flumina cornu.
Te non Heſperidum pomis, non amne ſubacto,
Non ſocerum fallente rota, ſed judice dignus
Auguſto, variis Stilicho ſpectatus in armis
Accipit, & regni dotes virtute paravit.

Saepe

172 laboris *vulg.* 173 pectore - fremeret *vulg.* 176 ſquallebant *conj. Heinſ.*

168 *Deceptus axis* eſt, ut jam innuimus, deſtitutus ab illo clavo ſ. retinaculo ſuo, ut non amplius innitatur rotæ, ſed terræ illiſus frangatur, aut hæreat certe. Vid. de uſu hujus verbi poëtico copioſam ſilvam ab Heinſio & Burmanno collectam ad Aen. 4, 17.

169 Hippomenis & Atalantæ Schœnei F. fabulam delicate narrat Ovid. Met. 10, 560. Breviter curſu certantem ſecum puellam, quoties ſuperatura videbatur, malo aureo (qualia ſunt Heſperidum, quorum tria a Venere acceperat) projecto retardavit. Turbas ac diſſidia mythologorum de hac Atalanta refert Spanh. ad Call. H. in Dian. v. 216 p. 275 ſqq.

171 Deianiram Oenei, qui Calydone imperitabat, filiam, ſimul petebant Hercules & Achelous, fluvius patrius, qui, ut alii DI marini, formas aſſumere, prout opus eſſet, varias poterat. Exitus hic fuit, ut ſuperaret Hercules, cornu alterum perderet Achelous, quod nymphæ ſuſceptum fructibus omnibus impletum *Copiæ Cornu* fecere: eædem nempe, quas noſter facit *ſtringere*, h. e. alligare & claudere ſtudere vulnera patris ſui. Narrat pulchre ipſe Achelous apud Ovid. Met. 9 pr. De fluvio *pallente*, & *cornibus* fluviorum conf. dicta ad 20, 163 ſq.

177 *Heſperidum poma* vocat mala aurea, quæ a Venere accepta jactavit, ut modo dictum, Hippomenes. Cf. 7, 37.

Sæpe duces meritas bello tribuere coronas.
Hunc cingit muralis honos: hunc civica quercus
Nexuit: hunc domitis ambit roſtrata carinis.
Solus militiæ mira mercede jugalem
Promeruit Stilicho, ſocero referente, coronam.
Agnovit patrui ſimilem Thermantia curam:
Nupſit & illa duci. ſed longe fata ſororis
Inferiora tuis. alio tibi lumine tædas
Accendit Romana Salus, magniſque coronis
Conjugium fit cura tuum. dilectus equorum,
Quos Phrygiæ matres, Argeaque gramina paſtæ
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt,

181 meritis *vulg.* 188 numine *ante Heinſ. non certe male.* munere *MSS.* vivere *MSS.* lumine *ex conj. repoſuit Heinſ.* 189 choreis *MS.* coloris *MS.* 190 cauſa *MSS.* caa *Cuj.* choreis Conj. junctura tuum, *vel* tropæis - fotura ſ. fultura *al.*

180 *Regni Dotes*, munera, quæ debebantur domui regiæ pro puella regina.

181 De militaribus coronis multa ubique mentio. Locus claſſicus Plin. 16, 4 explicatus & illuſtratus a me Chreſtom. Plin. n. 72 collato præſertim altero Gellii 5, 6.

184 *Jugalem coronam* h. e. nuptialem ſ. matrimonium e domo regnatrice, militaris virtutis præmium interdum fuiſſe, docet hiſtoria tum ſacra, tum alia.

185 *Referre mercedem* hic dicitur ea ratione, ut referre gratiam.

167 Quis hic *dux* maritus Thermantiæ fuerit, non poteſt hodie, ut videtur, confici. Barthius conjicit, fuiſſe Bathanarium, de quo Zoſ. 5, 37: ſed levi nimis conjectura.

189 *Romana ſalus* hic ut Deæ cujusdam nomen poni videtur, ita fere ut alias Fortuna P. R. Quæ ſequuntur, ita intelligo: *Conjugium tuum*, Serena, fit in Stilichone *cura* & incitamentum *magnis coronis*, h. e. ad fortia facta patranda, & magnas inde promerendas coronas. Dativus caſus *coronis* poſitus pro accuſativo a præpoſitione *ad* recto. Sed dignius mihi locutus videretur poëta, ſi pro *cura* legeretur *cauſa*: quod nomen, cum invenire in bono libro optarem, voti critici me compotem mox obſervavi.

191 *Dilectus equorum* indicat illud quod eſt in tabula honorum Stilichonis *Comes domeſticorum & ſtabuli ſacri.* Vid. Guther. de Off. Do. Aug. 2, 17. Nam *ſacra* vocantur Conſtantinopolitanorum non *largitiones* modo, ſed *ſtabula* etiam & *præſepia.* Laudantur hic patriæ equorum inſignium. Atque Argos *ἱππόβοτον* quidem jam Homero laudatum Iλ. Γ, 75 & 258. Vid. Varr. R. R. 2, 1. 9. *Phrygios* hoc poëtæ noſtri teſtimonio, ab æta e Vegetii non remoti, intelligo M.-lom. 4,6.3 ubi *Frigiſci* librariorum culpa vocari videntur. Eodem loco memoratur *Cappadocum glorioſa curribus nobilitas.*

Primus honos. Gemino mox idem culmine duxit
Agmina: commiſſosque labor ſic geſſit honores,
Ut ſemper merito princeps cum magna dediſſet,
Deberet majora tamen. Si bellica nubes
Ingrueret, quamvis annis & jure minori
Cedere grandævos equitum peditumque Magiſtros
Adſpiceres, totumque palam permittere Martem.
Nec gradus ætatiſve pudor ſenioribus obſtat,
Ne juveni parere velint. Ceu flamine molli,
Tranquilliſque fretis, clavum ſibi quiſque regendum
Vindicat: incumbat ſi turbidus Auſter, & unda
Pulſet utrumque latus; poſito certamine nautæ
Contenti

193 *Quidam MSS. omittunt lacuna relicta.* gemino nox in germ. geminæ nex inde. geminæ mox inde. inde e germine duxit. geminæ nexu tibi germine. geminæ mox inde e gramine. geminæ nec inde Germania. g. n. i. germina. gemino nec inde gemin. duxit. geminæ vexivum gramine. mox ide germine. geminæ mox inde germine. gemino mox inde e gramine. geminæ nex inguiam duxit. gemino nox inde germina duxit. Primus honor, tantaque fide victricia duxit Agmina. *ſinguli MSS. apud Heinſ.* mox inde germine mouit *Cuj.* Culmine *fuit in libro Claverii.* gemino mox Idæ germine duxit *omnes ante Heinſ. et tuetur Hagenb.* V. N. 196 auderet *MS.* deferret *conj. Heinſ.* 199 permittere *MSS.* 200 non *Cuj.* 101 flumine *vulg.*

193 Eſſe in hoc verſu deſcriptionem Magiſtri utriusque militiæ per Orientem, dubium mihi non eſt. Hanc autem commode effici lectione, quam retinui, Heinſiana, itidem mihi liquet. *Culmen* certe de magiſterio & quocunque gradu altiore frequenter ponitur. Vid. Gothofr. Gloſſar. nomic. Cod. Theod. & ipſe noſter 3, 205. 17, 16 it. 31, 58. Sed hoc non eo valet, ut hanc Claudiani manum eſſe, auſim contendere. *Geminum Idæ germen*, interpretatur Cl. Hagenbuchius Epiſt. epigraph. p. 294 & (28) intelligit Idæ nomine ipſum Orientis imperium, cujus germen ſint milites. Mihi, ſi ſit a Claudiano, interpretari liberet, geminum baculum ſ. ſceptrum Symbolum duplicis magiſterii, ab Idæ nobiliſſima ſilva deciſum: ita ut illud 5, 162 *Fraternas ex æquo dividat haſtas* ſignificat exercitum a Theodoſio relictum inter fratres æquis partibus dividat.

194 *Labor* Stilichonis, h. e. conſueta Metonymia ipſe Stilicho laborioſa diligentia ſua *ſic geſſit* munera ſibi demandata atque *honores* &c. *Merito* deponentis ſignificatione, merenti.

200 *Pudor ætatis* vel eſt reverentia, quam ſuæ putabant habendam ætati a minori poteſtate majores; vel metus, ne ſibi turpe eſſet minori parere.

Contenti meliore manu, ſeſeque ratemque
Unius imperiis tradunt, artemque pavore
Confeſſis finem ſtudiis fecere procellæ.
Haud aliter Stilicho, fremuit cum Thracia belli
Tempeſtas, cunctis pariter cedentibus, unus
Eligitur ductor. ſuffragia quippe peregit
Judex vera timor. victus ratione ſalutis
Ambitus, & pulſus tacuit formidine livor.
Quis tibi tunc per membra tremor, quantæque cadebant
Ubertim lacrimæ, cum ſæva vocantibus arma
Jam lituis, madido reſpectans limina vultu,
Optares reducem, galeæque inſerta minaci
Oſcula criſtati raperes feſtina mariti?
Gaudia quæ rurſus, cum poſt victricia tandem
Claſſica ſidereas ferratum pectus in ulnas
Exciperes: caſtæ tuto per dulcia noctis
Otia pugnarum ſeriem narrare juberes?
Non illo nitidos umquam bellante capillos
Comere: non ſolitos gemmarum ſumere cultus.
Numinibus votiſve vacas, & ſupplice crine

206 ſeſeque pavere Confeſſi finem ſtudiis fecere procellæ, *omiſſo verſu toto ante Heinſ. qui ex* XI *codicibus ſic reſtituit.* 212 jacuit *vulg.* 213 rigor *MS.* 215 lumina *MSS.* numina *conj. Heinſ.* 220 *pro* dulcia, dubia *MSS.* devia *MS.* caſtæque tibi per *conj. Heinſ.*

206 *Procellæ* turbantes animos ac dejicientes *fecere finem ſtudiis* vectorum gubernare volentium, *pavore* ſuo *confeſſis artem* gubernatoris, quam ante vel contemnebant, vel vindicabant ſibi. *Studia* ipſos vectores ſignant, in quantum ſtudiis gubernandi turbantur & turbant.

215 Quomodo Serena hic in diſceſſu viri *reſpectet limina*, non facile eſt dicere. An fingit deducendi cauſa extra limen progreſſam, nunc in ipſo diſceſſu illud reſpicere, & velut oſtendere marito, atque commendare. Si *numina* legamus, intelligentur oculi in cælum ſublati.

219 *Sidereum* apud noſtrum poëtam & alios ſimpliciter præſtantiam inſignem, & Deo dignam notat: *ferratum pectus* eſt thorace munitum.

220 Poteſt *tuto* hoc facile intelligi. Nam tuto & ſecure adeo narrantur magno cum periculo acta. Sed niſi fallor non habet hic ſedem poëta tam bono dignam.

Verris humum. Teritur neglectæ gratia formæ
Cum proprio reditura viro. Nec deside cura
Segnis marcet amor. laudem prudentia belli
Feminea pro parte subit. dum gentibus ille
Confligit, vigili tu prospicis omnia sensu:
Ne quid in absentem virtutibus obvia semper
Audeat invidiæ rabies, neu rumor iniquus;
Ne qua procul positis furto subsederit armis
Calliditas nocitura domi. Tu sedula quondam
Rufino meditante nefas, cum quæreret artes
In ducis exitium, conjuratosque foveret
Contra pila Getas, motus rimata latentes,
Mandatis tremebunda virum scriptisque monebas.

RELIQUA DESIDERANTUR

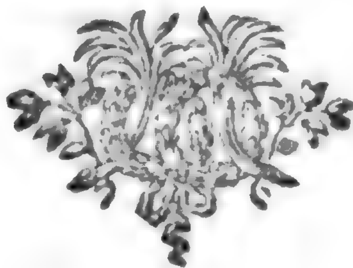

225 tegitur *plerique edd. sed* teritur *etiam Cuj.* 231 fervor iniquis *ante Claver.* fervor iniquus *al. ante Heins.* fulgor *MS.* seu fervet *MS. non sem. MS. Latere hic aliquid, monet Heins.*

224 *Crine humum* templorum *verrere* Romanarum matronarum fuit in supplicatione vel obsecratione publica. Vid. Liv. 3, 7 extr. & ibi Drakenborch. Quod volebat Mariæ Magdalenæ honorem, Domino nostro habitum, hinc explicare vir doctus, in eo mihi non liquet. Certe loco, consilio, affectu diverso utrumque factum esse, apparet.

230 *Obvia*, contraria. Vid. ad 22, 20.

232 *Furtum* vel maxime etiam de his dicitur quæ in bello occulta quadam arte aguntur. V. G. Virg. Aen. 11, 515 *Furta paro belli obsidam milite fauces.* Pluscula dedimus in Thesauro.

236 *Pila* arma ita propria Romanis, ut eorum solo nomine satis Romanus exercitus signetur, ut Luca. 1, 7 *Pila minantia pilis.*

XXX.

CL. CLAUDIANI

EPITHALAMIUM

DICTUM

PALLADIO

V. C. TRIBUNO ET NOTARIO

ET CELERINAE

PRAEFATIO

Carmina per thalamum, quamvis festina, negare
  Nec volui genero, nec potui socero.
Hic socius, dux ille mihi; nostrique per aulam
  Ordinis hic consors emicat, ille prior.
Hunc mihi conjungit studiis communibus ætas;
  Hunc mihi præponit vel senium, vel honos.
Carmen amor generi, soceri reverentia poscit,
  Officio vatis, militis obsequio.

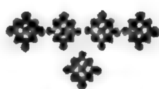

* *Titulos* V. C. Tribuno & Notario *habet solus Heins. ex duobus libris. Licet suspicari, horum scriptores usos esse argumento versus 3 & veteri titulo, in quo poëta noster* V. C. Tribunus & Notarius *vocatur.* Serenæ *omnes ante Claver.* Celerinæ *MSS. Cuj. Plant. marg.* Epulamus dictus præfatio *MS.*

* Palladios plures habet Prosopographia Codicis Theodosiani Gothofrediana: An horum aliquis hic celebretur, N. L. Nec, puto, de Celerina veri simile quidquam dici potest præter ea, quæ hic habentur v. 69 sq. Quod Stilichonis filiam facit Claverius, mera hariolatio est.

3 *Dux ille*, forte Magister Officiorum, vel Primicerius Notariorum. Nomen *Ducis* late patet. Rationes officiorum & ordines non semper iidem. Vid. ad v. 82.

XXXI

EPITHALAMIUM

Forte Venus blando quæſitum frigore ſomnos
Vitibus intexti gremio ſucceſſerat antri,
Denſaque ſidereos per gramina fuderat artus,
Acclinis florum cumulo. criſpatur opaca
Pampinus, & mites undatim ventilat uvas.
Ora decet neglecta ſopor, faſtidit amictum
Aeſtus, & exuto translucent pectore frondes.
Idaliæ juxta famulæ, triplexque viciſſim
Nexa ſub ingenti requieſcit Gratia quercu.
Pennati paſſim pueri, quo quemque vocavit
Umbra,

1 quæſitans *MS.* ſomnum *ante Heinſ.* 2. 2 ſucceſſerat] *ante* [*Claver.* ſeceſſerat *MSS.* 4 acclivi *Vien.* acclini *al.* *pro* florum, foribus *it.* floribus *MS.* 5 vitem ſudantem ventilat uvis *ante Heinſ.* mites ſudanti v. uva *MS.* multos ſudantem *MS.* muſto vitem ſudantem *MS.* *unde* & muſto ſudantem ventilat uvam *conj. Heinſ.* mites undatim vent. uvas *ex MS. Clauerii Heinſ.* 7 ceſtus *conj. Heinſ.* excuſſo *MS.* 10 quacunque *Cuj.* vocabat *MS.* vocarat *conj. Heinſ.* *Mihi placeret* vocaret.

4 *Opaca pampinus* recte dicta a noſtro, ſi bene Servius ad Virg. Ecl. 7, 58 monuit, *Varronem genere feminino* hujus nominis *uti frequentius.* Quatenus extat Varro hodie, non puto exſtare exemplum. Sed eſſe dicunt etiam apud Apollinarem Sidonium. Columellæ 3, 18. 4 ſunt *pampini, quos ruſtici vocant racemarios*

5 *Undatim*, ut uvæ a vento motæ arcum deſcribant, qualem undæ.

6 Fuit, credo, in mente Poëtæ illud Naſonianum *Forma viros neglecta decet.* Ceterum Hypallage videtur hic uſus eſſe noſter: non tam *ſopor decet ora neglecta*, quam hæc ſoporem.

7 *Aeſtus* reſpondet conſilio Veneris v. 1 frigore quærentis ſomnos. *Ceſtus* decet ille quidem Venerem, ſed niſi fallor, non valde decet hunc locum. *Frondes translucent pectore*, h. e. tranſmittunt lucidum ſplendorem nivei pectoris.

8 *Idaliæ famulæ*, Nymphæ, quarum omne genus cognatum, & familiare, & prope dixerim peculiare, Veneri. *Triplex Gratia*, tres Gratiæ nexis etiam dum quieſcunt, implexiſque brachiis.

11 *Fluitant* remiſſo plane nervo, ut is agitari a vento poſſit, arcu immoto.

Umbra, jacent. fluitant arcus, ramiſque propinquis
Pendentes placido ſuſpirant igne pharetræ.
Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur.
Scrutantur nidos avium, vel roſcida læti
Mala legunt donum Veneris, flexuſque ſequuntur
Palmitis, & ſummas pennis librantur in ulmos.
Defendunt alii lucum; Dryadaſque procaces
Spectandi cupidas, & ruſtica Numina pellunt,
Silveſtreſque Deos. longeque tuentibus antrum
Flammea laſcivis intendunt ſpicula Faunis.
Cum ſubito varius vicina clamor ab urbe,
Et fauſti juvenum plauſus, miſtæque choreis
Auditæ per rura lyræ, Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omniſque maritum
Palladium reſonabat ager. pervenit ad aures
Vox jucunda Deæ, ſtrepituque excita reſedit,
Et reliquum nitido deterſit pollice ſomnum.
Utque erat indigeſta comas, turbata capillos,

Mollibus

11 propinquant *ante Claver.* propinquis *etiam Cuj.* 12 prudentes *ante Claver.* pendentes *etiam Cuj.* pendent & *MSS.* 13 pervigiles l. & per *MSS.* nidos alii *aut* vagantes *vel* vagati ſcrutantur, *aut* vagantur ſcrutati *conj. Heinſ.* 15 flexumque *MS.* flexumve *conj. Heinſ.* 17 lucos *MSS.* luco *conj. Heinſ. Vid. ad* 22, 389. 18 inſpectant cupidi *Cuj.* 23 tubæ *MS.* 28 utque erat interjecta *editi omnes.* Utque fuit intexta, interjecta, intecta, detecta, turbata, merita, incomta, impexa: Utque erat intexta, intecta, intertexta *in MSS. unde* indepexa *vel* indigeſta *conj. Heinſ.* turbata papillas *MS.*

12 Audaci Metaphora ſic deſcribit tenuem luculam a pharetra & ſagittis repercuſſam, imaginem animorum amantium nunquam plane quietorum, ſed lene certe quiddam ac molle ſuſpirantium.

14 *Roſcida mala* non ſimpliciter a rore madentia; caloris enim & æſtus vitandi cauſa antrum ſubiit Venus (cf. v. 47): ſed ipſa amœnitas videtur hoc epitheto ſignari, ſive ſit a matutino frigore & humore, quem proprie deſignat, ſive ab alia cauſa, ut *roſcida mella, poma* &c.

26 *Reſidere* ἀνακαθίζειν proprie dicuntur, qui a decubitu caput & pectus attollunt.

28 Non valde mihi placet hic verſus, ut ταυτολόγος nimium: meliorem tamen ex illa ſilva varietatis, quam dedit Heinſius, eruere non poſſum: nec videtur ipſi, ſummo poëtæ, ſucceſſiſſe. Singula pulchra ſunt, *indigeſta comas*, & *turbata capillos*: conjuncta

Mollibus exſurgit ſtratis, Hymenæon & omne
Agmen, & innumeros Hymenæum poſcit Amores.
Hunc Muſa genitum legit Cytherea, ducemque
Præfecit thalamis: nullum junxiſſe cubile
Hoc ſine, nec primas fas eſt attollere tædas.
Conſpicitur tandem. Platano namque ille ſub alta
Fuſus inæquales cera texebat avenas,
Mænalioſque modos, & paſtoralia labris
Murmura tentabat relegens, oriſque recurſu
Diſſimilem tenui variabat arundine ventum.
Reſtitit, ut vidit Venerem, digitiſque remiſſis
Ad terram tacito defluxit fiſtula lapſu.
Dulce micant oculi. niveas infecerat igni

Solque

29 aſſurgit *ante Heinſ. Deinde* interque ſuorum Agmen - quærit *Heinſ.* 1 *cum Claver. &* VII *MSS.* revocatque ſuorum *MS.* procul ecce ſuorum *MS. poſt lacunam* Inde per immenſos Hy. quærit amores *MS. pro* quærit, poſcit *MS. pro* interque ſuorum, Hymenæus & omne *MS. unde lectionem, quam dedimus, effingit Heinſ. Commendat illam repetitio & difficultas.* 30 in numeris - Amoris *Raphel. ex conj.* 32 vinxiſſe *ante Heinſ.* 38 diſſimilis tenuem *vulg.* 40 flatu *MS.* 41 interſerit *MS. hinc* niveis interſerit ignem - genis *conj. Heinſ.*

cta offendunt. Qui voluit *turbata papillas*, ille obliviſcebatur, de Venere ſermonem eſſe, non de vetulæ alicujus pannuceis uberibus. Quomodo ex *indigeſta*, verbo rariuſculo, *interjecta* vel *intertexta*, in ſcriptura Langobardica, ortum ſit, intelligere mihi videor.

29 Venus, quæ audiſſet Hymenæum, h. e. nuptiale carmen, & clamores gratulantium, cupida & alacris Deum *Hymenæon* primo indiſcretim poſcit totum *agmen*, h. e. toti agmini imperat, Vocate mihi Hymenæon! Deinde, cum impatienti non ſtatim ſatisfieret, unicuique Cupidinum circa ſe ludentium ſingulatim, innumerisque adeo, dat hoc negotium, & ipſa mox inventum alloquitur.

31 *Muſa* (ſive ea Calliope fuit, ſive Uranie) *genitum* Hymenæum facit etiam Martianus Capella in pr. *Tu, quem pſallentem thalamis, quem matre Camena Progenitum perhibent, copula ſacra Deum.* Deinde, *ſeu tibi quod Bacchus pater eſt placuiſſe choreas, cantare ad thalamos ſeu genetricis* (Veneris) *habes.* Nempe luxuriatur hic etiam Mythologia. Qui eam perſequi velit, inſpiciat laudatos ad Hygi. f. 273.

33 *Attollere tædas* ſolemne nuptiarum. Vid. 5, 97.

35 Syringa, qualem Pan, Mænali Arcadiæ montis incola, habet, ſeptem fiſtulis inæqualibus conſtantem, componebat. Pan memoratur etiam v. 48 *Lycei* nomine.

40 *Tacito lapſu*, quia *defluxit*, h. e. non cecidit uno impetu, ſed lubrico motu ad veſtem vel membra adeo Hymenæi deſcendit.

Solque pudorque genas: dubiam lanuginis umbram
Cæſaries intonſa tegit. Prior ipſa ſilentem
Compellat: „*Numquam ne, puer, dilecta relinques*
Carmina? maternis numquam ſatiabere donis,
Dedite Muſarum ſtudio, nimiumque parentis
Aemule? quid medio tecum modularis in æſtu?
Jamne tibi ſordent citharæ? jam luſtra Lycei,
Atque pecus cordi, redituraque rupibus Echo?
Huc ades, & tantæ nobis ediſſere cauſſas
Lætitiæ. cui pompa toro tam clara reſultet,
Quæ nova dotetur virgo, patriamque genuſque
Pande, quibus terris orti, quo ſemine ducti.
Haud ignarus enim: nec te connubia fallunt
Ulla. tuo primæ libantur fœdere noctes.„
Ille refert: „*Equidem dudum te, Diva, morantem*
Mirabar, quid adhuc tanti ſecura maneres
Conjugii.

49 jamque pecus *MSS.* atque nemus *MS.* & *Cuj.* jamne nemus *conj. Heinſ.* 50 tantas, tacitæ, tandem *MSS.* 51 quæ pompa *vulg.* cui *etiam Cuj.* 55 tuo cunctæ *Cuj.* 56 morari *MS.* 57 quod adhuc *ante Heinſ.* 2, *qui formulam illuſtrat exemplis.*

42 *Dubiam lanuginis* h.e. novæ barbæ *umbram* pulchre dixit. Sed quomodo convenit, quomodo pictor exprimet, quod ſequitur *Cæſaries tegit*? prima lanugo exoritur, & primum conſpicua eſt in labio ſuperiore: an illum quoque locum tegit cæſaries?

46 *Parentem* matrem intelligit? Sed tamen Bacchus quoque, quem Patrem quidam aſſignant Hymenæo ap. Serv. ad Aen. 4, 127 muſicus eſt, & amat tibias.

48 *Citharæ* urbanus magis & ſedatior cantus: tibiarum genus magis clamoſum, ſimplicius idem, pecorique & campis aptius. Homerus tamen Ιλ. Σ, 495 *αὐλοὺς* & *φόρμιγγας* in Hymenæo, hoc eſt cantu & ſtrepitu nuptiali conjungit. *Pſallentem* hoc eſt *κιθαρίζοντα* facit Capella loco, quem modo laudabam ad v. 31.

51 *Reſultare* ad ſonum & ſtrepitum pompæ refertur, quem auribus perceperat Venus. Et habet domicilium pene vnicum hoc verbum in tali ſono, & clamore multitudinis, a ſilvis, rupibus, tectis relato: quod intelliget qui Theſaurum noſtrum volet inſpicere.

55 *Libare* eſt deguſtare, primum guſtum capere. Non libant conjugii voluptates prius novi mariti, quam Hymenæi h. e. nuptiarum fœdus ictum ſit.

58 *Mandantur* & commendantur Veneri conjugia, ut *origo* inde novæ ſtirpis exiſtat.

Conjugii. Non parva tibi mandatur origo.
Fascibus insignes, & legum culmine fultæ
Convenere domus, & qui lectissimus orbi
Sanguis erat. Rubris quæ fluctibus insula latrat?
Quis locus Aethiopum? quæ sic impervia famæ
Secessit regio, quo non rumore secundo
Palladii penetravit amor, mentisque benigna
Temperies, doctique sales, & grata senectus?
Per cunctos iit ille gradus, aulæque labores
Emensus, tenuit summæ fastigia sedis,
Eoum stabili moderatus jure Senatum.
Hic splendor juveni. Cunabula prima puellæ
Danubius, veteresque Tomi. Mavortia matris
Nobilitas

60 lætissimus *ante Heins.* orbi *MS.* 61 flatibus *vulg.* fluctibus *etiam Cuj.* 62 qui locus *MS.* 63 successit *vulg.* secessit *etiam Bas. marg.* 64 penetrarit *malit Heins. et ego.* benignæ *ex MS. uno Heins.* 65 terga senectus *MSS. hinc* tersa *conj. Heins.* amica *MSS.* 67 tenuis *al.* 69 hinc *malit Heins.* juvenum *ante Clav.* 70 Marti, Martis *MS.* patris *vel* patri *conj. Heins.*

59 *Fasces* consularem familiam notant: *Legum culmen* est Præfectura Prætorii. Vid. ad 29, 193.

61 *Latrare* de sono fluctuum a saxis repercussorum dici, vel illa Scylla nos monere potest, *quam fama secuta est, Candida succinctam latrantibus inguina monstris* &c. Virg. ecl. 6, 75. Sic noster 33, 148. *Rubros fluctus* esse mare Erythræum, s. Orientalem omnem Oceanum, cum reliquo usu poëtæ nostri convenit, V. G. 5, 242.

67 Præfecturam Prætorii per Orientem, vel Præfecturam vrbis nouæ Romæ s. Constantinopolis ita signari, monuit Barthius. Sed suntne hæc *fastigia summæ sedis*? Estne Præfecti Prætorii vel urbis *Senatum moderari?* Aut egregie fallor, aut hæc Consularia signa sunt. Et tamen Palladium Consulem alium non habent Fasti, præter illum *Junium Quartum Palladium*, qui cum Imp. Fl. Theodosio jun. Aug. VII. Consul fuit A. C. 416. Utrum hoc tempore superfuerit Claudianus, utrum laudare Stilichonem (quod hic fit v. 93) octo annis ante punitum, ausus fuerit? mihi, ut nunc est, N. L. Poëtæ quidem nostri stilum, virtutes, vitia agnoscere mihi hic videor. Nec me valde movet quod abest hoc carmen in exemplaribus primæ editionis Vicentinæ.

70 *Veteres Tomos* non modo ab Ovidii exilio nobiles, sed ab antiqua Absyrti fabula, quæ urbi nomen dedisse ferebatur, quam narrat Ovid. Trist. 3, 9 & ita claudit, *Inde Tomos dictus locus hic, quia fertur in illo Membra soror fratris consecuisse sui.* Ceterum *Mavortia matris nobilitas* est, quia e gente bellicosa Getarum, quia vir fortis & militibus carus Celerinus.

Nobilitas ſpoliis armiſque exſultat avitis,
Immenſamque trahit Celerini robore lucem,
Qui quondam Meroën juſſus Nilumque tueri,
Cum ſibi poſt domitas ad Parthica flumina Carras
Sceptra daret miles, rebuſque imponere vellet,
Deſpexit fremitus, & prætulit otia regno.
Reſpuit ingeſtum, quod vi, quod poſcere ferro
Poſthabita pietate ſolent. Tum purpura primum
Inferior virtute fuit, meruitque repulſam
Obvia majeſtas. Doluit Fortuna minorem

Se

72 Celeris de *MS.* 74 domitos - claros *vulg.* domitos - Carros, domitas Carras, Caras *MS.* domitas ad Parthica flumina Carras *Claver. ſuffragante hiſtoria.* obitus & P. ful. caro *vel* claros *MSS. unde effinxit lectionem, quam dedi.* 77 inceſtum *vulg.* reſpuit, inceſtus quod *Claver.* incertum *Scal.* hoc ſceptrum *conj. Delr.* ingeſtum *MSS. Barth. curis ſecundis, qui etiam exemplis firmat, ut Heinſ.* 78 *pro* tum, non *vulg.* 79 metuitque *vulg. Sed* meruit etiam *Cuj.*

73 *Celerinus* avus, de majoribus certe Celerinæ ſponſæ unus, ſecundum hæc Præfectus Aegypto debet fuiſſe, & poſt mortem Cari, *fulmine* ut ferebatur, apud *Parthos* occiſi, ab exercitu ſalutatus eſſe Imperator, quem honorem moderate ac ſapienter deprecatus eſt. Utrum hoc ab alio quoque ſit traditum, valde dubito. Hoc poteſt fieri, ſi valde ſenex fuit, cum deferretur illi imperium, ut idem ſit *Cuſpidius Celerinus*, cuius ſenatoriam ſententiam refert Capitoli. Maximin. extr. *Celerinus & avia illius Celerina Martyrio coronata* ſunt apud Cyprianum Epiſt. 39. Rem ipſam, & lectionem Heinſianam unice firmat laudatus ab illo Sidonius Car. 23, 90 *Nam quis Perſidis expeditionem, Aut victricia caſtra præteribit Cari principis, & perambulatum Romanis legionibus Niphaten Tum cum fulmine raptus* (ſic leg. pro *captus*) *Imperator Vitam fulminibus parem peregit.*

76 *Fremitus* proprium nomen exprimendis vocibus multitudinis concitatæ.

77 *Ingeſtum* cum vehementia quadam & importunitate adeo oblatum: ut *ingerere ſe* dicuntur, qui [illegible]lide nimis & importune petunt honores. Plin. Pan. 86, 2 *Præfectum Prætorii non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legere.*

79 *Meruit repulſam*, tulit, nullo reſpectu dignitatis, pro ingenio ſæculi jam Pliniani. *Obvia majeſtas*, imperium, quod ſe ultro obtulit, h. e. ab his, in quorum manu erat, oblatum eſt.

80 *Fortuna doluit ſe minorem* eſſe, ἐπιτραπεῖσα, dum conceſſit & permiſit ſe viro, qui eam vel amplecti ac retinere poſſet, vel, quod fecit, aſpernari. Amat Græcari, hoc eſt Græciſſare, noſter. Sed fateor, mihi magis probari vulgatum *confeſſa*.

Se concessa viro. Magnum delata potestas,
Majorem contemta probat. Cognomina sumsit
Plena ducum genitor. Paulatim vectus ad altum
Princeps militiæ, qua non illustrior exstat
Altera: cunctorum tabulas assignat honorum,
Regnorum tractat numeros, constringit in unum
Sparsas imperii vires, cuneosque recenset
Dispositos: quæ Sarmaticis custodia ripis,
Quæ sævis objecta Getis, quæ Saxona frenat
Vel Scotum legio. Quantæ cinxere cohortes
Oceanum: quanto pacatur milite Rhenus.
Casta domus, sincera fides, industria sollers.
Elegit Stilicho. nihil ultra laudibus addi
Judicio've potest. tali nubente puella
Nonne tibi cessare nefas? duc protinus omnes,

Duc

81 confessa & *pro* delata, delecta *ante Heins.* 83 diem *MS.* ducit *MSS.* *unde* ducis *conj Heins.* 84 quo - Alter *ante Heins.* 85 ac signat *conj. Heins.* 86 regnorum tractat numeros, cuneosque recenset. Sparsas imperii vires constringit in unum Depositum *ante Heins.* 88 dispositis *Cuj.* 90 quantum *vulg.* 91 quantum *vulg.* quantæ & quanto *etiam Cuj.*

82 Adhuc de avo Celerinæ, sive is proavus fuit, aut quiscunque majorum. Jam de patre. Is *sumsit plena ducis cognomina* h. e. ad ducatum ordinis sui pervenit. Nec plane probare possum, sed minus etiam refellere Jac. Gothofredi opinionem, qui ad C. Theod. to. 3 p. 110, a. *Militiam* intelligit Palatinam, & Celerinæ patrem facit Primicerium Notariorum, cujus muneris rationes hic satis accurate describuntur. Talem virum hodie forte vocent nostri Præsidem Cancellariæ, militaris præsertim.

85 *Tabulas honorum* hic intelligam principales codicillos, quibus imperium, honos, aut potestas quæcunque mandatur, quales habemus Varias illas Cassiodori; reliqua pertinent ad notitiam, & summarium illud imperii vel breviarium, cujus ope uno velut obtutu intelligi possent opes imperii, & illud magnum corpus membris omnibus suis melius administrari. Hujus Notitiæ exemplum horum ipsorum temporum, non illud corruptionis expers, sed tamen quantivis pretii, exstat hodie a Guido Pancirolo & aliis qua emendatum qua explicatum. Poëta illa modo capita memorat, quæ cum re militari conjuncta sunt. Notitia illa ad reliquas etiam imperii partes extenditur.

93 Hæc, ut dicebam ad v. 67, vix videntur scribi potuisse post casum Stilichonis & vivo Honorio. Sed quando versamur in tenebris a luce historiarum relicti, non desunt viæ per conjecturas elabendi.

Duc age. marcentes cupio quassare coronas,
Et vibrare faces, & noctem ducere ludo.
Hæc quoque non vilem mihi fistula commodat usum,
Responsura choris.„ Vix hæc Hymenæus. at illa
Fontibus abluitur gelidis, legemque capillo
Reddit, & ornatum formæ: prelisque solutæ
Mira Dioneæ sumit velamina telæ.
Floribus exstruitur currus: juga floribus halant.
Florea purpureas adnectunt frena columbas.
Undique concurrunt volucres, quæcúmque fremente
Permulcent Athesin cantu, quas Larius audit,
Quas Benacus alit, quas excipit amne quieto
Mincius. ereptis obmutuit unda querelis.
Eridani ripas, & raucæ stagna Padusæ
Diffugiens nudavit olor. Lætantur Amores,

 Frenatis-

98 jam fistula *MSS.* 101 peplisque, peplumque, præliisque *MSS.* populisque *ante Claver.* pplique *Cuj.* polita *vel* solutis *conj. Heins.* 102 Cleoneæ reddit *MS.* miracula *MSS.* 103 currum *MSS.* *quem Græcismum dicit Heins.* 105 frementem *vulg.* 108 abruptis *malit Heins.* 109 rauci *MS.* 110 viduavit *malit Heins.*

96 Quod dicit *marcentes coronas*, indicat, se continuare velle nuptialem hilaritatem, dum marcescant ab æstu & vapore corporum coronæ.

98 *Fistula* vel Syrinx, in qua compingenda occupatum Venus deprehenderat v. 35.

101 De hoc genere preli Sen. de Tranquillit. An. 1 *Non ex arcula prolata vestis, non mille ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa.* In suavi odore describendo Mart. 11, 9 *De Pallatinis dominæ quod serica prelis spirant.* Ammia. 28, 4 *Solutis pressoriis vestes luce nitentes arbitra.* Et tamen mihi in Dea non placet operosa hæc machinatio.

102 *Dionea tela*, quam Dione mater Veneri neverat texueratque.

105 Luxuriat more suo Poëta in advocandis & congregandis undique circa Venerem avibus, pulchritudinis, levitatis, salacitatis causa huic choragio aptis. Porro aquas Italiæ Alpibus vicinæ memorat, ut indicet in illa parte, Mediolani forte, ubi tum aula, celebratas esse nuptias.

108 *Querelas* avium, speciatim lusciniarum, vocari, solemne est: & *Queruntur in silvis aves* Hor. Epod. 2, 26.

109 *Raucam* vocat *Padusam*, Padi s. Eridani ostium, ob id ipsum quod rauco cycnorum strepitu personet. Virg. Ac. 11, 458 *Piscosove amne Padusæ Dant sonitum rauci per stagna loquacia cycni.*

Frenatiſque truces avibus per nubila vecti
Oſtentant ſe quiſque Deæ, magnoque tumultu
Confligunt; pronique manus in verbera tendunt,
Atque impune cadunt. Lapſus meliore volatu
Conſequitur, vincitque ſuos auriga jugales.
Ut thalami tetigere fores, tum vere rubentes
Deſuper invertunt calathos, largoſque roſarum
Imbres, & violas plenis ſparſere pharetris,
Collectas Veneris prato, quibus ipſe pepercit
Sirius, & teneras clementi ſidere fovit.
Gemmatis alii per totum balſama tectum
Effudere cadis, duro quæ ſaucius ungue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex.
Aggreditur Cytherea nurum, flentemqe pudico
Detra-

114 lapſu meliore volantes *vulg.* *Verſus hic & 115 erant tranſpoſiti.* 116 timuere rub. *Cuj.* 117 invergunt *conj. Heinſ. & citat ſe ad Ovid. Pont.* 1, 9. 54. 118 caniſtris *malit Heinſ. vid. Not.* 124 virum *primæ editt.* nurum *etiam Cuj.*

111 Mira ſuavitas & Alexandrinæ quædam deliciæ in *frenatis avibus*, in nomine *truces*, & in eo quod *oſtentant ſe quisque Deæ*. Huc mihi pictor aliquis ingenioſus, qui cum poëta certet. Illud *truces* in mentem mihi revocat Alexandrini archetypi Callimachi leporem, qui de Hymenæo Ἤθεα κυράων, inquit H. in Delum 297, μορμύσσεται. Μορμύσσεσθαι eſt geſtu quodam, & pronuncianda voce Μορμὼ pueros terrere leviter, ut paullo poſt videant. Sic puellas terret Hymenæi mentio. Sed reliqua etiam hujus loci ſunt dulciſſima.

114 *Impune cadunt* de ſuis velut equis, avibus, quia ipſi volucres, qui ſuperare volatu aves poſſint.

116 *Rubentes* non uno colore. Vid. ad 29, 7.

118 Dulcis quidam luſus, quod de *pharetris* modo Amores non ſagittas ſpargunt terribiles, ſed *violas*.

123 *Niliacus cortex* balſami non accurate, ſed licentia poëtarum dictus videri poſſit qui vicina loca permutare ſibi religioni non ducant. Plin. 12, 25 *Balſamum uni terrarum Judææ* (circa Hierichuntem Juſti. 36, 3) *conceſſum.* Et 6, 32 *Faſtidit balſamum alibi naſci.* Τῷ αὐλῶνι. τῷ περὶ Συρίαν ſoli etiam aſſignaverat Theophr. 9, 6. Verum ſalva res eſt: cum Aegypto etiam communicavit hanc laudem Dioſcorides 1, 18. Quin ex Aegypto & Arabia illatum Judææ non improbabile eſt. Vid. Jo. Bodæus a Stapel ad Theophraſti l. c. p. 997 ſq. Nec falli hac in re potuiſſe Alexandrinum Poëtam, & virum doctiſſimum, facile credas. Quod *ungue ſaucius* cortex hic memoratur, Plinii quoque obſervatio eſt, ferro vitalia hujus arbuſculæ lædi, & Tac. hiſt. 5, 6. 3.

124 *Nurus* poëtis mulier juvencula nuptiis vel jam devincta, vel certe

Detraxit matris gremio. matura tumeſcit
Virginitas, ſuperatque nives ac lilia candor,
Et patrium flavis teſtatur crinibus Iſtrum.
Tum dextram complexa viri, dextramque puellæ
Tradit, & his ultro ſancit connubia dictis:
„*Vivite concordes, & noſtrum diſcite munus.*
Oſcula mille ſonent. liveſcant brachia nexu,
Labra ligent animas. neu tu virtute paterna
Confidas, juvenis. non eſt terrore domanda,
Sed precibus placanda tibi. Concede marito
Tu quoque, neu Scythicas infenſis unguibus iras
Exercere velis. vinci patiare rogamus.
Sic uxor, ſic mater eris. quid lumina tingis,
Virgo? crede mihi, quem nunc horreſcis, amabis.„
Dixit: & aligera geminos arcuque manuque
Præſtantes e plebe vocat. puer ilicet Aethon,
Et Pyrois rutilas reſperſi murice plumas
Proſiliunt, puroque imbutis melle ſagittis,
Hic nuptam petit, ille virum. ſonuere reducta
Cornua. certa Notos pariter ſulcavit arundo,
Et pariter fixis hæſerunt tela medullis.

132 animos *vulg.* animas *e conj. Heinſ.* 134 placanda *vulg.* 137 eas *malit Heinſ. vid. ad* 20, 156. 139 aligeros *Barth.* 2. 140 ex plebe *Cuj.* 141 diſperſi *vulg.*

certe deſtinata, ut Gr. νύμφη. *Pudicum gremium matris*, in quod præ pudore ſe puella recepit.

125 *Tumeſcit virginitas.* Vid. ad 29, 121.

127 *Flavi crines* inſigne Germanicarum gentium. Sic de Biſſula ſua Auſo. Id. 17 p. 341 *Oculos cærula, flava comas.* Sic noſter 21, 38 &c.

130 *Diſcite*, ut 22, 74. Sic 35, 368.

132 *Animas*, τὰς ψυχάς, cum reſpectu ad occurrentem ſibi halitum, quæ proprie *anima* eſt. Pluſcula dedit ad h. l. Heinſius. Ipſe noſter 14, 23 *Et, labris animam conciliantibus, Alternum rapiat ſomnus anhelitum.*

140 *Aethon & Pyrois* alias nomina equorum Solis. Nempe αἴθων ardens, πυρόεις igneus.

142 *Puro melle*, ut nihil ſit in hoc vulnere amari fellis. Amor alias γλυκύπικρον.

143 *Reducta cornua*, arcum oſtendunt vehementer adductum, ferientem fortiter.

XXXII

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM I

DE

RAPTU PROSERPINAE

PRAEFATIO

Inventa ſecuit qui primus nave profundum,
Et rudibus remis ſollicitavit aquas:
Qui dubiis auſus committere flatibus alnum,
Quas natura negat, præbuit arte vias.
Tranquillis primum trepidus ſe credidit undis,
Litora ſecuro tramite ſumma legens:
Mox longos tentare ſinus, & linquere terras,
Et leni cœpit pandere vela Noto.

Aſt

* Raptus Proſerpinæ *inſcriptum ab auctore, putat Heinſ.*
3 fluctibus *Cuj.* alnum *ſolus habet ac defendit. Biſſ.*
6 ſecreto *MS.*

2 *Rudes* remos intelligere licet aut fabrili arte non politos, aut, quod præferam, novos, recens inventos, quamquam ob id ipſum quoque artis & politure omnis expertes.

7 *Longos ſinus* merito vocat, quatenus hoc nomine venit etiam ſinus Adriaticus, Arabicus, magna maria, & totum mare mediterraneum a Plinio 3, 1 in quatuor ſinus, quos deinde enarrat, dividitur.

Aſt ubi paullatim præceps audacia crevit,
Cordaque languentem dedidicere metum:
Jam vagus exſultat pelago, cælumque ſecutus
Aegeas hiemes, Ioniumque domat.

9 in præc. *al.* 11 irrupit *ante Heinſ.* irrumpit *MSS.* pelagus *MSS.* exſultat *Baſ. marg. Plant. marg. Heinſ.* 12 Ioniasque *eſt a Scal. improbante Barthio, in cujus tamen, ut & Heinſii exempla irrepſit.*

11 *Exſultare* de omni genere intemperantiæ modum excedentis dici, poſſunt, ſi quis dubitet, docere Theſauri etiam noſtri. *Cælum ſequitur* nauta, dum ad arctoa ſidera navis curſum regit. *Aegeas hiemes* etiam Statius Silv. 5, 2. 5 vocavit tempeſtates ac procellas in Aegeo mari propter inſularum & promuntoriorum multitudinem ſolemnes & graves. *Ionium* ſubſtantive, h. e. elliptice dicere optimi quique ſolent, etiam cum adjectivo *Immenſum*, *Magnum* &c. Sic noſter 8, 461. Ceterum hoc proœmium abruptum, ſi non truncatum, eſt: deſtituitur enim apodoſi in hanc fere ſententiam, Sicut nautæ primi, ipſo ſucceſſu audaciores facti, & ultra progreſſi ſunt: ita ego favore & proceſſu minorum opuſculorum ad majora audenda invitatus, eo tandem provectus ſum, ut canere facinus omnium maximum, raptum Proſerpinæ, ſuſceperim. Utrum ipſe Poëta recitaturus hunc librum, abrupta adeo præfatione excitare auditorum attentionem voluerit, non dixerim. Propendet animus, ut credam, reliqua deeſſe.

XXXIII

CL. CLAUDIANI
DE
RAPTU PROSERPINAE

LIBER I

Inferni raptoris equos, afflataque curru
Sidera Tænario, caligantesque profundæ
Junonis thalamos audaci prodere cantu
Mens congesta jubet. Gressus removete, profani.
Jam

2 Tartareo *Vien. marg.* 3 promere *ante Heins. præter Bas. & Claver. qui* prodere, *ut Heins. ex MSS. qui & aliunde firmat.* 4 concussa, commota *MS. apud Dempst.*

1 Non placuisset Horatio hoc exordium, cui comparatum modestum videri potest illud quod reprehendit Art. Poët. 137 *Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum. Afflatus* alias ipsis sideribus tribuitur, cum vim suam in terrestria exserunt: hic sidera afflantur ab equis Plutonis: hi enim sunt *currus*, & quidem *Tænarius*, quod Laconicæ illud promuntorium spiraculum quoddam inferorum habere crederetur, per quod Cerberum eduxerit Hercules, quod refellit Pausa. Lacon. f. 3, 25. Ceterum hoc in ingressu statim annotationis nostræ monendi sunt studiosi, operæ pretium esse cum toto hoc carmine componere Callimachi Hymnum in Cererem Ez. Spanhemii observationibus illustratum, adeo mutuas sibi operas præbent duo Poëtæ Alexandrini, adeo hic etiam sui similis, superior cunctis, est Spanhemius.

4 Brodæus Misc. 1, 4 *mentem congestam* Poëtæ comparat cum Platonica ratione, de qua in Phædone Socrates, de illa mortis μελέτῃ, qua jubet (p. 379, G) illam ἐθίσαι αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν πανταχόθεν ἐκ τοῦ σώματος συναγείρεσθαί τε καὶ ἀθροίζεσθαι, & talem animam appellat (p. 381, A) αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν συνηθροισμένην, collectam, congestam. Sed non profecto a corpore in se ipsam hic revocat animam noster: potius res a sensu remotas velut oculis admovet. Itaque simpliciter eo sensu accipio, quo ipsum verbum *cogitandi*, h. e. cogendi, coagitandi notiones & conferendi. Hae credo sunt etiam πυκιναὶ φρένες Homeri, πυκνὴ βουλὴ e. i. g. a.

Gressus removete profani! ἑκὰς, ἑκὰς ὅστις ἀλιτρὸς, vox, qua arcentur a Callimacho H. in Apoll. 2 non simpliciter ἀμύητοι, non initiati, ut in sacris Eleusiniis; sed Apollinis præsentia propter ma-

Jam furor humanos noſtro de pectore ſenſus
Expulit, & totum ſpirant præcordia Phœbum.
Jam mihi cernuntur trepidis delubra moveri
Sedibus, & claram diſpergere culmina lucem,
Adventum teſtata Dei. Jam magnus ab imis
Auditur fremitus terris, templumque remugit
Cecropium, ſanctaſque faces attollit Eleuſin.
Angues Triptolemi ſtridunt, & ſquamea curvis

8 lumina *vel* limina *MSS.* fulmina *conj. Meurſ. Eleuſ.* c. 11. culmine *conj. Heinſ.* 10 ſtrepitus *Guelf.* 11 Cecropidum *al.* extollit *al.* Eleuſis *ante Heinſ.* 12 ſtrident *Clav.*

Jam mentem vel vitam indigni, quod monet Spanhemius. Hic aperta ad Eleuſinia ſacra alluſio eſt, quam vel ipſum nomen *Eleuſin* vel argumentum carminis declarat: quam etiam obſervarunt olim interpretes in illo Aen. 6, 258 *Procul o procul eſte profani.*

5 *Furunt*, certe ſimulant ſe furere a præſentia numinis, quo agitari ſe dicunt, vates. Plato Timæo p. 545, G ἱκανὸν σημεῖον, ὡς μαντικὴν ἀφροσύνῃ θεὸς ἀνθρωπίνῃ δέδωκεν. Οὐδεὶς γὰρ ἔννους ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ' ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς δύναμιν ἢ διὰ νόσον, ἤ τινα ἐνθουσιασμὸν παραλλάξας. Similia his ſunt in Phædro p. 343, G. ubi etiam a furore, μανίᾳ, μανικὴν dictam ait, quam poſteriores malo pudore in μαντικὴν converterint. Sed infinita ſunt, quæ ad h. l. Parrhaſius, Barthiusque, & ad Aeneidos 6, 47 ſqq. Lacerda congeſſerunt. Quod eſt de *humanis ſenſibus*, ex eo intelligas, quid ſibi velit in re tali Luca. 5, 167 ubi Apollo *Phoebados mentem priorem Expulit, atque hominem toto ſibi cedere juſſit Pectore.*

7 Etiam apud Callim. l. c. non palma modo Apollinis templo adſita, ſed totum templum, ὅλον τὸ μέλαθρον, moveri videtur: quam rem varie illuſtrat Spanhemius. Et cui hic non in mentem venit noſter vates Jeſaias 6, 4? Virg. Aen. 3, 90 *Tremere omnia viſa repente Liminaque, laurusque Dei, totusque moveri Mons circum, & mugire adytis cortina recluſis.*

8 Naturale prope eſt homini Deo lucem tribuere, lucem & ignem facere Symbolum præſentiæ divinæ. Hæc eſt apud noſtros δόξα κυρίου.

10 Sic Aen. 6, 256 *ſub pedibus mugire ſolum.*

11 Hic cogitatione & enthuſiaſmo poëtico ſe transfert in Cecropiam, h. e. Atticam, poëta, in templum Cereris Eleuſiniæ, cujus ſacra in primis etiam λαμπαδηφορίᾳ, facum geſtatione, celebrabantur, quæ memoriam contineret Cereris Proſerpinam a Plutone raptam accenſis facibus quærentis. Vid. Meurſ. Eleuſin. c. 25. His enim ſe ſacris fingit intereſſe, & videre quæ ibi, arte credo quadam, oſtendebantur, de quibus Meurſ. Eleuſ. c. 11, ubi inter alia ex Plethonis Schol. in Orac. Zoroaſtris (p. 87 Gallæi) τὰ τελουμένοις φαινόμενα κεραυνοὶ, καὶ πῦρ.

12 *Triptolemo* ad felicius impertiendam hominibus agriculturam dedit Ceres currum ſerpentibus alatis junctum. Vid. Apollod. Bibl. 1, 5. 2. Ovid. Met. 5, 642 ſqq. Hunc repræſentabant, arbitror, in myſteriis. Vid. infra 180 ſqq.

Colla levant attrita jugis, lapſuque ſereno
Erecti roſeas tendunt ad carmina criſtas.
Ecce procul ternas Hecate variata figuras
Exoritur, leniſque ſimul procedit Iacchus
Crinali florens edera, quem Parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit ungues.

Ebria

13 addicta' *Cuj.* altricta *Vic. Vien. Ald. Junt.* attrita *Baſ. & rell.* 15 ternis -- figuris *ante Heinſ.* 16 lætusque *al.* lenisque *etiam Baſ. marg. & Plant. marg.* 17 Parthia *MS. Similia adjectiva hic colligit Heinſ.*

14 *Lapſum ſerenum* illis tribuit, non terribilem, ſed placidum, quaſi demulcendos ſe poëtæ carmini præbentibus.

15 Pergit enarrare pompam Eleuſiniam. In hac eſt Hecate triformis, Diana, Luna ſ. Lucina eadem, atque Proſerpina. Sed hic ut inferorum numen, & umbrarum monſtrorumque regina quædam conſideratur: ut in apparatu magici ſacrificii moritura Dido vocat (Aen. 4, 511) *Erebumque, Chaosque, Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.*

16 *Iacchus* in his ſacris vel ipſe Bacchus notus alias hoc nomine, filius ex Jove Cereris, Proſerpinæ ſ. Liberæ frater, quatenus puer adhuc eſt, & ideo *lenis*, nondum pugnax: vel filius Baubonis, cujuscunque denique herois Attici puer, quem pro ſuo tum Ceres lactaverit. Jungi certe ſolent in his ſacris *Ceres*, *Proſerpina*, *Iacchus.* Hi Artemid. 2, 44 bonum ſignificant initiatis, non initiatis terrorem. Eorum ſimulacra ſunt in templo Cereris apud Atticos Pauſa. 1, 2. Apud Herodot. 8, 65 clamor aliquis Eleuſiniorum ſolemnis eſt ὁ μυστικὸς Ἴακχος. Heſych. ἡ ᾠδὴ, ἣν οἱ μεμυημένοι ᾄδουσι. De puero Iaccho multa Da. Heinſ. ad Clem. Alex. Cohort. ad gentes p. 17 ſq. Potter. &, qui illum refellit Salmaſ. ad Soli. p. 527, b ſq. Neuter uſus videtur Orphicis hymnis, ubi Iacchum λύσειον (nomen Lyæo cognatum) & θεσμοφόρον Διόνυσον, eumque Eleuſine coli ſolitum, cani video H. 41 p. 140, & λύσιον ληναῖον, cum reliquis Bacchi epithetis H. 49 p. 146. Quod ibi vocatur παυσίπονος, & φιλάλυπος & ſtatim ἐπάφιος, illud facit, ut putem Orphicos apud Clementem verſus, de quibus diſceptabant magni viri, ita eſſe legendos: Ὣς εἰποῦσα, πέπλους ἀνεσύρατο, δεῖξέ τε πάντα Σώματος οὐδὲ πρέποντα τύπον· παῖς δ' ἦεν Ἴακχος, Χεῖρα δ' ἑὴν ῥίπτεσκε γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλπους. Hæc, niſi fallor, ita convertit Arnobius L. 5 p. 175 *Sic effata, ſinu veſtem contraxit ab imo, Objecitque oculis formatas inguinibus res Quas cava ſuccutiens Bacchi 'manu', nam puerilis Olli voltus erat, plaudit, contrectat amice.* Sic certe Bacchus idemque Iacchus, παυσίλυπος fuerit, & φιλάλυπος reſpectu matris ſuæ; quantum ad Baubonem vero ἐπάφιος, a verbo ἐφάπτομαι derivato nomine, quod ſcite Scaliger reddidit, a tangendo *Tages*, ſimplicior aliquis *contrectatorem* forte dicturus erat. Non opus eſt hæc declarari ulterius. Ἴσασιν οἱ μεμυημένοι· ἑκὰς, ἑκὰς οἱ ἀμύητοι.

17 Vel *edera* ſatis hic Bacchum declarat, & reliquus habitus, cum *thyrſo.* Quamquam de *he-*

Ebria Mœonius firmat veſtigia thyrſus.
Dii, quibus in numerum vacui famulantur Averni
Vulgus iners, opibus quorum donatur avaris
Quidquid in orbe perit, quos Styx liventibus ambit
Interfuſa vadis, & quos fumantia torquens
Aequora vorticibus Phlegethon perluſtrat anhelis;
Vos mihi ſacrarum penetralia pandite rerum,
Et veſtri ſecreta poli. Qua lampade Ditem
Flexit Amor, quo ducta ferox Proſerpina raptu
Poſſedit dotale Chaos, quantaſque per oras
Sollicito genitrix erraverit anxia curſu.
Vnde datæ populis leges, & glande relicta

Ceſſerit

19 Mæoniis — thyrſis *vulg.* figit *Vic. Vien. Ald. Junt.* fulcit *Baſ. Plant. Barth.* firmat *Claver. Heinſ. ut* 7, 39. 20 famulatur *al.* famulantur *etiam primæ editt.* 21 animis *Cuj.* 24 gurgitibus *MSS.* 26 quod (*f.* quo) vulnere Ditem Læſit *Cuj.* 27 ulſit (uſſit) *MS. Clav. quod convenit ad* Lampada. 30 fruges *ante Heinſ. qui etiam Virg. Aen.* 4, 58 frugiferæ Cereri legiferam *ſubſtituit. Pro* &, tum *MSS.* ut *vel* cur *malit Heinſ.*

dera reprehenditur Claudianus a Meurſio c. 27, qui ex Ariſtophane (Ran. 333) oſtendit, in his ſacris myrto potius coronatum. *Tigris*, h. e. pellis ejus feræ, cujus *aurati ungues*, ut apud Virg. Aen. 5, 352 *Tergum Gætuli immane leonis — villis oneroſum, atque unguibus aureis. In nodum colligere ungues* intelligo, unguibus illis tanquam fibulis uti ad conſtringendam ſub mento, vel in dextro humero pellem. De *thyrſo* vid. 20, 205 ſq.

20 Jam alloquitur Deos inferos, Maronem imitatus Aen. 6, 264 *DI quibus imperium eſt animarum, Umbræque ſilentes, Et Chaos, & Phlegethon* &c. *Famulantur vulgus*, docta Syneſi, & optimis quibusque uſitata.

21 Philoſophatur poëta more Heraclitico, nihil perire omnino e rerum natura, ſed redigi in ᾅδην quæ mori vel interire dicimus, h. e. in eam conditionem, ubi nec viſui, nec alii ſenſui ſint expoſita. Vid. v. 55 ſqq.

21 *Avaræ opes*, quibus nihil decedit, ſed accedit perpetuo.

26 *Lampade flectere* fila ferrea, & tubulos vitreos ſolent artifices. Sed an hoc modo Ditem Cupido flexerit, viderint manes Claudiani. Mihi multo magis placent conjecturæ, quas in varietate lectionis propoſui.

28 *Chaos* ſatis declaratum eſt ad 5, 525. Quod *dotale* vocat, intelligimus, *dotem* latius patere quam apud ICtos: & comprehendere, quidquid nuptiarum cauſa datur mulieri. Nam *dotale Chaos* ſine dubio eſt, quod Proſerpina habet, quatenus eſt in matrimonio Plutonis. Sic etiam de majoribus noſtris Tac. c. 18, 2 *Dotem non uxor marito, ſed uxori maritus offert.*

30 *Unde*, ut alias, ad perſonam refertur: a Cerere enim occaſione illius

Cesserit inventis Dodonia quercus aristis.
Dux Erebi quondam tumidas exarsit in iras
Prælia moturus Superis, quod solus egeret
Connubii, sterilesque diu consumeret annos,
Impatiens nescire torum, nullasque mariti
Illecebras, nec dulce patris cognoscere nomen.
Jam quæcumque latent ferali monstra barathro
In turmas aciemque ruunt, contraque Tonantem
Conjurant Furiæ: crinitaque fontibus hydris
Tisiphone, quatiens infausto lumine pinum,
Armatos ad castra vocat pallentia Manes.

Pene

32 exivit *MSS.* 33 solu' careret *Cuj.* 34 connubiis *vulg.* 35 nudasque maritæ *MS.* 40 infesto *Bas. Plant. Barth.* infausto *Vic. Vien.*

illius muneris sui, frugum, leges etiam datæ: unde θεσμοφόρος, Legifera vocatur, & sacrum illi annuum hoc nomine constitutum, θεσμοφόρια. Nempe cum agricultura Athenienses etiam receperunt divisionem agrorum accuratam, & limites privatorum quoque prædiorum a nemine civium violandos: porro quod quisque cultu suo, suo in agro, effecisset, hoc ipsi proprium præstare debebat resp. ut a nemine impune posset violari. Hæc legum initia, unde ad reliquam humanitatem civilitatemque progressus facilis fuit.

Ante fruges inventas glande vesci, βαλανηφαγεῖν, putabantur homines, fructu copioso, ad asservandum per hiemem apto &c. Pulchre βαλανηφαγίαν illam cum reliqua vitæ barbarie & fœditate conjungit Horat. Sat. 1, 3. 9 *Cum prorepserunt primis animalia terris, Mutum & turpe pecus, glandem atque cubilia propter Unguibus & pugnis, dein fustibus, atque ita porro Pugnabant armis* &c. Sed historiolam damus ad 36, 43. *Dodonia quercus* & similia poëtis placuere, ut simul admonerent juniores de patriis rerum quacunque causa nobilium. In universum hoc videtur consilium poëtarum ab Homero inde fuisse, ut Geographiam, fundum quasi omnis historiæ, docerent.

32 Hinc initium quasi tractationis, in quo hoc ipsum non valde poëticum, certe de Horatii A. P. 147 sententia est, quod rem nimis ab ovo orditur. Sed hoc philosophum & Platonis medicorumque rationibus accommodatum, quod negatum Veneris usum in furorem exire ponit: hunc furorem *tumida ira* signat. *Ducem Erebi* vocat Plutonem, quatenus *Erebi* nomine æque atque altero inferorum utitur. Ceterum hoc Erebi nomine idem fere ac Chaos, tenebricosa rerum omnium miscela & confusio, significatur.

37 *Ferale barathrum*, sedes infelicium animarum, tartarus.

40 *Pinum* non puto ita dici, ut totam, quemadmodum in Cerere, vel Gigante aliquo, arborem velit intelligi, sed simpliciter facem pineam.

Pæne reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupissent elementa fidem, penitusque revulso
Carcere, laxatis pubes Titania vinclis,
Vidisset cæleste jubar, rursusque cruentus
Aegæon positis arcto de corpore nodis
Obvia centeno vexasset fulmina motu.
Sed Parcæ vetuere minas, orbique timentes
Ante pedes soliumque ducis fudere severam
Canitiem, genibusque suas cum supplice vultu
Admovere manus, quarum sub jure tenentur
Omnia, quæ seriem fatorum pollice ducunt,
Longaque ferratis evolvunt sæcula pensis.
Prima fero Lachesis clamabat talia regi,
Incultas dispersa comas: „*O maxime noctis*
Arbiter, umbrarumque potens, cui nostra laborant
Stamina;

42 resolutis *Cuj.* 46 aucto f. ancto *MSS. it. Bas. marg.* arctato corp. *MS. Cuj.* pectore *MS.* 50 fletu *MSS. etiam Guelf. it. editi ante Clav.* 52 fatali *MS.* 53 fusis *MSS.*

42 *Iterum*, nam hæc antiqui Chaus conditio, cum, ut canit Naso Met. 1, 19 *Frigida pugnabant calidis, humentia siccis, Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.*

44 *Pubes Titania* gigantes, de quibus in Gigantomachia c. 37.

46 *Arctum* participii ratione accipiendum, quasi esset *arctato*, h. e. constricto.

47 *Obvia fulmina*, contra se missa, *vexasset* vel declinando vel in contrarium dirigendo, *centeno motu* totidem manuum. Nempe Aegæon est ἑκατόγχειρος ille Iλ. A, 403 ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοὶ, ἄνδρες δέ τε πάντες Αἰγαίωνα.

48 Quod *Parcæ vetuere minas*, pulchre & decenter dictum: sed illa supplicatio *ante pedes* Plutonis non placet, si quidem Parcæ sint fatum, cui Jovem & omnes Deos, Ditemque adeo ipsum etiam subjicere solent. Sed nempe Parcæ, ut fit in Mythologia sat frequenter, hic aliam personam sustinent, inferorum pars sunt, & regni Plutonis, filiæque adeo vel ipsius vel Noctis & Erebi.

49 Sic Pompejus apud Luca. 7, 372 facit *Senatum -- sacros pedibus* militum *prosternere canos* Genibus admovere manus antiquissimum. Thetis Homerica Iλ. α, 500 altera manu genua patris, altera barbam prehendit.

53 *Ferrata pensa* vocat pro laneis, ad indicandam firmitatem & velut rigorem fatorum.

54 *Ferum regem*, non modo epitheto perpetuo dici posse Plutonem, apparet: sed quatenus nunc Veneris quodam œstro ac furore efferatus est.

55 Hæc jam oratio habet velut Hymnum Plutonis, & ea philosophemata, de quibus dictum ad 5, 525.

Stamina; qui finem cunctis & semina præbes,
Nascendique vices alterna morte rependis:
Qui vitam letumque regis. (Nam quidquid ubique
Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debeturque tibi, certisque ambagibus ævi
Rursus corporeos animæ mittuntur in ortus.)
Ne pete firmatas pacis dissolvere leges,
Quas dedimus, nevitque colus: neu fœdera fratrum
Civili converte tuba. cur impia tollis
Signa?

58 reponis *vel* resolvis *Cuj.* 59 seris *MS. quod firmat aliunde Heins.* 61 certique *conj. Heins.* 62 mutantur in artus *primæ editt.* & *Heins. ex MSS. quos meliores ait.* mittuntur *Bas.* mittuntur in Ortus *Bas. marg. Claver. ex MS. Jans. Barth.* 65 convelle *conj. Scal.* committe *MSS.*

5, 525. Pluto ille, Chaos, ᾅδης, res una eademque, confusa quædam congeries elementorum & seminum, sensus externos fugientium, e qua oriuntur, in quam resolvuntur omnia. Parcarum est, τῶν Μοιρῶν, assignare unicuique horum elementorum suam sortem, μοῖραν, ortus, quem Lachesis gubernat, durationis, quam regit Clotho, & reditus in chaos, quam mortem vocant, cui Atropos præest. Qui vult eam partem antiquæ philosophiæ cognoscere penitus, illi satis puto posse fieri legenda nostra de Animabus Hippocratis & Heracliti disputatione, tertiis curis expolita in Commentar. Soc. R. Gotting. To. 1. Qui vero poëtarum comparare virtutes voluerit, ille sextum Aeneidos a v. 713 & Silii 13, 558 cum hoc nostro contendens, jucunde, si quidem sensum habeat talium, afficietur.

58 *Alterna morte*, nam quæ apud nos moriuntur, ea nascuntur Chao & vice conversa.

62 *Animæ* in illa philosophia Heraclitica sunt ipsa illa prima elementa & semina rerum, v. g. animalium, quæ si forte quadam sua, μοίρᾳ, in locum & sedem sibi aptam, vasa seminalia, deferantur, ibi augescunt, h. e. explicantur in membra sua, crescunt &c. post mortem autem dispersis, quæ assumtæ fuerant particulis, in illam priorem tenuitatem redeunt, e qua per novam sortem redire illis contingit. Hæc sententia non male explicatur, sive dicas *animas in artus mutari*, sive *mitti in ortus*: sed hoc mihi, in auctoritate pari, videtur præferendum quia magis philosophum, magis Claudiano dignum. Apud Silium *animæ cælum repetunt*, *redeunt in corpora.* Similia plura apud Virgilium. Animæ Heracliticæ antequam redeant in corpora, jam habent omnia membra &c. Sed etiam illud *mutare* ornauit Heinsius. Eli[illegible] quisque quod placebit.

65 *Civili tuba, signis impiis*, bellum intestinum inter fratres significat. Solent illum naturæ ordinem, quo continentur omnia, *pacis, federis* similibusque nominibus indicare. Postquam enim personas fecere cælum, terram, elementa reliqua, supererat, ut tanquam personis discordiam

Signa? quid inceſtis aperis Titanibus auras?
Poſce Jovem, dabitur conjux.„ Vix illa: pepercit,
Erubuitque preces, animiſque relanguit atrox,
Quamvis indocilis flecti. Ceu turbine rauco
Cum gravis armatur Boreas, glacieque nivali
Hiſpidus & Getica concretus grandine pennas,
Bella cupit, pelagus, ſilvas, campoſque ſonoro
Flamine rapturus: ſi forte adverſus aënos
Aeolus objecit poſtes, vaneſcit inanis
Impetus, & fractæ redeunt in clauſtra procellæ.
  Tum Maja genitum, qui fervida dicta reportet,
Imperat acciri. Cyllenius adſtitit ales,
Somniferam quatiens virgam, tectuſque galero.
Ipſe rudi fultus ſolio, nigraque verendus
Majeſtate ſedet. ſqualent immania fœdo
Sceptra ſitu; ſublime caput mæſtiſſima nubes
Aſperat, & diræ riget inclementia formæ.
Terrorem dolor augebat. tunc talia celſo
Ore tonat: (tremefacta ſilent dicente tyranno
Atria;

66 inceſtas, inceſtis *Vic. Vien. vell.* inceſtas *Baſ.* illicitas *Baſ. marg.* & *MSS.* 67 vix ille pepercit *ante Barth.* 68 elanguit *MS. Barth.* 72 *pro* bella, flare *Guelf.* 74 occluſit *Cuj.* 83 horrorem *MSS.* & *Cuj.* moerorem *Cuj.*

diſcordiam & bella concordiamque pacem & federa aſſignarent. Vid. 3, 4 & 65 it. 26, 56.

66 *Inceſtos Titanas* vocat, h. e. indignos, qui in conſpectum & conſortium deorum, caſtarum mentium, admittantur.

67 *Vix* dixerat *illa* Lacheſis: & ſtatim Pluto *pepercit*.

68 *Erubuit preces* Pluto, & ita tollit, vel minuit certe poeta crimen, quod ipſi impegimus ad v. 50. Nempe ſic imperator poteſt jugulum præbere rebellanti exercitui.

76 *Maja genitum*, Atlantis filia, Mercurium, *Cyllenium* a monte Arcadiæ illi ſacro dictum. Hic enim διάκτορος eſt & internuncius quidam *ſuperis Deorum*, ut eſt Hor. Car. 1, 10. 19, *Gratus & imis* Ipſe noſter declarat v. 89, ſq.

78 *Somnifera* eſt Mercurii virga, vel caduceus, non minus quam excitandis hominibus apta. Homerus Ιλ. ω, 343 & Οδ. ω, 3 Τῇ δ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

80 *Majeſtas* etiam ad horrorem pertinet, ut Stat. Theb. 7, 478 *de Jocaſta*, *Eumenidum* (Furiarum) *velut antiquiſſima portis Egreditur magna cum majeſtate malorum.* Sic etiam *verendus* 35, 195.

Atria; latratum triplicem compescuit ingens
Janitor, & presso lacrimarum fonte resedit
Cocytos, tacitisque Acheron obmutuit undis,
Et Phlegethonteæ requierunt murmura ripæ:)
„Atlantis Tegeæe nepos, commune profundis
Et superis numen, qui fas per limen utrumque
Solus habes, geminoque facis commercia mundo,
I celeres proscinde Notos, & jussa superbo
Redde Jovi. Tantumne tibi, sævissime fratrum,
In me juris erit? sic nobis noxia vires
Cum cælo Fortuna tulit? num robur & arma
Perdidimus, si rapta dies? An forte jacentes
Ignavosque putas, quod non Cyclopia tela
Stringimus, aut vanas tonitru deludimus aures?
Nonne satis visum, quod grati luminis expers

Tertia

85 tartara *Guelf.* 87 Cocytus *vulg.* 91 *pro* mundo, cælo *Guelf.* 92 i celer, & *ante Heins. qui recepit emendationem Barth.* 94 si nobis -- non robur *ante Barth. & Heins.* 98 spargimus *MSS.* vano *MS.* vanas hominum *Bas.* auras *al.* 99 *pro* grati, superi *MS.*

86 Alludit ad etymon. Κωκυτὸς ploratus, lacrimæ.

89 *Tegeæus*, quod Tegeæ, quæ Arcadiæ urbs fuit, præ ceteris coleretur. Cf. ad v. 76.

91 Non simpliciter absurda est lectio, quæ pro *mundo* ponit *cælo.* Nam præterquam quod synonyma sunt, etiam inferi *solemque suum, sua sidera norunt* Aen. 6, 641.

92 *Proscinde Notos*, potest insolens videri: & posset aliquis malle *Præverte Notos*, velut est apud Stat. Theb. 1, 293 in eadem re *Præcede Notos.* Sed *proscindere* hic est idem quod alias *secare: Notos* autem pro aëre vel æthere dixit. Utrumque illustret Virgilius Aen. 4, 257 ubi de Mercurio, *Litus arenosum Libyæ, ventosque secabat.* Stat. Theb. 8, 717 de fraxino s. hasta, *Ecce secat Zephyros.* Idem 6, 388 *Claraque per Zephyros etiam nunc semita lucet*, qua Apollo ierat. Eadem etiam declaravimus illud v. 185 *Nunc spicis Zephyros tranant*, & illud 36, 3.

93 *Tulit*, abstulit, ut in illo Virg. Ecl. 9, 51 *Omnia fert ætas, animum quoque. Vires* respondent Homerico ἀλκή, quo victoriam notat.

96 *Dies rapta* Plutoni, ut suis inferis contento, hanc lucem, hoc cælum nostrum videre non liceat.

97 *Cyclopia tela*, fulmina quæ Cyclopes fabricantur Jovi, quam fabricam pulchre describit Virg. Aen. 8, 426.

Tertia supremæ patior dispendia sortis,
Informesque plagas; cum te lætissimus ornet
Signifer, & vario cingant splendore Triones?
Sed thalamis etiam prohibes? Nereia glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitrite.
Te consanguineo recipit post fulmina fessum
Juno sinu. Quid enim narrem Latonia furta?
Quid Cererem, magnamque Themin? Tibi tanta creandi
Copia: te felix natorum turba coronat.
Ast ego deserta mærens inglorius aula
Implacidas nullo solabor pignore curas?
Non adeo toleranda quies. Primordia testor
Noctis, & horrendæ stagna intemerata paludis,

Si

100 *pro* sortis, noctis *Guelf.* 102 Lucifer *Guelf.* 103 thalamos *primæ editt.* *Sed* thalamis *jam Bas.* Nereida -- Neptunus -- Amphitriten *MS.* 106 quid enim Lat. furta referrem *Guelf.*

100 Sorte divisum mundi imperium inter fratres Jovi cælum evenit, Maria Neptuno, Tertia & ultima (hanc *supremam* hic vocat) Inferorum Plutoni. Describitur ista sortitio Ἰλ. Ο, 187 sqq. Hinc venuste Jovi adulatur Callimachus H. in ipsum v. 60 cum negat sorti tam inæqualium rerum divisionem permissam, sed viribus & operibus Jovis cælum debitum ait.

102 *Signifer*, Zodiacus, *Triones* septem, splendida illa ursæ utriusque sidera, quæ nunquam orbi nostro occidunt.

105 *Consanguinei*, fratres & sorores, ut in illo *Consanguineus leti sopor* Aen. 6, 278. Sic ὅμαιμος & ὁμαίμων Græcis. Juno *Jovis Et soror & conjux* Aen. 1, 47.

106 *Latonia furta*, clandestinus concubitus Jovis cum Latona, e quo Apollo & Diana nati. Vid. Callimachi H. in Delum. Cererem fecit mærrem Proserpinæ: turpissima, & digna Plutonis criminatione, historia est apud Arnob. 5 p. 170. De Themide paulo abstrusius. In hymno Orphico 42 p. 140 vocantur filiæ Themidis & Jovis tres Horæ, Eunomie, Dice, & Irene. Sed eadem Hesiodus Theog. 901 & Apollod. 1, 3. 1 ubi ex eodem conjugio etiam Parcas natas esse docemur. Ichnææ cognomen etiam nacta est Themis ex causa amatoria, quam refert Steph. Byz. Voc. Ἰχναι. Themin cælestem Σωτῆρος ἀρχαίαν ἄλοχον Διὸς appellat Pindarus apud Clem. Alex. Stromat. 5 p. 732, 4 Pott.

111 *Primordia* noctis, illam Noctem, Erebum; e quo nata omnia: cui occasionem dedisse videtur illud Mosaicum ויהי ערב & deinde ויהי אור. Hinc dictum νυχθήμερον. A nocte diem incipiunt hodie Judæi & olim Aegyptii atque Attici. Vid. Lindebr. ad Alex. ab Alex. 4, 20 pr.

112 *Intemerata stagna*, quæ semel trajecta nemo rediit. Nam *temerare* est quocunque modo violare.

Si dicto parere negas, patefacta ciebo
Tartara. Saturni veteres laxabo catenas.
Obducam tenebris lucem: compage ſoluta
Fulgidus umbroſo miſcebitur axis Averno.„
Vix ea fatus erat, jam nuntius aſtra tenebat.
Audierat mandata pater, ſecumque volutat
Diverſos ducens animos, quæ tale ſequatur
Conjugium, Stygioſve velit pro Sole receſſus.
Certa requirenti tandem ſententia ſedit.
Hennææ Cereri proles optata virebat
Unica; nec tribuit ſobolem Lucina ſecundam,
Feſſaque poſt primos hæſerunt viſcera partus
Infecunda quidem; ſed cunctis altior exſtat

Matri-

115 ſolem *MSS. & Baſ. marg.* 116 lucidus *Guelf.* 117 & nuncius *MS. ap. Burm. ad Aen. 3, 8.* 119 diverſo *ex MS. Claver. quod placet.* 120 Luce *Cuj.* 122 Aetnææ *omnes ante Heinſ.* vigebat *Cuj.* 125 lætior *Cuj.*

114 Inter antiquiſſimas fabulas Saturnus pater Jovis, cum Titanibus reliquis conjectus in Tartarum, Apollod. 1, 2. Sic, *Saturno tenebroſa in Tartara miſſo, Sub Jove mundus erat* Ovid. Met. 1, 113. Saturnalibus canitur a poëtis, v. g. Statio Sil. 1, 6. 4 *Saturnus compede exſoluta.*

116 Eo ipſo, quod cælum inferis miſcetur, redit vetus illud & primævum Chaos.

117 *Vix ea fatus erat* Pluto, & Mercurius jam in cælo erat apud Jovem, legationemque pertulerat. Pulcherrima celeritas in qua longe ſuperat Homeri patris repetitiones qui recte ille quidem ſuæ ætatis rationem ſecutus eſt, raritatem in primis literarum, quæ non pateretur, ſed poſceret mandata ejuſmodi poni ut data ſunt, ac deinde ut perlata: ſed eo ipſo his qui nunc ſunt hominibus nugax & iners & tardus videtur.

119 Formula *Diverſos ducere animos*, exprimere videtur illud Homericum Iλ. A, 189 διάνδιχα μερμήριξεν. Dividitur velut animus certe alternis in partes diverſas vertitur trahiturque. Jupiter nunc ad hanc Dearum intendit cogitationem nunc ad aliam, *quæ tale* tam horribile *conjugium*, talem conjugem, ſequi audeat, quæ pro die & ſole, pro vita apud ſuperos, eligat Stygios inferorum receſſus.

122 Ita firmavit *Hennæam* Cererem, non *Aetnæam*, neque *Ennæam* Heinſius, tum Ez. Spanhemius ad Callim. H. in Cer. v. 15 p. 624 & v. 31, ut illam rationem in hoc opuſculo ſequi nihil dubitem. Vicinia Aetnæ montis incendio ſuo nobiliſſimi, *Hennam* & *Hennæam* in *Aetnam* atque *Aetnæam* mutandi occaſionem dedit. Ceterum de Henna urbe, de loco vnde rapta eſt Proſerpina, de Cerere *Hennæa* vel, ut ibi vocatur, *Hennenſi* locus inſignis eſt Cic. in Verr. 4, 48 ſqq. Conf. ad Sil. 1, 93.

Matribus, & numeri damnum Proſerpina penſat.
Hanc fovet, hanc ſequitur. vitulam non blandius ambit
Torva parens; pedibus quæ nondum proterit arva,
Nec nova lunatæ curvavit germina frontis.
Jam vicina toro plenis adoleverat annis
Virginitas: tenerum jam pronuba flamma pudorem
Sollicitat: miſtaque tremit formidine votum.
Perſonat aula procis. pariter pro virgine certant
Mars clipeo melior, Phœbus præſtantior arcu.
Mars donat Rhodopen, Phœbus largitur Amyclas,

 Et

130 matura *Guelf.* 132 timet *Guelf.* fremunt -- vota *Cuj.*

126 Quod deeſt numero liberorum, illud virtute & pulchritudine compenſat Proſerpina, quæ una matri pluris eſt, quam numeroſa ſuboles.

128 *Torva* proprium pene epitheton hujus generis. *Torva facies* in tauro laudatur Columellæ 6, 20. Et ipſi Virg. Ge. 3, 51 *Optima torvæ forma bovis.* Decor quidam poëticus eſt, quod *vaccam* non appellat nomine proprio. *Pedibus arva nondum proterit,* quæ jugum nondum ſubit aut arandi cauſa jungitur.

129 Rem humilem, quicum Deas comparare pene indecens erat, viciſſim extollit, & dignam illa comparatione cornuum illius cum Luna reddit. Hor. Car. 4, 2. 54 *tener vitulus -- Fronte curvatos imitatus ignes Tertium Lunæ referentis ortum.*

130 *Matura toro* mihi magis placeret non modo propter Virgilianam imitationem Aen. 7, 53 *Jam matura viro, jam plenis nubilis annis:* ſed quia *vicina* aliud ſignificat, nempe puellam, cui jam parantur nuptiæ.

131 *Pronuba flamma,* calor naturalis adoleſcentiæ, qui ſolicitat eos humores, quibus ad Venerem opus eſt, atque adeo ſuadere videtur matrimonium ac nuptias, quod faciunt pronubæ.

132 Qui cupiunt vehementer, illi jam tremunt ab hoc ipſo affectu: magis etiam, ſi in eo, quod cupias, ſit alea & periculum, ſi pudor adjunctus.

133 Decorum obſervat poëta, cum in amatorum recenſu omittit ipſum Jovem, de cujus in illam inceſtis furoribus obſcena fabula eſt apud Arnob. 5 p. 171. Sed totum hoc de procis non antiquus mythos eſt, opinor, verum exornatio in poëtæ noſtri cerebro nata ſimpliciter.

135 *Donat Mars,* quantum in ſe eſt, donare vult, offert: ſic *largitur* Apollo. Hæc obſervare in talibus locis, non eſt magni momenti: ſed interdum illorum meminiſſe conſultum eſt, ut cum in Evangelio Jo. I, 9 dicitur ὁ λόγος φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, vel analogia quadam aut intercedente Metaphora Lucæ 5, 6 διεῤῥήγνυτο τὸ δίκτυον. *Martis* ſedem eſſe *Rhodopen* oſtendit etiam 3, 335. *Amyclæ* hic intelliguntur Laconicæ, Apollini ſacrum nemus habentes, unde & *Apollineas Amyclas* vocat Statius Theb. 4, 223.

Et Delon Clariosque lares. Hinc æmula Juno,
Hinc poscit Latona nurum. Despexit utramque
Flava Ceres; raptusque timens (heu cæca futuri!)
Commendat Siculis furtim sua gaudia terris,
[Infidis natam laribus commisit alendam
Aethera deseruit, Siculasque relegat in oras]
Ingenio confisa loci. Trinacria quondam

Italiæ

137 utrumque *vulg.* 139 pignora *omnes, qui hunc versum habent. Sed omittit illum post MSS. Barth. Heinsius duo versus omittit, quos hic uncis inclusos dedimus. Et videtur hic vel a poëta ipso variatum, vel certatum ab emendatoribus. Claverius putabat de tribus ejusdem sententiæ, & dubiæ electionis versibus hunc præferendum*, Infidis natam &c. *Ego integram electionem permittendam lectori ratus sum qualis fuit in impressis usque ad Claverium, qui illud modo mutat, ut legat,*
Siculaque relegat in ora.

136 De *Delo* Apollini sacra 8, 133. *Claros* Ioniæ, lucus, fanum, forte urbs etiam, unde *Clarius* Apollo, qui in prædicatione opum suarum Ovid. Met. 1, 515 *Mihi Delphica tellus*, inquit, *Et Claros, & Tenedos, Pataræaque regia servit.*

138 *Flava Ceres* hoc cognomen habet a colore frumenti maturi.

140 *Trinacriæ* nomen certe non habuit, cum adhuc continens esset, si unquam fuit, Italiæ, ac τρία ἄκρα, s. promuntoria nondum haberet. Breviter hic, quid de nobilissima illa vel historia vel fabula sentiam, & unde quis petere possit reliqua, indicabo. Igitur de abrupta a Bruttiis & Rhegio Sicilia, nihil innotuisse videtur Homero, qui νῆσον vocet simpliciter Θρινακίην Od. M, 127 & in terribili Scyllæ & Charybdis fabula nullam plane ejus rei mentionem faciat. Hesiodus apud Diodorum Sic. 4 extr. aggestum Siciliæ ab Hercule Pelorum ait, & templum ibi constitutum Neptuno. Nihil, quod sciam Pindarus. Primus, de quo constet, Aeschylus apud Strabonem 6 p. 178, 18 Rhegii promuntorii & urbis nomen a verbo ῥήγνυσθαι & hac ruptura derivat. De aliis Poëtis mox videbimus. Inter historicos Thucydides 6 pr. ubi antiquitates Siciliæ persequitur, tacet simpliciter. Sallustius apud Isid. Orig. 14, 6 p. 1177, 56 dicit *Italiæ conjunctam Siciliam* fuisse; nescio an asseverate. Certe Trogus apud Justi. 4, 1. 1 *Siciliam ferunt — Italiæ adhæsisse.* Diodorus Sic. l. c. παλαιοὺς μυθογράφους auctores citat. Hi possunt esse Aeschylus & suppares. Redeamus ad Poëtas. Virgilius Aen. 3, 414, Ovid. Met. 15, 290, Lucanus 3, 59, Valerius Flaccus 2, 617, Statius Silv. 1, 3. 32, Silius Ital. 14, 11 & quis non Poëtarum? ita hujus rei mentionem faciunt, ut non postulent sibi credi. Ad Poëtas potius quam Geographos referendus est Dionysius ὁ περιηγητὴς v. 476, & qui auget fabulam, Eustathius παρεκβολῇ ad eum locum. Nempe narrat a Neptuno abscissam esse Siciliam, qui gratificari vellet Acasto (MS. Iocasto) Aeoli F. quo is tutius ibi posset habitare. Supersunt Philosophi, quorum qui velit sententias cognoscere, ille

adeat

Italiæ pars una fuit: ſed pontus & æſtus
Mutavere ſitum. rupit confinia Nereus
Victor, & abſciſſos interluit æquore montes:
Parvaque cognatas prohibent diſcrimina terras.
Nunc illam ſocia raptam tellure triſulcam
Opponit natura mari. caput inde Pachyni
Reſpuit Ionias prætentis rupibus iras.
Hinc latrat Gætula Thetis, Lilybæaque pulſat
Brachia conſurgens; hinc dedignata teneri
Concutit objectum rabies Tyrrhena Pelorum.

141 *quid ſi* pars ima? 142 rapuit *Vien. marg.* 143 interfluit *Guelf.* 144 conjungi *Cuj.* 145 ſociæ raptam *Vien. Baſ. Junt. Ald. Plant. Claver.* ſociam r pta *Vic.* ſocia ruptam *Scal. & Barth.* 147 reſpicit *vulg.* deſpicit *Janſ.* protentis *vulg.* projectis, porrectis *Cuj.* reſpuit *ex MSS. Heinſ. & habet jam margo Baſ. Plant. Claver.* 150 littora -- moveri *Baſ. marg.*

adeat non Platonem neque Ariſtotelem, fruſtra enim fuerit; ſed Strabonem L. 1 p. 37, 33 & 41, 30, tum Senecam Quæſt. Nat. 6, 29. Horum & ſimilium argumentatione potius, quam fide hiſtoricorum inductus videtur Plinius, cum 2 c. 88 *Rerum natura*, inquit, *avellit Siciliam Italiæ*, & his ſimilia 3 c. 8. Recentiorum αὐτοπτῶν & naturæ conſultorum ſententias, cum his, quæ antiqui tradiderant, habet Cluverius Sicilia antiqua 1, 1. Quæ noſtra ætate diſputata ſunt, prætereo ſciens. Summa eſto, nihil certi habet hiſtoria, Poëtæ arripuiſſe videntur philoſophemata non uſquequaque improbabilia certe, & his affinia, quibus collegere viri prudentes, non Titi ætate primum arſiſſe Veſuvium, licet hiſtorica fide nihil de ſuperioribus incendiis conſtet.

142 *Nereus* hic ut perſona fingitur, quæ fluctibus, tanquam manibus aut armis ſuis, repetito impetu viam ſibi fecerit.

145 *Triſulcam* eodem ſenſu dixit, quo *triquetram* Hor. Ser. 2, 6. 55. Intelligendum eſt hoc epitheton ex ea notione, qua *ſulcus* interdum eminentem inter foſſas ſ. lacunas duas tractum ſignificat, ut Pallad. Mart. 9, 11 & Georg. 1, 113. Placet hic diſerte ponere, quod in Theſauris omiſſum video. *Sulcus*, ὁλκὸς, tractus eſt, ſpeciatim in arvis, directus, cujus partes duæ, *lacuna*, depreſſa, & *ſtria* ſ. *porca*, eminens. Sed interdum generalis appellatio magis ad depreſſiorem partem, interdum ad altiorem reſtringi videtur. Hæc rariuſcula ratio eſt, & eo magis obſervanda, quia *biſulci* & *triſulci* ſignificatio inde pendet.

148 De verbo *latrat* vid. 31, 61. *Gætula Thetis*, mare quod Libyam ſ. Africam, alluit cujus partem habent Gætuli. *Brachia* hic ſunt, quæ etiam *linguæ* vocantur, partes terræ aliquantum procurrentes in mare

In medio ſcopulis ſe porrigit Aetna peruſtis:
Aetna Giganteos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi buſtum, qui ſaucia terga revinctus
Spirat inexhauſtum flagranti pectore ſulphur.
Et quoties detrectat onus cervice rebelli
In dextrum, lævumve latus: tunc inſula fundo
Vellitur, & dubiæ nutant cum mœnibus urbes.
Aetnæos apices ſolo cognoſcere viſu,
Non aditu tentare, licet. pars cætera frondet
Arboribus: teritur nullo cultore cacumen.
Nunc vomit indigenas nimbos, piceaque gravatum
Fœdat nube diem: nunc molibus aſtra laceſſit
Terrificis, damniſque ſuis incendia nutrit.
Sed, quamvis nimio fervens exuberet æſtu,
Scit nivibus ſervare fidem, pariterque favillis
Dureſcit glacies tanti ſecura vaporis,
Arcano defenſa gelu, fumoque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.

Quæ

153 membra *ante Heinſ.* terga *etiam Baſ. marg.* 154 vulnere virus *Baſ. marg.* 155 dejectat *Baſ. marg. hinc* rejectat *conj. Heinſ.* 157 vertitur *Cuj.* 161 movet *Baſ. marg.* 162 motibus *ante Heinſ.* 166 caloris *Cuj.*

151 Qui conferre inter ſe & Poëtarum veterum & hiſtoricorum Græcorum pariter & Latinorum deſcriptiones Aetnæ voluerit, & ingenio inde pabulum procurare, illum juvabit Cluverius in Sicilia Vet. 1, 8. Copioſiſſimum eſt Cornelii Severi de Aetna carmen.

153 Quæ hic de Enceladо narrantur, ea de Typhoëo Pind. Pyth. A, 29 ſq. quem ſequuntur plures. Tales diverſitates in Poëtis nemo miratur. Noſter auctores habet Virgilium Aen. 3, 578 aliosque. Cf. 7, 159 - 161. 35, 158 præſertim 36, 350.

161 *Indigenas* eleganti Metaphora, apud ſe, vel intra ſe potius natos nimbos. Mox in *laceſſit* etiam pulchra Metaphora, quaſi ἀκροβολισμὸς & velitatio quædam eſſet illa molium varii generis ejectio.

163 Quo plus flammarum, fumi, cinerum, pumicum, eructat Aetna, tanto intus illum minui neceſſe eſt, ſed *damna* etiam Aetnæ dici poſſunt vaſtationes illæ, quas torrentes ignei, & ejectamenta alia extrinſecus efficiunt.

166 *Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore Horrentes*, cum infra ardeant, ſcopulos, canit etiam Sil. 14, 67 qui locus totus cum hoc noſtro conferri meretur.

167 *Fumus fidelis*, qui ut vicinus bonus nihil nocet &c.

Quæ ſcopulos tormenta rotant? quæ tanta cavernas
Vis glomerat? quo fonte ruit Volcanius amnis?
Sive quod objicibus diſcurrens ventus opertis,
Offenſo per ſaxa furit rimoſa meatu,
Dum ſcrutatur iter, libertatemque repoſcens
Putria multivagis populatur flatibus antra.
Seu mare ſulfurei ductum per viſcera montis
Oppreſſis igneſcit aquis, & pondera librat.
Hic ubi ſervandum mater fidiſſima pignus
Abdidit, ad Phrygios tendit ſecura penates,

169 rotent -- glomeret -- ruat *ante Heinſ. pro* cavernas, procellas *Cuj. quod verum puto. V. N.* 170 fluat *Cuj. pro* amnis, ignis *ante Heinſ. qui formulas ab aqua ad ignem translatas illuſtrat.* 171 apertis *Baſ. male.* 174 montivagis *Cuj.*

169 *Tormenta*, machinationes illæ, cum funibus contortis, intentisque validiſſime, deinde ſubito laxatis moles etiam magnæ lapidum vibrantur, & ad inſigne ſpatium projiciuntur. Si notæ fuiſſent ea ætate machinæ ignivomæ, quibus hodie magna pars bellorum conſtat, cum his haud paulo felicius comparare illam Aetnæ pyrobolicam licuiſſet. Ceterum talibus locis, qualis hic noſter eſt excuſari poſſunt, qui *tormentorum* nomine de pyrobolis, & tubis illis ignivomis abutuntur. Quomodo *cavernæ glomerari* poſſint, & quid omnino hoc ſignificet *glomerare cavernas*, cum non aſſequar: valde placet indicata ſupra lectio Cujaciana. *Procellæ* i. nubes a ſpiritu vehementi actæ, *glomerantur*, i. ſubito coguntur, denſantur in volumina, & volvendo augentur.

172 Reſponſurus poëta quæſtionibus ſuis, primum hac utitur hypotheſi. *Ventus* ſubterraneus, *offenſo* & impedito per occultos *obices* libero *meatu*, *furit per ſaxa* &c.

174 *Putria antra*, i. fiſtuloſa, fragilia, verbo in pumices ab ipſo igni redacta, ut *putre ſolum* quod in pulverem facile reſolvitur. Vid. Virg. Georg. 2, 204 quem declarat Columella 2, 2. 4.

175 Alia hypotheſis, *Mare igneſcit oppreſſis aquis.* Hoc recentior aliquis naturæ conſultus ita forte enunciet, Parva proportione moles aquæ marinæ, ab igne admiſto & omnia illius elementa diſtendente, in vaporem ſolvitur, qua quidem mixtione nihil habere naturam potentius & magis ἐλαστικὸν, tum Aeolipilæ tum infinitis aliis ſulphurei præſertim vaporis, experimentis conſtat.

176 *Pondera librat* proprie, qui ea huc illuc movet ponderis explorandi cauſa, ſed ſimiles motus edere etiam ſolent, qui magna vi projicere aliquid volunt. Ita hic etiam intelligo.

178 *Abdidit*, domo ſua, cujus firmitas deſcribitur infra v. 236 ſq *Phrygii penates* domus ipſius Cereris. Ipſa enim filia eſt Cybelæ, Cybellæ, Cybebes, Deæ Phrygiæ, Rheæ, Matris magnæ Deum, quibus, aliisque

Turrigeramque petit Cybelen, ſinuoſa draconum
Membra regens, volucri qui pervia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frena venenis.
Frontem criſta tegit: pingunt maculoſa virentes
Terga notæ: rutilum ſquamis intermicat aurum.
Nunc ſpiris Zephyros tranant: nunc arva volatu
Inferiore ſecant. Cano rota pulvere labens
Sulcatam fecundat humum. Flaveſcit ariſtis
Orbita. ſurgentes condunt veſtigia culmi.

Veſtit

179 ſquamoſa *al.* 180 volucrique per avia *ante Clav.* vol. qui pervia *etiam Baſ. marg. & Plant. marg.* 184 nunc leves *Baſ. marg.* 187 ſcindunt v. fruges *ante Claver. Sed* condunt v. culmi *jam Baſ. marg. pro* culmi, meſſes *MSS.*

aliisque nominibus paſſim celebratur. Ad hanc igitur matrem ſuam (quod aperte dicitur 36, 115) viſendam proficiſci facit Cererem poëta, ut ſit occaſio Plutoni raptori. Ceres & Cybele telluris ambæ ſymbola ſunt: ſed Cybele in quantum ab hominibus in urbes collectis tumultuoſe colitur, quod indicat corona *turrita* & reliquus illius apparatus; Ceres, quatenus gerit fruges, quibus aluntur homines, quæ habet ſpiceam coronam & trahitur a ſerpentibus, terreſtri beſtia &c. Rurſus Cybele Mater Deorum, eſt etiam mater Deæ Cereris.

179 *Sinuoſa* illa *draconum*, quibus vehitur Ceres, *membra* paſſim in nummis exhibentur, volucrium partim ſine alis, partim alatorum, tum coronatorum ſ. criſtatorum, barbatorumve. Vid. Spanhem. diff. 4 p. 211.

181 Epitheto *placidis* ſatis indicatur *venena* hic non intelligi noxia, ſed ſuccos potentes quidem, verum ad ſalutem. Sunt ἤπια φάρμακα, qualia etiam Aeſculapii & Hygeæ ſerpentes fundunt.

182 *Maculoſum*, depoſita quaſi macula, & nota turpitudinis, etiam ad pulchritudinem pertinere, vel illa *maculoſæ tegmine lyncis velata* venatrix Virgil. Aen. 1, 327 docet. Hoc univerſim in lectione veterum debemus meminiſſe (quod copioſe diſputat l. c. Spanhemius) ſerpentes, dracones non horribilem beſtiam, ſed placidum animal, quin amatorium, ſub cujus ſpecie apud Olympiada ſe inſinuaverit Hammon Jupiter. Itaque ἀγαθοδαίμων, bonus genius, hac figura exhibebatur. Ita ille anguis, quem dubitat Aeneas, *Geniumne loci, famulumve parentis Eſſe putet*, pulcher eſt, *Cæruleæ cui terga notæ, maculoſus & auro Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus Mille trahit varios adverſo ſole colores,* Virg. Aen. 5, 84 ſqq.

184 *Spiræ* ſunt illi flexus, illi *ſinus* unde *ſinuoſa volumina* tribuuntur ſerpentibus. Formula *Zephyros tranare* ſatis declarata eſt ad illud v. 92. *Proſcinde Notos.* Add. Virg. Aen. 4, 245 ubi Mercurius *turbida tranat Nubila*: & hic 36, 3 *Zephyros illapſa.*

185 *Canus pulvis* tanto magis eſt, quo eſt ſiccior. Rotæ in curru Cereris ſunt pro aratro & vomere: orbita eſt pro ſulco depreſſo. Suavis admodum imago. Ubicunque veſtigia poſuit Ceres, ſtatim ſurgunt culmi &c.

Veſtit iter comitata ſeges. Jam linquitur Aetna,
Totaque decreſcit refugo Trinacria viſu.
Heu quoties præſaga mali violavit oborto
Rore genas! quoties oculos ad tecta retorſit
Talia voce movens! „*Salve, gratiſſima tellus,*
Quam nos prætulimus cælo: tibi gaudia noſtri
Sanguinis, & caros uteri commendo labores.
Præmia digna manent. nullos patiere ligones,
Et nullo rigidi verſabere vomeris ictu.
Sponte tuus florebit ager. ceſſante juvenco
Ditior oblatas mirabitur incola meſſes.„
Sic ait, & fulvis ſerpentibus attigit Iden.
Hic ædes auguſta Deæ, templique colendi
Relligioſa ſilex, denſis quam pinus opacat
Frondibus, &, nulla lucos agitante procella,
Stridula coniferis modulatur carmina ramis.

 Terribi-

194 varos *Cuj.* 196 vexabere *MS.* actu *Cuj.* 200 ſedes auguſta *plerique ante Clav. qui dedit* ſedes aug. *quod eſt etiam in Baſ. marg.* ædes auguſta *Ald. & MSS.* ædes ang. *Parrhaſ.* 201 obumbrat *ante Heinſ.* 203 modulantur *ante Clav. Credo paſſive accepiſſe.*

189 *Decreſcit Trinacria* ex lege viſus, qua eo minora fiunt quæ cernimus, quo ſunt remotiora.

190 *Violantur genæ* a lacrimis, quia nunquam ſine aliquo certe dolore & injuria i. læſione cadunt.

192 *Salve* etiam in diſceſſu dici, ut ὑγίαινε, vel illa Aeneæ vox indicat qua Pallantis funus dimittit, *Salve æternum mihi, maxime Palla, Aeternumque vale.* Vale dicit ad tempus aliquod Siciliæ ſuæ Ceres.

199 *Fulvi ſerpentes* ab aureo fulgore. *Ide* Phrygia eſt, unde Idæa quoque mater vocatur Cybele.

200 *Religioſa ſilex templi colendi* ſ. auguſti eſt ille lapis, de quo Liv. 29, 11 Attalus Pergami rex Romanorum *legatos -- Peſſinuntem in Phrygiam deduxit*, ſacrumque iis lapidem, *quam matrem Deum eſſe incolæ dicebant, tradidit, ac deportare Romam juſſit.* *Silicem* cum noſtro poëta appellat Arnob. 6 p. 196 *Ridetis -- coluiſſe -- Peſſinuntios ſilicem pro Deum Matre.*

201 *Pinum* Deum Matri ſacram etiam aliunde conſtat. Vid. Virg. Aen. 9, 85 & hic ad 18, 277.

203 Cantum quendam pinui tribuere antiquum eſt. Theocritus 1, 1 Αδύ τι τὸ ψιθύρισμα, καὶ ἁ πίτυς, αἰπόλε, τήνα Ἁ ποτὶ ταῖς παγαῖσι μελίσδεται. quod ita vertere liceat, Dulce ſuſurrus, & iſta canora, caprarie, pinus Ad fontes reſonans. Debet pinus Pani, quod muſica eſt. Ponamus fabulam ex Geopon. 11, 10 Puella fuit Pitys (πίτυς, pinus:) amant illam Boreas & Pan. Cum illa hunc

Terribiles intus thiasi, vesanaque misto
Concentu delubra gemunt. ululatibus Ide
Bacchatur. timidas inclinant Gargara silvas.
Postquam visa Ceres, mugitum tympana frenant.
Conticuere chori. Corybas non impulit ensem.
Non buxus, non æra sonant: blandasque leones
Summisere jubas. Adytis gavisa Cybelle
Exsilit, & pronas intendit ad oscula turres.
Viderat hæc dudum summa speculatus ab arce
Jupiter, ac Veneri mentis penetralia nudat.
„*Curarum secreta tibi, Cytherea, fatebor.*
Candida Tartareo nuptum Proserpina regi
Jam dudum decreta dari. sic Atropos urget:
Sic cecinit longæva Themis. Nunc matre remota
(Rem peragi tempus) fines invade Sicanos,
Et Cereris prolem patulis illudere campis,
Crastina puniceos cum lux detexerit ortus,
Coge tuis armata dolis; quibus urere cuncta,

Me

209 blandique *vulg.* 213 extendit *MSS.* 214 *pro* nudat, monstrat *it.* pandit *MSS.* 218 peragit *ante Heinf. Sed* peragi *jam Cuj. Ald. & conj. Barth.* 221 falle *Bas. marg.*

hunc præferret, Boreas furiose irruens petræ illam allidit. Enascitur eo loco Pinus arbor, qua Pan coronari amat, quæ gemit ad flatum Boreæ. Hinc Propert. 1, 18. 20 *Arcadio pinus amica Deo.*

204 *Terribiles thiasi* propter furorem illos choros ducentium sive saltantium. Verba *gemunt*, & *ululatus* ad inconditos mulierum & semivirorum in his sacris clamores describendos pertinent. Recordemur, Horatium, cum extremum ab ira furorem describere vult, Car. 1, 16. 5 cum eo, quem *Dindymene* i. Cybele in his montibus culta, incutit, comparare. Ibidem etiam *Corybantum* & *æris* i. pelvium mentio, de quibus statim. Add. ad 8, 149. 20, 279 sqq. ubi etiam de *buxo*, & 28, 259 ubi *Cybeleia æra* declaramus.

209 *Leonibus* junctis vectam Cybelen passim videmus in nummis. Leo rex animalium terrestrium. *Turritam* coronam illius jam habuimus ad v. 179. cf. 24, 170.

213 Hic ergo aperitur *sententia*, quæ *sedisse* Jovi dicitur supra v. 121.

221 *Coge*, persuade: sed forte simul philosophatur, & indicat resisti non posse armis Veneris h. e. dolis. Illud *me quoque* leporem Alexandrinum habet, quo fatetur Jupiter, se mulierculariuin esse.

Me quoque ſæpe, ſoles. cur ultima regna quieſcunt?
Nulla ſit immunis regio, nullumque ſub umbris
Pectus inaccenſum Veneri. jam triſtis Erinnys
Sentiat ardores: Acheron, Ditiſque ſeveri
Ferrea laſcivis molleſcant corda ſagittis.„
Accelerat præcepta Venus: juſſuque parentis
Pallas, & inflexo quæ terret Mænala cornu,
Addunt ſe comites. Divino ſemita greſſu
Claruit. augurium qualis laturus iniquum
Præpes ſanguineo dilabitur igne cometes
Prodigiale rubens. non illum navita tuto,
Non impune vident populi: ſed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos, aut urbibus hoſtes.
Devenere locum, Cereris quo tecta nitebant

Cyclo-

222 infera *Cuj.* 224 corpus inaccenſum *Baſ. marg.* inaccenſum *ſcribi obſervat etiam Parrhaſ. & meliores ſic habere, monet Heinſ. qui laudat etiam* Sil. 1, 96 Inaccenſi flagrant altaribus ignes. 230 canduit *Baſ. marg. quod probat Heinſ.* in orbem *vulg.* 231 præceps -- dolabitur *vulg.* 234 nubibus ignes *Baſ. marg.* 235 manebant, micabant, latebant *MSS.* virebant *Heinſ. 2 ut 5, 188.*

224 Utrum hoc dicatur cum relatione ad fabulam, in qua ſint amores Erinnyos, non dixerim. Virgines, ἀεὶ παρθένους Ἐρινῦς, vocat Furias Sophocles Aiac. flagellif. v. 846. Sed Orphne, *Inter avernales haud ignotiſſima nymphas, Ex Acheronte ſuo furvis peperiſſe ſub antris* Aſcalaphum, memoratur Ovidio Met. 5, 539.

228 *Inflexo cornu* i. arcu, quem frequenter ita ſignant poëtæ, in venatione uti ſolitam Dianam, nummi docent. Venari autem ſolet per *Mænala* etiam, Arcadiæ montana. Vid. 17, 390.

231 *Cometen* hic etiam aperte intelligit meteoron non conſiſtens aliquantum, aut progreſſiones tardas, inſtar planetæ, habens: ſed tale cujus ſive *præceps* ſive *præpes* h. e. volucris lapſus, *delapſus* vel *dilapſus* obſervari uno velut momento poſſit. Hæc quidem in hoc loco. Stabiliorem videtur facere 17, 112, ſed meteoron tamen. Erat hæc tum communis fere ſententia, Stoicorum præſertim, cui tamen repugnare auſus eſt Seneca Q. N. 7. 22 *Non exiſtimo Cometen ſubitaneum ignem, ſed inter æterna opera naturæ:* & 23 *Cometes emetitur ſpatium ſuum, nec exſtinguitur, ſed excedit.* —— *Quid eſt, quare in aliqua parte cælum pervium non ſit?* —— *Cometes poteſt ſic totum habere circulum, ut in hunc* (ſigniferum) *tamen parte aliqua ſui incidat: quod fieri non eſt neceſſarium, ſed poteſt.* —— c. 25. *Per ſucceſſiones iſta longas explicabuntur. Veniet tempus, quo poſteri noſtri tam aperta nos neſciſſe mirentur.*

233 Illud *impune* declaramus ad 26, 243.

Cyclopum firmata manu. Stant ardua ferro
Mœnia; ferrati poſtes: immenſaque nectit
Clauſtra chalybs. nullum tanto ſudore Pyracmon,
Nec Steropes, conſtruxit opus: nec talibus unquam
Spiravere notis animæ: nec flumine tanto
Incoctum maduit laſſa fornace metallum.
Atria veſtit ebur: trabibus ſolidatur aënis
Culmen, & in celſas ſurgunt electra columnas.
Ipſa domum tenero mulcens Proſerpina cantu
Irrita texebat rediture munera matri.

Hic

236 fabricata *MS. Cuj.* formata *MSS.* fundata *Parrhaſ.* 239 committit *MS. unde* commiſit *conj. Heinſ.* 240 flamine *MSS. Baſ. marg. Plant. marg.* flumine *tuetur Heinſ. hic & ad 26, 542.* 242 cingit *vulg.*

238 *Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon* etiam apud Virg. Aen. 8, 425 *Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro.*

240 *Noti* vehementes admodum venti: horum nomen tribuit iis qui Cyclopum follibus redduntur: quas hic *animas* vocari tanto minus mirabitur, cujus memoriæ obverſatur illud Hor. Car. 4, 12. 2 *Impellunt animæ lintea Thraciæ:* & de hac ipſa re Virg. Aen. 8, 403 *Quantum ignes animæque valent.*

241 *Maduit* non ea modo notione accipiendum, qua Virg. Ge. 1, 196 de ſiliquarum ſeminibus dicitur, *Et quamvis igni exiguo properata maderent*, i. coquendo mollia, cibo apta fierent, quod ſuadere videtur vox *incoctum*, ut 26, 542 *flammis mollitus & arte chalybs:* ſed plane ſignificat fluxit, ut ex adjecto nomine *flumine* apertum eſt, quod nomen pulchre tuetur Heinſius ex Aen. 8, 445 *fluit æs rivis*, & aliunde. *Laſſa fornax* videtur intelligi, cujus omnes impenſæ vires ſunt, ut nihil ea effici amplius poſſit: niſi tamen legendum ſit *laxa fornace* i. ampla, ut magna vis metalli ſic intelligatur. *Vaſta fornax* eſt apud Virg. l. c.

242 *Veſtit* commode dicitur de ebore in laminas ſecto, quibus teguntur & poliuntur non menſæ tantum, & lecti, & ſellæ curules, ſed etiam, ut hinc licet diſcere, parietes. *Solidatur culmen*, i. cum columnis & parietibus connectitur & firmatur.

243 *Electra*, quia columnarum materia eſſe debent, non intelligenda ſunt gemmea illa ſive ſuccina, ſed metalla.

244 *Mulcere* in hac formula eſt ſuavitate quadam & jucunditate implere, ut Virg. Aen. 7, 34 *volucres æthera cantu mulcent.* Sic Ovid. Faſt. 1, 155. Suavis cantus eſt velut titillatio quædam. Phyſice loquuntur poëtæ. Motus ille effector ſoni primo leniter impellit & movet aëra, ab hoc mulcetur auris

245 Vim adverbii *necquidquam* vel *fruſtra* ad verbum *texebat* adjungendi, exprimit epitheto ad *munera* adjecto. Texendi ars & labor, Minervæ inventum, itemque pingendi

Hic elementorum ſeriem ſedeſque paternas
Inſignibat acu: veterem qua lege tumultum
Diſcrevit Natura parens, & ſemina juſtis
Diſceſſere locis. Quidquid leve, fertur in altum:
In medium graviora cadunt: incanduit æther:
Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit.
Nec color unus ineſt. ſtellas accendit in auro,
Oſtro fundit aquas, attollit litora gemmis,
Filaque mentitos jam jam cælantia fluctus
Arte tument. Credas illidi cautibus algam,
Et raucum bibulis inſerpere murmur arenis.
Addit quinque plagas. Mediam ſubtemine rubro
Obſeſſam fervore notat. ſqualebat aduſtus
Limes, & aſſiduo ſitiebant ſtamina ſole.

Vitales

247 hic ſignabat *Cuj.* 248 juſſis *MS. recte.* 250 ruunt *MSS.* 251 legit *Claver.* 252 non *al.* erat *al.* 254 ſubter cæl. *vulg.* *Sed* jamjam curvantia *Baſ. marg.* jam jamque levantia *conj. Heinſ.* 255 alnos *Baſ. marg.* 258 inuſtus *MSS.*

pingendi acu, nec Deas nec Reginas dedecet. Speciatim Proſerpinam textricem jam fecerat Orpheus cujus rei etiam ſymbolicam rationem perſequitur Porphyrius de antro Nymphar. p. 118 pr. Barneſ. Παρὰ τῷ Ὀρφεῖ ἡ Κόρη, ἥπερ ἐςὶ παντὸς τῦ σπειρομένυ ἔφορος, ἱςυργῦσα παραδίδοται κ. τ. λ.

246 *Elementorum ſeries*, primus ille velut actus Naturæ, quem deſcribit in Metamorphoſeon ingreſſu Ovidius, qui hic conferri debet.

251 *Egit*, movit, circumegit *flamma* in ſtellas collecta *polum*, h. e. cælum ipſum, nomen poli a circumactu habere putatur. Sed blanditur valde altera lectio, *Legit* ſibi *flamma* ſedem & locum ſuum naturalem *polum*, ut Ovid. Met. 1, 27 *Ignea vis -- Emicuit ſummaque locum ſibi legit in arce.*

253 *Oſtro fundit aquas*, quod *purpureum mare* dicunt poëtæ ut Virg. Georg. 4, 373. Homerus Ιλ. Π, 391 ἅλα πορφυρέην, & οἴνοπα πόντον A, 350. Multum ex cæruleo qui maris color eſt, habet purpura & radii ſolis rubrum illi fulgorem conciliant repercuſſu. Sed an ſatis ex arte *litora gemmis extollit?* certe non illis lucidioribus, politis; niſi forte voluit rupes ſimulare pretioſas.

256 Ut picturam laudaturi dicunt, expectari vocem, metui impetum: ita noſter fingit, tantum non audire ſibi videri ſpectatores hujus telæ ſonum algæ cautibus illiſæ, murmur fluctuum in arenas irruentium.

257 *Plagas* dici, quæ alias Zonæ ſunt, res loquitur.

Vitales utrinque duas; quas mitis oberrat
Temperies, habitanda viris. tum fine supremo
Torpentes traxit geminas, brumaque perenni
Fœdat, & æterno contristat frigore telas.
Nec non & patrui pingit sacraria Ditis,
Fatalesque sibi Manes. Nec defuit omen.
Præscia nam subitis maduerunt fletibus ora.
Cœperat & vitreis summo jam margine texti
Oceanum sinuare vadis: sed cardine verso
Sensit adesse Deas, imperfectumque laborem
Deserit, & niveos infecit purpura vultus
Per liquidas succensa genas: castæque pudoris
Illuxere faces. Non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod femina tinxerit ostro.
Merserat unda diem. sparso nox humida somno
Languida

261 cum fine *MSS. & pri. editt.* 263 constringit *vulg.* contristat *etiam Bas. marg. & Clav.* 264 fingit *Bas. marg. & MS.* 268 simulare *Bas. marg.* 269 cernit *al.* 270 desinit *MS. vid. Heins. ad Ovid. Art.* 2, 725. 273 texuit *MSS.*

265 *Manes*, quibus reginam se fatis destinatam nesciebat, acu pingit, h. e. animas defunctorum: nam pingi possunt, quia videri, ut umbræ. In hac parte operis versanti Proserpinæ occulta quadam præsensione sortis suæ oboriuntur lacrimæ.

271 *Liquidas genas* intelligo instar aquæ puræ nulla macula, lentigine, callo, fuscatas, adeo ut æquabiliter funderetur ille rubor, cujus celerem ortum & vehementiam signat vox *succensa*.

273 Homerica pictura, quam passim æmulati sunt Romani. Iλ. Δ, 141 sanguis de vulnere Menelai per femur manat, *Ὡς ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ Φοίνικι μιήνῃ Μῃονὶς ἠὲ Κάειρα κ. τ. λ.* Virg. Aen. 12, 67 pulcherrime hoc ad vultum erubescentis Laviniæ transtulit, *Cui plurimus ignem Subjecit rubor, & calefacta per ora cucurrit Indum sanguineo veluti violaverit ostro Si quis ebur* &c.

274 *Diem*, solem, diei effectorem. *Nox* persona est, quæ bigis vehitur: juvencorum, si eadem Luna. Vid. infra ad 36, 403. it. Brouckh. ad Propert. 3, 19. 10, præsertim ad Tibulli 2, 1. 8. Imaginem exhibet Montf. Ant. 4, 1. 1. Modo illud addam, *Ἀστέρας, εὐκύκλοιο κατ' ἄντυγα Νυκτὸς ὀπαδούς* jam esse Theocriti 2 extr. Ad currum placidam comitantia sidera noctem.

Languida cæruleis invexerat otia bigis.
Jamque viam Pluton ſuperas molitur ad auras
Germani monitu. Torvos inviſa jugales
Alecto temone ligat, qui paſcua mandunt
Cocyti, ſpatiiſque Erebi nigrantibus errant,
Stagnaque tranquillæ potantes marcida Lethes
Aegra ſoporatis ſpumant oblivia linguis.
Orphnæus crudele micans, Aethonque ſagitta
Ocior, & Stygii ſublimis gloria Nycteus
Armenti, Ditiſque nota ſignatus Alaſtor,
Stabant ante fores juncti, ſævumque fremebant
Craſtina venturæ ſpectantes gaudia prædæ.

276 Siculas -- arces *vulg.* ſuperas -- auras *etiam Baſ. marg. Clav.* 279 pratisque *vulg.* *Sed* ſpatiis *etiam Vic. Vien. Parrhaſ.* 281 ſpirant *MS.* 283 crudelis *Parrhaſ.* & *Vien. marg.* 284 Alaſter *Vic.*

281 Quam diu ſunt apud inferos equi Plutonis, hic verſus in eos convenit. Aliter ſe gerunt *eum ſolem didicere pati* 35, 198. Naturam quidem illorum ſignant nomina.

282 *Orphnæus* a caligine dictus, quæ ὄρφνη eſt, *αἴθων* ardens, *νυκτεὺς* a nocte dictus, ἀλάστωρ nomen furiale, quaſi tu intolerabilem dicas.

286 Poteſt quidem *ſpectantes* idem ſignificare quod *exſpectantes*: ſed qui librariorum ingenia & morem in horum verborum confuſione norit, & cogitet, præcedere diphthongum æ; is facile in opinionem veniet, dediſſe hic poëtam *exſpectantes.*

XXXIV

CL. CLAUDIANI
IN LIBRUM II
DE RAPTU PROSERPINAE
AD
FLORENTINUM

PRAEFATIO

Otia ſopitis ageret cum cantibus Orpheus,
Neglectumque diu ſepoſuiſſet ebur;
Lugebant erepta ſibi ſolatia Nymphæ,
Lugebant dulces flumina mœſta modos.
Sæva feris natura redit, metuenſque leonum
Implorat citharæ vacca tacentis opem.
Illius & duri flevere ſilentia montes,
Silvaque Biſtoniam ſæpe ſecuta chelyn.

Sed

2 depoſuiſſet opus *ante Heinſ. niſi quod* ſepoſ. *etiam Claver.* 4 quærebant *Raphel. Janſ. Barth.* 7 eduri *Claver.*

Nihil habet hæc præfatio, quod cum argumento libri conjunctum ſit: niſi quod hoc voluit indicare, poſt librum primum de raptu Proſerpinæ, jacuiſſe opus, donec excitatus a Florentino ſuo poëta hunc alterum quoque librum proferret. Sed poteſt tamen ad quodcunque aliud opus ea accommodari. Summa, Orpheus cum cantum aliquamdiu intermiſiſſet, ad ſumendam denuo lyram ab Hercule excitatus eſt; auctor carminis a Florentino. Fuit ille Præfectus urbis A. 396. Quæ leges ad illum datæ ſint, enarrat Gothofr. in Proſopogr. Cod. Theod.

2 *Ebur* vel ad plectri ſive pectinis materiem refertur, de quo v. 15, vel ad laminas, quibus ipſa cithara ornata eſt.

5 Orpheus mitigaverat feras cantu: illo ceſſante *redit* feritas. Nemini non noti eſſe debent verſus Horat. A. P. 391 *Silveſtres homines* &c.

8 Quam v. 6 *citharam* dixerat, ea hic *chelys* ſ. teſtudo eſt, & v. 14 *lyra.* Et ita promiſcue hæc adhibeatur a poëtis, ut diſcrimen adhuc conſtitui, quod ſciam, non potuerit. *Biſtonia* eſt Thracia, theatrum Orphei.

Sed poſtquam Inachiis Alcides miſſus ab Argis
Thracia pacifero contigit arva pede,
Diraque ſanguinei vertit præſepia Regis,
Et Diomedeos gramine pavit equos:
Tum patriæ feſto lætatus tempore vates
Deſuetæ repetit fila canora lyræ,
Et reſides levi modulatus pectine nervos
Pollice feſtino mobile duxit ebur.
Vix auditus erat: venti frenantur & undæ.
Pigrior adſtrictis torpuit Hebrus aquis.
Porrexit Rhodope ſitientes carmina rupes,
Excuſſit gelidas pronior Oſſa nives.
Ardua nudato deſcendit populus Aemo,
Et comitem quercum pinus amica trahit.

Cirrhæ-

9 oris *MS.* arvis *MSS.* 12 ſanguine *MSS. Baſ. marg.* 14 reparat *Baſ. marg.* 15 leni *ante Heinſ.* 16 feſtivo nobile *ante Heinſ.* 17 ſternuntur *ante Heinſ. niſi quod* frenantur *etiam Raphel.* 18 adfectis *Vet. ed. ap. Claver.* adſtrictis *tuetur auctoritatibus Heinſ.*

9 *Inachiis* eſt geographumenon, & docet ſitos eſſe ad flumen Inachum Argos.

12 De Diomedis equis v. ad 3, 254.

15 De *pectine* hic ponam, quod verſatus circa 10, 235 & 22, 172 ut denuo conſiderare poſſem hæc diſtuli, quodque tanto magis hic ponendum, cum videam, in theſauro negligentius hunc locum eſſe tractatum. Puto igitur pectinem eſſe inſtrumentum eburneum, aliquot dentibus inſtructum, adeoque crinali pectini ſimile, cujus ope poſſent tres quatuorve chordæ ſimul & fortius ſonantiusque, quam pulpa digitorum, tangi, pulſari, carpive, quoties, ut in clauſulis, pleniorem ſymphonian ſ. harmonian exprimere uno quaſi ictu citharista vellet. Fuiſſe illum pectinem pollici accommodatum, hic locus ſuadet. Res dubio forte careret, ſi extaret ſtatua Orphei, quam tempore Julii III P. M. inventam Romæ dicit Naſcimbænius ad Aen. 6, 647, quæ ſiniſtra manu citharam, dextra vero pectinem tenebat. In l. c. Virgilii Orpheus *Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum, Jamque eadem digitis, jam pectine pulſat eburno.* Fuerit itaque *pecten* plectri ſpecies: quæ vox etiam bacillos, malleolos, ungues adſciticios, comprehendere poteſt, quibus tangi chordæ potuere.

Cirrhæaſque Dei quamvis deſpexerit artes,
Orpheis laurus vocibus acta venit.
Securum blandi leporem fovere Moloſſi,
Vicinumque lupo præbuit agna latus.
Concordes varia ludunt cum tigride damæ,
Maſſylam cervi non timuere jubam.
Ille novercales ſtimulos actuſque canebat
Herculis, & forti monſtra ſubacta manu,
Qui timidæ matri preſſos oſtenderit angues,
Intrepiduſque fero riſerit ore puer.
Te neque Dictæas quatiens mugitibus urbes
Taurus, nec Stygii terruit ira canis:
Non leo ſidereos cæli rediturus ad axes,
Non Erymanthei gloria montis aper.

Solvis

24 vocibu' capta *Cuj.* 31 oſtenderis --- riſeris *malit Heinſ.* 32 feros *malit Barth. non ego.* 35 ſidereas -- arces *malit Burm. ad Ovid. amor.* 3, 10. 21.

23 *Laurus*, cum adhuc puella Daphne eſſet, artes muſicas Apollinis Cirrhæi (vid. 2, 2) deſpexit, qui fruſtra illi dixit Ovid. Met. 1, 518 *per me concordant carmina nervis:* ſed nunc tamen in arborem mutata, venit.

28 *Maſſyli* appellatione noſter quidquid Africanum eſt, ſignat. Nominatim provincia Maſſylia leonum patria Martiali 8, 55.

29 Junonis, quæ noverca eſt Herculis, inſtinctu & auctoritate duris illis imperiis Herculem exercuit Euryſtheus Mycenarum rex.

31 *Angues* a Junone immiſſos Herculi in cunis jacenti, eliſit puer &c. Illud *fero ore* junctum & adtributum puero, pulchram habet phantaſiam.

32 Hinc incipit Claudianus directa oratione referre poëma Orphicum.

33 *Dictææ urbes*, Cretenſes. Tauri hujus hiſtoriam dedimus ad 3, 289. Vid. infra 101, 119 ſq. De *Stygio cane*, Cerbero, ab inferis extracto, cujus de ſpuma aconitum natum ferebant, Ovid. Met. 7, 410.

35 *Siderei axes* ſunt ſtellæ, ut 17, 275. 35, 192. De uſu hujus nominis apud noſtrum vid. ad 15, 458.

36 *Erymanthum* Arcadiæ ſaltum paſſim noſter celebrat: aprum hujus incolam in laboribus Herculis omnes referunt. Vid. hic 3, 286 it. 101, 103.

Solvis Amazonios cinctus, Stymphalidas arcu
  Appetis, occiduo ducis ab orbe greges:
Tergeminique ducis numerosos dejicis artus,
  Et toties uno victor ab hoste redis.
Non cadere Antæo, non crescere profuit Hydræ:
  Non cervam volucres eripuere pedes.
Caci flamma perit: rubuit Busiride Nilus:
  Prostratis rubuit Nubigenis Pholoë.
Te Libyci stupuere sinus: te maximus Atlas

 Horruit,

39 numero tot *conj. Scal.* nervosos, immensos *MSS.* 42 non Nessum *Bas. marg.* 43 maduit *Raphel.* 45 timuere *vulg.* stupuere *etiam Bas. marg.* maxima Tethys *Bas. marg.* *utrumque meliores membranæ ap. Heins.*

37 *Amazon* illa Hippolyte, de qua 11. 35 it. 35, 64. *Stymphalides* ex descriptione Lucretii 5, 31 *uncis timendæ Unguibus Arcadiæ volucres, Stymphala colentes.* Mons, Lacus, Urbs nomen commune habent *Stymphalos*, *Stymphalum*, *Stymphala, orum.* Non aues prædatrices, numero & magnitudine terribiles, fuisse volunt quidam, sed prædones.

38 Boues Geryonis ab Hesperia inde h. e. Hispania abducti per Italiam in Græciam. Fabula Romanis celebrata, quod in illo reditu ad Euandrum in Italia divertisse, Cacum latronem interfecisse, cultum sui instituisse, ferebatur. Vid. mox ad v. 43. Geryon ille porro vel Geryones tergeminus fingitur, ter vincendus, propter trium Insularum, Balearidum duarum & Ebusi, imperium. Totam expeditionem portentorum plenam narrat Apollod. Bibl. 2, 4. 10.

41 De *Antaeo* ad 3, 287 dictum: de *Hydra* 3, 290 Illa *Cerva*, in quam mutata fuerat Taygete, inter nobilissimos Herculis actus est, cum illam ad Hyperboreos usque persecutus sit. Vid. Pind. Ol. 3, 50 & Schol.

43 *Caci* latronis ab Hercule interemti fabulam splendide narrat Virg. Aen. 8, 190: breviter Liv. 1, 7. Busiris Aegypti tyrannus, de quo ad 18, 159, voluit etiam immolare Herculem: sed hic ruptis vinculis ipsum interfecit. V. Apollod. Bibl. 2, 4. 11: verum negat Herodotus 2, 45.

44 *Nubigenæ* sunt Centauri, e nube geniti, quam pro Junone Ixion amplexus est, Serv. ad Aen. 6, 286. Hygi. f. 62. Pugnam cum illis Herculis habet Apollod. l. c. §. 4. Pholoe mons & urbs Arcadiæ, ubi pugnatum est.

45 *Libyci sinus* potuerunt *stupere*, Herculem, vel ipsa *maxima Tethys*,

Horruit, impoſito cum premerere polo.
Firmior Herculea mundus cervice pependit:
Luſtrarunt humeros Phœbus & aſtra tuos.
Thracius hæc vates. Sed tu Tyrinthius alter,
Florentine, mihi: tu mea plectra moves,
Antraque Muſarum longo torpentia ſomno
Excutis, & placito ducis ab ore ſonos.

47 quievit *Cuj. pulchre ſane.* 52 placidus ducis in orbe choros *Baſ. marg.* placidos d. i. o. ch. *potiores ap. Heinſ. quos ſequitur.* placidos ducis ab ore ſonos *vulg.* placito *Clav. Raphel.*

Tethys, Oceanus, cum Heſperidum mala peteret, cum cervam illam perſequeretur, in primis vero cum vicem *Atlantis* ſubiens cælum humeris ſuſciperet, de qua re Apollod. l. c. §. 11.

52 *Excutis*, ut feræ in venatu e ſuis excutiuntur latibulis. *Excutere cubilibus feras* eſt Plin. Pan. 8, 1. *Ducis*, elicis ab ore meo, quod tibi placuiſſe oſtendiſti, a placita tibi facultate poëtica, *ſonos* novos nova carmina.

XXXV

XXXV

CL. CLAUDIANI

DE

RAPTU PROSERPINAE

LIBER II

Impulit Ionios præmisso lumine fluctus
Nondum pura dies: tremulis vibravit in undis
Ardor, & errantes ludunt per cærula flammæ.
Jamque audax animi, fidæque oblita parentis,
Fraude Dionæa riguos Proserpina saltus
(Sic Parcæ volvere) petit. ter cardine verso

Mm 3 Praesagum

2 vibratur *MSS.* fibratur *sphal. Bas.* 6 jussere *vulg.* volvere *etiam Bas. marg.*

1 *Impelli* videntur fluctus, cum percutiuntur a radiis & videtur alioqui noster non alienus ab ea sententia, quæ motum Telluris a Sole suspendit. vid. ad 1, 1 & conf. 26, 236. *Præmissum lumen* est, quum Solis ipsum corpus adhuc infra horizonta nostrum est, & tamen in fluctibus maris, splendor aliquis observatur, luci a Sole similis. *Vibrare* intransitivum est, ut *movet terra* e. i. g. a. Vid. Da. Heins. ad illud Sil. 1, 539 *Ultrix injusti vibravit lancea belli.* & Drackenb. ad 4, 156.

3 Hoc phænomenon, quod *errantes flammæ ludunt per cærula,* causam esse puto, cur *purpureum mare*, πορφύρεον κῦμα, θάλασσαν πορφυρέουσαν, ἅλα μαρμαρέην, dixerint: cum hoc Claudiani versu commode possit enunciari quod passim de purpura memorant. V. G. Plin. 9, 38 *Laus* purpuræ *summa, in colore sanguinis concreti, nigricans adspectu, idemque in suspectu refulgens.* Fluctus maris nigricantes, obscuri certe & cærulei, in ipso motu etiam splendidum, lucidum, & pene igneum fulgorem spargere solent. Etiam auroræ colorem reflexum a mari observari posse, colligas ex iis, quæ disputat in Historia Maris Physica Marsilius Comes p. 20 ed. Gallicæ.

6 (*Sic Parcæ volvere*) Parenthesis similis Homericæ principii Iliadis, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. Dictio similis Virgilianæ Aen. 1, 22 *Sic voluere Parcae.*

Præsagum cecinere fores. ter conscia fati
Flebile terrificis gemuit mugitibus Henna.
Nullis illa tamen monstris, nulloque tenetur
Prodigio. Comites gressum junxere sorores,
Prima dolo gaudens, & tanti callida voti,
It Venus, & raptus metitur corde futuros,
Jam durum flexura Chaos, jam, Dite subacto,
Ingenti famulos Manes ductura triumpho.
  Illi multifidos crinis sinuatur in orbes
Idalia divisus acu. sudata marito
Fibula purpureos gemma suspendit amictus.
  Candida Parrhasii post hanc regina Lycæi,
Et Pandionias quæ cuspide protegit arces,
Utraque virgo, ruunt: hæc tristibus aspera bellis;
Hæc metuenda feris. Tritonia casside fulva
Cælatum

7 præsagium *MSS.* 8 Aetna *editi. Sed* Henna *MSS. optt. Vid. ad* 33,122. 11 conscia furti *vulg.* tanto c. voto *MSS.* cauti callida voti *susp. Heins. conf.* 24, 120. 13 domitura *Bas. marg.* læsura *Cuj.*

7 *Ter* illud repetitum indicat non temere aut naturali quadam ratione accidisse, sed consilio Dei vel Deæ alicujus. Januæ alias bene politæ, cum crepitu & velut gemitu quodam repetito apertæ, malum omen. Qui alia omina januarum diligenter collegit, hac de re tacet Sagitt. de Januis Vett. 35, 15 p. 268 sq.

10 Causa indicatur, quod mota non est prodigiis Proserpina: Venus, Diana, Minerva illam comitantur.

13 *Chaos* esse ipsos inferos, dictum ad 5, 525.

14 Proponit poëta Chaos, inferos, tanquam magnam aliquam *familiam*, in qua herum, Ditem, sequantur ducti in triumpho Veneris *famuli Manes*, defunctorum animæ.

16 Jam pingit cultum quatuor Dearum: primum Veneris, cujus simplex est ornatus. De *Idalia acu* vid. 14, 1. De *sudata fibula marito* illius Vulcano, ad 24, 94. Illud *suspendit* ita intelligo, ut in dextro humero, vel in summo pectore adeo duæ velut alæ amictus vel pallæ fibula connexæ fuerint, quæ inde pendere viderentur.

18 Dianæ descriptio, quæ venari per Arcadiæ montes soleret. Vid. ad 21, 181.

19 *Pandionia* a Pandione Erechthei F. Philomelæ & Prognes patre, rege Athenarum, solent poëtæ Attica omnia vocare Pandionia. Sic noster 8, 508 it. 15, 406. Minerva, Ἀθήνη, nominatim ἀκρόπολις, cui & Athenarum & aliæ arces sacræ.

21 *Tritoniam* vocare Pallada, nostro in primis frequens. Nominis rationem obscuravit sedula Grammaticorum subtilitas. Placet Geographicum & hoc epitheton

Cælatum Typhona gerit, qui, ſumma peremtus,
Ima parte viget, moriens & parte ſuperſtes.
Haſtaque terribili ſurgens per nubila gyro
Inſtar habet ſilvæ. Tantum ſtridentia colla
Gorgonos obtentu pallæ fulgentis inumbrat.
At Triviæ lenis ſpecies, & multus in ore
Frater erat, Phœbique genas & lumina Phœbi
Eſſe putes, ſolusque dabat diſcrimina ſexus.
Brachia nuda nitent: levibus projecerat auris
Indociles errare comas, arcuque remiſſo
Otia nervus agit. pendent poſt terga ſagittæ.
Criſpatur gemino veſtis Gortynia cinctu
Poplite fuſa tenus, motoque in ſtamine Delos

23 in parte *MSS.* partimque *conj. Heinſ.* 24 ferro *Baſ. marg.* 26 obtectu *Parrhaſ.* obumbrat *al.* 29 facit *MSS.* dabat *auctoritatibus aliorum firmat Heinſ.*

ton eſſe ab amne & lacu Tritonis in Libyæ regione Syrtica, cujus rationis auctor ipſe Herodotus 4, 178 coll. 180.

22 *Typhona* hic, de gigantibus unum, ita cælatum ait, ut quantum ad *ſumma* mortuus videatur, *ima parte*, quod ad pedes anguium formam habentes, ut nihil eſt ſerpentium genere vividius, *vigeat*, *moriens* ſimul, & tamen ſui *parte* adhuc *ſuperſtes*: nempe angues illi adhuc ſinuabantur ſua in volumina.

24 Obſervemus, de viva Dea, non de imagine, loqui poëtam. Itaque *gyrus* ille *terribilis* a quo nomen inveniſſe creditur (*πάλλειν* enim vibrare eſt) poteſt cogitari quomodo *inſtar ſilvæ* habeat, multiplicatur enim ab illo celeri circumactu haſta, & non unam arborem, ſed ſilvam exhibet: ut pruna in tenebris circumacta circulum ignitum refert.

25 In pectore gerit Minerva caput Gorgonis Meduſæ, ſerpentibus crinitum, qui ſerpentes etiam circa pectus Deæ in quibusdam antiquis imaginibus videntur repere. Hæc ſtridentia & ſibilantia, tanquam viva colla Gorgonis, ne forte Proſerpinam terreat, palla tegit.

27 *Triviæ* ſ. Dianæ in vultu erat multa ſimilitudo fratris ſui, pulchri Apollinis &c.

31 *Indociles comæ*, quæ non coluntur, flectuntur, ſed ſuum ſibi ingenium ſervant: ut contra ap. Hor. A. P. 66 eſt *Amnis Doctus iter melius*.

33 *Gortynia veſtis*, Cretenſis, in qua inſula ob venandi ſtudium arcus & ſagittæ optimæ. De Diana Cretenſi dictum ad 24, 248. De *gemino cinctu* ad 24, 247. Add. Spanh. ad Callim. H. in Dian. v. 11 p. 134 ubi ſunt nummorum imagines hunc cinctum exhibentes.

34 *Stamen* videtur, Synecdoche quadam ſignificare totam veſtem Dianæ, ut 18, 304, in qua partus ipſius argumentum intextum indicatur.

Errat, & aurato trahitur circumflua ponto.
Quas inter Cereris proles, nunc gloria matris,
Mox dolor, æquali tendit per gramina paſſu,
Nec membris nec honore minor; potuitque videri
Pallas, ſi clipeum, ſi ferret ſpicula, Phœbe.
Collectæ tereti nodantur jaſpide veſtes.
Pectinis ingenio numquam felicior arti
Contigit eventus. nullæ ſic conſona telæ
Fila, nec in tantum veri duxere figuram.
Hic Hyperionio Solem de ſemine naſci
Fecerat, & pariter, ſed forma diſpare, Lunam,
Auroræ noctiſque duces. cunabula Tethys
Præbet, & infantes gremio ſolatur anhelos,
Cæruleuſque ſinus roſeis radiatur alumnis.

Invalidum

36 gaudia *Cuj.* 39 clipeum ferret, ſi *al.* 40 nectuntur *Cuj. commodius.* 42 nulli *vulg.* 43 figuras *MSS.* 45 Lunam ſed diſpare forma *vulg.* 46 vices *Baſ. marg.* 47 anili *placet Heinſ.*

dicatur. Dum incedit Dea & movet ſe, Delus in veſte filis aureis picta videtur errare & fluctuare quam fingunt nempe poëtæ illius naturam ac ſortem fuiſſe, antequam Latonam parturientem excepiſſet.

38 *Honor* credo hic eſt pulchritudo, a quo dicuntur honeſti, nomine adeo a primaria illa honoris notione diſcedente, ut *aſinos* etiam *honeſtos* dicere Varro nihil dubitarit.

39 Etiam hunc verſum de clipeo Minervæ pulchre illuſtrat Spanh. in Callim. H. in Pallad. v. 44 p. 576.

40 *Teres jaſpis* itaque fuiſſe ponitur pars fibulæ.

41 Laudare vult veſtem Proſerpinæ, *Arti pectinis*, inquit. h. e. texendi, nunquam ingenio & peritia artificis *Contigit eventus felicior.* Noſtri dicerent, *Nie iſt der Kunſt durch Hülfe des Genie ein Stück beſſer gerathen.*

44 Hic igitur *Hyperion* (quem Cæli ac Terræ filium faciunt) Solis & Lunæ pater ponitur, quos ex Theia ſuſcepiſſe volunt. Vid. Apollod. Bibl 1, 1. 3 & 1, 2. 2. Sumtum utrumque ex Heſiodi Theog. 371.

46 *Tethys* ſoror eſt Hyperionis Heſiod. Theog. v. 136 atque adeo amita horum parvorum, cui nutricatus ille convenit. Eſt autem conſtanti mytho Tethys mare. Quam venuſte igitur, & vere Alexandrino lepore, pingit poëta Tethyn ſolantem *infantes* Solem & Lunam *anhelos* a curſu, ſuo *gremio*? Quid notius, quam refrigerari, requieſcere Solem & ſidera in mari? Quam pictorium *cæruleum* illius *ſinum radiari roſeis alumnis* & a matre rubentibus & ab igne?

Invalidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce gravem, nec pubefcentibus alte
Criftatum radiis. Primo clementior ævo
Fingitur, & tenerum vagitu defpuit ignem.
Læva parte foror vitrei libamina potat
Uberis, & parvo fignatur tempora cornu.
Tali luxuriat cultu. comitantur euntem
Naïdes, & focia ftipant utrinque corona,
Quæ fontes Crinife tuos, & faxa rotantem
Pantagiam, nomenque Gelan qui præbuit urbi,
Concelebrant: quas pigra vado Camerina paluftri,

54 fignantur *vulg.* 56 Najades *vulg.* caterva *Baf. marg.* 57 Crimnife *vulg. Sed* Erafine *Baf. marg. Vic. & Vien.* Crimifus, Crunifus *al.* 59 Camarina *al.*

49 *Titan* eft Sol genere. Pater enim illius Hyperion Titanum unus. V. Apollod. 1, 1. 3.

50 *Nondum luce gravem*, moleftum, intolerabilem. *Criftæ* ornamentum capitis, radii.

53 *Vitreum* uber Tethyos: is enim maris color eft, ex viridi & cæruleo miftus.

54 *Parvum cornu*, Luna corniculata, nova, perpetuum Dianæ infigne & δεῖγμα.

55 *Luxuriat* honeftum hic verbum effe debet, ut *poftes fuperbi*, & fimilia. Quæ enim veftis Proferpinæ nimis fumtuofa effe poteft?

56 *Naides* legendum etiam ideo, quod *Naiades* quadrifyllabum effet, monet Heinfius. Ceterum per hanc occafionem lacus & flumina Siciliæ nos docet Poëta. Fundus quafi omnis doctrinæ hiftoria, hiftoriæ Geographia: hanc propinant & vel non fentientibus infinuant Poëtæ, ut quisque maxime Patrem Homerum fequitur. Nos hic etiam breviter indicamus, quæ verbis poëtæ declarandis neceffaria videntur. Difputationem accuratiorem requirentes ad præftantiffimi Cluverii Siciliam & Cellarianam Orbis antiqui notitiam ablegantes.

57 De *Crinifo* hoc tantum monemus, eundem fluvium videri Cluverio ac Cellario, qui *Crimefus*, *Crimiffus*, *Crimifus*, *Crinifus* in diverfis fcriptoribus vocatur. Plus etiam varietatis annotavit, *Crinifum* vero hic & apud Virg. Aen. 5, 38 probavit, Heinfius.

58 Vibius Sequ. de Flumin. p. 68 *Pantagias Siciliæ ita dictus, quod fonitus ejus decurrentis per totam infulam auditus eft usque eo, donec Ceres quærens filiam compri meret eum.* Cf. Bochartus Can. 1, 58 p. 592. De *Gela* plane eodem modo Virg. Aen. 3, 702 *Immanisque Gela, fluvii cognomine dicta.* Sil. 14, 218 *Venit ab amne trahens nomen Gela*, h. e. Gelenfes, vel Geloi *venerunt*.

59 Etiam *Camerina* (Græcis Καμαρίνη) palus, urbi vicinæ nomen dat. Nobilis eft proverbio, cui ortum dedit, fi Servium audimus ad Aen. 3, 701 oraculum, Μὴ κίνει Καμαρίναν, ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων·

Quas Arethusæi latices, quas advena nutrit
Alpheus. Cyane totum supereminet agmen.
Qualis Amazonidum peltis exultat aduncis
Pulcra cohors, quoties Arcton populata virago
Hippolyte niveas ducit post prælia turmas;
Seu flavos stravere Getas, seu forte rigentem
Thermodontiaca Tanain fregere securi.
Aut quales referunt Baccho solennia Nymphæ
Mæoniæ, quas Hermus alit, ripasque paternas
Percurrunt auro madidæ; lætatur in antro
Amnis, & undantem declinat prodigus urnam.
Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
Henna parens florum, curvaque in valle sedentem
Compellat

62 ademtis *vulg.* aduncis *Raph. Barth. Heins.* 66 Thermodoont. *al. male.* V.N. 69 circueunt *MS.* gravidæ *MSS.* gravidas *Raph.* 72 Aetna *ante Heins.*

ἀμείνων· quo contemto, pestilentiæ auertendæ causa cum eam exsiccassent, per eam partem hostes ingressi sunt.

60 *Arethusa*, fons prope Syracusas, in quem per subterraneos meatus exire putabatur Alpheus Elidis fluvius, amator quondam nymphæ Arethusæ. Vid. ad 4, 9. Totam fabulam narrat more suo ex ipsius persona Arethusæ Ovid. Met. 5, 572 sqq. Recentiores poëtas Guarinum Italum, & nostrum Lohensteinium, taceo.

61 *Cyanes* in fontem mutatæ, cum obsistere vellet raptori Plutoni, fabula est Ovid. Met. 5, 412.

62 De *peltæ* Amazoniæ figura multum disputatum est. Vid. Pe. Petiti diss. c. 25 & 26. Quæ ibi ex nummis aliisque monimentis exhibentur figuræ, *aduncarum* epitheton pulchre his convenire ostendunt. *Securis* etiam Amazoniæ figuram ibidem licet cognoscere.

64 De *Hippolyte* hac ad 11, 35 dictum est: signat illam noster etiam 34, 37.

66 *Thermodon* Θερμώδων, fluvius, qui in Pontum Euxinum exoneratur, patriam Amazonum alluit, ut idem fere sit *Thermodontiacus* quod Amazonius. Etiam hic locus γεωγραφούμενος est, cum expeditionis modum quasi depingat a Thermodonte ad Tanain, hujus autem glaciei mentionem injiciat, quam frangunt, ut videtur, Amazones ne impediat ratium trajectum, cum pedestri itineri firmum satis pontem præbere non possit.

67 *Bacchus* sacra *Mæonia*, h. e. Lydia & Hermus. Vid. ad 24, 227.

70 Ita pinguntur passim a nostro etiam fluvii ut Tiberinus pater 1, 213, Rhenus 3, 133, Pactolus 20, 172.

72 *Henna est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planities, & aquæ perennes —— quam circa --- lætissimi flores omni tempore anni, locus ipse ut raptum virginis --- declarare videatur. Etenim propter est spelunca. --- infinita al-*

Compellat Zephyrum: „*Pater o gratissime veris,*
Qui mea lascivo regnas per prata meatu
Semper, & assiduis irroras flatibus annum,
Respice Nympharum cœtus, & celsa Tonantis
Germina, per nostros dignantia ludere campos.
Nunc adsis faveasque, precor: nunc omnia fetu
Pubescant virgulta veiis, ut fertilis Hybla
Invideat, vincique suos non abnuat Hortos.
Quidquid turiferis spirat Panchaïa silvis,
Quidquid odoratus longe blanditur Hydaspes,
Quidquid ab extremis ales longæva Sabæis
Colligit, optato repetens exordia busto,
In venas disperge meas, & flamine largo
Rura fove, merear divino pollice carpi,
Et nostris cupiant ornari numina sertis.„

Dixerat.

74 volatu *vulg.* meatu *auctoritate etiam aliorum firmat Heins.* 78 flatu P. v. tuo, ut sic *Cuj.* 79 virg. novo, nunc *MS.* 81 floriferis, roriferis *MS.* 82 large *MS.* 83 externis – colonis *vulg.* extremis Sabæis *etiam Bas. marg.* 84 optati referens ex. sæcli *vulg.* renovans *Cuj.* optato rep. ex. busto *Bas. marg. pro* busto, partu, fato, sæclo *MSS.* leto *conj. Heins.* 85 in terras *Cuj.* experge *MS. ap. Burm. ad Aen.* 3, 625. 86 ut merear *al.* 87 foveant *MS. unde* faveant *vel* voveant *conj. Heins.*

altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru exstitisse. Hæc & plura Cic. Verr. 4, 48. De orthographia vid. ad 33, 122.

75 *Annum* totum hic *irrorat*, humectat & florum fertilem facit Zephyrus; in aliis orbis terrarum partibus modo ver exornat.

79 *Pubescere* dicuntur homines, quo tempore signa maturi ad generandum corporis existunt: quod pulchre hic & solenni optimis poëtis Metaphora ad florem plantarum transfertur, quas *virgultorum* nomine videtur comprehendere. *Hyblam* Atticæ montem florum feracem esse, mel Hyblæum satis indicat. De *Panchaia* dictum ad 7, 210.

82 *Odoratus Hydaspes* propter aromata, quæ ex India petebantur, forte Medicas etiam arbores habuit. Hic est *Indus odor* 45, 98.

83 *Ales longæva*, Phœnix, quæ post mille vitæ annos de turis surculis sibi rogum facit &c. Habebimus enim n. 44 totum de Phœnice carmen. Ne de Lactantiano Phœnice dicam.

86 *Merear* potest illud quidem, pro usu ætatis hujus & paullo superioris, etiam significare contingat mihi. Sed licet quoque naturali illo verbi intellectu hic sumere, ita: tuo, o Zephyre, beneficio digna fiam, ut divino pollice carpar. Cui rex honorem tribuit, ille jam meretur aliorum reverentiam, & suo jure potest exigere.

Dixerat. Ille novo madidantes nectare pennas
Concutit, & glebas secundo rore maritat,
Quaque volat, vernus sequitur rubor. omnis in herbas
Turget humus, medioque patent convexa sereno:
Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
Induit, & dulci violas ferrugine pingit.
Parthica quæ tantis variantur cingula gemmis
Regales vinctura sinus? quæ vellera tantum

Ditibus

90 color *al.* rubor *etiam Bas. marg.* 91 madidoque *MS. quod merito placebat Heinsio.* 93 imbuit *Ald. & Bas. marg. Claver.* Induit *etiam aliunde adfert Heins.* 94 *pro* gemmis, donis *Vien. marg. Bas. marg.* 95 junctura *al.*

88 *Novum nectar*, quod subinde scaturit, eo, quod adhæserat prius, consumto.

89 *Maritat*, verecunda phrasi, maritali semine fecundat. De Favonio, qui est ipse Zephyrus, Plin. 16, 25 pr. *Hoc maritantur vivescentia e terra.* Et 13, 4 s. 7 de palma mare *Afflatu visuque ipso & pulvere etiam reliquas maritare.*

90 *Vernus rubor* vividum omnis generis ac lucidum colorem notat. Vid. quæ diximus ad 29, 7.

91 *Convexa* noster pro cælo solet ponere fere perpetuo. V. G. 5, 454. *Patet* autem cælum, cum non est obtextum vel obtectum nubibus. Virg. Ae. 1, 155 *cælum apertum* interpretatur *serenum* Servius. Utrumque jungit noster: in Hennensi regione, inquit, *patent convexa* cæli, ut *medium* sit *serenum*, cum in vicinia circum circa nubibus omnia obscurentur. Hæc utcunque intelligere mihi videor: sed multo tamen magis arridet illud *madidoque*: quod acutum merito visum est Heinsio. *Madidum serenum*, cum sudo licet cælo tamen non marcent viridia, sed a madore vigent olentque. Sic *imbres serenos* a Nilo tribuit Aegypto noster 47, 5.

92 *Sanguineum splendorem* intelligamus, non effusi sanguinis s. cruoris colorem, sed fusi per genas puellares.

93 *Violas* itaque non minus, quam Virgilii *hyacinthos* Ge. 4, 183 *ferrugineas* licet dicere: non ferruginis illum ex nigro robeum colorem habentes, sed ferri politi, & a lento calore temperati cæruleum. Non. 16, 7 *Vere ferrugineus color cæruleus est.* Sic infra 275 *ferrugineus* Plutonis *amictus* est.

94 *Cingula bacis aspera* etiam hic vidimus 22, 88. Sed de Parthorum s. Persarum gemmatis cingulis insignis locus est Tertull. de habitu muliebri c. 7 ad quem multa collegit Lacerda. Etiam in equorum Zonis s. cingulis quanta fuerit luxuries, apparet ex nostri epigrammatis, quæ habentur n. 70. 71. 73.

95 *Sinus* vestium, & stolæ fluentis præsertim intelligo. Hos enim efficit cinctus. Hinc Cic. ad Q. Frat. 2, 13 pr. *Mihi, crede, in sinu est, neque ego discingor,* nempe ut excidere possit facile. Disputavi hac de re ad Quinctil. 11, 3. 140.

Ditibus Aſſyrii ſpumis fucantur aëni?
Non tales volucer pandit Junonius alas.
Nec ſic innumeros arcu mutante colores
Incipiens redimitur hiems, cum tramite flexo
Semita diſcretis interviret humida nimbis.
  Forma loci ſuperat flores: curvata tumore
Parvo planities, & mollibus edita clivis
Creverat in collem. vivo de pumice fontes
Roſcida mobilibus lambebant gramina rivis.
Silvaque torrentes ramorum frigore ſoles
Temperat, & medio brumam ſibi vindicat æſtu.

Apta

96 fuſcantur *vulg.* fucantur *Vic. Parrhaſ. Vien. Heinſ.* 97 voluceris Junonia pennas *ante Claver.* 99 picto *Baſ. marg.* 102 prono *MS.* 103 niveo de pum. *primæ editt.* 106 modico *vulg.* *Sed* medio *jam Baſ. marg.*

96 *Aſſyrium* pro Syrio dicere ſolent poëtæ: Syriæ autem adjudicare Phœnicen ac Tyrum. Eſt itaque ſermo hic de purpura Tyria. Verbum *fucare* eo magis huc convenit, quod *fuco* parabatur lana ad accipiendum pretioſum colorem purpuræ. Dixi hac de re ad 3, 207. Uſum verbi hic illuſtrat Heinſius.

99 *Hiemem* h. e. tempeſtatem pluvioſam, perſonam facit, coronatam arcu cæleſti ſ. iride, quæ apud nos frequentius ſequi ſolet, niſi fallor, quam denunciare pluviam. Sed ſic etiam Virg. Ge. 1, 380, ad quem locum alludens Seneca Q. N. 1, 6 *Et bibit ingens Arcus, ut ait Virgilius noſter, cum adventat imber.* Vere Plin. 2, 59 *Ne pluvios quidem aut ſerenos dies cum fide portendunt.*

100 Quod *Semitam* vocat, eſt ex Poetica illa proſopopœia, ubi Iridis cælitus miſſæ viam arcu illo, vel fragmentis arcus ſignari, fingunt, ut 36, 3; ut Virg. Aen. 5, 609 *Illa viam celerans per mille coloribus arcum.* Obſervo ab antiquis Irin ſemper perſonam eſſe, nec Senecam nec Plinium cum φυσιολογοῦσιν alio quam *arcus* nomine uti. Apulejus forte primus eſt, qui Philoſophis hoc nomen commendavit.

103 *Vivum pumicem* quod vocat, indicare videtur, ſe non proprie dictum, ſed ſimilem pumici poris ac fiſtulis tophum intelligere: niſi tamen Siciliæ illud ſolum hanc ſubiiſſe vicem dicamus, ut quæ ſaxa primum in pumicem uſta fuiſſent, ea deinde aqua ſubiret. Pulchre jungit Ovid. Faſt. 2, 315 *Antra ſubit tophis laqueataque pumice vivo,* & in ſpeluncæ deſcriptione Met. 3, 159 *Natura - pumice vivo Et levibus tophis nativum duxerat arcum.*

106 *Brumam* dicere pro frigore modico durum eſt, & poëtæ noſtro relinquendum, cum præſertim *bruma* non tam frigidam aëris conſtitutionem ſignificet, quam diem *breviſſimam*, quod nomen in *breumam* vel *brumam* contrahi videtur eo fere modo, ut *infimus* vel *intimus* in *imum* &c.

Apta fretis abies, bellis accommoda cornus,
Quercus amica Jovi, tumulos tectura cupressus,
Ilex plena favis, venturi præscia laurus.
Fluctuat hic denso crispata cacumine buxus,
Hic ederæ serpunt, hic pampinus induit ulmos.
Haud procul inde lacus (Pergum dixere Sicani)
Panditur, & nemorum frondoso margine cinctus
Vicinis pallescit aquis. admittit in altum
Cernentes oculos, & late pervius humor
Ducit inoffensos liquido sub gurgite visus,
Imaque perspicui prodit secreta profundi.
Huc elapsa cohors gaudent per florea rura.
Hortatur Cytherea legant. „*Nunc ite, sorores,*
Dum matutinis præsudat solibus aër:
Dum meus humectat flaventes Lucifer agros,
Roranti

118 gaudet *vulg.*

107 Ingeniosa brevitate arborum aliquot usum solennem et pene proprium signat, *abies* navibus, *cornus* hastis apta, *quercus* Jovi sacra, antiqua nutrix hominum, *cupressus* funera indicabat, in *ilice* mellificare solent apes, *laurus* Delphico oraculo sacrata.

110 *Crispantur* rami buxi, & in se invicem inflectuntur, implicanturque: *serpunt hederæ* Virgilio etiam ecl. 8, 13, & ipsi naturæ: *induit* pulchre, ut vestit, circumdat.

112 Operæ pretium est conferre Ciceronianam Hennæ descriptionem, cujus locum indicavimus, & retulimus particulam ad v. 72. *Pergus* lacus describitur suavissime ab Ovid. Met. 5, 385 sq.

114 *Vicinis* margini *aquis pallescit* lacus h. e. viridescit ab repercussa viridium umbra: quæ res tamen non impedit, quo minus per profundam satis aquam ad ipsum fundum lacus penetrare possint oculi. Habet talem lacum vicinia nostra h. e. fontem liquidissimæ saluberrimæque aquæ, ita copiosum, ut emittat statim rivum *molæ Rosarum* (sic enim vocatur) pluribus rotis impellendis idoneum.

120 *Præsudat aër solibus* h. e. ante æstum solis auctum adhuc roscidus h. e. humidus & subfrigidus est.

121 *Luciferum* recte Venus vocat suum: est enim idem, *Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes*, ut canit Virg. Aen. 8, 590, *Quem Venus illustri gaudet producere cælo*, Val. Fl. 6, 528. Observemus obiter, antiquissimos non recto casu, Saturnum, Jovem, Venerem dixisse Planetas, sed illos adsignasse his DIs. V. G. Aristoteles de Mundo c. 2 Ὁ στίλβων ὃν ἱερὸν Ἑρμοῦ καλοῦσιν — ὁ τοῦ φωσφόρου (κύκλος) ὃν Ἀφροδίτης — προσαγορεύουσιν. Cic. de N. D. 2, 20 *Stella Veneris, quæ* Φωσφόρος *Græce,*

Roranti prævectus equo.„ Sic fata, doloris
Carpit figna fui. Varios tum cætera faltus
Invafere cohors. Credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum, cum cerea reges
Caftra movent, fagique cava demiffus ab alvo
Mellifer electis exercitus obftrepit herbis.
Pratorum fpoliatur honos. Hæc lilia fufcis
Intexit violis: hanc mollis amaracus ornat:
Hæc graditur ftellata rofis; hæc alba liguftris.
Te quoque flebilibus mœrens, Hyacinthe, figuris,
Narciffumque metunt, nunc inclita germina veris,
Præftantes olim pueros. tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te difci perculit error:
Hunc

122 provectus *al.* prævectus *firmat etiam aliunde Heinf.* cruoris *MSS.* doloris *in omnibus MSS. esse contra Politianum tuetur Parrhaf.* 125 carptura *Cuj.* 132 gramina *vulg.* germina *jam Baf. marg. it. Plant. marg.*

ce, Lucifer Latine dicitur, cum antegreditur Solem, cum fubfequitur autem, Hefperos. Recte igitur diftinguunt Poëtæ Deam a fuo fidere: recte apud Silium 7, 639 *Oceani renovatus Lucifer unda Laudatur Veneri*, recte 12, 247 eodem fenfu 12, 247 *Cythereius ignis -- fe fe Veneri jactat.*

122 *Equus rorans* pulchre tribuitur Lucifero, quod mane, fereno cælo ros exfiftit. *Signa doloris* Veneris funt anemonæ ex fanguine Adonidis ab illa excitatæ. Vid. Ovid. Met. 10, 728. Nam fabula de rofa e fanguine ipfius Veneris nata, quæ pedem fpinis induerat, forte recentior eft: certe antiquior illius auctor Aphthonio Prog. 2 non laudatus a Politiano Mifc. c. 11.

131 *Hyacinthi & Narciffi* fabulas, quia communia quædam habent, venufte fibi invicem innectit. Ille in lufu difci cum Apolline amatore fuo elifus; hic, poft contemtum Echus amorem, fuæ imaginis in fonte vifæ amore contabefcens periit: uterque in florem fui nominis mutatus eft. Hyacinthi fabulam narrat Ovid. Met. 10, 163, Narciffi 3, 339.

133 *Amyclis*, Laconica urbe, natum facit Hyacinthum nofter: alii Amyclæ, conditoris Amyclarum filium. Sed & alia hic multa, ut folet, diffenfio, de qua eft erudita difputatio Burmanni ad l. c. cui addi poteft, a Colutho p. 82 in Neandri opere aureo, *Carneum* vocari, καρνειον, & civem Αμυκλαίων.

134 *Helicon* genuiffe dicitur Narciffum, in cujus vicinia natus eft, *Cephiffi* (vel *Cephifi:* variant enim libri ubique) fluvii, in finibus Phocidos & Bœotiæ lacum Copaicum influentis, ex Liriope Nympha filius. Etiam hic multam fabularum varietatem Burmannus indicavit.

Hunc fontis decepit amor. te fronte retusa
Delius, hunc fracta Cephissus arundine luget.
Aestuat ante alias avido fervore legendi
Frugiferæ spes una Deæ. nunc vimine texto
Ridentes calathos spoliis agrestibus implet:
Nunc sociat flores, seseque ignara coronat,
Augurium fatale tori. Quin ipsa tubarum
Armorumque potens, dextram, qua fortia turbat
Agmina, qua stabiles portas & mœnia vellit,
Jam levibus laxat studiis, hastamque reponit,
Insolitisque docet galeam mitescere fertis.
Ferratus lascivit apex, horrorque recessit
Martius, & cristæ pacato fulgure vernant.
Nec, quæ Parthenium canibus scrutatur odorem,
Aspernata choros, libertatemque comarum
Injecta tantum voluit frenare corona.
Talia virgineo passim dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, confligere turres,

Pronaque

135 recussa *Bas. marg.* 136 Cephisos *MS.* 138 textos *ante Heins.* 139 foliis *ante Heins.* 141 quippe ipsa *ante Heins. præter Ald. qui dedit* quin. 147 placato *vulg.* 148 odoris *ante Heins. nec male.* 150 tandem *al.*

135 *Fronte retusa*, obtusis & obscuratis præ mœrore radiis (vid. 28, 21) luget Hyacinthum suum Apollo Deli natus: Cephissus autem suum filium fracta corona arundinea, quam dare solent fluviis, ut noster Tiberino patri 1, 217. Add. 28, 163.

139 *Calathos* lanificarum, sed idem proprium vas in instrumento Cereris, & in sacris illius adhiberi solitum illustrat, & spectandum exhibet Spanh. ad Callim. p. 652.

140 *Corona* omen & augurium regni inferorum, quod hac ipsa excursione parabatur, sed ignaræ, Proserpinæ.

141 Splendida Minervæ armipotentis & bellicæ descriptio, cui etiam tubæ inventio attributa est, quin ipsa inde Σάλπιγξ dicta & hoc nomine culta apud Argivos, qua de re Potter. ad Lycophr. 915. *Hastam & Galeam* Minervæ omnia monimenta tribuunt.

148 *Parthenium* montem & nemus Arcadiæ indicat, venationibus opportunum, hic & infra v. 241 —— *Parthenios canibus circumdare saltus* est Virg. ecl. 10, 57.

149 *Libertatem comarum* Dianæ venatricis illustrat laudandus in hoc opere sæpe Spanh. ad Callim. p. 660.

152 *Terræ motus* brevis sed terribilis descriptio.

Pronaque vibratis radicibus oppida verti.
Caussa latet. Dubios agnovit; sola tumultus
Diva Paphi, mistoque metu perterrita gaudet.
Jamque per anfractus animarum rector opacos
Sub terris quærebat iter, gravibusque gementem
Enceladum calcabat equis. immania findunt
Membra rotæ, pressaque gigas cervice laborat
Sicaniam cum Dite ferens, tentatque moveri
Debilis, & fessis serpentibus impedit axem.
Fumida sulfureo prælabitur orbita dorso.
Ac velut occultus securum prodit in hostem
Miles, & effossi subter fundamina campi
Transilit elusos arcano limite muros,
Turbaque deceptas victrix erumpit in arces,

Terri-

161 fulcis imped. actum *Cuj.* implicat *Par. Vien.* 162 prolabitur *ante Raph.* 163 pergit *MSS.* 165 inclusos *vulg. sed* elusos *etiam Bas. marg. & Raph.*

158 *Enceladum*, cui pro carcere & numellis imposita est Sicilia. Vid. 33, 153. Supplicium novum hic patitur Typhoëus, simile rotæ, qua in Germania sceleratorum membra contunduntur.

161 *Serpentibus*, quos pro pedibus habet *implicat* vel *impedit axem* currus Plutonii. Sed eruditior est, quam ut stupori librariorum tribui possit altera lectio, *Sulcis serpentibus impedit actum. Sulci* sunt ὁλκοὶ tractus s. volumina serpentium. Apulej. Met. 11, p. 57, 19 Elmenh. de Isidis corona *Dextra lævaque sulcis insurgentium viperarum cohibita.* *Serpentes* hic adjective sumendum. Apud Lucia. Hermot. c. 79 s. To. 1 p. 823, 83 ὁλκὸν τῦ ὄφεως recte verti quidem *tractum ipsum ac volumen corporis*, & ὁλκὸν aliunde illustravi: sed si hic locus & Apulejanus tum mihi noti fuissent, magis ad literam, ut sic loquar, interpretari poteram *sulcum.* Porro his *sulcis* suis *serpentibus actum* currus Plutonii *implicat* vel *impedit* Enceladus, h. e. progressum ac motum: *agitur* enim currus, ut constat. Ovidius Halicut. 72 de equo, *Quam tumidus, quantoque venit spectabilis actu*, h. e. incessu, quo *se agere* dicitur etiam equus.

163 Cuniculum militarem describit. *Subter* hic motum significat, ut Virg. Aen. 3, 695 *Alpheum* dicit *Occultas egisse vias subter mare. Fundamina campi* indicant campum solidum, & fundamenta mœnium sustinentem. *Eluduntur muri*, honesta Metaphora, cum vi sua excludendi privantur, ut *eluduntur* custodes, cum per ambages invenitur aditus. *Limitem* pro via a poëtis poni, translaticium est. In verbo *transilit* videor mihi aliquid Alexandrini leporis, ὀξύμω-

ρον

Terrigenas imitata viros: sic tertius heres
Saturni latebrosa vagis rimatur habenis
Devia, fraternum cupiens exire sub orbem.
Janua nulla patet. prohibebant undique rupes
Oppositæ, duraque Deum compage tenebant.
Non tulit ille moras, indignatusque trabali
Saxa ferit sceptro. Siculæ tonuere cavernæ.
Turbatur Lipare. stupuit fornace relicta
Mulciber, & trepidus dejecit fulmina Cyclops.
Audiit, & si quem glacies Alpina coërcet,
Et qui te, Latiis nondum præcincte tropæis
Tibri, natat, missamque Pado qui remigat alnum.
Sic, cum Thessaliam scopulis inclusa teneret
Peneo stagnante palus, & mersa negarent
Arva coli, trisida Neptunus cuspide montes
Impulit adversos. tum sorti saucius ictu

Dissiluit

168 tenebrosa *vulg. sed* latebrosa *jam Bas. marg.* 171 Siculaque *MSS.* solitaque *Bas. marg. Hinc* solidaque *conj. Heins.* 173 tonuere *MSS.* 177 latis *ante Heins.* 180 negaret *ante Heins.* 182 ter forti *MSS.*

gov quddam, deprehendere: *Muros transilit* proprie, qui saltu se supra illos librat; hic vero, qui infra & subter illos postquam reptavit, subito intra urbem exsistit.

167 Cadmeos fratres intelligit, f. spartos illos qui ex dentibus draconis a Cadmo seminatis de terra enati dicuntur, & mox mutuis vulneribus periisse: quæ fabula deinde a Jasone quoque acta. Utrisque hoc nomen tribuit Naso, illis Met. 3, 118, his Epist. 12, 99. *Tertius heres Saturni* est DIs f. Pluto, post Jovem & Neptunum.

168 *Habenis rimatur*, quibus nunc in dextrum nunc in sinistrum latus agit equos, nunc immittit, nunc retinet, vel retro agit.

174 Illam Vulcani & Cyclopum officinam describit Callim. H. in Dianam 46. Sed multo copiosius Virg. Aen. 8, 416.

178 Quod *bibere* alias dicuntur accolæ fluvios suos, hic venuste *natare*: cum præsertim in consuetissimis Romanorum exercitationibus fuerit natatus. Taceo, quod etiam *Natat uncta carina* Virg. Aen. 4, 398: & habuit hic præ oculis noster, observante Heinsio, Ge. 2, 451 *Torrentem undam levis innatat alnus Missa Pado. Latia tropæa* sunt, quæ Latini retulerunt: *Latii tropæa*, quæ a devictis Latinis aliquis reportat.

179 Graphice descriptam a nostro illam mutationem, apertas Peneo vias, qua ratione pro maximo lacu, amœna illa Tempe exorta sunt, pro illa doctrinæ copia illustravit Spanh. in Callim. p. 410.

Diffiluit gelido vertex Offæus Olympo.
Carceribus laxantur aquæ, fractoque meatu
Redduntur fluviusque mari tellusque colonis.
Postquam victa manu duros Trinacria nexus
Solvit, & immenso late discessit hiatu:
Apparet subitus cælo timor. astra viarum
Mutavere fidem. vetito se proluit Arctos
Aequore. præcipitat pigrum formido Booten.
Horruit Orion. audito palluit Atlas
Hinnitu. rutilos obscurat anhelitus axes
Discolor; & longa folitos caligine pasci
Terruit orbis equos. pressis hæsere lupatis
Attoniti meliore polo; rursusque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reverti.

184 factoque *MSS.* 185 fluviique *ante Heins.* 193 ferrugine *MS.* 196 *pro* obliquo, flexo *Cuj. Forte glossa fuit, aut voluit* inflexo? *pro* pugnant, *quod habent etiam primæ editt.* certant *al. ante Heins.*

183 *Olympo* tertio casu intelligendum, ut *Diffidens plebi virtus* Hor. Od. 2, 2. 18. Continentes erant Ossa & Olympus: jam discessu vallem faciunt, amœnam adeo, ut generis nomen τέμπος, plur. τέμπεα, η, proprium huic factum sit.

186 *Manu* i. vi & impetu, ut *manu facta* dicuntur, quæ non natura, sed consilio & opera hominum, parata sunt.

189 *Fidem*, ut *fœdus*, *legem* & similia, meminerimus ad constantiam naturæ referendam, quatenus sub iisdem causis, iidem semper effectus consequuntur. Memorat nunc siderum motus, quo nihil est constantius, & æternis legibus suis a Deo magis adstrictum. Sic *vetitum Arcto æquor*, quod nobis nunquam videtur attingere &c. *Bootes tardus* etiam Ovidio Met. 2, 172, & *piger* Fast. 3, 405 non tantum quod celeritas a bubulcis non requiritur: sed quod sidus polo proximum ob id ipsum motum habet minus observabilis celeritatis. Ceterum dum animat hæc sidera & personas facit, horribilem hujus perturbationis imaginem excitat. Dicas, quid *Atlas* post *Orionem?* verrucula in corpusculo planetæ, post mille Systemata Solaria, quæ forte Orion continet? Poëta vero magnitudinem agnoscit solam relationis. Et quid opus est subtilitate disputationis? Atlas totum cælum, cujus modica pars est Orion, humeris sustinet.

192 *Axes* nostro esse singulas quoque stellas, monuimus ad 34, 35. Vapor a Plutonis equis anhelitu excitatus, nubem inducit terræ, unde stellæ obscurantur.

195 *Verendum* ad terrorem etiam referri, docet 33, 80. De *Chao* pro inferis 5, 525.

Mox ubi pulsato senserunt verbera tergo,
Et solem didicere pati: torrentius amne
Hiberno, tortaque ruunt pernicius hasta.
Quantum non jaculum Parthi, non impetus Austri,
Non leve sollicitæ mentis discurrit acumen.
Sanguine frena calent: corrumpit spiritus auras
Letifer: infectæ spumis vitiantur arenæ.
Diffugiunt Nymphæ: rapitur Proserpina curru,
Imploratque Deas. jam Gorgonos ora revelat
Pallas, & intento festinat Delia cornu:
Nec patruo cedunt. stimulat communis in arma
Virginitas, crimenque feri raptoris acerbat.
Ille, velut stabuli decus armentique juvencam
Cum leo possedit, nudataque viscera fodit
Unguibus, & rabiem totos exegit in armos,
Stat crassa turpis sanie, nodosque jubarum
Excutit, & viles pastorum despicit iras.
„*Ignavi domitor vulgi, teterrime fratrum,*

Pallas

201 discurrat *malit Heinf.* 206 telo *MSS.* 210 pectora *ante Heins. sed* viscera *jam Bas. marg. & Plant. marg.* 213 despuit *MS.* 214 dom. mundi *vulg. ante Heinf. Sed* vulgi *Bas. marg. & Claver.*

198 *Hibernum amnem* h. e. torrentem e tempestate ortum a Græcis didicere Latini. Χειμέρροιον ὕδωρ est Ιλ. ψ, 420. *Hibernis agitatum fluctibus æquor* Ovid. Tr. 1, 11. 33.

201 *An non nimia* sit hæc Hyperbole non disputo: sed hoc meminisse velim Poëseos candidatos, in *acuminis* appellatione inesse notionem celeritatis, acutus gladius celerius penetrat, acutus morbus celerius conficit, acuta mens perspicit velocius &c. Festus, *Acupedius dicebatur, cui summum erat in currendo acumen pedum.*

202 Solet noster hac imagine cruentati a freno oris acrium equorum uti. Vid. ad 1, 5. 22, 350.

209 *Stabuli armentique*, duas quasi relationes offert poëta, ubi comparata cum aliis sui generis juvenca placeat.

211 *Exigere* hic idem est quod exserere, exercere: *rabiem* ponit velut gladium vel ferrum quod *exigi* dicitur, h. e. plane adigi. *Armos*, membra robustiora dicit, in quibus morsu & ungue lacerandis, omnem impetum leo consumit.

212 An *nodos jubarum* dicit, qui oriuntur a grumis cruoris, quibus velut in glomerem conglutinantur jubæ?

Pallas ait, *quæ te stimulis facibusque profanis*
Eumenides movere? tua cur sede relicta
Audes Tartareis cælum incestare quadrigis?
Sunt tibi deformes Diræ: sunt altera Lethes
Numina: sunt tristes Furiæ te conjuge dignæ.
Fratris linque domos: alienam desere sortem:
Nocte tua contentus abi. quid viva sepultis
Admisces? nostrum quid proteris advena mundum?,,
Talia vociferans avidos transire minaci
Cornipedes umbone ferit, clipeique retardat
Objice, Gorgoneisque premens assibilat hydris,
Prætentasque aperit cristas. libratur in ictum
Fraxinus, & nigros illuminat obvia currus.

217 mundum incestare *fere ante Heins.* cælum *Bas. marg. Claver.* incæstare *primæ editt.* infestare *MSS.* 219 flumina *ante Heins. præter Claver.* numina *probat etiam Barth.* 226 prætentaque *op.* crista *ex MSS. Heins. pro* crista, palla *MSS.*

215 *Profanæ faces*, incestæ, quibus violatur etiam religio, & natura rerum, quæ divina est: ideo de eadem re statim *incestandi* verbum adhibet.

218 *Diræ* hic aperte distinguuntur a Furiis, dum seorsim commemorantur. Videtur itaque intelligere poëta Harpyias illas Typhonis filias, Phineo puniendo a Jove immissas, a Calai & Zete Boreæ filiis abactas. Hæ substantiva positione *sævæ Diræ* vocantur a Valerio Fl. 4, 586: *Tartareas volucres* nominarat v. 579. *Lethes Numina* h. e. inferorum. *Flumina* femineam personam sustinere, non memini.

220 *Sortem* hanc declaravimus ad 33, 100.

222 *Proteris* injuriæ verbum, conculcas: *advena* & ipsum signat injuriam, non dominus, ne civis quidem superorum, sed advena, peregrinus.

224 Synonymice hæc dicuntur *umbone*, & *clipei objice*: *hydri Gorgonei* etiam sunt in clipeo Minervæ, quos habet Medusa Gorgo pro crinibus.

226 *Cristas* illas galeæ suæ terribiles, *aperit* Minerva concutiendo, ut majores fiant, & sic *prætendit*, & velut intentat equis. Humanum passus est summus vir, cum contulit cum lectione sua *operit* illud 24, 168. Ibi enim Romam *velat sua Gorgone* Pallas, h. e. tegit, munit: hic consternandi sunt objecta & intentata crista equi Plutonis. Texerat Minerva caput Medusæ supra v. 25: hoc nunc objicit equis. Sic intelligimus, contraxisse, constrinxisse antea cristam, quam hic aperit.

227 *Fraxinus* h. e. hasta Minervæ, sine respectu ad materiem, fulmen est jam vibratum, jam jaculandum: itaque jam illuminat fulgore suo currum.

Missaque pæne foret, ni Jupiter æthere vulso
Pacificas rubri torsisset fulminis alas,
Confessus socerum. Nimbis Hymenæos hiulcis
Intonat, & testes firmant connubia flammæ.
Invitæ cessere Deæ. Compescuit arcum
Cum gemitu, talesque dedit Latonia voces.
„Sis memor, o, longumque vale. reverentia patris
Obstitit auxilio. nec nos defendere contra
Possumus. imperio vinci majore fatemur.
In te conjurat genitor, populoque silenti
Traderis, heu, cupidas non adspectura sorores,
Aequalemque chorum. Quæ te fortuna supernis
Abstulit, & tanto damnavit sidera luctu?
Jam neque Partheniis innectere retia lustris,
Nec pharetram gestare libet. securus ubique
Spumet aper, sævumque fremant impune leones.
Te juga Taygeti, posito te Mænala flebunt
Venatu, mœstoque diu lugebere Cyntho.

Delphica

228 æth. summo *vulg.* jusso, lapsus, celso *MSS.* 229 luminis *al.* fulminis *etiam Parrh. Vien. Clav.* 230 generum *al.* socerum *Bas. marg. Raph. sententia eadem.* Hymenæon, *ut* intonat *ad Jovem referatur, Heins.* 239 æqualesque choros *ante Heins.* 240 damnarunt *MSS.* 243 sævique *ante Heins.*

228 Aethere *vulso*, convulso & quasi dirupto: cælum rumpi & rima quadam aperiri videtur a *fulmine*, cui hic *pacificæ alæ* tribuuntur, quia ipso terrore & minis quietem, pacem, nuptias, amores denunciat. Si nostris moribus hoc velis accommodare, dicas hóc fulmen fuisse simile illis tonitribus fulguribusque arte factis, quibus hodie in castris & munimentis victoriæ, natales, nuptiæ, Regum celebrantur.

230 *Nimbi hiulci* sunt nubes densæ ab igne fulgurum disjectæ & hiantes. *Flammæ* sunt pro facibus nuptialibus, sicut tonitruum sonus pro *Hymenæo* s. cantu & strepitu nuptiali.

240 *Sidera* Synonymon *supernorum*: ne putemus ad ipsum statum cælestium Deorum referri. *Siderum* luctus est, quod non vident amplius in terris Proserpinam. Etiam terrestres actus suos mox memorat Diana & regiones sibi frequentatas, Laconiam ubi *Parthenius*, *Taygetus*, *Mænala*; Delum ubi *Cynthus*, montes omnes quibus inerrare Diana solet. Sic *cælum* ponitur v. 262.

Delphica quin etiam fratris delubra tacebunt.„
Interea volucri fertur Proserpina curru
Cæsariem diffusa Noto, planctuque lacertos
Verberat, & questus ad nubila rumpit inanes.
„Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum
In nos tela, pater? sic me crudelibus umbris
Tradere, sic toto placuit depellere mundo?
Nullane te flectit pietas? nihilumne paternæ
Mentis inest? tantas quo crimine movimus iras?
Non ego, cum rapido sæviret Phlegra tumultu,
Signa Deis adversa tuli: non robore nostro
Ossa pruinosum vexit glacialis Olympum.
Quod conata nefas, aut cujus conscia noxæ
Exsul ad immanes Erebi detrudor hiatus?
O fortunatas, alii quascunque tulere
Raptores! saltem communi sole fruuntur.
Sed mihi virginitas pariter cælumque negatur:
Eripitur cum luce pudor: terrisque relictis
Servitum Stygio ducor captiva tyranno.
O male dilecti flores, despectaque matris

246 silebunt *MS.* 249 fundit *vulg.* tendit, tollit *MSS.* 252 credere *MS.* defendere *MS. eadem sententia.* 253 nullumne *vulg. præter Claver.* 255 rabido *jubet legi Heins.* 258 *pro* noxæ, culpæ *vulg. quam glossam putat Heins.* 262 negantur *malit Heinsius.* 263 *pro* luce, sole *vulg. quod ferri posse ob repetitionem, negat Heins.* 264 infelix *vulg. præter Ald. qui cum MSS.* servitum.

246 Respicit, puto, Claudianus ad Romanum morem, justitium indicendi in luctu publico: ita non respondet consulentibus, non fert sententiam Apollo.

250 In hac querela Proserpinæ, & tota adeo hac scena, placet mihi Claudianus præ Nasone, qui nimis puellam facit Proserpinam Met. 5, 399 *Collecti flores tunicis cecidere remissis: Tantaque simplicitas puerilibus adfuit annis, Hæc quoque virgineum movit jactura dolorem.* Talia decebant Ὀαριστὺν Theocriti, f. Idyll. 27, 52.

255 De *Phlegra* & *Phlegræo* tumultu vid. ad 27, 20.

257 Cui hic non in mentem venient illi *conjurati cælum rescindere fratres* Terræ filii, qui *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam,* Thessaliæ montem, *atque Ossæ involvere Olympum,* Virg. Ge. 1, 280.

259 *Hiatus* nomen ad *Chaos* alludit, χαίνειν hiare.

262 *Cælum* ut 240 *sidera.*

Conſilia: o Veneris deprenſæ ſerius artes!
Mater, io, ſeu te Phrygiis in vallibus Idæ
Mygdonio buxus circumſonat horrida cantu,
Seu tu ſanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis, & ſtrictos Curetum reſpicis enſes,
Exitio ſuccurre meo: compeſce furentem:
Comprime ferales torvi prædonis habenas.„
Talibus ille ferox dictis fletuque decoro
Vincitur, & primi ſuſpiria ſentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrimas detergit amictu,
Et placida mœſtum ſolatur voce dolorem:
„*Deſine funeſtis animum, Proſerpina, curis,*
Et vano vexare metu. majora dabuntur
Sceptra. nec indigni tædas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Servit, & immenſum tendit per inane poteſtas.
Amiſſum ne crede diem. ſunt altera nobis
Sidera; ſunt orbes alii; lumenque videbis
Purius, Elyſiumque magis mirabere ſolem,
Cultoresque pios. illic pretioſior ætas,

Aurea

273 planctuque *MSS.* 275 deterſit *vulg.*
276 timorem, pudorem *MSS.*

268 *Buxus*, tibia e buxo. Vid. ad 20, 286.

269 *Ululare* dicuntur Dindyma, montana Phrygiæ, h.e. ab ululatu Gallorum, qui ſe exſecuere, vel ſpectaculi cauſa vulnerarunt, reſonare. Vid. ad 18, 277. it. ad 20, 262. De *ululatu* & tota re adeo ad 33, 205.

270 De *Curetum* enſibus dictum ad 20, 279. Recordemur, ſecundum poëtæ noſtri fictionem, Cereris abſentiam apud matrem ſuam ac Deorum, Cybelen, occaſionem raptui dediſſe. Vid. 33, 179.

275 De *ferrugineo amictu* dictum ſupra ad v. 93.

280 Etiam hic in Plutonis oratione ſunt philoſophemata illa, ad quæ ſupra 5, 525 it. 33, 55 alluſum obſervavimus.

282 Aperte reſpicit Virg. Aen. 6, 641 *Solemque ſuum, ſua ſidera norunt. Orbes*, puto, Planetarum intelligit.

285 Nam auream poëtarum, v. g. Heſiodi Op. & Di. 121, ætatem olim κατὰ γαῖα κάλυψεν. Prærogativa inferorum eſt, quod apud illos ſemper durat aurea gens, quæ ſub cælo ſemel tantum fuit.

Aurea progenies, habitant, semperque tenemus,
Quod Superi meruere semel. nec mollia desunt
Prata tibi. Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
Est etiam lucis arbor prædives opacis,
Fulgentes viridi ramos curvata metallo.
Hæc tibi sacra datur. fortunatumque tenebis
Autumnum, & fulvis semper ditabere pomis.
Parva loquor. quidquid liquidus complectitur aër,
Quidquid alit tellus, quidquid salis æquora verrunt,
Quod fluvii volvunt, quod nutrivere paludes,
Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis,
Lunari subjecta globo, qui septimus auras
Ambit, & æternis mortalia separat astris.
Sub tua purpurei venient vestigia reges,
Deposito luxu, turba cum paupere misti.
Omnia mors æquat. tu damnatura nocentes.

286 habitat *vulg.* 287 deerunt *vel sine scriptis legi jubet Heins. Certe sic optimos solere, ostendit.* 289 Aetna *vulg. Vid. ad* §, *122.* 290 Averni *Bas. marg.* amœnis *MS.* Avernis *placet Heins.* 291 gravido *MS.* 293 dotabere *MS.* 295 maris *vulg. præter Claver.* 297 animantia *MS.* 300 fastigia *conj. Barth.*

287 *Mollia prata* esse debent, de quibus Virg. Aen. 6, 642 *Pars in gramineis exercent membra palæstris.*

290 Hæc est illa arbor, de qua ramum decerpere debebat Aeneas, Aen. 6, 141.

294 Magnum sane est Proserpinæ regnum. Quidquid enim apud superos, moritur, perit, dissipatur, sensibus hominum subducitur, illud venit in Haden, ad Plutonem. Neque vero inauditum aliquid fingit noster, de communicato cum Proserpina inferorum imperio. Sæpe illius mentionem facit Horatius, apud quem V. G. Tiresias Sat. 2, 5 extr. *Sed me,* inquit, *Imperiosa trahit Proserpina.* Quin jam Hymnus Orphicus Eumenidum illam arbitram & judicem scelerum facit. Plura in Hymno ipsius Proserpinæ.

298 Globus ille cavus, sphæra illa septima, quæ infixam sibi habet Lunam, finem constituit rerum mutationi obnoxiarum & immutabilium. Cic. Somn. Scip. 4 *Infra Lunam nihil est, nisi mortale & caducum, præter animos —— supra Lunam sunt æterna omnia.* Macrobius ad h. l. 1, 21, inter alia, *Sicut ætheris & aëris, ita divinorum & caducorum Luna confinium est.*

Tu requiem latura piis: te judice sontes
Improba cogentur vitæ commiſſa fateri.
Accipe Lethæo famulas cum gurgite Parcas.
Sit fatum quodcumque voles.„ Hæc fatus ovantes
Exhortatur equos, & Tænara mitior intrat.
Conveniunt animæ, quantas truculentior Auſter
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.
Cunctaque præcipiti ſtipantur ſæcula curſu
Inſignem viſura nurum. Mox ipſe ſerenus
Ingreditur facili paſſus molleſcere riſu,
Diſſimiliſque ſui. Dominis intrantibus ingens
Aſſurgit Phlegethon. flagrantibus hiſpida rivis

Barba

306 ſitque ratum *MSS.* ſit factum *MSS.* ſanctum, pactum *conj. Heinſ.* velis *vulg.* ſitque ratum, quodcunque voves *conj. Heinſ.* 311 tartara *vulg. præter Ald. quem & MSS. ſequitur Heinſ.*

305 Hic ergo *Parcas*, *Fatumque* novæ uxori ut *famulas* ſubjicit poëta noſter, & ſervat morem ſuum, quo nunquam, quod recorder, fatalem neceſſitatem, libertati Dei & humanæ contrariam, defendit. Idem dicit ſtatim *Sit fatum quodcunque voles.* Magnam Proſerpinæ vim aſſignat, Hymnus Orph. p. 126. V. G. H *κατέχεις ἀΐδαο πύλας* —— *παντοκράτειρα κόρη* —— *Ζωὴ καὶ θάνατος μούνη θνητοῖς*, & cum alluſione ad nomen, *φέρεις γὰρ ἀεὶ καὶ πάντα φονεύεις.* Sed cf. 36, 410.

306 *Ovantes equos*, & totum hunc verbi uſum declaramus ad 22, 68.

307 *Tænara* puto hic non eſſe ſimpliciter illud promuntorium Laconicæ ſuo cum ſpecu; ſed indefinite ſic indicari inferos, ut *Tænarius* eſt idem quod inferus vel Infernus. Sed poteſt tamen fieri, ut ſuos auctores ſecutus ſit noſter. Variant enim & hic fabulæ. Hymnus Orphicus in Plutonem p. 116, 14 abductam ait Proſerpinam *ὑπ' Ἀττίδος ἄντρον, Δήμου Ἐλευσῖνος, τόθι περ πύλαι εἰσ' ἀΐδαο.* Et ſuadent ſacra Eleuſinia.

308 Comparari poteſt Aen. 6, 706 *Hunc circum innumeræ gentes populique volabant* &c.

311 *Sæcula* ſunt ipſi homines per ſuas generationes & gradus diſcreti. Quoties Lucretius *ſæcla hominum*, *ſcriptorum*, *mortalia*, *animalium*, *ferarum* dixerit pro ipſis hominibus, feris &c. Indices facile docent. Hic *ſæcula* ſunt *βίοι*, umbræ, animæ defunctorum, vel nondum natorum.

312 *Nurus νύμφη* etiam hic eſt, juvenis mulier nupta, quæ peperit, pariendi certe cauſa habetur.

313 *Paſſus molleſcere*, omiſſo ſe, ut Hor. Car. 1, 2. 43 *Patiens vocari Cæſaris ultor.*

315 *Phlegethontem* perſonam facit, ut fluvios alios, niſi quod pro aquis illi dat flammas.

Barba madet, totoque fluunt incendia vultu.
Occurrunt properi lecta de plebe ministri.
Pars altos revocant currus, frenisque solutis
Vertunt emeritos ad pascua nota jugales.
Pars aulæa tenent. alii prætexere ramis
Limina, & in thalamum cultas extollere vestes.
Reginam casto cinxerunt agmine matres
Elysiæ, teneroque levant sermone timores,
Et sparsos religant crines, & vultibus addunt
Flammea, sollicitum prævelatura pudorem.
Pallida lætatur regio, gentesque sepultæ
Luxuriant, epulisque vacant genialibus Umbræ.
Grata coronati peragunt convivia Manes.
Rumpunt insoliti tenebrosa silentia cantus.
Sedantur gemitus. Erebi se sponte relaxat
Squalor,

317 propere *vulg.* 321 in thalamis *vulg.* thalamos *MS.*
323 tenerosque -- dolores *Vic. Vien.* & *al.* timores *Ald. Bas. marg.*
325 prævallatura *MS.* prævellatura *Vic.*

318 *Revocare currus* est retinere equos junctos.

319 *Emeriti jugales*, non qui jam mereri desinant simpliciter, sed qui in illo actu bene de suo domino meruerant.

320 Conjungit utramque honoris & gaudii significationem Pacatus Pan. 37, 4 *Portas virentibus sertis coronatas*, *aulæis undantes plateas*: ubi *undantes* intelligam fluctuantes aliquantum ab aura & vento, quod non intenta & affixa suis extremis essent aulæa, sed ita suspensa, ut velut undas quasdam agere a vento possent: qua ratione mutatus subinde cum situ repercussus lucis, & umbræ admistio, colorum quoque & splendoris mutationem oculis jucundam & vitæ quoddam instar, attulit

321 *Vestes cultas* & ipsas de aulæis velisque intelligo, quas *tollunt in thalamum*, h. e. ex illis sublatis ac suspensis thalamum, velut tentorium quoddam constituunt, sub quo lectus sternitur. Hæc *Vestis* & *vestiendi* notionibus comprehendi, alias ostenditur.

325 Vix unquam in nuptiali ceremonia *flammeum* omittit noster V. G. 10, 285. 21, 83.

327 Videt etiam apud inferos Aeneas 6, 656 *per herbam Vescentes lætumque choro Pæana canentes.* Observavit Da. Heins. ad Hesiodi, qui aurei sæculi θαλίας laudat Op. 115, felicem omnem immortalitatem a Græcis & Romanis hoc θαλιῶν, *epularum*, nomine signari. Sed hoc extraordinarium & *insolitum* hic est, & datum nuptiis Proserpinæ, quod requies etiam & indulgentia quædam datur infelicibus ac damnatis.

Squalor, & æternam patitur rarescere noctem.
Urna nec incertas versat Minoïa sortes.
Verbera nulla sonant, nulloque frementia luctu
Impia dilatis respirant Tartara pœnis.
Non rota suspensum præceps Ixiona torquet:
Non aqua Tantaleis subducitur invida labris.
[Solvitur Ixion: invenit Tantalus undas.]
Et Tityos tandem spatiosos erigit artus:
Squalentisque novem detexit jugera campi.
Tantus erat. laterisque piger sulcator opaci
Invitus trahitur lasso de pectore vultur,
Abreptasque dolet jam non sibi crescere fibras.
Oblitæ scelerum formidatique furoris
Eumenides cratera parant, & vina feroci
Crine bibunt. flexisque minis jam lene canentes
Extendunt socios ad pocula plena cerastas,
Ac festas alio succendunt lumine tædas.
Tunc & pestiferi pacatum flumen Averni
Innocuæ transistis aves, flatumque repressit
Amsanctus:

331 clarescere *MS. Claver. qui recte improbat.* 336 Tantalicis *vulg.* 337 *Ejiciendum putat hunc versum Heins. jure, arbitror.* 342 abruptasque *malit Heins.* 343 formidandique *MSS.* 348 limen *vulg.* flumen *Ald. Bas. marg. MSS.*

332 *Urna Minoia* sortitur judices malis, de qua Aen. 6, 432 *Quæsitor Minos urnam movet.* Alia est illa apud Hor. Car. 3, 1. 16 *urna capax*, quæ *movet omne nomen*, qua *omnium sors versatur* 2, 3. 26. Hac decernitur, quæ animæ ire ad superos, quæ ad inferos redire debeant. Hæc est sortitio animarum; quam describit ex Eris Pamphylii persona Plato de rep. extr.

335 Etiam *Ixionis* & *Tantali Tityque* pœnas debet Virgilio v. 595 sqq.

344 *Cratera parant* h. e. in vase ampliore miscent vinum aquæ, in quo plures simul serpentes, quos pro crinibus habent, (hi sunt etiam *socii cerastæ*) mergere capita bibendi gratia possint. Vid. 10, 197. Ab hoc vino non lugubrem stridorem edunt, sed leni sibilo canunt.

347 *Festas tædas* non illas terribiles de Phlegethonte accensas, quibus terrent impios.

349 Alludit ad etymon *Averni*, ἄορνος *Quem super haud ullæ poterant impune volantes Tendere iter pennis* &c. Virg. Aen. 6, 239. Monuit Heinsius ex Aristot. de mirabil.

Amsanctus: tacuit fixo torrente vorago.
Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes
Lacte novo tumuisse ferunt, ederisque virentem
Cocyton dulci perhibent nudasse Lyæo.
Stamina nec rupit Lachesis, nec turbida sacris
Obstrepitant lamenta choris. Mors nulla vagatur
In terris, nullæque rogum planxere parentes.
Navita non moritur fluctu, non cuspide miles.
Oppida funerei pollent immunia leti.
Impexamque senex velavit arundine frontem
Portitor, & vacuos egit cum carmine remos.
Jam suus inferno processerat Hesperus orbi.
Ducitur in thalamum virgo. stat pronuba juxta
Stellantes Nox picta sinus, tangensque cubile
Omina perpetuo genitalia fœdere sancit.

Exsultant

350 Anfractus *Vic. Vien. & omnes pene MSS. quos vidit Parrh. & Bas.* Anxantus *Ald. & Junt.* 353 stagnasse *vulg.* 354 non rupit *vulg.* 359 impexosque -- crines *Vic. Vien. Junt. Bas. rell. ante Heins.* impexamque -- frontem *Ald. MSS.* implexam -- frontem *Bas. marg.* 364 sanxit *al.*

mirabil. audit. reperiri tamen ibi Cygnos. Sed omnia de fabulis & historia collegit Cluver. Ital. ant. p. 1126 sqq.

350 *Amsanctus* s. *Amsancti valles* notæ ex Aen. 7, 565 sqq. *sævi spiracula Ditis*, ubi *rupto ingens Acheronte vorago Pestiferas aperit fauces* Hinc ille *flatus*, quem modo *repressum* dicit noster.

354 *Lachesin* nominavit, quæ magis proprie Atropos dicenda erat. Sed commune Parcarum illud opus est, inter se consentientium certe.

359 Ipsum *coronari* est lætitiæ signum; *arundine* sui fluminis utuntur fluvii, quatenus personæ sunt. Charon *portitor* alias semper tristis.

361 *Suus Hesperus:* nam solem *suum & sua* sidera habent, ut monuimus ad v. 282. Ceterum *Hesperus*, Veneris est optatum sponsis sidus, quem invocant. Totum ex hoc pendet Catulli epithalamium s. carmen 62 *Vesper adest. Hespere, qui cælo fertur crudelior ignis? Hespere, qui cælo lucet jucundior ignis?*

363 Est nempe etiam *Nox* Dea, cum Luna sæpe congruens. Vid. Burm. ad Val. Fl. 5, 567.

Exsultant cum voce pii, Ditisque sub aula
Talia pervigili sumunt exordia plausu.
„Nostra parens Juno, tuque o germane Tonantis
Et gener, unanimi consortia discite somni,
Mutuaque alternis innectite colla lacertis.
Jam felix oritur proles: jam læta futuros
Exspectat Natura Deos. nova numina rebus
Addite, & optatos Cereri proferte nepotes.

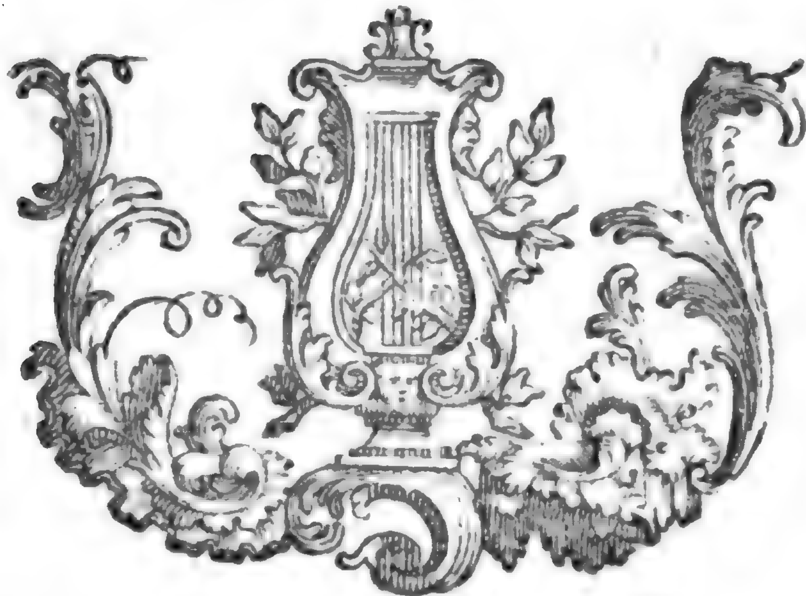

366 ducunt *vulg.* 367 potens *Ald. & MSS. Hinc* Nocte potens *conj. Heins.* 68 inanimis *primæ editt.* ducite *vulg.* discite *jam Bas. marg. & MSS.*

366 *Pervigili plausu*, tertio casu, hoc faciunt exordium. Neque enim totum refert Poëta Hymenæum, sed principium & summam.

368 *Discite*, ut rudes operum Veneris. Sic 31, 130.

370 Hymnus Eumenidum Orphicus posterior p. 166 illas facit filias Plutonis & Proserpinæ. Sed hoc non convenit cum Oeconomia Claudiani, qui nuptiis eas jam præsentes facit. In Hymno in Proserpinam p. 126 non Eumenidum modo, sed etiam Eubulei mater appellatur.

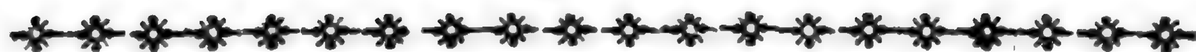

XXXVI

CL. CLAUDIANI DE RAPTU PROSERPINAE

LIBER III

Jupiter interea cinctum Thaumantida nimbis
Ire jubet, totoque Deos arceſſere mundo.
Illa colorato Zephyros prælapſa volatu
Numina conclamat pelagi, Nymphaſque morantes
Increpat, & fluvios humentibus evocat antris.
Ancipites trepidique ruunt, quæ cauſſa quietos
Excierit, tanto quæ res agitanda tumultu.
Ut patuit ſtellata domus, conſidere juſſi.
Nec confuſus honos. Cæleſtibus ordine ſedes
Prima datur. tractum proceres tenuere ſecundum
Aequorei, placidus Nereus, & lucida Phorci
Canities.

3 prælapſa, elapſa, prægreſſa *MSS.* transgreſſa *vulg.* Zephyris illapſa, illata *MSS.* 9 *Omiſſus, credo caſu, hic verſus Baſ.* 11 lucida *vulg.* lurida, lubrica, candida, pallida, verecundaque *MSS.* cærula *etiam Baſ. marg.*

* De Prologo, quem quidam hic inculcarunt, vid. 27 pr.

1 *Thaumantida*, Irin, (vid. 35, 100) Thaumantis & Electræ filiam, Harpyiarum ſororem facit Heſiodus Theog. 265, indeque Apollod. Bibl. 1,2.6. Junonis quidem interdum nuncia ut Aen. 4, 693 & 5,606: ſed Jovis præcipue, ut Aen. 9, 803, & Heſiod. Theog. 784 Thaumantis filiam faciunt, quia θαῦμα eſt, ſpectaculum admirabile, τέρας ut vocat Homerus Ιλ. Α, 27 & Ρ, 547. *Cinctam nimbis* facit phyſica ratione.

3 *Zephyros* pro aëre humido, quem efficiunt Zephyri ponit. Vid. 33, 92 & 185. Plane ſic Stat. Theb. 7, 6 Jupiter Mercurio, *I, medium rapido Borean illabere ſaltu*, quod pulchre hic animadvertit Heinſius.

4 *Conclamat* eſt clamore convocat, ut Ovid. Met. 13, 73 de Ulyſſe in periculo verſante *Conclamat ſocios*.

11 *Phorci canities* memoratur, quod marinus deus eſt, Phorcys ſ. Phorcus, mare autem canum & cæruleum. Filiæ illius Grææ,

[γραὺς

Canities. Glaucum series extrema biformem
Accipit, & certo mansurum Protea vultu.
Nec non & senibus fluviis concessa sedendi
Gloria. plebejo stat cætera more juventus,
Mille amnes. liquidis incumbunt patribus udæ
Naïdes, & taciti mirantur sidera Fauni.
Tum gravis ex alto genitor sic orsus Olympo:
„*Adduxere meas iterum mortalia curas,*
Jam pridem neglecta mihi, Saturnia postquam
Otia & ignavi senium cognovimus ævi;
Sopitosque diu populos torpore paterno
Sollicitæ placuit stimulis impellere vitæ,
Incultis ne sponte seges grandesceret arvis,

Undaret

15 stant *legi jubet Heins.* 17 placidi numina *vulg. præter Ald.* 19 abduxere *Vic. Ald. Junt. Bas. Claver. Heins. Sed* addux. *Parrhas. Vien. Raphel.* 24 granesceret *MSS.* canesceret *MSS.*

[γραῦς anus] canæ inde a nativitate, ἐκ γενετῆς πολιαί, Gorgones, apud Hesiodum Theog. 270.

12 *Biformem* vocat Glaucum, quia ab umbilico inde piscis fuit. Ovid. Met. 13, 963 *Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.* Sic etiam pingit Philostratus Icon. 2, 15 extr. e cujus descriptione Glauci illustrari possunt, quæ de Tritone dicta sunt supra ad 10, 146. Ceterum hae Glauci descriptiones patiuntur, ut utrumque pedem in suum sibi piscem mutatum intelligamus, quod de Tritone ostendimus. Historiam & fabulas Glauci dedit P. Pater ad Palæph. c. 28.

13 *Proteus* ille monstrorum marinorum velut pastor, Virg. Ge. 4, 388, qui ut ibi est v. 407 *fit subito sus horridus, atraque tigris, Squamosusque draco, & fulva cervice leæna* &c. vel, ut Horat Sat. 2, 3. 73 *aper, modo avis, modo saxum, & cum volet arbor.* Hic honoris Deum causa certo manere vultu jubetur.

17 *Taciti* commodum *Faunorum* epitheton, quos loquaces alias faciunt, & nomen ipsum arcessunt a *fando.* Vid. Serv. ad Aen. 7, 47. *Taciti* autem hic sunt præ admiratione splendoris cælestis, sibi insueti.

19 Pulchra, certe speciosa, Jovis oratio effingit morem Regum humanorum, qui suis actibus, valde interdum hominem sapientibus, olentibus, referentibus, splendidos obtentus quærunt, & alias longe habent diversasque multum a *suasoriis* causas *justificas.* Quidni enim utamur nominibus Grotianis, & huic rei hodie propriis. *Adduxere* id est adverterunt res hominum, quas aliquamdiu neglexeram, curas meas denuo, postquam penitius inspexi otia illa aureæ ætatis sub patre meo Saturno degenerare in *senium*, & ignavum languorem; & ideo decrevi populos stimulis vitæ solicitæ ad laborem impellere hoc modo,

Undaret neu ſilva favis, neu vina tumerent
Fontibus, & totæ fremerent in pocula ripæ.
Haud equidem invideo; (nec enim liveſcere fas eſt,
Vel nocuiſſe Deos) ſed quid diſſuaſor honeſti
Luxus, & humanas oblimat copia mentes?
Provocet ut ſegnes animos, rerumque remotas
Ingenioſa vias paullatim exploret egeſtas!
Utque artes parit ſollertia, nutriat uſus!
Nunc mihi cum magnis inſtat Natura querelis,
Humanum relevare genus, durumque tyrannum
Immitemque

28 ſed quod *vulg.* 30 prov. aut *MS.* *unde* haud *conj. Heinſ.* 32 atque *MS.* 34 *Expungi vult h. v. vir doctus ap. Heinſ.* dirumque *pri. editt.*

modo, ne in poſterum *ſponte* naturæ, ſine labore hominum omnia provenirent.

25 *Undare* ad liquidum & profluens mel pertinet: *tument* fontes, cum ebulliunt: *fremunt ripæ*, cum aquæ cum ſtrepitu labuntur & ruunt.

27 *Liveſcere* eſt invidere. Jam φθόνον, invidiam, tribuere DIs alias non verentur veteres Quin de ſententia Solonis apud Herodotum 1, 32 Τὸ θεῖον πᾶν φθονερόν. qua de re eſt diſputatiuncula mea in opuſculorum Vol. 1 p. 336. Breviter, ſi æqui eſſe volumus, dicemus, qui viri alioquin ſapientes invidiam Deo tribuunt, ii non affectum & conſilium volunt intelligi, ſed effectus, quos invidia habet inter homines. Jupiter poëtæ hic Εὐθυρρήμων eſt, malevolam invidentiam a ſe removet.

29 *Oblimat* honeſta Metaphora a canalibus & incilibus agrorum, ubi limus impedit fluxum aquæ. Videtur reſpexiſſe ad Virg. Ge. 3, 136 *Nimio ne luxu obtuſior uſus ſit genitali arvo, & ſulcos oblimet inertes.* In agro quem limus occupat, h. e. in limo, quam diu limus eſt, nihil poteſt naſci.

30 Illud *ut* eſt imperantis, precantis, exſecrantis &c. hoc eſt, omittuntur verba, impero, precor & ſimilia. V. G. Hor. Sat. 2. 1. 43 O *pater & rex Jupiter, ut pereat poſitum rubigine telum!* Narrat igitur Jupiter ſe aurea patris ſui tempora ideo ſuſtuliſſe, ut egeſtas excitaret homines ad agendum Apparet, & pulchre vidit Parrhaſius, poëtam præ oculis habuiſſe Virgilii Ge. 1, 121 unde ponemus, quæ unice hunc locum declarant licet plusculа ſint. *Pater ipſe*, Jupiter, *colendi Haud facilem eſſe viam voluit* —— *Nec torpere gravi paſſus ſua regna veterno. Ante Jovem nulli ſubigebant arva coloni* —— *Ille*, Jupiter, *Mella decuſſit foliis*, —— *Et paſſim rivis currentia vina repreſſit, Ut varias uſus meditando extunderet artes* &c. Totus ille locus divinus eſt, quem brevius attingit hic Jupiter.

33 *Nunc*, poſtquam hæc ita conſtitui, & homines tamen nimis adhuc vel hebetes, vel ad ſua commoda tardi, laborent inopia, iraſcitur mihi Natura mater &c.

33 *Natura* igitur etiam perſona, etiam Dea, non modo ſequioris

Immitemque vocat, regnataque sæcula patri
Commemorat, parcumque Jovem se divite clamat.
Cur campos horrere situ, dumisque repleri
Rura velim, & nullis exornem fructibus annum?
Se jam, quæ genitrix mortalibus ante fuisset,
In diræ subito mores transisse novercæ.
Quid mentem traxisse polo quid profuit altum
Erexisse caput, pecudum si more pererrant
Avia, si frangunt communia pabula glandes?
Hæccine vita juvat silvestribus abdita lustris,
Indiscreta

38 nullisque *MSS.*

ætatis poëtis, ut Papinio Theb. II, 466 it. Achill. I, 488 ubi plura hujus generis dedit Barthius: sed etiam patri Theologiæ poëticæ Orpheo, h. e. auctori Hymnorum, qui nomen illud præferunt. Pulchra ibi omnia: sed ponemus quædam (p. 106) unde, quam late naturæ nomen antiquis illis patuerit, queat intelligi. Ὦ Φύσι παμμήτειρα θεά, πολυμήχανε μῆτερ, —— Πανδαμάτορ, ἀδάμαστε, κυβερνήτειρα —— παντοκράτειρα —— Ἄφθιτε, πρωτογένεια —— δεινοκάθεκτε, Ἄψοφον ἀστραγάλοισι ποδῶν ἴχνος εἱλίσσουσα —— Αὐτοπάτωρ, ἀπάτωρ —— Αὐτάρκεια, δίκη, χαρίτων πολυώνυμε πειθώ. Πικρὰ μὲν φαύλοισι, γλυκεῖα δὲ πειθομένοισι —— Ἀΐδιος ζωή, ἠδ' ἀθανάτη τε πρόνοια, Πάντα σὺ ἐσσί, τὰ πάντα σὺ γὰρ μόνη τάδε τεύχεις. Quæ sic ad verbum reddas: Natura mater omnium, multa machinans, Domitrix omnium ipsa invicta, gubernatrix, omnipotens, Immortalis, primogenita, deprehensu difficilis, sine strepitu talis pedum trahens vestigia, Ipsa tibi pater, patre carens, sufficientia, jus, gratiarum conciliatrix multis nominibis distincta, Amara malis, dulcis obsequentibus. —— Aeterna vita, immortalis Providentia, Omnia tu es, omnia enim hæc tu sola facis. In fine Dea invocatur, ut pacem, valetudinem, & incrementa omnium adducere velit. Infelicitas fuit illorum sæculorum, quod ab opere suo auctorem non satis distinxerunt: sed de Deo eiusque operibus divinitus multa sunt dicta in hymnis illis Orphicis. Sed redimus ad Claudianum. Hic facit expostulantem cum Jove Naturam: fingit pugnam inter attributa & consilia divina.

41 Quid juvat homines igneus ille vigor, illa cælestis origo, ille vultus ad sidera erectus &c.

43 *Glandes* antiquis hominibus commune cum aliis animalibus, ante fruges inventas, pabulum assignant poëtæ. Vid. ad 33, 30. Lubuit rei pervulgatæ historiam, sed brevissime texere. Cum Hesiodus in aureæ ætatis descriptione adhuc posuisset, Ἐργ. 233. Δρῦς Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους μέσση δὲ μελίσσας· Homerus contra Troicis temporibus βαλάνους h. e. glandes suibus tantum assignat Ὀδ. K, 242 & N, 409: ut ante Heroica illa tempora jam σῖτον, frumentaceum cibum solemnem fuisse hominum, intelligamus. Porro priscos illos βαλανηφάγους aureæ ætati

Indiscreta feris? Tales cum sæpe parentis
Pertulerim questus, tandem clementior orbi
Chaonio statui gentes avertere victu.
Atque adeo Cererem, quæ nunc ignara malorum
Verberat Idæos torva cum matre leones,
Per mare, per terras avido discurrere luctu
Decretum, natæ donec lætata repertæ
Indicio, tribuat fruges, currusque feratur
Avius, ignotas populis sparsurus aristas,
Et juga cærulei subeant Actæa dracones.
Quod si quis Cereri raptorem prodere Divum
Audeat: imperii molem, pacemque profundam
Obtestor rerum, natus licet ille, sororve,
Vel conjux fuerit, natarumve agminis una,

48 atque ideo *Ald. Plant. MSS.*

ætati adscribit Juvenal. 6, 1 ubi laudatur uxor *Horridior glandem ructante marito.* Indicare idem videtur Plutarchus in principio libelli de esu carnium s. p. 993, F. Βαλάνυ γευσάμενοι, inquit, καὶ φαγόντες ἐχόρευσαν ὑφ' ἡδονῆς περὶ δρῦν τινα, καὶ φηγὸν (fagum, a quo ipsum φαγεῖν dictum volunt quidam Grammatici) ζείδωρόν τε καὶ μητέρα, καὶ τροφὸν ἀποκαλῦντες ἐκείνην. Honorem quem posteri habuere Telluri Matri, Cereri, fago illi habuere. Arcades, studiosi & jactatores antiquitatis, quod mediterranei essent, & a navigantium commerciis alieni, videntur diutius etiam hanc rationem retinuisse, propter quam rem in veteri oraculo, quod refert Herodotus 1, 66 designantur per βαλανηφάγυς ἄνδρας. conf. Pausa. Arcad. s. 8 pr. Aelia. H. V. 3, 39. Plura de βαλανηφαγίᾳ tum antiqua illa, tum ætatis posterioris collegit Meurs. ad Lycophr. 483. Illud ad rem nostram pertinet addere, defectu glandis & inopia compulsos ad agriculturam homines, indicari etiam a Virgilio Ge. 1, 148 *Cum jam glandes & arbuta sacræ Deficerent silvæ, & victum Dodona negaret.* Contra post inventas fruges calamitatis & famis remedium quercus, Georg. 1, 159: aut stultæ factæ ruditatis indicium, Cic. Orat. c. 9 *Quæ est enim in hominibus tanta perversitas, ut inventis frugibus glande vescantur.*

47 *Chaonia* pars Epiri, in qua est Dodona, quercuum & glandium patria.

49 Ad matrem suam & aliorum Deorum Cybelen salutatum ierat Ceres; hic *attigit Iden* 33, 200: hic cum matre Leonibus vehitur.

54 *Dracones* vectura Cereris, qui 33, 200 *fulvi serpentes* vocantur, hic *cærulei:* nempe utrumque colorem squamæ illæ referunt. Hunc currum suum commodavit Ceres Triptolemo Attico s. *Actæo*, in Eleusine pago habitanti, ut munus frugum terris eo celerius feliciusque impertiret.

Se licet ille meo conceptum vertice jactet,
Sentiet iratam procul ægida, sentiet ictum
Fulminis, & genitum divina sorte pigebit,
Optabitque mori: tunc vulnere languidus ipsi
Tradetur genero, passurus prodita regna,
Et sciet an propriæ conspirent Tartara caussæ.
Hoc sanctum. mansura fluant hoc ordine fata.„
Dixit, & horrendo concussit sidera motu.
At procul armisoni Cererem sub rupibus antri
Securam placidamque diu jam certa peracti
Terrebant simulacra mali, noctesque timorem
Ingeminant, omnique perit Proserpina somno.
Namque modo adversis invadi viscera telis,

Nunc

59 scilicet *Ald. Junt. Bas. Plant.* illa --- conceptam *ante Heins.* 60 iratum, procul ægide *ex MSS. volebat Heins.* 62 saucius *Ald.* 66 nutu *MSS. boni ap. Heins. cui placet merito.* 71 immissis *Vic. Junt. Bas. Plant. Clav. Raph. Barth.* adversis *Vien. Parrhas. Ald.*

59] *Minervam* designat, quæ objecerat se Plutoni 35, 205 sqq. quod autem masculino genere loquitur dissimulandæ personæ caussa ajunt factum. Sed non dissimulo, post consideratam lectionis varietatem, mihi videri, Minervam hic designari tanquam carissimam, ut aliæ & alii tanto magis metuant; totumque locum ita constituendum. *Se licet illa meo conceptam vertice jactet, Sentiet iratum* me, *procul* a sua *ægide*, quam meo concessu habet. *Procul*, ut *longe illi Dea mater erit* Aen. 12, 52. Ceterum Heinsianæ, quam retinuimus, lectionis hæc sententia, *Sentiet iratam ægida meam* etiam *procul* s. e longinquo terribilem.

63 *Pati prodita regna* est sustinere poenam regni proditi: *conspirant* autem *Tartara causæ propriæ*, cum traditum sibi proditorem suum eo gravius ulciscuntur, ut si quis, ob læsum carnificem ipsi carnifici quem læsit in cruciatum dedatur.

65 *Hoc sanctum* s. sancitum esto. Hinc *sanctæ* leges dicuntur, præsertim ob pœnam adjectam, quam partem legis pœnalem sanctionem appellant. *Fata* etiam hic Jovi subjicit, fatum est quidquid fatus est, futurum jussit Jupiter.

66 Aperta allusio ad Homericum Jovem, qui ubi juravit Thetidi, Ἰλ. Α, 530 μέγαν ἐλέλιξεν Ὄλυμπον, quod reddit Virg. Aen. 10, 115 *nutu tremefecit Olympum.*

67 *Armisonum antrum*, propter furiosos tumultus Curetum, Corybantum. V. 33, 209.

71 Somniat Ceres ex disciplina oneirocritica. Artemid. 1, 46 p. 40 pr. Καὶ γὰρ οἱ παῖδες σπλάγχνα λέγονται. Etiam de vestibus idem 2, 3 p. 84 pr. ἔστιν ἡ μέλαινα ἐσθὴς πᾶσι πονηρά. Denique 2, 25 p. 113 med. Orni quæ sunt silvestres

Nunc ſibi mutatas horret nigreſcere veſtes,
Nunc ſteriles mediis frondere penatibus ornos.
Stabat præterea luco dilectior omni
Laurus, virgineos quæ quondam fronde pudica
Umbrabat thalamos. hanc ima ſtirpe reciſam
Vidit, & incomtos fœdari pulvere ramos.
Quærentique nefas Dryades dixere gementes,
Tartarea furias debellaviſſe bipenni.
Sed tunc ipſa, ſui jam non ambagibus ullis
Nuntia, materno facies ingeſta ſopori.
Namque videbatur tenebroſo obtecta receſſu
Carceris, & ſævis Proſerpina vincta catenis,
Non qualem Siculis olim mandaverat arvis,
Nec qualem roſeis nuper convallibus Hennæ
Suſpexere Deæ. ſqualebat pulcrior auro
Cæſaries, & nox oculorum inſecerat ignes.
Exhauſtuſque gelu pallet rubor. Ille ſuperbi
Flammeus oris honos, & non ceſſura pruinis

 Membra

76 imo ſtipite cæſam *ante Claver. Sed* ima ſtirpe reciſam *etiam Baſ. marg.* 78 quæſivitque *ante Claver. Sed* quærentique *Baſ. marg.* 80 ſed tamen *MS. unde* ſed tandem *conj. Heinſ.* 81 inſerta *vulg. ante Heinſ.* impreſſa, immiſſa, *marg. Plant.* ingeſta *Ald. Heinſ. qui illuſtrat.* 83 *pro* ſævis, duris *MSS.* 85 Aetnæ *omnes. Sed* Hennæ *docuit Spanh. ad Callim.* p. 675. 88 exuſtusque *conj. Heinſ. recte, puto.*

veſtres fraxini, *μελέαι διὰ τὸ ἄκαρπον πενίας καὶ ἀπορίας εἰσι σημεῖον. Sterilis* ornus, orbitatis ſymbolum.

75 Etiam illud de *lauro* eſt ex diſciplina Artemidori. *Laurus* enim 2, 25 p. 113 pr. ſ. *δάφνη γυναῖκα σημαίνει —— εὔμορφον, διὰ τὸ χαρίεν.*

78 *Dryades* Nymphæ arboribus cognatæ & annexum illis fatum habentes.

88 *Superbum os* eſt vultus regii faſtigii dignitatem æquans, non ad mores refertur: ut *ſuperbi poſtes* e. i. g. a.

89 Comparatio eo jucundior, quo rarior: nec enim minus candida eſt pruina nive, qua omnes in hac re utuntur.

98 *Leænas* matris tuæ, quibus in hoſpitio illius vecta es. Has ac tigrides nominari in crudelitatis exprobratione ſolemne eſt: cf. 105. Illud ex humanorum animorum cognitione ſcite a poëta obſervatum, miſerias ſuas augere homines, culpa illarum ſibi mutuo imputanda, ut hic matrem aſpere & pene impie accuſat Proſerpina.

Membra colorantur picei caligine regni.
Ergo hanc ut dubio vix tandem agnoscere visu
Evaluit: „*Cujus tot pœnæ criminis?* inquit.
Unde hæc informis macies? cui tanta facultas
In me sævitiæ est? rigidi cur vincula ferri
Vix aptanda feris molles meruere lacerti?
Tu, mea tu proles? an vana fallimur umbra?„
Illa refert: „*Heu dira parens, natæque peremtæ*
Immemor, heu fulvas animo transgressa leænas,
Tantane te nostri tenuere oblivia? tantum
Unica despicior? certe Proserpina nomen
Dulce tibi, tali quæ nunc, ut cernis, hiatu
Suppliciis inclusa teror. tu sæva choreis
Indulges, Phrygiasque etiamnum interstrepis urbes.
Quod si non omnem pepulisti pectore matrem,

Si

91 vultu *ante Heins.* 93 potestas *ante Heins.* 102 feror *al. præter Ald. & Heins.* trahor & teror *MSS. ap. Clav.*

101 *Hiatum* hic oportet cogitare ut apertam specum, quæ cum horribili magnæ feræ vel draconis rictu comparetur. Et diu est cum solent locum æternorum suppliciorum sic pingere pictores, & poëta talibus nominibus appellare. V. 82 *tenebrosum carceris recessum* dixerat. *Suppliciis teror* posset forte dici de damnatis & infelicibus: sed in Proserpina malim jungi cum *inclusa*, ac tertio casu intelligi, ut se ad supplicia servari queratur. Nempe ipsa apud inferos commorario pœna est. Itaque Homericus Achilles Οδ. Λ 488 apud Ulyssem fatetur, se malle quamvis humili conditione vivere apud superos, quam imperare mortuis omnibus, Βυλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ Ανδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, Η πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν. quo nomine male de Achille, pejus etiam de se meritus est bonus Homerus. Hæc prima causa est, ob quam illum de sua republica exesse jussit Plato, certe hi primi versus, quos deleri jubet libro 3 pr. p. 432, C. ubi rogandos ait poëtas, ne simpliciter vituperent inferos&c. Neque effugit hic locus nasum Luciani Dial. mort. 15 p. 399 ubi facit Antilochum dicere Achilli, hanc vocem ignavi potius Phrygi & vitæ cupido convenire, quam Pelidæ, Chironis & Phœnicis discipulo &c. Neque magna operæ pretia fecisse videtur in Homero hic defendendo Daceria. Sapientius Romanus poëta αὐτόχειρας inducit Aen. 6, 436 *Quam vellent æthere in alto Nunc & pauperiem & duros perferre labores.* Sed nos hoc modo voluimus, supplicium videri Proserpinæ ipsam apud inferos commorationem.

102 Vid. ad v. 49.

Si tu nota Ceres, & non me Caspia tigris
Edidit: his oro miseram defende cavernis,
Inque superna refer. prohibent si fata reverti;
Vel saltem visura veni.„ Sic fata trementes
Tendere conatur palmas. vis improba ferri
Impedit, & motæ somnum excussere catenæ.
Obriguit visis. gaudet non vera fuisse,
Complexu caruisse dolet. Penetralibus amens
Prosilit, & tali compellat voce Cybellen.
„*Jam non ulterius Phrygia tellure morabor,*
Sancta parens. revocat tandem custodia cari
Pignoris, & cunctis objecti fraudibus anni.
Non mihi, Cyclopum quamvis exstructa caminis,
Culmina fida satis. timeo, ne fama latebras
Prodiderit, leviusque meum Trinacria celet
Depositum. Terret nimium vulgata locorum
Nobilitas. aliis sedes obscurior oris
Exquirenda mihi. Gemitu flammisque propinquis
Enceladi nequeunt umbracula nostra taceri.
Somnia quin etiam variis infausta figuris
Sæpe monent, nullusque dies non triste minatur

105 sancta Ceres *ante Heins.* si tua nata Ceres *MS.* & ne non *Ald.* & me non *Bas. marg.* & non te *vulg.* 106 catenis *ante Heins.*
116 *pro* cunctis, certis *MSS.* cautis *MS.*
125 movent *al.*

105 Plane ut Virgiliana Dido Aen. 4, 365 *Duris genuit te cautibus horrens Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.*

106 *Defende*, depelle, vi hinc aufer.

115 *Sanctos* vocare solent homines parentes vita functos, & in communionem Deorum receptos, ut ille Scipio Africanus in Somnio c. 3 *Pater sanctissime*, inquit, *atque optime.* Hic Dea Deam matrem quid ni *sanctam* vocet?

116 *Objecti fraudibus anni*, ætas puellaris, quam superioris libri narratio non satis cautam fuisse ostendit.

117 *Cyclopum educta caminis Mœnia* sunt Virg. Aen. 6, 630.

122 *Gemitus & flammæ* vicini Aetnæ invitant curiositatem hominum ac Deorum, qui per hanc occasionem etiam ad Hennam possunt attenti fieri.

125 *Nullus non dies minatur triste augurium.* In augurio nihil est nisi

Augurium. Quoties flaventia ſerta comarum
Sponte cadunt: quoties exſudat ab ubere ſanguis;
Larga vel invito prorumpunt flumina vultu,
Injuſſæque manus mirantia pectora tundunt!
Si buxos inflare velim, ferale gemiſcunt:
Tympana ſi quatiam, planctus mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri:
Heu longæ nocuere moræ! „*Procul irrita venti*
Dicta ferant, ſubicit Cybele, *non tanta Tonanti*
Segnities, ut non pro pignore fulmina mittat.
I tamen, & nullo turbata revertere caſu.„
Hæc ubi; digreditur templis. ſed nulla ruenti
Mobilitas. tardos queritur non ire jugales.
Immeritaſque movens alterno verbere pinnas
Sicaniam

127 exundat *Ald. & Heinſ. ex MSS.* 133 ne *pri. editt. MSS. unde* Næ *conj. Heinſ. Sed* Heu *inde ab Aldo.* 134 ſubiit *MSS. ut* 8, 353. 135 ſumat *Baſ marg. Plant. marg.* 137 ſat n lla *conj. Heinſ.* 138 dracones *Baſ. marg.* 139 pœnas *Vic. Parrhaſ. Vien. Junt.* pennas *Ald. Heinſ.* pinnas *Baſ. Plant. Clav. Raph. Barth. quos ſequor.*

niſi *minæ:* augurium eſt ſignificatio minarum, aut quaſi vultus minax, Dei. Eſt itaque ex eo genere oratio, ut ſi dicas *minatur minas.*

126 *Flaventia ſerta*, quia ſunt de ſpicis. Hor. Car. Sæc. 30 *Tellus ſpicea donet Cererem corona!*

127 *Exſudat* modo guttam unam alteramque ſignificat: hoc omen eſſe poteſt, ut gutta una alteraque ſtillans de naribus: *exundat* morbus fuerit, hæmorrhagia a cancro, vel vulnere.

130 Inſtrumenta nominat, quibus Cybeleia cohors ſolebat uti. Cf. 33, 208 ſq.

234 *Subicit* conſueta forma pro *ſubjicit*, ut *obicis.* Vid. ad 8, 365.

137 *Templa* Cybelæ ſunt etiam ſpecus & montes ut Ida, Dindyma &c.

138 Hi *jugales* ſerpentes juncti ſunt. Vid. 33, 180.

139 Nunc hunc nunc alterum ſerpentem verberibus ad movendum ocius *pinnas* impellit: *pinnas*, inquam, quod nomen a *pennis* origine & antiquiſſimo uſu forte non differt, & frequenter in MSS. permutatur: ſed tamen videntur jam Quinctiliani ætate Grammatici, quos ipſe probat, *pinnas* potius tribuiſſe tum alis majorum avium, tum propter ſimilitudinem quandam piſcibus, ac deinde murorum ſummis marginibus. Dixi olim ad Quinctil. 1, 4. 12 & obſervavi certe de ſynonymia idem viſum & Cannegietero ad Avia. fab. 2 p. 18, b. Itaque nec damnare ſimpliciter auſim *pennatos ſerpentes* Ovid. Met. 7, 350. Sed multo minus velim Met.

Sicaniam quærit, cum nec dum abſconderit Iden.
Cuncta pavet, ſperatque nihil. Sic æſtuat ales,
Quæ teneros humili fetus commiſerit orno
Allatura cibos, & plurima cogitat abſens:
Ne fragilem ventus diſcuſſerit arbore nidum:
Ne furtum pateant homini, neu præda colubris.
Ut domus excubiis incuſtodita remotis,
Et reſupinati neglecto cardine poſtes,
Flebilis & tacitæ ſpecies apparuit aulæ;

140 aſcenderit *primæ editt.* abſconderit *jam Baſ. marg.*
144 gracilem *ante Heinſ.*

Met. 3, 671 & mox 678 *pinnas* novorum Delphinorum mutare in *pennas*.

140 Pulchre pingit impatientiam amoris & ſolicitudinis maternæ. Nondum *abſcondidit* h. e. ex oculis propter diſtantiam locorum amiſit Iden Phrygiæ, & jam quærit oculis Siciliam. Laudavit Heinſius Aen. 3, 291 *Protinus aërias Phæacum abſcondimus arces.*

141 Suavis & lepida eſt imago metuentis ſuo nido aviculæ: ſed an probari poſſit paullo ſubtilius cogitantibus non dixero. Similitudo inventa eſt, ut res magis ipſi quoque ſenſui appareat. Quid autem cogitet, immo an cogitet? mater hæc ales ad nidum ſuum feſtinans, non apparet. Nimium explicata cogitatio avis avertit animum lectoris a pictura, quæ ſenſum intrare debebat. Multo ſalubrior Horatius Epod. 1, 19 *Ut aſſidens implumibus pullis avis ſerpentium allapſus timet Magis relictis; non, ut adſit, auxili Latura plus præſentibus.* Hæc poſſunt ex actu gallinæ conjici: ille actus gallinæ comparatur cum actu poëtæ. Hic, quid Dea cogitaverit, docetur ex cogitationibus avis.

147 *Reſupinati poſtes* ſunt ipſæ valvæ, ac ne quidem jacentes, ſed reflexæ tantum, verbo, apertæ. Nec enim expugnata fuit domus, ſed deſerta modo, prodeunte ſponte domina. Unice huc facit Propert. 4, 8. 49 Hic *ſubito rauci ſonuerunt cardine poſtes:* —— deinde *totas reſupinat Cynthia valvas.* Ut ſoleo libenter prætermiſſa in Theſauris revocare, ita hic ponam loca quædam, in quibus aperte *poſtes* non paraſtadas & ſtantia tigna januarum, ſed ipſas valvas notant. Igitur Virg. Ge. 2, 463 *Varii pulchra teſtudine poſtes,* jam comparati a Servio cum Luca. 10, 120 *Suffixa manu foribus teſtudinis Indæ Terga ſedent.* Laminis teſtudineis non poſtes proprie dictos ornant, ſed valvas. Aen. 2, 480 *Poſtes a cardine vellit,* & 493 *Emoti procumbunt cardine poſtes.* Et 7, 621 *Cardine verſo Belli ferratos rupit Saturnia poſtes.* Tibull. 1, 1. 87 *Frangere poſtes,* & 1, 2. 31 *Referet modo Delia poſtes.* Propert. 1, 16. 15 *Ille meos nunquam patitur requieſcere poſtes,* de verſiculis inſcriptis: & 4, 9. 61 de Hercule, *Humeris poſtes concuſſit opacos.* Potuit Hercules totam domum evertere; ſed hic voluit modo irrumpere in conclave. Iterum Virgilius Aen. 8, 227 de Caco, *Fulta emuniit objice poſtes.* Obice firmantur valvæ. Sic Aen. 11, 890 *Arietat in portas & duros objice poſtes.*

Non exſpectato reſpectu cladis, amictus
Conſcidit, & fractas cum crine avellit ariſtas.
Hæſerunt lacrimæ: non vox, non ſpiritus oris
Redditur, atque imis vibrat tremor oſſa medullis.
Succidui titubant greſſus, foribuſque recluſis,
Dum vacuas ſedes & deſolata pererrat
Atria, ſemirutas confuſo ſtamine telas,
Atque interceptas agnoſcit pectinis artes.
Divinus perit ille labor, ſpatiumque relictum
Audax ſacrilego ſupplebat aranea textu.
Nec deflet, plangitve malum: tamen oſcula telæ
Figit, & abrumpit mutas in fila querelas.

Attritòſque

149 exſpectatæ *Claver.* & *probat Heinſ.* 151 aut ſpir. *vulg.* non ſpir. *etiam Plant. marg.* ori *MS.* 152 en imis *Baſ. marg.* 159 tantum oſc. *MSS.* & *Baſ. marg. Recte puto.* 160 *Velim inveniri in bono libro* abſumit.

149 Non exſpectat Ceres alium aſpectum cladis ſuæ: ſatis indicant valvæ patentes, quid actum ſit.

150 Furor doloris non abjicit coronam ſpiceam, deinde invadit in crines: ſed uno impetu agit utrumque.

151 *Hæſerunt lacrimæ:* in malo domeſtico & nimis prope animum matris tangente, dolorem non ſunt ſecutæ lacrimæ. Sic Pſammenitus Aegyptius rex in filiæ ignominia & filii morte immobilis, in lacrimas & ejulatum erumpit ad calamitatem humilis amici. Τὰ μὲν, inquit, οἰκήϊα ἦν μέζω κακὰ, ἢ ὥστε ἀνακλαίειν. Herodot. 3, 14.

152 Virgiliana imitatio Aen. 2, 120 *Gelidusque per ima cucurrit Oſſa tremor.* Illud *vibrat* vehementiam tremoris pulchre exprimit.

153 *Fores* hic interiores conclavium & membrorum domus intelligi debere, verſus 147 indicat.

157 *Semirutus* urbium, mœniumque epitheton negligenter & feſtinato abjectam relictamque telam indicat, quæ nec ſtaret jam nec jaceret: *confuſum ſtamen* ablato pectine, quo diſtinguuntur. *Divinus labor*, quem deſcripſit 33, 246 ſqq.

160 *Mutas querelas abrumpit* ſignificat, ſubito deſinit; ſed hoc repugnat conſilio poëtæ, cui forte melius conveniat *abſumit*, impendit, conſumit in fila a filia tractata, gemitus & tacitas querelas. Hæc facilius intelliget, qui vidit matrem filii ſui mortui veſtimenta aut alias reliquias recenti luctu tractantem. Literarum s & r quanta ſit in quibusdam MSStis ſimilitudo conſtat. Mutata ſemel in r litera ſ, cum *abrumit* ſenſu careret, varam ſecuta eſt vibia, aſſumto p factum *abrumpit*.

Attritoſque manu radios, projectaque penſa,
Cunctaque virgineo ſparſa oblectamina ludo,
Ceu natam, preſſat gremio: caſtumque cubile
Deſertoſque toros, &, ſicubi ſederit olim,
Perlegit. Attonitus ſtabulo ceu paſtor inani,
Cui pecus aut rabies Pœnorum inopina leonum,
Aut populatrices infeſtavere catervæ:
Serus at ille redit, vaſtataque paſcua luſtrans
Non reſponſuros ciet imploratque juvencos.
Atque ibi ſecreta tectorum in parte jacentem
Adſpicit Electram, natæ quæ ſedula nutrix
Oceani priſcas inter notiſſima Nymphas.
Par Cereri pietas. Hæc poſt cunabula dulci
Ferre ſinu, ſummoque Jovi deducere parvam
Sueverat, & genibus ludentem aptare paternis.
Hæc comes, hæc cuſtos, hæc proxima mater haberi.
Tum laceras effuſa comas & pulvere canos
Sordida ſidereæ raptus lugebat alumnæ.
Hanc aggreſſa Ceres, poſtquam ſuſpiria tandem
Laxavit frenoſque dolor, „*Quod cernimus*, inquit,
Excidium?

163 carumque *Baſ. marg.* 166 quem lupus *vulg.* cui pecus *Baſ. marg. & Plant. marg. Raph. Barth. Heinſ.* 170 atque ubi *conj. Heinſ.* 176 prox. ſemper *MS.* 177 diffuſa *MSS. Plant. marg.* genas *Baſ. marg. Plant. marg.* lacrimas effuſa *MS.* lacrimis afuſa, ſuffuſa, offuſa *conj. Heinſ.*

165 *Perlegere* eſt attente conſiderare: ut ſocii Aeneæ apud Virg. 6, 34 valvas templi & ſculpta argumenta a Dædalo *perlegunt*. Qui legunt aut perlegunt ſcriptum, ii animo literam unam poſt alteram *legunt*, h. e. tollunt, & deinde colligunt in ſyllabas ac voces.

166 *Pœni leones* ſunt etiam Virg. ecl. 7, 25.

171 *Electra* nomen frequens in antiqua Mythologia, a pulchritudine & ſplendore ductum: hæc noſtra de millibus tribus Oceanidum nympharum una eſt, quas ex Tethye ſuſcepit pater Oceanus. Apollod. Bibl. 1, 2. 2. Eadem forte mater Iridis, de qua ad 36, 1.

180 *Dolor* nimius, qui adhuc ut aqua adverſis clauſtrorum valvis incumbens, aut nimia multitudo ſimul portis cupiens exire, ſibi velut obſtruxerat viam, nunc tandem prorumpit in verba. Miſcet duas ſimilitudines, unam, quam diximus, alteram ab equo frenis retento.

Excidium? cui præda feror? regnatne maritus?
An cœlum Titanes habent? quæ talia vivo
Ausa Tonante manus? rupitne Typhoëia cervix
Inarimen? fractane jugi compage Vesevi
Alcyoneus per stagna pedes Tyrrhena cucurrit?
An vicina mihi quassatis faucibus Aetna
Protulit Enceladum? nostros an forte penates
Appetiit centum Briareïa turba lacertis?
Heu, ubi nunc, ubi nata mihi? quo mille ministræ,
Quo Cyane? volucres quæ vis Sirenas abegit?
Hæccine vestra fides? sic fas aliena tueri
Pignora?„ Contremuit nutrix, mærorque pudori
Cessit, & aspectus miseræ non ferre parentis
Emtum morte velit, longumque immota moratur
Auctorem dubium certumque expromere funus.
Vix tamen hæc: „*Acies utinam vesana Gigantum*
Hanc dederit cladem! levius communia tangunt:
Sed Divæ, multoque minus quod rere, sorores
In nostras nimium conjuravere ruinas.

Insidias

188 arripuit *MSS.* 189 nunc est nata *vulg. unde* nunc es *conj. Heins. & habent MSS.* 192 timori *vulg.* pudori Cedit *MSS.* 197 tangant *conj. Heins.*

181 *Cui præda feror?* Vehemens communicatio: se prædam dicit ferri, cum abripitur filia, ea ratione, ut *proximus ardet Ucalegon*, cum illius domus incensa est. Aen. 2, 312.

181 *Maritum* vocat Jovem, improprie, & indignante Junone. Obscena fabula apud Arnob. 5 p. 170 de Cerere, matre eadem Jovis, ab hoc filio suo in taurum converso compressa, enataque inde Proserpina, quam ipsam quoque in serpentem s. draconem versus corruperit. Verum hæc non pertinent ad constantes illas fabulas, quæ velut fundum Mythologiæ poëticæ constituunt, sed ad mythos symbolicos physiologicosque.

183 De Typhoëo & Inarime vid. ad 27, 18. De Encelado ad 33, 153.

185 *Alcyoneus* cum Porphyrione princeps gigantum Deos oppugnantium, cujus historiam habet Apollod. 1, 6. 1. Magnitudinem ejus pulchre significat noster. De *Briareo* ad 21, 304.

190 De *Cyane* dictum ad 35, 61. De *Sirenibus* res aperta fit, si quis conferat nostrum infra v. 205 & 256 sqq.

194 Imitatio Virgiliana Aen. 10, 403 *Turno tempus erit, magno cum optaverit emtum Intactum Pallanta.*

Insidias Superum, cognatæ vulnera cernis
Invidiæ. Phlegra nobis infensior æther.
Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere, nec virides audebat visere saltus
Præceptis obstricta tuis. Telæ labor illi,
Sirenes requies; sermonum gratia mecum,
Mecum somnus erat, cautique per atria ludi.
Cum subito (quonam dubium monstrante latebras
Rescierit) Cytherea venit, suspectaque nobis
Ne foret, hinc Phœben comites hinc Pallada junxit.
Protinus effuso lætam se fingere risu.
Nec semel amplecti, nomenque iterare sororis,
Et dura de matre queri, quæ tale recessu
Maluerit damnare decus, vetitoque Dearum
Colloquio patriisque procul mandaverit astris.
Nostra rudis gaudere malis, & nectare largo
Instaurare dapes. Nunc arma habitumque Dianæ
Induitur, digitisque attentat mollibus arcum.
Nunc crinita jubis galeam, laudante Minerva,
Implet,

200 cognataque *ante Heins.* 201 incensior *editi fere omnes ante Heins Sed* infensior *antiqua manus ad Vien. Parrh. Bas. marg. MSS. Barth. in Comm.* 206 castique *vulg.* cautique *Ald. MSS.* gratiq. tacitiq. *Plant. marg.* 207 tenebras Præscierit *ante Heins. Sed* latebras Resc. *Plant. marg. & MSS.* 209 hinc plebe com. *Vic.* duxit *MSS.* 213 veritamque *vulg.* vetitoque *jam Bas. marg. & MS.* 214 patriis procul absentaverit *Vic. Parrh. Vien. Bas. Junc. Plant. Scal. Barth.* amandaverit *Bas. marg. Claver.* emandaverit, *it.* procul a patriis mandaverit *Plant. marg.* pr. a p. damnaverit *conj Barth. Nostra lectio est Ald. & Heinsii ex MSS.*

197 *Communia* mala tolerabiliora propriis. Illud Titanum bellum intentatum DIs omnibus: hæc calamitas tua peculiaris, illata non a communi hoste, sed a proximis, a Proserpinæ tuæ sororibus,

201 De *Phlegra* dictum ad 27, 20 Hic aciem gigantum indicat, contra Deos ibi pugnantium

215 Proserpina *rudis* nova, imperita blanditiarum fallacium, gaudebat tanquam felicitate aliqua insperata, *malis*, certe periculis, suis.

216 Hic etiam locus pulcherrimus, & Alexandrini leporis atque ingenii plenus.

218 *Crinita* fit *jubis*, dum laudibus Minervæ sibi placens galeam illius suo capite implet. Illud *laborat* indicat puellarem conatum nondum paris ferendo oneri.

Implet, & ingentem clipeum gestare laborat.
Prima Venus campos Hennæaque rura maligno
Ingerit affatu. Vicinos callida flores
Ingeminat, meritumque loci, velut inscia, quærit.
Nec credit, quod bruma rosas innoxia servet,
Quod gelidi rubeant alieno germine menses,
Verna nec iratum timeant virgulta Booten.
Dum loca miratur, studio dum flagrat eundi,
Persuadet. Teneris, heu, lubrica moribus ætas!
Quos ego nequidquam planctus, quas irrita fudi
Ore preces? Ruit illa tamen confisa sororum
Præsidio. Famulæ longo post ordine Nymphæ.
Itur in æterno vestitos gramine campos,
Et prima sub luce legunt, cum rore serenus
Albet ager; sparsosque bibunt violaria succos.
Sed postquam medio sol institit altior axi,
Ecce polum nox fœda rapit, tremefactaque nutat
Insula cornipedum strepitu, pulsuque rotarum.
Nosse nec aurigam licuit: seu mortifer æstus,
Seu mors ipsa fuit. Luror permanat in herbas.

Deficiunt

220 Aetnæa *vulg. V. N. ad 33, 122.* 221 afflatu *ex MSS. Heins.* affatu *omnes edd.* 224 gramine *vulg.* 231 germine *etiam hic malit Heins.* colles *MSS.* 233 alget *vulg.* albet *jam probabat in Comm. Parrhas. tum Clav. Heins.* 234 sol altior astitit orbe *ante Heins. nisi quod* orbi *Ald.* axe, exstitit axe, altius institit axi *Plant. marg. Lectio nostra est Bas. marg. & Heins. e MSS.* 235 nox alta *vulg.* fœda *Ald. & Heins. ex MSS.* 236 pulsu strepituque *malit Heins.* strepitu cursuque *Vic. Par. Vien. Bas.* 237 mortifer ille *omnes præter Claver. & Heins.* 238 lutor permansit in herbis *Vic. Parrh. Vien. Junt. Bas. Plant. Raph. Barth.* luror *MSS. ap. Parrh. qui non damnat.* Livor permansit in herbis *Bas. marg. quod placet Barth.* Livor pervenit in herbas *Clav. Nostra lectio est Heins. ex MSS.*

223 *Credit quod* Græcismus huic ætati ignoscendus & relinquendus.

224 *Rubere* ad omnem colorem quatenus splendet & velut igneus est, referri monuimus ad 29, 7.

225 *Bootes oritur III Idus Februarii* in Veteri Kalendario. Est idem Arctophylax. Vid. ad 7, 170. 10, 272.

229 Opponit Proserpina precibus & monitis nutricis sororum suarum præsidium, quo se tutam esse adversus omnes metus arbitratur.

238 *Luror & luridus* palloris summus gradus, ex flavo nigricans, qualis est ictericorum. Lucret.

Deficiunt rivi. ſqualent rubigine prata,
Et nihil afflatum vivit. pallere liguſtra,
Exſpirare roſas, decreſcere lilia vidi.
Ut rauco reduces tractu detorſit habenas,
Nox ſua proſequitur currum; lux redditur orbi,
Perſephone nuſquam. Voto rediere peracto,
Nec manſere Deæ. Mediis invenimus arvis
Exanimem Cyanen. cervix redimita jacebat,
Et caligantes marcebant fronte coronæ.
Aggredimur ſubitæ, & caſus ſcitamur heriles,

(*Nam*

241 liveſcere *MS.* areſcere *conj. Heinſ.* 242 detraxit *Vic.* ut red. rauco *Vic. Vien. Parrh. Ald. Junt.* 244 Perſ. nulla eſt *Vic. Parrh. Vien. Ald. Junt.* & *probat Clav. Raphel. Barth.* nuſquam eſt *Baſ. marg. Plant. marg.* 245 undis *MSS.* 248 ſubito *vulg.* tacite *it.* propius *Plant. marg.* ſcrutamur *Baſ. marg.* ſciſitamur *Vien.* caſusque ſcitamur *Ald. Plant.*

cret. 4, 333 *Lurida præterea fiunt, quæcunque tuentur Arquati* (ictetici, morbo regio laborantes) *quia luroris de corpore eorum Semina multa fluunt.* Sic eſt in editione Veronenſi etiam 1486 fol. Sunt tamen etiam libri, qui *Lutea* habent & *lutoris*, quos juvat locus Varronis in Eumenid. apud Non. 1, 151 & 16, 10 *Nam ut arquatis & lutea quæ non ſunt, & quæ ſunt, lutea videntur; ſic inſanis ſani & furioſi videntur eſſe inſani.* *Lutor* & *luteus* color itaque hactenus conveniant cum *lurore* & *lurido.* Sed nec *Livor* multum abludit, color obſoletus & obſcurus, ex flavo & cæruleo, qui fit ſanguine e contuſione ſuffuſo cuti.

240 *Pallere* ad obſolete flaveſcentem a marcore alborum cum vigent florum colorem pulchre convenit. *Alba liguſtra cum cadunt* (Virg. ecl. 2, 18) pallent, h. e. flava fiunt.

241 *Decreſcere* etiam ex natura hauſtum. Pulcherrimus ab amplitudine etiam flos, dum ſeneſcit, in rugas contrahitur.

242 *Raucus tractus* eſt ſonus venti a curru Plutonis excitati. Sumſiſſe videtur a Val. Flacco 1, 614 ubi de Zephyro, Noto, Euro, *Induxere hiemem, raucoque ad litora tractu Unanimi freta curva ferunt.* Ipſa converſio currus tumultum excitavit in aëre. *Raucus* perpetuum ventorum & naturale epitheton.

243 *Nox ſua*, propria Plutonis. Interdum plane Synonyma ſunt *Inferi*, *Nox*, *Erebus*, *Chaos.* Ubi igitur currus Ditis eſt, ibi nox eſt, illo diſcedente redit lux & dies.

244 *Voto peracto*, cum egiſſent, quod volebant Deæ, redierunt in cælum. Sed hoc de voto non niſi ad Venerem vere poteſt referri. Verum loquitur Electra, ignara ceterorum, infelix: ea accuſat, more miſerorum, omnes.

246 *Cyane* deſcribitur, ut intelligamus, eam fuiſſe partem chori flores legentium. *Cervix jacebat*, non erat erecta, ſed languens.

247 *Caligantes coronæ* a fumo piceo currus Plutonii.

(Nam propior cladi steterat) quis vultus equorum?
Quis regat? illa nihil: tacito sed læsa veneno
Solvitur in laticem. subrepit crinibus humor.
Liquitur, in roremque pedes & brachia manant,
Nostraque mox lambit vestigia perspicuus fons.
Discedunt aliæ. Rapidis Acheloïdes alis
Subiatæ Siculi latus obsedere Pelori,
Accensæque malo jam non impune canoras
In pestem vertere lyras. vox blanda carinas
Alligat. audito frenantur carmine remi.
Sola domi luctu senium tractura relinquor.„
Hæret adhuc suspensa Ceres, & singula demens,
Ceu nondum transacta timet: mox lumina torquens
Ultro in cælicolas furiato pectore ferri.
Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
Cujus Achæmenio regi ludibria natos
Avexit tremebundus eques. Fremit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
Dispergit

250 lapsa *vulg.* læsa *Ald. & Plant. marg.* 262 vultu ad *vulg.* multum in *Bas. marg.* ultro *probat & illustrat Heins.* 265 avertit *MS.* premit *i. persequitur, ut 3, 227.*

250 *Tacitum venenum* per Metonymian intelligendum, quod loqui prohibet, ut *pallida mors.*

253 *Lambere* hac Metaphora etiam est Horat. 1, 22. 7 *Vel quæ loca fabulosus Lambit Hydaspes.* Et noster infra 373.

254 Jam de Sirenibus Acheloi filiabus refert, de quibus quæsierat Ceres v. 190.

256 *Accensæ malo*, injuria sibi illata in furorem versæ. Quod *lyras* tribuit Sirenibus firmat eam traditionem, quæ superiora membra humana iis relinquit, infra & in tergo facit aves. Cf. 29, 23.

263 *Hyrcana mater* tigris est, ut 3, 227. *Quatitur Niphates* rugitu ac gemitu impletur. Vox omnis est in motu aëris: itaque potest ferire, percutere, sed & reflecti, repercuti &c. Totum hunc locum, & fabulas de Tigride illustrat etiam ex Arabibus Bochartus Hieroz. 3, 8 p. 795.

264 *Ludibria* catuli tigridum fiunt, cum exarmantur excussis dentibus, & alia arte mansuefiunt.

265 *Maritum Zephyrum* dari Tigribus, docet etiam Oppianus Cyneg. 3, 353 *Ωκυτέρα τελέθει δὲ θοῶν πανυπείροχα θηρῶν. Αὐτῷ γάρ τε θέειν ἰκέλη ζεφύρῳ γενετῆρι*, Ferarum omnium celerrimam longe ait, cursu æequalem ipsi patri suo Zephyro: quam fabulam deinde refellit.

266 *Virentes* tigrium *maculas* declaravi ut potui ad 24, 345.

Dispergit maculis, jamjamque hausura profundo
Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ.
Haud aliter toto genitrix bacchatur Olympo;
Reddite, vociferans: „*Non me vagus edidit amnis:*
Non Dryadum de plebe sumus: turrita Cybelle
Me quoque Saturno genuit. Quo jura Deorum,
Quo leges abiere poli? quid vivere recte
Proderit? en audet noti Cytherea pudoris
Ostentare suos post Lemnia vincula vultus.
Hos animos bonus ille sopor castumque cubile
Præbuit? amplexus hoc promeruere pudici?
Nec mirum, si turpe nihil post talia ducit.
Quid vos expertes thalami? tantumne relictus
Virginitatis honos? tantum mutata voluntas?
Jam Veneri, & sociis junctæ raptoribus itis?
O templis Scythiæ, atque hominum sitientibus aris
Utraque digna coli. tanti quæ causa furoris?

Quam

267 nimiumque *vulg.* inhiatque *Bas. marg.* vivumque *MS.* haustura *vulg.* exhausta *Plant. marg.* hausura *Plant. marg. Heins.* 1. 273 cecidere *vulg. Sed* abiere *jam Parrhas.* 278 cudit *Bas. marg.* 282 hominem *vulg.* hominum *Heins. ratione & exemplis, non libris auctoribus.*

267 Formam *hausurus* firmant exemplis viri docti ad Virg. Aen. 4,383 & Sil. 16, 11.

268 Speculum abjicere dicitur venator in via, in quo imaginem suam observans fera aliquantum detinetur. Vero aliquantum similior narratio Ambrosii hexaëm. 6, 4 laudata Barthio, *Sphæram de vitro projicit; at illa imagine sui luditur, & sobolem putat, revocat impetum, colligere fetum desiderans.* Sphæram vitream intelligi oportet materia opaca intus obductam, quæ reddit imagines minutas.

270 Amnium, qui ambiguo epitheto *vagi* dicuntur invidiæ causa, filiæ Nymphæ, quarum magna ubique copia.

274 *Noti pudoris Cytherea* acrem habet ironiæ morsum. *Lemnia vincula*, quæ maritus illius, Lemnius faber Vulcanus, injecit deprehensæ cum Marte suo.

277 *Hoc promeruere*, ut impune illi liceat lenam agere & prodere raptori virginem.

282 *Templis Scythiæ*, in Tauris, colebatur Diana, cujus ibi *ara, hominem* peregrinum *sitiens*, sanguine Orestæ vel Pyladæ imbuenda, argumentum est fabulæ Euripideæ Iphigenia in Tauris. Exclamat non Dianam modo dignam esse, quæ a barbaris barbara adeo religione colatur, sed mereri idem Minervam.

Quam mea vel dicto tenui Proserpina læsit?
Scilicet aut caris pepulit te, Delia, silvis:
Aut tibi commissas rapuit, Tritonia, pugnas.
An gravis alloquio? Vestros an forte petebat
Importuna choros? Atqui Trinacria longe,
Esset ne vobis oneri, deserta colebat.
Quid latuisse juvat? Rabiem livoris acerbi
Nulla potest placare quies.,, His increpat omnes
Vocibus. ast illæ (prohibet reverentia patris)
Aut reticent, aut nosse negant, responsaque matri
Dant lacrimas. quid agat? rursus se victa remittit,
Inque humiles demissa preces, ,,*Ignoscite, si quid*
Intumuit pietas: si quid flagrantius actum,
Quam decuit miseram. Supplex, dejectaque vestris
Advolvor genibus. Liceat cognoscere sortem.
Hoc tantum: liceat certos habuisse dolores.
Scire peto quæ forma mali: quamcunque dedistis
Fortunam, si nota, feram, fatumque putabo,
Non scelus. Adspectum precor indulgete parenti.
Non repetam. Quæsita manu securus habeto,
Quisquis es. Affirmo prædam. Desiste vereri.

Quod

285 scilicet hæc *vulg.* aut *jam Ald.* & *Bas. marg.* 291 dies *vulg.* quies *probavit etiam Barth.* 292 sententia *Ald. Bas. marg. MSS.* 297 miserandaque *vulg.* dejectaque *Bas. marg.* 299 furores *Bas. sed in marg.* dolores. 301 sit rapta feram *vulg.* nota *Ald. Bas. marg.* si nota *Raph. Barth. Heins.*

288 *Longe* est idem quod procul, remoto in loco, ne incommodare cui possit; ut contra *Longe illi dea mater erit* Aen. 12, 52, ut nihil possit adjuvare.

296 *Intumuit* pietas, in iram accensa est. Frequens est apud nostrum illa *tumoris* & *tumendi* & *tumescendi* significatio, ab ipsa natura hausta, quam describit 8, 242 sqq. Illustravit multis has formulas Bentl. ad Hor. A. P. 197.

303 *Quæsita manu* sunt, quæ quis bello justo ablata hostibus sibi peperit. Hac lege vult esse raptorem filiæ suæ: habeat illam, modo videndæ illius faciat copiam. *Affirmo* prædam, jus firmum illius, & possessionem justam tibi concedo, & confirmo.

Quod si nos aliquo prævenit fœdere raptor;
Tu certe, Latona, refer. Confessa Diana
Forte tibi. Nosti quid sit Lucina, quis horror
Pro genitis, & quantus amor: partusque tulisti
Tu geminos: hæc una mihi. Sic crine fruaris
Semper Apollineo, sic me felicior ævum
Mater agas.„ Largis tunc imbribus ora madescunt.
„*Quid? tantum dignum fleri, dignumque taceri?*
Hei mihi, discedunt omnes. Quid vana moraris
Ulterius? non bella palam cœlestia sentis?
Quin potius natam pelago terrisque requiris?
Accingar lustrare diem: per devia rerum
Indefessa ferar: nulla cessabitur hora.
Non requies, non somnus erit, dum pignus ademtum
Inveniam, gremio quamvis mergatur Iberæ
Tethyos, & rubro jaceat vallata profundo.

305 vos - munere *omnes editi ante Heins.* fœdere *etiam MSS. penes Parrhas. Bas. marg. & Plant. marg.* Munere *illud glossam sapit.* 307 timorque *vulg.* quis horror *MSS.* 312 *Hunc versum*, Quid tantum *pro spurio habet Claver.* Quid tandem *conj. Heins.* 314 num bella *MS.* 320 velata *vulg.* vallata *jam Bas. marg. & Plant. marg.*

305 *Quod si nos*, me & meam filiam *prævenit*, occupavitque *federe* aliquo cum Diana & Minerva inito, de non prodendo facinore; at tu, Latona, quæ nullo federe aut pacto teneris, & tamen forte de tua Diana expiscata es, mihi indica &c. Sed vulgata lectio pene vividior, si *vos*, te, Pallas, ac te, Diana, forte *munere* aliquo dato occupavit, antequam ego supplicatum vobis venirem, ac devinxit raptor: at tu, Latona &c.

307 *Quid sit* tibi *Lucina* tua, quam carum pignus illam habeas. Demea Terentianus ad Micionem Ad. 1, 2. 45 *Pater esse disce ab illis, qui vere sient.* Provocat Ceres ad sensum Latonæ.

309 Perpetua juventus *intonsi* Apollinis, ἀκερσεκόμου, quæ præcipua pulchritudinis pars est, materia voluptatis matri. Solent matres tenerius amare filios, admiscente se pietati admiratione naturali sexus alterius.

311 Ad longam & miserabilem Cereris querelam nihil reponunt Deæ, nisi lacrimas ut supra v. 293. Pergit igitur Ceres, & indicat, se non comprehendere, quid sit, quod fletu quidem misericordiam præ se ferant, & tamen taceant, cum ipsa nihil petat, præter pauca verba.

316 *Diem*, quemcunque locum Sol videt & diem ibi facit: licet ipsa noctivago labore (v. 331) peragratura esset terras.

320 *Ibera Tethys* mare Atlanticum s. Occidentale: *rubrum profundum*

Non Rheni glacies, non me Rhipæa tenebunt
Frigora: non dubio Syrtis cunctabitur æstu.
Stat fines penetrare Noti, Boreæque nivalem
Vestigare domum. primo calcabitur Atlas
Occasu, facibusque meis lucebit Hydaspes.
Impius errantem videat per rura per urbes
Jupiter. Exstincta satietur pellice Juno.
Insultate mihi: cælo regnate superbi.
Ducite præclarum Cereris de stirpe triumphum.,,
Sic fatur, notæque jugis illabitur Aetnæ,
Noctivago tedas informatura labori.
Lucus erat prope flavum Acin, quem candida præfert
Sæpe mari, pulcroque secat Galatea natatu:
Densus, & innexis Aetnæa cacumina ramis,
Qua libet usque, tegens. illic posuisse cruentam
Aegida, captivamque pater post prælia prædam
Advexisse datur. Phlegræis silva superbit

Exuviis,

331 inflammatura *vulg.* infor. *Bas. marg.* 332 Atym *Vic.* Acym *Vien. Junt. etiam Clav.* flumen Acin *vulg. sed repugnat modus syllabæ prioris in* Acis, *quæ longa est.* flavum *est e MS. antiquissimo Claverii receptum ab Heinsio. Vid. Not.* 335 qualicet *Bas. marg. Ald. Clav.* quamlibet *conj. Heins.*

fundum Oceanus Orientalis, ut 10, 168. Ita *Rhenus* & *Rhipæi montes* septentrionem signant, *Syrtes* meridiem. Nimis disertus esse atque eruditus videtur dolor Cereris.

322 *Cunctabitur*, morabitur, retinebit. Vid. ad 22, 284.

324 *Primum occasum* intelligit remotissimum: potest aliquis ab Atlante incipere, & pergere versus Orientem, ad Hydaspen usque extremum: ut potest *primus* cogitari *Hydaspes*.

327 *Exstincta*, ut non amplius ametur, ut illius, quasi mortua esset, nullus jam sit respectus.

330 *Notæ Aetnæ* mentionem facit, quod Hennæ vicina.

332 *Acis* ex monte Aetna brevi itinere in mare decurrit. Fabulam illius, cum juvenis esset, a Polyphemo rivali, ob amorem Galateæ saxo oppressi &c. copiose tenerrimeque narrat Ovid. Met. 13, 750. Fluvium describit Cluver. Sicil. 1, 8 p. 114. Hic cum Poëtarum loca, solita diligentia congesserit, apparet ab omnibus priorem vocalem hujus nominis productam, quam legem a doctissimo poëta migratam, nullo modo est probabile.

337 *Datur* narratur, Virg. ecl. 1, 19 *Iste Deus qui sit, da, Tityre, nobis.* Vid. Barth. hic & ad Stat. Theb. 7, 315 *Asopos genuisse datur.* De *Phlegra* dictum ad 27, 20.

Exu-

Exuviis, totumque nemus victoria vestit.
Hic patuli rictus: hic prodigiosa Gigantum
Tergora dependent, & adhuc crudele minantur
Affixæ truncis facies, immaniaque ossa
Serpentum passim cumulis exsanguibus albent,
Et rigidæ multo suspirant fulmine pelles,
Nullaque non magni se jactat nominis arbor.
Hæc centumgemini strictos Aegeonis enses
Curvata vix fronte levat. liventibus illa
Exsultat Cœi spoliis. hæc arma Mimantis

342 tumulis *vulg. Sed* cumulis *vel sine libris legi jubet Heins. ut* 1, 110. 15, 39. 345 fractos *pro* strictos *malit ex MS. Parrhas. & placet Heins.* 346 fronde *Plant. marg. Claver.* 347 Caci *Vic. Vien. Plant. marg. & multi MSS.* Zancli *Parrh. Vien. marg.*

Exuviæ Phlegrææ sunt velut tropæa, quæ DI erexere de gigantibus. Vid. v. 354. Similia de Pallene Thraciæ Val. Fl. 2, 17 sqq.

339 Antiquum supplicium *θεομάχων*, excoriari, *ἀσκὸν* fieri: quod etiam ab Apolline passus est Marsyas. Ipsum nomen *ἀσκοῦ* derivant Grammatici, ab Asco gigante, quem Bacchus excoriaverit. Vid. Steph. Byz. h. v. & quæ ibi Berkel. *Patuli rictus* in primis horribiles, pellis de facie detracta, vel caput in personam aut galeam formatum: explicat deinde per *affixas truncis facies*. *Tergora*, credo, dixit, ut tanquam de belluis, leonibus v. g. loqui illum sentiamus. *Ossa serpentum* sunt illæ reliquiæ vel sceleri pedum in angues formatorum, a quibus *anguipedes* vocantur. Vid. ad 35, 23. 139 & VV. DD. ad Val. Fl. 2, 28.

343 *Suspirant* dictum capio de perforata passim & trajecta a fulminibus pelle, quæ vulnera ac foramina sunt velut spiracula & spiramenta, quæ commeatum præbent aëri: nisi malis, intra illas pelles & utres excitari incendia & sulphureos vapores, quorum exitus sint velut suspiria. Comparat Parrhasius Aen. 1, 44 *Ajacem exspirantem transfixo pectore flammas.* Et hoc verius esse, suadet v. 350 ubi *fumantia opima Enceladi*. Pelles quia *rigidæ* sunt servant formam corporum etiam perforatæ. Videntur illæ de Asco, de Pallene, de his tropæis, fabulæ ad antiquam de gigantum quibusdam reliquiis persuasionem pertinere. Quæ in Sicilia quam sexto decimo sæculo adhuc viguerit, potest ex Fazello præsertim 1, 1. 6 constare, cujus locum bene longum, & historias bene multas, etiam retulit Cluverius p. 13.

345 De Aegæone ad 33, 47. Hujus exuvias cum C manibus totidemque ensibus vix sustinet arbor cacumine incurvato.

347 *Cœus* centimanus (Apollod. 1, 1. 1) nobile inter gigantas nomen: nobilis etiam *Mimas*, de quo vid. Spanhem. ad Callim. p. 368. Etiam noster illum memorat 37, 85. *Zanclus* quem hic habent libri quidam, fabulosus rex *γηγενής*, terrigena, Zancles, quod antiquum nomen Messanæ fuit. *Cacus* latro plane huc non pertinet.

Sustinet. hos onerat ramos exutus Ophion.
Altior at cunctis abies umbrosaque late
Ipsius Enceladi fumantia gestat opima
Summi terrigenum Regis, caderetque gravata
Pondere, ni lassam fulciret proxima quercus.
Inde timor numenque loco, nemorisque senectæ
Parcitur, ætheriisque nefas nocuisse tropæis.
Pascere nullus oves, nec robora lædere Cyclops
Audet, & ipse fugit sacra Polyphemus ab umbra.
Non tamen hoc tardata Ceres. accenditur ultro
Religione loci, vibratque incerta securim,
Ipsum etiam per itura Jovem. succidere pinus,
Et magis enodes properat prosternere cedros,
Exploratque obiens truncos, rectique tenorem
Stipitis

352 lapsum *vulg.* lassam *Bas. marg.* & *MS. Delr.* 358 infesta *Ald.* & *quidam MSS.* 359 ipsum seu *Bas. marg.* petitura *omnes ante Clav.* feritura *MSS.* petat ira *pulchre conj. Barth.* 360 dubitat *Bas. marg.* 361 abies *Vic.* abiens *omnes editt.* habiles *nescio unde Barth.* & *Heins.*

pertinet. Sed placuit librariis, quia notior illis erat, quam Coeus, literæ pene eædem. *Spolia* de pelle accipienda: nemo, arbitror, vestitos aut thoracatos facit gigantas. Idem notat *exutus Ophion* h. e. exuviæ Ophionis.

348 *Ophion* cum Eurynome uxore regnaverat ante Saturnum & Jovem, quem ideo *τῶν Ὀφίωνος θρόνων ἄνακτα* vocat Lycophron v. 1192 ubi vid. Schol. & Potter.

350 De *Encelado* ad 33, 153.

352 Quod legitur antiquitus, *lapsum fulciret*, non ausim damnare. Nam significat hic fulcire sustinere, impedire ne cadat, ut Ovid. Trist. 1, 6. 5 *Te mea, supposita veluti trabe, fulta ruina est.*

356 *Polyphemus Cyclops* impius, & contemtor religionum in Euripidæ Cyclope inducitur: & tamen horret sacram silvam, & tropæa Jovis violare. Sed Ceres nunc irata Jovi & Dis omnibus non parcit, quin quo sanctior est lucus, eo magis cupit & velut ardet illum vastare.

358 *Incerta vibrat securim*, quia non curat, quam arborem petat, stragem modo vult edere.

359 Solicitor putare, ab ipso Claudiano esse *petitura*, adeo & libri consentiunt, & sententiæ aptum est. Quod modus Syllabæ repugnat, inter *πταίσματα* referri potest, a quibus nec optimi fuere immunes. Et fluctuasse hoc verbum, ut alia, inter tertiam & quartam conjugationem, apertum est. Parrhasius certe concoxit silentio, & interpretatus est *petitura.*

360 Studiosi historiæ naturalis in characteribus cedri hic epitheton *enodes* possunt observare, quod facit illas ædificationibus & contabulationibus aptas.

361 *Obiens* levissima mutatione ponere pro *abiens* ausus sum, quod nimis

Stipitis, & certo prætentat brachia nisu.
Sic qui vecturam longinqua per æquora merces
Molitur tellure ratem, vitamque procellis
Objectare parat; fagos metitur & alnos,
Et varium rudibus silvis accommodat usum.
Quæ longa est, tumidis præbebit cornua velis:
Quæ fortis, malo potior: quæ lenta, favebit
Remigio: stagni patiens aptanda carinæ.
Tollebant geminæ capita inviolata cupressus

362 præcenset *MSS.* percenset *Heins.* 2. *quod qui probat, debet, puto, etiam legere* visu *pro* nisu. 363 vecturus *vulg.* 370 cupressi *MSS. meliores judice Heins.*

nimis accommodatum huic rei & loco verbum, atque illi inepto alteri nimis simile putabam. *Obire* non tantum est lustrare, ut Virg. Aen. 10, 457 *Corpusque per ingens, Lumina volvit, obitque truci procul omnia visu.* Et 12, 478 de Juturna, *Rapidoque volans obit omnia curru*, cui simile Sil. 3, 160 *Crebroque obit omnia visu:* sed etiam invadere, ut Sil. 17, 492 *Jamque ardore truci lustrans fortissima quæque Nomina obit ferro.* Et Stat. Theb. 2, 589 *Hos obit atque illos*, ubi bene V. Schol. *Impetit, ferit, vulnerat.* Hæc ita conveniunt ad nostrum locum, ut putem, vix dubitari posse, quin *obiens* sit a Claudiano.

362 Ceres prehendit arbores, & concussu stirpis *prætentat brachia* illarum, an possint illam jactationem, qua usura erat, ferre.

364 *Tellure* sine præpositione, ut *humi*, ut *terra marique.*

367 *Cornua* nominat, ut intelligamus *antennas*, quarum extrema utrinque eminentia proprie *cornua* vocantur, ut Virg. Aen. 3, 549 *Cornua velatarum obvertimus antennarum.* Sed optimi etiam Romanorum, non minus quam Græci, *cornua* nominarunt, cum totas antennas vellent intelligi. Ovid. Met. 11, 482 *Ardua, jam dudum, demittite cornua, rector clamat:* nempe cornibus deligatæ sunt antennæ: tum addit, *Antennis totum subnectite velum.* Sil. 14, 389 de navi maxima, *velo cum rapidum hauriret Borean, & cornibus omnes colligeret flatus.*

368 *Lentum* est, quod potius flectitur, quam frangitur, & ob id ipsum non temere frangitur, quia potest flecti. Hac notione videtur contineri, quidquid est in hoc nomine varietatis & pene repugnantiæ, quam persequitur Isaacus Vossius ad Catull. p. 212. Hinc *remis* fere proprium epitheton adjicitur, qui *lentari* dicuntur etiam nostro 17, 42 i. aliquantum inflecti pulsibus illis.

369 *Stagni* nomine alludit ad etymon, a stando & diu manendo. Carina nunquam siccatur, semper stat in aqua, etiam in portu: etiam cum *siccas trahunt machinæ carinas* (h. e. totas naves Hor. Car. 1, 4. 2) *Carina* proprie dicta, fundus ille, illa velut spina, e qua exeunt utrinque costæ navis, madida est. Certe cum carina sicca est, navim reliquam non madere amplius, intelligitur.

Cespite vicino; quales non rupibus Idæ
Miratur Simois; quales non divite ripa
Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.
Germanas adeo credas: sic frontibus æquis
Adstant, & socio despectant vertice lucum.
Hæ placuere faces. pernix invadit utramque
Cincta sinus, exserta manus, armata bipenni:
Alternasque ferit, totisque obnixa trementes
Viribus impellit. pariter traxere ruinam,
Et pariter posuere comam, campoque recumbunt,
Faunorum Dryadumque dolor. Complectitur ambas,
Sicut erant, alteque levat, retroque solutis
Crinibus adscendit fastigia montis anheli,
Exsuperatque æstus, & nulli pervia saxa,
Atque indignantes vestigia calcat arenas.
Qualis pestiferas animare ad crimina taxos
Torva

374 frondibus *Vic. Vien. Ald. Claver.* 375 exstant *MSS.* 378 alternansque *MSS.* 380 comas *vulg.* 386 armare *MS.* animarum *MSS. quod placet Claverio misc. c. 12. Sic* ruit v. 387 *significabit* eruit.

371 *Idææ cyparissi* sunt etiam Virg. Ge. 2, 84.

373 *Lambere* de aquis præterfluentibus noster etiam 36, 253. *Orontes* Antiochiam prælabitur Syriæ, quæ a laureo nemore Epidaphnes vocatur, ἐπὶ Δάφνης.

381 *Fauni* silvestres DI, *Dryades* nymphæ, quarum etiam fatum ad arbores alligatum esse fingebatur; quo respectu appellantur Hamadryades. Δρῦς, unde nomen habent, quercum proprie significant: sed latius patere nomen inde etiam intelligitur, quod ἀκρόδρυα aliarum quoque fructus arborum notant. Hæc igitur silvestria numina dolent ablatis pulcherrimis arboribus.

382 *Retro soluti* crines indicant vehementiam motus, adverso monte currentis Cereris. *Anhelus mons*, non tantum ut *pallida mors*, qui anhelitum movet ascendentibus; sed efflans cum fumo ignem Aetna.

386 *Animare* est accendere, ut vulgo *vivere* ignis dicitur: & ipsa vita cum igni passim comparatur. Euclio Plautinus Aul. 1, 2. 15 interminatur ancillæ, ne ignem alat domi, *Nam si ignis vivet, tu exstinguere extempulo.* Verbum *animare* hic illustrat Heinsius. *Taxus* convenit facibus furiarum quod venenata & mali ominis arbor est. Apud Stat. Theb. 11, 93 conqueritur Megæra, *Hebet infera cælo Taxus*, inferis nata & adsueta fax, apud superos vim suam perdit. V. Schol. *Furiæ de taxo arbore dicuntur habere faces.*

Torva Megæra ruit; Cadmi ſeu mœnia poſcat;
Sive Thyeſteis properet ſævire Mycenis.
Dant tenebræ Maneſque locum, plantiſque reſultant
Tartara ferratis: donec Phlegethontis ad undam
Conſtitit, & plenos excepit lampade fluctus.
Poſtquam perventum ſcopuli flagrantis in ora;
Protinus arſuras adverſa fronde cupreſſus
Faucibus injecit mediis, lateque cavernas
Texit, & undantem flammarum obſtruxit hiatum.
Compreſſo mons igne tonat, clauſusque laborat
Mulciber. obducti nequeunt exire vapores.
Coniferi micuere apices. crevitque favillis
Aetna novis. ſtridunt admiſſo ſulfure rami.
Tum, ne deficerent tantis erroribus ignes,

 Semper

387 limina *MSS.* 390 in unda *vulg.* 391 accepit *vulg.* ſuſcepit *MSS.* 392 ferventis *Plant. marg.* 393 averſa *vulg.* fronde *Plant. marg.* 397 hærere *Ald. & ſcripti meliores judice Heinſio, qui etiam conjicit*, obductique negant hærere. *Reliqui ego, quod editum adhuc eſt, & intelligo.* 399 ſtrident *vulg.*

387 *Cadmi mœnia,* Thebas, theatrum tragicorum ſcelerum in filiis Oedipi: Mycenis celebratæ epulæ Thyeſteæ, de quibus ad 1, 171.

389 *Tenebræ* inferorum & *Manes* defunctorum *dant locum* deſcendenti ad Phlegethonta fluvium Megæræ. Huic *plantas ferratas* tribuit, h. e. ferreas, quæ lædi ab igne non poſſint.

391 *Lampade*; face, non ſatis proprie. Sed fax præſtat vicem lampadis, & contra. *Fluctus* vocat ignes, quia Phlegethon eſt fluvius. Perpetua eſt analogia & velut parallelismus fluidorum corporum aëris, ignis, aquæ &c.

392 Hactenus de furia: nunc de Cerere. Hæc aſcendit in cacumen & ad *ora ſcopuli flagrantis*, hoc eſt, ad cratera Aetnæ.

393 *Adverſa fronde*, inverſis arboribus, ut frons tenuis & concipiendæ ſpargendæque flammæ aptior, prius occurrat igni.

394 Magnitudinem arborum, quibus uſa eſt pro facibus Ceres, ea re indicat quod illarum frondes & cacumina tegere, implere, obſtruere cavernas ignem vomentes potuere.

396 *Laborat Mulciber*, Vulcanus h. e. ignis, redactus velut in anguſtias, laborat, æſtuat, difficultatem ſentit.

398 *Coni* fructus cupreſſorum videntur primum & proprium hoc nomen habuiſſe. Vid. Serv. ad Virg. Aen. 3, 680 ubi ſunt *Coniferæ cypariſſi.* Idem epitheton noſtro *pinus* 33, 204. *Micare* ad ſubitum motum & ſalientes flammas pertinet, quales in junipero & ſimilibus accenſis obſervantur: hinc etiam ſunt illæ ſubitæ favillæ.

400 *Tantis erroribus*, tam incerto ac forte longo, cui accingebatur,

Semper inocciduos insopitosque manere
Jussit, & arcano perfudit robora succo;
Quo Phaëthon irrorat equos, quo Luna juvencos.
Jamque soporiferas nocturna silentia terris
Explicuere vices: laniato pectore longas
Inchoat illa vias, & sic ingressa profatur.
„Non tales gestare tibi, Proserpina, tedas
Sperabam: sed vota mihi communia matrum,
Et thalami festæque faces, cæloque canendus
Ante oculos Hymenæus erat. Sic Numina fatis
Volvimur, & nullo Lachesis discrimine sævit?
Quam nuper sublimis eram, quantisque procorum
Cingebar

403 jugales *MSS.* juvencas *MS.*

batur, itineri ne ignes & faces deficerent: quam mox enim arbor combusta esset?

402 *Robur* ergo universim arborem duram, atque resistentem destructioni notat, licet proprium deinde quercui factum sit.

403 *Phaëthonta* hic ipsum Solem esse, apparet. Homericum epitheton, Ἠέλιος Φαέθων, Ιλ. Λ, 734. Hinc Virg. Aen. 5, 105 *Phaëthontis equi.* Hi debent ignis valde patientes esse. *Lunæ* currui (qui idem Noctis est 33, 275) hic & 44, 61 *juvencos* tribuit noster. *Juvencas* Auso. Epist. 5, 1 p. 589 *Tertia fissipedes renovavit Luna juvencas* i. tres menses abiere, certe tertius mensis agitur. Vid. Toll. Et Epist. 19, 3 p. 655 *Jam succedentes quatiebat Luna juvencas.* *Tauri* vocantur apud Fulgent. Mythol. 1 p. 618 Stav. *Luna -- bijugis conscenderat æthera tauris,* Astrologi etiam Taurum, sidus, illi assignarunt. Porphyr. de Nymphar. antro p. 119 pr. Barnes. Εποχεῖται ταύρῳ Σελήνη, καὶ ὕψωμα σελήνης ὁ Ταῦρος Invehitur Luna, Dea, tauris: & fastigium lunæ, planetæ, in quo potentissime agit, est signum Tauri. Passim in nummis illum Lunæ vel Dianæ currum juvencis junctum deprehendas, ut Deliorum apud Gessnerum T. 18 n. 18. Caracallæ apud eundem T. 141 n. 11 & 143, 6. Philippi ibid. 179, 23.

405 *Explicandi* verbum videtur phantasian habere veli expansi, quale Nocti & Dianæ addere solent monimenta antiqua.

409 *Cælum* in talibus non terræ, qua vivorum hominum sedes est, sed inferis opponitur & Manium sedibus.

411 *Volvimur* habet respectum ad fusum illum quem torquet Parca, qui revolutione sua fila format. Sed quod fato subjicit hic Deos, non videtur pertinere ad brutam aliquam necessitatem. Hic fatum est cupiditas Plutonis, & voluntas, edictum, effatum Jovis: quod indicat mox v. 419.

412 De illis *procorum studiis* dixerat 33, 133.

Cingebar ſtudiis! quæ non mihi pignus ob unum
Cedebat numeroſa parens? Tu prima voluptas,
Tu poſtrema mihi: per te fecunda videbar.
O decus, o requies, o grata ſuperbia matris:
Qua geſſi florente Deam: qua ſoſpite nuſquam
Inferior Junone fui: nunc ſqualida, vilis.
Hoc placitum patri. Cur autem adſcribimus illum
His lacrimis? Ego te, fateor, crudelis ademi,
Quæ te deſerui, ſolamque inſtantibus ultro
Hoſtibus expoſui. Raucis ſecura fruebar
Nimirum thiaſis, & læta ſonantibus arvis
Jungebam Phrygios, cum tu raperere, leones.
Accipe, quas merui, pœnas. en ora fatiſcunt
Vulneribus, grandeſque rubent in pectore ſulci.
Immemor en uterus crebro contunditur ictu.
Qua te parte poli, quo te ſub cardine quæram?
Quis monſtrator erit? quæ me veſtigia ducent?
Quis currus? ferus ipſe quis eſt? terræne mariſne
Incola? quæ volucrum deprendam ſigna rotarum?
Ibo,

417 nunquam *vulg.* 418 *pro* vilis, vultus *MS.* viſus *conj. Heinſ. Genitivo Græco.* 421 ſolam, quæ *vulg.* ſolamque *Heinſ. qui tamen malit* quæ ſolam. 423 armis *vulg.* 425 onerata *Baſ. marg.* 430 *pro* ipſe, ille *vulg.* 431 viarum *Baſ. marg. Plant. marg.*

417 *Geſſi Deam*, perſonam & felicitatem Deæ, beata fui, venerabilis fui, uti Deam decet.

419 Primo adſcribit lacrimis ſuis Jovem, vel, quod idem eſt, aſſignat calamitatem ſuam Jovi, patri rerum omnium: mox mutata ſententia ſe accuſat.

422 *Rauci thiaſi* propter inconditas & diu continuatas ac pene furioſas voces, *thiaſos* h. e. choreas ac ſaltationes, & ſacra illa Cybeleia obeuntium. Vid. 33, 205.

525 Inducitur hic Ceres ἑαυτὴν τιμωρουμένη ut Terentianus ille Menedemus. *Ora fatiſcunt vulneribus*, rimas accipit vultus, inſtar vaſis e ligno fatiſcentis, ab unguibus quibus illum laceravi. Sic pectus laniavit v. 403. Hos hic appellat *ſulcos*.

427 Mira junctura, *Immemor uterus*. Nempe hoc vult, Debebat me ipſe venter admonere me e Proſerpinæ.

430 *Ferus*, raptor, quales centauri, quales illi gigantes cum anguinis pedibus.

431 De curru & rotis acceperat ab Electra, hic v. 236.

Ibo, ibo quocumque pedes, quocumque jubebit
Casus. sic Venerem quærat deserta Dione.
Efficietne labor? rursus te, nata, licebit
Amplecti? Manet ille decor? manet ille genarum
Fulgor? an infelix talem fortasse videbo,
Qualis nocte venis? qualem per somnia vidi?„
Sic ait, & prima gressus molitur ab Aetna;
Exitiique reos flores, ipsumque rapinæ
Detestata locum sequitur dispersa viarum
Indicia, & pleno rimatur lumine campos,
Inclinatque faces. omnis madet orbita fletu.

Omnibus

434 proficietne *MSS.* 436 tandem *primi edd. quod vehemens videtur.*
442 omnis perit *ex uno MS. Heins.*

435 Imprecatur matri Veneris eam calamitatem, talem laborem.

437 *Qualis nocte* venerit ad matrem Proserpina, dictum supra v. 69.

442 *Inclinat faces* ad terram, ut faciunt, qui sedulo quærunt aliquid. *Omnis orbita*, quam ita persequitur, *madet a fletu* & lacrimis illius: *perire* ut possit *omnis orbita a fletu*, quibus fluminibus opus esset?

443 *Omnibus* sibi obviis vel DIs vel Semideis (nam homines metuo ut conspectum illius ferre tum potuerint) *admugit*, cum gemitu eos rogat de filia sua. Non dedecet hoc verbum dolorem Cereris furentis. Sic Sibylla Virgiliana, 6, 99 *antro remugit.* Et Ceres *Terra* quoque mater est, cui *mugitum* omnes tribuunt. Et statim videbimus *insanos* ejus *ululatus* a Statio commemorari.

Porro *in æthere* qui possint *fulci* esse, non puto intelligere quemquam. Non agitur hic de lucida semita Deorum, qualem Martis describit noster 1, 102, ac Theodosii de qua 7, 162: aut qualis est quem Iris *fuga secuit sub nubibus arcum* Aen. 5, 658; & 9, 15. Hi fulci momentanei sunt, neque inveniuntur accensis facibus. Hæc est ratio, cur antiquam omnium librorum lectionem reposui, consentientem præsertim cum loco Statii, quem ob oculos habuisse noster jam olim viris doctis visus est, quique hic omitti sine damno lectorum non potest. Sic autem ille Theb. 12, 270 de Argia mariti Polynicis cadaver inter funera requirente, *Qualis ab Aetneis accensa lampade saxis Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ Ausonium Siculumque latus, vestigia nigri Raptoris vastosque legens in pulvere sulcos. Illius insanis ululatibus ipse remugit Enceladus* &c. Hic locus firmare mihi & lectionem propositam & interpretationem videtur.

444 Adhuc iter s. errorem terrestrem descripsit: nunc, ut per maria ierit, quod se facturam dixerat v. 319. *Quacunque* ergo

Ceres

Omnibus admugit. Quacumque it in æquore, fulvis
Adnatat umbra fretis, extremaque lucis imago
Italiam Libyamque ferit. clarescit Etruscum
Litus, & accenso resplendent æquore Syrtes.
Antra procul Scyllæa petit, canibusque reductis
Pars stupefacta silet, pars nondum exterrita latrat.

RELIQUA DESIDERANTUR

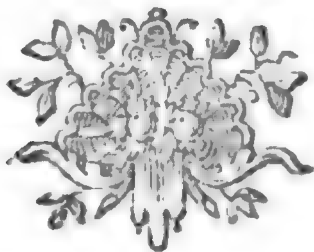

443 quocunque iit *Scal. poët.* 5, 14 *qui hunc locum de cetero ita repræsentat, ut a nobis factum, nisi quod, typorum errore, ut videtur, pro* admugit, *est* adjungit. 444 externaque *Bas. marg. Scal. l. c.*

Ceres *it in æquore*, *umbra* h. e. imago facium *adnatat fretis*, h. e. nisi fallor, propagatur ad litora. Placet hic etiam facere, ut prætermissa vel non satis certe declarata in Thesauris revocem. *Freti* derivatio Varroniana a *fervendo* ibi proposita, vera videtur. Favet nomen *defrutum* quod velut *defretum* est, fervendo minutum. *Freta* dici loca maris, ubi maxime fervet atque æstuat mare, qualia sunt omnino angustiæ, sed etiam litora, consideratio exemplorum etiam Ciceronianorum potest docere. V. G. pro Mure. c. 17 de motibus popularibus, *Quod fretum, quem Euripum tot motus -- habere putatis.* Hinc Metaphora honesta Lucret. 4, 1025 *Aëtatis freta* pro fervore illo pubescentis adolescentiæ dixit. Et ille poëtici plus satis ingenii homo Florus 1, 26. 9 populo ipsi Ro. *fretum adolescentiæ* tribuit, *secundam ætatem, in qua totam Italiam armis subegit.* Poëta noster *fulva* facit *freta*, quatenus conceptum ignis splendorem referunt.

445 Est hic Epexegesis. Lux de facibus Cereris a fluctibus repercussa *Italiam Libyamque ferit.* Itaque hinc illustratur Etruscum litus, ab altera & opposita parte *resplendent Syrtes* in Africæ litoribus. *Accensum æquor* consulta figura ut passim *accendi*, *incendi*, *ardere*, *ignis*, *flamma*, de splendido colore & radiis repercussis dicuntur.

447 *Pars Scyllæorum antrorum* (neque enim hic unum monstrum fingit, sed, ut res est, regionem maris scopulosam) præ stupore flammarum *silet*, *reductis* præ metu latratoribus illis *canibus* &c.

XXXVII
CL. CLAUDIANI
GIGANTOMACHIA*

Terra parens quondam cæleſtibus invida regnis,

Tita-

Non habet Editio Vicentina.

* Pœmatium hoc quod mutilum ad nos pervenit, ex Græco Claudiani Latinitate donatum aut ab ipſo Claudiano aut ab alio temporum iſtorum ſcriptore exiſtimo. Idem quoque mihi perſuadeo de Epiſtola ad Hadrianum & Idylliis nonnullis, qualia Phœnix, Hyſtrix, Torpedo, Nilus & Magnes. ut enim aliquid Claudianeum in iis facile agnoſcas, ita languent numeri plerumque, & raro ad auctoris noſtri hac in parte felicitatem adſurgunt. nec acceſſerim iis, qui ſeni & effœto iſta excidiſſe opinantur. a D. Hieronymo ex Gigantomachia incerti hæc citantur,

Quo fugis, Encelade? quaſcunque acceſſeris oras,
Sub Jove ſemper eris.

quæ huic poëmatio non vana conjectura accenſeri poſſint. Græce quidem Gigantomachiam ſcripſiſſe Claudianum teſtis omni exceptione major Arſenius in Apophthegmatis, ex quo fragmentum primi edendum curavimus. noſter ipſe præfatione v. 1 Conſ. Hon. (27,17)

Enceladus mihi carmen erat vinctuſque Typhœus.

Ejus Gigantomachiæ partem in Sicilia ſuo tempore inventam vir ſummus Petrus Bembus affirmat Epiſtola ad Politianum. verba ejus apponam. *Reddidere mihi Siculienſes negotiatores codicillos tuos, quibus petebas, ut Conſtantinum convenirent, atque ab eo tibi Claudiani Gigantomachiam, quam habere illum audieras, impetrarent.* & mox, *Verum quam habet Conſtantinus Gigantomachiam, ea potius blattomachia eſt. Etenim annis ſuperioribus, dum inter vetuſtos ac jam prope defletos libros, quos ei non doctus homo quidam dono dederat, ſingula ipſe (ut ſui moris eſt) diligenter inſpiceret, cum Heſiodi fragmentis in charta extremæ paginæ proxima, Claudiani Gigantomachia titulum reperit, & pauculos tantummodo hexametros; tum alteram iterum chartam, in qua opus deſinebat. cætera tineæ depopulaverant, ita ut legi non poſſent. hæc quoque ipſa corrupta & infida ſatis, ut quæ ab indoctis librariis deſcribuntur. Igitur quæ habui, ita ut erant, huic epiſtolæ ſubtexui. quanquam in illis ipſis, quæ deſiderantur, non valde multum amiſimus. Nam ex verſuum numero, quem eo in libro eique operi librarius ſupputavit, Gigantomachiam omnem carminibus* CXLV *conſtare tumet videbis. ut credibile plane ſit, Claudianum eo in poëmate conſcribendo luſiſſe potius, quam ullum poëtæ ſibi nomen quæſiviſſe.* Hæc Bembus & ex illo Heinſius, qui in altera editione monet, Barthii eandem de his ſententiam, & carmen Græcum ab Arſenio huc repetitum, ſerius fuiſſe a ſe deprehenſum.

1 Non deſtinavit, credo, auctor carminis juſtum opus gigantomachiæ:

Titanumque ſimul crebros miſerata dolores,
Omnia monſtrifero complebat Tartara fœtu,
Inviſum genitura nefas: Phlegramque retexit
Tanta prole tumens, & in æthera protulit hoſtes.
Fit ſonus. erumpunt Erebo, necdumque creati
Jam dextras in bella parant, superoſque laceſſunt,
Stridula volventes gemino veſtigia lapſu.
Palleſcunt ſubito ſtellæ, flectitque rubentes
Phœbus equos, docuitque timor revocare meatus.
Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones
Occaſum didicere pati. tum fervida natos
Talibus hortatur genitrix in prælia dictis:

„*O pubes*

2 labores *MS.* 3 cœtu *vulg.* 6 er. crebris *Vien.* crebri *al.* erebi *MS.* nondumque *vulg.* 10 cogitque *conj. Heinſ.* 12 voluere *vulg.* optavere *Barth. ex MS.* cum ferv. *MSS.*

chiæ: ſed Idyllion tantum vel eclogam: eaque ipſa ſimplicem potius narrationem habet, non ſplendorem aliquem Poëticum. Neque vero a nobis hic aliquis exſpectet enarrationem hujus argumenti, quod ab Homero inde atque Heſiodo poëtæ omnes, ſed ſuo unusquisque modo tractarunt, quos in concordiam aliquo modo, diſtinguendis pluribus bellis, revocare, catalogum texere gigantum, qualem Argonautarum dedit Burmannus, Græcos componere cum Latinis, cenſuram agere recentiorum, in primis Eilardi Belli Friſii, cujus Belli Gigantei libri IV habentur in prima parte Deliciarum poëtarum Belgicorum, non injucundum fuerit, nec forte ad antiquitatis cognitionem & poëticam facultatem augendam inutile; ſed nec otii noſtri, quod nunc eſt, nec hujus inſtituti. Et neſcio an mereatur hic libellus, aut hoc fragmentum, operoſos Commentarios.

2 Ponit itaque auctor, ante hanc quam deſcribere modo aggreditur Gigantomachian fuiſſe aliam, qua victi Titanes, atque in Tartarum detruſi ſint. Huc pertinet *Phlegra retecta*, de qua dictum ad 27, 20. Huc Tityos v. 25.

5 Tellus etiam apud Heſiodum Theog. 147 it. 617 ſuos filios primum intra viſcera ſua, ubi & *Erebus*, continet, deinde ubi iraſcitur DIs ſuperis, vel aliis Titanibus, eos emittit.

8 *Stridula veſtigia* vocat, cum reſpectu ad ſibilum ſerpentium, quos horribiles duo pro pedibus habent gigantes, quosque probabiliter illis tribuunt, quia ſunt terræ filii, ſub terris habitant.

11 *Arctos*, urſa minor, nunquam occidit his, qui in Zona ſeptentrionali temperata habitant: neque *Triones* alii ſeptem, quibus conſtat urſa major. V. ad 22, 458 & compara 35, 189 quem locum aut imitatus eſſe hic auctor, aut ſi idem eſt utriusque, in mente habuiſſe videtur.

„O pubes domitura Deos, quodcunque videtis,
Pugnando dabitur. Præstat victoria mundum.
Sentiet ille meas tandem Saturnius iras.
Agnoscet, quod Terra potest. Sic viribus ullis
Vincor: cur Cybele nobis meliora crearit?
Cur nullus Telluris honos? cur semper acerbis
Me damnis urgere solet? Quæ forma nocendi
Defuit? hinc volucrem vivo sub pectore pascit
Infelix Scythica fixus convalle Prometheus.
Hinc Atlantis apex flammantia pondera fulcit,
Et per canitiem glacies asperrima durat.
Quid dicam Tityon, cujus, sub vulture sævo,
Viscera nascuntur gravibus certantia pœnis?

Sed

16 sentiat *vulg.* 17 agnoscat, quid *vulg.* cognoscet quid *Vicn.* cognoscat quod *Barth. e MS.* agnoscet quod *Ald. quem sequor.* si curribus illis *MS.* cur viribus illis *conj. Heins.* si vir. *vulg.* 18 *pro* nobis, vobis *MS. quod placet Heins.* 19 quæ semper *MSS.* qui *vulg.* 21 nullo sub *MS.* recidivo *conj. Barth.* fibroso *conj. Heins.* 23 sidera *MS.* 24 *Abest ab optimo MS. hic versus.*

16 Hunc usum pronominis *ille*, cui interdum *ipse* substitutum ibant critici, illustrant Heins. ad Virg. Aen. 7, 110 & Brouckh. ad Tib. 1, 4. 19.

17 *Quod terra potest*, tanto lubentius revocavi, quod illud *quid potest* Solœcismum sapit.

19 *Cybele*, quæ eadem Rhea, mater Jovis & fratrum: eadem, ex aliis fabulis, Tellus.

19 Illud *semper* etiam ponit bella quædam superiora cum filiis Terræ, s. Titanibus, in quo numero nominat hic Promethea, Atlantem, Tityon. Nempe ille Caucaso affixus, de quo est tota Aeschyli Tragœdia, & Dialogus Lucianeus.

23 *Atlanta* pœnæ causa cælum ac terram sustinere, apparet ex Aesch. Prom. vincto v. 348. De genere illius, ut nempe de aliis omnibus, poëtæ dissentiunt: nam Aeschylus l. c. Oceani fratrem facit, atque adeo Cæli s. Aetheris ac Terræ filium: alii Japeti & Clymenes filium, fratrem Promethei, quorum patruus Oceanus. Vid. Munck. & Staver. ad Hygi. fab. 1 p. 10.

23 *Flammantia pondera* sunt sidera, quæ videtur facere massas graves, ignitas, quale quid de Sole antiqui Physici philosophabantur, cum μύδρον dicerent, vel λίθον διάπυρον. Vid. Menag. ad Diog. Laërt. 2, 8.

24 Acumen videtur quærere in eo, quod, cum flammantia pondera sustineat Atlas, idem tamen perpetua glacie canus sit.

25 *Tityon, terræ omniparentis alumnum* Aen. 6, 595, pulchre describit Claudianus 35, 337.

Sed vos, o tandem veniens exercitus ultor,
Solvite Titanas vinclis; defendite matrem.
Sunt freta, ſunt montes. noſtris ne parcite membris.
In Jovis exitium telum non eſſe recuſo.
Ite, precor; miſcete polum, reſcindite turres
Sidereas. Rapiat fulmen ſceptrumque Typhœus.
Enceladi juſſis mare ſerviat. alter habenas
Auroræ pro Sole regat. te Delphica laurus
Stringat, Porphyrion, Cirrhæaque templa teneto.„
His ubi conſiliis animos eluſit inanes;
Jam credunt viciſſe Deos, mediisque revinctum
Neptunum traxiſſe fretis. hic ſternere Martem
Cogitat, hic Phœbi laceros divellere crines.
Hic ſibi promittit Venerem. ſpiratque Dianæ
Conjugium. caſtamque cupit violare Minervam.
Interea Superos prænuntia convocat Iris,

Qui

27 ultro *MS.* 28 *Poſt hunc verſum hiatus unius verſus in MS.* 29 veſtris nec *vulg.* 31 reſtinguite turbas *MSS.* 35 Porfurio *MS.* tenebis, tenebris, tenebit, tenebo *MSS.* tenebunt *conj. Barth.* 38 vadis *MS.* 39 devellere *vulg.* 40 ſperatque *vulg.*

29 *Freta* hic univerſim pro marium omni genere poni puto, quatenus commovetur & *fervet*, unde nomen eſſe putamus. Vid. ad 36, 444.

32 *Typhoëa* ultimum Terræ filiorum facit, & horribilem illius deſcriptionem ponit Heſiodus Theog. 821 ſqq. deinde ait illum deſtinatum a matre ut imperaret in locum Jovis, Καί κεν (v. 836) ὅγε θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἄναξεν, Εἰ μὴ ἄρ᾽ ὀξὺ νόησε πατὴρ κ. τ. λ. Sed frequens illius & Enceladi jam facta eſt mentio.

32 *Habenas Auroræ* pro die ponit, quæ præcurrere diem ſoleat. De *habenis* ad 1, 1 conjecturam dedimus: ſed quæ ad hunc locum accommodari non poteſt. Ceterum hic etiam Solem, quod facere ſolent, ab Apolline diſtinguit.

35 *Stringat* eſt coronet, arcte circumdet caput tuum.

36 *Eludere animos*, de vi præpoſitionis quam habet in *emicare*, *emergere*, *evehere*, & ſimilibus, videtur ſignificare in altum ludere, ludendo & illudendo, mentiendo & vanis promiſſis extollere. Hoc facilius eſt in animo *inani*, qui facilius, impletur falſis, inflatur, extollitur.

42 *Iris prænuncia* Deorum, ut 36, 1 hic nihil aliud ſignificat quam *nunciam* vel miniſtram. Nempe qui faciendum aliquid denunciat, is eo ipſo prænunciat, quid futurum ſit. Sic *præcipere* vulgo

Qui fluvios, qui ſtagna colunt. cinguntur & ipſi
Auxilio Manes. nec te, Proſerpina, longe
Umbroſæ tenuere fores. Rex ille ſilentum
Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
Inſolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spiſſas cæruleis tenebras e naribus efflant.
  Ac, velut hoſtilis cum machina terruit urbem,
Undique concurrunt arcem defendere cives:
Haud ſecus omnigenis coëuntia Numina formis
Ad patrias venere domos. tum Jupiter infit:
  „*O numquam peritura cohors. o debita ſemper*
Cælo progenies, nulliſque obnoxia fatis:
Cernitis ut noſtrum Tellus conjuret in orbem
Prole nova, dederitque alios interrita partus?
Ergo, quot dederit natos, tot funera matri
Reddamus. longo maneat per ſæcula luctu,
Tanto pro numero paribus damnata ſepulcris.„

Jam

45 ipſe *conj. Barth. Sed vid. no. ad 16.* 46 invehitur *malit Heinſ.* 49 proruit *vel* verberat *conj. Heinſ.* 51 turmis *vulg.* 58 per ſingula *vulg.* ſæcula *etiam Baſ. marg. pro* luctu, ductu, curſu *al.*

vulgo & *prædicere* apud Nepotem 2, 7. 3 eſt jubere, dicere quid faciendum ſit.

46 Comparetur 35, 193 & quæ dixi ad v. 11.

48 *Cæruleas nares* utrum ob furvum equorum colorem, an ab exeunte vapore obſcuro, dixerit, & an pulchre dixerit? non pronunciaverim.

51 *Formas omnigenas* ſumſere DI in pugna contra gigantas. Sic *Rhoecum retorſit leonis unguibus horribilique mala* Bacchus apud Hor. Car. 2, 19. 23. Sed metui illam in animalia deorum mutationem in iſto bello tribuunt Pierides, & Bacchum in capro l[illegible]tuiſſe canunt, apud Ovid. Met. [illegible] 326. Ex illa re ortam eſſe putabant homines illam Aegyptiorum rationem ſub animalium imagine colendi Deos. Vid. qui magno numero laudantur a VV. DD. ad Ovid. l. c. & ad Hygi. fab. 196. Add. Diod. Sic. 1, 86 & quæ ibi Weſſel.

53 *Debita cælo ſemper progenies*, quos ſemper habere cælum, ſemper frui honore divino, fatum eſt: quod ſtatim addit, *nullis obnoxia fatis*, primum ipſo numero plurali varietas & inconſtantia quædam in eo, qui obnoxius illis eſt indicatur, deinde hoc nomen *obnoxius* triſte quiddam atque adverſum notat cui quis *ob noxam* aliquam ſuam ſubjectus ſit.

56 *Interrita* ſuperiorum contra ſuos Titanas bellorum exitu, *alios* novosque partus dedit Terra.

58 *Manere luctu*, omiſſa præpoſitione, duriuſculum: ſed pluribus

Jam tuba nimborum ſonuit: jam ſigna ruendi
His æther, his terra dedit: confuſaque rurſus
Pro domino Natura timet. Diſcrimina rerum
Miſcet turba potens. nunc inſula deſerit æquor:
Nec ſcopuli latuere mari. quot litora reſtant
Nuda! quot antiquas mutarunt flumina ripas?
Hic rotat Aemonium præduris viribus Oeten:
Hic juga connixis manibus Pangæa coruſcat.
Hunc armat glacialis Athos: hoc Oſſa movente
Tollitur. hic Rhodopen Hebri cum fonte revellit,
Et ſocias truncavit aquas, ſummaque levatus
Rupe Giganteos humeros irrorat Enipeus.

61 bis æther, bis *vulg.* 66 Aemoniam *MS.* artubus *Cuj.*
67 cunnixus, convexis *MSS.* 69 ponte, ſponte, parte *MSS.*
70 volutus *ex MS. malit Heinſ. quod receptum in ed. 2.*

bus locis ſuſpectum mihi hoc carmen.

61 *His*, DIs, *æther* ſ. cælum, *his*, Gigantibus, *Terra* mater.

62 *Naturam* hic etiam facit perſonam, a DIs & rebus ceteris diſtinctam, ut 35, 371. Noſtri *mundum* ſolent ita appellare. Suſpenſis animis exſpectant privati, quis rerum potiturus ſit, ut grex boum tauris certantibus, ut in gallorum certamine cohors. Ceterum quæ jam ſequitur deſcriptio, ejusque ſimiles, ſuadent gigantomachias excogitatas ad reddendam rationem qualemcunque inſignium mutationum, quæ aliam aliamque faciem orbi, quem habitamus, intulere, quas ſub tali imagine & magnifice proponere, & juniorum phantaſiæ ac memoriæ imprimere ſe ſperabant. De Aetna & Phlegræis campis, res manifeſta.

64 Videtur duas res oppoſitas dicere. *Inſula deſerit æquor*, non amplius videtur inſula ſed continens, ſubducta aqua. Nunc ſcopuli, eminere adhuc viſi & minari cælo, *latuere mari* ſubmerſi.

67 *Pangæum* & *Athon* etiam conjunxit Claudianus 3, 336. Hic præſertim locus ingenio illo dignus videtur. Quanti ſunt, qui *coruſcant*, h. e. celeri motu vibrant & iaculantur montes, qui cum monte fontes fluminum tollunt?

70 *Truncantur aquæ ſociæ* Hebri, ab aliis fluminibus invectæ capite ſuo.

71 Magnifica imago. Conati ſunt gigantes inter alia (Virg. Ge. 1, 282) *Oſſæ frondoſum involvere Olympum.* Ex Olympo delabitur *Enipeus*; hic una ſublatus nequidem perfundit, ſed tantum *irrorat Giganteos humeros.* Alius eſt Theſſaliæ Enipeus Pharſalum præterfluens, de quo ad 26, 183.

Subſidit patulis tellus ſine culmine campis,
In natos diviſa ſuos. Horrendus ubique
It fragor, & pugnæ ſpatium diſcriminat aër.
Primus terrificum Mavors non ſegnis in agmen
Odryſios impellit equos, quibus ille Gelonos,
Sive Getas turbare ſolet. Splendentior igni
Aureus ardeſcit clipeus, galeamque nitentes
Arrexere jubæ. Tunc concitus enſe Pelorum
Tranſigit adverſo, femorum qua ſine volutus
Duplex ſemiferi connectitur ilibus anguis,
Atque uno ternas animas interficit ictu.
Tum ſuperinſultans avidus languentia curru
Membra terit, multumque rotæ ſparſere cruoris.
Occurrit pro fratre Mimas, Lemnumque calentem
Cum

72 ſubſedit *al.* 74 ſit fragor *malit Heinſ.* 80 qua parte *vulg.* ſine *Ald. & MSS.* 82 trinas *al.* 83 dum -- avido *conj. Barth.* dum -- rapido *conj. Heinſ. pro* curru, curſu *MS.* 84 cruorem *vulg.* 85 accurrit *conj. Heinſ.* cadentem *MSS.*

72 Quam diu montes ita in manibus gigantum & in altum ſublati erant, iis locis planities & campi erant, ſine *culmine*, aut eminentia.

74 *Aër* eſt illud ſpatium inter utramque aciem medium, in quo deinde concurritur, *μεταίχμιον*.

76 *Odryſæ* in Thraciæ populis celebriores: ab his quidquid Thracium eſt, aut Septentrionale, aut Martium denique, quod Mars proprium Thraciæ gentis numen erat, *Odryſium* poëtæ vocare ſolent.

79 *Arrexere* galeam jubæ, h. e. altiorem, terribilioremque adeo fecerunt videri.

81 *Duplex anguis*, pro duobus pedibus, *connectitur ilibus ſemiferi* gigantis. *Ilia ſemifera* non videntur dici, ſed *ſemifer* eſt totus gigas, Pelorus, quod ipſum nomen monſtrum, & prodigium notat, & datum uni de promuntoriis tribus magnis Siciliæ. Cui hoc epitheton non minus quam Centauris, quorum pæne proprium eſt, convenit.

82 *Ternas animas* habere dicas Pelorum, unam humanam ſuperum corpus ad ilia usque animantem, duas ſerpentinas, quibus vivant duo qui pro pedibus ſunt, ſerpentes.

85 Hunc locum expreſſit Sido. Apollin. car. 15, 25. Sed ponamus aliquot verſus, *Hic rotat excuſſum vibrans in ſidere Pindum Enceladus, rapido fit miſſilis Oſſa Typhœo Porphyrion Pangæa rapit, Rhodopenque Adamaſtor Strymonio cum fonte levat, veniensque ſuperne Intorto calidum reſtinguit flumine fulmen. Hic Pallas Pallanta petit, cui Gorgone viſa Juvenit ſolidum jam lancea tarda cadaver.*

Cum lare Vulcani ſpumantibus eruit undis:
Et prope torſiſſet, ſi non Mavortia cuſpis
Ante revelato cerebrum fudiſſet ab ore.
Ille viro toto moriens, ſerpentibus imis
Vivit adhuc ſtridore ferox, & parte rebelli
Victorem poſt fata petit. Tritonia virgo
Proſilit, oſtendens rutila cum Gorgone pectus,
Adſpectu contenta ſuo, non utitur haſta.
Nam ſatis eſt vidiſſe ſemel. primumque furentem
Longius in faciem ſaxi Pallanta reformat.
Ille, procul ſubitis fixus ſine vulnere nodis,
Ut ſe letifero ſenſit dureſcere viſu,
(Et ſteterat jam pæne lapis) „*Quo vertimur?* inquit,
Quæ ſerpit per membra ſilex? qui torpor inertem
Marmorea me peſte ligat?„ Vix pauca locutus,

Q q 3 Quod

88 relevato *Ald.* & *MS.* revelatum *MS.* relaturo *MS.* celebrato *MS.* *unde* terebrato *dedit Heinſ.* fud. ab ore cerebrum *MS.* 91 ferit *MSS.* 92 obtendens *malit Heinſ.* 94 ferentem, frementem *MS.* ruentem Longius, *vel* frementem Anguibus *conj. Heinſ.* 95 *pro* faciem, formam *MSS.* 99 qui *vulg. Sed* quæ *MSS.* & *uſus Claudiani.*

cadaver. Hic Lemnum pro fratre Mimas contra Aegida torquet, Impulſumque quatit jaculabilis inſula cælum Plurimus hic Briareus populoſo corpore pugnat, Cognatam portans aciem, cui vertice ab uno Cernas ramoſis palmas fruticare lacertis.

86 Bene factum, quod domi non fuit Vulcanus, periculum alias ſubiturus illi non diſſimile, quum de cælo dejectus eſt, Iλ. A, 591: ubi illum Jupiter iratus *Ρίψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλȣ̃ θεσπεσίοιο, Correptum pede dejecit de limine Olympi.*

93 *Adſpectu* hic capiendum paſſive, ut loquuntur Grammatici. Non eſt mortiferum, ſi quem Minerva adſpexit, non illa faſcinat vel interficit quemquam ſuorum oculorum conjectu: ſed obrigeſcunt & in ſaxum mutantur, qui Meduſæ, Gorgonum unius, caput, quod pectori præfixum fert Pallas, adſpiciunt. Ergo debebat ex Grammaticorum decreto dicere poëta *Adſpectu contenta ſui.* Sed jam oſtendit Voſſius de conſtr. c. 57 etiam poſſeſſivo pronomine in tali re locum eſſe. Sed & illud *ſatis eſt vidiſſe ſemel* ita intelligendum, ſatis eſt ad perniciem gigantis, ſi ille viderit, adſpexerit ſemel Gorgona. Hæc ita ſe habere, tum reliqua Meduſæ fabula docet, tum collatus cum h. l. v. 106. 113.

94 *Furentem longius* interpretor, longius progreſſum in furore, non ſubſiſtentem intra primum conatum, Pallanta.

96 *Nodi* ſunt partes induratæ quæ & ipſæ moveri non poſſunt, & vicinarum motum impediunt.

Quod timuit, jam totus erat, ſævuſque Damaſtor,
Ad depellendos jaculum dum quæreret hoſtes,
Germani rigidum miſit pro rupe cadaver.
Hic vero interitum fratris miratus Echion,
Inſcius auctorem dum vult tentare nocendo,
Te, Dea, reſpexit, ſolam quam cernere nulli
Bis licuit. Meruit ſublata audacia pœnas,
Et didicit cum morte Deam. Sed turbidus ira
Palleneus, oculis adverſa ruentibus atrox,
Ingreditur, cæcaſque manus in Pallada tendit.
Hunc mucrone ferit Dea cominus: ac ſimul angues
Gorgoneo riguere gelu, corpuſque per unum
Pars moritur ferro, partes periere videndo.
Ecce autem medium ſpiris dilapſus in æquor
Porphyrion trepidam conatur rumpere Delon,
Scilicet ad ſuperos ut torqueat improbus axes.

Horruit

101 ſævitque *MS.* Jamaſtor, Jemaſtor *MS.* Adamaſtor *Sidon.* 104 miratur *vulg.* 106 ægida *malit Heinſ.* 108 iram *Vien.* Idam *Baſ. Junt. Plant. Claver. Barth.* Ida *Ald.* Idan, Idas *al.* 109 Palladiis *MSS.* Pallaneus *Vien. Baſ. Ald. Plant.* Palleneus *etiam Junt. & tuetur Claver.* 110 Aggreditur *malit Heinſ.* 115 vellere *vulg.* vincere *MS.* rumpere *Baſ. marg.* vertere *Cuj.*

103 Felix phantaſia. Quærit telum, Damaſtor, ſaxum ingens, rupem, montem adeo. Cum nihil offerretur commodius, ipſum ſaxum, in quod mutatus fuerat Pallas, arripit.

107 *Sublata* audacia, pro *elata*, ut Ter. Hec. 3, 5. 56 *Sublati animi ſunt.*

108 *Diſcimus*, quidquid primum experimur. Simul & eodem actu expertus eſt, quid poſſet ſua cum Gorgone Minerva, & quid eſſet mori.

110 *Cæcæ manus*, quæ non a conſilio reguntur, ſed a furioſo jactantur impetu.

114 *Spiræ* ſunt volumina & curvaturæ draconum, quas formando moventur & locum mutant, *progredi* enim proprie dici non poſſunt. Sic 33, 185.

115 *Delon* inſulam eo facilius ſe putat a radicibus ſuis revulſurum, quia non pridem ex immobili & fluctuante Aſterie, quo commodius puerperium Latonæ exciperet, ſtabilita & fundo continens facta erat. Ejus rei conſcientia *trepida* eſt Delos, & clamat, *En iterum convulſa feror.* Vid. Callim. in Delum v. 51.

Horruit Aegæus: ſtagnantibus exſilit antris
Longævo cum patre Thetis, deſertaque manſit
Regia Neptuni, famulis veneranda profundis.
Exclamant placidæ Cynthi de vertice Nymphæ:
Nymphæ, quæ rudibus Phœbum docuere ſagittis
Errantes agitare feras, primumque gementi
Latonæ ſtruxere torum, cum lumina cæli
Parturiens geminis ornaret fœtibus orbem.
Implorat Pæana ſuum conterrita Delos,
Auxiliumque rogat; *„Si te gratiſſima fudit*
In noſtros Latona ſinus, ſuccurre precanti.
En iterum convulſa feror.„

RELIQUA DESIDERANTUR

120 placido cunctæ *vulg.* placidæ cuncto, placidæ cunctæ *MSS.* 125 *Hic verſus* Implorat &c. *abeſt a MSS.* 126 rogant *MSS.* rogans *conj. Heinſ.* 127 veſtro — ſinu *MSS.* 128 *poſt* feror, ſuccurre roganti *add. ante Heinſ. Sed in MSS. deſideratur.*

117 *Aegeus*, Neptuni filius, pater Theſei, a quo *Aegeum* mare dictum eſt. Hic perturbatus, a motu Deli. *Thetidis pater* Nereus, Oceani filius. *Famuli profundi* Neptuni Tritones & æquorei DI alii. *Cynthus* Deli mons, cui *Nymphæ* tribuuntur, Dianæ comites venatricis, quod generale nomen etiam Oreadas, Dryadas, complectitur. Hæ antiquiores Apollinem etiam venari docuerant, quin Latonæ miniſtraverant parturienti Apollinem & Dianam, *Lumina* eosdem *cæli*, Solem ac Lunam &c.

125 De *Pæanis* appellatione vid. ad 2, 11.

126 *Gratiſſima* Latona, quæ adeo vult me frui munere, quod mihi tribuit, ob hoſpitium quod parturientem & a Junone exagitatam recepi. Hæc eſt materia Hymni Callimachei, quem modo laudavi.

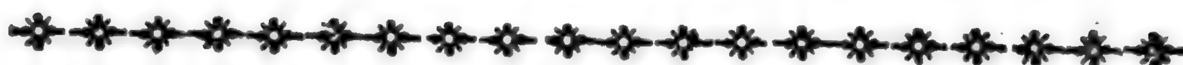

XXXVIII

ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑΣ

Κύπρις δ' ἔτε βέλος φέρεν, ἐθ' ὅπλον· ἀλλ' ἐκόμιζεν
Ἀγλαΐην· θεμένη γὰρ ἐπ' ὄμμασιν ἄγγελον αὐδὴν,
Πρῶτα μὲν ἀπλεκέας περόνῃ διεκρίνατο χαίτας,
Καὶ πλεκτὰς ἔσφιγξε πυκνῷ περιπλέγματι σειρὰς,
Στιλβεῖ δ' ὀφθαλμῶν ἐρατὲς ὑπεγράψατο κανθὲς·
Λεπτὰς εὐανέμοιο ῥαφὰς χαλάσασα χιτῶνος,
Πορφυρέων ἐ κρύπτεν ὑφ' εἵμασιν ἄνθεα μαζῶν,
Ὄμματος εἰς ἄγρην ὡπλισμένη· εἶχε γὰρ αὐτὴ
Πλέγμα κόρυν, δόρυ μαζὸν, ὀφρῦν βέλος, ἀσπίδα κάλλος,
Ὅπλα μέλη, θέλγητρον ἐν ἄλγεσιν· εἰ δέ τις αὐτῇ
Ὄμμα βάλῃ, δέδμητο.

1 Arſenius, Monembaſiæ Epiſcopus, in libro Ἀποφθέγματα φιλοσόφων, quem inſcripſit Leoni x, quemque ordine elementorum diſpoſuit, ſub ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ, ἀυτε, quod ſententiam non mutat.

2 Pro αὐδὴν tenui mutatione legendum puto αὐγὴν, quod in verſione expreſſi per radium.

3 Arſen. διέκρινε, male.

4 Arſen. male σειρεύς.

HAEC

HAEC AD VERBUM SIC TRANSFERAS

Cypris neque telum ferebat, neque arma: ſed gerebat
Venuſtatem. Cum enim in oculis poſuiſſet exploratorem radium,
Primum confuſas acu diſcriminavit comas,
Et plexiles denſo circumflexu catenas conſtrinxit:
Ac ſplendore amabiles oculorum orbes fucavit:
Tum tenues fluentis ſuturas laxans tunicæ,
Purpurearum non celavit ſub veſte flores papillarum.
Oculi ad venatum *ſic* armata *fuit:* habuit enim ipſa
Cincinnos galeam, haſtam papillas, ſupercilium ſagittam, clipeum pulchritudinem:
Arma membra, delinimentum in doloribus. Si quis vero illi
Oculum adjiceret, jam ſuperatus erat.

6 Λεκτὰς in Heinſianis nihili eſt. Melius Barthius dedit λεπτάς. Sed Χιτῶνας adhuc editum eſt, cum tamen adjectivum ἐυανέμοιο Genitivum requirat. Ceterum verſus ſextum & ſeptimum licet pæne ad verbum ſic reddere: *Tum tenues laxans tunicas, ludibria ventis, Florem purpureæ male celat veſte papillæ.*

7 Delevi δ' poſt Πορφυρέων, quod ortum puto a mala interpunctione.

8 Arſen. ὡπλισμένω vitioſe.

CL. CLAUDIANI EPISTOLAE†

XXXIX

I. *DEPRECATIO AD HADRIANUM PRAEFECTUM PRAETORIO**

Usque adeone tuæ producitur impetus iræ?
Nullus tot finis lacrimis? Subitisne favorem
Permutas odiis? Quo mens ignara nocendi,
Quo sensus abiere pii? Tantumne licebit
Invidiæ?

* Satisfactio pro se apud Stilichonem *MSS.* Epigramma satisfactionis apud Hadrianum prætorii præfectum *Bas. Claver.* Epistolæ. Ad Hadrianum *al.* 2 erat *MS.* nullus tot *MS.* *Hinc* nulla ne tot *conj. Heins.* subitisque *al.* 3 permittas *MSS.* & *Cuj.*

† Quo magis ad pedestrem & humanum sermonem, ac quotidianum, demissa esse debet epistola, eo magis ætatem illam & ingruentem barbariei tumorem frigidum, quem illi sublimitatem, pulchritudinem certe, interpretabantur, resipit. Igitur cum hic examinare singula ac reprehendere nec vacet nec libeat, illud certe admonendi videntur lectorum quidam, ne ex harum, quæ sequuntur scriptionum stilo totum Claudianum judicent; alii, ne, quia superiora egregie plerumque & optimorum exemplo dicta sunt, ideo hæc etiam simpliciter probari debere putent: sed utrique meminerint, prosam prius corruptam esse orationem, quam poësin, tenue illud & nuditate sua amabile genus, quam ornatum & magnificum. Quod diximus, in hac epistola non ita animadvertitur propter affectus vehementiam, & in altera propter splendorem personæ, in tertia eo magis offendit.

* Hadrianum magistrum officiorum sub Honorio intra A. D. 397 & 405 habet Prosopographia Cod. Theod. Gothofrediana: Præfectum autem Prætorio intra A. 412 & 416. Si duo sint homines, ad priorem potius referenda videtur epistola, quæ a juvene Claudiano scripta intelligitur ex v. 6. Videtur autem carminibus læsisse patronum ante suum, & forte habemus illud, quod quis vocet corpus delicti, Epigr. 30 f. n. 80. quod jam suspicatus est Barthius. Cf. dicenda ad v. 51.

3 *Mens ignara nocendi* pulchra *innocentiæ* descriptio, non stuporis.

Invidiæ? tantum ſtrepitus valuere maligni?
  Me dolor incautum, me lubrica duxerit ætas,
Me tumor impulerit, me devius egerit ardor:
Te tamen haud decuit paribus concurrere telis.
Humanæ Superos numquam tetigere querelæ,
Nec vaga ſecurum penetrant convicia cælum.
  Exceſſit jam pœna modum. Concede jacenti.
En adſum. veniam confeſſus crimina poſco.
Manibus Hectoreis atrox ignovit Achilles.
Ultrices Furias matris placavit Oreſtes.
Reddidit Alcides Priamo, quas ceperat, arces.
Pellæum juvenem Regum flexere ruinæ;

Darium

6 decor *MS.* incautum *MS. Cuj.* me calor incautum *conj. Heinſ.* 7 timor *vulg. pro* ardor, error *MS.* 11 *pro* modum, ſcelus *Cuj.* 13 adſum en *MS. Hinc* Adſum en, en ven. *conj. Heinſ.* 14 victrices *al. Sed* ultrices *jam Ald. Baſ. Clav.*

5 *Strepitus* duo credo ſignificat, tumultuoſos plurium ſermones, & confuſos, quibus inimici deferebant poëtam apud Hadrianum.

6 Hæc deſcriptio criminis poëtæ, collata cum v. 53, ubi ſe tanquam vatem peccaſſe innuit, firmat opinionem modo propoſitam, de cauſa irarum Hadriani. Conjunctivi illi *duxerit*, *impulerit*, *egerit* ſunt non plane quidem confitentis, nec tamen valde repugnantis, aut negare crimen ſuſtinentis.

7 *Tumorem* & *tumidum* de ira noſter uſurpat etiam alias, V. G. 5, 117.

8 Similis deprecatio illi Thaidis expoſtulationi apud Ter. Eun. 5, 2. 26 *Nam ſi ego digna hac contumelia ſum maxime; at tu indignus, qui faceres, tamen.*

9 *Querelæ* hic non ſunt lamentantium & de ſorte ſua querentium, ſed accuſantium, ut cum in laude conjugum ponitur in ſepulcrali monimento, *ſine querela* eos vixiſſe.

10 *Vaga convicia*, quæ nihil certi & definiti criminis habent: *ſecurum cælum* quod neque curat neque metuit injurias.

13 Cadaver Hectoris intelligit, quod raptare circa mœnia Trojæ rogatus a Priamo deſiit Achilles. Hos *Manes* vocat etiam Plinius 11, 37 ſ. 54 *Pleræque alitum e Manibus hominum oculos potiſſimum appetunt.* Sic 44, 72.

14 *Furias* interfectæ a ſe, patris Agamemnonis ulciſcendi cauſa, *matris* Clytæmneſtræ, placavit tandem Oreſtes: quod eſt argumentum fabulæ Aeſchyli, Eumenidum, quo nomine placatas ſibi Erinnyas ille appellavit.

15 Priamum ipſum ſorori Heſionæ condonatum alii narrant. Vid. Apollod. Bibl. 2, 4. 9 p. 113 & 2, 6. 4 p. 127.

16 *Pellæus juvenis* Alexander M. eſt. V. ad 8, 374.

Darium famulis manibus doluisse peremtum
Fertur, & ingenti solatus fata sepulcro.
Tradita captivo spatiosior India Poro.
Conditor hic patriæ. Sic hostibus ille pepercit.
Hunc virtus tua digna sequi. quemcumque Deorum
Læsimus, insultet jugulo, pascatque furorem.
Gratia diffluxit: sequitur feralis egestas:
Desolata domus: caris spoliamur amicis.
Hunc tormenta necant: hic undique truditur exsul.
Quid superest damnis? quæ sæva pericula restant?
Emollit rabiem prædæ mortisque facultas,
Prætereunt subjecta feræ, torvique leones,

Quæ

17 et Dar. *MSS.* famuli *Claver. Raph. Jans. Barth. Adjectivam rationem exemplis firmat Heins.* 19 traditaque est capto *Cuj.* 23 defluxit *al. Sed perpetua fere τῆς* de *ac* di *permutatio.* 25 pellitur *Cuj.* 26 damni *Cuj.* piacula *susp. Heins.* 27 & 28 *transpositis hemistichiis*, Præt. subj. f. mortisque fac. Em. r. pr. *Claver. & Heins. ex uno MS. cujus librarius sic festinationem suam non infeliciter videtur correxisse.*

17 Bessum Darii domini sui interfectorem crudeliter necari jussit Alexander apud Curt. 7, 5. 40; ipsum Darium regio apparatu sepeliri Iusti. 11 extr.

19 *Porum* post victoriam Alexander *donavit ampliore regno, quam tenuerat* Curt. 8, 14. 45.

20 *Conditor* fuit Alexander *patriæ* communis Hadriani & Claudiani. Hinc v. 55 *commune solum Pharos*: & *Pharii* nomine designarat Hadrianum n. 80.

21 In Deos se nihil peccasse confirmat: nisi tamen Augustam familiam intelligit, in quam proprie committi majestatis crimen, in qua lædi majestas, potuit.

23 Miseriam describit, in quam Hadriani ipsum iræ conjecerint. Videtur autem crimen majestatis conflatum Claudiano, arrepti familiares, & amici. Potuisse ea tempestate crimen hoc nasci ex offensione Magistri Officiorum, luculenter apparet ex constitutione Arcadii & Honorii, quæ habetur l. 3 C. Theod. ad L. Corn. de Sicariis & doctissimo ad eam Commentario Jac. Gothofredi, præsertim §. 7 p. 104 ad verba legis, *Quisquis - scelestam inierit factionem - de satellitibus, conscii, ac ministris.* Dixit delator, Acerbe ludit poëta in Magistrum Officiorum inter sodales: ergo conjurauit cum illis. Sunt hic, nisi fallor, omnia hujus rei Phænomena. Ceterum *Diffluxit* placet, ut exprimatur illa dispersio & dissipatio amicorum, de qua Hor. Car. 1, 35. 26 *Diffugiunt cadis cum fæce siccatis amici.* Nempe *Gratiæ* nomine intelligitur multitudo hominum bene cupientium, quam qui habent dicuntur *gratiosi.*

27 Vult in pudorem dare Hadrianum, ne crudelior esse velit bestiis. *Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni.* Credo hoc Nasoni

Trist.

Quæ stravisse calent, eadem prostrata relinquunt.
Nec nisi bellantis gaudet cervice juvenci
Nobiliore fames. Secuit nascentia fata
Livor, & ingesto turbavit gaudia luctu.
Jam jam suppliciis fessos, humilesque, serenus
Respice. Quid tanta dignaris mole clientem?
In brevibus numquam sese probat Aeolus antris:
Nec capit angustus Boreæ certamina collis.
Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina lassat.
Incubuit numquam cælestis flamma salictis,
Nec parvi frutices iram meruere Tonantis.
Ingentes quercus, annosas fulminat ornos.
Hoc pro supplicibus ramis, pro fronde Minervæ,
Hoc carmen pro ture damus. Miserere tuorum.
Me, precor, heu, me redde mihi! gravibusque medere
Vulneribus,

29 valent *vulg.* calent *est ex MSS.* 30 gaudent c. juvenci Nobiliore fame *vulg. Sed pulchre locum ex MSS. restit. Heins.* 31 vota *vulg.* 32 inlato *Cuj.* 34 morte *vulg. Sed* mole *jam Ald. & MSS.* 35 undis *vulg.* 37 quassat *al.*

Trist. 3, 5. 33, nisi leo esuriat. Ceterum ita ordinari possunt pro nostræ linguæ ingenio explicarique verba: Facultas prædæ possidendæ, & inferendæ mortis, emollit rabiem s. rabiosam cupiditatem utriusque rei. Additur *ἐπεξήγησις*, *Prætereunt* &c.

31 *Nascentia fata*, incipientem felicitatem a gratia Hadriani, antea patroni, significant.

34 *Molem* dicit omnem vim & auctoritatem viri in magna dignitate, qualis est illa Magistri Officiorum, constituti. In *clientis* nomine & humilitatis quædam notio inest, & necessitudinis ejus, quæ potius servare illum ac liberare malo suadeat, quam opprimere.

41 *Supplices rami*, *ἱερεσιώνη*, baculus vel surculus, foliis mollibus, vel lana adeo, obvolutus: talis est *frons Minervæ*, olivæ ramus, quem supplices præferunt & ostendunt, quo indicant, se lædendi omnem animum abjecisse. Hinc *pacales oleæ* Ovid. Met. 6, 101. Et ex Ponto 1, 1. 31 *Adjuvat in bello pacatæ ramus olivæ.*

42 *Pro ture*, quo etiam parvo placantur ipsi Dii. Pronomine *Tuorum* apertius hoc indicat, quod clientis nomine illum innuisse, modo monebam. Qui se dedit victori, jam victoris est: hujus deinde interest servare dediticium.

43 *Me redde mihi* h. e. conditionem meam priorem, ut quasi postliminio sim, qui ante iras tuas fueram. Formula optimis usurpata, etiam Tullio.

Vulneribus, vitamque jube famamque reverti.
Quæ per te cecidit, per te fortuna reſurgat.
Sanus Achillea remeavit Telephus haſta;
Cujus pertulerat vires, & ſenſit in uno
Letalem placidamque manum. medicina per hoſtem
Contigit, & pepulit, quos fecerat ipſe, dolores.
Quod ſi nec precibus, fletu nec frangeris ullo,
Eripe calcatis non proſpera cingula Muſis.
Eripe militiam. Comitem me pelle ſodalis.

Scilicet

46 Achilleis --- herbis *vulg.* 47 in imo *Baſ. marg.*
50 flecteris *vulg.* *Sed* frangeris *etiam* *Vien.*
52 ſodalis *Raph.*

44 *Vitam* dicit, ut optimi quique, Terentius, Cicero, de vita tranquilla & honeſta: quod *famam* reverti jubere vult Hadrianum, jam decretum interpoſitum fuiſſe videtur, a quo infamia quadam pulſaretur poëta: infamia proprie dicta notatum non fuiſſe, apparet ex v. 51. Videtur in ſodalis vel amici (v. 24) pœna ipſe *ambuſtus*, ut loquuntur de talis periculi ſocietate. Vid. v. 52.

46 *Telephus* ille Myſiæ rex ſupplex Achilli, a quo vulneratus fuerat, vel *haſta* admota, ejusve rubigine (unde derivant curationes quas vocant ſympatheticas) vel *herbarum* ope, quarum vim a Chirone didicerat, curatus eſt. Vid. Paſſerat. & Brouckh. ad Prop. 2, 1. 65, Salvagn. in Ovid. Ibin 257, Munck. & Staver. ad Hygi. fab. 101. Itaque ex Mythologis decidi non poteſt, *Achillea* ne *haſta*, an *Achilleis herbis* hic præferendum ſit. Utitur noſter iisdem placatæ magnorum heroum iræ exemplis, quibus Horatius in Canidia ſua Epod. 17: quæ forte res induxit Claverium, ut putaret, hic etiam illudi tantum Hadriano, a poëta, qui jam tum Stilichonis clipeo tutus fuerit. Quod ſi ita eſt, quod tamen non ſimpliciter auſim adfirmare, profunda ſane hæc Ironia fuerit.

51 *Calcatas Muſas* intelligit poëta, niſi fallor, amicum, de quo v. 24, propter verſus punitum vel ſuos vel Claudiani. Huic noſtro venia data quamcunque ob cauſam: ſed malle ſe dicit, vel ſimulat certe, cum amico exulare. Negat *cingula* h. e. munera & honores militiæ, (vid. ad 20, 321) ſive ea aulica ſit, ſive armata, Muſis, earumque cultoribus eſſe *proſpera*. Hac ipſa vero petitione illud forte agit, ut revocationem amici extorqueat, ut Senatus Romanus cum in carcerem comitatur Catonem, invidiam fecit Cæſari apud Gell. 4, 10. Huc pertinet illa Ironia v. 53 & 54 ſimilis illi Virgilianæ Junonis ad Venerem Aen. 4, 93 *Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis Tuque puerque tuus: magnum & memorabile nomen* &c. Et ſunt ſane hæc ultima carminis ita comparata, ut non humilem deprecationem, ſed expoſtulationem viri fortis, ſapiant.

Scilicet inſignes de paupere vate triumphos!
Scilicet egregiis ornabere victor opimis!
Irruat in miſeros cognata potentia cives!
Audiat hoc commune ſolum, longeque carinis
Nota Pharos, flentemque attollens gurgite vultum
Noſtra gemat Nilus numeroſis funera ripis.

53 inſigni --- triumpho *vulg.* inſignes triumphos *etiam Vien.*
54 ſcil. & ſpoliis *MS.* 55 ſæuiat *vulg.*
56 aud. hoc *vulg.* longisque *MSS.*

45 Hinc colligas cognatum fuiſſe Hadriano Claudianum, & hinc forte ei plus indultum, hinc etiam natam vel fiduciam vel audaciam liberius cum viro agendi. Alexandrinum quidem utrumque fuiſſe, jam indicatum ad v. 20.

58 *Numeroſæ Nili ripæ* propter *ſeptemplicis oſtia Nili.*

XL

II *AD SERENAM**

Orphea cum primæ ſociarent lumina tedæ,
Ruraque compleret Thracia feſtus Hymen:
Certavere feræ, picturatæque volucres,
Dona ſuo vati quæ potiora darent.
Quippe antri memores, cautes ubi ſæpe ſonoræ
Præbuerant dulci mira theatra lyræ,
Caucaſeo cryſtalla ferunt de vertice lynces,
Gryphes Hyperborei pondera fulva ſoli.
Furatæ Veneris prato per inane columbæ

Florea

* de nuptiis *add. Cuj.* 1 primum -- numina *vulg.* primæ -- lumina *Claver.* primæ *MSS.* primo -- numine, primum -- munere *al.* 2 tertia *Baſ. marg.* 5 *pro* cautes, cantus *vulg.* ſonore, canore *al.* cantus -- ſonore Præbuerat dulcis *Clav.* dulces *conj. Barth.* 9 furato *MS.* purgato *MS.* Pæſtano *conj. Heinſ.*

* Serenæ Stilichonis uxori, de qua n. 29, gratias agit, quod proxenetria ſibi & conciliatrix locupletis, ut videtur, ſponſæ eſſe voluerit: cumque ob mare interjectum præſens auſpicium facere nuptiis non poſſit, rogat, ut abſens faveat.

1 *Prima tæda*, (pro qua exemplo optimorum dicit *Lumina tædæ*) eſt nuptialis. Eſt enim altera quoque funebris. Cornelia Lepidi apud Prop. 4, 11. 46 *Viximus inſignes inter utramque facem*, a nuptiis ad mortem. Illa primæ tædæ lumina ſociarunt Orphea Eurydicæ.

2 *Thraciam*, Orphei patriam & theatrum, complevit Hymen, i. apparatus, ſolemnitas, clamor nuptialis.

3 Habemus hic munuſcula nuptialia a clientibus collata, ut Ter. Phor. 1, 1. 5 *Herilem filium ejus duxiſſe audio uxorem, ei credo munus hoc conraditur. Vectigal connubiale*, lepide vocat noſter v. 18.

7 A Caucaſi frigoribus Lyncas venire facit credo ob eam rationem, qua Plinii verbis ponemus 8, 38 *Lyncum humor* (urina) *glaciatur -- in gemmas -- lyncurium vocatas.* Tale quid cum illius memoriæ obverſaretur, admiſcuiſſe videtur illud de cryſtallo, de quo idem Plin. 37, 2, cum indicaſſet cryſtallum fieri *gelu vehementiore concreto*, addit, *Non alibi certe reperitur, quam ubi maxime hibernæ nives rigent: glaciemque eſſe certum eſt, unde & nomen Græci dedere.*

8 De Gryphibus aliquid dictum ad 28, 30. *Aurum -- a gryphibus apud Scythas* (hi ſunt hyperborei) *erutum* Plin. 33, 4.

9 *Per inane*, per aëra volantes.

Florea connexis ſerta tulere roſis:
Fractaque nobilium ramis electra ſororum
Cycnus oloriferi vexit ab amne Padi.
Et Nilo Pygmæa grues poſt bella remenſo
Ore legunt rubri germina cara maris.
Venit & extremo Phœnix longævus ab Euro,
Apportans unco cinnama rara pede.
Nulla avium pecudumque fuit, quæ ferre negaret
Vectigal meritæ connubiale lyræ.
Tunc opibus, tot que Heliconis ſedula regno
Ornabat propriam Calliopea nurum.
Ipſam præterea dominam ſtellantis Olympi
Ad nati thalamos auſa rogare parens.
Nec ſprevit Regina Deum, vel matris honore,
Vel juſto vatis ducta favore pii.
Qui ſibi carminibus toties luſtraverat aras,
Junonis blanda numina voce canens,

Præliaque

11 mobilium *MS.* lapſaque flebilium, *vel* fletaque nob. *conj. Heinſ.* 14 cana *MSS. Parm. Vien.* 16 mira *MSS. etiam Cuj.* rara *etiam aliorum exemplis firmat Heinſ.* 24 victa *MS.* amore *MS.*

11 *Electra*, *ſorores* Phaëthontis, *Cycni*, *Padus* ejusdem fabulæ partes, quam ſi opus ſit facile eſt repetere ex Ovid. Met. 2, 340. Vel, ne longe abeat, hic ad 28, 165.

13 *Pygmæorum* cum *Gruibus* pugna jam Homerica fabula eſt, Ιλ. Γ, 6 ubi V. Scholiaſtes Pygmæos collocat *εἰς τὰ ἀνωτάτω μέρη τῆς Αἰγυπτιακῆς γῆς, πλησίον τῦ Ὠκεανῦ*, in Aegypto ſuperiore, ad mare rubrum, quod margaritas gignit.

15 De Phœnice ad carmen 44 dicemus, ſi quid opus ſit. Vid. tamen 22, 420.

20 *Calliopea*, *καλλιοπεία*, forma Græcis & Latinis non minus uſitata, quam altera *Calliope*, *καλλιόπη*. Hanc vero matrem Orpheo videntur aſſignaſſe, propter prærogativam, quam huic Muſæ tribuit Heſiodus Theog. 79 *προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων*, deinde Regibus illam dat comitem.

25 Eſt hodie inter Orphicos Hymnus Junonis, ubi ſub illius nomine vis aëris & commoda, quæ inde naſcuntur animantibus, ſuaviſſime deſcribuntur.

Præliaque altiſoni referens Phlegræa mariti,
Titanum fractas Enceladique minas.
Ilicet adventu noctem dignata jugalem
Addidit augendis munera ſacra toris:
Munera mortales non admittentia cultus:
Munera, quæ ſolos fas habuiſſe Deos.
Sed quod Threicio Juno placabilis Orphei,
Hoc poteris votis eſſe, Serena, meis.
Illius exſpectent famulantia ſidera nutum:
Sub pedibus regitur terra fretumque tuis.
Non ego, cum peterem ſolenni more procorum,
Promiſi gregibus paſcua plena meis:

Nec

28 fractis -- minis *malit Heinſ.* 29 montem *MS.* 32 ſolas -- deas *conj. Heinſ.* 33 Orpheo *al. per Synizeſin.* 35 explent illius *it.* illius explent *MSS.* illius expectent *ex MSS. Heinſ.* illius expellent *MS.* expectant *vulg.* 36 tegitur *vulg. Sed* regitur *jam Ald.* teritur *MSS.* 38 læta *MS.* tuis *MS.* ſuis *conj. Heinſ.*

27 De *Phlegræis* gigantum præliis vid. ad 37, 20. *Enceladum* eſſe unum Titanum, notum eſt. Illa copula eam vim habet, ac ſi dixiſſet, & *præſertim Enceladi.* Inter Orphei argumenta fuiſſe etiam Gigantomachian, indicatur Argon. 12 & 427 ubi ipſe dicit ſe ceciniſſe Γιγάντων ἔργ' ἀΐδηλα.

29 *Ilicet* ultimum actum vel gradum negotii alicujus ſignificat, poſt quem *ire licet.* Sic modo interpretor Plaut. Epid. 5,2.19 *Ilicet: vadimonium ultro mihi hic facit.* Idem fere ſignificat, ac ſi diceres, Quid pluribus opus eſt? quid quæris? Gallus diceret, *Enfin.*

30 *Augere*, ut *mactare* verbum in honore etiam Deorum uſurpatum, hic velut deſcendit. Dum munere honorat torum, ſimul auget felicitatem.

31 *Munera*, quibus nemo mortalis colere alium poteſt.

35 Splendida adulatio, ut illa Virgiliana *diviſum imperium cum Jove Cæſar habet:* vel Hor. Od. 3, 5. 1 *Cælo tonantem credidimus Jovem Regnare, præſens divus habebitur Auguſtus.*

36 Debent hæc eo ſcripta tempore eſſe, quo in faſtigio fuit Serenæ & Stilichonis conjugis ejus potentia, paullo poſt Theodoſii mortem, cum tutor vel utriusque, vel Occidentis certe ſive Honoriani imperii ille eſſet: cum jam gener Serenæ eſſet Honorius, ut apparet ex v. 50. Non ſolo autem conjugii nomine ut *Reginæ* adulatur Serenæ, ſed propter cognationem atque adoptionem Theodoſii patrui ſui. Ceterum terrarum & maris quoddam imperium aſſignat Serenæ antiqua in Imperatoriam familiam adulatione. Cf. v. 59.

Nec quod mille mihi lateant ſub palmite colles,
Fluctuet & glauca pinguis oliva coma:
Nec quod noſtra Ceres numeroſa falce laboret,
Aurat æque ferant culmina celſa trabes.
Suffecit mandaſſe Deam. tua littera nobis
Et pecus, & ſegetes, & domus ampla, fuit.
Inflexit ſoceros, & majeſtate petendi
Texit pauperiem nominis umbra tui.
Quid non perficeret ſcribentis voce Serenæ
Vel genius regni, vel pietatis amor?
Atque utinam ſub luce tui contingeret oris,
Conjugis & caſtris, & ſolio generi,
Optatum celebrare diem! me jungeret auſpex

44 et penus *MSS.* nemus *MS.* 46 numinis *MS.* 47 perfecit *MS.* ſufficit *MSS.* perficiet, proficeret *MSS.* *Sed* quid non perfert *MS. unde* præſtet *conj Heinſ.* 48 pietas & amor *conj. Barth.* 50 in caſtris *vulg.* ſenio *Claver.*

39 Hic uſus particulæ *quod* poſt promiſi, in hujus ætatis ſcriptoribus notandus, non imitandus.

40 *Glauca* pene perpetuum oleæ & olivæ epitheton apud noſtrum, ut 20, 271. 22, 278, forte nec ſine reſpectu ad ipſam Minervam glaucam.

41 Dat igitur ipſi *Cereri falcem*, qua fruges quas produxit reſecet: quod geſtamen illius in antiquo monimento nondum obſervavi. *Laboret* hic non morbum aut fatigationem, ſed opus ſimpliciter ſignificat.

42 Aurum in externa etiam domuum facie tum in utraque Roma, veteri & nova in uſu fuiſſe conſtat. Inde *aurea Roma* V. G. 12, 19.

43 Commendavit igitur Serena literis Claudianum puellæ & ſoceris.

48 Duas impetrandi rationes tribuit literis Serenæ: unam, quod ipſa, animus ipſius *regni genius* videri poteſt, ut quidquid vult ipſa, illud Rex ſ. Imperator velle videatur: alteram, quod ipſa *Pietas Auguſta* poteſt videri, cui quis non tribuat quidquid eſt in poteſtate. Eſſe in titulis Imperatorum hujus ævi Pietatem, ut dicatur quemadmodum *Tranquillitas*, *Clementia*, *Manſuetudo*, ſic etiam *Pietas tua*, notum eſt. Vid. Spanh. de Pr. & uſu num. 15, 6. 1. *Pietas* principum eſt amor illorum in cives, qui hunc amorem viciſſim amant.

50 *Conjux* Serenæ Stilicho Præfectus Prætorii erat, h. e. *caſtrorum* militum Prætorianorum: *Gener* Serenæ Honorius.

51 Præſentiam familiæ Auguſtæ ſuis in nuptiis ſperare audet, quæ *auſpicum* munere fungeretur, h. e. ſacram & religioſam & boni ominis auctoritatem illis accommodaret,

Purpura; me sancto cingeret aula choro!
Et, mihi quam scriptis desponderat ante, puellam
Conjugiis eadem Pronuba dextra daret!
Nunc medium quoniam votis majoribus æquor
Invidet, & Libycæ diffidet ora plagæ:
Saltem absens, Regina, fave, reditusque secundos
Annue sidereo læta supercilio.
Terrarum tu pande vias: tu mitibus Euris
Aequora pacari prosperiora jube.
Ut tibi Pierides, doctumque fluens Aganippe,
Debita servato vota cliente canant.

52 me socero *MS.* *hinc* sacro *vel* socio *conj. Heins.* toro *vulg.* 54 conjugis ejusdem *vulg. Sed* conjugiis eadem *jam Vien.* conjugis hæc eadem *MSS.* conjugio ejusdem *Scal.* conjugis Augustæ *conj. Barth.* 56 Libyæ *MSS.* *ut* Africa terra.

ret, auspicatasque adeo redderet nuptias. Vid. Cic. de Div. 1 c. 16 *Nihil fere quondam majoris rei, nisi auspicato, ne privatim quidem gerebatur: quod etiam nunc nuptiarum auspices declarant, qui re omissa nomen tantum tenent.* *Dotem* præsertim *inter auspices consignatam*, docent illæ inauspicatissimæ & obsceni ominis inter Silium & Messalinam nuptiæ apud Sueto. Claud. 26 & 29: unde obiter apparet quam antiquus sit ille ritus hodieque vigens in Gallia, cum Reges adhibentur signandis nuptiarum & dotalibus tabulis.

54 *Pronubæ* nomen eo magis hic decet, eo minus defugiendum Serenæ, quod inter solemnes Junonis appellationes est, vt Aen. 4, 166, *cui vincla jugalia curæ* ibid v. 59. *Dextra* ipsius Junonis epitheton faventis, & adspirantis felicitatem.

58 Hic plane Serenam Jovi Homerico comparat, vel certe Horatiano Car. 3, 1. 8 *Cuncta supercilio moventi*

59 Fecerat Serenam Terræ marisque dominam v. 36. Quod *Eurus* hic memoratur & v. 56 *Libyca plaga*, intelligimus, Alexandreæ celebratas esse nuptias.

62 *Vota*, carmina votiva, voto promissa.

XLI

XLI

111 *AD OLYBRIUM**

Quid rear, affatus quod non mihi dirigis ullos,
Nec redit alterno pollice ducta salus?
Scribendine labor? sed quæ tam prona facultas,
Carmina seu fundis, seu Cicerona tonas?
Cedere divitiis animi fortuna fatetur,
Et tantas oris copia vincit opes.
An rarus, qui scripta ferat? quin tempore nullo
Cessant Flaminiæ pulverulenta viæ.
Cum fluat ingenium, cum sit qui dicta reportet;
Quæ, nisi contemnor, caussa relicta tibi?
Despicis ergo tuum, si fas est credere, vatem;
Perfidus & spatio debilitatur amor?
Excidimusne tibi? lucem jam condet Hydaspes,
Et Tartessiaco, Sol, oriere vado:
Candescet Geticis Meroë conversa pruinis,
Claraque se vetito proluet Ursa mari:

3 scribendi labor est *MS.* scr. an labor est *conj. Heins.* sed cui *conj. Heins.* 4 Cicerone *vulg.* Cicerona *Heins. ex MS.* 13 condat - oriare - candescat *vulg.* 15 canescet *malit Heins.* conspersa *Raph. contra libros teste Heins.*

* Olybrium Consulem intelligi, quem celebrat carmine 1, suadet v. 11, & societas cum Probino car. 42.

1 *Affatus dirigere* h. e. epistolam mittere, & *pollice ducere* salutem, relinquenda huic ævo. De stilo hujus epistolæ & similium scriptionum vid. ad 39 pr.

4 *Cicerona* Græcus accusativus licenter adhibitus in nomine Latino. Aliud est *Platona* & similia.

5 Etiam hoc Græcanicum est, sed aureo poëta dignum, *cedere fatetur*, omisso *se*.

8 *Via Flaminia* nunquam non pulverulenta est a viatorum & jumentorum motu. Alter ergo amicorum in aula tum fuisse videtur Mediolani vel Ravennæ, alter Romæ. Via Flaminia ab urbe Ariminum usque pertinebat.

13 Pervertetur rerum natura, ubi nobis oritur sol, ibi occidet in posterum, ubi septentrio nunc est, erit meridies. De *Meroë* vid. 1, 135 *Solstitio Meroën, bruma tentabimus Istrum.*

Et ſi jam noſtros faſtidit Olybrius ignes,
Conſtat Oreſteam nil valuiſſe fidem.
Quin, age, rumpe moras, remoraturaſque, ſodalem
Abſens eloquio fertiliore doce.
Crebraque fæcundos feſtinet littera curſus,
Labris atque animis inſinuanda meis.
Dignatus tenui Cæſar ſcripſiſſe Maroni:
Et tibi dedecori ſcribere? Muſa, vale.

19 remoraturusque *Claver.* & *Heinſ. ex MSS.* moraturusque *MS.* ſolaturusque, memoraturusque, miraturusque *MSS.* recreaturusque *conj. Barth.* reſolutumque ſodalem -- doce *vel* exoratusque ſalutem *conj. Heinſ.* 21 facundos curſus & facundo curſu *MSS.* 22 digne tuis animis *vulg.* libris atque *MSS. plur. etiam Cuj. unde* labris *fecit Heinſ. Sed etiam* auribus atque *conj. Heinſ.* ſignatas animis inſinuando manus *conj. Barth.* 24 *Sic omnes editi.* ſcribere *om. MSS.* Nec tibi dec. Muſa futura *MSS. etiam Cuj.* Et tibi ded. non mea, Muſa. Vale *Heinſ. Sed etiam* Et t. d. nil m. M. *vel* Nec t. d. ſit *conj. Heinſ.*

18 *Conſtat*, & probabitur hoc exemplo, fidem amicitiæ fallere poſſe etiam eam, quæ ſit ſimilis illi, quam Oreſtes & Pylades ſibi invicem præſtitere, in primis in affectanda morte vicaria, cum Dianæ Tauricæ eſſet ab Iphigenia alteruter mactandus. Vid. Euripidis Tragœdia Iphigenia in Tauris.

19 *Remoraturas* audacius fictum forte verbum, ſed bona tamen moneta ſignatum, ut *curatura, armatura* e. i. g. a. Voluit, credo, ludere poëta, & indicare ſic omne genus vel impedimenti vel obtentus. Cui laſcivire luberet, ille poſſet dicere, Aufer mihi *moras* omnes & *remoras* & *remoraturas*. Certe in omni varietate lectionis nihil eſt, quod magis placeat. De diſtinctione nihil dico: eam liberam eſſe oportere, nemo negat.

22 *Labris inſinuare* literas eſt oſculari, quod ſolemus in carorum hominum epiſtolis vel facere, vel factum a nobis nunciare. Cic. Fam 3, 11 pr. *Complexus ſum cogitatione te abſentem, epiſtolam vero oſculatus etiam mihi ipſe gratulatus ſum.* De amantium nugis non opus eſt dicere.

23 Donatus in vita Virgilii, *Auguſtus cum -- & ſupplicibus & minacibus per jocum literis efflagitaret, ut ſibi de Aeneide, ut ipſius verba ſunt, vel prima carminis* Hypographa, *vel quodlibet colon mitteret* &c. *Hypographa* vox ignorabilis. Burmannus p. VI no. 32 ſuſpicatur primam ὑπογραφήν. Quid ſi *Hypographa* ſunt primum in chartas vel ceras, aut poëtæ manu aut librarii, conjecta, quos *liturarios* appellat Auſonius.

28 Magnam vim ac δριμύτητα habet hic verſus, ſi ita, ut fecimus, diſtinguatur. *Et* (cum indignatione, ut εἶτα) *tibi*, Olybri, qui non minus infra Auguſti faſtigium reſides, quam ego ſupra Virgilii, qualis tum erat, fortunas elatus ſum, *dedecori* putas ad me *ſcribere?* Si ita eſt, ſi ita contemnitur poëta, *Muſa* mea, *vale.* Nihil mihi amplius erit cum poëſi.

XLII

XLII

IV *AD PROBINUM UT SCRIBAT**

Quem precor inter nos habitura ſilentia finem?
Quando dabit caras littera grata vices?
Me timidum, vel te potius dixiſſe ſuperbum
Convenit? alterius crimen utrumque tenet.
Transfluxere dies, & dum ſcripſiſſe priorem
Pœnitet, æternas itur in uſque moras.
Sed quid agam? cœpiſſe vetat reverentia veſtri.
Hinc amor hortatur ſcribere. vincat amor.
Fors juvat audentes, Cei ſententia vatis.
Hac duce non dubitem, te reticente, loqui:

1 quem, precor, hæc, quem ſunt hab. *MS. pulchre.* 2 gratas lit. noſtra *al.* gratas -- grata *al.* 5 ter fluxere *MSS.* tot flux. *conj. Heinſ. & e MS. Barth.* tres flux. *alia conj. Heinſii, ſed minus felix.* 9 priſci ſent. *Vien. marg. Ald. Baſ. marg. Clav.* Chii *Vien. Baſ. Junt.* Cei *MSS. Scal. Heinſ.*

* Non dubium eſt, eum eſſe Probinum, cujus cum Olybrio fratre conſulatum celebravit noſter c. I. Cf. v. 13.

3 *Timidus* eſt inferior vel humilior, ſi non audet ſcribere amico majori: *ſuperbiæ* imputatur, ſi major intermittat officium.

5 *Dies* hic indefinite ponuntur, pro longo tempore. *Pœnitet*, pœna eſt, moleſtum eſt: neuter vult incipere.

7 *Veſtri reverentia*, de uno declinantis in barbariem ſæculi eſt: quamquam hic poterat aliquis ſuſpicari, hoc velle poëtam, tui & tui ſimilium reverentia, ut ipſe Cicero, *vos magni oratores* &c. De illo more plurium numero compellandi unum, nec ſine Solœciſmo *vos adſecutum*, *vos procuraturum*, *vobis recitante.* vid Barth. ad Rutil. itiner. I, 35. De illa ratione quantum ad principes Falſter. amœnitt. philoll. P. 2 p. 195,

9 Sententia nota Virg. Aen. 10, 284 *Audentes fortuna juvat:* ubi Lacerda magno numero laudat, qui ſimilia dixerint. Sed *Chius* an *Ceus vates*, qui ejus auctor ſit, neſcio an oſtendi poſſit. Homerum a quibusdam *Chium* putari, *Ceum* autem eſſe Simonidem, ſatis conſtat. *Priſci* facillimum eſt: ſed lectiones facillimæ raro eædem ſunt veræ.

Audax ut, si quidem penitus peccasse videbor,
Arguar, ingrati non subiturus onus.
Romanos bibimus primum te Consule fontes,
Et Latiæ cessit Graia Thalia togæ,
Incipiensque tuis a fascibus omina cœpi,
Fataque debebo posteriora tibi.
Ergo lacessitus tandem rescribe roganti;
Et patria florens sorte, Probine, vale.

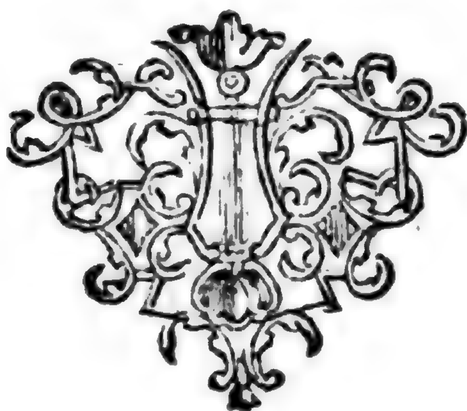

11 aut si quid penitus peccasse videtur *vulg.* ut si *Clav.* videbor *Ald.* ut si -- videbor *Scal. Heins.* vates *MSS. etiam Cuj.* fatebor *MS.* 14 accessit *MSS.* grata *Bas. marg.* 15 affatibus omnia *Vien. Junt. Bas. Clav.* a fastibus *Ald.* omina *Cuj.* a fastibus omina *Barth. Heins.* 16 delebo *vulg. ante Barth. qui malebat* Votaque. *Sed* Fataque se debent *conj. Heins.* 18 arte *conj. Heins.*

11 *Audax ut arguar*, h. e. licet accuser & convincar adeo audaciæ. *Onus ingrati*, crimen, grave, quo *premi* aliquis dicitur.

13 Hoc videtur dicere, se primum illud carmen in consulatum Olybrii & Probini Latinum scripsisse. Alexandria Græcis magis literis florebat quam Latinis. Musæ *bibunt* fontes Castalios &c.

15 *Fastus* etiam & *fastibus* dici pro *fastis* & *fastos* exemplis etiam optimorum in Thesauris nostris ostensum est.

16 *Fata posteriora*, quidquid bonæ fortunæ post Consulatum illum tuum mihi evenerit, tibi, ut auctori fautorique, debebo.

18 *Sortem* intelligam locum in rep. & conditionem vivendi unamquamque: hic summam Auchenio-rum gloriam, quam commendat 1, 8 sqq. Sed elegans & facilis etiam est conjectura Heinsii, *arte*, quo virtus omnis, & rerum gerendarum ratio ac prudentia continetur.

XLIII

v *AD GENNADIUM EX PROCONSULE* *

Italiæ commune decus, Rubiconis amœni
Incola, Romani fama fecunda fori;
Grajorum populis, & nostro cognite Nilo.
Utraque gens fasces horret, amatque tuos.
Carmina jejunas poscis solantia fauces?
Testor amicitiam, nulla fuisse domi.
Nam mihi mox nidum pennis confisa relinquunt,
Et Lare contemto non reditura volant.

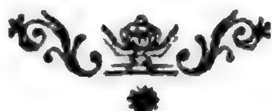

* Proconsulem *vulg.* Exproconsulem *MS.*[1] ex proconsule *MSS.*
2 accola *malit Barth.* & *ego.* lingua sec. *Cuj.*
7 pennis *al.*

* *Ex Proconsule* potest significare eum qui fuit Proconsul, vel proprie dictus ac verus, qui illo honore provinciam rexerit, vel qui alias hoc nomine, quod late patet, honoratus est. Vid. Hagenbuch. Epist. Epigr. p. 285 sq. ubi de vi præpositionis Ex in talibus disputat. Gennadium hunc nihil prohibet esse eum, qui sub Arcadio A. 396 fuit Præfectus Augustalis, ad quem directa est l. 1 C. Theod de Alexandrinæ plebis primatibus, quam Gothofredus ex hac ipsa epistola illustrat. Ejusdem adeunda est Notitia Dignitatum, de Exproconsulibus & Præfecto Augustali, si quis plura desideraverit.

1 *Rubico* inter Ravennam & Ariminum cum mare Hadriaticum influat, alterutram harum urbium signari credibile est. Ravennæ sæpe fuit aula. Forte prædium Rubiconi appositum habuit Gennadius.

2 *Fama secunda*, ut *Gloria prima*: prima nempe Fama Romani fori est Tullius: ab hoc secundas tribuit noster liberaliter Gennadio, ut nempe 41, 4 Olybrio dedit, *Ciceronem tonare.*

3 Huc pertinet illa lex 1 C. Theod. de Alexandrinæ plebis primatibus data ad Gennadium, ut modo monuimus.

5 *Jejunas fauces* ipse forte Gennadius posuerat pro desiderio vehementi.

7 Pullis avium comparat carmina sua, quæ mox evolent: *pinnæ* sunt majores pennæ alarum. Hoc videtur hic indicare, se non servare sibi carminum suorum apographa, nec domi suæ habere librarios proprios.

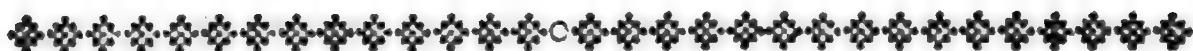

CL. CLAUDIANI EIDYLLIA*

XLIV

1 *PHOENIX* †

Oceani summo circumfluus æquore lucus
Trans Indos Eurumque viret, qui primus anhelis
Sollici-

* Quidquid significet *Idyllii*, quasi tu *formulam* dicas, nomen, significat autem, nisi fallor, minutum carmen, hexametrum præcipue, narrationem quandam continens; ea quæ sub hoc titulo hic collecta habemus septem poëmatia, non ab auctore, ne ab antiquo quidem descriptore ita appellata, deprehendimus. Barthius Epigrammatum communi titulo comprehendit, sed quædam in his Eidyllia potius esse monuit. Ceterum digna sunt ingenio Claudiani & doctrina, nec ultima, si pretium spectes, illius opusculorum.

† Hoc carmen, si cui comparare lubeat cum altero hujus tituli atque argumenti, quod Lactantii operibus subjungi solet, multam similitudinem utriusque, œconomian eandem, deprehendet, ut alter imitatus esse alterum videatur. Utrum alteri præferam, vix audeo dicere, contra sententiam nempe Barthii ipsiusque Heinsii. Sed amavit nos quoque Phœbus. Jam conferre inter se narrationes de Phœnice inde ab Herodoto 2, 73; poëtas componere, & trutina suspendere, Mythologian inquirere & Allegorias, videre de convenientia cum palma arbore, quæ Φοίνιξ Græcis est; de argumento, quod ducebant κατ' ἄνθρωπον a Phœnice Christiani ad resurrectionem mortuorum quam certe hoc symbolo signabant, esset ejus qui librum de Phœnice justum post Braccium Texeliumque pararet. Qui hoc agat, illum præter Barthianum Commentarium, & Bunemanni V. D. ad Lactantianum Phœnicem observationes, juvabunt ut de Vossio, Bocharto & antiquioribus nihil dicam, Ez. Spanh. de usu & Pr. Num. Diss. 5 p. 285. & Cl. Ernesti ad classicum locum Tac. An. 6, 28. Nos interea nos continebimus, quæ intelligentiam hujus carminis juvare videbuntur.

1 *Summum æquor* hic interpretandum esse videtur extremum, a nobis remotissimum, ut *imo* opponatur, in quantum *imum* est intimum. Non. 4, 440 *Summum, extremum*, laudatque illud Virgilii Aen. 2, 324 *Venit summa dies, & ineluctabile fatum:* & ex Ciceronis Hortensio, *vixit ad summam senectutem optuma valetudine.* Sic noster 32, 6 *Litora summa* dixit.

2 *Trans-Eurum*, ὑπὲρ τὸν Εὖρον, ut Hyperboreos dixere Græci, quasi trans & ultra Boream habitantes.

Sollicitatur equis, vicinaque verbera sentit,
Humida roranti resonant cum limina curru,
Unde rubet ventura dies, longeque coruscis
Nox afflata rotis refugo pallescit amictu.
Hæc fortunatus nimium Titanius ales
Regna colit, solusque plaga defensus iniqua
Possidet intactas ægris animantibus oras;
Sæva nec humani patitur contagia mundi:
Par volucer Superis: stellas qui vividus æquat
Durando, membrisque terit redeuntibus ævum,
Non epulis saturare famem, non fontibus ullis
Assuetus prohibere sitim: sed purior illum
Solis fervor alit, ventosaque pabula libat
Tethyos, innocui carpens alimenta vaporis.

Arcanum

3 collustratur *Cuj.* 4 vivida *MS. unde* uvida *conj. Heins.* 7 Junonius *Cuj.* 8 Solisque *Cuj. Heins.* 2. 9 animalibus *al.* ignotas -- mortalibus *Cuj.* 11 invidus *Cuj.* 15 pab. potat *Ald.* & *MSS.*

3 *Solicitatur* lucus, cum ad Auroræ exortum & vento illo solenni moventur rami arborum, & aves cantare incipiunt. *Verbera*, quibus equi percutiuntur.

4 *Rorans currus* Auroræ, non Solis, hoc ipso Epitheto intelligitur. *Limina* possunt illa quidem etiam portam quandam Orientis signare. Sed solet noster hoc nomen sumere latius, ut βηλὸν illum Homericum, ut solum illud notet æneum, per quod Jovis equi dum currunt, tonitrua edunt. Vid. 7, 164 & 24, 287.

6 *Nox* dea habet velum f. *amictum* nigrum: pallescit illud velum cum densum & saturatum illum nigrorem paullatim amittit. Vid. 35, 363.

8 *Plaga* illa, Soli orienti proxima, *iniqua* est & intolerabilis ægris mortalibus: vid. v. 10. Itaque solus illam possidet Phœnix.

10 Aspere dictum, *humanus*, qua hominibus cultus est, mundus contagia habet morbi. *Aeger* mortalium solenne epitheton post Lucret. 6, 1. Sic Virg. Ge. 1, 237. Aen. 2, 268.

12 *Terit ævum* Phœnix, non ipse teritur, certe nihil deterit illi ævum, quod non recipiat.

23 Nihil eorum, quæ de hac ave narrat, facilius credas, quam illud Plin. 10, 2 *Neminem exstitisse, qui viderit vescentem:* credo etiam, qui volantem, stantem &c.

15 *Ventosa pabula* vapores in aëre sublatos, mixtum aëre humorem.

Arcanum radiant oculi jubar. igneus ora
Cingit honos. rutilo cognatum vertice ſidus
Attollit criſtatus apex, tenebraſque ſerena
Luce ſecat. Tyrio pinguntur crura veneno.
Antevolant Zephyros pennæ, quas cærulus ambit
Flore color, ſparſoque ſuper diteſcit in auro.
Hic neque concepto fetu; nec ſemine ſurgit:
Sed pater eſt proleſque ſibi, nulloque creante
Emeritos artus fecunda morte réformat,
Et petit alternam totidem per funera vitam.
Namque ubi mille vias longinqua retorſerit æſtas,
Tot ruerint hiemes, toties ver curſibus actum,
Quas tulit autumnus, dederit cultoribus umbras:
Tum multis gravior tandem ſubjungitur annis,
Luſtrorum

9 criſpatus *MSS.* 21 circulus — Floricolor *conj. Barth.* *probante Heinſ.* ore *vel* rore color *MSS.* 22 ſparſoque ſimul *MSS. etiam Cuj.* 23 concipitur *conj. Barth.* conceptus *conj. Heinſ.* 24 ſui *vulg.* ſibi *etiam Baſ. marg.* 25 reſolvit *Cuj.* 26 æternam *Cuj.* 27 revolverit *Cuj.* longæva *MS.* 28 tot fuerint *vulg.* torruerint, corruerint, horruerint *MSS.* tot ruer. *Ald. MSS.* totidem *malit Heinſ.* 29 herbas *Cuj.* 30 ſubducitur *MS. quod placet Heinſio.*

18 *Sidus cognatum* Soli, ſplendorem capiti circumdatum deſcribit, quem exhibent nummi V. G. apud Spanhemium l. c. p. 287 cum titulo, FE:LIX TEMPorum REPARATIO.

20 *Venenum Tyrium* imitatione Virgiliana de purpura. Georg. 2, 465 *Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno.* Sic *Venenato operitur* Flaminica Dialis apud Gell. 10, 15 i. veſte tincta purpura, vel colore alio. Hæc cum ita ſe habeant, tamen puto, non convenire pedibus Phœnicis *venenum* h. e. φάρμακον, materiam quæ vim habeat immutandi naturam rei cui applicatur.

22 *Flos* in colore ſignificat vividum illum ſplendorem, quem ars vix imitatur. Si dediſſet poëta *Flore ſuo*, nemo hic hæſiſſet credo, nedum Barthius. Sed poteſt tamen intelligi.

26 *Aeterna* eſt *vita*, quæ ipſa morte reſtituitur: *totidem* hic ſunt vitæ quot funera, quia ex unoquoque funere nova vita naſcitur.

27 *Retorquet æſtas vias* ſuas: a Tropico Cancri redit Sol verſus alterum Capricorni. *Ver actum* & incitatum curſibus ſuis, dare ſolet ruricolis *umbras*, folia arborum, quas *autumnus* abſtulit. Mille illos annos per omnes quatuor tempeſtates deſcribit.

30 *Subjungitur*, vincitur & quaſi ſub jugum mittitur. Virg. Aen. 8, 502 *Nulli fas Italo tantum ſubjungere gentem.*

Luſtrorum numero victus. Ceu laſſa procellis
Ardua Caucaſio nutat de vertice pinus,
Seram ponderibus pronis tractura ruinam.
Pars cadit aſſiduo flatu: pars imbre pereſa
Rumpitur: arripuit partem vitioſa vetuſtas.
Jam breve decreſcit lumen, languetque ſenili
Segnis ſtella gelu: qualis cum forte tenetur
Nubibus, & dubio vaneſcit Cynthia cornu.
Jam ſolitæ medios alæ transcurrere nimbos
Vix ima tolluntur humo. Tunc conſcius ævi
Defuncti, reduciſque parans exordia formæ,
Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et cumulum texens pretioſa fronde Sabæum
Componit buſtumque ſibi partumque futurum.
Hic ſedet, & blando Solem clangore ſalutat
Debilior, miſcetque preces, ac ſupplice cantu
Præſtatura novas vires incendia poſcit.
Quem procul adductis vidit cum Phœbus habenis,
Stat ſubito, dictiſque pium ſolatur alumnum:
„*O ſenium poſiture rogo, falſiſque ſepulcris*
Natales habiture vices, qui ſæpe renaſci

Exitio,

32 culmine *Ald. MSS.* 33 factura *Cuj.* 36 jamque ubi *MSS.* jam ſibi *conj. Heinſ.* 37 ſtilla *omnes ante Barth.* ſtela & ſtella *MSS.* 39 tranſcindere *Cuj.* 41 defecti *Cuj.* ex. vitæ *MS.* 45 magno Solem *MS.* 50 membriſque ſepultis *Cuj.*

36 Supra v. 17 *jubar* oculorum laudaverat, & mox *ſtellam*, quæ caput circumdat. Illud decreſcit & *breve* fit, h. e. parvum, hæc languet.

38 *Dubium* eſt cornu Lunæ, cum quis *videt aut vidiſſe putat per nubila Lunam*, ut eſt Aen. 6, 454.

41 *Defunctum ævum*, quo quis defunctus eſt, ſive Hypallagen dicas, ſive deponens uſurpatum paſſive. Ceterum ridiculus eſt Aelia. Hiſt. An. 6, 58 qui numerandi ſcientiam majorem tribuat Phœnici, quam Aegyptiis ſacerdotibus, quibus de elapſis D annis non æque ut illi conſtet.

43 Turiferæ arboris ſarmenta deſcribit: quem *cumulum* noſter, eam commodius Mela 3, 9 *ſtruem* vocat, *variis exaggeratam odoribus.* Cf. v. 59.

48 *Adductis habenis ſtat Sol*, poſtquam vidit Phœnicem: conſtructio aliquantum turbata.

Exitio, proprioque ſoles pubeſcere leto,
Accipe principium rurſus, corpuſque coactum
Deſere. mutata melior procede figura.„
Hæc fatus, propere flavis e crinibus unum
Concuſſa cervice jacit, miſſoque volentem
Vitali fulgore ferit. jam ſponte crematur,
Vt redeat, gaudetque mori feſtinus in ortum.
Fervet odoratus telis cæleſtibus agger,
Conſumitque ſenem. Nitidos ſtupefacta juvencos
Luna premit, pigroſque polus non concitat axes.
Parturiente rogo, cunis natura laborat
Aeternam ne perdat avem, flammaſque fideles
Admonet, ut rerum decus immortale remittant.
Continuo diſperſa vigor per membra volutus
Aeſtuat, & venas recidivus ſanguis inundat.

Victuri

52 patrioque malit *Heinſ.* 53 caducum *conj. Heinſ.* 54 mutatam --- figuram *MS. Græciſmo.* 57 litali *Cuj.* nam ſp. *al.* 59 ſtellis cæl. *al.* telis *etiam Baſ marg. & firmat Heinſ.* flammis ſolaribus *Cuj.* 62 curis *omnes.* cunas *ſuſpicati Barth. & Heinſ.* V. N. 64 ammovet *i. admovet Baſ. marg. Vien. ſed* admonet *marg.* amovet *Raph. Janſ. Heinſ.* 1. 66 venis *Vien.* redivivus *omnes ante Heinſ.*

53 Etiam hic eſt Hypallages genus, ſi ita dedit Poëta, & non *coactus.* Prius placere potuit, ne nimis congruerent caſu *corpusque coactus.* Sed poteſt etiam intelligi *corpus coactum* a ſenio, & redactum in arctiorem formam, ut ille Tithonus tandem in cicadam exaruit.

56 *Concuſſa cervice*, ut hyſtrices jaculantur de ſuis aculeis vnum. Vid. 45, 20.

59 *Agger* eſt ille, quem *cumulum* dixerat v. 43 & vocat *congeriem* v. 93.

60 De *juvencis* ſ. bubus quibus Luna vehitur, dictum ad 36, 403.

61 *Axes* h. e. ſtellæ (vid. 35, 192) pigri ſunt, quia Luna illos *premit*, retinet, *adductis*, ut modo noſter v. 48, *habenis.*

62 *Naturam* etiam hic perſonam facit, ut 36, 33, quæ *laborat*, *ne in cunis perdat avem*, quæ æterna debet eſſe. Antitheta affectat: *Rogus* non perdit hic, ſed *parturit*: *cunis* igitur non perdendus ſed ſervandus, & novo partu proferendus eſt Phœnix. Auſus ſum literula una leviſſime immutata lucem dare loco & nitorem, ut mihi videtur. *Cunas* jam protulit Heinſius ex Ovid. Met. 15, 405 *Fertque pius cunasque ſuas, patriumque ſepulcrum.*

63 *Fideles flammæ*, quæ depoſitum reddunt, & ſplendidius quam accepere *remittunt.*

65 *Diſperſa* in cineres ſunt Phœnicis *membra*; ſed ſtatim ab hac diſſolutione & purgatione, *vigor* per ea incaleſcit, & inteſtino motu huc illuc movetur.

Victuri cineres nullo cogente moveri
Incipiunt, plumaque rudem vestire favillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc prosilit idem,
Succeditque novus. Geminæ confinia vitæ
Exiguo medius discrimine separat ignis.
Protinus ad Nilum Manes sacrare paternos,
Auctoremque globum Phariæ telluris ad oras
Ferre juvat. velox alienum tendit in orbem,
Portans gramineo clausum velamine funus.
Innumeræ comitantur aves, stipantque volantem
Alituum suspensa cohors. exercitus ingens
Obnubit vario late convexa meatu.
Nec quisquam tantis e millibus obvius audet

Ire

74 pergit *al.* tendit *etiam Vien. marg.* 75 clarum *Bas. marg.* carum *conj. Heins.* clausum *etiam Vien marg.* 76 glomerantur *MS.* stipatque *vulg.*

66 Quantum ad rem ipsam eandem hic vim habent *recidivus* & *redivivus*. Præterea in libris antiquis perpetuo fere utrumque nomen permutari videas, non tantum ut *recidivum* dicatur, cui a morte vita rediit, sed ut *rediviva* dicantur lapides & rudera ædificii antiqui ad novum adhibita. Vid. Thesaurus. Amabat Heinsius, quod sæpe in libris optimis invenerat, *recidivum*, & ad hunc locum studiose ac magno exemplorum numero tuetur. Eo magis illud reliquimus, cum alias sanguini magis *redivivi* etymon conveniat &c.

68 *Rudem favillam* cogitare licet ut argentum vel aurum rude, illaboratum.

72 *Manes* hic pro reliquiis cadaveris ponit, ut 39, 13.

73 Quem *Auctorem globum* appellet, obscurum esse non potest his, qui Herodoteam narrationem cognoverit, quam scilicet, ut notam omnibus ponit Poëta, non explicat. Novus Phœnix format *ex myrrha ovum*, (*globum* recte noster appellat) cui ferendo par sit: illi excavato indit reliquias paternas, easque defert in templum Heliopolitanum &c. Breviter Mela 3, 8 extr. *Ossa pristini corporis inclusa myrrha Aegyptum exportat.*

75 *Gramineo velamine* ipsum illum globum, s. ovum involvere illum facit poëta, & ipsa illa gramina arida atque odora forte ignem debent concipere & alere. *Myrrham* non excludi, docet v. 95.

77 *Suspensa*, ut *pendere* volatum significat. Suspensa enim dicuntur, quæ facili motu huc illuc impelli possunt: ut Sil. 12, 94 *Suspensum hic librans media inter nubila corpus.*

78 *Obnubit*, ut alias *obtexendi* verbo utitur, V. G. 21, 258 *jaculis obtexitur aër. Convexa* cælum esse nostro, plus semel observatum.

Ire duci: sed regis iter fragrantis adorant.
Non ferus accipiter, non armiger ipse Tonantis
Bella movent. commune facit reverentia fœdus.
Talis barbaricas flavo de Tigride turmas
Ductor Parthus agit: gemmis & divite cultu
Luxurians sertis apicem regalibus ornat.
Auro frenat equum, perfusam murice vestem
Assyria signatur acu, tumidusque regendo
Celsa per famulas acies ditione superbit.
Clara per Aegyptum placidis notissima sacris
Urbs Titana colit, centumque accline columnis
Invehitur templum Thebæo monte revulsis.
Illic, ut perhibent, patriam de more reponit
Congeriem, vultumque Dei veneratus herilem
Jam flammæ commendat onus: jam destinat aris
Semina relliquiasque sui. Myrrhata relucent
Limina.

80 flagrantis *vulg.* fragrantis *etiam Cuj.* 83 fluvio *vulg.* 88 per Tyrias *vulg.* famulas *etiam Cuj. & Vien. marg.* 90 immane *vulg.* centum fultumque *MSS.* accline *MSS. ap. Heins.* 91 Thebano *vulg.* 95 mirata — Limina *editum ante Heins. Sed* myrrhata *jam Clav. & Raph.* Lumina *scripti plerique Heins. unde ille conj.* Culmina.

80 Potest respexisse videri ad Papinii locum, qui suam Thebaida in ipso fine sic alloquitur, *Nec tu divinam Aeneida tenta, Sed longe sequere, & vestigia semper adora.*

86 Græcatur noster, *Signatur* Parthorum rex *acu Assyria*, quantum ad *vestem* purpuream, est enim *murex* purpuræ conchæ genus: h. e. indutus est veste purpurea, acu picta, vel Babylonico opere distincta.

88 *Ditio* est ipsum jus imperii, quod etiam formulæ consuetæ docent, in ditione habere, sub ditione tenere &c.

90 *Heliopolis*, ἡλίου πόλεως, urbis Solis, descriptio. *Centum columnis* nixum vel *fultum* templum consuetius: sed *accline* referri potest ad fastigium illud tecti utrinque inclinatum, & accline ad columen.

91 *Thebaica* regio abundat illo saxorum genere ex quo portentosa opera constructa olim sunt, quæ hodie adhuc admirationi nostræ exponunt peregrinatores, ut illa Memnonis statua, de qua est præclarum Jablonskii opusculum.

93 *Congeriem* hanc globum vocat noster v. 73, *cumulum* v. 43, *aggerem* v. 59.

95 *Myrrhata lumina*, flamma a pinguis myrrhæ globo nutrita. Inter suffimenta hodie esse myrrham, constat.

Limina. divino ſpirant altaria fumo:
Et Peluſiacas productus aduſque paludes
Indus odor penetrat nares, completque ſalubri
Tempeſtate viros, & nectare dulcior aura
Oſtia nigrantis Nili ſeptena vaporat.
O felix, hæreſque tui. quo ſolvimur omnes,
Hoc tibi ſuppeditat vires. præbetur origo
Per cinerem. moritur te non pereunte ſenectus.
Vidiſti quodcumque fuit. te ſæcula teſte
Cuncta revolvuntur. Noſti quo tempore pontus
Fuderit elatas ſcopulis ſtagnantibus undas:
Quis Phaëthonteis erroribus arſerit annus.
Et clades te nulla rapit, ſoluſque ſuperſtes
Edomita tellure manes. non ſtamina Parcæ
In te dura legunt, non jus habuere nocendi.

96 divinos — fumos *ſuſp. Heinſ.* 98 pervenit Indus odor *vulg. pro* penetrat, penitus *Claver.* perv. Indus odor Blemyas c. ſ. T. Phylas *conj. Barth.* 101 o fili *Cuj.* 102 ſuppeditant *Guelf.* vitam *Cuj.* 103 moriente *Cuj.* 105 reſolvuntur *Vien. marg.* 107 arſ. omnis *Vien. Baſ. ſed* annus *uterque marg.* 110 dira *Guelferb.* habet hora *Barth. Horam fatalem ſ. mortem intelligit.*

98 *Indus odor* laudatur circumſcriptione 35, 82.

100 *Nigrantis Nili*, doctum epitheton fluvii, qui apud Virg. Ge. 4, 291 *Aegyptum* nigra *fecundat arena:* qui etiam שיחור Ebræis, & *Melo* antiquis Romanis ab hoc colore dictus putatur. Vid. G. I. Voſſ. ad Auſonii illud p. 585 Toll. *Melonis albam filiam.*

101 Placet vehementer, licet habeat hiatum metricum, Cujaciana lectio, O *fili*, digna certe noſtro & hoc carmine Antitheſi.

102 Minime contemnenda Guelferbytani codicis lectio *ſuppeditant*, intranſitive, ſuppetunt, ſuppeditantur.

105 Diluvii deſcriptio, *ſcopulos ſtagnantes* intelligo montes, in quorum cacuminibus ſtant aquæ, ſtagna fiunt. Novit Phœnix pro illa ſua chronologica ſapientia, de qua ad v. 41 ex Aeliano, quot anni ſint a Deucalioneo diluvio, quot ab incendio Phaëthonteo, elapſi.

110 Itaque conſecrationis ſive *ἀποθεώσεως*, atque æternitatis adeo ſymbolum eſt in nummis Fauſtinæ apud Arſchota. T. 43.

XLV

II *HYSTRIX*

Audieram, memorande, tuas, Stymphale, volucres
Spicula vulnifico quondam ſparſiſſe volatu:
Nec mihi credibilis ferratæ fabula pinnæ
Viſa diu. Datur ecce fides, & cognitus hyſtrix
Herculeas affirmat aves. Os longius illi
Aſſimulat porcum. mentitæ cornua ſetæ
Summa fronte rigent. oculis rubet igneus ardor.
Parva ſub hirſuto catuli veſtigia dorſo.
Hanc tamen exiguam miro natura tueri
Præſidio dignata feram. ſtat corpore toto
Silva minax, jaculiſque rigens in prælia creſcit

Picturata

* de hyſtrice, quem porcum ſpinum (ſpineum) dicimus *MS.* quem dicimus porcum ſpinoſum *Vien.* 1 memoranda *malit Heinſ. Gr.* ὦ Στύμφαλος. 6 aſſimilat *al.* 9 attamen *malit Heinſ.*

* Ariſtoteles Hiſt. An. 9, 39 extr. refert *τὰς ὕστριχας* inter *τὰ βάλλοντα ταῖς θριξίν.* Sed 1,6 *οἱ ὕστριχες* referuntur inter ea, quæ *ἀκανθώδεις τρίχας* habent. Et, 8, 17 pr. *οἵ τε ὕστριχες, καὶ αἱ ἄρκτοι.* De genere nominis ipſe igitur a ſe diſſidet, quo minus mirum eſt, Latinis non convenire. Noſtro v. 4 eſt *cognitus* hyſtrix; ſed Calpurn. ecl. 6, 14 *Hirſuta ſpinoſior hyſtrice barba.* Verum adjiciamus hic in lectorum gratiam locum Plin. 8, 35 *Hyſtrices generat India & Africa ſpina contectas, ac herinaceorum genere: ſed hyſtrici longiores aculei, & cum intendit cutem miſſiles. Ora urgentium figit canum, & paulo longius jaculatur.* Qui plura deſideret, legat ſuaviſſimum carmen Oppia. de Venat. 3, 391 & ibi Ritterſhuſ. Spanh. ad Callim. H. in Dia. v. 96 p. 199. De hiſtoricis animalium ne dicam. Animal hodie quoque notum, cujus quatuor ſpecies habet Linnæus.

1 *Stymphalidas* memoravit 34, 37. Illud de ſpiculis pinnarum ferreis forte habuit noſter a ſuo cive Apollonio, qui Argon. 2, 1037 de una earum ſic canit, Ὅς ῥα τιναξάμενος πτέρυγας κατὰ νῆα θέεσαν Ἧκ' ἐπί οἱ πτερὸν ὀξὺ κ. τ. λ. Vid. Schol. & VV. DD. ad Hygi. fab. 20 & 30 p. 85 *Aves Stymphalides in inſula Martis, quæ emiſſis pennis ſuis jaculabantur, ſagittis interfecit* Hercules.

8 *Catuli veſtigia* noſter, Lupi ſimilitudinem obſervat Oppianus. Sed noſter parum indicat animal, Oppianus lupi etiam magnitudinem paullo minorem tribuit.

Picturata ſeges, quorum cute fixa tenaci
Altera ſuccreſcit, alternanteſque colorum
Tincta vices, ſpatiis internigrantibus, exit
In ſolidæ ſpeciem pinnæ, tenuataque furtim
Lævis in extremum ſeſe producit acumen.
Sed non hæc acies ritu ſilveſtris echini

13 alba ſubattraxit *MS.* albus ubi traxit *Ald. MS.* altera ſubtraxit *MSS.* alvo, alvum, ardua ſubtraxit *MSS.* quæ cum cute miſſa tenaci, Altera ſuccreſcit: *vel* quorum cute fixa tenaci; Alba ſubit radix *conj. Barth. Dedi lectionem omnium editorum, niſi quod* ſubtraxit *Heinſ. quod non intelligo: & optabam intelligere, cum adſcripſerit vir ſummus,* noſtram lectionem nemo ſanus damnabit. 14 cincta — intus nigr. *vulg.* cuncta & tincta *MSS.* picta *conj. Heinſ. ſed poſuit* tincta. 14 pugnæ *pro* pinnæ *vulg.* pinnæ *jam Vien. marg. & Baſ. marg.*

12 *Picturatæ* ſunt ſpinæ alternante colore nigricante velut aduſto, & albicante, quæ ſtatim vocat ſpatia *internigrantia.* Porro horum jaculorum *altera* ſubinde ſeges, *tenaci cute* animalis *fixa,* ſuccedit & *ſuccreſcit,* & *tincta* alternis coloribus, *exit* & formatur *in ſpeciem pinnæ,* non ſimplicis (quæ eſt una ſeries ſudium, vallorum, palorum, aggeri infixorum) ſed *ſolidæ* e continuatis ſeriebus conſtantis. Hæc ſeges, quantum ad ſingula ſpicula quibus conſtat, levis eſt ac polita, quo facilius penetrat, ac ſenſim ſ. paullatim tenuatur, donec in extremo acuta valde fiat.

14 *Internigrantibus ſpatiis* ea forma dixit, qua Plinius 37, 10 *Leucochryſos* gemma *fit,* certe exſiſtere intelligitur, *Chryſolitho interalbicante* (quod mutare non debebat Harduinus) qua *interlucere,* & *intermicare* noſter & *internitere* plus ſemel Plinius: qua noſter 35, 100 *interviret.* Sed uſus eſt hoc ipſo verbo Statius Theb. 6, 336 ubi facit equas Admeti *maculis internigrantibus albas.*

15 *Pinnam ſolidam* jam breviter deſcripſimus. Supereſt ut hic moneamus, quod in Theſauris non ſatis expreſſum eſt, *pinnæ* nomen non modo de illo genere munimenti poni, quod vulgo omnes ita vocant, murum tenuiorem craſſiori impoſitum intermiſſis ſpatiis &c. ſed eſſe debere etiam, quod modo indicavimus, ſudes, palos, infixos ſummo aggeri vel ad perpendiculum, vel linea paulum ab horizontali declinante. Ex hoc genere fuit ille agger a Cæſare ſtructus ad Maſſiliam, de quo Luca. 3, 385 *Denſas tollentia pinnas Ceſpitibus, crudaque exſtruxit brachia terra.* Brachia hujus aggeris, quæ ceſpitibus & cruda terra conſtarent, quas alias habere potuerunt *pinnas,* & quidem *denſas?* Tales intelligo apud eundem Luca. 4, 432 ubi in re navali memorat *tremulis tabulata minantia pinnis.* Tales Cæſ. B. Gall. 5, 40 *Turres contabulantur, pinnæ, loricæque ex cratibus, attexuntur.*

17 *Silveſtris echinus,* qui ericius, erinaceus vel herinaceus dicitur. An ſit apud Romanum ſcriptorem antiquum *echinus* de terreſtri animali, nondum obſervavi. Certe feſtinavi, cum in Stephaniano Theſauro dixi, Varronem putare *echini* nomen eſſe in terreſtri animali antiquius. Antiquiorem noſtro auctorem nondum habeo.

Fixa manet. crebris propugnat jactibus ultro,
Et longe sua membra regit, tortumque per auras
Evolat excusso nativum missile tergo.
Interdum fugiens Parthorum more sequentem
Vulnerat: interdum, positis velut ordine castris,
Terrificum densa mucronum verberat unda,
Et consanguineis hastilibus asperat armos.
Militat omne feræ corpus, vibrataque rauco
Terga fragore sonant. Stimulis accensa tubarum
Agmina collatis credas confligere signis.
Tantus in angusto strepitus furit. Additur armis
Calliditas, parcusque sui tumor, iraque numquam
Prodiga telorum, caute contenta minari,
Nec nisi servandæ jactus impendere vitæ.

18 oppugnat *conj. Heins.* 19 tegit *MSS. quod placet Barth.* 23 mucronum *MS.* mucronum everberat *vel* mucronis verberat *conj. Heins.* mucronem *editi.* 25 virgataque *conj. Barth.* 27 *pro* signis, telis *MS.* 29 timor *vulg.* tumor *debetur Heins.*

19 Aculei sunt *membra* hystricis. Hæc *regit* etiam in longinquum, h. e. dirigit in locum destinatum, collineat. Videtur hoc verum esse posse hactenus, ut impetus ille horrentis corporis dirigatur versus locum unde vis ingruit, ut canum pili, & plumæ gallorum gallinaceorum, collum vestientes, eriguntur & horrent versus eum in quem impetum meditantur. Conf. dicenda ad 45, 8.

20 *Excussum tergum* omni vi concussum, ut exeat, quidquid maturum est ad excutiendum.

21 Consueta Parthis pugnandi ratio, ad quam alias etiam noster respicit.

22 Qui *castra ponunt*, illi ad bellum se justum ac serium comparant.

23 *Terrificum* quiddam, δεινόν, *verberat*, h. e. collisu spinarum suarum strepit: quale quid quotidie licet observare, in Gallis quos Indicos vulgo vocamus vel Calecuticos, qui cum strepitu quodam & crepitu rotare caudam, & erigere, quidquid vel pinnarum vel plumarum est, solent. Hunc statim *raucum fragorem* appellat. *Unda mucronum* est motus omnium simul aculeorum, reciprocus præsertim, ut cum segetem ventus impellit, vel exercitus subrectis armis movetur.

24 *Consanguinea hastilia* ex eodem unius animalis sanguine orta, & similia adeo.

29 *Tumor* quam pulchre dicatur ira & in hoc animali, & in plerisque videmus, quæ augentur, inflantur, intumescunt ab ira.

31 Venuste possit aliquis hoc versu uti, ad indicandum illud quod inculpatæ tutelæ moderamen vocant Philosophi. Recte sane armis uti dicas eum, qui *Non nisi servandæ vitæ* ictus illorum & vulnera *impendat.*

Error abeſt: certum ſollertia deſtinat ictum,
Nil ſpatio fallente modum: ſervatque tenorem
Mota cutis, doctique regit conamina niſus.
Quid labor humanus tantum ratione ſagaci
Proficit? Eripiunt trucibus Gortynia capris
Cornua: ſubjectis eadem lenteſcere cogunt
Ignibus: intendunt taurino viſcere nervos.
Inſtruitur pinnis, ferroque armatur arundo.
Ecce brevis propriis munitur beſtia telis,
Externam nec quærit opem: fert omnia ſecum:
Se pharetra, ſeſe jaculo, ſeſe utitur arcu.
Unum animal cunctas bellorum poſſidet artes.
Quod ſi omnis noſtræ paulatim induſtria vitæ
Fluxit ab exemplis; quidquid procul appetit hoſtem,
Hinc reor inventum: morem hinc traxiſſe Cydonas
Bellandi, Parthoſque retro didiciſſe ferire
Prima ſagittiferæ pecudis documenta ſecutos.

33 muta *ante Heinſ.* tegit *al. Sed* regit *jam Vien. qui etiam* niſus *habet, pro aliorum* viſus: *it.* Quid labor, *pro* Quis. 38 taurinos mittere *al. Sed jam* taurinos viſcere *Vien. & Baſ. marg.* 40 bellua *Heinſ. ex duobus MSS.*

33 *Modum* hic vocat directionem, collineationem, quæ etiam in longum ſpatium non aberrat.

35 Naturalis ſagacitas (quæ utitur conformatione & ſtructura totius corporis muſculorum certe & cutis mechanica) plus in hyſtrice proficit, quam operoſum illud ſagittandi artificium, quod deſcribit, & comparat cum hyſtricis jaculatione, poëta.

36 Cretenſes, quorum urbs *Gortyna*, nobiliſſimi ab hac ſagittandi arte, cornua illa caprorum elaſtica ad arcus adhibuere. Luca. 3, 186 *Nec Eois pejor Gortyna ſagittis.* Nihil frequentius poëtis, quam *cornu* vocare arcum, ab hac ſolemni ejus materia.

37 Hac ratione utuntur fabri etiam carpentarii & ſimiles ad ligna inflectenda.

38 Non ſatis conſtituo, voluetitne poëta indicare *nervos taurinos* intendi arcubus, h. e. penes; an inteſtina illorum torqueri in nervos arcuum. *Viſcus taurinum* poteſt, credo, ſignificare utrumque.

39 Grata brevitas. Pinna inſtruitur utrinque infixa inferior ſ. poſterior pars ſagittæ, ne illa parte præponderare poſſit.

44 Si aranea texendi artem docuit, ædificandi fibrus, venæ ſecandæ hippopotamus, ibis alvum curandi clyſmate rationem oſtendit &c.

46 *Cydones* ſ. Cydonii Cretenſis ipſe quoque populus.

XLVI

III *TORPEDO*

Quis non indomitam diræ Torpedinis artem
Audiit, & merito ſignatas nomine vires?
Illa quidem mollis, ſegnique obnoxia tractu
Reptat, & attritis vix languida ſerpit arenis.
Sed latus armavit gelido natura veneno.
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis
Miſcuit, & proprias hiemes per viſcera duxit.
Naturam juvat ipſa dolis, & conſcia ſortis
Utitur ingenio, longeque extenta per algas

Hac

1 mirae *al.* 2 audit & emerito *al.* 3 obnoxia tactu *Vien. Baſ. marg. Ald.* & *MSS.* obnoxia tractu *vel* natu *MS. Pro* mollis, molli *malit Heinſ.* 6 armenta *MS.* & *Claver.* ligentur, & arma *Cuj. ut* v. 22. 9 ingenita *Cuj.*

* Νάρκην vocant Græci. Bis de illa canit ſummus poëta Oppianus, 2, 55 - 84, & 3, 149 - 155. Utrumque locum videtur ſi non præ oculis, in memoria tamen noſter habuiſſe.

1 *Diram* merito vocat, certe voracem & in piſces alios graſſantem deſcribit etiam copioſe Oppianus.

5 Poſſet hic quidem *latus* ut alias de toto corpore intelligi: ſed λαγόνας *lumbos* appellat Oppianus diſerte 2, 62, radios utrique lateri adnatos, (Κερκίδες ἐμπεφύασι παρὰ πλευρὴν ἑκάτερθεν) quos qui attingat, ejus ſtatim robur exſtingui &c.

7 *Proprias* hiemes, quas diſpenſare, transfundere in alia animantia ſuo arbitrio poſſit.

8 *Conſciam ſortis* ſuæ i. naturalis hujus muneris eſſe torpedinem, vix perſuaſeris Philoſopho. Poëtæ quidem licet non hoc tantum, ſed ſenſum dare & conſcientiam & agendi voluntatem ipſis quoque inanimatis. Tractat divinitus hunc locum Oppianus. Breviter Horat. Ser. 2, 1. 52 *Dente lupus, cornu taurus petit; unde, niſi intus Monſtratum?* Pene poëtice Tullius de N. D. [illegible].50 quem locum ponemus, quia etiam torpedines nominat. *Jam illa cernimus, ut contra metum & vim ſuis ſe armis quæque defendat. Cornibus tauri, apri dentibus, morſu leones: aliæ fuga ſe, alia occultatione tutantur; atramenti effuſione ſepiæ,* torpore torpedines, *multæ etiam inſectantes odoris intolerabili fœditate depellunt.* Ceterum jungenda ſic puto verba, Torpedo conſcia eſt ſortis ingenii, h. e. naturæ quam ſortita eſt, ingenii, quod

ſorte

Hac confiſa jacet, ſucceſſu læta reſurgit,
Et vivos impune ferox depaſcitur artus.
  Si quando veſtita cibis incautior æra
Hauſerit, & curvis frenari ſenſerit hamis;
Non fugit, aut vano conatur vellere morſu:
Sed propius nigræ jungit ſe callida fetæ,
Et meminit captiva ſui, longeque per undas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per ſetam vis alta meat, fluctuſque relinquit
Abſentem tentura virum. Metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila ſecutus
Tranſit arundineos arcano frigore nodos,
Victricemque ligat concreto ſanguine dextram.
  Damnoſum piſcator onus, prædamque rebellem,
Jactat, & amiſſa redit exarmatus avena.

10 attactu confiſa (confixa) jacet, ſucceſſu læta reſurgit *MSS.* xi *ap. Heinſ.* attactu conf. ſuo *&c. Ald.* *verſu ſeptem pedum.* quæ tetigere, jacent *Vien. & MSS.* hac (hoc *Claver.*) confiſa jacet *Junt. & rell.* tactu fixa jacet *MS.* *Pro* attactu, ac tractu, *vel* ac natu *conj. Heinſ.* 13 hauſerit, haud vano conatur vellere morſu, *omiſſo verſu Cuj.* non furit *MSS.* *quod placet Barth.* 15 potius *MSS.* 16 per herbas *MSS.* 18 vis atra *Cuj.* fructusque *al.* 19 diſtantem *Cuj.* victura *vulg.* vinctura, nectura *MSS.* tentura *e MS. Heinſ.* 24 habena *vulg.* avena *Ald. MSS.*

ſorte divina illi attributum eſt. Sors *μοῖρα*, quidquid unicuique Deus attribuit, ingenium quod ingenitum eſt. Oppianus Ἡ δ' εὖ γινώσκουσα θεοῦ γέρας οἷον ἔδεκτο, bene intelligens; quale Dei munus acceperit. *Hac* igitur *ſorte* ingenii *confiſa* torpedo, *jacet* &c.

10 *Succeſſum* illum, quo læta fit torpedo, intelligi voluit noſter: ſed ponit diſerte Oppianus, Κεῖται δ' ἀτεμφὴς οἷα νέκυς· ὃς δέ κεν ἰχθὺς Ἐγχρίμψῃ λαγόνεσσιν, ὁ μὲν λύτο —— Jacet immota, ut mortua, quicunque vero piſcis lumbis ejus acceſſerit, ſolutus (velut paralyſi tactus) cadit, — ipſa vero celeriter exſilit, ἡ δὲ θοῶς ἀνόρουσε κ. τ. λ.

19 *Tentura*, ut retentura, a tenendo, forma cujus exemplum neſcio an ſuperſit aliud.

XLVII

IV *NILUS*

Felix, qui Pharias proſcindit vomere terras:
Nubila non ſperat tenebris condentia cælum,
Nec graviter flantes pluviali frigore Coros
Invocat, aut arcum variata luce rubentem.
Aegyptos ſine nube ferax, imbreſque ſerenos
Sola tenet, ſecura poli, non indiga venti:
Gaudet aquis, quas ipſa vehit, Niloque redundant:
Qui rapido tractu mediis elatus ab antris,
Flammigeræ patiens zonæ Cancrique calentis,
Fluctibus ignotis noſtrum procurrit in orbem,

Secreto

6 tenens *malit Heinſ. pro* poli, nothi *Cuj.* 7 redundat *vulg.* 8 elapſus *vulg. præter Ald qui habet* elatus: elatus ab antris *MSS.* 10 flexibus *MS. teſte Barth.* notum *Cuj.*

* De Nili originibus, miraculis, fabulis, dicere libri opus eſt, non annotationis. Nihil hic exſpecter lector, præter qualemcunque eorum, quæ poëta canit, declarationem. Indicemus tantum locos quoſdam claſſicos ut Herodoti 2, 17. Diod. Sic. 1, 32. Vitruv. 8, 2 qui miris ambagibus ex Atlante monte effuſum circumducit. Strabonis bona parte libri 17. Lucani 10, 193. Sen. Q. N. 4, 2. Melæ 1, 9. Plinii 5, 9. Plut. de Placit. 4, 1. Qui abſtruſiora de ea re philologemata velit recenſere, ei proderit Spanhem. ad Callim. Del. 207.

2 Hyperbolica eſſe, quæ de negatis omnino Aegypto pluviis narrant veteres, hodie credo, conſtat. Multus eſt in ea re Plin. Pan. c. 30.

4 Denunciari ab Iride pluvias, quin effici, tralatitium eſt. Ovid. Met. 1, 270 in apparatu diluvii, *Denſi funduntur ab æthere nimbi. Nuncia Junonis, varios induta colores, Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus adfert.* Illud *rubentem* late patere, & colores omnes quatenus lucidi ſunt complecti, etiam hic locus indicat. Sic 10, 187 *Mavortia ſigna rubeſcunt Floribus.* Vid. ad 29, 7.

5 *Imbres ſerenos*, Acumen ex antitheto noſtris auribus non valde acutum. Sed nempe *imbres* ut *rores* de omni humore licet poëtis Latinis dicere.

7 Liberior conſtructio: debebat ex lege Grammatica, *quæque Nilo redundant.*

9 *Cancri*, Tropici, ultra quem, verſus Aequatorem, omnes; Ieſuitarum Apoſtoli & Schererus, contra Ludolfi & Lobii fidem, ultra Aequinoctialem adeo, & propius Capricorni Tropicum, fontes Nili removent: quos deſerunt recentiſſimi, præſertim Danvillius.

Secreto de ſonte cadens, qui ſemper inani
Quærendus ratione latet; nec contigit ulli
Hoc vidiſſe caput. Fertur ſine teſte creatus,
Flumina profundens alieni conſcia cæli.
Inde vago lapſu Libyam diſperſus in omnem
Aethiopum per mille ruit nigrantia regna,
Et loca continuo Solis damnata vapore
Irrorat, populisque ſalus ſitientibus errat,
Per Meroën, Blemyaſque feros, atramque Syenen.
Hunc bibit infrenis Garamas, domitorque ferarum
Girrhæus, qui vaſta colit ſub rupibus antra,

11 ſcatens *Cuj.* 16 means *MS.* 20 effrenis *vulg.* infrenis *etiam Cuj.* 21 Cyrreus *vel* Cyrrhæus *vulg.* Carræus *Claver.* Cirenus *i.* Cyreneus *triſyll. idem Claver. in append.* Cirreus, Guareus, Gyareus, Giareus, Gyrreus, Girreus *MSS.* Girrhaeus *Barth. hic & Adv.* 11, 24.

11 *Secretus* hic eſt occultus, incognitus. *Inanis ratio*, fruſtra ſuſcepta. Quam laborioſe hoc egerit Herodotus, ipſe narrat, & de Aegypti Regibus Strabo, ll. cc. de omnibus ad ſuam ætatem peculiari opere Iſ. Voſſius, qui recte quidem illud admonet, non eſſe proprie unum majorum fluminum fontem, unam ſcaturiginem, cum pluribus ignobilibus & nomine carentibus rivis collectis demum quod inde confluxit nomen accipere, interdumque id ipſum nomen, alio ſibi; minore etiam, admixto, amittere ſoleat: ſed non bene inde totum ſtudium indagandi fontes vanitatis arguit. Ceterum cum totum hoc pendeat a fide accolarum, eorumque, qui ab his accepere: nihil videtur melius eſſe, quam manere interim in his, quæ in Aethiopica Hiſtoria ejusque Commentario L. I c. 8 dedit decus Germaniæ Hiobus Ludolfus, ad cujus fidem, a Ieſuitis quibusdam Apoſtolis ſolicitatam, qui Nili fontes multis ultra Aequinoctialem gradibus removent, quorum ſententiam peculiari charta Homannus exhibuit, rediere Haſius noſtras, & ſummus hodie Geographus Danvillius.

14 *Alienum cælum* vocat Zonam torridam. Quin, quod *vago* demum *lapſu* in *Libyam omnem* diſperſus, per *mille regna Aethiopum ruere* dicitur, videri poſſunt a Claudiano, Ptolemæum ſecuto ultra Aequinoctialem removeri Nili origines. Sed cavet ſibi, ne quid ſtatuat, aut diſerte ponat. Hanc porro populorum enarrationem, cui ſimilis eſt 21, 233 non ita accipio, quaſi illos omnes percurrat Nilus quod de Syene & Meroë verum eſt: ſed hoc modo velle poëtam arbitror, ultra illos populos remotos eſſe Nili fontes. Quamquam poſt mirabilem Vitruvii opinionem, & iter, quo Nilum circumducit; etiam poëtæ, & Alexandrini, verba audire operæ pretium eſt.

19 *Blemyes* ſ. *Blemmies* & *Garamantes* non ſatis certi ſitus, intra Aequinoctialem tamen & Tropicum Cancri, ad ſiniſtrum Nili. *Meroë* & *Syene* Nili inſulæ. *Girrhæi* accolæ *Gir* fluminis, de quo ad 21, 251 aliquid dictum eſt.

Qui ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos;
Et gens compoſitis crinem vallata ſagittis.
Nec vero ſimiles cauſſas creſcentibus undis,
Aut tempus, meruit. glacie non ille ſoluta,
Nec circumfuſo ſcopulis exuberat imbre.
Nam cum triſtis hiems alias produxerit undas,
Tunc Nilum retinent ripæ. Cum languida ceſſant
Flumina, tunc Nilus mutato jure tumeſcit.
Quippe quod ex omni fluvio ſpoliaverit æſtas,
Hoc Nilo natura refert, totumque per orbem
Collectæ partes unum revocantur in amnem.

Quoque

23 velata *vulg.* vellata *MS.* religata *MS.* 25 ut *vulg.* 29 *pro* jure, rure, rite, more *MSS.* 32 vires *Cuj.* agmen *MSS.*

21 *Qui vaſta colit* &c. non eſt Girrhæorum deſcriptio, ſed periphraſis etymologica Troglodytarum, qui inter Nilum & ſinum Arabicum habitabant.

22 Aethiopum deſcriptio forte ex Herodoto, qui 3, 97 memorat, illos ſua ad huc ætate tertio quoque anno interjecto Perſis tributi nomine etiam pependiſſe διηκοσίας φάλαγγας (phalangas, cylindros, trabes) ἐβένε, καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλες εἴκοσι. Hinc *ebenus Meroëtica* non *Mareotica* legendum Luca. 10, 117 coll. 303 viderunt viri docti. De ebeno Plin. 12, 8.

23 De hoc Meroënſium more dictum ad 7, 21.

25 *Meruit* non dubium eſt, quin ſimpliciter ſignificet hic, accepit a natura, divinitus hoc habet &c. Quod ad rem ipſam, ſimiliter fere diſputat Herodotus l. c. Sed diſerte Strabo l. c. p. 543, 20 Οἱ ἀρχαῖοι ςοχασμῷ τὸ πλέον, οἱ δὲ ὕςερον αὐτόπται γενηθέντες ᾔσθοντο ὑπὸ ὄμβρων θερινῶν πληρύμενον τὸν Νεῖλον, τῆς Αἰθιοπίας τῆς ἄνω κλυζομένης, καὶ μάλιςα ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄρεσι· παυσαμένων δὲ τῶν ὄμβρων παυομένην κατ' ὀλίγον τὴν πλημμυρίδα κ. τ. λ. Conjectura veteres fere, oculis autem ſuis poſteriores deprehenderunt, inundata ab æſtivis imbribus ſuperiore Aethiopia, in extremis maxime montibus, impleri Nilum: remittentibus imbribus ceſſare etiam paullatim inundationem. Hæc hodie quoque, quod ſciam, ut certa ſumuntur v. g. a Ri. Pocokio.

30 Dicere videtur aliquid: ſed illud aliquid, metuo, nihil eſt. Equidem cum probe attendi, nihil video, præter luſum quendam ingenii & verborum, Naturam, quas aquas aliis fluminibus auferat, eas omnes Nilo infundere. Sed qua ratione, & quibus viis hoc fiat, ſcire volebant homines.

Quoque die Titana Canis flagrantior armat,
Et rapit humores madidos, venasque calore
Compeſcit, radiisque potentibus æſtuat axis;
Nilo bruma vehit contraria tempora mundo.
Defectum ſolitis referens cultoribus æquor
Effluit Aegeo ſtagnantior, acrior alto
Ionio, ſeſeque patentibus explicat arvis.
Fluctuat omnis ager: remis ſonuere novales
Sæpius, æſtivo jaceat cum ſorte ſopore,
Cernit cum ſtabulis armenta natantia paſtor.

33 cumque *vulg. præter Ald. & Heinſ.* 1 *qui habent* quoque, *ut & MS. Barth. Sed Barth. Adv.* 11, 24 *emendat* Cumque diem Titane canis flagrantior armat, *nec diſſentit Heinſ. qui etiam* Cumque *probat ex MSS.* 34 madidus *MSS.* rabidus, madidis, ſidus *conj. Barth.* et rapit humores avidus *conj. Heinſ.* calorem *MS.* vanosque calores *MSS. etiam Cuj.* canosque calores *MS.* varioque calore *MS. Latet aliquid, ait Heinſ.* 36 venit *vulg.* vehit *ex MS. Heinſ.* 37 defectum ſolitumque ferens *MSS.* ſolitumque ferens *etiam Ald.* Defectum ſolitis repetenss *conj. Heinſ. Certe illa caſuum in epithetis permutatione nihil frequentius.* 39 potentibus *MS.* 41 jacuit *Raph. h. e. Scaliger: quod placet.*

33 *Quo die*, h. e. quo tempore Sirius ardentior Solem radiis vehementioribus tanquam telis armat, & humores in vaporem tollit, & fontium venas obſtruit; quo tempore, inquam, cælum radiis Solis potentioribus in reliquo orbe æſtuat: eo ipſo tempore hiems ſua, & madida tempeſtas, accolis Nili advehit tempora mundo ſ. motui corporum cæleſtium, unde æſtimant tempora reliqui, contraria, & mutat in mare campos cultoribus ſuis deſtitutos, cum ſerunt alii, & metunt &c.

38 *Stagnantior* cave ita accipias quaſi *ſtagnare* h. e. ſtare conſtet mare Aegeum, quo nihil eſt inquietius; ſed copiam aquarum ſignificat. Sed quomodo illud defendam *acrior Ionio*, non habeo, cum placidas & ſtagnantes eſſe Nili aquas conſtet. Cogitabam pro *acrior* legi poſſe *altior*: ſed nec hoc placeret, ut nimis hyperbolicum.

XLVIII

v *MAGNES**

Quisquis sollicita mundum ratione secutus
Semina rimatur rerum, quo Luna laborat
Defectu, quæ causa jubet pallescere Solem:
Unde rubescentes ferali crine cometæ,
Unde fluant venti, trepidæ quis viscera terræ
Concutiat motus, quis fulgura ducat hiatus,
Unde tonent nubes, quo lumine floreat arcus:
Hæc mihi quærenti, si quid deprendere veri

Mens

* de statua Martis ferrea & Veneris magnitica *Ald.* 5 furant *Cuj.* 6 commoveat *vulg.* concutiat *etiam Cuj.* quæ -- origo *vulg.* quis -- hiatus *etiam Cuj.* 8 hæc *al.* verum *vulg.*

* Locos etiam de hoc naturæ miraculo classicos nostrorum indicamus Lucret. 6, 908 & Plin. 34, 14 s. 32. Multa undique congessit Barthius.

2 *Semina rerum* sunt etiam Lucretio passim, quæ elementa alias vocant, corpuscula, in quæ denique corpora quævis resolvantur. Ne solœcum sit *laborat, jubet*; intelligamus plenam orationem obversatam poëtæ hanc, *Rimatur* defectum, *quo defectu laborat Luna* &c. Deinde *unde* sint *rubescentes* rel.

3 De Solis defectu vel eclipsi loquitur: quamquam nec illud inauditum antiquis, nec nostra ætate phænomenon, Solis velut expallescentis. Plin. 2, 30 *Fiunt prodigiosi & longiores solis defectus: qualis occiso dictatore Cæsare & Antoniano bello, totius pene anni pallore continuo.*

4 Antiqua superstitio a Cometis sibi publica mala metuebat: hinc *feralis crinis*, mortium ac pestilentiæ nuncius.

5 *Fluere* pulchre dicuntur venti, fluidum enim aër val maxime, *flare*, *fluere*, *flagrare* cognata verba e sono venti, aquarum, flammæ ducta.

6 *Hiatus* eadem figura dicitur, qua apud Græcos Χάσμα, qua nostri, *es thut sich der Himmel auf*: facile fingunt sibi homines, illud cæruleum, quod sereno cælo videmus solidum quiddam esse, idque findi scindique a fulgure.

8 *Floreat* pulchre varietatem colorum iridis vigoremque exprimit. Hoc genus quæstiones acervat & proponit. sed multo majore doctrinæ subtilioris apparatu in suo Mallio 17, 100. Sententia autem hæc est, Qui miracula naturæ cælestia & totum orbem terrarum afficientia, rimantur, illi mihi rem parvam & sensui expositam explicant: ut simul rideat eos, qui cæli scrutantur plagas, & quæ ante pedes sunt ignorant.

Mens valet, expediat. Lapis eſt cognomine Magnes,
Decolor, obſcurus, vilis. Non ille repexam
Cæſariem Regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec inſigni ſplendet per cingula morſu:
Sed nova ſi nigri videas miracula ſaxi,
Tum pulcros ſuperat cultus, & quidquid Eois
Indus litoribus rubra ſcrutatur in alga.
Nam ferro meruit vitam, ferrique rigore
Veſcitur: hoc dulces epulas, hoc pabula novit:
Hinc proprias renovat vires: hinc fuſa per artus
Aſpera ſecretum ſervant alimenta vigorem.
Hoc abſente perit. triſti morientia torpent
Membra fame, venaſque ſitis conſumit apertas.
Mavors, ſanguinea qui cuſpide verberat urbes,

Et

9 expediam *Heinſ.* experiar *conj. Heinſ.* 14 tunc ſuperat pulchros *al.* purpureos ſuperet *conj. Heinſ.* 15 Indi -- ſcrutantur *MSS.* 16 ex ferro *vulg.* 17 has -- hæc *al.* 18 hinc fuſa *vulg.* revocat *Cuj.*

9 *Magnes cognomine.* Lucret. l. c. *Quem Magneta vocant patrio de nomine Graji, Magnetum quia ſit patriis in finibus ortus.*

10 *Repexa Cæſaries* retro pexa, ne frontem nimis occultet, aut proſpectum adeo impediat. Diadema hic deſcribitur gemmis diſtincta, cujus ope retro acti crines continentur.

12 *Cingula* hominum & equorum geminata noſter celebrat 70, 71. 73.

15 *Rubram algam* videtur vocare non a ſuo colore, ſed quod Rubri maris h. e. Oceani Indici rejectamentum ſit.

16 *Meruit* magnes, i. accepit, *vitam* a ferro. Jam tum itaque cognitum erat, ita conſervari augerique vim magnetis, ſi ſemper reſpondentem viribus ſuis ferri maſſam a ſe ſuſpenſam habeat. Paullo aliter Plin. l. c. *Sola hæc materia* (ferrum) *vires ab eo lapide accipit, retinetque longo tempore, aliud apprehendens ferrum, ut annulorum catena* (a magnete pendentium) *ſpectetur interdum: quod imperitum vulgus appellat ferrum vivum.* Illud de annulis eſt ex Platonis Ione p 145, A. Huic certe debet Lucretius 6. 911 *Catenam Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex ſe Quinque etenim licet interdum pluresque videre Ordine demiſſos levibus jactarier auris Unus ubi ex uno dependet ſubter adhærens, Ex alioque alius lapidis vim vinclaque noſcit.* Forte etiam eo reſpicit noſter, quod ferri lamina applicata velut armandus eſt magnes, ut vim ſuam commode exſerat.

22 Utrum hanc hiſtoriam velit eſſe Claudianus, & credere nos poſtulet,

Et Venus, humanas quæ laxat in otia curas,
Aurati delubra tenent communia templi.
Effigies non una Deis: ſed ferrea Martis
Forma nitet, Venerem magnetica gemma figurat.
Illis connubium celebrat de more ſacerdos.
Ducit flamma choros: feſta frondentia myrto
Limina cinguntur, roſeiſque cubilia ſurgunt
Floribus, & thalamum dotalis purpura velat.

Hic

23 gentes *pro* curas *Cuj.* 26 magnetia *MS.* magnetida *MSS.* *ut ſit* Venus Μαγνῆτις, *quod mihi placet.* Magneſia *conj. Heinſ.* 30 thalamos *al.*

poſtulet, fuiſſe aliquando tale ſpectaculum exhibitum, non auſim dicere. Debebat certe locum nominare, ut requirere lectores poſſent. Ingenioſum certe commentum ſive poëtæ fuit ſive Mechanici, Martem qui ferreus eſt, cujus nomine hodie ferrum ſignant Chemici, ſic trahi a Magnetica Venere. Poterat alioqui de hiſtoria patria ſumere argumentum de quo Plin. l. c. *Eodem lapide Dinochares, architectus Alexandriæ Arſinoës templum concamerare inchoaverat, ut in eo ſimulacrum ejus pendere in aëre videretur. Interceſſit mors ipſius & Ptolemæi, qui id ſorori juſſerat fieri.* Sed factum eſſe ait Auſonius Moſellæ v. 314 ubi ſimiles machinationes referunt Freherus & Tollius. Sex & triginta anni ſunt, cum ad locum Plinii pluſcula hac de re diſputavi Chreſtom. Plin. n. 115 no. 54. quibus modo illud unum addo, apud Caſſiodorium Var. 1, 45 commemorari *ferreum Cupidinem in Dianæ templo ſine aliqua alligatione pendentem*: & Iſid. Orig. 16, 20 *Ex eodem lapide architectus quidam Alexandriæ templum concameravit, unde & in eo ſimulacrum ferro in aëre pendere videretur.* Similem de Serapide fabellam habet Ruffinus H. E. 2, 33. Vbique ſibi ſimiles ſunt homines. Similis imperitia naturæ & miracula fingendi libido ferreum Muhammedis ſarcophagum in libero aëre ſuſpendit. Poëta tamen noſter fingit, quod naturæ non repugnat.

25 Probabilior fieri poſſit fabula, facilior machinatio, ſi facias Martem non totum e ferro; ſed, qualis eſſe ſolet, tunica tectum adamantina, ceterum de levi materia, ut ſubere, cavum &c.

27 Connubia & nuptias deorum ludere antiquum & ſolenne. Ita Bacchi & Ariadnes nuptiæ aguntur apud Xenophontem Sympoſ. extr. Sic Coronidis, e qua Aeſculapius natus eſt, apud Ariſtid. Sacr. Orat. 1 p. 289 Jebb. Sic Podalirii & matris Alexandri, itemque Lunæ & Alexandri illius ψευδομάντεως amores aguntur, apud Lucia. c. 39 ſ. T. 2 p. 245: unde illud etiam obſervamus, illum diem talis cerimoniæ δᾳδίδα dictum, καὶ δᾷδες δὲ ἐκαίοντο, ut hic *Ducit flamma choros.*

Hic mirum consurgit opus. Cytherea maritum
Sponte rapit, cælique toros imitata priores
Pectora lascivo flatu Mavortia nectit,
Et tantum suspendit onus, galeæque lacertos
Implicat, & vivis totum complexibus ambit.
Ille lacessitus longo spiraminis actu
Arcanis trahitur gemma de conjuge nodis.
Pronuba fit natura deis, ferrumque maritat
Aura tenax. subitis sociantur Numina furtis.
Quis calor infundit geminis alterna metallis
Fœdera? quæ duras jungit concordia mentes?
Flagrat anhela silex, & amicam saucia sentit
Materiem, placidosque chalybs cognoscit amores.
Sic Venus horrificum belli compescere Regem,

Et

36 ictu, *it.* æstu *conj. Heins.* 40 infundit *al.* insudet *MS. hinc* insudat *conj. Heins.* 41 duros -- montes *i. metalla montibus effossa conj. Barth. nec displicet Heinsio: & pulchre convenit* v. 41 anhela silex, *&* v. 54 jam gelidas rupes *&c.* 43 ignoscit *MS. hinc* placidoque chal. ignescit amore *conj. Heins.* placitosque *MS.*

31 Si talis fabula vel spectaculum actum est, oportet quacunque machinatione primo prope sibi admota esse signa utriusque Dei, donec illam quam atmosphæram magnetis vel sphæram activitatis dicunt philosophi, attingeret Mars, quo facto reliqua sponte naturæ magneticæ potuere peragi.

33 *Flatus*, ut *Afflatus* actum potentem, sed occultum & fugientem oculos notat: qualis est venti, ignis, siderum, contagio morbi, & hic vis magnetica.

34 *Galeam* oportet cogitare bene longam, quæ etiam cervicem & collum tegat.

36 *Spiraminis actum* eodem sensu ponit, quo modo *afflatum* dixerat, & statim vocat *auram*. Sic *influxum* vocarunt rationem, qua anima corpus agit, non ut modum declararent; sed ut illum a se non satis intelligi indicarent.

39 Non satis proprie *furta* dicit, quæ in conspectu omnium fiunt: sed potest hoc intelligi cum respectu ad Vulcanum, & quod nihil solennius est poëtis quam Veneris res, quæ plerumque furtim fiunt ita signare.

40 *Fœdera* solet noster de omni lege naturæ dicere, ut 3, 4. 26, 56. 3, 65. Sic Lucretius in hoc ipso argumento magnetis, 6, 906 quærit *Quo fœdere naturæ fiat* &c.

41 Ludit, cum *duras mentes* tribuit signis e metallo.

Et vultu mollire ſolet, cum ſanguine præceps
Aeſtuat, & ſtrictis mucronibus aſperat iras.
Sola feris occurrit equis, ſolvitque tumorem
Pectoris, & blando præcordia temperat igni.
Pax animo tranquilla datur, pugnaſque calentes
Deſerit, & rutilas declinat in oſcula criſtas.

Quæ tibi, ſæve puer, non eſt permiſſa poteſtas?
Tu magnum ſuperas fulmen, cæloque relicto
Fluctibus in mediis cogis mugire Tonantem.
Jam gelidas rupes, vivoque carentia ſenſu
Membra feris. Jam ſaxa tuis obnoxia telis,
Et lapides ſuus ardor agit, ferrumque tenetur
Illecebris, rigido regnant in marmore flammæ.

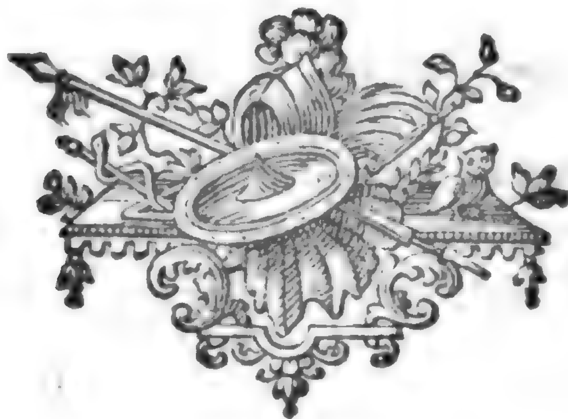

45 vultum *al.* 46 *pro* ſtrictis, triſtes *MSS.* 47 mollitque *al.* ſolvitque *etiam Baſ. marg.* 52 *pro* fulmen, numen *MSS.* 54 ſexu *Junt. Baſ. Plant.*

47 *Equi* & currus Marti ſolent tribui e veteri & heroica militandi ratione. Sic apud Hor. Car. 3, 3. 16 *Martis equis Acheronta fugit.*

51 Lepida ad Cupidinem Apoſtrophe, qui tanta ſit potentia ut metalla etiam animare poſſit.

53 *Fluctibus in mediis mugiit* Jupiter, cum Tauri imagine Europam rapuit.

55 *Feris*, ſagitta tua percutis & vulneras.

XLIX

VI APONUS*

Fons, Antenoreæ vitam qui porrigis urbi,
Fataque vicinis noxia pellis aquis,
Cum tua vel mutis tribuant miracula vocem,
Cum tibi Phœbeus carmina dictet honos,

Et

* De Aponis balneis *Vien. Baf.* & *Gryph.* de Apone balneis *Junt.* de Apono *al.* 1 urbis *conj. Cruf. Probab. Critt.* p. 264. 3 fpiracula *conj. Heinf. ad Virg. Aen.* 10, 291. 4 plebejus *omn. ante Heinf. qui ex conjectura MSStis adjuta mutavit.*

* De nominis ratione vid. ad v. 69. De ipfo autem fonte hoc & thermis, quæ funt apud antiquos, fua diligentia congeffit Cluverius Italiæ ant. 1, 18 p. 148, in quibus memorabilis in primis eft Caffiod. Var. 2, 39 ubi & quæ a natura fint in illo fonte mirabilia, defcribitur, & quæ ars humana adjecerit, indicatur. Jubet nimirum rex Theodoricus, diligenter confervari tam beneficum fontem, & illius ædificationum vitia partim emendari partim caveri. Memorantur ibi *cuniculi*, *ædificia thermarum*, *palatium longæ fenectute quaffatum*; affignatur pecunia &c. De ftatu hodierno hoc ipfo tempore prodiit inter Dominici Vandelli Differtationes tres prima de Aponi Thermis, fed cujus copia mihi nondum facta erat, cum hæc mittenda effent Lipfiam. Itaque non habeo dicere, utrum in ea aliquid fit juvando h. e. emendando explicandove, vel huic carmini aptum, vel formulæ Caffiodorianæ. Et videtur hodiernam potius conditionem, quam hiftoriam veterem refpexiffe vir doctus, certe quantum intelligi poteft ex relatione Lipfica 1758 n. 71 p. 634 fq.

1 *Antenora* Trojæ exfulem Patavii conditorem celebratum, notum ex Liv. 1, 1. *Porrigere* eft extendere, producere, longiorem reddere, ut Hor. Car. 3, 16. 40 ubi pulchra antithefis *Contracto cupidine, porrigam*, augebo, *vectigalia.*

2 *Fata noxia*, morbos peftilentes urbis, mortemque adeo, pellit hic fons *vicinis aquis* fuis.

4 Honos, quem Phœbo afflati poëtæ habere tibi volunt, *dictat tibi*, h. e. honori tuo, *carmina.* Refpicit autem ad morem illum in templorum parietibus, (ut in æde Aefculapii, in facello Priapi) in bafibus fignorum, fcribendi carmina, cujus generis magnam vim debemus Paufaniæ, & his, qui illam Græcorum epigrammatum ἀνθολογίαν f. florilegium collegerunt: talia in Memnonis crure fcripta dedit nuper Rich. Pocockius: talia in facello & Palatio Aponi pofita, Claudianus indicat. Sed cum hoc non foli poëtæ faciant, fed pro fuo captu etiam alii: non aufim damnare lectionem ceterorum, *plebejus.* Cum hoc faciat vulgus: quid nos poëtæ?

Et ſit nulla manus, cujus non pollice ductæ
  Teſtentur memores proſpera vota notæ;
Nonne reus Muſis pariter Nymphiſque tenebor,
  Si tacitus ſoli prætereare mihi?
Indictum neque enim fas eſt tacitumque relinqui
  Hunc qui tot populis pervolat ora locum.
Alto colle minor, planis erectior arvis,
  Conſpicuo clivus molliter orbe tumet.
Ardentis fecundus aquæ, quacumque cavernas
  Perforat, offenſo truditur igne, latex.
Spirat putre ſolum, concluſaque ſubter anhelo
  Pumice rimoſas perforat unda vias.

Humida

6 veteres *MS.* 7 videbor *MSS.* 9 ludibrium quid enim fas eſt a vate relinqui *Ald. & multi MSS. Hinc* lud. ſit enim nec fas a v. r. *conj. Heinſ.* 10 provocat *Clav. Raph. Barth. & convenit cum* plebejus *v.* 4. populis provocat ore loqui *Vien. Baſ. Junt.* provolat ore locum *Ald.* orbe *MSS.* 11 *pro* planis, parvis *vulg.* planis *e conj. Heinſ. quam firmant MSS.* patulis *conj. Heinſ.* 12 clinis *MSS.* 14 proferat *Vien.* 16 limoſas *Heinſ.* 1. *Pro* perforat, perſurit, *vel* perluit *conj. Heinſ.* limoſas perſonat *conj. Cruſius l. c.*

6 *Memores notæ*, metonymicos, quæ memoriam ſervant, ut *memores faſtos* Hor. Car. 3, 17. 4. *Vota proſpera*, quæ rata habuit Deus.

10 *Populum* accipio ampla ſignificatione, ut populum omnem Romanum, certe Italicum comprehendat. Alioqui enim *populos* hic exſpectaremus plures.

13 *Fecundus* impropric, & metaphora quadam dicitur: quaſi pariat aquam ille clivus.

14 *Offenſus* eſt etiam ex ipſa actionis reciprocæ natura, & uſu linguæ, qui offendit vel impulit. Aqua protruditur ab igne, qui ad illam offendit. Poteſt hoc facilius intelligi ab his, qui non ignorant, ope ignis ſubtus concluſi extolli, & exhauriri aquam de metalli ſodinis.

15 *Putre ſolum* eſſe terram ſolutam, poris multis perviam, transmittentem molles radiculas, ex ruſticæ rei ſcriptoribus notum eſt. *Anhelus pumex*, qui ſpiritum transmittit per poros ſuos. *Perforare vias rimoſas* quid ſit, nemo non facile intelligit: ſed non probabile eſt, poëtam, ſi quis alius copioſum & rem variare prodigialiter aptum, uno interjecto verſu repetiturum præ paupertate idem verbum. Itaque multo magis placet, ut *unda* cum ſono quodam, viam ſibi per oblimatas fiſtulas aperiens *vias limoſas perſonet.* Βορβορυγμὸν & κορκορυγμὸν vocant Medici ſonum inteſtinorum a commotis liquidis ortum. Talis ſonus eſt cum lutum pedibus, aut manibus conſperſio farinacea, ſubigitur. Limoſæ cujusdam naturæ ex venis quibusdam horum fontium prodeuntis mentionem quoque Vandellus facit.

Humida flammarum regio Vulcania, terræ
Ubera ſulfureæ fervida regna plagæ.
Quis ſterilem non credat humum? fumantia vernant
Paſcua: luxuriat gramine cocta ſilex.
Et cum ſic rigidæ cautes fervore liqueſcant,
Contemtis audax ignibus herba viret.
Præterea grandes effoſſo marmore ſulci
Saucia longinquo limite ſaxa ſecant.
Herculei (ſic fama refert) monſtratur aratri
Semita, vel caſus vomeris egit opus.
In medio pelagi late flagrantis imago,
Cærulus immenſo panditur ore lacus,
Ingenti fuſus ſpatio: ſed major in altum
Intrat, & arcanæ rupis inane ſubit:
Denſus nube ſua, tactuque immitis, & hauſtu,
Sed vitreis idem lucidus uſque vadis.
Conſuluit natura ſibi, ne merſa lateret,

18 tubera *Cuj.* 21 rigido *vulg.* liquido *Vien. marg.* 22 contentis *Vien. Ald. Baſ. Sed* contemptis *etiam Cuj.* 23 effoſſi *al.* 24 continuo *vel* contiguo *conj. Heinſ.* 26 nec *vel* ni, *vel* ſeu caſus *conj. Heinſ. Pro* caſus, Cacus *conj. Barth. male judice Heinſ.* 27 ſtagnantis *conj. Heinſ. ſed ipſius judicio non neceſſaria.* 30 arcatæ *conj. Heinſ. ut* 28, 518. 31 merſus *MSS.* 33 tota *MSS. & placet Barthio.* ne tota niteret *Baſ. Sed* merſa *in marg.* & lateret *Cuj.*

17 Hic etiam gratiam captat ex antitheſis, quæ ſic ordinanda videntur, Regio Vulcania flammarum eadem eſt humida: regna fervida plagæ ſulfureæ eadem ſunt terræ ubera.

20 Plin. 2, 103 *Patavinorum fontibus calidis herbæ virentes innaſcuntur.* Confervæ ſpecies quasdam hodie in ferventibus aquis naſci, Tremellam item & marinas quasdam plantas ex Vandello refertur l. c. p. 635: etiam animalia quædam, inteſtina aquatica, ſcarabæos amphibios, vermes culicum & alia.

23 De his ſulcis nihil eſt apud Caſſiodorium. *Longinquum* hic pro ſimplici longum dici apparet.

28 *Immenſum* de profunditate accipiendum. Caſſiodorius ita: *Cæruleum fontem vidimus in formam dolii concavis hiatibus æſtuantem, & fornaces anhelantium aquarum —— quæ licet more calidæ nebuloſos vapores exhalent, hanc tamen jucundam perſpicuitatem aſpectibus humanis aperiunt, ut quivis hominum illam gratiam deſideret contingere, etiam cum non ignoret ardere.*

Admiſitque oculos, quo vetat ire calor.
Turbidus impulſu venti cum ſpargitur aër,
Glaucaque fumiferæ terga ſerenat aquæ;
Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi:
Tunc veteres haſtæ regia dona micant:
Quas inter, nigræ tenebris obſcurus arenæ,
Diſcolor abruptum flumen hiatus agit.
Apparent infra latebræ, quas gurges opacus
Implet, & abſtruſus ducit in antra ſinus.
Tunc montis ſecreta patent; qui flexus in arcum
Aequora pendenti margine ſumma ligat.

Viva

35 Zephyri cum tergitur *conj. Heinſ.* 36 claraque *MSS. Cuj.* 38 *pro* haſtæ, tali *conj. Heinſ. V. N.* 39 tenebris *Ald. MSS.* 41 intra *al.*

35 *Turbidus* a vapore illo ferventis aquæ aër cum venti impulſu diſpergitur &c. *Glaucus* color nebulæ ſulfureæ.

38 Quæ ſint illæ *haſtæ veteres, dona regia*, non docet, h. e. de illis tacet, & nihil niſi jucundam perſpicuitatem laudat, Caſſiodorius. Videntur homines quidam beati, qui vidiſſent illud naturæ ſpectaculum, vel ſalutem inde retuliſſent, relinquere voluiſſe ſui memoriam, haſtis in fundum jactis, forte cum titulo, quæ memoriam illorum ſervarent; forte etiam ſignarent terminos illius diſcoloris fluminis per aquam pellucidam euntis: ſive ab alveo tantum vel ſulco coloretur, ſive ipſa aliter colorata reliquæ pellucidæ non admiſceatur, cujus generis miracula paſſim videntur. Enarrat plura Plin. 2, 103. Pellucidas autem valde fuiſſe fontis aquas, apparet ex Sueto. Tiber. c. 15 ubi de aureis talis quos Tiberius ex oraculo in Aponi fontem jecerat, *Hodieque*, inquit, *ſub aqua viſuntur ii tali.* Eſt in vicinia Gottingæ fons ſub ipſum e ſuo ſacu egreſſum molam plurium rotarum agens, cujus aqua lucidiſſimæ perſpicuitatis oculos ad fundum usque multis cubitis a ſuperficie remotum transmittit.

39 Modo monebam, videri haſtas ad hoc depreſſas, ut ſignarent terminos *obſcuri* ilius a *tenebris nigræ arenæ hiatus.*

41 Cogitare oportet ſpecum variis cavis & velut labyrinthis conſtantem, ſuperne tamen arcuatis velut fornicibus tectam.

43 Illud *tunc* reducit lectorem ad illam conditionem v. 35 memoratam.

44 Circa hunc fontem, qua apertus eſt & patet, mons in arcum flexus jungit ſummam planitiem ſuam margine ſubtus cavo (hoc enim eſt *pendens, penſile, ſuſpenſum*) qui margo tanquam *ſcena* e *vivis* virentibusque ceſpitibus contexta, circumdat, *coronat*, & conſtringit *vapores* exhalantes. Ille margo (ſubjectis ſaxis pumiceis fornicatus) eſt terra quæ exili cortice *natare* propter elaſticam mobilitatem dici poteſt &c.

Viva coronatos adſtringit ſcena vapores,
Et levis exili cortice terra natat,
Calcantumque oneri numquam ceſſura virorum,
Suſtentat trepidum fida ruina pedem.
Facta manu credas, ſic leves circuit oras
Ambitus, & tenuis perpetuuſque riget.
Hærent ſtagna lacu plenas, æquantia ripas,
Præſcriptumque timent tranſiluiſſe modum:
Quod ſuperat, fluvius devexa rupe volutus
Egerit, & campi dorſa recurva petit.
Devehit exceptum nativo ſpira meatu.

45 *pro* ſcena, ſæva *Baſ.* & ſcæna *marg.* 46 fornice, *vel* cæſpite *conj. Heinſ. vel* ceu -- natet. 47 calcaturque *Baſ. Junt.* nuſquam *malit Heinſ.* 48 firma *Cuj.* 49 lenes *al.* 50 alveus -- rigat, *vel* ambitus -- ligat *conj. Heinſ.* 51 arent *MS.* loco *al.* planas ripas *etiam contra libros legi vult Heinſ. Non audio.* 52 exſiluiſſe *MSS. & Raph.* 53 fluvio *Baſ. marg.* 55 ſpuma *vulg.* ſpina *MSS. Ald.* vicino ſpuma recurvo *MS.* ſigma *conj. Barth. i. e. figura literæ C.* ſpira *conj. Heinſ.*

45 Ad *coronatos* illos *vapores* intelligendos mirifice accommodatus eſt Caſſiodorii locus non procul ab initio, ubi memorat *fornaces anhelantium aquarum circumducto tereti labio* (ſic pulchre Garet. pro abſurdo illo *tentilatio*) *naturæ probabili diſpoſitione coronatas.* Quem *marginem* vocat poëta, illud eſt *teres labium* Caſſiodorii. *Fornaces anhelantes* in ferrariis magnis qui viderit, illis igneis vaporibus mente ſubſtituat æſtuantis aquæ fervidam ebullitionem, & habebit imaginem Aponi, qualem Claudianus cum iſta ſcriberet conceperat,

48 *Fida ruina*, jucunda antitheſi. Qui incedunt per illum marginem, ruinam ob inſtabile & repercutiens veſtigium metuunt, ſed illa *fida* eſt, nihil mali adfert, ruenti ſimilis ſemper reſtituit ſe.

50 *Ambitus*, quem *marginem* modo vocarat, *teres labium* Caſſiodorius, tenuis ille quidem eſt, *exili cortice*, ſed tamen *perpetuus*, cohærens, *riget*, rigorem & tenorem ſuum ſervat.

51 *Plenæ ripæ* idem notant, quod alveus plenus. Vehementius etiam Caſſiodorius, *Ore pleniſſimo, in ſphæræ ſimilitudine, ſupra terminos ſuos aquarum dorſa turgeſcunt: unde latex tanta quiete defluit, tanta quaſi ſtabilitate decurrit, ut eum non putes decreſcere, niſi quia inde aliquid rauco murmure ſentis exire.*

55 *Spira*, foſſa vel alveus varios flexus habens. Caſſiodorio *recurva ſpatia, quæ arte facta ſunt longiora.* Anfractus hos dum percurrit aqua, paullatim tepeſcit. *Patulas plumbi vias* eſſe eas, quas fiſtulas dicunt architecti, apparet: & utitur ſtatim hoc nomine ipſe poëta.

In patulas plumbi labitur inde vias.
Nullo cum ſtrepitu, madidiſque infecta favillis,
Deſpumat niveum fiſtula cana ſalem.
Multifidas diſpergit opes, artemque ſecutus
Qua juſſere manus, mobile torquet iter,
Et junctos rapido pontes ſubtermeat æſtu,
Afflatoſque vago temperat igne tholos.
Acrior interius, rauci cum murmure ſaxi,
Spumeus eliſo pellitur amne vapor.
Hinc pingues repetunt feſſi ſudore lacunas:
Frigora aquis longæ blanda dedere moræ.
Salve Pæoniæ largitor nobilis undæ,
Dardanii ſalve gloria magna ſoli:

Publica

56 patulos tubos *conj. Heinſ.* 57 nullo tum *MS.* madidis inf. *vulg.* 60 duxere *Cuj.* 61 ſubtervehit *MSS.* *unde* ſubter venit *conj. Heinſ. ad Aen.* 6, 132. ſubterluit *conj. Heinſ. pro* pontes, ſentes *MS.* montes *MS.* 63 acrius *vulg.* interea *MS.* 65 hinc pigras *vulg.* rigidas, nigras *conj. Heinſ.* 66 frigore *MSS. Ald.* frigora aquis *MSS. pro* blanda, damna *al.*

57 *Madidas favillas* puto dici tophaceam illam cinericii coloris materiem, quæ fiſtulis adhæret, quæ ſurculos etiam & plantas cruſta quadam ſolet obducere. Hujus rei non minus, quam *ſalis nivei* h. e. candidi, quem καθαρτικὸν eſſe prædicat, mentionem facit Vandellus laudatus.

62 *Tholi* ſunt fornices. Deſcribit cellas, in quas immiſſa fervens aqua, ſudationes efficit. Caſſiodorius, *Protinus ſaxo ſuſcipiente colliſa aqua inhalat primæ cellulæ ſudatoriam qualitatem.*

65 *Pingues* dicit *lacunas*, quarum aquis aliquid oleoſum, ſulfureumve admixtum. Unguntur alias poſt ſudorem in balneis.

66 Caſſiod. deſcribit gradus imminuti caloris: *Deinde -- minaci ardore depoſito, ſuavi temperatione molleſcit: mox -- cum aliqua dilatione torpuerit, multo blandius intepeſcit: poſtremo ipſo quoque tepore derelicto, in piſcinam Neronianam* (partem ſ. membrum credo thermarum Neronis, de quibus Mart. 7, 33 *Thermis quid melius Neronianis?*) *frigida tantum efficitur, quanto prius ferbuiſſe ſentitur.*

67 *Pæonia unda*, quæ vim medicam habet, vid. ad 24, 173.

68 *Dardanium* vocari, quidquid quocunque modo Trojanum eſt, Virgilii lectoribus notum: eodem igitur ſenſu *Dardanium* hic *ſolum* dicitur, ut v. 1 *urbs Antenorea.*

Publica morborum requies, commune medentum
Auxilium, præſens numen, inemta ſalus.
Seu ruptis inferna ruunt incendia ripis,
Et noſtro Phlegethon devius orbe calet:
Sulfuris in venas gelidus ſeu decidit amnis,
Accenſusque fluit, quod manifeſtat odor.
Sive pari flammas undarum lance rependens,
Arbiter in fœdus mons elementa vocat:
Ne cedant ſuperata ſibi; ſed legibus æquis
Alterius vires poſſit utrumque pati:
Quidquid erit cauſſæ, quocumque emitteris ortu,
Non ſine conſilio currere, certa fides.
Quis caſum meritis adſcribere talibus audet?
Quis negat auctores hæc ſtatuiſſe Deos?
Ille pater rerum, qui ſæcula dividit aſtris,

69 meretur *Vien. Junt. Baſ. ſed* medentum *in marg.* Medentum *eſt ab Aldo.* 70 ſubſidium *MSS.* 72 latet *MSS.* 74 ruit *MSS.* 75 ſive pares *vulg.* parens *MSS.* pari *Cuj. & ex MSS. Heinſ.* 79 erat *vel* ineſt *conj. Heinſ.* remitteris *vulg.* emitteris *Ald. & MSS.* emergitis *MS. unde* emerſeris *conj. Heinſ.* 80 corruit *MS.* 81 auſit -- neget *conj. Heinſ.*

69 Hoc elogium comprehenditur ipſo nomine fontis, cum ἄπονος vocatur, qui immunitatem præſtet & liberationem τῶν πόνων, quo nomine & dolores & morbi comprehenduntur. Ut igitur ἄποινα ſunt quibus redimuntur ποινὴ, pœnæ, mala eorum, qui hoſtes fuerant capti: ſic ἄπονος fons, quo depelluntur morbi ac dolores. De his lavacris Caſſiodorius, *Unde non tantum delicioſa voluptas acquiritur, quantum blanda medicina confertur. Scilicet ſine tormento cura, ſine horrore remedia, ſanitas impunita, balnea contra diverſos dolores corporis attributa.* Quod inemta *ſalus* a poëta vocatur, ad *inemtas dapes* reſpicit Hor. Epod. 2. 48 quas hortus domino præſtat.

76 *Mons* ille ſive collis, unde oritur Aponus, tanquam *arbiter*, *elementa* alios inter ſe pugnantia in concordiam ac *fedus* vocat. Nempe ad Heracliticam illam ἐναντιοτροπὴν reſpicit, de qua dictum ad 17, 72. Caſſiod. *Merito dicunt Philoſophi, elementa ſibi mutuis complexibus illigari & mirabili conjungi federatione, quæ inter ſe contraria intelligantur varietate pugnare &c.*

81 Hypallage & ſolitæ conſtructionis immutatio, ſed verum tamen dicit. Nam idem eſt, ſive cauſam adſcribas tribuaſve effectui, ſive contra effectum cauſæ.

Inter prima poli te quoque ſacra dedit,
Et fragilem noſtri miſeratus corporis uſum
Telluri medicas fundere juſſit aquas,
Parcarumque colos exoratura ſeveras
Flumina laxatis emicuere jugis.
Felices, proprium qui te meruere, coloni,
Fas quibus eſt Aponon juris habere ſui.
Non illis terrena lues, corrupta nec Auſtri
Flamina, nec ſævo Sirius igne nocet.
Sed quamvis Lacheſis letali ſtamine damnet,
Inde ſibi fati proſperiora petunt.
Quod ſi forte malus membris exuberat humor,
Languida vel nimio viſcera felle virent,
Non venas reſerant, nec vulnere vulnera ſanant,
Pocula nec triſti gramine miſta bibunt:
Amiſſum lymphis reparant impune vigorem,
Pacaturque ægro luxuriante dolor.

84 te q. ſ. colit *MSS.* *inde* colit. p. ſ. dedit *conj. Barth.* & *Heinſ.* 86 tellurem *MS.* 90 Aponum *al.* 92 lævo *MSS.* 94 fata *editi omnes* & *MSS. pene omnes: nec repugnat verſus.* fati *MS.* & *Heinſ.* undæ *it.* inde fata ſibi *MS.* *unde* undis f. ſibi *conj. Heinſ.* fatis *ex MSS. defendit. Barth.* 96 rubent *vulg.* virent *ex MSS.* & *exemplis Heinſ.* 97 reſecant *MSS. Vien. marg.* & *Baſ. marg.* 99 nymphis *MSS.*

84 *Sacra poli*, *τὰ θεῖα*, cæleſtia Dei opera.

93 Recedit a vulgari fabula, qua Lacheſis colum tenet, Clotho producit filum, quod abſcindit Atropos: & facit mortem poſitivum quiddam, ut loquuntur Philoſophi, non meram vitæ abruptionem. *Lacheſis* generale Sortis nomen eſt, cui mors non minus quam vita ſubjecta eſt.

97 Duo illa remedia vellicat, in quibus ſemper non ſine ægrorum hinc periculo hinc ſalute pugnarunt medici: alteris morbos omnes per venarum vulnera & alvi portam ejicere conantibus, clamantibus alteris, per eas vias ipſam vitam & ſalutis fundamenta everri. *Triſte gramen* pulchre ſignat amaras omnes & radices & herbas, quibus alvus ducitur.

100 Adeo *pacatur dolor* (*πόνος*) ut luxuriari etiam, qui paullo ante æger erat, poſtliminio incipiat.

L

VII *DE PIIS FRATRIBUS ET EORUM STATUIS QUAE SUNT APUD CATINAM*

Adſpice ſudantes venerando pondere fratres,
Divino meritos ſemper honore coli.
Juſta quibus rapidæ ceſſit reverentia flammæ,
Et mirata vagas reppulit Aetna faces.

* de Siculis fratribus *Claver.* 3 luſtra *Junt. Baſ.* rabidæ *Cuj.* 4 rettulit *conj. Heinſ.* & *ſic Cuj.* expulit *Cuj.*

* Nobilis & antiqua narratio, μυθωδεστέρα illa quidem jam viſa Lycurgo in Leocr. c. 23: ſed aſſeverate eadem relata in Ariſtotelis ut putatur de mundo aureo libello c. 6, ubi poſt mentionem incendii Aetnæi, Ἔνθα καὶ τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ἐξόχως ἐτίμησε τὸ δαιμόνιον, περικαταληφθέντων ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, διὰ τὸ βαστάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων γονεῖς, καὶ σώζειν. πλησίον γὰρ αὐτῶν γενόμενος ὁ τοῦ πυρὸς ποταμὸς ἐξεσχίσθη παρέτρεψέ τε τὰ μὲν ἔνθα, τὸ δ' ἔνθα, καὶ ἐτήρησεν ἀβλαβεῖς ἅμα τοῖς γονεῦσιν τοὺς νεανίσκους. Inſigni honore affecit Piorum familiam Deus, ab ipſo flumine ignis deprehenſorum, quod ſenes humeris parentes ſervandi cauſa ſuſtuliſſent. Cum enim jam prope illos eſſe torrens ignis, diffiſſus hinc inde ſe avertit, & (tanquam in inſula) ſervavit illæſos una cum parentibus adoleſcentes. Non oblitus eſt hac hiſtoria ſuum de Aetna carmen exornare Severus a v. 621. Habent etiam, ut de aliis taceam, Strabo 6 p. 185 extr. ubi Ἀμφίνομον & Ἀναπίαν illos nominat. De varietate circa patriam & nomina vid. Salmaſ. ad Soli. p. 78, a, & VV. DD. ad Valer. Max. 5, 4 ext. 4. Pauſanias Phoc. ſ. 10, 28 hiſtoriam habet ut Lycurgus ſine nominibus. Urbem Catinam, Gr. κατάνην, ita ſignat Sil. 14, 197 *Et Catane generaſſe pios celeberrima fratres.* Auſo. de Urbib. 11 p. 249 Toll. *Ambuſtorum fratrum pietate celebrem* vocat. Memoria rei tam inſignis ſervata in multis Catinenſium numis, quos collectos videre licet in Geſſneriano opere Tab. 30. Noſter hoc ſibi in primis ſumſit, ut vel pictam in tabula, hanc hiſtoriam vel expreſſam ſtatuis pulchra ecphraſi illuſtraret, vel pictorem ſtatuariumve dum inſtruere videtur, poëtam ſe probet, & illud Horatianum exemplo firmet, *ut pictura poëſis erit.* Igitur coram ſe fingit contemplari ſtatuas, & oſtendere aliis. Huc pertinet primum ſtatim verbum carminis, *Adſpice* &c.

4 Laudatiſſimæ Metaphoræ bonis judicibus, quæ ſenſum & mentem inanimatis tribuunt, ut hic *mirata Aetna* pulchrum adeo & pium ſpectaculum.

Complexi manibus fultos cervice parentes,
Attollunt vultus, accelerantque gradus.
Grandævi gemina ſublimes prole feruntur,
Et cara natos implicuere mora.
Nonne vides, ut ſæva ſenex incendia monſtret?
Ut trepido genitrix invocet ore Deos?
Erexit formido comam, perque omne metallum
Fuſus in attonito palluit ære tremor.
In juvenum membris animoſus cernitur horror,
Atque oneri metuens, impavidusque ſui.
Rejectæ vento chlamydes. dextram exſerit ille,
Contentus læva ſuſtinuiſſe patrem.
Aſt illi duplices in nodum colligit ulnas
Cautior in ſexu debiliore labor.
Hoc quoque præteriens oculis ne forte relinquas,
Artificis

6 attollant -- accelerent *Junt. Baſ. al. etiam Barth. & Heinſ.* 1. *Sed* attollunt ---- accelerant *jam Vien. Ald.* ut tollant *conj. Heinſ.* 8 clara *Baſ. Junt. quod corruptum ex* chara. 11 arrexit *conj. Heinſ.* 12 ore color *vulg. Sed* ære tremor *Vien. marg. Ald. & MSS.* timor *Baſ. marg.* 15 erigit *vulg.* egerit *Vien. marg. MSS. ap. Heinſ. unde ille* exſerit, *quod firmat MS.*

5 *Fultus* dicitur aliquis ea re, in qua ſedet ut in throno. Sic 10, 152 *Hoc navigat oſtro Fulta Venus:* & 24, 199 *Solio fultus eburno.*

7 *Sublimis*, qui pedibus terram non attingere poteſt, ut in comœdiis, qui *ſublimes rapiuntur* vel *arripiuntur.*

11 Nunquam pulchrior, nunquam magis poëta Claudianus eſt, quam in picturis. Timor totum corpus timentis pervadit: hic *fuſus* eſt ab artifice per totum metallum.

13 *Horroris* indicia ſunt etiam in juvenum vultibus & geſtu, ſed ejus, qui animum non dejiciat, ſed una cum pilis erigat, ut gallinaciorum collo plumas, in canibus & apris ſetas, tanquam tela ad repugnandum videmus erigi: unde etiam *horrere acies* dicuntur a ſublatis armis.

15 *Rejectæ vento chlamydes* juvenum mihi non placent. Adverſo vento, vel ſumma certe celeritate currentibus ut ipſi ventum ſibi adverſum nixu ſuo videantur facere, poteſt hoc evenire, ſed non poteſt in his, qui currere propter onus non poſſunt, quos flammæ, quæ ſemper flatum & ventum habet, a tergo perſequitur. Deinde impoſiti humeris, hærentes tergo vetuli parentes volare chlamydas & ludibria ventis eſſe non patiuntur.

Artificis tacitæ quod meruere manus.
Nam conſanguineos eadem cum forma figuret,
Hic propior matri ſit tamen, ille patri.
Diſſimiles animos ſolertia temperat artis:
Alter in alterius redditur ore parens.
Et nova germanis paribus diſcrimina præbens,
Diviſit vultus cum pietate faber.
O bene naturæ memores, documenta ſupernæ
Juſtitiæ, juvenum numina, vota ſenum:
Qui ſpretis opibus medios properaſtis in ignes
Nil præter ſanctam tollere canitiem.
Haud equidem immerito tanta virtute repreſſas
Enceladi fauces obriguiſſe reor.
Ipſe redundantem frenavit Mulciber Aetnam,
Læderet exempli ne monumenta pii.
Senſerunt elementa fidem. Pater affuit æther,
Terraque maternum ſedula juvit onus.

Quod

23 annos *vulg.* animos *etiam Baſ. marg. MSS.* 25 quærens *MSS.* 27 ſuperbæ *Vien. marg.* 28 lumina *conj. Heinſ. qui ſic dedit ed.* 1. *Sed bene eſt, quod numina reducta ſunt ed.* 2. nota *Vien. ſed* vota *marg.* *29 medio in igne *MS. quod probat Barth.*

20 *Manus artificis*, licet hoc non ſit adſcriptum, *tacitæ* tamen *meruerunt*, ne hoc, quod ſtatim dicam, *oculis præteriens relinquas* non conſideratum.

21 *Conſanguineos*, ὁμαίμους eſſe fratres, vel ille Aen. 6, 278 *Conſanguineus leti ſopor* nos admonere poteſt.

23 *Diſſimiles annos* etiam probabile eſt. Similes poſſunt eſſe, & tamen altera ſenilis facies, altera juvenilis.

26 *Faber* pietatem unicuique fratrum ſuam, i. geſtum pietatis exſerendæ, ſed vultum etiam cuique ſuum tribuit, hoc eſt *diviſit*.

28 *Juvenum numina* ſunt Pii fratres, quatenus imitari illos debent juvenes. Optimus numinis cultus eſt illius imitatio. Iidem ſunt *vota ſenum*. Quis enim ſenex non optet tales eſſe, tales ſe præſtare ſuos filios.

32 *Enceladus* Aetna injecto gravatus, cum graviter anhelat, ignes ejicit. Hujus furor obſtupeſcit ad conſpectum tantæ pietatis &c.

35 *Elementa*, corpora naturalia, ſenſu fidei filiorum & pietatis in parentes tacta ſunt. Itaque aër, ventus, *Pater æther adfuit* portanti patrem; matre oneratum *Terra* mater adjuvit.

Quod, si notus amor provexit in astra Laconas,
Aeneam Phrygio raptus ab igne pater;
Si vetus Argolicos illustrat gloria fratres,
Qui sua materno colla dedere jugo:
Cur non Amphinomo, cur non tibi, fortis Anapi,
Aeternum Siculus templa dicavit honos?
Plura licet summæ dederit Trinacria laudi,
Noverit hoc majus se genuisse nihil:
Nec doleat damnis, quæ devius intulit ardor:
Nec gemat exustas igne furente domos.
Non potuit pietas flamma cessante probari.
Emtum est ingenti clade perenne decus.

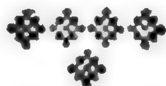

41 Onupi *Vien. Junt. Bas.* Anaphi *Vien. marg. Gryph. Vid. quos laudamus ad lemma.* 42 dicabit, dicarit *Cuj. & conj. Heins.*

37 *Fratrem* suum Castora, natura mortalem, Tyndari conceptum semine, *alterna morte redemit Pollux*, cujus Jupiter pater erat. Vid. ad Virg. Aen. 6, 121. Aeneam quis non pictum vidit in fronte Aeneidos ex 2, 721?

39 Biton & Cleobis ab Herodoto celebrati 1, 31 ex ore Solonis. Sed nos utemur Ciceronis verbis Tus. 1, 47 *Argiæ sacerdotis Cleobis & Biton filii prædicantur -- Cum illam ad solenne & statum sacrificium curru vehi jus esset, satis longe ab oppido ad fanum, morarenturque jumenta, tunc juvenes -- veste posita corpora oleo perunxerunt, ad jugum accesserunt -- Sacerdos precata a Dea* (Junone, puto) *esse dicitur, ut illis præmium daret pro pietate, quod maximum homini dari possit a Deo: post epulatos cum matre adolescentes somno se dedisse, mane inventos esse mortuos.*

43 Multos cives suos templis & statuis honoravit Sicilia, ut illos conditores suos Acrâganta, Gelan, ut Damonem & Pinthian, ut Archimedem &c.

45 Splendidæ sunt tales magnarum calamitatum velut excusationes, & similes illis φιλοσοφήμασι, quibus utuntur in Theodicaea docti homines, immo illi veteris ecclesiæ dicto, quod relatum etiam in Sequenti Natalis Dominici, in aurora ad missam secundam canenda, O *culpa nimium beata, qua redemta est natura.* Sed difficile est hoc persuadere hominibus eo tempore, quo maxime opus est. Maluissent Catinenses pietatem civium suorum in calamitate privata eminere.

EPIGRAMMATA

LI

1 *DE MULABUS GALLICIS*

Adſpice morigeras Rhodani torrentis alumnas
Imperio nexas, imperioque vagas,
Diſſona quam varios flectant ad murmura curſus,
Et certas adeant voce regente vias:
Quamvis quæque ſibi nullis diſcurrat habenis,
Et pateant duro libera colla jugo;
Ceu conſtricta tamen ſervit, patienſque laborum
Barbaricos docili concipit aure ſonos.
Abſentis longinqua valent præcepta magiſtri,
Frenorumque vicem lingua virilis agit.

Hæc

Viennenſis non habet. 3 munera, mœnia, numina *MSS.* currus *conj. Heinſ.* 5 longis *Heinſ. ex MSS. & Cuj.* 7 *pro* ſervit, ſerum *MS. hinc* frenis *conj. Heinſ.* luporum *pro* lupatorum *conj. Heinſ.* 9 abſentis doctique *MS.* 10 vices *vulg.*

1 Quum hic Barthius ad ſuam experientiam, & viſa a ſe ad Rhodani ripas mularum agmina, quaſi certabundus cum poëta, provocet; poſſumne ego tacere magnam vim mularum, majorem partem ſplendide ornatarum, quippe Gallicorum Ducum ſupellectilem geſtantium, quas per duo hoſce annos de feneſtra mea, tintinnabulis, quæ ſuſpenſa habent, excitatus, vidi? *Rhodanum torrentem* quaſi proprio epitheto appellat, cujus ubique memoretur celeritas.

2 Imperio & voce ſola perficit mulio, ut veniant, ad jugum & plauſtrum accedant, vel ut diſcedant.

6 *Patent colla*, quia nulla eorum pars jugo regitur.

10 *Auris* itaque mulabus his pro ore frenato eſt, vel frenum in aure eſt, ut poſſis convertere illud Horatianum Epiſt. 1, 15. 13 *Sed equi frenato eſt auris in ore.*

Hæc procul anguſtat ſparſas, ſpargitque coactas,
Hæc ſiſtit rapidas; hæc properare facit.
Læva jubet? lævo deducunt limite greſſum.
Mutavit ſtrepitum? dexteriora petunt.
Nec vinclis famulæ, nec libertate feroces,
Exutæ laqueis, ſub ditione tamen.
Conſenſuque pares, & fulvis pellibus hirtæ
Eſſeda concordes multiſonora trahunt.
Miraris, ſi voce feras pacaverit Orpheus,
Cum pronas pecudes Gallica verba regant?

12 hæc properat reſides *volebat Barth.* 13 ordine currum *Junt. Baſ. Plant.* limite curſum *Ald.* & *MS.* limite greſſum *Baſ. marg. Raph. Claver. Heinſ.*

11 *Anguſtare* eſt in anguſtius ſpatium cogere, ut Stat. Theb. 12, 666 *Theſeus agmina anguſtat*, cogit.

13 *Læva jubet* intelligamus *petere*: ut hodie non modo in regendis animalibus, ſed in militaribus etiam imperiis, uno verbo, & monoſyllabos ſi fieri poſſit, jubent vel vetant.

17 An *fulvis* leonum *pellibus* tegebantur mulæ? Sic puto, illæ præſertim, quæ eſſedis junctæ eſſent. Hæ quoque frenis, ut videmus, caruerunt.

19 *Feræ*, quam diu feræ ſunt, bella cum iis gerimus: *pacantur* cum manſueſcunt. Sic eas pacavit Orpheus.

20 *Pronas* in terram, ut in illo *Pronaque cum ſpectent animalia terram* Ovid. Met. 1, 84.

LII

11 *DE SENE VERONENSI QUI SUBURBIUM NUNQUAM EGRESSUS EST*

Felix, qui patriis ævum transegit in agris,
  Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem:
Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,
  Unius numeret sæcula longa casæ.
Illum non vario traxit fortuna tumultu,
  Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas.
Non freta mercator tremuit, non classica miles:
  Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum, vicinæ nescius urbis
  Adspectu fruitur liberiore poli.
Frugibus alternis, non Consule, computat annum:
Autumnum

De Senatore Veron. *quidam MSS.* 1 propriis *vulg. Sed* patriis *jam Bas. marg. auctores alios congerit Heins.* 2 quem vidit puerum quem domus una senem *Cuj.* 4 unius & *MS. hinc* enumerat *conj. Heins.* 7 nec -- nec *Cuj.* timuit *al.*

2 *Ipsa* repetitum respondet Græco ἡ ἀυτὴ, eadem.

3 Pulchre opponit vel componit, potius *imbecillitatem* senis baculo nitentis, infantiæ reptanti velut quatuor pedibus, cum respectu ad illud Sphingis ænigma de animali quadrupede, bipede, tripede.

4 Ponit *trium sæculorum senem*, trium ætatum, ut est v. 20, nonagenario propinquum; sæculum enim XXX vel XXXIII anni. Hic numerat totidem sæcula commorationis in eadem casa.

6 Periphrasis translatæ habitationis, ut in illo Virg. Ecl. 1, 63 *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.*

8 *Raucus* solemne causidicorum, qui in foro audiuntur epitheton. V. G. Mart. 4, 8 *Exercet raucos tertia causidicos.*

9 *Indocilis* non stuporem notat, sed incuriam discendi, quid geratur.

11 Solent *alternare* quasi fruges, & hoc anno hæ alio aliæ exuberare, ut possis signare hunc annum vini copia, alium ubertate tritici &c.

Autumnum pomis, ver ſibi flore notat.
Idem condit ager Soles, idemque reducit,
Metiturque ſuo ruſticus orbe diem.
Ingentem meminit parvo qui germine quercum,
Aequævumque videt conſenuiſſe nemus.
Proxima cui nigris Verona remotior Indis,
Benacumque putat litora rubra lacum.
Sed tamen indomitæ vires, firmiſque lacertis
Aetas robuſtum tertia cernit avum.
Erret, & extremos alter ſcrutetur Iberos.
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

15 hic genitam m. p. de germine qu. *Cnj. quod placet*, *aut certe* parvo qui á ger. q.

13 Si ſit a mare remota illius habitatio, non dicit Solem mari ſe merſiſſe, ſed poſt montem ſibi vicinum ſe occultaſſe.

14 *Suo orbe*, ſuo horizonte, quatenus proſpectus de villa ſua patet.

22 Ut ſæpe alias, ita in hoc loco, *hic* ad remotius ordine Grammatico reſpicit, *ille* ad proximius; & h. l. recte. *Hic* meus ſenex, de quo cano; *ille* alter, cujus modo mentionem feci obiter.

LIII

LIII

III DE APRO ET LEONE

Torvus aper, fulvusque leo coïere superbis
Viribus: hic seta, sævior ille juba.
Hunc Mars, hunc Cybele laudat. dominatur uterque
Montibus. Herculeus sudor uterque fuit.

1 superbi *malit Barth. & ego.* 2 setis *ante Heins.*

* Videtur subscriptum tabellæ in qua picta duo animalia: vel basi in qua stabant signa.

2 Erectis & horrentibus in pugnam aper setis, jubis leo, facti erant, vel finguntur.

3 Mars cur aprum sibi vindicet, non robur modo & impetus ille in causa est a quo commune epitheton habent θήριος· sed videtur alludi ad fabellam, in apro qui Adonidem Veneris amasium interfecit, latuisse rivalem illius Martem: aut certe in illo venatu apri a Marte Adonidem esse occisum. Vid. Tzetz. ad Lycophr. 831. Homerus Ιλ. Δ, 253 de Idomeneo σῦϊ εἴκελος ἀλκήν.

Herculis *sudor* i. e. laboris s. certaminis argumentum aper Erymanthius, Nemeæus s. Cleonæus leo &c. Vid. 3, 285 sq.

Digitized by Google

LIV

IV *DESCRIPTIO ARMENTI FRAGMENTUM* *

Non tales quondam ſpecies tulit armentorum
Tellus tergemino ſubdita Geryoni.
Non tales, Clitumne, lavas in gurgite tauros,
Tarpejo referunt quos pia vota Jovi.
Non talis Tyrias ſparſiſſe juvencus arenas,
Dicitur, optatum quando revexit onus.
Non Cretæus ager, nec amati conſcia tauri
Gnoſſos, nec ſimiles paverit Ida feras.
Ipſe & diſpariles monſtro commiſſus in artus,
Qui crimen matris prodidit ore novo,
Cres puer haud talem potuiſſet reddere formam,
Præſtarent totum ſi fera membra patrem.

1 talis *malit Heinſ.* 2 Geryonæ *malit Heinſ.* 8 feros *MSS. quod præferendum videtur.* 9 diffuſus *vulg.* diffiſus, confuſus *al.* commiſſus *etiam Cuj. quod ex MSS. & auctoritate aliorum firmat Heinſ.* 10 condidit *vulg.* prodidit *eſt a Clav.* 12 portaſſent *vulg.*

* Etiam hoc epigramma videtur, qualia in Myronis buculam exſtant Græcorum & Auſonii, qualia ſunt in Amphitheatro & alia multa Martialis. Non eſt opus putare fragmentum eſſe.

2 Inter Herculis labores Geryonis, tricorporis illius Regis: boves abducti ex ultima Hiſpania per Galliam & Italiam. Vid. ad Aen. 7, 662.

3 De hoc dictum ad 28, 506.

5 Taurus Europæ Tyriæ raptor, in quo Jupiter latuit. Deſcribit Ovid. Met. 2, 852 *Color nivis eſt* -- *Colla toris exſtant: armis palearia pendent. Cornua parva -- magis perlucida gemma -- Pacem vultus habet.*

7 Ad Paſiphaës, Minois conjugis, flagitium reſpicit, *Quæ* (Ovid. Met. 8, 132) *torvum ligno decepit adultera taurum, Diſſortemque utero fœtum tulit*; Minotaurum nempe *Semibovemque virum, ſemivirumque bovem*, ut vocat Art. Am. 2, 24.

8 *Ida* Cretæ mons, quæ inſula alias quoque armentorum pulchritudine nobilis fuiſſe, vel ex ipſis his narrationibus intelligitur.

LV

LV

v CONCHA

Transferat huc liquidos fontes Heliconia Nais,
Et patulo conchæ divitis orbe fluat.
Namque latex, doctæ qui laverit ora Serenæ,
Ultra Pegaseas numen habebit aquas.

* Hæc concha videtur aut vera, major & splendide polita fuisse, ut illa Veneri Zephyritidi donata apud Athenæum 7, 10, ubi plura de hoc genere docet Casaubonus: aut ex auro formata, vel gemma quacunque, qua uteretur lavando faciei causa Serena Stilichonis uxor. Quid si hæc concha superest? Fuit certe in thesauro cum Maria Honorii conjuge, Serenæ filia, sepulto, quem refert Marlianus descriptum sibi Grut. Thes. Inscr. p. 287, 4 Cochlea & pavo ex Crystallo. Certum in apparatu balneario matronarum fuisse conchas, docet Juvenal. 6, 419 Balnea nocte subit: conchas & castra moveri Nocte jubet.

1 Nais, ut Nympha & Lympha universim fontem & aquas vivas notat.

2 Pegaseas aquas, quod Pegasi equi ungula aperta fuerunt Hippocrene fontem Castalium. Vid. Ovid. Met. 5, 263 Pegasus hujus origo Fontis.

LVI

vi *DE CRYSTALLO CUI AQUA INERAT* *

Possedit glacies naturæ signa prioris:
Et fit parte lapis, frigora parte negat.
Sollers lusit hiems, imperfectoque rigore
Nobilior, vivis gemma tumescit aquis.

* de Crystallo lapide, in quo ingelata latebat aqua *al.* 4 mitis *vulg.* mixtis *Claver. Raph.* vivis *etiam Cuj.*

* Comparari cum hoc possunt illa epigrammata, quibus animalcula electro succino inclusa celebrarunt poëtæ: qualia sunt Mart. 4, 32 & 59 it. 6, 15. Hujus omne acumen, in quo argutus esse voluit poëta, versatur in illa veterum quorundam opinione, quam ipsum nomen signat, putantium glacie, quæ *κρύσταλλος* est Græcis, consolidatam esse cognominem ob similitudinem gemmam; cum primi auctores nominis solam speciem externam forte ita signaverint. Vid. Plin. 37, 6 & ibi Hard. & quos magno numero hic laudat Barthius. Neque tamen plane omnium hæc fuit sententia. Auctor carminis de Lapidibus, quod Orpheo adscribitur, p. 198 Eschenb. vocat *ἀπόῤῥοιαν περιφεγγέος ἀμβρότου αἴγλης* effluvium lucidi divini splendoris: & ignem sacrificalem ejus ope docet accendere: denique narrat, ex igne raptam mox refrigerari. Et medio ævo, qui hoc de aqua in Crystallum congelata negarent, fuisse dicit Marbodeus, ejusque glossator Pictorius c. 23.

4 *Tumescit*, prægnans vel gravida est, ut vult Barthius. Sed mihi magis placet Metaphoram esse, *tumescit*, superbit, ut referatur ad nomen *Nobilior.* Sic 58, 5 *Auctus honos.*

LVII

VII DE EODEM

Lymphæ, quæ tegitis cognato carcere lymphas,
Et quæ nunc estis, quæque fuistis aquæ,
Quod vos ingenium vincit? qua frigoris arte
Torpuit, & maduit prodigiosa silex?
Quis tepor inclusas securas vindicat undas?
Interior glacies quo liquefacta Noto?
Gemma quibus claustris arcano mobilis æstu
Vel concreta fuit, vel resoluta gelu?

Quæ sequuntur sex epigrammata, vulgo continuabantur. Divisit primum titulo auctoris Claver. 1 Nymphæ & nymphas *Circ. & al.* *Vulgatam merito vedavit Heinf.* corpore *it.* pectore *al.* carcere *etiam Cuj.* 3 *junxit al.* vicxit *allaudit etiam firmat Heinf.* 5 fecretas *conj.* *Heinf.* 7 nobilis *al.* mobilis *etiam Cuj.* 8 fluit — gelu *est conj. Heinf.*

1 *Lymphæarum* nomen comprehendit duas res, crystallum, quæ, ex opinione vulgari quidem, aqua fuit, nunc autem in gemmam induruit, & humorem liquidum, quem continet. Tantum hic acumen est ex antithesi, *frigus, tepor*; *torpuit*, *maduit*; *glacies*, *Notus*.

 LVIII

LVIII

VIII *DE EODEM*

Solibus indomitum glacies Alpina rigorem
Sumebat nimio jam pretioſa gelu.
Nec potuit toto mentiri corpore gemmam:
Sed medio manſit proditor orbe latex.
Auctus honos, liquidi creſcunt miracula ſaxi,
Et conſervatæ plus meruiſtis aquæ.

4 *Medio orbe*, maſſa, globo: ſolebat in pilas formari cryſtallus. Plin. 37, 6 *Invenio medicos, quæ ſunt urenda corporum, non aliter utilius id fieri putare, quam cryſtallina pila adverſis poſita Solis radiis.*

LIX

IX *DE EODEM*

Adſpice porrectam ſplendenti fragmine venam,
Qua trahitur limes lucidiore gelu.
Hic nullum Boream, nec brumam ſentit opacus
Humor, ſed varias itque reditque vias.
Non illum conſtrinxit hiems, non Sirius ardens:
Aetatis ſpatium non tenuavit edax.

5 axis *vulg.* ardens *etiam Cuj.*

1 *Fragmen ſplendens* eſt ipſa illa moles vel maſſa cryſtallina, quæ fruſtum aut fragmentum glaciei refert: in hoc fragmine, *vena porrecta* eſt, qua lucidioris glaciei via ducitur. *Vena porrecta* & *limes qui trahitur*, eadem res eſt, diverſis modo ſub imaginibus oſtenſa. In cryſtalli fruſto obſervatur vena quædam lucidior.

4 Nempe ne intelligi quidem poterat, humorem liquidum ineſſe in cryſtallo, niſi cavum aliquanto majus fuiſſet, in quo ille movendi, huc illuc fluendi ſpatium haberet.

5 *Sirius axis* apud Claudianum non diſplicet, quem hoc nomine de ſingulis etiam ſtellis uti alias obſervarim. Vid. ad 34, 35.

6 Cum aëri inacceſſus ſit humor incluſus, nec minui abradendo, nec admiſcendis alienis corrumpi poterit.

LX

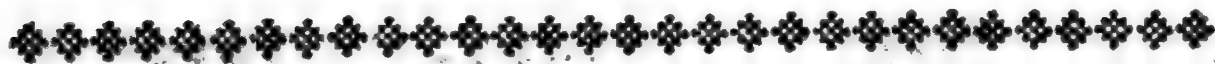

LX

x *DE EODEM*

Clauditur immunis convexo tegmine rivus,
Duratiſque vagus fons operitur aquis.
Nonne vides, propriis ut ſpumet gemma lacunis,
Et refluos ducant pocula viva ſinus
Udaque pingatur radiis obſtantibus Iris,
Secretas hiemes ſollicitante die?
Mira ſilex, mirusque latex, qui flumina vincit,
Nec lapis eſt merito, quod fluit, & lapis eſt.

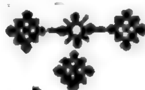

3 properis *vult Heinſ.* cum ſpumat — Ut *Barth.* 4 bina *Junt. Baſ. Claver. Plant.* vina *Vien.* nulla *Ald.* viva *etiam Cuj.* 8 et *vulg. & MSS.* ſed lapides *al.* nec lap. *Raph. Janſ. Heinſ. Ex multa alia varietate Barthius ita*, Eſt lapis ex merito: quod fluit eſtne ſilex? *Heinſius ita*, quod flumina vinxit, Fert lapidis merito: quod fluit, eſt laticis.

1 *Tegmine* ſic poſuit ut 6, 3. Totum hoc epigramma ceteris inferius videtur, & exhauſtæ venæ, ac velut machinis expreſſum, atque extortum. Hinc nimis eget Grammatico, contra quam optat ille, ſua ut *Grammaticis placeant & ſine Grammaticis.*

3 De *ſpuma* mirabor ſi verum ſit. Magnam ſatis lacunam eſſe oportet, in qua hoc contingat. Sed ſuadent etiam alia, non nimis parvam fuiſſe cryſtalli molem. Quod *proprias* dicit *lacunas*, non aliud voluit, niſi fallor, poëta, quam *ſuas.*

4 *Pocula viva*, aqua fluens intus & movens ſe; *ducunt ſinus refluos*, reciproco fluxu, inſtar ſinus aut æſtuarii marini, prout dirigitur cryſtallus, fluunt refluunt.

5 Obverſa Soli cryſtallus certo ſitu poterat colores reddere inſtar priſmatis.

6 *Dies* hic Sol eſt, qui *ſolicitat*, movet, afficit, *ſecretas hiemes*, incluſas velut pluvias, ut colores iridos reddant. Sic *diem* poſuit etiam Luca. 4, 154 ubi *decreſcit umbra In medium ſurgente die.*

7 Hic paruus *latex* incluſus gemmæ *vincit flumina* admirabilitate ſua. Hæc admirabilitas eſt in repugnantia. Nam quod fluit intus, jure vocari lapis non poteſt; & tamen lapis eſt, quod extra tangitur.

LXI

XI DE EODEM

Dum cryſtalla puer contingere lubrica gaudet,
Et gelidum tenero pollice verſat onus;
Vidit perſpicuo deprenſas marmore lymphas,
Dura quibus ſolis parcere novit hiems:
Et ſiccum relegens labris ſitientibus orbem
Irrita quæſitis oſcula figit aquis.

1 lurida *MS. h. e.* lucida. 3 Nymphas *vulg.* & *Heinſ.* 2. *Sed* lymphas *bene ex MSS. Heinſ.* 1.

Non melius hoc epigramma præcedente.

3 Puer videt ineſſe cryſtallo aquam, quæ ſola a gelu, quod ex aqua cryſtallum fecit, non eſt indurata. Hanc irrito conatu appetit.

LXII

XII DE EODEM

Marmoreum ne ſperne globum. ſpectacula tranſit
Regia, nec rubro vilior iſte mari.
Informis glacies, ſaxum rude, nulla figuræ
Gratia: ſed raras inter habetur opes.

4 gratia ſex oves *MS. Barth. unde elicit*, ſexta omnes, *ut ſextum locum illi aſſignet. Merito diſplicuit Heinſio.*

2 A *Rubro* mari i. e. ab Oceano qui Perſiam & reliqua regna orientis a meridie alluit, arceſſit gemmas & margaritas etiam noſter poëta.

LXIII

XIII ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ*

Χιονέη κρύσαλλος ὑπ' ἀνέρος ἀσκηθεῖσα
Δεῖξεν ἀκηρασίοιο πανάιολον εἰκόνα κόσμου,
Οὐρανὸν ἀγκὰς ἔχοντα βαρύκτυπον ἔνδοθι πόντου.

* * *

2 *ἔχουσα dederat Ald. quod bene posteri mutarunt in ἔχοντα.*

* Duo hæc epigrammata Græca sumta sunt primum a Raphelengio ex Anthologia 4, 18 ubi habent titulum, Κλαυδιανοῦ εἰς κρύσταλλον ἐντὸς ὕδωρ ἔχουσαν. Hoc prius ita convertit Barthius: *Crystallus nive nata, manu fabrefacta virili, Aeternum in varia tibi monstrat imagine mundum, Cælum amplexum intus sævi fera marmora ponti.*

3 Ἀγκὰς ἔχειν est in ulnis (ἀγκάλαις) in complexu habere, Vid. VV. DD. ad Hesychium h. v. Poëta alludit ad celebratum illud a posteris dictum Euripidæ (p.504 extr. Barnes.) ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα, καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις. quod ita vertit vel Ennius vel Tullius de N. D. 2, 25 *Qui tenero terram circumjectu amplectitur.* vid. Davis. Ergo hoc voluit Claudianus, Hæc crystallus habet, refert, mundi imaginem, nempe cælum ut amplectitur Oceanum. Ponit per appositionem, εἰκόνα κόσμου, & οὐρανὸν κ. τ. λ. Qui ἔχουσα legebant, retulere ad κρύσαλλος, quod mihi etiam placebat: sed Stephaniana lectio dignior facilitate poëtæ nostri.

LXIV.

XIV ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ

Εἰπ' ἄγε μοι κρύσαλλε, λίθῳ πεπυκασμένον ὕδωρ,
Τίς πῆξεν; Βορέης. ἢ τίς ἔλυσε; Νότος.

Hoc epigramma ita convertit Barthius, *Dic, age, mi Crystalle, latex lapidescere jussus, Quis strinxit? Boreas. Cui resoluta? Noto.* Facilius mihi videretur vltimum hemistichion, *Unde soluta? Noto.*

LXV

XV ΠΡΟΣ ΦΟΙΒΟΝ

Ιλαθί μοι, φίλε Φοῖβε, σὺ γὰρ θοὰ τόξα τιταίνων
Εβλήθης ἐπ' ἔρωτος ὑπ' ὠκυπόροισιν ὀϊςοῖς.

2 *οἴςροις est in Heinsiana. Sed videtur non facilis modo, quam posui, verum necessaria etiam emendatio.*

Potest ita converti: *Phœbe fave, nam tu, celeris cui tenditur arcus, Saucius es volucri quoties ab Amore sagitta?* Ceterum hoc & duo, quæ sequuntur Græca epigrammata accepisse ab Leone Allatio se dicit Heinsius.

LXVI

XVI ΕΙΣ ΜΙΜΑΔΑ ΓΗΡΑΣΑΣΑΝ

Μαχλὰς εὐκροτάλοισιν ἀνευάζϐσα χορείαις,
Δίζυγα παλλομένοισι τινάγμασι χαλκὸν ἀράσσει,

Κτεὶς

Hoc epigramma ex inedita Anthologia etiam pro inedito dedit Jensius cum lucubrationibus Hesychianis p. 321 n. 47: & nuper Cl. Reiskius in Anthologia Constantini Cephalæ p. 132 n. 697. Post interpretationes duas Pyrrhonis prosaicam alteram, ut vocat, alteram poëticam, & tertiam Reiskii, dabo quartam, soluta oratione, sed quantum potero verbis Græcis adstrictam, ut ea constituenda mihi videntur. Non est res magni momenti: agitur enim de vetula lasciva, interpoli & senectutem dissimulare conante: sed, qui se dedit huic generi studiorum, ei nihil videri tam parvum debet, quod non cura sua dignetur. Ita igitur interpretor: *Machlas* (lasciva) *in choreis jucunde strepentibus, Geminum æs* (duo crotala, sistra) *vibrantibus concussionibus impellit. Pecten, suffurans* (dissimulare ac subducere oculis studens) *canam comam fato* (morti) *vicinam, Frustratoriis* (nequidquam adhibitis) *radiis* (dentibus) *sulcat faciei splendorem* (scalpit faciem a pigmentis unguentisque splendidam) *Mentitum vero*

Κτεὶς μὲν ὑποκλέπτων πολιὴν τρίχα γείτονα μοίρης,
Ἠλεμάτοις ἀκτῖσι χαράσσεται ὄμματος αὐγήν.
Ψευδόμενον δ' ἐρύθημα κατέγραφεν ἄχροος αἰδὼς,
Ἀγλαΐῃ σέψασα νόθῃ κεκαλυμμένα μῆλα.

3 *Τῆς editum adhuc. Post hunc versum inserit Cl. Reiskius hunc:* Κτεὶς βάπτει, μολίβῳ παῖς· ἤδη δ' ἀχλυόεσσα. 4 ἄυρη *Heins.* αὐγὴ *Jens.* αὐγὴν *etiam Reisk.*

vero ruborem affricat pudor coloris expers(extinctus, qui non amplius potest erubescere) *venustate coronans* (exornans) *suppositicia* (strophiis, pulvillis subjectis) *tectas* (velut modestiæ causa) *papillas.*

3 Hic versus ulcus habet, ut adhuc lectus est. Ad quod enim nomen referri potest Τῆς? Non spero ad *μόιρης*. Et si posset aliquis concoquere tantam trajectionem, quod subjectum, quod nomen substantiuum habebit *ὑποκλέπτων*? Orto Jotacismo, nihil fuit pronius, quam inter dictantem & excipientem Κτεὶς mutari in Τῆς. Obiicit, puto, vetulæ illam pectendo dissimulare velle canos. Jam Ciceroni objecit Calenus apud Dio. 46, 18 *πολιὰς κατεκτενισμένυς*, pexos canos & eorum odorem.

4 Ἠλεμάτυ nomen illustratum præclare hodie ad Hesychium. Ἀκτῖνας qui de pectinis dentibus dixerit, non possum jam laudare, nec qui *radios*. Sed qui nihil admittere eorum velit, quæ sunt & vocantur a Criticis *ἅπαξ λεγόμενα*, ille metuo ne serus studiorum aliis videatur. Et qui Proverbium illud Tertullianeum de *Solis pectinibus* invenere, ii vicissim *radios*, credo, non inviderent pectini, quibus alias in re textoria non minus quam pectini locum esse, novimus. Χαράσσειν etiam de tenui sulco, de vestigio dentium pectinis, dici posse, non est dubium, nec *ὄμμα* de toto vultu dici. Sed quod ita multa concurrunt, quæ Grammatico opus habent, illa forte Claudiani, sive noster est, sive quiscunque alius, culpa est. Forte intercessit mala librariorum sedulitas e. i. g. a.

LXVII

XVII ΕΙΣ ΔΟΥΛΟΝ ΤΥΠΤΗΘΕΝΤΑ ΠΑΡ ΑΥΤΟΥ

Εδρην χαλκεόπεζον ἐπὶ προθύροις ἑλικῶνος
Ἑστήκει θεράπων τις ὑπὲρ νώτοιο μεμαρπὼς,
Οὐδ' ἔθελε μογέοντι πορεῖν ἐπιβάθρον ἀοιδῷ.
Τοὔνεκά μευ θώρηξεν ἰὸν πολύμητις ἀνάγκη.

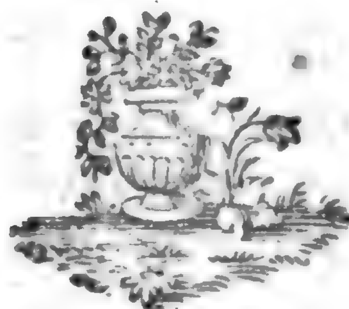

* Κλαυδιανοῦ εἰς -- αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ ἐπιδοῦναι σελλίον ἐν ἀκροάσει *Cang.* 3 *forte leg.* ἔθελεν· *sed non simpliciter necessarium.* ἀοιδοῖς *Heins.* ἀοιδῆς *Cang.* ἀοιδῷ *Reisk.* 4 θώρηξε νόον *conj. Reisk.*

Hujus epigrammatis eadem ratio, quæ præcedentis, nisi quod editum etiam olim est a Cangio in Gloss. Gr. V. Σέλλιον. Fateor autem, me, cum lemma de servo pulsato narret, de plagis in ipso epigrammate nihil invenire, nec alium exitum probabilem, ac putare a fine truncatum esse. Nempe ad verbum ita interpretor: *Servus aliquis stabat in vestibulo Heliconis* (sic appellare videtur auditorium, in quo esset acroasis) *qui sellam æneis pedibus correptam* (in ipso forte auditorio arreptam) *in tergo* habebat: *nec volebat fatigato poëtæ sedile* illud *præbere. Ejus rei causa meum telum armavit consilii dives necessitas.* Hic, inquam, nihil de plagis adhuc. Et possit finiri sine plagis fabula: & non valde astutum est pulsare servum tradere sellam, quam domino suo forte is servabat, alii recusantem.

LXVIII

LXVIII

xviii *IN SPHAERAM ARCHIMEDIS* *

Jupiter in parvo cum cerneret æthera vitro,
Riſit, & ad Superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progreſſa potentia curæ?
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legeſque Deorum,
Ecce Syracoſius tranſtulit arte ſenex.
Incluſus variis famulatur ſpiritus aſtris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus Signifer annum,
Et ſimulata novo Cynthia menſe redit.
Jamque ſuum volvens audax induſtria mundum
Gaudet, & humana ſidera mente regit.
Quid falſo inſontem tonitru Salmonea miror?
Aemula naturæ parva reperta manus.

5 legemque virorum *Vien. Baſ. &c.* legesque deorum *Plant. marg. Clav.* 9 metitur *Vien. Baſ.* mentitur *Vien. marg.*

* Eſt hæc ſphæra inter nobilia Archimedis inventa, de qua paſſim veteres, quos laudat Fabric. ad Sext. Empir. Math. 9, 115. De eodem ſimilibusque artificiis B. G. 3, 22. 15. Vitream quod vocant, intelligendum de capſa ſphærica, cui incluſa eſſet machina quæ pulverem arceret & manus curioſas, admitteret autem oculos, & ipſa etiam pelluciditate ſua ætheris aliquam haberet ſimilitudinem. Vitream etiam intellexit Cic. Tuſ. 1, 25 *Nam cum Archimedes Lunæ, Solis, quinque errantium motus in ſphæram illigavit* &c. Venuſte Ovid. Faſt. 6, 277 *Arte Syracoſia ſuſpenſus in aëre clauſo Stat globus, immenſi parva figura poli.*

5 *Jura, fidem, leges* eadem figura dicit de illo quem naturæ ordinem vulgo dicimus, *quæ federa* noſter 3, 4 ubi vid. no. Add. Lucret. 6, 906 *Quo federe fiat Naturæ*, de magnete.

6 *Syracoſium* Virgiliano exemplo ecl. 6, 1 dixit, pro Syracuſio, mediæ ſyllabæ corripiendæ cauſa. Archimedem in hac urbe patria defendenda mortuum, & in ſuburbano loco ſepultum conſtat ex Liv. 25, 31. Cic. Tuſ. 5, 23.

7 *Spiritus incluſus* ſuadet, auctorem putaſſe ſphæram Archimedis ab aëre incluſo, & motu aqua compreſſo, motam, quod genus artificiorum in πνευματικοῖς ſ. ſpiritalibus Hero eodem circiter tempore publicavit. Annon poëtæ licentia auctum ſit artificium, & quousque ea ætate progreſſæ machinandi artes fuerint, difficilis diſputatio eſt, ut de ſpeculis ejusdem Archimedis, de Archytæ columba. Hæc certe debet elaſticum quiddam incluſum habuiſſe. Et mihi facilius videtur, ſi parva fuit ſphæra, quod hic innuitur, cogitare de ſolido elatere.

LXIX

XIX *DE POLYCASTE ET PERDICE*

Quid non sævus amor flammarum numine cogat?
Sanguinis affectum mater amare timet.

Pectore

1 munere *vulg. ante Clav.* 2 affectu *solus Heins. ex conj.* amara *Clav.*

* De his nominibus alia superesse memoria non videtur præter ea, quæ sunt apud Fulgent. Myth. 3, 2 *Perdicam ferunt venatorem esse: qui quidem matris* (quam deinde *Polycasten* appellat) *amore correptus, dum utrinque & immodesta libido ferveret, & verecundia novi facinoris reluctaretur, consumtus, atque ad extremam tabem deductus esse dicitur. Primus etiam serram invenit.* Deinde suo more miras allegorias profert. Quod de serra inventa dicit, confundit forte fabulas, interea firmat (si conferas v. g. Ovidium Met. 8, 240) opinionem Munckeri, *Perdicam* hic esse, qui *Perdix* alias Græca consuetudine & Romana vocaretur, inventor serræ, ob invidiam præcipitatus ab avunculo suo Dædalo, & mutatus in ipso casu in avem cognominem. (Apollodorus 3, 14. 9 Talum Perdicis, sororis Dædali filium ab eo occisum refert) De hujus avis importuna libidine plurima narrant veteres. Substantia igitur ejus quam Fulgentius narrat fabulæ est, Perdix f. Perdica incesto amore matris suæ Polycastæ arsit, & contabuit. Ad hanc fabulam retulit epigramma Claudiani, vel cujuscunque est, qui lemma hoc superscripsit. Poterat certe poëta post enarratam ejusmodi fabulam, hoc velut Epiphonema subjicere hac sententia, Si fieri potest ut στοργὴ illa & pietas inter matrem & filium in tale flagitium exeat, corrumpi ea cogitatione ipsam pietatem metus est, cum puerulum suum in sinu habens mater, aut lacte suo nutriens, cogatur metuere ne hic aliquid Venerei amoris subsit, quod possit cum annis pueri adolescere. Exstitit ætate Claudiani exemplum relatum ab Hieronymo (Epist. ad Vital. T. 4 f. 33, AB. Froben.) magna cum asseveratione, de puero decem annorum nutricem suam imprægnante. In hoc sane exemplum convenit epigramma nostrum melius, quam in ea, quæ de Perdice & Polycaste narravit solus, quantum observavi, Fulgentius.

1 *Numen flammarum* est vis illa naturalis amoris, quæ divinum quid habere videtur, propter quam Deos fecerunt Venerem & Cupidines.

2 *Affectus sanguinis* est ille, qui ob sanguinis conjunctionem amatur, verbo filius, Metonymia consuetissima, qua *amores, curas, gaudia, affectus* nostros vocamus illorum objecta, ut loquuntur Philosophi. De *affectu* magnam vim exemplorum ex hujus ætatis scriptoribus dedit Barthius: quædam habent etiam nostri thesauri.

Pectore dum niveo puerum tenet anxia nutrix,
Illicitos ignes jam fovet ipsa parens.
Ultrices pharetras tandem depone Cupido.
Consule jam Venerem, forsan & ipsa dolet.

3 *pro* puerum, miserum *ante Claver.*

3 *Nutricis* & *parentis* eadem hic persona est.
4 *Ultrices pharetrae*, unde veniunt sagittae in poenam aliorum criminum immissae. Hoc indicant Tragoediae, quae scelera sceleribus, furoribusque divinitus immissis puniri docent. Cf. 75. Sic apud Nasonem Met. 10, 524 Adonis ex incesto Myrrhae in patrem amore conceptus, *Jam placet & Veneri, matrisque ulciscitur ignes:* qui locus videtur ante oculos nostro poëtae fuisse. Ipsa Venus poenas dat procurati incestus, dum cogitur amare natum ex illo puerum.

LXX

xx *DE ZONA EQUI REGII MISSA HONORIO AUG. A SERENA*

Accipe parva tuae, Princeps venerande, sororis
Munera, quae manibus texuit ipsa suis.
Dumque auro phalerae, gemmis dum frena renident,
Hac uterum Zona cinge frementis equi.
Sive illum Armeniis aluerunt gramina campis;
Turbidus

* De phaleris equi regii a Serena missis *Vien.* de Falleris equi *Junt.*
1 memorande *MSS.*

1 Serena, Stilichonis uxor, adoptata a patruo suo Theodosio M. sic facta est soror Honorii. Vid. Tab. Gen.
4 Minus offendet *uterus*, si quis meminerit cavum quoque equi Trajani *uterum* vocari Aen 2, 20: & *dolii* apud Columellam 2, 4. 5, *navis* apud Tac. An. 2, 6. 2 uterum esse pro ventre. Sed tamen apud hos consideratur venter ut cavum quiddam, quod alia continet. Quin manifesta Metaphora equus Trojanus v. 238 *Machina fatalis feta armis* vocatur: quale quid hic locum non habet. Hinc restringi velim, quae ad 26, 260 paulo liberalius dicta sunt.

Turbidus Argæa seu nive lavit Halys;
Sanguineo virides morsu vexare smaragdos,
Et Tyrio dignum terga rubere toro.
O quantum formæ sibi conscius erigit armos,
Spargit & excussis colla superba jubis!
Augescit brevitas doni pietate Serenæ,
Quæ volucres etiam fratribus ornat equos.

6 turgidus *conj. Heins.* 7 versare *ante Heins.* vexare *conjecerat Gron. ex Luca.* 4, 751 *& firmat e MSS. Heins.* 8 croco *vulg.* 10 spargit ut *cum admiratione conj. Heins. pulchre.*

6 *Argæi* Capadociæ montis ad radices Halyn oriri etiam Cellariana tabula ostendit. Illum Strabo 12 p. 370, 46 *πάντων ὑψηλότατον* vocat, *καὶ ἀνέκλειπτον χιόνι τὴν ἀκρώρειαν ἔχον κ. τ. λ.* Armeniam pariter & Cappadociam Lydiamque equis abundare ex historia etiam bellorum notum est. Cf. 20, 114 & mox 73, 5.

7 Formulam *vexare* frena illustrat Oudendorp. ad Luca. 4, 751. Conf. Drakenb. ad Sil. 5, 147.

8 *Torus* hic intelligi debet ephippium quatenus effultum est setis equinis, vel quacunque re, ad molliter sedendum apta. Conf. 10, 150 ubi Tritonis *terga, Purpureis mollita toris.*

11 *Brevis*, *brevitas* pro parvo hujus sæculi scriptoribus familiaria. Sed jam Plin. 8, 17 Pantheris *breves in candido macularum oculos* tribuit.

12 Non contenta ipsis vestes texere, equos etiam illorum suis ornare manibus dignatur.

LXXI

LXXI

xxi *DE ZONA AB EADEM MISSA ARCADIO AUG*

Stamine reſplendens, & mira textilis arte
Balteus alipedis regia terga liget,
Quem decus Eoo fratri, pignuſque propinqui
Sanguinis Heſperio miſit ab orbe ſoror.
Hoc latus adſtringi velox optaret Arion.
Hoc proprium vellet cingere Caſtor equum.

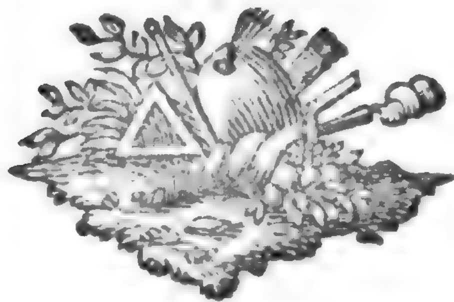

Continuant hoc epigramma praecedenti Vien. & *al. quod jam diſtinxerat Parm.* & *MSS.*

Videtur eodem tempore etiam Arcadio munus ſimile illius, quod Honorio dederat, miſiſſe. Hunc *fratrem* qua ratione dicat, modo declaratum eſt ad 70, 1. *Eoum* fratrem Conſtantinopoli imperantem, & *Heſperium orbem*, Occidentis imperium, quod gubernabat tum Stilicho, intelligi, non habet difficultatem. De *Arione* Adraſti equo & Cyllaro *Caſtoris* vid. 8, 555.

LXXII

XXII *DE CHLAMYDE ET FRENIS*

Non semper clipei metuendum gentibus orbem
Dilecto studiosa parens fabricabat Achilli:
Lemnia nec semper supplex ardentis adibat
Antra Dei nato galeam factura comantem:
Sed placidos etiam cinctus, & mitia pacis
Ornamenta dabat, bello quibus ille peracto
Conspicuus Reges inter fulgebat Achivos.
Ipsa manu chlamydes ostro texebat & auro,
Frenaque, quæ volucrem Xanthum Baliumque decerent,
Aequore quæsitis onerabat sedula gemmis.
At tibi diversis, Princeps altissime, certant
Obsequiis soceri. Stilicho Mavortia confert,
Munera, barbaricas strages, Rhenique triumphos.
Reginæ contenta modum servare Serena,
In tua sollicitas urget velamina telas.

De chlamyde & freno *omnes*, *cum tamen de sola veste agi apertum sit.* 4 fractura *MSS.* pactura *conj. Heins.* 5 nuncia *MSS.* inania *MS. hinc* inermia *conj. Heins.* 10 ornabat *vulg.* 12 obsequiis. Socer en *vulg.*

2 *Fabricabat*, ut sexcenties *facere* sibi vestem, *ædificare* e. i. g. a. Thetis rogavit Vulcanum ut fabricaret: argumentum bonæ partis Ιλ. Σ a v. 478. De galea ib. 610. Hoc de vestibus & frenis nescio an traditum sit: certe probabiliter sumtum e moribus Græcorum.

9 *Ξάνθος & Βαλίος* nomina equorum Achillis Ιλ. Π, 149, quorum illud coloris spadicei, hoc celeritatis, vel maculosi tergoris, esse volunt Grammatici.

10 Alludit ad hoc, quod marina Dea Thetis in potestate habuit maris divitias.

12 Hoc epigramma scriptum esse debet aliquanto post duo, quæ proxime præcedunt. In illis enim soror Serena misit fratribus suis munera: hic socrus est Honorii. Nempe *soceri* sunt Honorii per filiam Mariam. Sic ipse Virg. Aen. 2, 457. Ceterum splendida antithesis: Stilicho victoriis ac triumphis te honorat, Serena muneribus textilibus.

15 *Sollicitæ* telæ, ut argutæ: in motu enim quodam sonoro ac strepero inest texendi actus.

LXXIII

XXIII *DE FRENO PHALERIS* ET CINGULO EQUI HONORII A SERENA MISSIS*

O felix ſonipes, cui tanti frena mereri
Numinis, & ſacris licuit ſervire lupatis:
Seu tua per campos vento juba luſit Iberos:
Seu te Cappadocum gelida ſub valle natantem
Argææ lavere nives: ſeu læta ſolebas
Theſſaliæ rapido perſtringere paſcua curſu:
Accipe regales cultus, & crine ſuperbus
Erecto virides ſpumis perfunde ſmaragdos.
Luxurient tumido gemmata monilia collo.
Nobilis auratos jam purpura veſtiat armos.
Et medium te Zona liget variata colorum
Floribus, & caſtæ manibus ſudata Serenæ,
Perſarum gentile decus. Sic quippe laborat
Maternis ſtudiis, nec dedignatur equeſtres
Moliri phaleras genero latura decorem.

6 ſaltu *vulg.* *

* *Phaleræ* hic ſunt, quæ v. 9. *monilia* vocantur, & v. 10 *purpura quæ armos veſtit.*

2 *Numen* dici de Imperatore, & *ſacros lupatos*, quibus illius equus regitur, a poëta gentili, quis indignetur, cum illa ſolemnis ſit ratio, qua de ſe ipſi loquentes inducuntur in legibus Imperatores Conſtantinei & Theodoſiani ſæculi.

3 *Juba luſit vento*, a vento agitata, eique *ludibrium* fuit, ut illa Sibyllæ folia Aen. 6, 75 *turbata volant rapidis ludibria ventis.* Ceterum hic poëta patrias nobilium equorum memorat, Iberiam ſ. Hiſpaniam, in primis partem maxime occidentalem ſ. Luſitaniam. De *Argæo* nivoſo Cappadociæ monte modo dictum ad 70, 6. *Theſſali* equites Centaurorum fabulæ occaſionem dedere.

10 *Auratos* intelligo *armos* equi ab ipſis phaleris purpureis auro diſtinctis.

12 *Sudata manibus Serenæ Zona* comparata cum ſimilibus formulis ad 24, 94.

13 *Perſarum* luxus regius infecit totum Orientem, vel totum orbem. De hoc genere vid. Briſſo. de regio Perſar. princ. 3, 58.

14 *Materna ſtudia*, voluntas enixa ſocrus. Quæ gens hodie quoque non patris, matris, fratris appellatione in proximo affinitatis gradu, blandiendo præſertim, utitur?

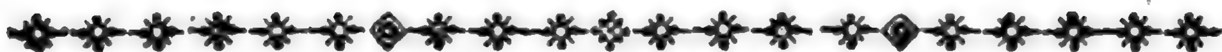

LXXIV

XXIV *DEPRECATIO AD ALETHIUM QUAESTOREM* *

Sic non Aethiopum campos æstate pererrem,
Nec Scythico brumam sub Jove nudus agam:
Sic non imbriferam noctem ducentibus Hædis
Ionio credam turgida vela mari:
Sic non Tartareo Furiarum verbere pulsus
Irati relegam carmina grammatici:

Nulla

3 imbriferis *MSS. pro* noctem, nubem *conj. Heins.* 6 lædam *ex* 2 *MSS. Heins.* relegam *omnes alii.*

* Ironica hæc deprecatio vel palinodia est Horatianæ illi, qua Canidiam infamavit Epo. 17, similis. Hujus *Alethii* nomen an alias supersit, non habeo dicere. Immo nec ipsum nomen invenio: sed unum alterumque *Aletium* in Gruteriano & Muratoriano Inscriptionum Indice. Quin in illa varietate atque incerto lemmatum ne hoc quidem satis constat, sitne hoc nomen a Claudiano positum. Nec puto recte inscribi hoc epigramma *Ad Alethium;* cum nusquam illum alloquatur, sed tanquam de absente agat. Ergo inscribendum erat *In Alethium.* Quod Mallium Theodorum hic peti suspicatur Barthius, ejus rei causam idoneam equidem non video. *Quæstorem* ipse poëta nominat eum, in quem ludit, de qua dignitate pluribus locis ad Codicem Theodosianum agit Gothofredus. Summam videtur complexus Zosimus 5, 32 ὁ τὰ βασιλεῖ δοκοῦντα τεταγμένος ὑπαγορεύειν, qui constitutus est ut imperatoris decreta (leges & sententias) dictet. Duo ab illo per multas verborum ambages requirit Cassiodorii stilo Theodoricus Var. 20, 6 & 7 justitiam & eloquentiam.

Offensio autem quam deprecari se simulat noster hæc est, quod non bene de versibus illius judicarat. Mutatis personis eadem agitur fabula. Dum hæc scribo, publicatur mordax epigramma, in quo accusatur Purpuratus Regius aliquam diu & nuper admodum Pontificius, bellum, quo nunc perit Europa, concitasse, quod Regum ποιητικώτατος, & Rex poëtarum, ipsius versiculos contemsisset.

1 Jurisjurandi formula, Ita evitare mihi contingat incommoda & molestias, ut non volui lædere Alethium.

3 Colum. 11, 2. 73 *Pridie Non. Octobris hædi oriuntur.* Hoc tempore navigare desinebant. *Nox* pluviosa eo terribilior.

6 Duo irritabilia genera in uno homine conjungit, unum poëta-

rum

Nulla meos traxit petulans audacia ſenſus,
  Liberior juſto nec mihi lingua fuit.
Verſiculos, fateor, non cauta voce notavi,
  Heu miſer ignorans quam grave crimen erat!
Orpheos ālii libros impune laceſſunt,
  Nec tua ſecurum te, Maro, fama vehit.
Ipſe parens vatum princeps Heliconis Homerus
  Judicis excepit tela ſevera notæ.
Sed non Virgilius, ſed non accuſat Homerus.
  Neuter enim quæſtor, pauper uterque fuit.
En moveo plauſus, en pallidus omnia laudo,
  Et clarum repeto terque quaterque ſophos.
Ignoſcat placidus tandem, flatuſque remittat,
  Et tuto recitet quod libet ore: placet.

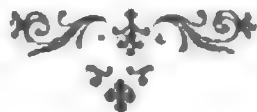

7 verſus *Cuj.* 8 ſolito *ex MSS. Heinſ. contra ipſius conſilium.* 9 mente *MSS.* 10 *Ne adulterinus ſit hic verſus, metuit Heinſ. V. N.* 11 Aſcraeos *conj. Heinſ.* 16 *pro* pauper, paſtor *MS.* 17 *pro* en, & *vulg.* 19 intendat *ante Claver.* 20 quidquid ab ore pluet *vel* fluet *MS. ap. Claver.*

rum (quod ita vocat Hor. Epiſt. 2, 2. 102) alterum Grammatici, quorum iræ paſſim vel ludibrio vel deteſtationi ſunt. Morſus autem acerrimus eſt in verbo *relegam.* Poſt graviſſima mala quæ poſuit, ultimum, creſcente paulatim ad ſummum oratione, poſuit *relegam* carmina irati Grammatici, h. e. Alethii. Ad hoc ſe adigi poſſe negat niſi *verbere Furiarum.* Hæc δειμύτης plane perit, ſi cum ſummo alias poëtarum vindice pro *relegam* ponas *lædam.*

10 Indicativus modus ut hic in verbo *erat*, etiam optima ætate invenitur. Vid. ad 8, 267.

17 Videtur in mente habuiſſe illum deriſorem Horatianum Art. 427 *Clamabit, Pulchre! Bene! Recte! Palleſcet ſuper his* &c. Illud *ſophos* eſt adverbium, σοφῶς, illa acclamatio, quam ſæpe ridet Martialis, ut 1, 77 *Magnum ſemper inane ſophos.*

LXXV

XXV *IN CURETIUM*

Fallaces vitreo ſtellas componere mundo,
Et vaga Saturni ſidera ſæpe queri,
Venturumque Jovem paucis promittere nummis,
Cureti genitor noverat Uranius.
In prolem dilata ruunt perjuria patris,
Et pœnam merito filius ore luit.
Nam ſpurcos avidæ lambit meretricis hiatus,
Conſumens luxu, flagitiisque domum.
Et quas fallacis collegit lingua parentis,
Has eadem nati lingua refundit opes.

1 palantes *MS. quod non contemſerim.* 9 ut quas *Claver.* 10 refudit *vulg.*

Nimis *εὐθυῤῥημον* ac liberum pro more ſæculi Epigramma: ſed in quo firmatur teſtimonio hominis non hoc agentis, quod Legati divini nos docuerunt de pœnis paternorum criminum in filios non meliores expetentibus; & de turpitudine mercede impietatis, ut ad Romanos 1, 23 ſqq. it. 2 Petri 2, 13. Similia vidimus ad 69, 4. Claudianum tamen multo modeſtiorem Auſonio, & virginem ſi cum illo comparetur, jam obſervatum Barthio. Et ille Chriſtianum ſe profeſſus eſt, & Imperatorum duorum præceptor fuit.

1 Habuit ergo Curetii pater, quiscunque fuerit (nam *Uranius* fictum ab ipſa arte videtur hominis, qui *cæleſtia* ſemper creparet) ſphæram, quæ cælum utcunque repræſentaret. Archimedeæ de qua n. 68 imitatricem, qua uteretur ad exhibendam, quamcunque vellet geneſin, h. e. ſiderum inerrantium inter ſe, quo tempore quis natus eſſet, comparationem, e qua fata ſic nati legere ſe poſſe ſimulabant. Cogitare interdum ſubit, vel ad hoc ipſum permiſiſſe videri Deum illas vaniſſimæ & impudentiſſimæ artium progreſſiones, quæ etiam ſapientes alioquin, doctos geometriam, & bonos viros velut faſcinaret, ut intelligant poſteri, nullam abeſſe a genere noſtro, niſi caveamus (& quam difficile & forte *ἀδύνατον* eſt cavere?) ſtultitiam.

3 *Venturum Jovem* intellige auxilio, ſaluti. Beneficum ſidus Jupiter, & Saturno obnitens. Hor. Car. 2, 17. 23 *Jovis impio Tutela Saturno refulgens. Venturi* hunc uſum videtur Homero debere, apud quem, (Od. B, 420) *ἴκμενος οὖρος* ventus ſecundus eſt qui *pervenire facit* navigantes quo volunt.

10 Hinc forte natum Santolio epigramma haud paullo caſtius, in medicum obſtetricantem, *Quas bona pars hominum muliebri mergit in antro, Ex illo Clemens eruit unus opes.*

LXXVI

LXXVI

XXVI *IN EUNDEM*

Si tua, Cureti, penitus cognoscere quæris
  Sidera, patre tuo certius ipse loquar.
Quod furis, adversi dedit inclementia Martis:
  Quod procul a Musis, debilis Arcas erat:
Quod turpem pateris jam cano podice morbum,
  Femineis signis Luna, Venusque fuit.
Attrivit Saturnus opes. hoc prorsus in uno
  Hæreo, quæ cunnum lambere caussa facit.

8 cura fuit *MSS.* causa fuit *MS.*

Qui superius epigramma cognovit, hic nihil habebit difficultatis. Genesin hominis enarrat satiricam, sic tamen ut tribuat planetis singulis, quæ solent in illa disciplina, quæque singula ex Manilio Firmicoque illustrare facile esset. Sed piget ineptiarum. Itaque defungemur paucis.

4 *Arcas* Mercurius a patria matris Majæ, & ipsius, Cyllene, altissimo monte Arcadiæ, in quo & antiquissima ipsius commoratio fuit. V. Apollod. 3, 10. Appellatione hac utuntur Stat. Sil. 2, 7. 5. Martial. 9, 35. Juniores laudat Toll. ad Auso. Eidyll. 8, 22 p. 344. *Debilis* est & parum efficax planeta, si non sit in suo domicilio c. i. g. a.

6 In *signis femineis*, nascente Curetio, fuere planetæ ejusdem sexus Venus & Luna. Loquitur ex artis præceptis. De Luna & Venere notum ubique. De signis Manil. 2, 151 *Mascula sex sunt, Diversi totidem generis, sub principe Tauro.* Nempe, ut est diserte apud Firmicum Astron. 2, 1, Masculina sunt Aries, Gemini, Leo &c. Feminina Taurus, Cancer, Virgo: ut alternis se consequantur in serie illa Zodiaci, quomodo hodie in sodalitiis elegantiorum hominum alternis sedetur, ut olim XII Deos in lectisterniis solebant jungere Romani, Jovem suæ Junoni, Veneri Martem &c. Vid. Liv. 22, 10.

LXXVII

XXVII *IN JACOBUM* MAGISTRUM EQUITUM*

Per cineres Pauli, per cani limina Petri,
Ne laceres versus, dux Iacobe, meos:
Sic tua pro clipeo sustentet pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomæus eat:
Sic ope sanctorum non barbarus irruat Alpes:
Sic tibi det vires sancta Susanna suas:
Sic quicumque ferox gelidum tranaverit Istrum,
Mergatur; volucres ceu Pharaonis equi:
Sic Geticas ultrix feriat rhomphæa catervas,
Romanasque tegat prospera Thecla manus:
Sic

1 *pro* cani, sancti *MSS. Cuj.* 3 per clypeum *MS.* defendat *vulg.* 5 *pro* sanctorum, junthodi *MS. unde* Judithæ *conj. Barth.* ne barb. *conj. Heins.* 10 regant -- tela *vulg.* regat *vel* tegat teda, theda, tegat Tecla *MSS.* Romanæque gerant *MS.*

* Iacobi hujus an alia supersit mentio, non dixerim. Magistri Equitum dignitas illustris, & ordinarie Magistro Peditum præfertur. Vid. Gothofr. Parat. ad librum 7 C. Theod. qui est totus de re militari p. 250. In Notitia Dignit. Imp. Occid. f. 34 statim post Præfectos Prætorio & urbis ponuntur Magistri Peditum & Equitum.

1 Vt mordeat virum, a quo versus quosdam suos reprehensos irascitur, illudit Sanctorum, quos vocat Ecclesia, cultui, per quos illum videri vult obtestari, ne velit amplius carmina sua traducere. Ille porro cultus jam tum immoderatus & superstitiosus, ne quid gravius dicam, fuisse debet, cum hoc epigramma scriberetur, quod Claudiano vindicant Barthius & Heinsius. Sed in margine Basil. adscriptum, *Hoc epigramma vix credo esse Claudiani.* Quidquid ejus sit, propter Sanctorum & Martyrum admirationem Iacobo exprobratam abjudicari Claudiano hoc Epigramma vetat Hieronymus, qui hoc ipso tempore plus quam opus est contra Vigilantium pro illa declamavit: & scripsit ad Lætam (p. 672, B) *Inundans populus ante delubra semiruta currit ad martyrum tumulos.*

6 Itaque in veneratione & cultu jam tum erat cum Juditha Susanna illa apocryphos? Laudat certe Hieronymus alteram Epist. ad Principiam, alteram ad Salvinam. Sed abesse hoc distichon a MS. Vaticano, observavit Heinsius.

9 *Ultrix rhomphæa* pertinet ad illa dicta sacrarum literarum.

10 An hæc pertinet ad S. Theclam, de qua in Martyrologio Ro.

Sic tibi det magnum moriens conviva triumphum,
Atque tuam vincant dolia fusa sitim:
Sic nunquam hostili maculetur sanguine dextra.
Ne laceres versus, dux Iacobe, meos.

11 magnos triumphos *vulg.* 12 et tua perpetuo dolia vina fluant *MSS.* sic tibi perp. d. v. f. *MS.* fluere *cum Accusativo illustrat Heins.*

Ro. a. d. 23 Sept. *Iconii in Lycaonia sanctae Theclae virginis & martyris, quae a S. Paulo Apostolo ad fidem perducta, sub Nerone Imperatore in confessione Christi ignes & bestias devicit, & plurima ad doctrinam multorum superata certamina, Seleuciam veniens, ibi requievit in pace. Eam sancti Patres summis laudibus celebrant & dignis praeconiis extollunt.*

11 Adhuc posuit in optandis Jacobo auxilia Sanctorum, ne ipsius scilicet fortitudine opus sit: nunc potatori strenuo insultat: *moriens* enim *conviva* est vino depositus vel sepultus.

18 Hic praeter ceteros versus est amarissimus. Quis enim ille Dux, quis Magister militum, hoc in optabilibus habeat? nisi quis forte huc trahere velit illud Horatianum Sat. 2, 1. 43 *ut pereat positum rubigine telum.*

LXXVIII

XXVIII *RIMANTI TELUM IRA FACIT**

In jaculum quodcumque gerit dementia mutat.
Omnibus armatur rabies pro cuspide ferri.
Cuncta volant, dum dextra ferox in vulnera saevit.
Pro telo geritur, quidquid suggesserit ira.

1 ferit *MSS.* quodc. rei *conj. Heins. cui corruptum videtur vulgatum* gerit. 4 ingeritur *conj. Heins. in quo illum audiam facilius.*

* Est scholastica aemulatio Virgiliani hemistichii Aen. 7, 508 *Quod cuique repertum Rimanti, telum ira facit.* Talis etiam est n. 86.

1 *Quodcunque gerit*, quod forte in manu habet, v. g. instrumenti rustici, bipalium, furcam, ventilabrum; si doctus est, librum, ut illi apud Boilavium certantes de pulpito s. lectorio: in proverbio est, qui aureis fenestras inimici petit.

LXXIX

XXIX *IN PODAGRUM*

Quæ tibi cum pedibus ratio? quid carmina culpas?
Scandere qui nescis, versiculos laceras.
Claudicat hic versus, hæc, inquit, syllaba nutat,
Atque nihil prorsus stare putat podager.

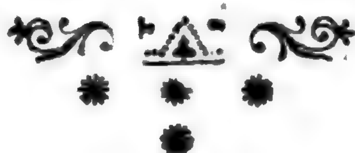

In Podagrum, qui carmina culpabat, non stare dicebat *MS*.
2 quos -- inquit -- putat *MS*.

2 Hoc verbo *lacerandi* usus est etiam n. 77 ext. Hinc colligit Barthius in eundem hic ludi Jacobum. Et bene convenire solet podagræ cum potatoribus.

LXXX

XXX *DE THEODORO ET HADRIANO*

Mallius indulget somno noctesque diesque.
Insomnis Pharius sacra, profana, rapit.
Omnibus hoc, Italæ gentes, exposcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

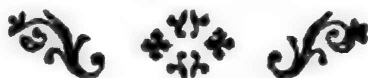

Vid. quæ dicta sunt ad 39, 20. Hon nempe Epigramma potest occasionem dedisse illi deprecationi.

LXXXI

XXXI *AD AETERNALEM*

Quidquid Caſtalio de gurgite Phœbus anhelat,
Quidquid fatidico mugit cortina receſſu,
Carmina ſunt: ſed verba negant communia Muſæ.
Carmina ſola loquor. ſic me meus implet Apollo.

3 car. ſert *vulg.* & verba *conj. Heinſ.* non verba ferunt *ex MS. Barth.* 4 Smyrnæus imp. *MS.*

1 *Caſtalius gurges* idem qui & *Hippocrene* vocatur, de quo *fonte Caballino*, ut ait Perſius in Prol. qui *labra proluerunt*, poëtæ fiunt.
2 *Cortina*, tripus impoſitus ſpecui Delphicæ, cui inſidens Pythia ſpiritu illo fatidico impletur, a quo fundit Oracula verſibus conſtantia. Sed jam Plutarchus peculiari libello inquiſivit in cauſas cur ἔμμετρα χρᾶν verſibus reſpondere, deliberantibus Pythia deſiſſet.

LXXXII

XXXII *AD MAXIMUM QUI MEL MISIT*

Dulcia dona mihi tu mittis, Maxime, ſemper,
Et quidquid mittis, mella putare decet.

LXXXIII

LXXXIII

XXXIII *DE LOCUSTA FRAGMENTUM*

Horret apex capitis: medio fera lumina ſurgunt
Vertice. cognatus dorſo dureſcit amictus.
Armavit natura cutem, dumique rubentes
Cuſpidibus parvis multos acuere rubores.

1 ſurgit *MS. i. e. ſurrigit.* duo cornua ſurgunt *conj. Heinſ.* 2 ſucereſcit *conj. Heinſ.* 3 dubiisque *MSS.* dubiq. *MS.* dubiisque rubentem *MSS.* 4 multis *vulg.* parum multos *MS.* pariunt multos ac vere colores *Claver. Hinc* dumique rubentis Cuſpidibus pariunt multos ac vepre dolores *conj. Heinſ. Sed Barth. ita:* dubiisque rubentem Cuſpidibus, variant milto victore colores.

Si quis locuſtam marinam ſ. carabum, ut a Geſnero, Aldrovando, aliisque deſcribitur depingiturque, conſideret, videbit ſatis convenire illi hanc deſcriptionem, quantum ad duo priores verſus cum dimidio tertio. In reliquis facilius intelligo Heinſianam conjecturam, quæ illam aſperitatem *cutis*, i. criſtæ, quem *cognatum* i. connatum *amictum* dixit poëta v. 2, *dumo* comparat aut *vepri*. Quod *rubentem* dicit, illud non ſimpliciter repugnare naturæ, ſatis nos vel recentiſſimæ Cateſbyanæ picturæ docent.

LXXXIV

XXXIV *DE BALNEIS QUINTIANIS*

Fontibus in liquidis paullum requieſce, viator,
Atque tuum rurſus carpe refectus iter.
Lympharum dominum nimium miraberis, hoſpes,
Inter dura viæ balnea qui poſuit.

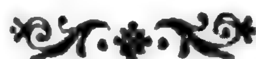

LXXXV

XXXV *DESCRIPTIO PORTUS SMYRNENSIS* *

Urbs in conſpectu montana cacumina velat,
Tranquillo prætenta mari. ducentia portum
Cornua pacatas removent Aquilonibus undas.
Hic exarmatum terris cingentibus æquor
Clauditur, & placidam diſcit ſervare quietem.

* Zarinenſis *vulg.* Saronenſis *conj. Barth.*

Cum hæc deſcriptio hodietno etiam Smyrnæ ſitui conveniat, eo ſecurius Heinſiana lectio retinetur. 3 *Removent Aquilonibus*, ſubducunt illis undas, h. e. excludunt Aquilones, ut defendere proprie eſt depellere, ac tamen *defendi* dicitur urbs a qua proprie defenduntur, depelluntur hoſtes.

LXXXVI

XXXVI *EST IN SECESSU LONGE LOCUS* *

Eſt procul ingenti regio ſummota receſſu,
Inſula qua reſides fluctus miteſcere cogit,
In longum producta latus; fractaſque per undas
Ardua tranquillo curvantur brachia portu.

* Inſulæ deſcriptio *ante Heinſ.* *pro* ſeceſſu, conſpectu *Heinſ.*
1 receſſu Inſula, quæ *ante Heinſ.*

Eſt imitatio Virgiliana, vel ſi mavis, certamen ſcholaſticum cum Aen. 1, 159 *Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula portum Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.* Poteſt hæc deſcriptio ceteroquin accommodari ad Syracuſanum portum, quem objectu ſuo inſula efficit.

LXXXVII

LXXXVII

XXVII *DE QUADRIGA MARMOREA*

Quis dedit innumeros uno de marmore vultus?
Surgit in aurigam currus, paribusque lupatis
Unanimes frenantur equi. Quos forma diremit,
Materies cognata tenet, discrimine nullo.
Vir redit in currum: ducuntur ab axe jugales:
Ex alio se quisque facit. Quæ tanta potestas?
Una silex tot membra ligat, ductusque per artem
Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

4 frenata *Pulm. marg.* 5 vix *vulg.*
6 ex alto -- jacit *MSS.*

1 *Innumeros vultus* non puto dici de hoc tantum opere: sed universim miratur auctor statuariæ artis miraculum, ex una materia, dura eadem tot figuras formantis. Has vocat *vultus*, ut Ovid. Met. I, 2 *Unus erat toto naturæ vultus in orbe.*

2 *Currus* sunt ipsi equi: hi surgunt sublatis pedibus anterioribus & reclinant se versus aurigam, rotis insistentem.

3 *Quos forma diremit* non refertur ad equos; hi quantum potest sunt similes, eodemque gestu & velut motu atque actu: sed auriga, frena, equi, axis, rotæ, omnia sunt ex lapide eodem. Itaque *Vir redit in currum*, continuus est & continens currui, *jugales* equi *ducuntur* ex eadem massa *ab axe.* Cogita, lector, statuam dum funditur ex aere, ibi membrum unum ducitur ab altero, una continuatione. Ita hic jugalis quisque *se facit*, inter manus artificis fieri & enasci videtur, *ex alio*, proximo, cui continens est. Sed fateor hanc formulam *se facit* mihi nimis audacem videri, & barbarum aliquid habere hodiernarum linguarum usui simile, ubi reciprocis verbis utimur pro passivis.

8 *Montem* pro saxo, parte montis, poni, apertum est.

LXXXVIII

XXXVIII *FRAGMENTUM*

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus,
Exercentur equis, & colla comantia pectunt.

LXXXIX

XXXIX *DE PAUPERE AMANTE*

Paupertas me ſæva domat, diruſque Cupido.
Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

XC

XL *DE EODEM*

Eſuriens pauper telis incendor amoris.
Inter utrumque malum diligo pauperiem.

XCI

XLI IN SEPULCRUM SPECIOSAE

Pulcris ſtare diu Parcarum lege negatur.
Magna repente ruunt: ſumma cadunt ſubito.
Hic formoſa jacet Veneris ſortita figuram,
Egregiumque decus invidiamque tulit.

2 invidiam meruit *ante Claver. cujus emendationem probavit Barth. & Heinſ. 2.*

4 Antiquum pulchrarum vitium invidia: quo nec hodie dicuntur carere. Sic Scyllam monſtrum fecit Circa.

XCII

XLII DE BIRRO* CASTOREO

Nominis umbra manet veteris. nam dicere Birrum,
Si Caſtor niteat, Caſtoreum nequeo.
Sex emtus ſolidis, quid ſit, jam ſcire poteſtis.
Si mihi nulla fides, credite vel pretio.

* de Birrho & Caſtoreo *editt. vett.* 1 veteres *edd. vett.* diſcere *MSS.* 2 ſi *edd. vett.* juret, viret, vitet, nitet *al.* nomen verba manet *MS.* ſi textura vetet *conj. Scal.* ni Caſtor niteat *ex MSS. Claver. Barth. Heinſ.* ſi Caſtor vivet *vel* vivat *conj. Heinſ. quod non intelligo.*

Birrum eſſe lacernam, veſtem, quæ aliis interioribus injiciatur, oſtendit Salmaſius, quam laudamus in Theſauro. Caſtoreos pilos molliſſimum genus veſtimenti præbuiſſe jam ea tempeſtate, qua ſcriptum ponitur hoc epigramma, oſtendit Barthius. Videtur illius auctor ridere antiquum birrum, de quo jam omnis lanugo caſtorea, qua cenſebatur, unde nominabatur, detrita ſit. Hunc negat dici jam debere, quod olim fuerit, birrum *caſtoreum*. Niſi malis imitatione birrorum vere caſtoreorum alios de viliore lana hoc nomen accepiſſe, ut ſi quis hodierna illa viliora textilia villoſa de lana vel lino (*Peluche*) velit holoſericorum hexamitorum appellatione (*Sammet*, *velours*) condecorare. Et hoc melius placet, quia provocatur ad pretium.

XCIII

XLIII *DE HIPPOPOTAMO*

Utraque fecundo nutritur bellua Nilo:
Quæque vorat morſu, quæque ſub ore fremit.

Protulerat hoc epigramma Heinſius, in nota ad n. 83: unde in altera editione huc relatum eſt. Quid ſibi velint ultima verba, inde intelligere mihi videor, quod veteres ſcriptores univerſim *ἵππου φωνὴν*, *hinnitum*, huic belluæ tribuunt, a quo forte magis, quam a figura corporis, nomen invenit. Videtur autem pulchre exprimi hinnitus hac periphraſi: eſt enim ſpiritus tremulus ex imo gutture profuſus & per os ac nares expulſus.

XCIV

XLIV *QUAE IN MENSA DE SARDONYCHE LAPIDE*

Menſa coloratis aquilæ ſinuatur in alis,
Quam floris diſtinguit honos: ſimilisque figura
Texitur: implumem mentitur gemma volatum.

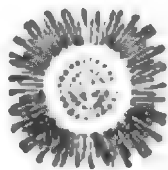

Eadem hujus epigrammatis ratio eſt. Videtur deſcribi menſa forte argentea, quæ haberet emblemata ex ſardonyche, aquilam, florem, aliam avem. Quod *texi figuram* dicit, intelligo ex diverſis gemmis tanquam muſiuo opere compoſitam, ſegmentatam, teſſellatam.

XCV

XLV *CARMEN PASCHALE* *

Christe potens rerum redeuntis conditor ævi,
Vox ſummi ſenſuſque Dei: quem fudit ab alta
Mente pater, tantique dedit conſortia regni.
Impia qui noſtræ domuiſti crimina vitæ,
Paſſus corporea mundi veſtire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri:
Quem verbo incluſum Mariæ mox numine viſo
Virginei tenuere ſinus, innuptaque mater
Arcano ſtupuit compleri viſcera partu,

Auctorem

1 *pro* ævi, orbis *MSS.* anni *MS.* 2 fuderat alta *MSS.* 4 impia tu *al. etiam Fabric.* 5 mundum *vulg.* dominum *conj. Barth.* 7 quemque utero *Vien. Junt.* quem verbo *Ald. Fabric. MSS.* tene utero *conj. Heinſ.* lumine *MS.* angelo *MSS. & Cuj. ex gloſſa. Totus verſus in quibusdam codd. deeſt.* 8 tumuere *vulg.* timuere *MSS.* tenuere *MS. Oxon. unde* tremuere *conj. Heinſ.* intumuere *MS.* patuere *MS.* 9 obſtupuit *Fabr.*

* Hoc carmen Ge. Fabricius, Damaſo Epiſcopo ſæculi IV Romano in libro antiquiſſimo adſcriptum, edidit p. 774 & noſtro Claudiano abjudicavit in Comment. p. 35 & 43: cui potius aſſentior, quam Claverio. Non vocatur ibi *Paſchale*, ſed ſimpliciter inſcribitur de Chriſto. Et tamen Paſchale carmen eſſe, indicant duo verſus ultimi, qui etiam hoc docent, ſolemnes eo tempore in Eccleſia preces interpoſitas fuiſſe pro Imperatore. Poterat uti hoc loco Vir Illuſtris, commilito ante hos pene quinquaginta annos meus in Jenenſi Academia, cujus nunc magnum decus eſt, C. G. Buderus in progr. de precibus pro Imperatore fuſis, quo refellit eorum errorem, qui hunc morem demum ſæculo octavo ab Hadriano Pontifice inſtitutum tradunt.

1 *Rediens ævum*, nova felicitas, ut *Gloria novi ſæculi* in nummis. Ut Virg. ecl. 4, 5 *Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo; Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna.*

5 *Paſſus veſtire* formula cujus ſimiles habet etiam Claudianus. Vid. 15, 265. Suſtinuiſti te veſtire corpore.

7 Sic ordino & interpretor: *Sinus Mariæ Virginei*, ſtatim a *Numine* Gabrielis (vel ipſius Dei per Gabrielem ſe manifeſtantis) *viſo tenuere* hunc hominem, *Verbo* illi Johanneo intime unitum & velut *incluſum.* Si quis *tumuere* utique ſervandum putet, ille Græciſmo defendet phraſin, *Virginei ſinus tumuere* (ob) *puerum*.

Auctorem paritura ſuum. Mortalia corda
Artificem texere poli, mundique repertor
Pars fuit humani generis, latuitque ſub uno
Pectore, qui totum late complectitur orbem;
Et, qui non ſpatiis terræ, non æquoris unda,
Non capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & ſupplicii nomen, nexuſque ſubiſti,
Ut nos ſubriperes leto, mortemque fugares
Morte tua: mox ætherias evectus in auras,
Purgata repetis lætum tellure parentem.
Auguſtum foveas, feſtis ut ſæpe diebus
Annua ſinceri celebret jejunia ſacri.

10 membra *MS.* 11 fudere *MSS. & Baſ. marg.* cepere *MS.* 12 imo *vulg.* uno *Ald.* 14 undis *Fabric.* 15 nec *vulg.* 16 ſupplicii *vulg.* ſupplicium nomen, *vel* mortis *MSS.* mancipii *eſt a Cujacio & Claverio, quos ſequitur Heinſ.* 17 eriperes *MSS.* 19 repetens *vulg.* reparans lætum te luce, parentem Auguſtum *Fabric.* parentem Auguſtum *jungunt etiam alii ante Claver. Dedi lectionem Claver. Janſ. Heinſ.*
20 Auguſtos -- celebrent *MS. quod eſt forte ſtudio accommodatum, ad tempus, quo duo erant Auguſti.*

10 *Corda* nominat ea plane ratione, ut Germanorum conſuetudo *ſub corde geſtari* dicit nondum natos, V. G. 2 Maccab. 7, 27, & liberos *a corde* venire, & *redire ad cor*, h. e. cor matrum tangere ſua morte. Utrum tale quid apud Græcos vel Latinos alias inveniatur, nondum obſervavi. Eadem quidem ſententia v. 12 *latuitque ſub uno Pectore.*

16 *Mancipii nomen & nexus*, Romano quidem intellectu, ſubiiſſe dominum, nusquam legimus: niſi quod illa Pilati damnatione *ſervum pœnæ* factum dicere poſſumus. Ceterum poteſt Poëta reſpexiſſe ad illud μορφὴν δούλου λαβών.

20 Hæ ſunt preces pro Imperatore, finis & ſcopus totius carminis, cum illud nullas alias preces, nullum aliud deſiderium exprimat.

XCVI

XLVI ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΩΤΗΡΑ

Ὦ πυρὸς ἀενάοιο σοφὴν ὠδῖνα φυλάσσων,
Ἐμβεβαὼς κόσμοιο παλινδίνητον ἀνάγκην,
Χριστὲ θεοῤῥήτοιο βίου φυσίζοε πηγὴ,
Πατρὸς ἀσημάντοιο πρωτοσπόρε φωνὴ,
Ὃς μέγα μητρῴων τοκετῶν ἐγκύμονα φόρτον,
Καὶ γόνον αὐτοτέλεστον ἀνυμφεύτων ὑμεναίων
Στήσας, ἀσσυρίης γενεῆς ἑτερόφρονα λύσσαν,
Ὄργια δ' εἰδώλων κενεῶν ψευδώνυμα λύσας,

Αἰθέρος

Hos Christiani hominis versus, moneta quidem Nonni percussos, nescio unde acceptos Graece, ut hic sunt, dedit Heinsius: quos ita converti ad verbum posse puto. O *tu* qui æterni ignis sapientem fecunditatem custodis, Qui *aurigæ instar* gubernas volubilem mundi necessitatem, Christe, vitæ a Deo promissæ fons vivifice, Patris ineffabilis Dei vox, quæ primum seminavit omnia: (5) Qui valide maternorum partuum gravidum onus, Et fatum a seipso perfectum nuptiarum sponso carentium Constituens, Assyriæ *contra ea* generationis *(Syriæ Deæ & Magnæ Matris Deum)* alienati sensus furorem, Atque Orgia idolorum vanorum falso nomine

1 Igni æterno tribuit generationem omnium, quod ex antiqua philosophia Heraclitica assumtum: hinc tribuit illi ὠδῖνα σοφὴν, non dolorem profecto partus, sed ipsam, si quid video, generandi facultatem, gubernatam sapientia.

5 Μέγα hoc refero ad Στήσας v. 7. Valide constituit, stabilivit, credendum generi humano commendavit partum mirabilem.

7 *Assyrium* & *Syrium* perpetuo fere confundi, & *Syriam Deam* esse *Deorum matrem*, constat: & primis Christianæ religionis sæculis illud genus furiosæ superstitionis plane regnum quoddam obtinuisse, facile demonstrari posset. Sed versamur in Parergo: hoc enim carmen quia non est Claudiani non debemus lectoribus. Qui Dalenianam de Tauroboliis dissertationem legere voluerit, ad vestigia de his rebus quærendi deducetur.

Αἰθέρος ἀμφιβέβηκας ἐφ' ἑπτάζωνον ὀχῆα,
Ἀγγελικαῖς πτερύγεσσιν ἐν ἀῤῥήτοισι θαάσσων.
Ἵλαθι παγγενέταο θεοῦ πρεσβήϊον ὄμμα,
Φρουρὲ βίου, σῶτερ μερόπων, αἰῶνος ἀνάσσων.

celebrata dissolvens, Cæli balteum septem Zonis constantem conscendisti (10) Angelicis alis ineffabilibus insidens, *subvectus*: Propitius esto, genitoris omnium Dei venerande Vultus, Custos vitæ, Salvator hominum, sæculo imperans.

9 Cælum & peculiari ratione Zodiacum imaginatur ut *balteum*, continentem, & coërçentem omnia. Hunc ἑπτάζωνον vocat, ob septem illas Zonas, de quibus dictum ad 24, 135. Hic illud addo: quemadmodum totum hoc carmen ingenium Nonnianum mihi videtur redolere, ita peculiariter hunc locum. Nonnus enim Dionys. 46, 47 Οὐρανὸν diserte ἑπτάζωνον appellat, & 38, 312 ἑπτὰ περὶ ζώναις κυκλούμενον.

11 Ομμα poteram *oculum* reddere, per quem videt & videtur pater. Sed credibilius mihi est, poni pro προσώπῳ: qui Christum videt, vultum ac faciem Dei videt.

XCVII

XLVII ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

Ἀρτιφανὲς, πολιοῦχε, παλαιγενὲς, υἱὲ νεοττὲ,
Αἰὲν ἐὼν προεὼντε, ὑπέρτατε, ὕστατε, χριστὲ
Ἀθανάτοιο πατρὸς, καὶ ὁμόχρονε, πάμπαν ὅμοιε.

De hoc idem quod de præcedenti dicendum. Potest ita verti, Præsens, Civitatis *tuæ* custos, antiquitus nate, & *idem* fili parvule, Semper qui es, ante *omnia* qui es, supreme, ultime, Christe, immortalis patris & coæve & undique similis.

XCVIII

XLVIII *LAUS CHRISTI* *

Proles vera Dei, cunctisque antiquior annis,
Nunc genitus, qui semper eras, lucisque repertor
Ante tuæ, matrisque parens: quem misit ab astris
Aequævus Genitor, verbique in semina fusum
Virgineos habitare sinus, & corporis arcti
Jussit inire vias, parvaque in sede morari,
Quem sedes non ulla capit: qui lumine primo
Vidisti quidquid mundo nascente crearas.
Ipse opifex, opus ipse tui, dignatus iniquas
Aetatis sentire vices, & corporis hujus
Dissimiles perferre modos, hominemque subire,
Ut possis monstrare Deum, ne lubricus error,
Et decepta diu varii sollertia mundi,
Pectora tam multis sineret mortalia sæclis
Auctorem nescire suum. Te conscia partus
Mater, & attoniti pecudum sensere timores.
Te nova sollicito lustrantes sidera visu
In cælo videre prius, lumenque secuti,
Invenere Magi. Tu noxia pectora solvis,
Elapsasque animas in corpora functa reducis,
Et vitam remeare jubes. Tu lege recepti
Muneris,

3 nate *conj. Barth.* 9 sui *adhuc editum.*

* Hoc carmen inter ea est, quæ primum Jo. Camers pro Claudianeis edidit. Non satis ubique orthodoxum, certe non ad formulas caute loquendi attemperatum. Sed nos hic non θεολογοῦμεν.

4 *Verbum* hic poni de Christo, quatenus homo est, videtur; sed potest forte ita intelligi: semina, e quibus caro fieri nascique adeo debuit Verbum.

16 *Attoniti timores* signant opinionem illam veterum, quam exprimit antiquus hymnus, *Agnovit bos & asinus, quod puer erat dominus.*

19 *Lege recepti muneris*: ea conditione munus Messiæ suscepisti.

Muneris, ad Manes penetras, mortisque latebras
Immortalis adis. Nasci tibi non fuit uni
Principium, finisque mori: sed nocte refusa,
In cælum, patremque redis, rursusque perenni
Ordine purgatis adimis contagia terris.
Tu solus, Patrisque comes, tu Spiritus insons,
Et toties unus, triplicique in nomine simplex.
Quid, nisi pro cunctis, aliud? Quis credere possit,
Te potuisse mori, poteras qui reddere vitam?

23 nam fuit *adhuc editum*. 24 reclusa *vel* retusa *conj. Heins.*

23 Tibi uni nasci non fuit principium, qui fueris ante quam nascerere: neque mori finis, qui mox revixeris.

25 Non loquitur poëta hic cum orthodoxis; *in patrem redis* non est idem quod *ad patrem*. Nec satis est Criticam hic medicinam facere, mutare *τὴν in* in alteram *ad*; quid enim faciemus illis, quæ sequuntur v. 27 & 28. Aut fallor egregie, aut Sabellianismi crimen vix abstergi illis potest. Ceterum ita intelligo v. 25 & 26. *Purgatis* jam a miseria sua, *terris* rursus ordine æterno per Evangelium constituto adimis contagia, si qua de novo contrahant.

29 Quid sibi volunt, quorsum spectant omnia ista miracula? Hoc, ut pro cunctis aliud esses, prout quisque patre, redemtore, Spiritu opus haberet.

30 Finis abruptior suspicionem præbuit Scaligero, nos non integrum habere hunc hymnum.

XCIX

XLIX *MIRACULA CHRISTI**

Angelus alloquitur Mariam, quo præscia verbo
Concipiat, salva virginitate, Deum.

Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges,
Myrrham homo; rex aurum, suscipe tura Deus.

* Similis hic libellus Prudentiano Enchiridio s. Diptychis; sed in brevitate illa disertior, ingeniosiorque. Separanda curavi aliquantum Disticha, ut indicetur, unum quodque totum, & absolutum esse. Ceterum videtur hoc fragmentum modo esse longioris opusculi, quo alia quoque miracula Domini nostri poëta prosecutus est.

Digitized by Google

Permutat lymphas in vina liquentia Christus,
Quo primum facto se probat esse Deum.

Quinque explent panes, pisces duo, millia quinque:
Et Deus ex parvo plus superesse jubet.

Editus ex utero cæcus nova lumina sensit,
Et stupet ignotum se meruisse diem.

Lazarus e tumulo, Christo inclamante, resurgit,
Et duræ mortis lex resoluta perit.

Nutantem quatit unda Petrum: cui Christus in alto
Et dextra gressus firmat, & ore fidem.

Exsanguis Christi contingit femina vestem:
Stat cruor in venis: fit medicina fides.

Jussus post multos graditur paralyticus annos,
Mirandum, lecti portitor ipse sui.

* *

C

I. *IN SIRENAS**

Dulce malum pelago Siren, volucresque puellæ,
Scyllæos inter fremitus, avidamque Charybdin,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra.
Blanda pericla maris; terror quoque gratus in undis.
Delatis licet huc incumberet aura carinis,
Implessentque sinus venti de puppe ferentes,
Figebat vox una ratem: nec tendere certum
Delectabat iter reditus, odiumque juvabat:
Nec dolor ullus erat. mortem dabat ipsa voluptas.

* * *

7 cœptum *conj. Heinſ. Nempe ortum eſt* certum *ex neglectu diphthongi & r longiuſculo.*

* Non est, quod hic adjiciamus post ea, quæ habet ipse noster 36, 190. 204. 256

6 Meminerimus moris nautarum ab ipso statim appulsu puppem obvertendi pelago. Virg. 6 extr. *Ancora de prora jacitur, stant litore puppes.* Ergo stantibus etiam in portu navibus, intelliguntur *venti de puppe ferentes.*

8 *Odium* ac tædium nautarum alias est mora longior &c.

CI

ANONYMI POETAE

LAUDES HERCULIS

Pieridum columen, cujus Parnaſſia magno
Numine templa ſonant, læto precor huc age, Phœbe,
Te conjunge choro: penetralia ſancta ſororum,
Et nova Caſtalios latices per rura petentem
Hippocrenæum victorem inſiſtere fontem
Me fac. namque tuam non nunc novus advena turbam
Ingredior, lauroſque gerens, & florea ſertis
Tempora vincta tuis doctorum munera vatum.
Teſtor adhuc veteres quamvis deſuetus honores.
Alcides mihi carmen erit, germana Tonantis
Progenies, dignus credi poſt viſcera Numen
Semper ob immenſos invicti roboris æſtus.
Nec naſci potuiſſe vacat. Nam lucis in ipſis,

5 Hippocreneos --- fontes *vel* Hippocreneo --- fonti Me fas *conj. Heinſ.* 6 me: famaque *Vien. Baſ. Pul.* me fameque *Ald.* 8 ſuis *conj. Heinſ.* 10 Romana *Vien. Baſ. Ald. Plant.* 12 artus *vel* actus *conj. Heinſ.*

5 Intolerabile eſt cum litera mugiente Polyptoton, quod vix mediocris poëta admiſerit. Etiam illud *Me fac* non placet. Sed quid dederit Poëta, non dixerim. Claudianum eſſe auctorem, mihi non ſit probabile; aut Claverii ſuſpicio vera fuerit, ſenem fuiſſe & viribus defectum, cum iſta ſcriberet. Alteram illius opinionem, puerum fuiſſe, refellit ipſum hoc exordium, niſi dicamus, adeo puerum fuiſſe, uti ſenem ſe fingeret.

11 *Poſt viſcera* debet ſignificare ſtatim ab utero & nativitate. Cf. v. 88 *Poſt membra.* *Aeſtus* autem ſunt labores & ærumnæ, ut vocari ſolent, Herculis.

Inclite, principiis, tardo vix editus ortu
Fecisti de patre fidem. Sed cur mihi lentis
Ludis adhuc, Cyrrhæe, modis, tenerumque resultans
Luxuriante leves impellis pollice chordas?
Pone habitum, quo mollis amas: & frondis amatæ
Linque nemus, mollique exutus tempora lauro
Populea mecum carmen luctare sub umbra.
Jam grave plus etiam, quam ventris tempora vellent,
Alcmenam tendebat onus. sed regia Juno
Impedit, & partus prohibet, nascique vetabat,
Ut metus ipse Deum monstret. Nec vivida cæli
Semina mortales norunt sentire latebras,
Nec possunt sufferre moras. Datur inde novercæ
Materies, gravibusque odiis augmenta ministrat,
Quod vinci cœpisse pudet. Mox improba binos
In tua membra jubet, dum nasceris, ire dracones.
Incumbunt celeres illi, squamosaque jussus
Armat

16 Cyrrhæa *editum* 19 mitique, *propter præced.* mollis, *conj. Heins.* 21 ferrent *conj. Heins.* 22 Alcmena s. Alcmenæ *ante Claver.* 27 alimenta *conj. Heins.*

13 Nec illud *vacat* æstu & ærumna, quod nasci potuit, cum Juno artibus suis impedire, differre certe partum illius studeret. Narrat ipsa Alcmena apud Ovid. Met. 9, 285 ubi inter alia *Septem ego*, inquit, *per noctes, septem cruciata diebus.* Hic *tardus ortus* est.

16 *Tenerum resultans* adverbialiter ponit Græco more, ut *horrendum clamat.*

20 *Luctare* cum relatione ad argumentum, Herculem. Hoc verbo etiam Phœbo suo injungit laborem & magnum conatum: an feliciter? Etiam Herculis major laus fuit, cum facile vicit.

21 Videtur secutus Nasonis l. c. 287 *Tendebat gravitas uterum mihi: quodque ferebam Tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti Ponderis esse Jovem.*

23 Operæ pretium est etiam hunc locum velut exhilarare Ovidiano carmine v. 295 Lucina vocata precibus Alcmenæ venit illa quidem, sed præcorrupta a Junone, *subsedit in ara Ante fores — dextroque a poplite lævum Pressa genu, digitis inter se pectine junctis Sustinuit nixus.* Cur Juno ita retardaverit partum Herculis, dicetur ad v. 84. Junonem & Lucinam, εἰλειθύιαν hic distinguunt Naso & Apollodorus 2, 4. 5.

24 *Metus Junonis* & studium impediendi indicat, id quod parturiat Alcmena esse Deum.

Armat colla furor: nec quamvis maxima tractu
Tradantur ſpiris. ſequitur pars cætera pectus.
Triſtis Tartarea vibratur ſibilus aura.
Morte rubent oculi, trifidiſque horrentia linguis
Ora ſonant, nigrumque fremens levat ira venenum.
Quid nunc invictis fraudes innectere fatis,
Cælicolum Regina, juvat? cur objicis angues?
Cur parvo geminos? anne unum poſſe necari
Jam ſtrato Pythone times? Licet omnia mundi
Monſtra voces, ipſamque armes ſerpentibus Hydram,
Defendet natura Deum, patremque probabit,
Quod non vis conſtare, Jovem. Jamque irrita tetri
Juſſa parant implere angues, miſeroque furore
In tua fata tument. Cernit tua membra petentes,
Horreſcitque parens, numenque ignara creaſſe
Mortali pietate timet. Nil ſancta ſuperbæ
Pellicis inſidias cælo modo freta tremiſcas,
Neve hæc monſtra tibi faciant, Alcmena, pavorem.
Sic mater potes eſſe Dei. Jam tolle ſerenum
Læta animum, tantoque libens hæc adſpice vultu,
Ut deceat genuiſſe Jovem. Depone timorem
Indignum partu, natumque exemplar habeto.

Cui

32 ſpiræ *conj. Heinſ.* 35 pluit ira *conj. Heinſ.* 36 invitis -- fatis *conj. Heinſ.* 42 quod novit *Vien.* & *Baſ.* 43 verſoque *conj. Heinſ.* 46 materna *Cuj.* 51 tenuiſſe *Cuj.* *quid ſi* Jovi? 52 natumque ex. habeto *e conj. Heinſ. pro* quæ habebas.

39 Exemplum Apollinis poterat movere Junonem, qui rudimenta artis ſuæ ſagittandi dedit in Pythone, horribili Dracone, Parnaſſum & oraculum illud obſideate.

47 Junonem iratam non timuit hic poëta, qui audeat illam *pellicem* Alcmenæ, retorto in juſtam uxorem & reginam convicio, appellare. *Cælo freta* h. e. Jovis tui auxilio.

51 Poteſt explicari hic verſus, ut Jovi decorum ſit ex te genuiſſe ſibi filium. Nam *Jovis* nomen hic communicari cum Hercule, non opus eſt. Sed vid. etiam V.L.

Cui metuis, nil ipſe timet. Nam lumine recto
Ridebas tu, Dive, truces animoſque ſuperbos
De genitore tenens, votiſque aptiſſimus orbis
Gaudebas tantam jam tum meruiſſe novercam.
Corripis exiguis mox grandia guttura palmis,
Et quamvis teneris, cogens in brachia pondus,
Corripis, illidens prenſos tellure dracones.
Efferat æthersium quantum volet orbis in axem
Latoidas, veroſque probet ſua fabula Divos,
Quod Delo jam ſtare licet. Non æqua laborum
Gloria, nec parili ſerpentes ſorte necarunt.
Illi unum ferro: geminos hic inermis, & unus.
His cœptis non ulla parat cunabula partus
Diva tibi. ſed cum totis jam bruma rigeret
Imbribus, & ſolidis hærerent flumina lymphis,
Nudum

53 lumine -- truces -- tenens *e conj. Heinſ.* *pro* numine -- trucesque -- tenes. 56 exemptis *Cuj.* 58 crebis cogunt ſe -- Porrigis *vel* Projicis *conj. Heinſ.* 66 dive -- motis *conj. Heinſ.*

53 De *rectis oculis* in tali re, h. e. imperterritis, vid. Bentl. ad Hor. Car. 1, 3. 18.

58 Si quis pictor hoc factum velit depingere, illum oportebit, non, ut quidam faciunt, in cunis relinquere parvum Herculiſcum, ſed facere, quod Plautus Amphitr. 5, 1. 63 *Citus e cunis exſilit., facit recta in angues impetum: Alterum altera apprehendit eos manu perniciter* &c. Hic noſter *cogit* colligit *pondus* omne ſui corporis *in brachia*, & ſic *illidit dracones tellure*, qui aut dativus eſt antiquus, aut omiſſum *in*.

60 *Orbis* Metonymice dictum pro hominibus, ut vulgo *mundum* dicunt, & noſter v. 86; veteres *Orbem terrarum*. Ipſe tamen Ovid. Art. 1, 174 *Ingens orbis in urbe fuit.*

62 Claudianus 8, 133 *Hæſit Apollineo Delos Latonia partu.*

64 Dat Apollini adjutricem in Pythone conficiendo ſororem, Dianam.

66 Poſt ea, quæ ad v. 47 obſervavimus, non eſt mirum, *Divam* appellari Alcmenam: & convenit illud v. 71 *Secura jam matre.* Niſi tamen hic velimus Junonem intelligere, quæ privigni ſui educationem permittente, ut erat uxorius, Jove ſuſceperit. Certe nominativus aliquis hic requiritur, ad quem pertineat verbum *parat*, & mox *firmat*.

67 *Hærentes glacie* fluvios etiam dixit Claudianus 8, 348.

Nudum prægelidis durando firmat in undis.
Utque rudis primo tentaſti robore greſſus,
Frondoſæ deſerta vagus penetralia ſilvæ
Secura jam matre petis, teliſque tremendis
Ludis, & ætherias adducto dejicis arcu,
Aut funda violenter aves, noctemque ſub aſtris
Exigis, & puram fractis bibis amnibus undam.
Immanem interea Nemeæ per luſtra leonem
Ipſa Chimæræa cretum de gente noverca
In tua depaſtis armabat vota juvencis,
Augebatque fero vires, rabiemque juvabat,
Naturam minus eſſe putans. heu quanta virorum
Funera! quam multos ſtravit cum dentibus apros!
Non illum magnæ viduatis mœnibus urbes
Armorum fregere minis, Martique domando
Aſſuetas morſu fudit graviore catervas.
Hunc gravis Euryſtheus (nam, te quocumque levares,
Imperium duri voluit ſufferre tyranni,
Sic mundo fortuna favens) hunc ſternere leto
Imperat. At nullum virtus reticenda per ævum,
Dignaque

74 crudam *conj. Heinſ.* 77 *quid ſi* In ſua? *vel* In tua -- fata? 80 ſtravit ſementibus *vel* conſtravit meſſibus *conj. Heinſ.* 81 montibus *ante Claver.*

74 *Fracti* amnes ob glaciem, de qua modo dictum.

80 *Leo & aper* par compoſitum etiam ſupra n. 53. Hic Leo Nemeæus ſtravit apros una *cum dentibus* ipſorum, quibus alias ſunt etiam Leonibus terribiles.

81 Univerſi urbium incolæ relictis mœnibus in expeditionem ivere & venatum. *Martem domare* hic eſt pugna & armis vincere.

84 Quamcunque alte aſcenderes gloria & rebus gerendis, tamen fatale erat, te Euryſtheo parere. Hoc vero ipſum ſalutare fuit generi humano, quod ſic liberabatur monſtris. Cf. 36, 378. Illud fatum nos docet Apollod. 2, 4. 5, itemque, ſed non ſine interpolatione, Tzetzes ad Heſiod. Scutum Herc. 91. Breviter, juraverat Jupiter præceps, (ut ſunt in tali re reges) qui de Perſei ſtirpe certo die naſceretur, illum Mycenis imperaturum. Gravida erat eodem tempore uxor Stheneli, qui Perſei filius erat non minus quam Alcmenæ pater Electryon, Juno impedit legitimum partum Herculis, de quo v. 23, præcipitat nativitatem ſeptimeſtris Euryſthei &c.

Dignaque fidereos poft membra intrare receffus
Poffe mori quam vile putat: namque impiger ultro
Vadis & immenfæ fcrutatus devia filvæ
In nova fanguineos armantem vulnera rictus.
Admonita feritate, juba, vifuque cruentus
Excuffis movet arma toris, dubiumque refidens
Infremit. Invadis trepidum, folifque lacertis
Grandia corripiens elifo guttura morfu,
Imbellem fractis profternis faucibus hoftem.
Tunc & flavicomis radiantia tergora villis,
Ceu fpolium fufo victor rapis. emicat omnis
In laudes mox turba tuas, longoque relicta
Currit in arva metu. Juvat ire, & libera rura,
Defenfofque videre locos, filvamque juvencis
Jam facilem, & nullis refonantes fletibus agros.

Mœnalium petis inde nemus, fletamque colonis
Arcadiam, & fteriles raro jam robore filvas.
Namque hic immenfa membrorum mole cruentus
Indomitus regnabat aper, foloque tremendus
Corpore lunatis fundebat dentibus ornos,
Sternebatque fuos lugentia rura colonos.
Horrebant trifidis nigrantia corpora fetis,
Duratofque armos fcopulis, totofque per artus

Difficilis

94 tumidum *Cuj.* folidisque *conj. Heinf.* 95 elufo *e conj. Heinf.* 2. 103 fretamque *Cuj.* 106 folidoque *conj. Heinf.* 107 findebat *Cuj. conj. Heinf.* 109 horrebat rigidis -- tergora & *mox* tutosque *conj. Heinf.* 110 deeft aliquid *Cuj.*

88 *Poft membra* ut v. 11 *poft vifcera.* Intelligit poft membra corporis mortalis ipfa morte depofita.

92 *Admonita feritate* leonis vel ab Hercule, vel poftquam ipfe Leo feritatem fuam velut excitavit. Plin. 8, 16 f. 19 *Leonum animi index cauda.* —— *In principio* (iracundiæ) *terra verberatur, incremento terga, ceu quodam incitamento flagellantur.*

107 *Fundere* eft dejicere: fic *fundi* dicuntur hoftes. Sed *fternere rura* eft roftro ruere ac vertere: hæc pulchra Metaphora lugere dicuntur fuos colonos.

109 *Trifidas fetas* cur hic pofuerit auctor, me non intelligere fateor:

Difficilis potuisse mori. non spicula in illum,
Nodosumve rapis * gravato pondere robur.
Armati viduatur honos. nec vulnera virtus
Extemplo tibi facta timet. jamque arripis ultro
Spumantem, cogisque diem sufferre tuendo,
Atque supinato mirantem lumine vinci
Argolici victor portas sub tecta Tyranni.
Fama celer toto victorem sparserat orbe,
Auxiliumque Dei poscebat Creta cruento
Victa malo. Taurus medio nam sidere Lunæ
Progenitus Dictæa Jovis possederat arva.
Fulmen ab ore venit, flammisque furentibus ardet
Spiritus, & terram, non cæli flamma perurit,
Sed flatus monstri.* dextro jam Siria cessent

Sidera,

112 gravato *Vien.* *Bas.* gravidato *Clav.* clavato *post Pulm. Heins.*

fateor: morbus esse videtur, qui findit pilos ac feras animalium. Communem in suillo genere setarum hanc naturam concesserim: ad robur quidem & atrocitatem signandam qui pertinere possit, non video.

111 *Potuisse* pro *posse*, infinitum autem Græca ratione positum. Sensus est, difficulter potest mori: vivax animal est, difficile ad interficiendum.

112 *Clavatum pondus*, moles in clavam formata.

113 *Viduatur* honos, tollitur, certe pulcherrima sui parte privatur. Armis & ferro conficere bestiam multo majorem fortiorem artis est & celeritatis: Hercules vult censeri etiam robore.

115 Suillum genus magis etiam quam alia animalia humum spectat, in lustris delitescit & luto. Qui vellet hic victorem apri pingere, ille deberet supinum imponere humero Herculis manu prementis fauces. Argolicum tyrannum esse Eurysthea, res ipsa docet.

120 Majora terrenis animalia in cavernis Lunæ nasci, ostensum ad 24, 283. Addamus hic locum Aeliani Hist. An. 12, 7 ubi Nemeæum Leonem de cælo delapsum a quibusdam dici memorat, & recitat Epimenidis versiculos, in quibus ipse sic loqunns introducitur Καὶ γὰρ ἐγὼ γένος εἰμὶ σελάνας ἠϋκόμοιο κ. τ. λ. Emendavit illos Scal. ad Cirin p. 50. Sed fugit ea res doctos recentissimæ editionis auctores.

124 Locus obscurus, &, ut cetera in hoc libello, relictus ab interpretibus: in Elzeviriana utraque etiam asterisco signatus. Tentemus aliquid, ut in re desperata. *Dextra* ex antiqua disciplina Empedoclis apud Plutar. de Plac. Phil. 2, 10 sunt τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικόν. Hinc generatim alii boreales cæli partes dextras dixere.

Digitized by Google

Sidera, Solque licet glaciali frigore victus
Abstrusum mundo claudat jubar, aurea condens
Lumina, & ignifluo stupefactus in orbe tepescat.
Aestus habet Cretam, pereunt silvaeque, lacusque,
Graminaque, & fontes sacri, montesque perurit
Flamma ferox. Illam Superis spectantibus ignis
Dissipat, & magno cunabula grata Tonanti
Igne suum monstrum, si fas est dicere, vincit.
Tandem fama celer Dictaea ad littora magnum
Duxerat Alciden, cum Taurum dira minantem
Excipit, & saevum cornu, flammasque vomentem
Corripit, atque artus constringens fortibus ulnis
Ignifluos flatus, animamque in pectore clausit.

dicere. Vid. Cellarius Not. Orb. ant. 1, 9. Noster improvide videtur hic posuisse caelum frigoris, si Sol cum suo Sirio in frigidum septentrionem, hoc est, *dextro*, dextrorsum, se recepisse, quod plane contra est; & novimus Sirium fixum esse, nec mutare situm ad Eclipticam comparationem. Sed nihil frequentius, quam propositum frigus ad septentrionem ablegari, calorem assignari partibus meridionalibus: & est totus hic locus parum vel φυσιολογούμενος vel ἀστρολογούμενος, praecipue v. 127. ubi *ignifluus orbis*, sive via Solis est, sive Zona torrida, inquit Sol ibi tepescere dicitur. Sed utcunque balbutiat, hoc vult, quantumvis remotus sit Sol & Sirius, aestuat Creta a Tauro ignivomo. Adverbium *Dextro* est etiam Lactantii 3, 6. 4 *Aut dextro aut sinistro corpus voluerant.*

137 Truncum esse carmen, vel potius non habere modo particulam totius carminis, satis apparet, cum tria tantum de xii vel xx certaminibus Herculis hic enarrentur.

INDEX

INDEX CLAUDIANI

NUMERUS PRIOR CARMEN POSTERIOR VERSUM DESIGNAT

QUAE TYPIS DISTINCTA SUNT IN OBSERVATIONIBUS ILLUSTRANTUR

A

agna lupo latus praebuit 34, 26.

agnoſcisne tuos Penates? 28, 53. agnoſcit manus arcum 17, 188. *pagina* mores 17, 255. agnoſcat fratrem 15, 414. quid terra poteſt 37, 17. agnoſcite tandem 3, 59. agnovit triumphos novos 4, 11. patrui curam 29, 186. tumultus dubios 35, 154. agnoverit ſemet 8, 225. agnoſcere dubio viſu 36, 91.

agit ſpes anxia mentem 1, 66. lucos 24, 303. ductor turmas 44, 84. ardor lapides 48, 56. quid agam? 5, 14. 41, 7. brumam 74, 2. neu agas dubie ſuſpectus 8, 278. ævum 36, 311. *agat* me medius limes Olympi 15, 149. civem 22, 168. quid? 36, 294. agebat voti ignarus 29, 83. egi ſubjuga 22, 290. egit illum amor 3, 282. vias longas 8, 101. nimbos non Boreas, non Sol 8, 181. te (victoria) placidis moribus 24, 216. dies 28, 57. chelys fidibus Maurum 28, 123. *flamma* polum 33, 251. egerit me devius ardor 39, 8. egiſſe notos 3, 232. agentes prælia 1, 78. aguntur trans Phaſin 18, 245. *agi* promiſſa minasque, tempus 15, 427. acto largius ferro 26, 122. actum ſi quid flagrantius 36, 296. ver toties curſibus 44, 28. agendi belli 20, 325.

agreſtem dudum cogis 17, 174.

abenus, vid. *aënus*.

Ajax Eutropii 20, 386.

alæ Armeniæ 5, 108. comites 8, 544. Geticæ 20, 176. ſudant 29, 62. ſolitæ tranſcurrere nimbos 44, 39. vix ima tolluntur humo *ib.* alis æqualibus 16, 13. roſeis pavonum 18, 109. nigrantibus 18, 348. velorum ſciſſis 28, 138. rapidis ſublatæ 36, 254. in coloratis 94, 1. alas veloces concutit 3, 122. Sarmaticas 7, 148. famulas 8, 558. explicat 10, 48. tenebris obſcurior 20, 231. crinibus rutilantes 21, 38. ſacras panderet 24, 204. nigrantes 26, 201. equitum 26, 474. extentas 28, 175. pandit 35, 97. fulminis pacificas 35, 229.

Alamania ſupplex 8, 449. tuis ſignis 21, 234.

Alamanorum ſpoliis 24, 17.

Alanus Mæotida bibens 3, 312. patiens ditionis 26, 581. Alani tranſiſtis 8, 487. ſtridor venientis 21, 109. calor 28, 224. Alanæ gentis 26, 583. Alanis impacatis 5, 271.

Alaricus en! 28, 155. Alarici rabies 26, 431. Alaricum Peuce nutrierat 28, 105. Alarice, res tuas 26, 492. rumpe moras 26, 546. quis tibi dolor 26, 623. properas reverti 28, 181. te caperet 28, 223.

Alaſtor Ditis nota ſignatus 33, 284.

albet amnis 28, 519. ager rore 36, 233. albent oſſa 36, 342.

Albis ſerviet 10, 278. Albin liquere 8, 452. per medium 21, 226.

Alcides pulcer ſudore palæſtræ 8, 533. ducit cohortem 15, 418. victor 29, 174. miſſus 34, 9. reddidit arces 39, 15. mihi carmen erit 101, 10. *Alciden* poſce palæſtras 17, 287. duxerat fama 101, 134.

Alcinoo genitam 29, 142.

Alcmena, ne tibi faciant pavorem 101, 28. Alcmenæ ovanti 8, 536. Alcmenam tendebat onus 101, 22.

Alcyoneus per ſtagna Tyrrhena cucurrit 36, 185.

alea non totis caſtris conſtitit 21, 365.

Alecto atrox 3, 26. 41. inviſa 33, 278.

ales non admittitur 10, 62. *littera* 15, 477. Libyæ 20, 310. fama 22, 408. ignea 22, 420. victoria 28, 597. Cyllenius 33, 77. *longæva* 35, 83. æſtuat 36, 141. Titanius 44, 7. alite querula 14, 21. monſtrant ventura 22, 216. alituum ſuſpenſa cohors 44, 77. aliribus ſecundis 7, 9.

Alexandro proſtratus Porus 21, 268.

alga in Ionia 7, 197. *in* rubra 48, 15. algæ virides ridebunt 3, 387. *divitis* 8, 597. algam cautibus illidi 33, 255. algas alternas

Apollo

anis 35,, 203. nigræ tenebris 49, 39. arenam tenuem cæsis invidit 15, 398. Italam momordit 26, 589. in arenam cruor fervetur 24, 271. arenis Tarteſſiacis 3, 101. *rubris* 15, 33. *vaſtis* 21, 261. bibulis 33, 256. attritis 46, 4. arenas torquet Auſter 35, 310. Paphias 10, 149. inter flagrantes 8, 598. non ſentit ungula 8, 547. ſuperare 8, 436. refluas Tethyos 7, 58. Libyæ incenſas 5, 241. Chalcedonias 5, 55. rutilas deſpumat 1, 54. penetrabit 15, 319. diſcis 18, 32. Getulas 26, 60. indignantes veſtigia calcat 36, 385. Tyrias ſparſiſſe 54, 5.

arenoſos in æſtus 21, 337.

arebant amnes 21, 171.

areſcat decepta ſitis 5, 510. fons mali 20, 18. areſcere negant 5, 8. vidimus amnes 26, 527.

Arethuſa abſens 4, 11.

Arethūſæi latices 35, 60.

Argæus Cappadocum 20, 114. Argæa nive 70, 6. Argææ nives 73, 5. *vid. & Argea.*

argenti lacus & flumina 24, 236. cumulos 26, 606. in argento lympham geſtabat 18, 107.

Argeus equorum parens 5, 31.

Argea gramina 29, 191. *Argei* pabula mutant 18, 248. *vid. & Argæus.*

Argis ab miſeris 26, 611. ab Inachiis 34, 9. Argos tuemur 26, 576.

Argivæ miniſtrant 20, 200.

Argolici tyranni 101, 117. *Argolicos* fratres 50, 39. Argolicas puellas 26, 629.

Argo audax 26, 2.

Argois trabibus 26, 16.

arguit attonitos 3, 239. arguor impar pugnæ 8, 365. arguar audax 42, 11.

argumenta ceſſant 8, 496. immota pudoris 20, 78. luctus 28, 170.

argutæ dextræ 18, 370.

Argum ſervaſſe juvencam 21, 312.

arida ſocrus 18, 269.

aries præceps 8, 330. *trux* 10, 163.

Aries Phrixeus 22, 464.

Arinthæi faſtus 18, 478. Arinthæo donat 18, 63.

Arion Nereidum ſtabulis nutritus 8, 555. palmam rapturus 17, 283. velox 71, 5.

ariſtæ jejunæ 18, 116. ariſtis ſubitis 3, 382. pulſis 15, 150. Cinyphiis 18, 405. inventis 33, 31. flaveſcit 33, 186. ariſtas Emathias 5, 44. necdum decimas emenſus 8, 372. proprias 15, 112. nec prius auditas donat 22, 393. ignotas currus ſparſurus 36, 53. fractas cum crine avellit 36, 150.

arma regunt viribus 2, 18. Mulciber præparat 7, 191. da protinus 8, 364. oneri 15, 441. *violare* parat 18, 236. relinque viris 18, 281. barbara 20, 159. diſtulit 20, 598. fabricata vatibus 21, 105. juſſis procerum famulantia 21, 332. exercuit 23, 3. vilia interſerit 26, 397. nocitura dabant 26, 542. celebrata plectro 28, 123. inopina inſtruit 28, 217. Dacica 28, 335. retro liquerat 28, 462. extera *ib.* Gætula 29, 41. ſæva vocantibus lituis 29, 214. Mimantis 36, 347. movet 101, 93. in arma ſtimulat 35, 207. armorum proceres 8, 5. ſplendore tuorum 20, 600. cultu 21, 153. parens 24, 136. honores 28, 639. minis 101, 82. in armis horribilem 15, 98. oſtentate mihi 15, 428. alter ſexus 20, 223. ab Latiis 20, 237. ceſſantibus 24, 220. in variis ſpectatus 29, 179. avitis 31, 71. additur calliditas 45, 28. poſitis 29, 232. 10, 295. excuſate nefas 26, 561. *fideret* 26, 534. ſervilibus 26, 159. truncatus 26, 89. paribus 24, 295. protinus raptis 22, 271. civilibus 22, 85. conflixerit 18, 411. barbaricis 18, 17. fractis 17, 168. caligantibus 1, 27. hoſtilibus 3, 309. tantis capiendi 5, 150. patriis 15, 5. conſanguineis 15, 286.

Armenius dirigat ſagittas 8, 531. dedit 10, 222. quis procul agit? 35, 243. *edoctus* mollite mares 18, 47.

Digitized by Google

proterit 33, 128. Thracia 34, 10. mersa 35, 181. relicta metu 101, 100. arvis sitientibus 18, 115. quibus exstitit hæreat 18, 433. servilibus 24, 126. incultis 36, 84. mediis 36, 245. sonantibus 36, 423. patentibus 48, 39. planis erectior 49, 11.

arundineos nodos 47, 21.

arundo crinalis 1, 217. certa Notos sulcavit 31, 144. ferro armatur 45, 39. arundine Rheni 24, 305. crinem velat 28, 163. Palladia 28, 378. tenui 31, 38. fracta 35, 136. velavit frontem 35, 359.

arcem in compositam 17, 321. in excelsam rerum 18, 171. defendere 37, 50. arce suprema stetit 7, 167. poli 8, 198. capitis 8, 235. *feminea* 19, 21. in media poli 27, 13. propria 28, 81. ab mea 28, 416. ab summa 33, 212. arces Ausonias 1, 129. ad Eoas 3, 172. astrorum auratas 7, 107. tales obtulit 10, 59. septemgeminas 12, 20. *Tarpejas* 15, 30. 21, 214. conspicuas attollitis 20, 297. Romanæ 24, 30. securas levat 26, 51. perstringeret 26, 386. Pandionias 35, 19. in deceptas 35, 166. quas ceperat reddidit 39, 15. arcibus Romuleis 24, 124. septenis 28, 617.

Ascanio *claruit* ventura potestas 8, 193.

ascendit fastigia montis 36, 383.

ascensu vincere montes 7, 46.

Asiæ planctus 5, 36. uberrima vastant 20, 578. tædas 21, 88. Asiam disterminat 3, 175. regit 18, 199.

aspectus optatur 24, 58. arenæ subitæ 28, 619. non ferre parentis 36, 193. aspectum indulgete 36, 302. aspectu ducis 26, 373. *contenta* suo 37, 93. liberiore poli 52, 10.

asper Phasis (i. *glacie concretus*) 3, 375. aspera hiems ventis 1, 270. *baccis* cingula 22, 89. bellis 35, 20. asperius nihil est humili 18, 181.

asperat vallum sudibus 5, 128. Indus velamenta lapis 8, 585. fervor lumina 17, 219. nubes caput 33, 82. armos 45, 24. iras 48, 46.

aspergit alas 28, 175. asperserit ore maculis Sol 15, 494.

aspiceres minori cedere grandævos 29, 199. aspexit *procul* 17, 132. aspice vultu tanto 101, 50. non aspectura sorores 35, 238.

aspirat spoliis 28, 193. aspirant trabeis 18, 464. *aspirate* fidem 14, 16.

assensu tanto 24, 188. vallis 28, 615.

asseruit honorem 22, 326. *asseritur* vulgus ferro 26, 616.

assibilat alno alnus 10, 68. hydris 35, 225.

assiduus ludis 20, 410. castris aderat 21, 116. assidui intrant inopes 1, 47.

assignat honorum tabulas 31, 85.

assilit 1, 83.

assimulat frena 5, 81. os porcum 45, 6.

assistit capiti 15, 329.

assuesceret imperio 28, 76.

assurgit laurus 10, 244. Phlegethon 35, 315. assurgunt cornua 18, 387. assurgere pulvere viso 24, 3. assurgentes videbas 21, 48.

Assyrio ademit moderamina 24, 164. Assyriis mentita 18, 340. Assyrios volentes regat 28, 86.

Assyria cæde 7, 36. *acu* 44, 87. *Assyrii* aëni 35, 96. Assyriæ ripæ 18, 58. paci 21, 52. Assyriam gentem 8, 308.

Astæ vindicis mœnia 28, 204.

astrigera cum conjuge 26, 245.

Astronomorum observationibus Meroë nobilis erat 1, 135.

in astra provexit 50, 37. ad astra ferar 7, 158. astra tangeret 2, 4. invadere 3, 62. dum rotet polus 5, 527. miscebit Averno 15, 383. animaverit 17, 101. pulsas querelis 19, 51. exsultasse choreis 21, 85. ferit 26, 341. tenebat 33, 117. lacessit 33, 162. viarum mutavere fidem 35, 188. astrorum beatis radiis 29, 48. ab astris misit 98, 3. in astris certus error 17, 128. sub astris exigis noctem 101, 73. astris

Ledæis fulgentior 1, 240. respirantibus 5, 455. inspectis 8, 146. properantibus te cernere 8, 190. redimitur 10, 273. in mediis 15, 135. a *cupidis* 15, 153. ab Lycaoniis 17, 298. dubiis 21, 145. numeros dividit 22, 434. vicinis 24, 134. *vertice* proximus 26, 470. cælatis 28, 168. æternis 35, 299. patriis procul 36, 214. secula dividit 49, 83. variis 68, 7.

astu debilitat 28, 219.

Astur pallidus 29, 75.

asylo tuo commisit spes vitamque 15, 391.

atavi tradunt 28, 334. *atavum* deducens proles 28, 420.

atra fames 28, 321. atræ faces 3, 49.

Athamantheæ dextræ 3, 81.

Athenæ statuistis aram 15, 405. Athenas arsuras 17, 152. sublimes fregit 24, 162. Athenis spretis 17, 94.

Athesis strepat choreis 12, 11. velox 28, 197. mutavit sanguine fluctus 28, 209. Athesin permulcent cantu 31, 106.

Athos sollicitatus 3, 336. parvus 8, 475. responsat 20, 162. vastus 26, 177. glacialis 37, 68. Athon nivibus profundum 21, 127.

Atlanteos per recessus 1, 35. *Oceani* recessus 10, 280.

Atlas conscius nutaret 7, 108. dissidet 15, 158. obstupuit 21, 147. Maurusius 28, 104. te maximus horruit 34, 45. palluit 35, 191. calcabitur 36, 324. Atlantis nepos 33, 89. *apex* 37, 23. Atlanta cinxit maniplis novis 8, 35. terrificant 24, 336. in aere trementem 28, 380. Atlante opposito 15, 316.

Atreus sceleri reddidit crimen 15, 400.

atria effulta columnis 5, 136. Divæ 10, 85. docta 17, 88. tremefacta silent 33, 84. vestit ebur 33, 242. desolata 36, 155. per atria ludi 36, 206.

Atropos voces adamante notabat 15, 203. sic urget 33, 216.

atrox Alecto 3, 25.

Attalus voluit 18, 215.

attentat digitis arcum 36, 217.

attrivit opes 76, 7. attrita jugis colla 33, 13. attritis Achivis 10, 179. attritos manu radios 36, 161.

attigit cælum 15, 26. Iden 33, 199.

attollit fructus 20, 271. faces 33, 11. litora gemmis 33, 253. apex sidus 44, 19. attollitis arces 20, 297. attollunt prospera flatus 22, 160. lauros 24, 59. oracula fastus 26, 551. vultus 50, 6. *attollat* cerastas 15, 151. attollant Tydiden 28, 470. attollite turres 8, 104. attollere signa 3, 86. *tædas* 31, 33. attollens jubar 14, 1. apicem 28, 42.

attonitus Ganges 1, 163. attoniti hærent 26, 371. pecudum timores 98, 16. attonito aere 50, 12. attonitis omnibus 26, 4.

Atys personat 20, 302.

avaritia profunda 15, 164. avaritiæ pectora 3, 37. libido 26, 226. avaritiam cruentam castrat 18, 193. trudis 22, 113.

avarities Stygiis innexa catenis 7, 185.

avarus cædis 26, 606. vigil 27, 8. avaro intuitu 3, 164. avaris opibus 33, 21.

Aucheniis 1, 21.

Auchenium genus 1, 8.

auctor tanti muneris 1, 72. fœderis egregii 5, 75. necis 8, 94. honoris 8, 579. successibus fueras 8, 638. major Honorius 15, 499. gravissimus eloquii 17, 332. pravus condidit 20, 496. paci mitteris 21, 51. nec adhuc ostenditur 26, 450. nominis urbi 28, 517. Lemnius 28, 572. annus venientibus 28, 660. in auctorem sævit 19, 12. auctorem ipsum parere sibi 8, 299. damnare suum 18, 170. dubium expromere 36, 195. *globum* 44, 73. paritura suum 95, 10. nescire suum 98, 15. auctore Eutropio 20, 98. quo flexus 22, 3. in auctores vertit tela 7, 95. deos hæc statuisse 49, 82. auctoribus consanguineis 1, 267. primis 18, 158.

audacia præceps 3, 34. titubans

furtis 10, 81. præceps crevit 32, 9. sublata 37, 107. petulans 74, 7.
audax mamma 1, 88. *Stella* 8, 184. animi 35, 4. arguar 42, 10. herba 49, 22. audacibus remis 7, 56.
quid non audeat annus Eutropii 20, 480. ne quid in absentem 29, 231. audere aliquid 26, 393. audentes fors juvat 42, 9.
non audit verbera currus 17, 187. audiat hoc commune solum 39, 56. audire victores merentur 1, 62. audimur omnibus terris 16, 9.
avexit natos 36, 265.
avellit aristas 36, 150.
avena amissa 46, 24. *avenas* inæquales cera texebat 31, 35.
Aventino recessu 22, 405.
Averni sinus 5, 502. vacui vulgus 33, 20. *pestiferi* 35, 348. Averno miscebit astra 15, 383. laxato 18, 450. umbroso 33, 116.
avertit diem 15, 400. avertere victu Chaonio 36, 47. aversis manibus 28, 329.
auferret sodales 28, 313. abstulit tumultum 3, 20. illum suus ensis 8, 92. auferre sceleris causas futuri 5, 193. penatibus 29, 101.
augentibus omnia Musis 28, 475. augetur feribus potestas 1, 194. augeri flagraris 22, 265. auctior sidere mundus 5, 3. *auctis* collibus 28, 529. *augendis* toris 29, 30.
augescit majestas 24, 99. brevitas doni pietate 90, 11. augescat purpura gemmis 7, 4.
augmenta ministras odiis 27.
augur meliora sponderet 26, 267. augure falso 20, 2. luco 26, 18.
augurium canebat 20, 289. trahebat pejore via 26, 263. regnis dedit 29, 103. laturus iniquum 83, 230. fatale tori 35, 141. *triste* minatur 36, 126. augurio lætior genitor 8, 203. auguriis mansuris 15, 29. alacres 15, 472. Sibyllae 24, 166. sinistris 28, 275.
Augustus belliger (*Theodosius*) 1, 74. hic 5, 157. vexilla salutat 5, 366. distulit se credere cælo 7, 109. hauserat ignes 10, 2. manes sanguine pavit 28, 117. Augusti fatentur 22, 289. *senis* 8, 642. gener 13, 8. socer 13, 9. fortuna 15, 504. socerum 22, 166. soceri 22, 233. Augusto pervia 1, 108. miserante 3, 244. judice 6, 18. 17, 256. 29, 179. jacuit Pharos 18, 218. avo 24, 178. consule 8, 4. ab Augusto dicta legio 15, 422. Augustum increpat 5, 382. intonat Echo 28, 617. foveas 95, 20. Auguste, vestra parens 28, 362. Augustorum sororem 22, 357. Augustis fratribus 2, 17. *gener* accedis 21, 78. progenitam 22, 357. Augustos tot fugavi 26, 524. vidi 28, 393. contulit 29, 64.
Augusto civica corona suspensa 24, 75.
Augusta parens 8, 189. proles 10, 252. supellex 22, 93. soror 28, 553. Augustis in laribus 20, 63. laribus 29, 39. Augustas umbras 8, 95. auras 21, 113.
avido fervore 35, 137. luctu 36, 50. avidæ curæ 4, 243.
avis gnara loquendi 20, 330. Junonia 28, 576. avem in diram 20, 230. solis 22, 419. æternam 44, 63. aves nudus pascit 5, 451. alternas 16, 16. sidereas Junonis 20, 330. meditentur 26, 230. diras pavit 28, 209. innocuæ transistis 25, 349. innumeræ comitantur 44, 76. ætherias dejicis 101, 73. Herculeas 45, 5. avium more 17, 319. voces 18, 317. clangore 26, 444. nidos 31, 14. nulla 40, 17. avibus incepta secundat 22, 364. Romanis 28, 12. frenatis 31, 111.
avita cornus 8, 520. avitis finibus 3, 191. spoliis armisque 31, 71. *avitas* manus 7, 190.
avius currus feratur 36, 53. avia per ignota 8, 482. pererrant 36, 43.
aula nutrix 7, 11. socia 7, 156. *nota* 8, 2. mihi vacet 10, 191. dignior vultus 10, 264. *germana* 15, 237. moderantem sustinet 18, 144. aspicit 18, 487. sanior 19, 14. vulgata 20, 64. quam similes viros (*habet*) 20, 133.

Digitized by Google

choris vacat 20, 584. debuit 21, 50. ditabitur 22, 207. alta 27, 26. ab Eoa 28, 90. deserta 33, 109. personat procis 33, 133. sub Ditis 35, 365. choro me cingeret 40, 52. aulæ geminæ exercitus 5, 6. praedivitis 5, 142. Romanæ 8, 219. redde suos 10, 38. semen fluit 12, 22. tali 17, 164. jungitur curia 17, 157. tumultum 21, 308. dissensibus 22, 86. Pellææ 24, 33. migrantis 26, 315. alacris amplexus 26, 454. alternæ 26, 567. Latiæ 28, 22. inter veteris speciem & præsentis 28, 558. paludatæ 28, 596. labores 31, 66. flebilis & tacitæ 36, 148. aulam ad regalem 5, 113. in claram 3, 177. submersam fluctibus 17, 281. *geminam* 18, 281. purgatam 20, 20. pallentem 20, 462. votis erexerat 29, 160. per aulam emicat 30, 3.

aulaea tenent 35, 320.

Aulis fervebat vocibus 15, 485.

aura clementior Favoni 1, 272. plenior rotat 2, 12. frondes concutit 20, 452. nectare dulcior vaporat ostia Nili 44, 99. Tartarea 101, 33. tenax 48, 39. incumberet 100, 5. auris levibus projecerat 35, 30. in auras sese jaculentur 17, 319. *auras* per discussas 1, 124. donantibus ipsis 1, 245. per liquidas 3, 55. Veneris clementes 7, 165. aperis Titanibus 33, 66. ad superas 33, 276. corrumpit 35, 202. globus ambit 35, 298. in ætherias 95, 18.

auratæ trabes 39, 42. aurato remige 28, 376. pomo 29, 170. auratam pilam 29, 144. auratos imbres 24, 226. ungues 33, 18. auratas trabeas 1, 178.

aureus grex 22, 450. annus 22, 474. intres circum 24, 198. aurea dona vomens 1, 49. stagna 3, 102. Venus 10, 74. *Thermantia* 10, 339. sæcula 22, 335. cornua (*Eridani*) 28, 162. progenies 35, 286.

aurifero fonte 24, 61. *auriferis* aquis 8, 128.

aurem avidam pandit rumoribus 22, 47. sonus attigit 26, 412. aure docili concipit sonos 51, 8. ad aures vox pervenit 31, 25. per aures venere 24, 338. aures complet gloria 1, 31. pacificare 4, 20. dominas 6, 17. *pronas* accommodat 15, 426. per mundi ibimus 16, 9. attonitas duceret 17, 20. *scabie* laceras 18, 136. impulit 18, 372. Augustas 21, 113. gratas conciliat 25, 17. festæ 26, 206. pulsaret 26, 625. circumsonet nomen 28, 319. duras permovimus 28, 368. onerat baccis 28, 528. vanas tonitru deludimus 33, 98. auribus arrectis hæsit 1, 210. castis 22, 304.

auriga stat gelidis plagis 28, 173. suos vincit jugales 31, 115. aurigæ somnia currus 27, 5. aurigam non licuit nosse 36, 237. in aurigam surgit currus 87, 2.

aurigandi periti 20, 341.

aurora discors (*Oriens*) 5, 100. tibi *nutrix* 8, 130. *divisa* 15, 61. *supplex* tendit 20, 527. flammea vultu *ib.* croceum vestita diem *ib.* comas ornat 22, 473. auroræ gentes remotas 7, 69. nuncius Aethon 8, 561. *digitos* 10, 270. divitis solium 28, 84. famulæ urbes 29, 116. noctisque duces 35, 46. habenas regat 37, 34. *auroram* possideant 18, 427. totam moverat 21, 155.

aurum in longum producit tractus 1, 18. donandum novis legionibus 5, 312. fatale 5, 342. Pyrrhi 8, 414. fumat 8, 549. rimatur 22, 112. vena vomit 29, 76. *oblatum* natalibus *ib.* rutilum intermicat 33, 183. rex suscipe 99, 4. in aurum æstuat 18, 190. auri fluctibus 3, 186. insatiabilis proluvies 5, 498. largi munificus 8, 500. quicquid fluviis evolvitur 17, 39. prisci tempora 17, 123. cumulos 18, 222. alieni 20, 87. radiis 21, 79. pondus relictum 22, 58. servati prodigus 22, 151. fonte 22, 346. fulgore 24, 66. dispersi illecebris 28, 605. auro in inviso 3, 169. squameus 8, 524. Pellæo 15, 269. *madido*

Digitized by Google

madido 17, 286. in induto 18, 302. ceſſiſſe 20, 323. circumlinit hydros 22, 137. nevimus 22, 334. graves trabeas 22, 340. rutilo ditabat 24, 230. diſcolor frons 24, 289. tentare fidem 26, 87. pretioſior ſanguis erat 26, 707. circumfuſo 28, 52. madidæ Nymphæ 35, 69. in ſparſo 44, 22. frenat equum 44, 86. in auro ſtellas accendit 33, 252.

Auſoniam laceſſitam 26, 290.

Auſonidum matrum 26, 627.

Auſonio amictu 8, 566. ſanguine 24, 186. Auſonium æthera 28, 273. Auſoniis rebus 28, 204. Auſonios ritus 5, 82. Auſonias arces 1, 130. 26, 386.

Auſpex victoria 28, 653. *purpura* 39, 51. auſpice hac 3, 83. *clamore* 8, 611.

auſpicium ferale 20, 232. triumphi 26, 452. *cecinere* 29, 82. auſpiciis tuis 7, 88. regalibus 8, 1. ſecundis 8, 634. falſis 15, 122. illius regor 15, 500. *mollibus* 18, 494. ſollennibus 22, 364. fruitur 24, 129.

Auſter ſonorus 12, 43. *redditus* imperiis 15, 1. humidus 22, 395. madidus 24, 103. dies pluviis turbaverat 28, 541. turbidus incumbat 29, 203. truculentior 35, 308. torquet arenas &c. *ib.* auſtri vaſtator 8, 29. circulus 8, 428. dubii adventus 15, 486. regnant 15, 515. *ora* ſilet 22, 285. prodigia 24, 345. impetus 35, 200. flamina corrupta 49, 91. auſtro incumberet 24, 71. calido 26, 59. in auſtrum vergit 3, 364. 5, 348. 17, 119. *jaculatur* tædas 28, 329. ad auſtrum curſus 20, 261. auſtrum agitabat 21, 269. auſtris acribus violentius 3, 90. flantibus 8, 339. tepidis 26, 347.

Auſtralis tuba 21, 248. Auſtralem annum 18, 403. Auſtrale latus 20, 242. Auſtralibus exuviis 24, 17. 29, 45.

auſis paribus ſe committeret 20, 584. Diomedeis 28, 479.

Autotoles fugaces 21, 356.

autumnus te ambiat uvis 1, 274. quas tulit umbras 44, 29. autumni *plagis* 3, 364. cadentis 15, 67. *portas* 17, 119. germina 22, 465. autumnum fortunatum tenebis 35, 293. pomis notat 52, 12.

avus hinc proceſſit 8, 24. ſenior 10, 219. ſperatur 22, 240. bellipotens 29, 40. maturior ævi 22, 348. avi divi ſidus 8, 190. avum communem *partitur* 10, 30. robuſtum cernit 52, 20.

auxiliatur amor 5, 15.

auxilium præbuit 24, 95. rogat 37, 126. dei poſcebat 101, 119. commune medentum 49, 70. auxilio fovere Getæ 15, 245. gravis 20, 512. ſpreto 21, 235. legit precantes 26, 402. brumæ 28, 444. obſtitit reverentia patris 35, 235. cinguntur 37, 44. auxiliis extremis 26, 581. negatis 28, 109. utitur 28, 219.

axis calidus 1, 37. Heſperius 5, 264. volucer 5, 508. *quicquid* complectitur 7, 209. geminus 8, 131. Olympi 10, 300. *Pythius* 16, 16. fulgidus 33, 116. æſtuat 47, 35. axi medio 36, 234. *axem* cæli geminum 5, 152. utrumque regentibus 8, 395. quatiens 15, 134. *recepturi* 15, 458. *in* quem tranſibis? 19, 33. *mutaverit* 26, 55. deceptum 29, 168. impedit 35, 161. in ætherium 101, 60. axe ligat rotas 1, 81. medio libraverit 3, 11. ſub *utroque* 7, 57. *ab* inferno 20, 24. ſonoro 20, 106. ſub nudo 20, 413. *ab* toto 21, 72. ab alio 21, 246. ab Scythico 22, 368. noſtro procul 26, 203. ab Riphæo 28, 31. in alio 29, 82. ab axe jugales ducuntur 87, 5. axes per noctivagos 1, 243. igniferos 17, 275. *geminos* 22, 59. 24, 139. *ad* ſidereos cæli 34, 35. *rutilos* 35, 192. ad ſuperos 37, 116. *pigros* non concitat 44, 61. axibus ætheriis 14, 35.

Digitized by Google

B

blanda vultus luxuries 22, 135. pericla maris 100, 4. blando fluctu 1, 191. igni 48, 48. blandos fluctus 7, 123. blandas jubas 33, 209. blandior non ullus 18, 85.
Blemyas per feros 47, 19.
Bocchi antiqui penetralia 8, 40. *in regnum* 15, 94. regia 15, 342. dolis 28, 383.
boni norma 17, 96. bonorum sincera congeries 17, 135. fors sincera 21, 25. bonis quietis militiæque fruimur 8, 492.
bonis pulsis 20, 557. melior quis consilio, quis iuris & æqui nosse modum? 10, 314. fama 24, 6. procede 44, 54. meliora nobis creavit 37, 18. optimus divorum 28, 55.
Bootes *Arctoo* parat convexa 7, 170. quantus numeratur nocte 8, 186. molitur tibi *serta* 10, 274. Bootæ tardi flabra 21, 123. Booten contemne 15, 501. *pigrum* 35, 190. iratum 36, 225.
Boreas bella cupit 33, 72. pelagus, silvas, campos, flamine raptu-us *ib.* quatit Alpes 39, 37. nimbos egit 8, 181. *Subactus* servitio 21, 217. urit frigoribus 29, 6. gravis armatur turbine 33, 70. glacie nivali hispidus *ib.* concretus grandine pennas *ib.* Boreæ vastator 8, 29. *nullus* metus 22, 285. sodales 26, 339. nivalem domum 36 323. certamina 39, 36. Boream sentit 59, 3.
bos abductus aratro 26, 161. boves reflexi 24, 332. boum armenta 26, 408.
Bosporus splendet 3, 174. te gaudet alumno 8, 129. caligine liber 8, 177. qua Pontum arctat 15, 225. nutavit 20, 28. alluit ædes 20, 340. indueret floribus 21, 87. nutritor 28, 81.
brachia *devota* 5, 368. tendentem 7, 32. centum 21, 303. 26, 64. Cancri 22, 460. abrupta Pindi 24, 302. armaret montibus 26, 64. livescant nexu 31, 131. *Lilybæa* pulsat 33, 149. nuda nitent 35, 30. manant in rorem 36, 252. certo prætentat nisu 36, 362. ardua curvantur 86, 4. in brachia pondus cogis 101, 58.
Brenni flammis 15, 126. rabies 26, 432.
brevis *causa* 8, 510. *effigies* 8, 572. bellua 45, 40. *breve* nil moliri 21, 42. lumen 44, 36. brevi ponto 26, 220. brevibus fatis 5, 49. vadis 20, 430. in antris 39, 35. *brevior* duxi securius ævum 15, 107.
brevitas doni 70, 11.
Briareia turba 35, 188.
Briareus quis posset? 21, 304.
Britannia mundo diducta 17, 51. velata monstro Caledonio 22, 247. dira 26, 568. sensit 3, 131. sæva 8, 73. secura 18, 393.
Britanni litoris 8, 28. Britanno Oceano 29, 40. Britannum Oceanum 26, 202. Britannæ colla fracturæ 24, 301. Britannis jura dividit 15, 19. extremis 26, 416. Britannos extremos 5, 150. vincendos 24, 149.
Britomartis ignea 24, 251. agit lucos 24, 303.
Bromii gloria 8, 132. Bromio junctum radiare Tonantem 7, 132. Bromios remos 24, 365.
Brontes exasperat ægida signis 7, 193.
Bructerus venit 8, 451.
bruma tentabimus Istrum 1, 135. stridens Aquilone 3, 242. Zephyris cœpta remitti 5, 101. mitior 20, 95. una 26, 151. tricesima *currit* 26, 489. perenni fœdat 33, 262. innoxia rosas servet 36, 223. rigeret imbribus 101, 66. vehit contraria tempora 47, 36. brumæ requies 8, 322. auxilio 28, 444. *brumam* sibi vindicat 35, 106. sentit 59, 3. agam 74, 2.
brumali sidere 26, 322.
Brutus amaret 17, 163. repertor trabeis 22, 322. instituit 22, 325. senior 22, 383. Bruti honos 20, 141. *trabeas* 28, 642. Bruto consule 22, 323. non indignante 24, 192. *Brutum* mirabere 8, 401. *Brute*, tua potestas 18, 440. Brutorum agmina 18, 460.
bubone infausto 20, 407.

bucci-

C

349. calcatur folo achates 10, 91. equo regali 12, 516. calcabitur Phafis equo 3, 375. Atlas 36, 324. calcari veftitus 18, 493. *calcatis* Mufis 39, 51.
Caledonio monftro 22, 247. Caledoniis pruinis 8, 26. exuviis 29, 45.
calefecerit amnes fanguine 26, 515. calefacta Noto hiems, 1, 271.
calet per membra fudor 1, 117. obvius ire 10, 287. ore pudor 28, 565. Phlegethon 49, 72. calent ftravifle 38, 29. caleret ira 5, 118. caluiffet libido 18, 102. caluiffe vota 28, 334. calens de ftrage 7, 26. calentes pugnas 48, 4.
caligine volvi 3, 12. mergi 18, 492. *greffus* figunt 20, 525. fenfus hebetat 22, 133. longa pafci 35, 193. membra colorantur 36, 90.
caligantes thalamos 33, 2. coronæ 36, 247. caligantia Pangæa, 3, 336. caligantibus armis 1, 27.
Callæcia rifit floribus 29, 71.
calliditas nocitura 29, 233. additur armis 45, 29.
callidus affatu 5, 368. callida voti 35, 11.
Calliope pofce 17, 287. mea dic 29, 1.
Calliopea ornabat nurum 40, 20.
calle reperto 26, 282.
calor expleri nequit 3, 187. quid obfiftit forti? 8, 34. novus 10, 3. urit 11, 22. male feftinatus 28, 224. infundit fœdera 48, 40. quo ire vetat 49, 34. calorem mentis 5, 287. arcanum 21, 57. calore nimio munita 15, 146. venas compefcit 47, 34. calores horrificos 22, 23.
Calydon vidit 29, 172.
Calypfo contemta 29, 24.
Camerina pigra 35, 59.
Camillus oftendat 8, 408. *pueros* reddidit 15, 274. iratus & exful 20, 598. Camillo detulerim fafces 20, 54. uni æquande 26, 430. Camillum alium 22, 399. Camillos prætulerim 1, 149. fervatores 18, 439.
caminis Cyclopum 36, 117.
Camœnis Latiis 29, 15
Campana culta 15, 110.
campus furori expofitus 5, 47. ingeniis patuit 17, 262. Martius 18, 438. hic omnia vindicat 26, 572. follennis 28, 5. campi vicini 5, 63. tempeftate cruenta 7, 75. Aethiopum 18, 178. fævi 18, 272. latebant 21, 172. more 26, 181. fuffragia 28, 10. Pellentini 28, 128. effoffi fundamina 35, 164. fqualentis 35, 339. doria 49, 54. campo æquatur 15, 386. aperto 26, 139. campo male tentato 28, 247. recumbunt 36, 380. in campum fe fundit *aper* 10, 56. campum folio præponere 20, 457. repetebat 21, 110. patulum 28, 515. campos per Aonios 4, 3. Biftonios 8, 54. horrere fitu 36, 37. in veftitos æterno gramine 36, 231. rimatur 36, 441. campis fanguineis 15, 361. ardentibus 26, 45. patulis 33, 219. 37, 72.
Canceri brachia 22, 460. *calentis* 47, 9.
candent argentea fæcula 22, 448. canduit ira 22, 82. cufpis 28, 346. *canduerint* vifcera felle 17, 226. *candenti* barathro 26, 345. candentibus equis 22, 369.
candefcet pruinis 41, 15.
candidus exercitus 10, 295. candida curia 18, 308.
candor æftivus 1, 219. fatalis 8, 195. exceffit pruinas 28, 476.
candor non abundat nimio fanguine 10, 269. fuperat nives ac lilia 31, 126. candoris electi 28, 370.
canuit ætas fub galeis 26, 35.
canos prodeffe feni 5, 67. pulvere fordida 36, 177.
Canis flagrantior 47, 53.
canis Stygii ira 34, 34. canem obefum lacte 18, 133. canes variæ formis 24, 297. gravioribus aptæ morfibus, nare fagaces *ib.* armarit Scylla 29, 21. canibus juga rimari 15, 357. fcrutatur odorem 35, 148. reductis 36, 447.
canities *feftina* venit 10, 325. animi 17, 19. ferta refudit 18, 92. fœdabitur ævi 18, 477. cognita fulfit 26, 460. lucida Phorci 36, 11.

Google

36, 11. per canitiem glacies durat 37, 24. in canitiem mutatis 3, 134. canitiem priscam resumunt 8, 506. *ligat* Glaucus 10, 158. *prodit* 15, 25. raram 19, 25. inclinat 22, 443. severam ante pedes fudere 33, 50. sanctam 50, 30.
Cannæ geminassent Trebiam 26, 387. post Cannas 24, 145.
Cannensibus damnis 15, 79.
canit, se vate 18, 313. fama 21, 312. ore sublimi 26, 124. canunt rura 2, 12. triumphum 3, 54. signa 3, 348. præsagia noctes 15, 355. Delphi 18, 328. canat fistula 24, 283. canant molle faustumque 10, 196. debita vota 40, 62. canebat augurium 20, 288. *fama* 20, 463. cecini fasces 25, 5. cecinit triumphos 21, 4. sic longæva Themis 33, 217. cecinere tubæ 1, 198. *auspicium* 29, 81. fores præsagium 35, 7. cecinisse deos 20, 47. canendo peremi 3, 156. canens te voce sua 7, 134. canenti favere 23, 13. canentes lene cerastas 35, 345. canitur fabula seu verum 14, 231. Celerina 31, 24.
canoris plausibus 1, 175.
Cantaber Oceanus 29, 74.
cantatur Agave 20, 364. cantata piacula 28, 330.
cantus avium 3, 214. lyræ 7, 62. probet 10, 63. Orpheos 17, 252. festivos sopierat 21, 3. tenaces Sirenum 29, 23. insoliti 35, 329. cantu eripere jubar 3, 146. pastorali 21, 182. citharæ 22, 141. fremente permulcent 31, 106. audaci prodere 33, 3. tenero mulcens domum 33, 244. Mygdonio 35, 268. supplice 44, 46. cantibus sopitis 34, 1.
cani ævi 24, 106. *cano* pulvere 33, 185. canæ nives 1, 270.
Capaneia conjux 29, 151.
capax officii 18, 79.
capillo legem reddit 31, 100. capillum struxerat in orbem 20, 185. capillis virgineis 10, 285. capillos nitidos comere 29, 222. turbata 31, 28.
capit natura 5, 156. mensura 24, 44. visus spatium 24, 133. certamina 39, 36. sedes 98, 7. *capere* deos 9, 2. capior fraudibus ipse meis 28, 307. capitur non cœlo, non æquoris unda 95, 15. capi profuit 8, 116. ultro se voluere 24, 342. captus armis & vi 28, 382.
Capitolia alta 8, 318. conscendere 24, 32.
Cappadocum sub valle 73, 4. *femine* 29, 192. Argæus 20, 114. pascua 5, 31. matres 18, 246.
capris trucibus 45, 36.
Capreæ fenis infandi 20, 61. *Caprearum* rupes 8, 314.
captiva ducor 35, 264. *captivo* vultu 21, 213. captivum redde meum 15, 340. captivæ leges 5, 85.
captant plausus 28, 606. captatur sermo 22, 164.
capulo acclinis eburno 26, 487. capulis radiantibus 22, 91.
caput æquævum 1, 220. unum petitur 5, 151. prodigiale 5, 434. distinguit acu 10, 284. insuperabile rerum 15, 459. hæsit in ungue 15, 471. revoluta 20, 315. rotatum 20, 525. Syriæ 20, 571. erexit flammis 21, 184. in proprium 23, 2. sublime extulit 28, 160. umbravere rami 28, 164. sublime 33, 81. Pachyni 33, 146. altum erexisse 36, 42. hoc vidisse 47, 13. trans caput jaculatur tædas 28, 329. capitis in arce 8, 235. capiti membra reponit 24, 129. superstes truncus 26, 300. capita inviolata tollebant 36, 370.
Caralis tenditur in longum 15, 521.
carbaseos sinus 20, 183.
carbasus custos Romani ævi 26, 232. carbasa Punica 15, 59. vestra sequatur imperium 15, 464. mirantur 24, 369.
carcer tenebrosus 3, 57. repletus squalore 18, 178. Romanus 21, 240. carceris tenebroso obtecta recessu 36, 83. carcere subiturus pœnam 28, 381. revulso 33, 44. cognato 57, 1. carceribus laxantur 35, 184.
cardine sub quo te quæram? 36, 428. neglecto 36, 147. verso 35, 6. 33, 268. *gemino* 29, 44. immoto

Digitized by Google

immoto 28, 637. sub illo 28, 96. sub occiduo Solis 5, 274. de alio Phœbi 18, 397. pro gemino 20, 602. revoluto 22, 475. ab *utroque* 24, 16. summo feruntur 28, 21.
caret eventu 26, 72. caruisse complexu 36, 112.
carina lassa tunditur 3, 276. cæca trahitur 3, 277. *orbis* 18, 426. nunc recta, nunc obliquante 21, 289. transvecta 29, 22. carinæ trepidæ 3, 275. rector 8, 419. *aptanda* (silva) 36, 369. carinam incolumem 26, 5. carinas rupturus 10, 162. ingentes vexi 15, 42. permitte turbinibus 15, 502. texunt 21, 314. multas populata 28, 135. alligat 36, 257. carinis junctis 5, 60. luctatis 15, 516. urbem vexit 17, 151. domitis 29, 183. nota Pharos 39, 56. huc delatis 100, 5.
Carmani texere diem 18, 354.
carmen connubiale intendere thalamis 8, 650. in vnum advolvere 21, 10. amat 23, 6. erat Enceladus 27, 17. reverentia poscit 30, 7. hoc pro ture damus 39, 42. mihi erit Alcides 101, 10. mecum luctare 101, 20. carminis actu 29, 19. carmine audito ducti 2, 13. digna gerit 23, 6. festo 24, 21. vincturo mentes 26, 21. fatidico 26, 231. dignus 26, 590. audito 36, 258. cum carmine remos egit 35, 360. ad carmina tendunt cristas 33, 14. in *carmina* vernant rupes 3, 152. concitat undas 17, 318. carmina vetat 4, 4. moverunt 7, 118. displicuere 9, 11. Sibyllæ immota stant 15, 30. Cumanæ vatis 18, 11. texentem 20, 458. fingunt 21, 46. ferre 27, 14. Chaldæa 28, 348. vatum 28, 470. veterum vatum 29, 146. per thalamum 30, 1. nunquam dilecta relinques? 31, 45. stridula modulatur 33, 203. fundis 41, 4. jejunas solantia fauces 43, 5. nulla fuisse domi *ib.* nidum pennis confisa relinquunt *ib.* lædam 74, 6. sitientes rupes 84, 19. dictet 49, 4. culpas 79, 1. loquor 81, 4. carminibus lustraverat aras 40, 25.
carnifices epulas 15, 178.
Carpathii Triton 10, 137.
carpit signa doloris 33, 123. carperet oscula 21, 120. carpe iter 84, 2. carpens alimenta vaporis 44, 16. carpentes vellera Seres 1, 180. carpi pollice 35, 86.
Carras post domitas 31, 74.
Carthago *ter victa* ruit 15, 87. Carthaginis arces 18, 334. 21, 343. Carthagine cum tumida 15, 77. media 15, 190. antiqua 15, 518. famula 21, 383. gemina victa 23, 15.
carior omni luce 26, 308.
casa angusta 3, 203. casæ lustratæ 8, 416. Alpinæ 26, 363. unius sæcula 52, 4. casas agnoscit 22, 196.
casiæ matura seges 10, 94.
Caspia tigris 36, 105. claustra 5, 28. vada 7, 71. *colla* 8, 607.
cassis sidereis hirsuta jubis 3, 352. pro casside gerunt 21, 262. in casside radiant vultus 1, 118. casside fulminea 7, 194. major 8, 524. laxata 15, 24. fulva 35, 21.
Castaliæ undæ 28, 27. Castalio de gurgite 81, 1. Castalios latices 4, 7. 101, 4.
castor niteat 92, 2.
Castor equum cingere vellet 71, 6. Castora odisset 3, 108. *dare* 11, 6. pro Castore 1, 244. Castore contemto 8, 556.
castoreum dicere nequeo 92, 2.
castra victricia 1, 137. bonis servandis 3, 267. paterent soli 5, 73. utraque movens 5, 104. fulgida 7, 12. loco ponenda salubri 8, 324. laborant 8, 502. succumbere fas sit 10, 194. sui rectoris adit 18, 377. sopita Lyæo 20, 436. lituos sequuntur 21, 169. barbara secutas 26, 236. poscentia pugnam 26, 559. ad Graja 28, 474. ad pallentia vocat 33, 41. cerea movent 35, 126. in castra reducat 24, 214. castrorum comes 28, 600. cibo 29, 61. castris ordine positis 45, 22. restituit 28, 98. patriis

Digitized by Google

triis 28, 9. profugis præcingere Ararin 26, 297. exuerit 26, 158. in veterum 24, 72. omnibus 23, 11. relictis 22, 406. totis non constitit alea 21, 365. invisis 3, 322. in mediis 8, 10. hærere 8, 369. impendere noctes 15, 450. continuis 16, 5. positis 18, 443. commoda eligitur regio 20, 417. aderat 21, 116. conjugis 40, 50.
castrat avaritiam 18, 193. castrandus rapitur 18, 45.
casta petas 22, 107. domus 31, 92. castæ noctis 29, 221. casti vulnere 18, 468. casto flumine 24, 260. ferro 29, 153. castum ferrum 18, 446. *castos* penates 17, 125.
casus meritis obsistere nullos 8, 409. meos exhorret 15, 38. in omnes æqualem animum 15, 319. relegunt 17, 83. supremos 20, 289. futuros 22, 291. communes subeuntia 26, 311. scitamur heriles 36, 248. quocunque jubebit 36, 433. vomeris egit opus 49, 26. casum adscribere meritis 49, 81. casu incerto fluerent mortalia 3, 3. alio prosternite 15, 122. fertur 20, 424. præcipiti 26, 115. interprete 26, 556. nullo deterrita 28, 93. extremo 28, 206. nullo turbata 36, 136. casibus permitto orbem 5, 216. cunctis immota 17, 5. dubiis occurrunt 20, 495. iniquis licuisset 21, 367.
cataphracti 5, 356. *equi* 5, 361. 28, 569.
catasta, quid? 18, 35.
catenæ *laturæ* prospera 8, 117. subitæ collo sonuere 15, 366. motæ 35, 110. catenis gravibus religata 3, 377. Stygiis innexa 7, 185. ferratis innectunt 22, 374. sævis vincta 36, 83. catenas *famulas* imponere 5, 386. arripiat 11, 29. crepant hosti 20, 434. Saturni laxabo 33, 114.
catenato Rheno 24, 25.
caterva sacra convenit 2, 16. catervæ nudæ 10, 171. doctæ 16, 1. regum 26, 109. popularrices 36, 167. catervas hominum innumeras 1, 44. Geticas 3, 317. peditum 21, 102. assuetas Marti domando 101, 83. catervis Geticis 5, 36. partitis 28, 632.
Cato Eutropium passure 18, 459. *catonis* adversa 8, 411. *Catones* cuperent servire 17, 165. rigidos 22, 382.
Cattos domant 26, 420.
catuli vestigia 45, 8. catulos jejunos 26, 324.
Caucaseo de vertice 39, 7. 44, 32. Caucasiis rupibus 8, 108. jugis 26, 59. Caucasias pruinas 18, 247. per valles 20, 152.
Caucasus letali gramine pollens 3, 152. suas movit formidine silvas 7, 20. hostes mittit 20, 574. Caucasi nivalis 11, 31.
Cauco non indignante 21, 225. *Caucis* leges dabat 18, 379.
caudæ parvæ moderamine 20, 427. caudam vorat 22, 429. retorquens 24, 357.
caveis resonantibus 20, 404.
cavet generi 18, 188. cave a Stilichone 26, 512. *cavetur* meta 27, 6.
caveæ texuntur 24, 325.
cavernæ Siculæ 35, 173. cavernis ignifluis 7, 196. Aeoliis 26, 224. *fecundis* 24, 288. his defende 36, 106. cavernas infernas 20, 25. *vis* glomerat 33, 169. perforat 49, 13. texit 36, 394.
caupo famosus honorum 18, 198.
causa viæ 1, 129. una facit sodales 5, 319. justior 8, 390. *brevis* 8, 510. vinci, non robore 15, 431. latebat 20, 531. lætitiæ 22, 144. patris 28, 119. agendi sui 28, 440. latet 35, 154. furoris 36, 283. quæ tibi relicta? 41, 10. quæ iubet 48, 3. causæ via 3, 15. meliori pervia 8, 110. ignarus 17, 227. prospice 18, 485. parvæ 20, 154. privatæ 21, 299. femina 29, 35. propriæ 36, 64. quicquid erit 49, 79. causam fato tribuisse 18, 55. daret armis 22, 85. causis fallacibus instat 3, 238. *meantem* defectum 17, 129. verecundis 22, 222. ex aliis 26, 95. nullis 26, 242. causas lætitiæ 10, 186. 31, 50. similes 47, 24.

Digitized by Google

cautes sonoræ 40, 5. rigidæ liquescant 49, 21. cautibus domitis 26, 182. illidi 33, 255.
cautus ad fraudes restiteris 21, 291. cautum dabant exempla 8, 77. cautior labor 50, 18.
Cecropiæ *senectæ* secreta 17, 67. Cecropium templum 33, 11. Cecropias matres 5, 191.
cedunt æquora 29, 124. nec patruo 35, 207. cedant superata sibi elementa 49, 77. cedebat retro fuga 3, 268. quæ mihi non parens? 36, 414. cessi ad montes 28, 285. cessit potentia 3, 358. mœror pudori 36, 193. cesserit natura meis obsequiis 26, 525. cessissent lumina somno 29, 91. cedent tuis regnis 35, 297. cedere minori 29, 198. cedentes spatiis 21, 48. cedentibus cunctis 29, 209. cessura sibi cuncta pollicitus 26, 80. non pruinis membra 36, 89.
cedros enodes 36, 360.
Celænas memores 20, 258.
Celænæos furores 18, 278.
Celæno jejuna 20, 378.
celebres ludos 24, 199. celebrat connubium 48, 27. celebret jejunia 95, 21. celebrant ora figuris 22, 175. *celebrate* tribunal 18, 472. celebrare diem 40, 51. celebrabitur dies undis 1, 261.
celer effecit 26, 151. celere letum 3, 234. celeres pedibus 24, 299.
Celerina canitur 31, 23.
Celerini robore 31, 72.
celat nil verbis 28, 592. celet levius depositum 36, 119.
celsa tenent 28, 20. ditione 44, 88. celsi juvenci 7, 82. celsam principe patruo 29, 39. celsior exsurgit pluviis 17, 209. vertice 26, 77. cunctis 26, 430.
censes quid tenendum 8, 196. censet primus 21, 90. censeret bella 21, 327. censeri laude virorum 29, 67.
censore intento 25, 13.
censu addicto 17, 231.
Centauri negant 9, 13.
centeno motu 33, 47. centenis vocibus resonent ora 1, 55.
centum per pectora ruat Phœbus 1, 56. vias nocendi 20, 175. lacertis 36, 188.
centumgemini Aegæonis 36, 345.
Cepheus senior micat 26, 245.
Cephissus purior ibat 2, 10. *luget* 35, 136.
cera texebat avenas 31, 35. *ceræ* falsæ 10, 27. ceris vacuis 28, 264.
cerastæ finxerunt ora 3, 96. cerastas attollat 15, 151. socios 35, 346.
Ceraunia percussa fluctu 5, 221. *nullis* succincta nimbis 21, 174. *ignea* 29, 78.
Cerberus latratu urget 5, 457.
cerebrum in supremum 18, 53. fudisset 37, 88.
Ceres vitanda 3, 327. colitur 18, 325. Massyla 22, 394. rara 26, 350. tentat clipeum sumere 26, 466. *flava* 33, 138. visa 33, 207. nota 36, 105. suspensa hæret 36, 260. non tardata 36, 357. falce laboret 40, 41. Cereris prolem 33, 219. recta 33, 235. proles 35, 36. de stirpe 36, 329. Cereri favet 20, 270. proferte nepotes 35, 372. prodere raptorem 36, 55. Hennææ 33, 122. par pietas 36, 173. Cererem quid narrem 33, 107. discurrere 36, 48. terrebant 36, 67.
Ceres & Cybele, telluris symbola 33, 178.
cerea castra 35, 125.
cernit singula 10, 108. ab æthere 28, 102. *cernimus* omnes 21, 90. cernere bis nulli licuit 37, 106. cernens per singula 28, 565. cernuntur delubra moveri 33, 7.
certamen *sublime* 3, 297. certamine exacto 1, 113. tumeant 22, 95. duro cecidit 28, 311. posito 29, 204. certamina non uni credidimus pugnæ 21, 364. veterum 26, 104. per tot ducto 26, 492. laudis 28, 491. Boreæ 39, 36.
certat secum amentia 18, 237. certant pro virgine 33, 133. obsequiis 72, 11. certarent laurus 24, 16. certavit pietate 28, 99. certavere senes pueris 7, 128. feræ 40, 3. certare de jure secundo 1, 21. *pudet* 18, 501. titulis 29, 33. procos juberent 29, 163. certantes sexus 1, 201.

certan-

Digitized by Google

&

& vina 26, 368. doctos exsere 28, 491. *auatos* 28, 622. placidos ducis in orbe 34, 52. aspernata 35, 149. vestros petebat 36, 228. ducit flamma 48, 28.
Christus permutat lymphas 99, 5. firmat fidem 99, 13. Christi vestem 99, 15. Christo inclamante 99, 11. Christe potens rerum 95. 1.
Chrysippe, recessu tuo 17, 89.
Chrysogonis datur 18, 440.
Chunus feriat 20, 338. Chunorum feritas 21, 110.
cibo castrorum 29, 61. crudus 15, 445. cibis *inventis* utere 8, 342. tetris 28, 241. æra vestita 46, 12. cibos quærit inanes 3, 206. diurnos præbere 15, 72. trans regna quæsitos 20, 332. raptos in armis delibasse 26, 351. allatura ales 36, 143.
cicatrix mox eruptura 20, 15. vulnus tectura 22, 205. numerosa 26, 482.
Cicerona tonas 40, 4.
ciet amnes 28, 195. nomina 28, 256. juvencos 36, 169. cient pennas 5, 462. nomen 20, 515. ciebo Tartara 33, 113.
Cilix se defendit 5, 33. Cilices veniunt in mercem 18, 220. per Cilicas descendere 20, 468.
Cimber exit paludibus 8, 452. Cimbri catenati 26, 293. Cimbros peremtos 26, 645.
Cimbrica Tethys 26, 335. *tempestas* 26, 641.
Cimmerii ponti 21, 129. Cimmerias. paludes 18, 249.
cinctus micantes stamine 1, 178. Gabinos 7, 3. Quirinales 18, 28. *nepotum* 20, 140. mirare ac suscipe 22, 331. Amazonios solvis 34, 37. placidos 72, 5. cinctum gravatos artus 18, 301. cinctu gemmato 28, 561. gemino crispatur 35, 33.
cingis lustra 24, 303. cingas jure forum 24, 200. cingit te insignibus ætas 10, 327. *sinus* 20, 447. fora falcibus 28, 645. honos ora 44, 18. cingunt præsidiis 22 209. arva trabes 28, 619. cinxere fasces Hypanin 28, 337. agmine reginam 35, 322. cinxerat bellum dolis 21, 276. cinge zona 70, 4. cingere equum 71, 6. cingor milite 5, 13. cingeris exuviis 29, 46. cingitur excubiis 28, 44. cingimur facibus 3, 49. *cinguntur* in usus diversos 22, 102. auxilio 37, 43. *cingatur* claro Senatu Roma 1, 19. cingebar procerum studiis 36, 412. cingebare comas diademate 28, 66. *cingi* Armenio pro limite 20, 367. cincta sinus 36, 377. cinctam nimbis 36, 1.
cingulum solveret 11, 37. cingula rapta Gelonis 7, 27. ferebat 10, 166. *prima* 20, 321. *baccis* aspera 22, 88. vestem pendere vetant 24, 247. comit manu 28, 525. Parthica 35, 94. vinctura sinus *ib.* non *prospera* eripe 39, 51. per cingula splendet 48, 12.
per cinerem præbetur origo 44, 103. cineres excutiat 8, 471. Mygdonii 20, 1. patrios 22, 415. victuri 44, 67. per Pauli 77, 1.
Cinna pius 3, 255.
cinnama Panchaïa 10, 95. redolent 22, 420. rara 40, 16.
Cinyphiis aristis 18, 405. *Cinyphias* oras 15, 9.
Cinyps vagus 21, 251.
Circæis herbis 22, 134. 26, 441.
Circe callida 3, 153. armarit pocula 29, 21.
circuit Pontus cetera 5, 349. lupanar 18, 97. colla monili 28, 528. ambitus 49, 49.
circuitu sociare *suprema* 5, 373.
circulus Austri 8, 428. *Lunæ* 15, 223. lacteus 28, 175.
circumdedit insidiis, arte 28, 300.
circumflexa secula 28, 391.
circumfluit ignis frontem 22, 328.
circumfluus æquore lucus 44, 1. *circumflua* mens luxu 1, 40. genitrix gemmis 8, 139. Meroë Nilo 10, 223. Delos ponto 35, 35.
circumfusa polo 1, 128. juventas 15, 425
circumlinit auro 22, 137.
circumsonat buxus cantu 35, 268.

circum-

Digitized by Google

circumstipata ducibus curia 28, 595.
circumstetit tempestas [26, 111.
circumtonat montem 3, 272. concha æquor 10, 132.
circumvallata senatu Bellona 8, 11.
circi jurgia 20, 357. gradibus 28, 613. circum illustret 17, 284. *intres* 24, 198.
Cirrhæa templa 37, 35. Cirrhæo jugo 2, 2. Cirrhææ ludis 101, 16. Cirrhæas artes 34, 23.
citharæ cantu 22, 141. fordent 31, 48. tacentis opem 34, 6. citharas imploret 15, 448.
citavi Hecaten 3, 154. citasset gradum 28, 510. *citatum* præda 11, 11. citatis vento 24, 335. equis 26, 588. citatas vento favillas 20, 472.
civica poterit reddi 24, 75. quercus 29, 182.
civilis dissensus 28, 395. civili strage 28, 118. tuba 33, 65. civile nefas 5, 389. civilibus armis 22, 85. odiis 26, 565.
civis dignare forum 28, 422. *in civem* rubuere genæ 8, 617. civem oblitus 8, 111. præponere patri 18, 442. agat 22, 168. casurum 24, 74. te meruisset 24, 181. gereret 28, 59. hunc venisse 28, 559. cives errantes 15, 200. cum mœnibus offert 15, 266. vocavit, quos domuit 24, 152. despicit 24, 218. in miseros 39, 55. civibus doctis 8, 583.
clades mille 15, 88. recens exit 18, 412. metuenda 20, 305. repetita 26, 284. renarrant 26, 621. te nulla rapit 44, 108. cladis non exspectato respectu 36, 149. cladi propior steterat 36, 249. cladem divisit in orbem 5, 25. ad propriam 19, 38. hanc dederit 36, 197. clade accepta 20, 500. gemina 26, 129. Latii audita 26, 364. tanta 26, 602. ingenti 50, 48. cladibus multis 8, 456. tot constitit omen 20, 36. satiare nocentum 28, 276.
clamabat talia regi 33, 54.
clamor sequitur orantem 3, 116. ingens concilii 20, 403. repens tollitur 26, 460. varius 31, 21. clamore *auspice* 8, 611. fremens vano 28, 254.
clangore ingenti 15, 475. avium 26, 444. blando 44, 45.
clarescit litus 36, 445. clarescunt nubila 1, 102. Alpes 10, 185. *claruit* Ascanio ventura potestas 8, 193. semita gressu divino 33, 229. clarescere plausu vulgi 17, 3.
Clarios lares 33, 136.
claris theatris 17, 280.
classica non fremerent 3, 218. civilia 5, 118. Arctoa 8, 25. intulimus 21, 189. Martis Eoi 24, 35. *excierant* vigiles 28, 454. post victricia 29, 219. tremuit 52, 7. in *classica* robur referens 26, 313. ad classica veniunt venti 7, 98.
classica turba 24, 357.
classis in altum provehitur 15, 504. cælata metallo 28, 376. classem paternam 10, 178. solveret 15, 484. classe socia 15, 373. suspensa 15, 526. classes servaturas Corinthum 8, 463. Eoas obruit 17, 151. Rhodano invectæ 18, 404. disponere 21, 307. quæ fruges vel bella ferant *ib.* classibus iret per scopulos 5, 122. æstivis 15, 54.
clathris ducendæ feræ 24, 272.
claudicat versus 79, 3.
Claudia ducens Cybellen 29, 18. sit felix 29, 28.
Claudia gens 18, 456.
claudat jubar 101, 126. claudunt æquor 22, 211. clausit Hebri aquis 28, 108. animam 101, 137. clauserat viam 28, 456. *clauditur* concentus 28, 630. æquor terris 85, 5. clausa feruntur 24, 322. sibi cuncta putat 28, 145. clausi formidine 26, 44. clausum laqueis 26, 475. clausos montes *reliquit* 8, 103.
claustra durissima 1, 106. Caspia 5, 28. patuerunt 7, 97. neglecta remoliri 18, 195. Taurorum 18, 249. anni pandentem 22, 268. freti 26, 1. Lechæi patuerunt 26, 190. immensa chalybs nectit 33, 238. in claustra procellæ redeunt 33, 75. claustris con-

Digitized by Google

comita-

nititur

Crœsi

Cylla-

D

de

36, 106. defendite matrem 37, 28. defendere terras 26, 176. nos contra non possumus 35, 235. arcem 37, 50. *defensurus* morbos 24, 171. defensus arundine 24, 305. plaga 44, 8. defensa gelu glacies 33, 167. defensos locos 101, 101.
defensante juvenco 18, 386.
defensor utrique sufficis 20, 599. defensorem reversum 18, 257. defensores terrarum 3, 80.
detulit amori 24, 195.
defessi verbere 20, 351.
deficimus queruli 26, 161. deficiunt animi 20, 486. rivi 36, 258. deficerent ignes 36, 400.
defixus lumina terræ 26, 486. *defixæ* hospite pulcro 21, 56. defixo malis animo 28, 259.
deflet malum 36, 159. deflere cædes 3, 250. *labores* 20, 191.
defloruit gratia 18, 75.
defluat quantum arti 17, 186. humor 20, 17. *defluxit* in rugas 18, 39. capiti turris 20, 283. tacito lapsu ad terram 31, 40. *gratia* 39, 23. defluxere cervice jubæ 15, 364.
defessi verbere terga 20, 351.
deforme mereri 22, 99.
deformat sese 18, 307.
defuncti ævi 44, 41. defunctas figuras vident 3, 128.
degeneraret patri 8, 367.
degener exuit Istrum 20, 203. degeneres visus 6, 9.
degere securum 20, 19.
degustat singula 18, 362.
Deïanira fuit pretium 29, 173.
dejicis artus 34, 39. arcu aves 101, 73. dejicit se non ingenium atrox 28, 230. dejecerit hostem 26, 164. dejecerat terror 3, 256. dejecta malis frons 26, 376. cervice 28, 180. advolvor genibus 36, 297.
delapsa per auras 3, 55.
delectus miseri 26, 463.
delere nomen 3, 233. una ruina 21, 96. deleta pagina 22, 303.
delibant æquora plantæ 10, 152. *delibasse* cibos 26, 351.
deliciis regificis 8, 338. delicias excute 20, 147. arenæ 24, 317.
delicta domas 17, 222. levant 20, 8. tegebat claustris thalami 20, 553. scelerum luas 26, 503.
Delius luget 35, 136. Delia litora 24, 59. sic cœpit 24, 261. festinat 35, 206. te pepulit 36, 285.
Delie 4, 6.
Delos Latonia 8, 133. fateatur 11, 8. prælata 24, 256. in stamine errat 35, 34. conterrita 37, 125. Deli loca non errantia 1, 185. Delo melior regio 8, 135. stare licet 101, 62. Delon largitur 33, 136. *trepidam* rumpere 37, 115.
Delphi taciti 8, 144. canunt 18, 328. Delphis securis 4, 5. cessantibus 28, 26. potiora oracula 28, 36.
Delphica delubra 35, 246. laurus 37, 34.
delphina frenat 10, 156. advectum silvis 18, 355. vecturum 19, 73.
delubra communia templi 48, 24. tenens corde 22, 31. Numæ 26, 101. tot circum videt 28, 43. fulgentia *senatus* 28, 74. Jovis 28, 504. moveri cernuntur 33, 7. vesana gemunt 33, 205. Delphica tacebunt 35, 246.
deludet amorem 22, 398.
demens ambitus 7, 186.
dementia cadet 5, 99. robusta vetusque 15, 15. concidit 19, 19. in jaculum mutat 78, 1.
demissa preces ad humiles 36, 295.
Democritus risit 17, 90.
demorer vos sermone 26, 385.
dentis numerosi 10, 102. dente draconis concepto 21, 319. eburno 22, 256. dentes *crinales* 15, 137. curvaverit 24, 306. immanes 24, 346. secti in tabulas *ib.* eburnos vellit 47, 22. dentibus lunatis 101, 107. ora crescere sensit 7, 79. instrepit 17, 222. tremendum 24, 318. ereptis 24, 350.
densa unda mucronum 45, 23. densi *nimbi* 1, 45. *densum* æthera 28, 47. densis terroribus 20, 462.
Dentatis dare solebat 18, 437.
depascitur artus 3, 302. 46, 11. depastus frondes sonipes 28, 239. depastis juvencis 101, 77.

Digitized by Google

devius meatu 18, 15. ardor 39, 8. 50, 45. Phlegethon 49, 72. per devia Ponti 15, 490. rerum 26, 174. 36, 316. latebrosa 35, 169. silvæ 101, 90.

devoret urbes 5, 323.

devorum æquor 10, 176. devotior nobis 15, 290.

devoveas illis iter anni 1, 158. *devota* toro regina 8, 645. messis cibo castrorum 29, 61. *brachia* 5, 368. devoto milite 8, 120.

deus ornatu novo gravior 8, 585. effulgens 28, 179. dei proles 98, 1. dei adventum 33, 9. vultum 44, 93. mater 101, 49. ardentis 72, 4. summi vox sensusque 95, 2. deo quo hæc effecta? 15, 14. habitante 28, 36. deum testatus sudore 8, 574. durum magnumque 10, 116. dispergit revocatque 17, 73. non sprevit 40, 23. metus monstret 101, 24. natura defendet 101, 41. monstrare 98, 12. se esse probat 99, 6. dii Getici 26, 528. deorum arbiter 20, 160. excubiis 28, 43. urbem 28, 186. jura 36, 272. quemcunque læsimus 39, 21. leges 68, 5. diis proximus 17, 227. dIs proxime consul 24, 130. deis secundis 26, 53. deos instabiles 5, 441. præsentes docuere triumphi 8, 99. famulos recepit 8, 199. Roma *recepit deditque* 15, 132. nullos cecinisse 20, 47. hortantes 26, 544. quales memini 27, 24. armavere carmina 28, 349. silvestres 31, 19. futuros exspectat 35, 371. arcessere 36, 2. *livescere* vel nocuisse 36, 28. domitura pubes 37, 14. credunt vicisse 37, 37. solos fas habuisse 40, 32. auctores 49, 82. dI quibus iratis crevi 15, 116. *bene* 15, 346,

dexteriora petunt 51, 14.

dextera aera petens ludo concessa vagatur 5, 436. lenonia 19, 61. segnis ad ferrum 20, 395. fida 21, 38. exsanguis torpet 24, 326. eripuit leto 26, 41.

dextra in vulnera sævit 78, 3. nunquam maculetur 77, 13. pronuba 40, 54. inermis 1, 28. quo regatur sidere 8, 423. *ingens* promittitur 8, 522. potenti 13, 7. *sedare* tumultum 15, 133. dextræ argutæ 18, 370. Athamantheæ 3, 81. dextram da tangere 15, 231. vocato conferit 15, 352. contingere 20, 66. complectere 24, 7. complexa viri 31, 128. puellæ tradit *ib.* laxat 35, 142. victricem ligat 46, 22. exerit 50, 15. dextris cruentatis 26, 619. *dextras* sociat 3, 223. spernisne *tuas?* 5, 262. in bella parant 37, 7.

dextro cessent Siria sidera 101, 124.

diadema *præsumtum* 8, 167. gravibus baccis intextum 10, 167. resume 10, 259. diademate sacro 7, 84. cingebare comas 28, 65. diademata mundo sparsit 8, 19. petit 22, 360. fratrum 29, 57.

Diana tibi suspendit arcus 8, 160. confessa forte tibi 36, 306. Dianæ *humeros* 10, 270. acies 24, 258. arma habitumque 36, 216. conjugium 37, 40.

dicavit ora 25, 8. templa 50, 42.

dixit tacendo 17, 90.

Dictæa Lycaste 24, 276. arva 101, 121. ad litora 101, 133. Dictææ coronæ 24, 208. Dictæis oris 8, 135. Dictæas urbes 34, 33.

dictator rusticus 15, 112. *Serranus* 8, 415.

dictet carmina 49, 4. dictare paratus 21, 302. dictatur facinus 5, 169.

dicto parere 33, 113. vel tenui læsit 36, 284. dicta talia dabat 26, 580. fervida reportet 33, 76. 41, 9. irrita venti ferant 36, 134. talia ad superos dedit 68, 2. dictis horrisonis 3, 85. talibus affatur 10, 189. instigat euntes 26, 559. procacibus iræ 28, 246.

diducit Gangen 17, 236. diducta Britannia mundo 17, 51.

dies intercisa 1, 172. semper honoratus 1, 261. allatura requiem rebus finemque laboris 5, 331 cum sæviret 8, 65. idem vitam contulit imperiumque 8, 154. dabatur mundo 8, 176. longi

 stare

Digitized by Google

ditibus

ductor

E

error

error animi profanus 3, 76. juvat ipſe Tonantem 8, 210. judicis 8, 510. plus decuit 10, 106. *certus* in aſtris 17, 129. irrevocandus eat 26, 123. præſagia luſerat 29, 102. diſci 35, 134. abeſt 45, 32. lubricus 98, 12. errorem fateri 20, 7. pietate remittat 24, 111. errorum acies 28, 624. erroribus tardatus Uſens 1, 257. tantis 36, 400. Phaëthonteis 44, 107.

erubuit preces 33, 68.

erumpit turba 35, 166. erumpunt Erebo 37, 6. erupere tyranni 8, 72. eruperit lues 3, 24. erupiſſe flumina 21, 86.

eruis paludes 24, 305. eruit Lemnum 37, 86.

Erymanthei montis 34, 36. *Erymanthea* umbræ 8, 468.

Erymanthe 26, 192.

Erythræis geminis 8, 606. *Erythræas* inter ſmaragdos 28, 563.

eſuriens pauper 90, 1.

eſſeda multiſonora 51, 18.

Etruria conſulat 18, 12. quæſiit 18, 443.

Etruſcus augur 8, 145. Etruſca culta 15, 110. Etruſci palmitis 26, 504. Etruſco *portu* 15, 417. Etruſcum exilium 21 241. litus 36, 445. Etruſcis bellis 28, 489.

evade clauſtris 26, 500.

evaluit Boſporus 28, 81. transferre bellum 28, 303. vix agnoſcere 36, 92.

Evandrius mons 28, 11.

evehis lectos 22, 123. evectus ab thalamis 18, 156. in auras 95, 18.

Eucherius puer 10, 338. flectebat equum 22, 352. cui regius undique ſanguis 28, 552. Eucherii oſcula 21, 120. Eucherio dedit 24, 177.

eventus ſecundos 8, 391. ſibi latura ſecundos virtus 21, 285. vota fefellit 28, 88. rerum refert 28, 590. nunquam felicior contigit 35, 42. eventu judice 15, 250. rerum magiſtro 20, 489. caret 26, 72. patens fides 26, 553.

evincta coronis 21, 87 torque 22, 241.

Evius apparuit 24, 62.

Eumenides movere te facibus 35, 216. cratera parant 35, 344. Eumenidum tædas 20, 484.

eunuchi occurſus malum omen 18, 125.

eunuchus movetur 18, 187. judicat 18, 231. quid nobile geſſit 18, 337. tendit 19, 75. eunuchi forum 18, 234. ſceptra 18, 324. templa 18, 326. militia 18, 419. clavo 18, 425. ſuffragia 18, 438. ſumunt 18, 461. jura dabunt 18, 497. toros 19, 43. jugulum 19, 45. vultus 20, 74. mariti 20, 90. faſtus 20, 192. poteſtas 20, 555. eunucho conſule 18, 8. flueret Hermus 18, 214. traditur annus 20, 122. eunuchum accedere faſtis 18, 319. *eunuchorum* manipli 18, 255. eunuchos puduit 18, 152. in eunuchis virtus eſſet 18, 99. eunuchis placidus 18, 190. ſcelus eſt 18, 298. defenſoribus 20, 224.

evocat Quirites 28, 588. fluvios 36, 5.

evolat mens 8, 235. miſſile tergo 45, 20.

evolvunt ſæcula 33, 53. evolve duces antiquos 8, 319. evolvite ſæcula priſca 20, 60. evolvitur quicquid auri fluviis 17, 39.

Euphrates tumidus 7, 70. celer 8, 388. tremebat 28, 415. Euphraten altum 21, 54.

Euripi undis incertius 3, 91.

Europa datur ludibrio prædæque 5, 36. *levaret* tædas 21, 88. Europæ ſaltus 24, 281. hoſtes 28, 104.

Europen junximus Libyæ 15, 4.

Eurotas diſcernere neſcit alumnos 8, 211. memor 21, 181. Eurota Spartane 1, 237.

Eurus palluit 18, 504. ſe prodat ab occaſu 26, 58. *Euri* per metas 8, 649. Euro rapido velocior 1, 100. ab extremo 22, 417. 40, 15. trans Eurum 44, 2. Euris mitibus 40, 59.

F

nuntia materno ingesta sopori 36, 80. truncis affixæ 36, 341. faciem distincta metallo 22, 446. in saxi reformat 37, 95.
facit se quisque ex alio 87, 6. fecerat nasci solem 35, 45.
facilis capi 3, 318. mirari nova 8, 515. largiri 17, 243. frugum 29, 54. facilem juvencis silvam 101, 102. faciles sperni 18, 426. puppibus Symplegades 26, 10.
facinus dictatur 5, 269. hoc damnavit Mycenas 15, 399. *Eoum* 18, 371. tantum diluet 20, 23. obscenum 20, 119. Tyranni 29, 154.
facti clari admonitor 22, 155. veteris exemplum 26, 385. facto primo 99, 6. facta tua gentibus palam 8, 272. revolvam 21, 35. ingentia 24, 38. coronæ pensabunt 24, 76. legis talia 29, 158. factis tuis crevisse 28, 103. claris experta parentem 28, 435.
facultas docta ingenii 8, 515. sævitiæ 36, 93. mortis 39, 27. quæ tam prona? 41, 3.
facundia quantum pollet 28, 492.
fæce retenta 20, 557.
fagi ab alvo 35, 126. fagis rudibus 24, 324. fagos summas 24, 290. metitur & alnos 36, 365.
fallaces stellas 75, 1. non fallacibus votis 22, 173. fallacibus causis 3, 238.
fallit clientes 3, 180. fallunt te connubia nulla 31, 54. falleret aures 21, 113. *fefellit* te luxuries 22, 131. semita 26, 285. vera eventus 28, 87. fallere doctus 1, 104. Sirium 11, 20. doctum 19, 68. divinum pectus 28, 233. nil fallente modum spatio 45, 33. si numero non fallor 26, 488. fallimur umbra 36, 96.
falsus olor 1, 238. amicis 8, 279. falsa loqui 22, 33. *munera* 22, 181. nec falso nomine 7, 54. falso tonitru 68, 13. falsis sepulcris 44, 50.
falcem stringere 20, 145. in falcem curvent gladios 21, 223. falce pepulit Gelonus 21, 110. deposita 26, 463. numerosa laboret 40, 41. falces cote novat 22, 194. æstivæ detondent 28, 389.
fama vehit 1, 34. abstrusos explorat recessus 8, 275. armavit sagittas 10, 71. præclara 10, 120. vetat 16, 3. nuncia votorum 17, 270. falso similis 18, 346. vaga quatit 20, 465. canebat *ib.* justitiæ non fefellit 21, 207. canit 21, 312. *putat* 22, 56. juvare potest 22, 266. ales 22, 408. melior 24, 6. succincta pavoribus alas 26, 201. *secum* cuncta trahens *ib.* majore 28, 294. necdum patuit 28, 438. prodiderit latebras 36, 118. *secunda* fori 43, 2. celer toto victorem sparserat orbe 101, 118. duxerat Alciden ad litora Dictæa 101, 133. sic refert 49, 25. tua te non securum vehit 74, 12. famæ contemtor 18, 434. vulnere 22, 380. pondus venerabile 24, 79. insignia 26, 107. dispendia 28, 452. impervia regio 31, 62. famam æternam prorogat 8, 410. minuit præsentia 15, 385. vero celsius actam 16, 3. servasse labor, minuisse pudor 16, 4. *collectam* in dubium deponere 17, 184. producere 21, 36. *jube* reverti 39, 44.
fames imperiosa 3, 31. Scyllæ 3, 296. suspecta 18, 401. *Cyclopia* 20, 378. atra urgebat & obsederat urbem 21, 279. stimulata 24, 341. omne periculum docta subire 28, 245. atra comitatur 28, 322. Antiphatæ 29, 22. gaudet cervice juvenci 39, 31. toleranda 89, 2. famem defende extremam 15, 36. *librat* 15, 72. lenire 21, 309. voti avari 24, 229. explebat 24, 331. epulis saturare 44, 13. fame cuncta mihi leviora 15, 127. depulsam Romam 22, 388. tristi torpent membra 48, 21.
famosius genus 3, 324.
famulæ Idaliæ 31, 8. nec vinclis 51, 15. famulas Lacænas 20, 201. Romanas 26, 628.
famulatur spiritus 68, 7. famulantur vulgus 33, 20. famuletur

Digitized by Google

præſcia 24, 180. *abundantis* ludibria 26, 110. obſide 26, 318. violentia 26, 382. *fato* potenti 8, 221. cauſſam tribuiſſe 18, 55. *damnati* populi 26, 43. maritali ſucceſſit 29, 13. meliore 29, 159. poſt fata quæ vidi 15, 292. colis 22, 53. petit victorem 37, 91. fata prolem ſequuntur 1, 16. donent 3, 142. in melius convertere 8, 119. Gruthungorum 8, 635. tantæ ruinæ 15, 74. heu proſpera 15, 103. nequeunt 15, 144. quodcunque parant 18, 22. tantum permittere 18, 174. aliis pandere 19, 37. junxere viro 20, 203. minantia 21, 284. venientia 22, 339. victricia 24, 128. *vocabant* 26, 171. ſic me fovent 26, 540. optima edere ſtellas 28, 19. *loco* non converti 28, 208. digerit 28, 591. longe inferiora 29, 187. *manſura* fluant hoc ordine 36, 65. reverti prohibent 36, 107. ſepulcro ſolatus 39, 18. *naſcentia* livor ſecuit 39, 31. *poſteriora* tibi debebo 42, 16. in tua tument 4, 4. noxia pellis 49, 2. fatorum ſtamine 3, 177. *turpia* exempla 22, 304. ſecreta 26, 197. onus 26, 271. præſcia 29, 16. ſeriem ducunt 33, 52. fatis brevibus 5, 49. *pugnaſti* 7, 89. *debentur* mare terraque 7, 189. aperire viam 18, 140. pudor 19, 47. immotis 20, 9. futuris 21, 43. *obvia* urbs 24, 140. mariti 26, 439. dubiis 26, 557. magnis præludere 28, 68. *volvimur* 36, 410. nullis obnoxia 37, 54. invictis 101, 36.

favet ſomnus 27, 15. inclementia cæli 28, 445. faveat cœptis 20, 396. favebit remigio (*ſilva*) 36, 369. fave regina 40, 57. favete campi 12, 6.

favillam rudem 44, 68. favillis rapidis 26, 24. dureſcit glacies 33, 165. Aetna novis crevit 36, 398. *madidis* 49, 57. favillas in Aetneas 17, 72. citatas vento 20, 473. communes miſtura 29, 152.

Fauni negant 9, 13. *taciti* 36, 17. Faunorum dolor 36, 381. Faunis laſcivis 31, 20. Faunos ruſtica numina 28, 201.

Favoni aura 1, 272.

favor dubius 1, 11. certus ſtat 17, 263. diviſus erat 24, 45. texiſſet 26, 517. inemtus offertur 28, 608. favoris vani 26, 113. favori humano 22, 208. aliorum prona mens 22, 220. patricio 24, 50. Romano offerre 28, 75. favorem in eximium 5, 119. male donatum 5, 422. minuit 25, 11. permutas odiis 39, 2. favore pleno 21, 1. juſto vatis 40, 24.

favis rorabunt querceta 3, 383. relictis 28, 262. plena ilex 35, 109. undaret ſilva 36, 25. favos examine velant 5, 465. tradunt 8, 383. ſpoliat latebris 14, 8.

fauces pollutæ 5, 8. freti 20, 29. paratas in prædam 26, 30. jejunas ſolantia carmina 42, 5. repreſſas Enceladi obriguiſſe 50, 32. de faucibus leti 8, 58. faucibus patulis 22, 112. e Tartareis 26, 449. rapturi 28, 568. (*Aetnæ*) quaſſatis 36, 186. mediis injecit 36, 394. fractis 101, 96.

facem gratam rotantes nimbi 1, 207. manſuram 14, 17. luſtralem 28, 324. faces lucere adſpicit 5, 57. extinxit 8, 57. feſtas 10, 202. *ſoceri* 15, 309. verte trans æquora 20, 150. arcanas tranſtulit 24, 169. pulcras ore excitat 29, 122. vibrare 31, 97. ſacras attollit 33, 11. caſtæ pudoris illuxere 33, 271. hæ placuere 36, 376. feſtæ 36, 409. inclinat 36, 442. vagas 50, 4. facibus atris cingimur 3, 49. pudoris 22, 221. profanis te movere 35, 215. meis lucebit 36, 325.

faxint ita dii 26, 528.

fecundat humum 33, 186. fecundet germine regnum 22, 239.

fecunda conſule mater 1, 203. *ſpes* 10, 293. otia 17, 114. per te videbar 36, 415. morte 44, 25. 22, 414. fecundos curſus 41, 21.

ferreus

Firmus

verſa 3, 159. reditura in fontes ſuos 3, 160. præſcia fati 4, 8. alta haud vetarent 5, 185. ni juviſſet ſanguis 7, 101. Rhodopeia 8, 526. dilecta 20, 299. lactis 21, 85. mutaſtis ſanguine fluctus 21, 133. captiva 24, 23. argenti 24, 236. alta metimur 26, 46. vindicat 26, 195. prætendens 26, 332. tot cernit 26, 472. novam jactantia ſortem 28, 514. Mæandria 28, 635. ſaucia pallebant 29, 176. mœſta 34, 4. larga prorumpunt vultu 36, 128. mutarunt ripas 37, 65. hærerent 101, 67. pigra effundit 46, 17. alieni conſcia cæli 47, 14. languida ceſſant 47, 29. emicuere jugis 49, 88. fluminibus crebris cincta 26, 473.

flumineum iter 21, 200. flumineo ortu 12, 29. flumineos portus 28, 496.

fluit plebs obvia 5, 428. fluat attonitus Ganges 1, 163. ingenium 41, 9. fluunt in te miſta 21, 34. electra capillis 28, 165. incendia vultu 35, 316. fluant unde venti 48, 5. hoc ordine fata 36, 65. flueret diſcurſibus æſtas 20, 100. fluerent mortalia caſu 3, 3. *Eunucho* Pactolus & Hermus 18, 214. fornacibus æra 22, 177. fluxit clementia 26, 95. ſeries his fontibus 29, 56. mare 33, 251. ab exemplis 45, 45. *fluximus* qualem in umbram? 15, 45. fluxere vaporibus enſes 28, 346. roſæ 29, 90. fluens opibus 22, 128. vina 22, 264. doctum Aganippe 40, 61. fluentem luxu 8, 217. peplum 10, 123.

fluvius redditur mari 35, 185. devexa rupe volutus 49, 53. fluvii retro juga petunt 18, 353. objice 28, 484. quod volvunt 35, 296. ancipites trepidique ruunt 36, 6. fluvio arente 18, 159. ſolvit 18, 296. tantum remotus 18, 444. luctante 29, 171. fluvium mirantem novas valles 8, 483. per tecta vagum 15, 41. fluviis vos cingite 8, 105. ſenibus 36, 14. fluvios Iberos 1, 48. indigenas 1, 254. immittere ripis 3, 64. hærentes glacie 8, 347. minores cogunt 26, 334. evocat antris 36, 5. colunt 37, 43.

focos barbaricos ardere 28, 454.

fodit viſcera unguibus 35, 210. fodiunt haſtis 3, 407.

fœcundus, vid. *fec.*

fœdat pacem 21, 29. nube diem 33, 162. bruma 33, 263. fœdavit ſidera 26, 247. fœdavimus Hebrum 7, 147. fœdaverit imbri noctem 28, 538. fœdati oris 26, 587.

fœdum nil adeo 18, 287.

fœdus ferire 21, 52. commune facit 44, 82. fœderis egregii auctor 5, 75. *ſpes* 20, 324. icti 26, 497. fœdere perituro 3, 223. caſto 22, 76. violato 28, 210. gentes recepit 29, 58. *tuo* primæ libantur noctes 31, 55. omina ſancit perpetuo 35, 364. aliquo nos prævenit 36, 305. *fœdera* diſpoſiti mundi 3, 4. cladibus emta 8, 455. alienæ tædæ 10, 28. ad mutua 10, 67. ſancirent 15, 218. ſancit 18, 381. rumpit 20, 213. ſervat *ib.* conjungit 20, 428. captis præberet 21, 115. exuerant 26, 363. ludit 26, 566. deteriora jugo 23, 303. peteret 28, 415. fratrum converte 33, 64. *alterna* infundit 48, 41. rogatum miſſi 28, 70. in fœdera vocat 49, 76. fœderibus novis 26, 56.

fœnus, vid. *fen.*

fœtus, vid. *fet.*

foliatum quid? 18, 226.

foliis teneris 10, 250. *te* ditet 18, 226. *glaucis* Minervæ 22, 229. progreſſum Ulyſſem 29, 145.

fons mali areſcat 20, 18. Permeſſius educat flores 29, 8. perſpicuus 36, 253. vagus 60, 2. fontis miracula 28, 508. amor 35, 135. fontem prætexite violis 1, 249. Hippocrenæum 101, 5. *fonte* auri 22, 346. aurifero 24, 61. primo 26, 333. gelido 27, 9. *ſuo* natus annus 28, 650. lacrimarum preſſo 33, 86. quo ruit annis? 33, 170. ſecreto cadens 47, 11. fontes in liquidos repectit 1, 223. rutilos laxet 3, 197.

Digitized by Google

leporem 34, 25. fove rura flamine 35, 86. fovisse propinquum 28, 586. fovens materna mente 28, 94. spem 28, 447.
fragilem corporis vsum 49, 85.
fragmine splendenti 59, 1.
fragmenta naufragii 28, 317.
fragor repentinus cæli 1, 211. quatit arva 3, 132. geminatur 5, 182. sublatus in æthera reboat 28, 616. repens mugire 35, 152. horrendus ubique it 37, 74. fragorem raucum 20, 163. fragore rauco sonant 45, 26.
fragosa murmura 24, 337.
Francia reges expellet 21, 237.
Franco humili 18, 394. *Franci* orantes 8, 447. *Francorum* montes 21, 227. Francis intulimus classica 21, 189. Francos subegit 22, 243.
frangit fluctus 35, 310. *frangunt* stagna rotis 5, 28. glandes 36, 43. fregi Alpes 26, 532. fregit undas remis 7, 56. clade 15, 413. robur 20, 416. Athenas 24, 162. furentem 26, 143. fregimus cornua Istri 26, 603. fregere Tanain 35, 66. fregerat arma 28, 335. *frangere* tauros 22, 21. virum frementem 29, 138. fracturus vires 23, 9. fracturum flamina collem 15, 522. reos vultus 21, 362. fracturæ colla 24, 301. frangeris nec precibus nec fletu 39, 50. frangitur torrens 3, 271. frangi Zephyris 1, 218. fracto flamine 3, 71. meatu 35, 184. fracta metu virtus 3, 260. *tonitrua* 17, 108. rabies 26, 431. ramis electra 40, 11. fractæ procellæ 53, 75. fractis faucibus 101, 96. fractas minas 40, 28.
frater retusus (*lunæ, sol*) 1, 23. nepoti servatus 15, 347. multus in ore erat 35, 27. fratris rigidi verbera 5, 479. vestigia 28, 173. sobolem 29, 107. ademti speciem 29, 110. domos 35, 220. interitum 37, 104. fratri remittebas sortem 28, 85. ovanti 28, 553. Eoo 71, 3. fratrem iratum 15, 141. exuit 15, 397. fratre corusco minor 3, 373. cum *Eoo* 7, 8. *exclusa* 17, 131. a fratre pietas recedat 15, 240. fratres pubentes 1, 142. unanimes 1, 231. geminos protege 7, 153. unanimi 7, 189. pharetrati 10 72. ore pares, similes habitu *ib.* pios 18, 282. geminos 20, 490. ingenio scelerumque cupidine 21, 245. gemini 26, 68. *Argolicos* 50, 39. sudantes 50, 1. fratrum majestas 5, 5 intemeratorum 22, 87. diademata 29, 57. fœdera 33, 64. sævissime 33, 93. teterrime 35, 214. fratribus Augustis 2, 17. cæsis (*consanguineis*) 8, 93.
fraterno nomine signatum 1, 266. fraternum sub orbem 35, 169.
fraudarit seges colonum 21, 165. fraudatus lumine 29, 24. fraudata sensibus ætas 26, 521.
fraus infida sereni 8, 425. fraudi lætam speciem prætendere 22, 35. fraudem prætexere 3, 99. *fraude* projecta 8, 486. nudata 15, 272. reperta 18, 88. nova 26, 282. soporis 28, 478. Dionæa 35, 5. fraudes Massylas 15, 284. per cunctas vagari 18, 139. ad omnes cautus 21, 292. innectere 101, 36. fraudum cubilia 22, 214. fraudibus ipse meis capior 28, 308. cunctis objecti anni 36, 116.
fraxinus stridula 3, 218. *libratur* in ictum 35, 227.
fremitus anhelus 1, 79. insani 3, 75. mariti 18, 89. auditur 24, 359. *despexit* 31, 76. magnus auditur 33, 10. inter Scyllæos 100, 2. fremitum agnosce 18, 504.
fremit sub ore 93, 2. fremunt bella 22, 149. Cressæ 24, 300. fremat igne Leo 22, 460. fremant sævum leones 35, 243. fremebant famuli 18, 148. sævum 33, 285. fremeret discordia 20, 82. *major* post Cannas 24, 145. *fremerent* in pocula ripæ 36, 26. fremuit tempestas 29, 208. fremuisset miles 24. 21. frementia luctu Tartara 35, 333.
frenat delphina rosis 10, 156. Saxona 31, 89. equum auro 44, 86. frenant mugitum 33, 207. frenet amores 17, 99. orbem 22, 2.

G

H

Hesperia

Hesperia ausa tenebris emergere 26, 317. Hesperia regna defensa 5, 2. Hesperiam resurgere vidimus 1, 168. pervenit avus 15, 326. tueris 20, 537. suscipis 28, 91. gentibus undique cinctam 28, 340.
Hesperidum ramos 8, 38. *hortis* 21, 252. pomis 29, 177. Hesperidas fugant 24, 335.
Hesperius axis 5, 265. nunquam eris 19, 36. Hesperiæ oræ 26, 340. Hesperio de limite 8, 129. ab orbe 71, 4. Hesperiis partibus 20, 124. terris 26, 501. Hesperias urbes 7, 66.
Hesperus renatus 9, 16. dilectus Veneri 14, 2. *suus* processerat 35, 361.
Herruria læva linquitur 15, 505.
hiatus spurcos meretricis 75, 7. *quis* fulgura ducat 48, 6. obscurus discolor 49, 40. *ad* immanes Erebi 35, 259. torti serpentum 3, 66. vanos scopulis illidit 20, 431. patulos 24, 353. hiatum flammarum undantem 36, 395. hiatu hauriret flumina 2, 3. *vacuo* 5, 253. immenso discessit 35, 187. *tali* inclusa 36, 101.
hibernacula non enervent manus 8, 322.
hibernus vortex 3, 269. *hiberna* æquora 17, 194. *hiberno* amne 35, 199.
hic. *hoc* vendit patriam 15, 267. *hoc* facinus 15, 399. hisdem campis 26, 642.
hiemare sub axe 20, 413.
hiems atra lumen tenebris involverat 8, 173. *incipiens* redimitur arcu 35, 99. dura 61, 4. solers lusit 56, 3. tristis 47, 27. turbida spargit armenta 26, 409. tendit vestire gelu Aemum 26, 167. *rerum* 26, 152. frigore torpens 1, 269. vestita nives, aspera ventis, calefacta Noto 1, 270. variis exploravit procellis 8, 421. veniens indixit 15, 16. nos *tradat* ad bellum 15, 490. feriens juga fluctu 21, 176. *anceps* 21, 283. hiemis memor 26, 323. *hiemes* dabunt Nilum 1, 169. *armatas* fundit 7, 97. bis senas torquent 15, 159. diras lapidum 18, 4. Edonas 21, 123. Aegeas 32, 12. tot ruerint 44, 28. proprias per viscera duxit 46, 7. constrinxit 59, 5. secretas 60, 6.
hinnitum ferro addidit 28, 573. hinnitu fugat stellas Aethon 8, 562. flagitat ignes 10, 292. superbo 17, 285. audito 35, 192.
Hippocrenæum fontem 101, 5.
Hippolyte securim languida poneret 11, 35. concidit 18, 333. Arcton populata 35, 64.
Hippomenes trepidus 29, 169.
hirsutus vultus 1, 214.
hirundo brumalis 18, 118.
Hispania proluit te notis undis 7, 177. patrem eduxit 8, 127. intexta Tagum 22, 230. nectit 24, 53. tuis terris dignum 29, 50. dives *equis*, frugum facilis, pretiosa metallis 29, 54.
Hispanus caperet urbes 24, 142. Hispana Thetys 17, 50. Hispanum fretum 15, 81. Oceanum 23, 8. Hispanis jubet 5, 155. Hispanos ad penates 20, 353.
hispidus glacie Boreas 33, 71. hispida frons 1, 222. *vestigia* 10, 146. barba 35, 315.
hiulca nubes 1, 206. *hiulcis* nimbis 35, 230.
Hœdi humescant imbribus 15, 497. Hœdis ducentibus noctem 74, 3.
hœdi pendentis 24, 340.
Homerus laudator 29, 141. parens vatum, princeps Heliconis 74, 13. non accusat 74, 15.
homini pateant furtum 36, 145. hominem exuit 15, 397. fateri 95, 6. subire 98, 11.
honestat vultus 21, 26.
honesti limes 17, 96. honesto parvo contentus 3, 200.
honos fixus procedit in omnes cognatos 1, 13. quæreretur velleribus 3, 387. dilatus 8, 169. *dilapsus* 15, 363. virtutem vestigat 17, 8. repetitus 17, 146. alternus 18, 488. prodigiosus 19, 12. Bruti 20, 141. vilis 20, 322. fortunæ majoris 21, 41. pereat 22, 314. patricius 25, 8. velat crinem 28, 164. *hospes* 28, 651. muralis cingit 29, 182.

rii lux illa fuit 8, 182. tanti per orbem consors 10, 277. institor 18, 198. *a fronte* recedant 18, 423. memor 20, 126. frena reguntur 24, 10. custos 24, 206. labantis molem 26, 572. 36, 56. sidus 28, 23. fata 28, 591. præsens genius 28, 612. in usus 29, 59. vires 31, 87. imperio fera domus 12, 24. fraterno 20, 547. ducem prospiceret 21, 71. assuesceret 28, 76. vinci majore 35, 236. nexas, vagas (*mulas*) 51, 2. imperiis paruit 26, 396. unius se tradunt 29, 206.
imperia Manliana 8, 403.
imperat bellaturo 24, 86. de me 29, 102. *imperet* deis 3, 149.
impervia ratibus Thule 7, 53. menti 22, 424. famæ regio 31, 63.
impetus junxit currum 1, 78. lucis prodigus arsit 5, 184. acrior arsit 15, 480. ducis 21, 200. excessit Zephyros 28, 476. inanis vanescit 33, 75. Austri 35, 200. iræ 39, 1.
impexam frontem 35, 359.
impiger ire vias 3, 241.
impegit vagos 26, 173.
impius Jupiter 36, 326. impia Tartara 35, 334.
implacabilis obites 22, 19.
implicidas curas 33, 110.
imples patrias galeas 8, 520. implet galeam 36, 219. me Apollo 81, 4. impleat prælia 20, 82. impleret vices nostras 28, 433. implessent sinus venti 100, 6. implere jussa 101, 43. impleri viscera partu 95, 9.
implicat galeæ lacertos 48, 35. implicuere mora 50, 8. implicitus limo 20, 442.
implorat nomen tuum 8, 448. opem 34, 6. deas 35, 205. juvencos 36, 169. Pæana 37, 125. implorant patrem 20, 514.
implumem volatum 94, 3.
imponit *habenis* 17, 13. impone rebus 31, 75.
importuna petebat 36, 288.
improbus Triton 29, 126. *improbe* sudas 10, 112. improba posco 1, 158. Megæra 3, 74. gestu *species* 10, 321.
impune pererrans ægida (*Minerva*) 8, 163. nunquam murmura venere 24, 338. cadunt 31, 114. *cometen* nunquam spectatum 26, 243. cometen non vident 33, 233. fremant leones 35, 243. reparant vigorem 49, 99.
in auro formantur 1, 98. *in* galea potare (*pro ex*) 7, 49. *in* leges *ludit* 18, 230.
inaccensum Veneri pectus 33, 224.
inaccessos montes 26, 322.
Inachides traxere phalanges 15, 407.
Inachius Perseus 3, 278. Inachiis templis 1, 196. ab Argis 34, 9.
inani animo 26, 381. *ratione* 47, 11. per inane 1, 207. magnum 3, 17. immensum 17, 80. 35, 281. tulere 40, 9. inane quicquid nutrit 18, 356. rupis 49, 30. inanes cibos 3, 205. animos 37, 36. *inania* verbera 3, 48. per cæli 18, 385.
Inarimen subit 27, 18. rapuit 36, 184.
inaugurat annum 28, 12.
inausum restaret 18, 235.
incanduit stimulis invidiæ 3, 25. ore rubor 10, 8. æther 33, 250.
incassum meditare exitium 5, 302. objicit signa 26, 614.
incedit principe major 15, 195. furiale leo 26, 326.
incendia fida 17, 329. fumant 18, 243. tanta miscentem 26, 145. perbacchata domos 26, 242. nutrit 33, 163. fluunt vultu 35, 316. præstatura novas vires 44, 47. inferna ruunt 49, 71. sæva monstret 50, 9.
incendit amictus glaucos 28, 167. incendor amoris telis 90, 1. incensa omnia videt 5, 71. incensas arenas 5, 241.
incepta secundat 22, 364. ab inceptis reppulit 18, 512.
incertus casus 3, 3. *incerta* pocula 15, 178. *vibrat* securim 36, 358. incertos æstus 8, 226. incertius undis 3, 91.
incestant nomina fastos 17, 267. incestare vias 20, 77. venenis lunare jubar 26, 238. cælum 35, 217.

incestus

Google

inglo-

insti-

irridens

Jupiter arcet 3, 50. *primævus* 8, 197. quid magne moraris? 15, 140. cœpiffet folio alto 15, 201, regni nefcius 16, 12. poffideat cælum 24, 41. altus 26, 101. viderat hæc 33, 212. impius 36, 327. rifit 68, 1. Jovis monitus mandataque 15, 217. *æquorei* 17, 281. *Zonam* 22, 7. Tmarii 26, 18. fummi ante pedes 27, 14. delubra 28, 504. in exitium 37, 30. Dictæa arva 101, 121. *Jovi* noftro nupta 10, 176. Tarpejo 28, 375. 54, 4. fuperbo 33, 93. fummo 36, 174. Jovem placidum 7, 167. rubuiffe 18, 5. turbante Typhœo 26, 63. fufceperit æther 27, 19. purificum 28, 328. pofce 33, 67. parcum 36, 36. patrem probabit 101, 42. genuiffe 101, 51. venturum 75, 3. per itura Jovem 36, 359. Jove fub gelido 1, 36. mœfto 26, 379. folo nata foror 29, 23. fub Scythico 74, 2.

jurgio difficili 14, 11. jurgia alterna 15, 295. *circi* 20, 357. plebis paffurum 21, 361. nunquam nocitura 22, 25. *dilecta* paffus 28, 61.

juraverat numen 26, 81. juratur Honorius 8, 447. jurata majeftas 3, 228.

jus *Latium* 15, 454. in te fumet 26, 55. non habuere nocendi 44, 110. juris fui habere Apon on 49, 90. tantum tibi in me erit 33, 94. fummi faftigia 28, 41. fimulati imago 28, 7. primi cunabula 24, 137. fumenda faftigia 22, 213. *fummi* faftigia 1, 58. veftri erit 7, 209. *fenium* 8, 505. & æqui modum 10, 313. habenas 17, 199. calcati 20, 125. movendi 20, 348. follertia 21, 32. fervator honefti 21, 163. jure de fecundo certare 1, 21. fub fero 5, 458. *contemto* 10, 337. privato tenetur 15, 157. *peremto* 21, 382. immoto 22, 237. *cingas* forum 24, 200. ftabili moderatus fenatum 31, 68. mutato 47, 29. fub jure tenentur 33, 51. *jura* regentem 5, 82. *Cæfaris* 8, 310. publica mellis 8, 383. proxima nobis tenent 10, 34. Britannis dividit 15, 19. communia in fe tranftulit 15, 49. prodita 15, 402. moderantem 17, 24. te repofcunt 17, 139. mutavit 18, 33. fignabat 18, 380. dabunt 18, 497. regunt 20, 344. publica fumere 20, 555. victis dedimus 20, 577. dat gentibus 22, 64. manfura fcribit 22, 434. thalami perofæ 24, 262. nova foli 26, 10. Illyrici mihi tradita 26, 535. perofus 28, 151. deorum 36, 272. poli 68, 5. in jura redegerat 28, 336.

juffa fubi primus 8, 297. non diftulit 20, 235. redde Jovi 33, 92. irrita implere parant 101, 43. juftis parere 26, 277.

juffu legitimo 26, 539. parentis 33, 227.

juftitia mihi infultat (*Aftræa*) 3, 56. *vidit* 17, 117. nimbo velata *ib.* fuadet 22, 103. crimen pendat 24, 110. juftitiæ negatur 17, 190. numen 20, 208. fama 21, 208. poteftates 26, 40. documenta fupernæ 50, 28. juftitiam mœftam 3, 355. *confirmavere* triumphi 8, 98. narrem? 21, 16.

jufti tenorem 17, 212. jufto favore 39, 24. liberior 74, 8. juftos in pace legis 8, 488.

juvencam unam fervaffe 21, 313. leo poffedit 35, 209. juvencas inter *Sidonias* 10, 113.

juvencus optatum revexit onus 54, 5. juvenci celfi 7, 82. *Siculi* mugitus 15, 187. femineces 15, 359. Pyrenæi 18, 406. *fumiferi* 28, 634. bellantis cervice 39, 30. juvenco fulmineo 3, 289. defenfante 18, 386. ceffante 33, 197. *juvencum* viridem 10, 164. fuum docuit mugire 18, 166. *juvencis* cæfis 5, 129. follicitis 24, 330. depaftis 101, 77. facilem filvam 101, 101. juvencos quatiens 20, 387. ftravere 21, 60. non refponfuros 36, 169. irrorat 36, 403. nitidos premit 44, 60.

juvenefcere corpus regni 22, 202. coëgit montes muro cinctos 28, 536.

juvenilis flos (*Lanugo*) 1, 69.

Digitized by Google

L

Latia

quunt 39, 29. leonum more 22, 20. metuens 34, 5. Pœnorum rabies 36, 166.
Leontodame flava 24, 249. lustra cingis 24, 304.
leporem fovere Molossi 34, 25.
Lernæam paludem 3, 290.
letale gramen 3, 151. discrimen 24, 102. letalem manum 39, 48.
Lethæa frena 15, 213. Lethæo flumine 5, 492. cum gurgite 35, 305. curru 37, 46.
Lethes tranquillæ 33, 280. *numina* 35, 218.
letifera cæde 1, 119. letifero visu 37, 97. letiferos rictus 3, 261.
letum commune 3, 88. ducis socii 3, 317. mihi impendet 15, 102. tunc mihi pepigi 28, 305. leti de faucibus 8, 58. veniam 26, 90. dubii discrimine 29, 164. funerei 35, 358. leto celeri mittit 3, 234. junxere soporem 20, 437. urgenti 26, 41. purgare fidem 26, 592. dedisset 28, 223. proprio pubescere 44, 52. sternere 101, 86. nos subriperes 95, 17.
Leucates nubifer 26, 186. *Leucatæ* juga 21, 175.
Leucothoë *Cadmeia* 10, 156.
Levino prælia mandant 26, 395.
levis nullo terrore moveri 8, 514. ingenio 15, 262. leve fertur in altum 33, 249. leviorem lanæ pondere 20, 398.
levat exuvias 1, 121. solem 20, 240. arces 26, 51. æquore solem 29, 51. enses 36, 346. alte 36, 382. venenum 101, 35. levant armos equi 5, 362. colla 7, 139. membra cubili 20, 437. colla 28, 196. 33, 13. sermone timores 35, 323. levares te quocunque 101, 84. levaret tædas 21, 88. levavit tædas conjugio 7, 155. cum *levasset* te miles solita voce 8, 174. levantibus alte rebus intumuit 1, 39. levantur cornua temporibus 1, 221. levatus summa rupe Enipeus 37, 70.
lex celebrat morem 8, 614. mortis resoluta perit 99, 12. legem capillo reddit 31, 100. in legem verterat usum 22, 118. sine lege comæ 24, 247. cum lege tori 22, 76. lege simili servantia fata tenorem 1, 17. moveri 3, 7. certa vagandi 28, 623. sub dura 29, 163. recepti muneris 98, 21. leges oppressas elicit 3, 57. captivæ 5, 85. imponere 5, 230. iniquas 8, 261. tuas audiat 8, 392. priscam resumunt *canitiem* 8, 506. emendantur vetustæ, accedunt novæ *ib.* severas 10, 201. despectas 15, 464. viduatas judice 17, 117. severæ 17, 154. colimus 17, 192. sub pedibus vidit 18, 173. miseras 18, 230. dabat 18, 379. tenebunt 18, 497. violatas 20, 158. vertere 20, 556. Romuleas remeasse 21, 331. *communes* sequi 22, 104. claustris solutæ exsangues 26, 38. mirata 28, 337. datæ populis 33, 30. firmatas pacis dissolvere 33, 63. colus nevit *ib.* poli 36, 273. deorum 68, 5. legum genitrix 1, 127. venditor 5, 500. potentes 8, 5. arbiter 10, 332. vindictam præstare 17, 224. præsidium 20, 68. parens 24, 136. sub nomine 26, 516. *matri* 28, 428. *culmine* fultæ domus 31, 59. legibus teneri 7, 203. terricis 14, 32. revinxi urbes 15, 48. pelagi solutis 15, 141. fervirent 21, 167. cum fixis 22, 436. subderet 23, 8. pacat urbes 24, 284. exul 28, 278. certis 28, 496. æquis 49, 77.
libamina uberis 35, 53.
Liber intextus nebrida gemmis 8, 607. Liberum minorem 11, 9.
libri *nascentes* 17, 115. libro parvo 22, 146. libris antiquis refert pagina 1, 197. tradita nomina 18, 490. libros volvere Grajos 10, 232. percurrens 29, 147. Orpheos 74, 11.
liber contemtu 18, 132. libera sæcula 24, 89. rura 101, 100. liberiore poli aspectu 52, 10.
libertas quæsita placet 8, 401. Ludit omina sollennia 8, 613. concidit 15, 269. promissa perit 18, 69. falsa brevisque refulsit 20, 544.

Digitized by Google

tos 33, 41. *sibi* fatales 33, 265. famulos ductura triumpho 35, 13. coronati 35, 328 dant locum 36, 389. auxilio cinguntur 37, 44. sacrare paternos 44, 72. ad manes penetras 98, 22. manibus patriis 23, 7. *Hectoreis* 39, 13.
manifestat odor 49, 74.
manipli Eunuchorum 18, 255. maniplis novis cinxit 8, 35. complere 21, 334. maniplos præcipuos 15, 516.
manat frons imbribus 1, 222. manant in vulgus exempla 21, 168. in rorem brachia 36, 252. manaverit crimen 22, 312.
mansuescunt dracones 5, 365. stagna 15, 524. mansuescere nescit 5, 42.
Mantua dedit 29, 147.
manumissiones celebrabant novi Consules 8, 611.
manus *præceps* 1, 48. profanas porrexere 3, 117. collecta 3, 314. festinas urgere 3, 344. Romana 5, 52. tantæ convenere 5, 107. tandem *justa* 7, 105. *avitas* 7, 190. injussæ scripsere 10, 10. bellatrices 10, 18. Palæmoniis explorata coronis 17, 288. hos fecere 18, 339. dabit 18, 367. libera frenis 21, 152. quicquid vestra gessit 21, 194. inflammata pretio 21, 293. dispersit 24, 140. par donis armisque 24, 234. divisa acceleret 24, 275. fatales 26, 61. *virides* patuere 26, 259. vicina accurrit 26, 414. suas cernit abire 28, 259. victa 28, 314. ni deficeret 28, 352. socias 28, 465. in verbera tendunt 31, 113. suas genibus admovere 33, 51. injussæ pectora tundunt 36, 129. quæ talia ausa? 36, 183. exerta 36, 377. cæcas tendit 37, 110. nulla sit 49, 5. qua jussere 49, 60. tacitæ artificis 50, 20. æmula naturæ 68, 14. Romanas 77, 10. manum exiguam 20, 221. victricem 20, 532. percensere 28, 157. Tyrrhenam 28, 485. letalem placidamque sensit 39, 48. manu pacata 8, 15. certa 8, 61. divisa 10, 205. leviore 20, 14. *dissimili* finxisse 20, 492. patranda efficiens 21, 302. *sponderet* meliora 26, 268. instare 26, 274. prætereunte 26, 398. naturam cumulante 28, 50. metuendus 28, 216. meliore 29, 205. forti 34, 30. *quæsita* 36, 303. facta credas 49, 49. *victa* Trinacria 35, 186. manibus portabere vulgi 5, 333. revinctis 8, 84. junctis 14, 18. loquax 17, 312. *truncatus* 26, 89. aversis 28, 329. connixis 37, 67. famulis 39, 17. complexi 50, 5.
mapalia infecta tabo 15, 360. referant 24, 344.
marcet segnis amor 29, 227. marcent epulis 20, 434. 26, 368. marceat segnities 10, 205. marcebant coronæ 36, 247. *marcentes* coronas 31, 96.
Marcellus fortis 15, 89. vinci docuit Pœnum 26, 140. Marcelle Sicania ferox 18, 456.
marcidus ibit unguentis 15, 444. marcida luxu otia 7, 40. stagna Lethes 33, 280.
Marcomeres docet 21, 241.
Marci mores 28, 350. Marce clemens 28, 340.
mare *geminum* 5, 190. tranquillum quatitur 10, 154. medium 15, 523. perlongum 19, 42. ductum per viscera montis 33, 175. fluxit 33, 251. ferviat 37, 33. maris libertas effrena 5, 210. incerta 8, 436. Sidonii rubrique 8, 600. tantum tranasse 10, 256. inclementia 26, 210. rubri 40, 14. mari profundo laxare frena 3, 64. *toto* nurus dotanda 8, 648. *rubro* 18, 16. 29, 4. gemino 18, 91. medio 18, 245. opponit 33, 146. fluvius redditur 35, 185. præfert 36, 333. nec scopuli latuere 37, 64. vetito 41, 16.
margine nemorum frondoso 35, 113. pendenti ligat 49, 44. *cæli* clausit opes 8, 42. præscripto 18, 216. summo texti 33, 267.
Maria cum conjuge 15, 328. Mariæ luce 10, 11. feras 10, 173. in decus 10, 275. crescat uterus 10, 340. germine 22, 239.

 partus

Digitized by Google

partus 22, 342. Mariam debes 10, 37. fcis 10, 119. falutat 10, 251. ducit Honorius 14, 57. daret 29, 69.

Mariæ finus virginei 95, 7. Mariam angelus alloquitur 99, 1.

Maricæ querceta 1, 259.

marino curru 29, 166.

maritali fato 29, 13.

maritat rore glebas 35, 89. ferrum 48, 38.

maritus regnatne? 36, 181. mariti amplexus 8, 646. nomen eripit 18, 51. elufi 18, 89. nomen fumeret 21, 6. ignes 21, 121. dulce nomen 26, 304. dilecti fatis 26, 439. criftati 29, 216. illecebras 33, 35. tædas 35, 279. altifoni 40, 27. marito pulcro gaudent 10, 294. invicto 26, 626. concede 31, 134. fudata fibula 35, 16. Zephyro 36, 265. maritum Nafamona 15, 192. natæ profpiceret 21, 71. rupit 48, 31. maritis meruere rogos 15, 407. maritos reginarum 22, 361. fupereminet 1, 200.

Marii numerum relinquas 8, 641. fub vincla 15, 92. triumphus 26, 126. Mario patefecit portas 24, 35. peremtos Cimbros 26, 646.

Marmaricus Ammon 18, 180.

marmore *picto* 20, 273. in rigido 48, 57. effoffo 49, 23. perfpicuo 61, 3. de uno 87, 1. marmora verrat 20, 360.

marmorea pefte 37, 100. marmoreum globum 62, 1.

Maro te fama vehit 74, 12. Maroni tenui 41, 24.

Mars renovat fuffragia campi 28, 10. gravior fub pace latet 28, 307. melior clipeo 33, 134. *donat* Rhodopen *ib.* laudat aprum 53, 3. Martis jucunda 28, 624. ferrea forma 48, 25. vices 28, 283. vivida imago 26, 468. nuncia fera 26, 258. *fetas* novales 26, 26. feffi 24, 211. Eoi 24, 35. terrore 5, 56. ornatu fulgida acies 5, 351. *Arctoi* 5, 501. *rabies* 7, 73. opus 19, 20. ignaras urbes 20, 567. gloria 21, 16. graviore paratu 21, 336. iter 22, 437. adverfi inclementia 76, 3. Marti fævo 8, 321. notiffima robora 15, 415. fodales 26, 339. domando 101, 82. *Martem* puerum laverunt Rhodopeia flumina 8, 526. fævum releget 13, 4. fuftinui muro 15, 85. fubdiderint vinclis 26, 69. oblatum 28, 210. torum palam permittere 29, 199. fternere 37, 38. Marte femoto 5, 188. petiit tyrannos 8, 90. ancipiti 8, 456. infefto 15, 273. contudimus Suevos 21, 190. cruentum ferrum feras 22, 15. nec minor 22, 276. alio defudant 26, 280. infano 26, 507. perirent divitiæ 26, 623. patrio 28, 91. pro Marte habeas Cybellen 18, 277.

Marti equi & currus tributi 48, 47.

Marfya velox 20, 266. dum *fons* eft *ib.*

Martius campus 18, 438. horror 35, 147. Martia fimulacra 8, 539. figna 18, 505. præcepta 22, 349. laurus 23, 20.

mares recifos 18, 48. ambigui 18, 462.

Mafcezel eft illi 15, 390.

maffas folveret ignis 24, 235.

Maffagetes audax 3, 312. Maffagetæ 8, 542.

Maffylus fonipes 26, 148. Maffyla genitrix 18, 389. Ceres 22, 394. oppida 28, 377. *Maffylam* jubam 34, 28. Maffylas lauros 8, 25. fraudes 15, 284.

mater confule duplici fœcunda 1, 203. rogari mollior 10, 38. nunquam eris 18, 224. amorum 19, 63. fqualida annorum 22, 425. regia 24, 177. follertior 28, 524. fic eris 31, 137. fidiffima 53, 177. hæc proxima haberi 36, 176. dei 101, 49. amare timet 69, 2. innupta 95, 8. confcia partus 98, 16. matris poft vifcera 18, 46. reverentia 18, 73. follicitæ 22, 344. grata fuperbia 36, 416. parens 98, 3. matri erectæ 18, 387. legum 28, 428. timidæ 34, 31. propior 50, 22. in matrem converfa 29, 100. matrem niveam 10, 242. fuperas 10, 271. ferirent 21, 323.

primam

primam sceleium 22, 111. regumque ducumque 24, 175. omnem pepulisti pectore 36, 104. defendite 37, 28. matre compressa 3, 287. cum secura 8, 465. sub virenti 10, 244. remota 33, 217. cum torva 36, 49. de dura queri 36, 212. Hyrcana 36, 263. secura 101, 71. *matres* Sidoniæ 15, 191. Phrygias 20, 401. cupidæ 22, 400. Phrygiæ 29, 191. Elysiæ 35, 322. matrum Ausonidum 26, 627. vota 36, 408. matribus tecta latere 24, 64. ædes effulgere 28, 546. vinceret 29, 67. cunctis altior exstat 33, 126.

materiæ semper *fluentis* 17, 101.

materies juvat 25, 15. quicquid ubique gignit 33, 60. novercæ datur 101, 27. cognata 87, 4. materiem præstes 22, 17. virtutibus pandit 24, 107. amicam sentit 48, 43.

materna mente 28, 94. materno crimine 28, 115. jugo 50, 40. maternum onus 50, 36. maternis studiis 73, 14.

maturet germina 22, 465.

maturus emi 18, 64. matura pericula 5, 15. rosa largo die 10, 248. loquentem 22, 169. ætas 28, 557. virginitas 31, 126. *maturam* luem 19, 14. *maturo* moderamine regunt 7, 183. maturior ævi 22, 348.

matutinis solibus 35, 120.

Mavors 3, 334. adamante coruscat 1, 99. indomitus 4, 17. flet 15, 129. erubuit 18, 238. fervidus 21, 270. res constrinxit in altum 26, 491. impellit equos 37, 75. sanguinea cuspide verberat urbes 48, 22. Mavortis *amor* patrius 1, 96.

Mavortia seges ferri 7, 135. ætas 26, 35. nobilitas 31, 70. cuspis 37, 87. pectora 48, 33. munera 72, 12.

Maurus fugiet 15, 338. hortatur 21, 357. atrox 21, 383. cecidit 22, 286. Mauri arbitrio 15, 70. vicistis 15, 95. munus 15, 283. adversi 15, 380. passuri enses 15, 433. ruunt 18, 505. nigris crinibus 24, 19. agricolæ 24, 344. Mauro terribilis 8, 28. victo 10, 219. medio 15, 236. captivo 19, 71. Maurum vicinum 21, 19. captum 28, 122. Maurorum populos 21, 249. nomen 22, 261. Mauros leves 7, 54. tenuit fiducia 15, 330. *absentes* 15, 351. fretos 18, 400. in Mauros eat 15, 288. Mauris fastidita datur 15, 189. regibus 15, 453.

Maurusius Atlas 28, 104. Maurusia rabies 8, 39. laurea 15, 344. *tellus* 24, 278.

Maxime, mittis dona 82, 1.

Mazax missile projectat 21, 356.

meatus annis præscripti 3, 5. *novos* Phœbi 7, 9. diversos secuere 15, 223. revocare 37, 10. meatum quærit 3, 271. meatu averso 8, 483. devius 18, 14. bifido 26, 336. tardus 28, 197. offenso 33, 172. lascivo 35, 74. fracto 35, 184. vario 44, 78. nativo 49, 55. meatibus variis 17, 104.

Medea *ferox* 3, 153.

mederis vulneribus 24, 206. medere vulneribus 39, 43. mederi criminibus 5, 421. blando sermone 29, 138. medente Stilichone 22, 204. medentum auxilium 49, 69.

medicina per hostem contigit 39, 48. fides fit 99, 16.

medicum consulit 18, 35.

medicas aquas 49, 86.

Mediolanum unde nomen habeat 10, 183.

meditatur scindere ligna 19, 7. *flectere* frena 28, 190. *meditentur* aves 26, 230. meditantem carmine muros 22, 171. meditatus sævitiam 21, 101.

medius interfluit urbes alveus 1, 227. *limes* flagrantis Olympi 15, 148. hostis 28, 456. ignis 44, 71. media Carthagine 15, 190. ira 18, 364. in arce poli 27, 13. *medii* reverentia 17, 250. in medio 33, 151. 49, 27. medio sub frigore 1, 132. axe libraverit 3, 11. *orbe* 5, 310. 58, 4. Mauro 15, 236. mari 18, 245. foro 25, 14. ibat Padus 28, 212. sermone 28, 426. in æstu 31, 47. 35, 106.

Digitized by Google

N

vulgata

 32, 8.

O

obscu-

  rum

P

pampi-

margine

præter-

Q

R

rema-

resplendet

S

ſaxum

deis

glaciali

ſtipant

paren.

T

parari 20, 308. rorantia venenis 1, 188. movit 3, 262. trisulca 6, 14. revoluta 7, 94. Dircæa 8, 533. domitura Gigantas *ib.* non ulla nocendi 10, 329. pati 18, 274. geras 20, 209. Pisæa 29, 167. hæserunt medullis 31, 145. Cyclopia stringimus 33, 97. manibus fabricata Cyclopum 35, 251. notæ excepit 74, 14. telorum non prodiga ira 45, 30. in longe-telis fiducia 15, 436. telis vibratis 5, 58. *missil* 8, 82. excepti 26, 252. adversis invadi 36, 71. paribus concurrere 39, 8. cælestibus 44, 59. tremendis 101, 71. propriis munitur 45, 40. tuis obnoxia saxa 48. 55. amoris 90, 1.

temerare delubra 26, 102. temeratus nube 17, 208. temerata vestitu profano membra 8, 126. temeratæ Italiæ 26, 560.

temnis Olympum 26, 511. *temnunt* prisca senes 28, 548. temnebat amnes 28, 146. temnere Romam 26, 647.

temone elato 1, 4. *ingenti* 17, 199. recedunt 24, 332. jugales ligat 33, 278. obliquo 35, 196.

Tempe irrita 26, 181.

temperies justa 10, 269. quid me juvit? 15, 152. *instruit* 22, 107. benigna mentis 31, 65. mitis oberrat plagas 33, 261. habitanda viris *ib.* temperiem servant 17, 218. *cælo* belloque referret 26, 153.

temperat arva 1, 260. deos Amor 10, 75. ardua proræ 17, 44. pecus 20, 428 frigore soles 35, 106. præcordia 48, 48. tholos 49, 62. animos 50, 23. temperet omnia 20, 348. a venatibus 24, 271.

tempestas pretiosa Tagi 3, 102. formidata tyranni 5, 269. ventique negabunt 15, 503. *proditur* oris 17, 220. prima reliquit 20, 579. prorupit 21, 247. circumstetit 26, 111. caput læsura pependit *ib.* Cimbrica 26, 641. excita stagnis *ib.* immissa procubuit campis *ib.* belli fremuit 29, 209. tempestate sub nulla 1, 134. cruenta campi 7, 76. salubri complet 44, 99. tempestates futuras 17, 44.

tempestiva relatu 10, 312.

templum Cecropium 33, 10. centum accline columnis 44, 91. templi colendi relligiosa silex 33, 200. delubra communia 48, 24. ad templa redis 28, 339. templa Inachia 1, 196. eunuchi 18, 326. nubibus æquata 24, 67. aurea vovere 28, 1. Cirrhæa teneto 37, 35. Parnassia 101, 2. dicavit 50, 42. templis stipantibus æthera 28, 47. adfuit 28, 597. *Cybele* digreditur 36, 137. Scythiæ 36, 282.

tempus bene signatum 1, 266. parare epulas 5, 311. agi promissa minasque 15, 428. nacta suum 20, 40. antevenis 22, 152. distulerat 22, 316. penetrabile nacti 26, 278. rem peragi 33, 218. meruit 47, 25. *in tempus* abusi 15, 267. temporis alieni 8, 187. tempore *arrepto* 20, 193. quanto 20, 563. tam parvo 21, 218. plus longo firmat 22, 48. uno 24, 141. tanto 29, 1. festo 34, 13. tempora commoda differt 3, 315. prospera sperantur 8, 619. in *nomen* ventura tuum *ib.* auri prisci 17, 123. polluat consul 18, 286. trahimus 20, 394. dilata 21, 374. agendi 22, 140. suppeditat revocatque 22, 426. longæ viæ 24, 2. ventris 101, 21. contraria mundo vehit 47, 36. moderata 28, 550. temporibus variis 28, 394.

tempora redimitæ Nymphæ 22, 345. velaret quercu 24, 72. florea vincta sertis 101, 8. exutus lauro 101, 19. temporibus levantur cornua 1, 221.

tenaces Sirenum cantus 29, 23.

tendis impavidus contra 3, 333. *tendit* præcordia spes 1, 66. in similes actus 19, 75. ad Italiam 20, 527. per talia loca 26, 348. ad penates 33, 178. per gramina 35, 37. per inane potestas 35, 281. manus in Pallada 37, 110. in orbem alienum 44, 74. *tendunt* claustra 1, 106. spicula 5, 462. oculos 20, 515. manus in verbera 31, 113. cristas 33, 14. tendebat ad arces 3, 172. *vestigia* 10, 146. prope litora 21, 129. onus Alcmenam 101, 22. tetendit in geminos axes 24, 139. fugam 28, 320. *tendere* spicula cornu 7, 50.

contum

torque-

limes

locum

turribus

V

 vit

vinea

vinea fraudarit colonum 21, 164.
vino madentes excubiæ 10, 79. calefacta Venus 15, 182. in vina mutatis vadis 1, 251. vina stagnantia fluent 3, 384. spumea 9, 8. petit 18, 271. fluens 22, 264. bibunt Eumenides 35, 344. tumerent fontibus 36, 25. in liquentia permutat lymphas 99, 5.
violæ non æquant crines 10, 266. purpura surgebat 28, 92. violis prætexite fontem 1, 249. interserit algas 10, 157. fuscis 35, 129. violas sparsere 31, 118. collectas Veneris prato *ib.* dulci ferrugine pingit 35, 93.
violaria sparsos bibunt succos 36, 233.
violentia fati 26, 382.
violentius Austris 3, 90.
violavit rore genas 33, 190. violare diem 3, 63. Minervam 37, 41. violasse lætatus 26, 508. violati maluerunt reddere 22, 57.
viperea Medusa 3, 281. vipereæ pharetræ 21, 263. vipereum venenum 2, 9.
vir seu Numen 3, 171. redit in currum 87, 5. viri hic mansere 28, 417. ferrati 28, 571. viro digno nectenda 10, 276. timido nimiumque remisso 20, 203. uni concessa 21, 26. in uno 26, 375. ardente 29, 152. cum proprio 29, 226. toto moriens 37, 89. virum pejorem mirata 3, 138. te faciet 11, 40. similem consilio vel Marte 17, 163. da quemcunque 18, 29. profuerat mansisse 18, 56. natæ adjunxit 21, 91. ordiri 22, 75. in suos migrare annos 29, 14. timeret commotum 29, 137. monebas 29, 237. tentura 46, 19. virorum decus 18, 297. laude censeri 29, 66. funera 101, 79. calcantum oneri 49, 47. viris nuper peremtis 15, 186. fortibus 17, 268. undare 28, 546. viros audaces 17, 294. decsse 18, 243. devehit ad terram 19, 74. cessisse 20, 58. similes 20, 133. tantos 21, 76.
virago venata 24, 314. Hippolyte 35, 63.
Virbium *reductum* 11, 17.
viret squamis 22, 429. lucus 44, 2. herba 49, 22. virent renata nobilitate 1, 16. Smaragdis 8, 587. viscera felle 49, 96. virebat proles 33, 122. *virens* hydra 3, 290. virentes notæ 33, 182. virentibus maculis 36, 266.
vires consuetas sumite 3, 60. magicæ 3, 145. Romanas 3, 307. per tuorum ducum 8, 476. contingant juventæ 10, 326. geminas libravit 15, 250. soli nosse 17, 178. murmure confessus 17, 233. abstulit hosti 18, 54. vagas 18, 264. frangendas 20, 309. mutatæ 20, 415. armati 21, 17. fractas resumsit 21, 317. Tyrias fracturus 23, 9. amissas recepit 24, 80. exercere 26, 108. nostras occupat 26, 279. imperii sparsas constringit in unum 31, 86. *nobis* tulit 33, 94. pertulerat 39, 47. novas præstatura 44, 47. tibi suppeditat 44, 102. augebat 101, 78. nomine merito signatas 46, 2. proprias renovat 48, 18. alterius pati 49, 78. indomitæ 52, 19. tibi det 77, 6. viribus fulmineis impellens hostem 1, 73. fusis, collectis 8, 79. collectis 17, 92. magnis quæsitæ exuviæ 20, 199. validis 24, 73. cognatis 28, 220. totis 36, 379. sic ullis vincor? 37, 17. præduris 37, 66. superbis 53, 2.
virescunt atria 10, 86. cum viresceret prima parte ævi 1, 63.
vireta decorent Bætin 12, 31.
virga regit 15, 440. *moderantur* equos 21, 259. *virgam* somniferam quatiens 33, 78.
virgatas tigres 21, 66.
Virgilius non accusat 74, 15.
virgineus cruor 14, 27. virginei sinus 95, 8. virgineo agmine 24, 263. crine 29, 18. more 35, 151. ludo 36, 162. *virgineum* Tritona 8, 36. virgineos thalamos 36, 75. sinus 98, 5.

Digitized by Google

LIPSIAE,

EX OFFICINA I. G. I. BREITKOPFII.

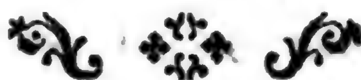

95.10.12
50¢ Western B.H. Chicago

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06547 3756

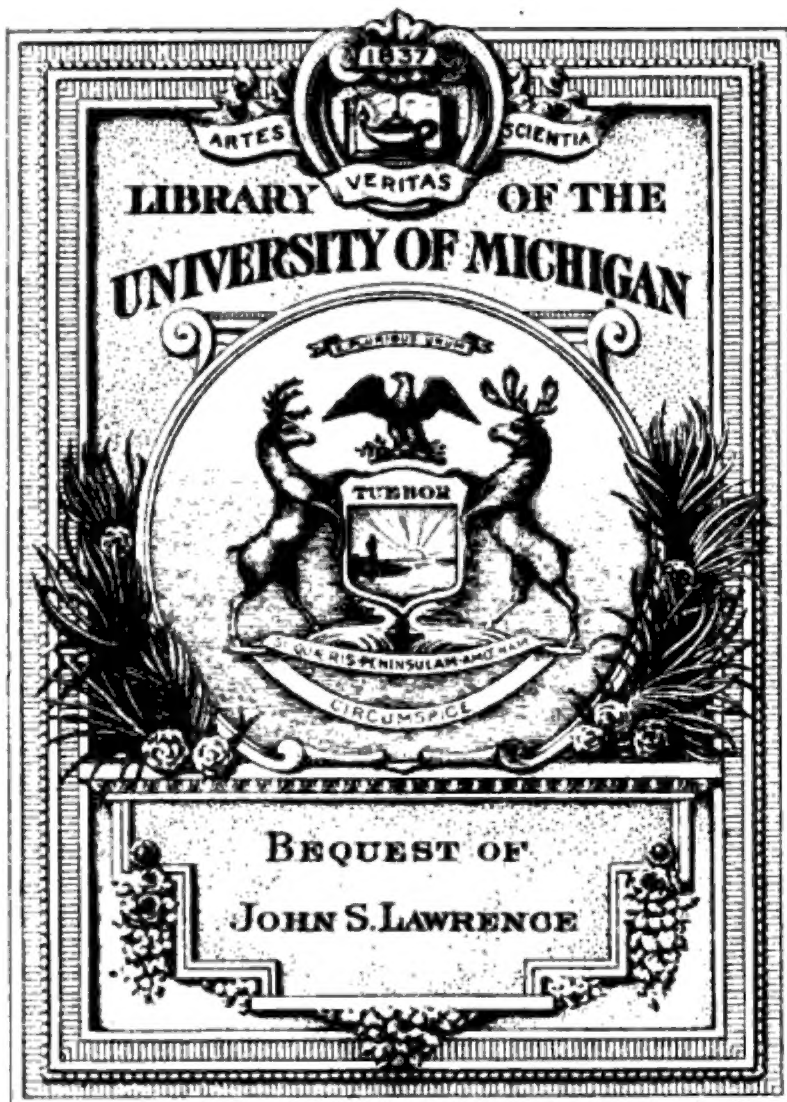
1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE
BEQUEST OF
JOHN S. LAWRENCE